

מערכת ראש השנה סימן א' מנהגי על פי הרמ"א סי' תקפ"א לאכול בערב ראש השנה קודם שיעלה עמוד השחר משום לא תלכו בחקות הגוים ועתה נדפס באר היטב וכתב בשם הזהר שאין לאכול וכתב על הרמ"א ונשתקע הדבר ולא נאמר על פן יורנו רבנו איה לנהוג תשובה כבר נתפשט המנהג על פי רמ"א וכן פתב הרב הלבוש וכן הסכימו כל האחרונים ואל תשגיח בדברי הבאר היטב ולא טוב דבר בזה לשון מדברת גדולות פאלה על רמ"א ונהרי המגן אברהם סי' פ"ט סקי"ד מביא גם פן דברי הזהר ואפילו הכי פסק פאן פרמ"א כי בטועם פל שהוא מותר לאכול ולשתות אם הוא רעב וצמא פמבואר בסי' פ"ט וכל שפן בערב ראש השנה שישפן שני הטעמים לשבח פשיטא שמתר לאכול ואין לשנות המנהג ושאר ליה מרי' שיהטח דברים נגד רמ"א בכדי פלל הדברים אם תראה בפסחים פאלו שום פסק נגד השלחן ערוף אל תסמוך עליהם כי לא בר סמכא הם פן פתב הגאון שבות יעקב בח"ג סי' מ"א ואנכי לא ידעתי מה חרי האף על הרב באר היטב כי מה שכתב הרב השואל בשמו שכתב על רמ"א נשתקע הדבר וכו' עיינתי בכמה דפוסים וליתנהו להני מילי בבאר היטב ובמחילת פבוד תורתו הרמה מר ניהו שיהטח דברים נגד הרב באר היטב אשר לא פדת ומה שהכריח מהרב מגן אברהם דכאן פסק פהרמ"א אף דכסי' פ"ט הביא דברי הזהר הנה פאן לא פסק פהרמ"א ואדרבה מגמגם על הטעמים אלא דמפל מקום פינון שלא חלק בהדיא מחמת דברי הזהר משמע דמודה לדינא דגם להזהר שפיר דמי ונהה בסי' פ"ט כתב דמשמע מדברי הזהר דאף הקם בחצות אסור לאכול קודם התפלה ונהר באר היטב דק ואשפח בזהר פי האוכל אחר השינה קודם שיתפלל עון גדול הוא נושא רחמנא ליצילן ואולי מה שרמז הבאר היטב לא ראהו הרב המגן אברהם כי דברי הזהר הקדוש הם במקומות רבים ומהם פפרשת פנחס דף רמ"א ע"ב ורמ"ד ע"א ובפרשת ויקהל דף רט"ו ע"ב מחמיר טפי דמחליש פח הקדושה ונותן פח להסטרא אוהרא והוא פמעונו ומנחש רחמנא ליצילן וזכורני כי מרן החבי"ף בפספ ל"ב חיים ח"א האריף בזה ונהביא דברי הזהר והמקובלים זיע"א די זקוקין דנורא נפיק מפומיהון ומי יקל ראש נגדם.

ואם אמנם הנה אמת דמדברי הש"ס והפוסקים מוכח דאין השינה אוסרת מלאכול בלילה קודם שיעלה עמוד השחר דדוקא בליל תענית אסור משום היסח הדעת ואם התנה הפל לפי תנאו וכמבואר בסי' תסק"ד ומשנה שלמה שנינו בסוף פסחים ישנו מקצתם יאכלו אלמא דמשום אכילה שאחר השינה לית לן בה וזה יש לדחות דלצורך מצוה שאני ואף אם לא נחלק פן מפל מקום אחרי שרבנו האר"י מחמיר וכן המקובלים הבאים אחריהו הא ודאי גאומה לנו למנקט פחומריהון ובודאי לא נעלם מהם דין המבואר בש"ס ופוסקים ואינהו ידעי טפי מינו: וכבר ידוע דבזמן מרן והרמ"א לא פשטה פל פה חכמת הקבלה ופוק חזי למרן חיד"א בברפי יוסף סי' מ"ו אות י"א שכתב, דאף דקבלנו הוראות מרן מברכינן הנותן ליצף פח על פי רב האר"י דקים לן דאילו מרן אף הוא ראה דעת רבנו האר"י גם הוא יודה לברף ובשיורי ברכה שם פתב דרף פלל דדבר שרבנו האר"י פתבו אף שהוא נגד מרן יש לעשות פדכתב האר"י דפשיטא דאילו מרן ידע דעל דרף האמת צריף פן גם הוא הורה פן עכ"ל ואם במילי דברכות דכלל ברור ומוספם מסור בידינו ספק ברכות להקל אמר רב הפו הדברים קל וחומר לכל שאר דברים שמחמירים המקובלים שאריכים אנחנו לקבל שפיר גזרתם ובדין שלפנינו עיינו הוראות למרן

חיד"א בְּשִׁירֵי בְּרָכָה שֶׁבְּכַרְפֵי יוֹסֵף סִי פ"ט אַחַר שֶׁהֵבִיא דְּבָרֵי הָרַב טוֹב הָאֲרִיז דָּאָף הֵקֵם בְּחֻצוֹת אֲסוּר לְטַעֲנוֹם וְהֵטוּעִים פְּעוּבָד עֲבוּדָה זָרָה וּמַעֲוֹנוֹ וּמִנְחָשׁ פְּתַב שְׂרָאָה בְּכַתֵּב יָד לְהַרְבּ מוֹהֲרֵי"ש לִינְגוֹ שֶׁהָאֲרִיז בָּזָה לְאַסְוֹר אִיסָר וְצוּנַח פִּי פְּרוּכֵיָא קו"ל הַמְצָר לִישְׂרָאֵל עַל הַנּוֹהֲגִים לְאַכּוֹל בְּעֶרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּאַשְׁמֹנֶת וּמֵאוֹד הַתְּמַרְמֵר עַל זֶה עַכ"ל גַּם בְּמַחְזִיק בְּרָכָה סִי תַקֵּפ"א עַל מָה שֶׁכָּתַב הַרְמ"א דְּרַבִּים נִהְגוּ לְאַכּוֹל פְּתַב בְּגִלְלוֹתָנוּ לֹא נִהְגוּ כִּי הוּא אִיסוּר חֲמוּר עַל פִּי הַזֶּהר הַקְּדוּשׁ עַכ"ל וּבְקוֹנְטְרָיס אַחֲרוֹן שָׁם צִיָּן לְדְבָרֵי מוֹהֲרֵי"ש לִינְגוֹ וְהַרְבּ שֶׁלְחַן גְּבוּהָ שָׁם פְּתַב בְּשֵׁם בְּהִלְכוֹת רֵאשׁ הַשָּׁנָה פָּרַק ד' שְׁמַאֵד הַחֲמִיר בָּזָה וְאוֹסֵר לְאַכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּאַשְׁמֹנֶת רַק בְּקֹאחֵב"י הַתִּיר לְמִי שֶׁצָּרִיף לוֹ עִי"ש: גַּם בְּעֵיקָר מְנַהֵג זֶה דֵּהוּא מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ וּבְחֻקוֹתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ אִתָּהּ תַּחֲזֶה לְהַתְיַיר הַגְּדוֹל הָרַב מוֹהֲרֵי"ש עִי"ש בְּסִפָּר מִטָּה יְהוּדָה שֶׁהָאֲרִיז בָּזָה וְהֵבִיא פֶל דַּעוֹת הַפּוֹסְקִים הַמְדַּבְּרִים בְּדִין חֻקוֹת הַגּוֹיִם בְּאִיזָה עֲנִין הוּא נוֹהֵג וּבְתַר דְּשִׁקִּיל וְטָרִי מְסִיק דְּלִכְל הַדַּעוֹת אֵין שׁוּם חֲשֵׁשׁ בָּזָה מְשׁוּם חֻקוֹת הַגּוֹיִם עִי"ש וְגַם עַל טַעַם הָרַב הַלְבוּשׁ יֵצְאוּ עוֹרְרִין וְכַתֵּב הָרַב שֶׁלְחַן גְּבוּהָ שֶׁהוּא טַעַם חֲלוּשׁ מְאֹד וְלִכּוֹ הַדְּבָר פְּשׁוּט מְאֹד דָּאָף אִם אֵין בְּיַדְנוּ פֶת לְכוּף אֶת הַרְבִּים בְּמָקוֹם שֶׁכָּבֵר פְּשֵׁט הַמְנַהֵג שֶׁהֵבִיא הַרְמ"א מְפָל מְקוֹם מִי הָאִישׁ הֵינָא אֶת דְּבַר ה' יְחֹושׁ לַעֲצֻמוֹ לְהַחֲמִיר בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה וּבְהַצְנַע לְכַת שְׁלֹא לְבֹא לִיַדִּי חֲשֵׁשׁ יְהִירָא חֵס וְשָׁלוֹם: וְאוּלָּם מִי שֶׁאוּכַל מְשׁוּם שֶׁהוּא חֲלוּשׁ עִיָּן לְהַגְאֹן מַחְצִית הַשִּׁקֵּל בְּסִי פ"ט בְּשֵׁם הַגְּאֹן שֶׁב יַעֲקֹב בְּסִי ה' דְּכַתוּב בְּסִידוּרֵי הָאֲר"י שְׁמוֹהֲרַח"ו ו"ל כְּשֶׁחָלַשׁ לְבוֹ אֶכַל אוֹ שֶׁתָּה אִיזָה דְּבַר כְּדִי לְחֻזַּק גּוֹפוֹ דְּלֹא אֲסוּר אֲלֵא לְמִלְאוֹת תַּאֲנוֹתוֹ עַכ"ל וּמְרַן חִיד"א בְּכַרְפֵי יוֹסֵף סִי פ"ט אוֹת ב' כְּתַב קֹאחֵב"י עִם סוּקָאָר וְכָל שֶׁפֶן לְטַעֲנוֹם מִיַדִּי מְפִירוֹת וּמִיַדִּי מְתִיקָה כְּדִי שְׁלֹא לִשְׁתּוֹתוֹ אֲלֵיבָא רִיקְנֵיָא מִיַד בְּאַשְׁמֹנֶת אֲסוּר וְאֵל תַּשְׁגִּיחַ בְּמָה שֶׁכָּתְבוּ קֶצֶת בְּשֵׁם מוֹהֲרַח"ו דָּאֵין לְסַמְוֵה עַל זֶה וּמוֹהֲרַח"ו לֹא יַעֲשֶׂה פְּזֹאת דְּאִיסוּר חֲמוּר הוּא לְדְבָרֵי הַזֶּהר הַקְּדוּשׁ וְאוּלֵי הֵיָה הָרַב חוֹלָה וּגְבָרָא דְּלֹא שְׁפִיר חֲזִי הַעֵד הַעֵיד וְכַתֵּב בְּסִפָּר עַכ"ל וְשִׁמְעַת מְנִיָּה דְּזוֹנָקָא בְּמָקוֹם חוֹלֵי מוֹתֵר שְׁלֹא כְּדְבָרֵי הָרַב שֶׁב יַעֲקֹב שְׁאָף מִי שֶׁהוּא חָלַשׁ מוֹתֵר שֶׁהָרִי מָה שְׁאָמְרוּ בְּשֵׁם מוֹהֲרַח"ו הוּא מְשׁוּם חוֹלְשָׁא וְאָמַר עַל זֶה שְׁלֹא לְהַשְׁגִּיחַ עַל מָה שְׁאָמְרוּ בְּשֵׁמוֹ: אַחַר זֶמַן רַב הַשְׁגִּיתִי סִפָּר הַשֵּׁיב מִשֶּׁה וְרֵאִיתִי בְּסִי ו' שֶׁהָאֲרִיז הַגְּאֹן בְּעִנְיָן אֲכִילָה קוֹנָדִם עֲלוֹת הַשְּׁחַר דְּבִסְדוֹר הָאֲר"י מַתִּיר לְמִי שֶׁהוּא חָלַשׁ לְאַכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת קוֹנָדִם חֲצִי שְׁעָה לְעֲלוֹת הַשְּׁחַר כְּדִי לְחֻזַּק עֲצֻמוֹ וְאֵינוּ אֲסוּר אֲלֵא חֲצִי שְׁעָה קוֹנָדִם שִׁיאִיר הַיּוֹם וְכֵן הֵיָה עוֹשֶׂה מוֹהֲרַח"ו וְשֶׁבְּמִשְׁנַת חֲסִידִים רִישׁ פָּרַק ז' מַחְמִיר מְאֹד שֶׁהוּא כְּמַעֲוֹנוֹ וְעוּבָד עֲבוּדָה זָרָה וְשִׁישׁ רֵאִיָּה לְדְבָרֵי הַמְשַׁנֵּת חֲסִידִים מְדְבָרֵי הַזֶּהר ד' רט"ו ע"ב וְלִפִּי זֶה הַדְּבָר תְּמוּהָ אִיף מוֹהֲרַח"ו עֲבִיד עוֹבְדָא בְּנִפְשֵׁיָה לְהַקֵּל הַיִּפְּוּ הַמְפֹּנְרֵשׁ בַּזֶּהר הַקְּדוּשׁ וּבְנֹדָאֵי תַלְמִידֵי הָאֲר"י גְּאָמְנִים בְּעֲדוֹתָם וְכו' וְאֵין לוֹמַר דִּהֵיָה חוֹלָה דָּאִם כֵּן אִיף מְבִיאִים תַלְמִידֵי הָאֲר"י רֵאִיָּה מְמַנּוּ וּבְנֹדָאֵי דְקִדְקוּ בּוֹ שֶׁהֵיָה נוֹהֵג כֵּן תְּמִיד אִף שְׁלֹא הֵיָה חוֹלָה וְלִכֵּן כְּתַב דְּלֹא אָמְרוּ בַּזֶּהר דִּהְיוּ פְּעוּבָד עֲבוּדָה זָרָה וְכו' אֲלֵא בְּעוֹשֶׂה כֵּן אַחַר שֶׁהִגִּיעַ זֶמַן הַתְּפִלָּה דִּהְיִינוּ אַחַר שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם שְׁמִינִים צָרְכֵי שְׁמִינִים וְעוֹסֵק בְּצָרְכֵי גּוֹפּוֹ וְכו' וּבְחֻנָּם הַשִּׁיג הַבָּאָר הֵיטֵב עַל הַרְמ"א סִי תַקֵּפ"א וְכו' וְדְבָרֵי הַרְמ"א הֵם מוֹהֲרֵי"ש לִינְגוֹ מוֹהֲרֵי"ש וְהַרְמ"א קְטִלֵי קִנְיָ וְנִדְעוּ מָה שְׁאָמְרוּ בַּזֶּהר אֲלֵא דִּהְיִינוּ בַּזֶּהר דְּלֹא אֲסוּר אֲלֵא אַחַר שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם וּמְנַהֵג יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וְהַרְבְּנִים הַלְבוּשׁ וְטוֹרֵי זֶהָב וּמַגֵּן אֲבָרְהָם קִיָּמוּ וְקִבְלוּ הַמְנַהֵג וּמִיָּהוּ וְדָאֵי צְדִיקִים יִלְכוּ בָּם טְעִימָה בְּעֵלְמָא אוֹ

שְׁתִּיית קאוּו"ה אֶבֶל הַמְשַׁתְּפָרִין וּבָאִים לַיָּדַי קְלוֹת רֹאשׁ וַיִּשְׁנִים וּמִבְטָלִים הַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם
נֶאֱמַר וּפּוֹשְׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם וְכו' סוֹף דְּבַר הַקָּם קוֹדֵם אֹר הַיּוֹם וְחֻלַּשׁ לְבוֹ וְאִין דַּעְתּוֹ
צְלוּלָה לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה פְּרָאִי וְעַל יָדַי שְׁתִּיית הַקְּאוּוֹעַ מְשִׁיב נִפְשׁוֹ וְזָרִיז יוֹתֵר בְּעֶסֶק
הַתּוֹרָה וְשֶׁהוּא טוֹב לְנִקְיוֹת קוֹדֵם הַתְּפִלָּה קוֹרָא אֲנִי עָלָיו גְּנוּמֵל נִפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וּבִלְבָד
שְׁתִּייתָהּ פְּנִנְתּוֹ לְשֵׁם שְׁמַיִם שִׁישְׁתָּהּ קוֹדֵם אֹר הַיּוֹם דְּוִקָא אֱלוֹ תַנְרַף דְּב"ק עִיש"ב וּמִתּוֹךְ
מָה שֶׁכְּתִבְתִּי הִנֵּה רֹאֵה דְנִמְצָא תַנָּא דְמִסְיָע לְהֵרֵב מִשְׁנַת חֲסִידִים מֵר נִיהוּ מְרֵן חֵיד"א
שֶׁהַחֲלִיט שְׁלֵא לְסִמּוֹךְ עַל הַנִּמְצָא כְּתוּב בְּשֵׁם רַבְנֵי מוֹהֲרַח"ו דְּהֵרֵב הָיָה חוּלָה וּגְבָרָא דְלֵא
שְׁפִיר חֲזִי הַעֲד הַעֲד וְכַתֵּב בְּסִפְרֵי: וּמְכַל מְקוֹם דְּבָרֵי הָרֵב הַשִּׁיב מִשָּׁה בַּחֲתִימַת דְּבָרָיו
לְהַתִּיר לְמִי שֶׁחֻלַּשׁ לְבוֹ וְאִין דַּעְתּוֹ צְלוּלָה לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וְעַל יָדַי שְׁתִּיית הַקְּאוּוֹ"ה אִי הָיָה
זָרִיז יוֹתֵר בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְכו' נְכוּנִים בְּטַעֲמֵמָאָה שְׁנִרְאָה שְׁאִין כֵּן דַּעַת מְרֵן חֵיד"א
(דְּלַדַּעְתּוֹ אִין הֵיטֵר אֶלָּא לְחוּלָה) פְּדָאִי הוּא הַגָּאוֹן הַשִּׁיב מִשָּׁה לְסִמּוֹךְ עָלָיו וּמָה גַם
שְׁנִרְאָה שְׁכֵן גַם דַּעַת הַגָּאוֹן שֶׁב יַעֲקֹב דְלֵא בְּעִינָיו שִׁיָּהָא חוּלִי כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מִמָּה שֶׁכְּתִב
בְּשֵׁמוֹ בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (הַנְּ"ל בַּד"ה וְאוּלָּם) וְהֵרֵב עֵיקָרֵי הַד"ט בְּסִי' א' אוֹת ה' כְּתִב דְּבָרָיו
בְּזֶה הַלְשׁוֹן מִי שֶׁהוּא חֻלַּשׁ וְאִינוּ יָכוֹל שְׁלֵא לְאַכּוֹל קוֹדֵם אֹר הַבְּנוֹקֵר מְוִתֵר לוֹ לְטַעֲנוֹם
אִיזָה דְּבַר אֶף עַל פִּי שֶׁלְסִכְרַת הַמְקַנְבְּלִים אֶף לְטַעֲנוֹם קוֹדֵם הַיּוֹם אֲסוּר מְכַל מְקוֹם אָדָם
חֻלַּשׁ שְׁאִנִּי עַכ"ל וְכַתֵּב עוֹד הֵרֵב עֵיקָרֵי הַד"ט בְּמִקְוֹמוֹתֵינוּ דְאִין רְגִילוֹת לְשִׁתּוֹת קִאוּוֹעַ
בְּלֵא צוֹקְעֵר שְׁאִינוּ רְאוּי לְשִׁתּוֹת בְּלֵא זֶה לְפִי מָה שֶׁהוֹרְגֵלְנוּ וְגַם שְׁעַל פִּי הַרּוֹפְאִים צָרִיךְ
לְשִׁתּוֹת עִם מְעַט צוֹקְעֵר לְמַתֵּק מְרִירוֹתוֹ לְכֵן מְוִתֵר לְשִׁתּוֹתוֹ עִם צוֹקְעֵר וְהֵיטֵר זֶה שֶׁל
הֵרֵב עֵיקָרֵי הַד"ט כְּתוּבֵהוּ בְּסִידוּרֵי הַתְּפִלָּה (תְּפִלַּת הַחֲדָשׁ) וּמִזָּה לְמַדּוֹ (הַהוֹלְכִים
בְּשִׁרְיֹת) לְהַתִּיר לְשִׁתּוֹת קִאוּוֹעַ עִם חֻלַּב פִּינּוֹן שֶׁהֲרִגִילוֹת הוּא כֵּן לְשִׁתּוֹתוֹ עִם חֻלַּב וְאִין
לְהֵם עַל מָה לְסִמּוֹךְ דְּשְׁאִנִּי סוֹקָר שְׁאִין דְּרַף לְשִׁתּוֹתוֹ בְּלֵא זֶה אֶבֶל בְּלֵא חֻלַּב רְאוּי הוּא
לְשִׁתְיָהּ וְשׁוֹתִים אוֹתוֹ אַחַר סְעוּדַת בְּשׁוֹר בְּלֵא חֻלַּב אִם כֵּן מִי הַתִּיר לְהֵם קוֹדֵם הַתְּפִלָּה הָא
וְדָאִי דְאֲסוּר וְאִין לְלַמּוֹד הֵיטֵר מִדְּבָרֵי הֵרֵב עֵיקָרֵי הַד"ט כְּמִבְנוֹרָא וּכְבָר בָּא הַדְּבַר מְפּוֹרָשׁ
בְּעֵיקָרֵי הַד"ט בְּעֶצְמוֹ בְּסִי' טו"ב אוֹת ל"א דְעַם חֻלַּב אֲסוּר לְשִׁתּוֹתוֹ קוֹדֵם הַתְּפִלָּה וְרֹאֵה
אֲנִכִּי שְׁכֵמוֹ נְבוּאָה גְזֻרָה מִפִּי חֲכָמֵי וְרַבֵּי דוֹרוֹ שֶׁל הֵרֵב עֵיקָרֵי הַד"ט שֶׁקְרָאוּ עָלָיו עֲרַעֵר
בְּמָה שֶׁהַתִּיר בְּסִי' א' הַנְּ"ל שְׁתִּיית הַקְּאוּוֹעַ עִם סוֹקָר וְאִין רוּחַ חֲכָמָתָם נוֹחָה הֵימְנוּ מִפְּנֵי
שִׁישׁ לְחוּשׁ שֶׁיִּבְאוּ לְהַתִּיר לְשִׁתּוֹתוֹ עִם חֻלַּב עִי"ש וְהֵרֵב נִתְקַיְיֵמָה נְבוּאָתָם בְּיָמֵם הָאֵלֶּה
דְּעִינָא דְלָאו שְׁפִיר חֲזִי מְדָמָה מִיִּלְתָּא לְמִיִּלְתָּא דְלֵא דְמִי לִיָּה וְהֵן רַבִּים עָתָה שֶׁהַתִּירוּ
לְעַצְמָם שְׁתִּייתוֹ עִם חֻלַּב עַל פִּי דְבָרֵי הֵרֵב עֵיקָרֵי הַד"ט שְׁבָסִי' א' וְלֵא יָדְעוּ וְלֵא רְאוּ
דְבָרָיו שְׁבָסִימֵן י"ז דְקָרוּ בְּחֵיל דְאֲסוּר דְטַעַם הַהֵיטֵר שְׁעַם סוֹקָר הוּא מְשׁוּם שְׁכָשֵׁם
שְׁשִׁתִּייתוֹ בְּלֵא סוֹקָר מְוִתֵר מִפְּנֵי שְׁאִינוּ מְרַבָּה דָּם וְאִינוּ מְבִיא לַיָּדַי גְּאוּנָה כְּמוֹ כֵּן עִם
סוֹקָר אִינוּ מְרַבָּה דָּם וְלֵא מְבִיא לַיָּדַי גְּאוּנָה רַק שְׁכָשֵׁלֵא הֵי רְגִילִים כָּל כֶּף בְּשִׁתִּייתוֹ עִם
סוֹקָר הֵיטֵה נְחֻשְׁבַת שְׁתִּייתוֹ עִם סוֹקָר עִמוֹ תַעֲנוּג וְלָכֵן הֵי אוֹסְרִים הַקְּדוּמוֹנִים וְעָתָה
שְׁנַתְפִּשֵׁט כָּל כֶּף שְׁתִּייתוֹ עִם סוֹקָר עַד שְׁכָמְעַט אִינוּ רְאוּי לְשִׁתּוֹתוֹ בְּלֵא סוֹקָר וְשִׁתִּי"ה
הֵיטֵה נְקִרָאֵת לְצוֹרֵךְ שֶׁהִיא קֶצֶת רְפוּאָה לְנִקְיוֹת וְכו' וּלְיִישֵׁב הַדַּעַת וְהַשְׁתִּיָּה פְּדַת שֶׁל
תּוֹרָה וְכִינּוֹן שְׁאִי אֶפְשָׁר בְּלֵא סוֹקָר יֵצֵא מִגְּדֵר תַעֲנוּג וְכִינּוֹן שְׁאִינוּ מְרַבָּה דָּם וְלֵא מְבִיא
לַיָּדַי גְּאוּנָה גַם כְּשֶׁהוּא עִם הַסוֹקָר מְשׁוּם הֵכִי מְוִתֵר אֶבֶל חֻלַּב הֵרֵב יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם מְרַבָּה
דָּם וּמְבִיא לַיָּדַי גְּאוּנָה וְדָאִי אִין לוֹ שׁוּם הֵיטֵר קוֹדֵם הַתְּפִלָּה כָּלֵל כְּמוֹ שְׁמִפּוֹרָשׁ בְּדְבָרֵי

הרב עיקרי הד"ט דלשתותו עם חלב לכולי עלמא אסור א לשתותו עם סוקאר בלבד
בזמנינו שהורגלנו בשתייתו עם סוקאר פולי עלמא לא פליגי דמן הדין מותר לא נחלקו
אלא אם יש לאסור שתייתו עם סוקאר משום גזרה שמא יבואו להתירו עם חלב וזו דעת
איזה מחכמי ורבני דורו של הרב עיקרי הד"ט שלא נחה דעתם בפירסום היתר זה והרב
עיקרי הד"ט אף שכתב שאם היו מעוררים אותו על זה מקודם היה משמיט דברים אלו
מספרו אבל אין אחר מעשה הדפוס כלום והוא פתב שאי אפשר לימחק ומשנה ראשונה
אי אפשר שתזוז ממקומה וחסור וכתב לבטל את המעוררין והרבה להשיב על השגתם
עליו דמאחר שגם הם מודים שמעיקר הדין מותר לשתותו קודם התפלה אף עם סוקאר
וכן שורת הדין מתייבט כיון שאינו מרבה דם ואינו דרוף גאנה וההרגל נעשה טבע ואי
אפשר לשתותו עתה במקומותינו בלא סוקאר והאריף לומר שגם הרבנים האוסרים
שתייתו עם סוקאר יודו דלדין שרי והכל לפי המקום ולפי הזמן וכיון שהרגיל בכך אין
דעתו מתיישבת אם לא ישתהו ואי אפשר לו לשתותו בלא סוקאר ודאי מותר מן הדין
אליבא דכולי עלמא הנה כי כן מי יעצור פת לחדש לגזור גזרות מדעתו והלא פתב הרב
הליכות אלי פלל קצ"ב בשם הרא"ש בשפת ד' קמ"ד דאף הגאונים לא היו יכולים לגזור
גזרות מדעתם וכן פתב הרב יד מלאכי בכללי הדינים ומטי לה משם הרא"ש ומגיד משנה
ופרי חדש וציין הריב"ש סי' קכ"ה ומשמע מדברי הריב"ש דדוקא בדבר שאינו מסור
ביד כל אדם אלא לבית דין אבל דבר המסור לכל יכולים לגזור אבל הריב"ש תבריה
לגזיזיה דבסי' רמ"א פתב שאין לנו לגזור מדעתנו אף דשם מייירי בדבר המסור לכל וכן
הוא משמעות כל הפוסקים שלא חלקו בזה ולכן אף ששתיית הקאווע מסור ביד כל אדם
אין לנו לגזור מדעתנו ומדברי הרב פרי חדש ריש סי' תנ"א אנו למדין דאין לנו לגזור
אלא בדבר שיש לחוש שיבואו לידי איסור תורה אבל אי לא אתי אלא לידי איסור דרבנן
לא גזרינן ואם כן בשתיית הקאווע עם סוקאר דהחשש הוא שמא יבואו לשתותו עם
חלב והרי כל עיקר איסור אכילה ושתייה קודם התפלה אינו אלא מדרבנן ודאי אין לנו
לחוש לאסור שתייתו עם סוקאר שמותר על פי הדין משום גזרה שמא יבואו לשתותו
עם חלב ועוד הביא דברי כמה מרבני האחרונים שכתבו שאין לגזור גזרות מדעתנו ואם
כן יפה דן בהיתר שתיית הקאווע עם סוקאר שלא לחוש לאסור משום גזרה דאטו חלב
ומפל מקום פתב (בד"ה ואת אחרונים) וז"ל ומכל מקום פשוט פביעתא בכותחא דמאן
דבעי למיהוי חסידא לשתותו בלי סוקאר קודם התפלה אף שבועלמא אינו שותהו בלי
סוקאר רשאי להקמיר על עצמו ואף שלא לשתותו כל אם דעתו מתיישבת בלא זה וישא
ברכה מאת ה' עכ"ל הא למדת דהנוהגים לשתות קאווע או טיי עם חלב על סמך ההיתר
של הרב עיקרי הד"ט לשתותו עם סוקאר אין להם על מה לסמוך כי הפה שהיתר
(הסוקאר) הוא הפה שאסר חלב כאמור ובהאי פללא דאין לגזור מדעתנו רשמתי בס"ד
בשדי חמד בחלק הפללים במערכת הגימ"ל אות י"א ובקונטרס פאת השדי לחלק
הפללים במערכת הגימ"ל אות ד' עי"ש: והנה הגאון שערי תשובה בס' תקפ"א סק"ד
פתב דהאינדנא נהוג עלמא שלא לאכול (באשמורת ערב ראש השנה) רק שותים קאווע
או טיי קודם הליכתם לבית הכנסת לפי שמאריכים בסליחות ונמשך עד אחר עלות
השחר שאז אסור לשתות לכן מקדימין קודם הליכתו והשגתי עתה ספר מועד לכל חי
וראיתי שבסימן י"ב אות ט' אחרי שהביא דברי שערי תשובה הנ"ל פתב וז"ל לדבר זה

יסלח אדוני ואין היתר בדבר וכאשר כתבתי בספרי לב חיים (ח"א) ובהשמות ומה גם להאשפנזים שנפשים דבוקה בשתיית טיי ורובם מערבין זין ואיפא למיחש דאי שרית להו על ערבי"ם בתוכה וישת מן היין עם הט"י עכ"ל והנה ספרו לב חיים ח"א אינו מצוי אצלי לעיני בדב"ק אמנם בהורמוניה דרב אומר אני לישרי לן מר וכבר יצא הדבר בהיתר מאת הרב עיקרי הד"ט וכן עוד מאיזה רבנים שהבאתי למעלה וכן מה שפנים שרובם מערבין זין וכו' מי כהחח"מ היודע ועד עדות ידיעה ועדות ראיה שלא זו בלבד שאין רובם מערבין זין עם הט"י והו רבים שותים ט"י בלי תערובת כי אם הוא לבדו ואף השותים אותו בתערובת איזה משקה המשפר אין עושים כן בפוקר השכם אליבא רבניא כלל אבל עם חלב רגילים הרבה בני אדם לשתותו וזה נדאי אסור אבל לא מפני זה נסתום הפתח לגמרי אבל כל כי האי מצוה לאודועי שזוה אסור ושישתו בלי חלב וזה דבר שאפשר להשמע לא כן לאסור לגמרי נדאי אחר שצדוקים מאד לא ישמעו ואין לגזור גזרות מדעתנו ולאסור את המותר על פי דעת הרבנים הנז"ל והשותים אותו שלא בדרך גאונה ומענוג כי אם ליישב דעתם כדי שיוכלו לומר הסליחות ותחנונים והתפלה ביישוב הדעת וגם שרובם פכולם מתענים ביום ערב ראש השנה ואם לא ישתו קודם הליכתם לבית הכנסת יהיה קשה עליהם התענית כל היום הנה השותים אותו באופן זה יש להם על מה שייסמוכו ומי שיודע בעצמו שיוכל לעמוד בלתי שתייתו ותהיה דעתו מיושבת גם בלעדו נדאי הרי זה זריז ונשפר וכדברי הרב עיקרי הד"ט דמאן דבעי למיהוי חסידא רשאי להתמיר על עצמו שלא לשתותו כלל אם דעתו מיושבת עליו וישא ברכה מאת ה' ב) לפי סברת מוהר"ל מפראג בספר נתיבות עולם נתיב עבודה פרק י"ב שמיאן לומר פיוט מכניסו רחמים (שנוהגים לאומרו בימי הסליחות) שאין לנו עם המלאכים פלום כי אם ה' אלקינו שומע קול תפלה וכו' (ומה שנתקשה מעלתו כבר נרגש הגאון בעצמו ואפרש דבריו שהם קצת סתומים וכו') הנה גם פזמון מלאכי רחמים וסליחה י"ג מדות האמורות בתנינה יש למנוע מפל מקום אנו אומרים עם הצבור הן אל כביר לא ימאס ודלוגו עליאהבה אף מכניסי רחמים דרפי להאריף בנפילת אפים עד שמגיע שליח צבור לשומר ישראל כן כתב הגאון חתם סופר א"ח סי' קס"ו והרב שמש צדקה בחלק א"ח סי' כ"ג נשאל על בקשת מלאכי רחמים משרתי עליון וכו' שנתלקו בזה שני רבנים האחד רוצה לבטל המנהג מלאמרו בראיות ברורות ונחברו הפיל יסודותיו ארצה והאריף בענין זה לבאר דאין שום חשש במה שאנחנו מבקשים מהמלאכים שימליצו טוב בעדנו שאנמנותם בכך ללמד סגוריא על ישראל וכוננתנו לשמים ולבנו תמים ומאמינים באמת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו העונה בעת צרה וזולתו פאין וכאפס יחשב להרע או להיטיב וכתב בשם הרב שער אפרים סי' י"ג אם יבא אליהו ויאמר שנשנה מנהגנו לא נשמע לו והאר"י ז"ל ברר לעצמו מן בקשות ונדוניים הטוב בעיניו והניח הצבור על מנהגם ואולי על פיוצא בזה נאמר ואל תטוש תורת אמה כמו שכתב במצורף לחכמה ד' י"ד סוד התפלות קבלו רבים נביאים זקנים וחסידים ואנשי פנסת הגדולה והגורע או מוסיף תיבה או אות אוי לו בזה ובבא וכו' עכ"ל והגם שעל סדר התפלות נאמרו הדברים מפל מקום גם הפיוטים ובקשות נלמדים מן הכלל שמלבד שאין למנוע אחרים מלאמרו אינו רשאי להוציא עצמו מן הכלל בשב ואל תעשה כדכתב בחות יאיר סי' רל"ח גבי ההפסקות בפיוטים באמצע ברכות וז"ל ומפל מקום בגלילות אלו שנתפשטו אין ליחיד

לפרוש כלל אף שהיה נראה פשר דבר שיאמר אחר תפלתו בפני עצמו או במקום אחר וכו' מפל מקום נראה דאפילו הקסיד בכל מעשיו אל ישנה מנהג הצבור וכו' והבית חדש פתב ששני גדולים נענשו על שבטלו לומר פיוטים בקהלתם לכן כל יחיד יחוש לעצמו שלא יפרוש מלאומם עם הצבור עד פאן לשון החות יאיר ואף שזכרים הדברים שהמערער גם פן פונתו להרבות פבוד שמים אף שפונתו רצויה מעשיו אינם רצוים ונחשון עצמו ויקבל שפר על הפרישה והמעמיד מנהג זה יעמוד בשמועתו וכל רוחות שבעולם לא יזיו אותו (פי דבר המעמיד אפילו באלף לא בטיל) והחולק עליו יגיס דברי יחיד (פי אף שדברי הרבה מן המפרשים מסייעים אותו אפילו הם מאה פחידים דמו) וישמע לדברי המרובים וכו' אלו תנרף דב"ק: ובסימן כ"ד פתב עוד בזה להעמיד דבריו הראשונים וכתב בשם הרב הל"ט על ברפת תפלין שמחה היתה לי אם הייתי מהאשפונים לברך שמים וכו' אבל מה אעשה שאין לי לשנות מנהג אבותי וכמה מנהגים זרים ותמוהים הוקבעו בכל תפוצות ישראל ויקיימום דור ודור ונחפטינו פגון לשים עטרת הספר תורה על ראש הקרואים בשמחת תורה במשא מלך חקירה זו מדיני המנהגים וקריאה ביום פפור בלשון יוני למוהר"ם פאדווה סי' ע"ח תפלת מוסר ומנחה בלא חזרה ועננו בין גואל לרופא ביום תענית למוהר"ל סי' ט"ו וקריאת ספר תורה בתשעה באב על איש פכופ ועומד לפני הארון לדבר שמואל סי' מט"ר ועוד פהנה וכהנה וכו' ומוהרי"ב מסר לי שהיה נזהר כשהיה יורד לתובה פבימים נוראים שלא לשנות בדיבורו ונגונו אפילו אות אחת מהמורגל אף שהגירסא משונבשת נרא וחרד מההיא דמוהר"י סגל שמתה בתו על שאמר סליחה אחת שלא היו נוהגים בקהל ההוא לאומרה וכו' ומה שהעיד על מו' מוהרמ"ח שבטל אמירת בקשת מלאכי רחמים וכו' שקר ענו בו וכו' אלו תנרף דב"ק (עי"ש בסי' י"א דף י"ז ע"ג שכתב גם פן פכל הדברים האלה ועיין בספר משא חיים דף ס"ב אות רכ"ה מה שציין בענין שלא לשנות מנהגי התפלות) הארכתי להעתיק פל זה פי ממנו נקח תוכחת מוסר שלא לקפוץ בראש לבטל ולהזיו פל שהוא ממנהגי ישראל בעניינים פאלו זולת מה שנמצא מפורש בפוסקים דיש לבטל להם שומעים פי הם רשאים ולא ליתן תורת פל אחד בידו איש הישר בעיניו יעשה חלילה ואם אינה דבר מהנהוג בעניינים אלו פמו זר בעיניו לא ימהר לבטל ולא יחליפנו ולא ימיר אותו עד אשר יתישב היטב וגם יתייעץ עם רבני דורו ולא יצא תקלה מתחת ידו וזכורני שפשו"ת תשובה מאהבה שרשמתי בסימן ג' אות ב' האריף בדבר זה שלא לשנות מנהגי ישראל בכיוצא לדברים אלו ועתה אין מצוי אצלי ועיין בשדי חמד בחלק הפללים במערכת המ"ם אות ל"ח והגאון קרבן נתנאל בסוף פרק קמא דראש השנה ערער על מה שאומרים בפיוט אנפרה ואהמיה ונ"ל מה שאומרים לפני קונה תחזינתנו הפילי חרוזה זו לא ישרה אצלי שגראה פמתפלל לאמצעי וזהו היסוד החמישי משלש עשרה עיקרים שאין ראוי לעבדם להיותם אמצעים לקרבה אליו אלא אליו בלבד פכוננו המחשבות וניחו פל מה שזולתו עכ"ל ובכל זאת לא פתב לבטל אמירתו רק גילה דעתו פי לא ישרה בעיניו: אחר זמן רב נדפס ספר עמודי אש לידידי הגאון מוהר"י אייזנשטיין נר"ו וראיתי בסי' ב' אות כ"ו דף ט"ו ע"ב ונ"ל והנה אנו אומרים פיוט מלאכי רחמים ובשו"ת שמש צדקה סי' כ"ג וכ"ד האריף שיש לבטל מלאומרו גם בחתם סופר סי' קס"ו דעתו נוטה שיש לבטלו ותמיהני שלא ראו בספר תניא סי' ע"ב שהביא שהיה מי שמפקפקים בזה מלאומרו והאריף ליישב

מה שיש להקשות עליו ועיין מור וקציעה סי' ג' מה שפכת ליישב נוסח שמרני וכו' ודבריו קרובים לדברי רבי אביגדור ואין לבטל מנהגן של ישראל עכ"ל נר"ו אפריון נמטייה דאשפח לו מרגניתא טמירתא דברי חז מקמיא בספר תניא (אין מצוי אצלי) שפכת ליישב אף הוא בטל את המעוררין ואישר וקנים אמירתו.

ומתוך מה שהעתיקתי למעלה עין רואה דבמחילת כבוד הגאון נר"ו אין דבריו מדוקדקים במה שכתב בשם הרב שמש צדקה דמשמע דדעתו היא שיש לבטל אמירתו ונהפוך הוא גם בשו"ת חתם סופר לא דבר אם יש לבטל מנהג הצבור מלאומרו רק אם יש למנוע אמירתו היינו יחיד הרוצה לחשוך עצמו מלאומרו ואף בזה פתב דלפי דברי מוהרמל"מ יש למנוע ומפל מקום אנו אומרים וכו' כנז"ל ונהרב פתח הדביר בח"ג סי' רס"ב אות ג' האריה בענין אמירת הרבון כל העולמים וכו' של ליל שבת קודש קודם הקידוש שענינער הגאון יעבץ בס' עמודי שמים מפמה טעמים ואחד מהם הוא משום בקשה למלאכים וכו' ונהרב המחבר פתב לסלק כל הערעורין ועל ערעור זה פתב ליישב על פי דברי הרב שמש צדקה הנ"ל עי"ש ונהרב עיקרי הד"ט א"ח סי' ה' אות ח' פתב שפפחד יצחק במערכת צרכי רבים וכו' הובא קונטרס ארוך מבעלי תריסין ואחר סמוך הובא פסק הרב שמש צדקה להכרעה של זכות להנזיגים לומר בקשת מלאכי רחמים ושבו"ת מוהר"י ברונא סי' ער"ה פתב דאין לחוש כלל דאין זה דרך אמצעי רק דרך שפלות שהוא בוש בדבר לקרב אל המלך: ובשו"ת עולת יצחק לידידי הגאון מוהרי"ץ ציוני אבד"ק רעזיצא יצ"ו בח"א סי' מ"ה פתב על הפזמון מלאכי רחמים שהולך על דרך שאמר ר' יוחנן בסנהדרין מ"ד ע"ב יבקש אדם רחמים שיהיו הפל מאמצין את פחו ואל יא לו צרים למעלה ופירש רש"י שיייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים ע"כ ובמה שיייעוהו במה שיחלו פני השם יתברך ובמגילה דף ט"ו ע"ב נדדו עליונים פירש רש"י פדי שירבו תחנונים לבקש על הדבר וגם הוא יתפלל להשם יתברך ויש לדחות דכוננת ר' יוחנן שכל הבקשות יהיו להקדוש ברוך הוא אף הבקשה שיהא הפל מאמצין את פחו ובההר ויקהל דף ר"א ע"ב וכל מארי דעקו דצלאן וכו' ונטל לה האי ממנא ונשיק לה וכו' ואמר קודשא בריך הוא יחוס לקבלה ובגינה יתמלי רחמין וציון דברי הקרבן נתנאל הנ"ל (בסוף ד"ה ובסימן) וכתב מפל מקום יש לתרץ שהוא על דרך שאמרו מי שיש לו חולה ילך אצל חכם עליו רחמים ואין זה נקרא אמצעי והכי נמי דכונתא ובספר בית אלקים להגאון המבי"ט בשער התפלה פרק י"ב (ד"ה ונשאר) פתב לבקש מהצדיק שיתפלל מותר מה שאין פו לבקש למלאכים שיתפללו וקשה דבעבודה זרה דף י"ז בראב"ד שמים וארץ בקשו עלי רחמים וכן הרים וכו' פתבו התוספות שר של הרים אלמא יש לבקש משרים של מעלה שייבקשו רחמים וכן בסוטה פ"ז פלב הלה וכו' אמר להם אבות העולם בקשו עלי רחמים ובש"ע הרב האר"י על פסוק נעשה אדם שרצה המאציל שיתנו לו פל עולם ועולם חלק ברצונם כדי שפולם ירחמו עליו ואם יחטא יפגום בכולם וכולם יבקשו עליו רחמים ואם יזכה ישישו וישמחו בו פולם מפל זה נראה שאין חשש לבקש מהמלאכים ומשרי מעלה שיתפללו עלינו אל הקדוש ברוך הוא ואין פונתינו אלא שיהיו מליצי יושר עלינו ולא בדרך אמצעי חלילה וחלילה ובשנתנו היא אסת"ר השגתי ספר ארחות חיים הקדש לידידי הגאבד"ק סאפינקא יצ"ו וראיתי בס' תקפ"א אות ב' שהביא מן החדש בשם ספר מאורי אור בחלק עוד למועד דף נ"ג ע"א שכתב

בנוסף מכניסי רחמים יש מפקפקים על פי המדרש שאינו קורא למיכאל וגבריאל וליתאדאשפחון בעבודה זרה ברא אלעזר בן יורדיא שמים וארץ בקשו רחמים עלי וכן אמרו חולה בביתו ילד אצל חכם ויתפלל עליו והמדרש מישפעי במתפונן לפעולתם.

ג) מה שכתב הרמ"א בס"א תקפ"א יש מקומות שנוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום וכתב הרב מגן אברהם בשם המעגלי צדק דאפילו ערבית מתפלל משום שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור ומשמע שכוננתו דמתפלל ערבית שלאחריו והרבנים פרי מגדים ומחצית השקל הביאו בשם הרב אליהו רבה שהקשה בדרכי משה מפני שהוא ערבית של אמש אבל לא ערבית שלאחריו וכתב הרב מחצית השקל דלפי הטעם שכתב המעגלי צדק משום אומרים לו גמור מתבאר דכוננתו על ערבית שלאחריו והנה משמע לי דבין למר ובין למר אינו מתפלל אלא ערבית אחת לפניו או לאחריו אף ראיתי להרב מטה אפרים בס"א תקפ"א אות ל"א שכתב נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום שחרית מנחה וערבית ואפילו ערבית שלפניו הוא מתפלל עכ"ל וכעת לא ידעתי מנין לו זה שהמנהג שיתפלל ערבית ופנים ובעיקר הטעם שכתב המעגלי צדק שהמתחיל במצוה וכו' דמוכח מזה דמתפלל ערבית שלאחריו קאמר כדכתב במחצית השקל מעולם הנה קשה בעיני מה טעם הוא להתפלל תפלת ערבית שלאחריו דמאחר דקימא לן היום הולך אחר הלילה אם פן אין לו להתפלל יותר מן המנחה שבו נגמר היום והרי התחיל וגמר ומה לו עוד ביום שלאחריו ולא מצאתי דבר ליישב דעתי בזה והנה זה הטעם שהמתחיל במצוה וכו' כתבו הרב הלבוש בס"א תקפ"א ס"א קרוב לסופו ומפני שם דאין להתפלל סליחות שום עסק בתפלת ערבית שלפניו או שלאחריו וז"ל ויש מקומות שנהגו שהמתפלל סליחות מתפלל גם תפלת יוצר באותו היום ותפלת מנחה שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור עיין בס"א תקפ"ה ס"ד עכ"ל ומלבד שלא הזכיר כלל תפלת ערבית גם ממה שציין לסי' תקפ"ה יש לנו לומר דאין לו שום שייכות אלא במצוה דיומיה כמו בתקיעות שהתוקע דמין שוב תוקע על סדר הברכות שבאותו היום מטעם זה פכתוב בס"א תקפ"ה וכמו כן נדאי יש לנו לומר דאין להתפלל סליחות יותר מהתפלות של אותו היום וראיתי מה שסיים הרב הלבוש בטעם המנהג הזה וז"ל ואפשר שנהגו כן משום שדרך מי שמתפלל ביום הסליחות בצייבור מתענה באותו היום ואם יתפלל השליח ציבור בכל יום וכבודו עליו התענייתים לכך מתפללין אחרים ומתענים להקל על השליח ציבור עכ"ל ולא בינת אדם לי להבין מה טעם קאמר לתת לו כל התפלות של אותו היום והנה די לנהוג מפני זה שלא תהא תפלת הסליחות מוטלת על השליח ציבור בכל יום אלא כל אחד יתפלל סליחות ביום אחד והשליח ציבור כדקאי קאי להתפלל שחרית ומנחה כבכל יום ונראה דמה שכתב ואפשר שנהגו כן וכו' אין כוננתו לתת טעם על מה שנותנים התפלות להתפלל סליחות כי לזה הוא הטעם משום המתחיל במצוה וכו' אלא כוננתו לתת טעם למה שנראה מהמנהג הזה שאין השליח ציבור עצמו מתפלל הסליחות אלא הסליחות יאמר מי שיזדמן ולא השליח ציבור הקבוע לזה ישנו בנותן טעם לשבח שלא להכביד עליו ועל כל פנים מבואר בדברי הרב הלבוש שאין נותנים להתפלל הסליחות אלא יוצר ומנחה ותקמה על רבני האחרונים שלא העירו בזה ועל הרב הלבוש אין לתמונה שלא הזכיר תפלת ערבית של אמש כדכתב מר רבו בספר דרכי משה דלפי הנראה לא ראה ספר דרכי משה כמו שיש כמה מחברים שלא ראוהו וכמו שרשמתי

בַּקוֹנְטְרִיס פְּלָלִי הַפּוֹסְקִים סִי ט"ו אוֹת ג' עי"ש וְצָרִיף לַעֲיִן בַּסֵּפֶר אֲדֹנָי פֹּז שְׁצִיִּין הָרַב יָפֵה לִלְב נר"ו בְּסִי תַקפ"א אוֹת ד (שְׁכַתְּב בְּשִׁמּוֹ שְׁנֵדְחַק בְּדַבְרֵי הַמְּגַן אַבְרָהָם וְשִׁלְפִי דַבְרֵי הָרַב הַלְבוּשׁ אֵין מְקוּם לְמַה שְׁנֵדְחַק) וְאֵין מְצוּי אֲצִלִי שׁוּב גְּדַפְס סַפְר"א נֶהָר בְּנִין שְׁלֵמָה לִידִידֵי הַגָּאוֹן הַפֶּהן הַגְּדוֹל מוֹהַרש"ך מוֹוִילְנָא יצ"ו וְרָאִיתִי בְּסִי ל"ז שְׁהַתְּפִלָּא מְאֹד עַל הַטַּעַם שְׁהַמְּתַפְּלֵל הַסְּלִיחוֹת מְתַפְּלֵל הַתְּפִלוֹת מְשׁוּם שְׁהַמְּתַחִיל בְּמִצְוָה אוֹמְרִים לֹא גְמוֹר דְּמָה עֲנִן מְתַחִיל בְּמִצְוָה וְכו' לְכָאן דְּזָהוּ דְּוָקָא בְּמִצְוָה אַחַת שְׁצָרִיף לְגוֹמְרָה אֲבָל סְלִיחוֹת מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וְתַפְּלָה מִצְוָה לַעֲצָמָה וְהַמִּצְוָה שְׁהַתְּחִיל כְּבָר גְּמָרָה וְעוֹד תְּמַה דְּבַעֲנִין תְּפִלָּה אֲפִילוּ בְּתַפְּלָה אַחַת נְכוּן יוֹתֵר לְחַלֵּק בֵּין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם זֶה שְׁחָרִית וְזֶה מוֹסָף כְּדַמוּכַח בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה דְתַנּוּ הַשְּׁנֵי מְתַקִּיעַ וְכו' וְכִמוּ בְּעֵבֻדַת הַקְּרָבָנוֹת שְׁהָיוּ מְחַלְקִים הַעֲבֻדָה לְכַמָּה פְּהָנִים מְשׁוּם בְּרֹב עֵם הַדְּרַת מְלָךְ וְהָאֲרִיף בְּחַרִּיפוֹתוֹ וּבְקִיאוֹתוֹ וְלָכוֹן הַעֲלָה דְטַעַם הַמְּנַהֵג הַזֶּה לֹא מְשׁוּם הַמְּתַחִיל בְּמִצְוָה הוּא אֲלָא הַטַּעַם שְׁהַנְהִיגוּ כֵן הוּא עַל דְרָף שְׁאֲמָרוּ בְיוֹמָא ד' כ"ב דְּמֵי שְׁזָכָה בְּתַרוּמַת הַדָּשָׁן זָכָה בְּסִידוֹר הַמְּעַרְכָה וְסִידוֹר שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים דְּכִינּוֹן דְּעֵבֻדַת לִילָה הִיא לֹא הֵיטָה חֲשׁוּבָה בְּעֵינֵיהֶם וְגַם דְּקָשָׁה מִיָּקָם מְמַיְגָנָא לָכוֹן תְּקַנּוּ שְׁיִהְיֶה לָהֶם זְכוּת גַּם בְּסִידוֹר מְעַרְכָה בְּלֹא פִיִּיס פְּדֵי שְׁיִהְיֶה רְגִילִים לְבֹא כֵן הַדְּבָר הַזֶּה מְמַשׁ בְּתַפְּלַת הַסְּלִיחוֹת שְׁאִינָה חֲשׁוּבָה כְּשִׂאָר תְּפִלוֹת לָכוֹן הַנְהִיגוּ לְתַת לָהֶם פִּיצוּי לְהַתְּפַלֵּל כָּל הַיּוֹם פְּדֵי שְׁיִהְיֶה רְגִילִים לְבֹא אֵלּוּ תוּד"ק וְהֵם דְּבָרִים גְּחֻמְדִּים רְאוּיִם לְמֵי שְׁאֲמָרְוֹן אֲלָא שְׁיֵשׁ לְפַקְפַק קֶצֶת דְּהִיָּה דֵי בְּשְׁחָרִית וּמְנַחָה וּמַה טַעַם לְתַת לוֹ גַּם עַרְבִית שְׁל אֲמַשׁ וְכַתֵּב עוֹד דְּנִרְאָה לוֹ שְׁעַתָּה שְׁפֹלֵם אוֹמְרִים הַסְּלִיחוֹת בְּיַחַד עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר וְאֵין הַש"ץ מוֹצִיאָם רַק הוּא מְסִיִּים הַפְּרָקִים פְּדֵי שְׁיִאֲמָרוּ כְּוָלָם בְּשׁוּה אֵין שְׁיִיף לְתַת לוֹ פִּיצוּי כִּי אֵין לוֹ שׁוּם טִירְחָא בְּזָה כִּי בְּלֹא הֵכִי הוּא יִקְרָא הַסְּלִיחוֹת לַעֲצָמוֹ וְגַם לֹא שְׁיִיף הַטַּעַם פְּדֵי שְׁיִהְיֶה רְגִילִים לְבֹא כִּי אִם יִמְנַע זֶה יִמְצָאוּ אַחֲרֵים לַעֲמוֹד לְהַתְּפַלֵּל הַסְּלִיחוֹת אֵלּוּ תוֹרָף דַּב"ק וְאֵנִי הַדֵּל אֵינְנִי בְּקִי בְּמְנַהֵגָם שְׁל צְדִיקִים עֲדַת הָאֲשַׁפְּנִזִים הִי"ו אִם הַמְּתַפְּלֵל סְלִיחוֹת עֲתָה נוֹהֵג כִּימֵי קֶדֶם (בְּזִמְן הָרַב הַלְבוּשׁ) לְהַתְּעַנּוֹת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אִם כֵּן אַפְתִּי בְּעֵי פִיצוּי זֶה מְפָנִי הַתְּעַנִּית כְּמוֹ שְׁכַתְּב הָרַב הַלְבוּשׁ וּלְגַבֵּי דִידָן אֲנַחְנוּ הַסְּפָרְדִים הִי"ו דְלָא סְגִי בְּלֹא שְׁלִיחַ צְבוּר בְּקִי לוֹמֵר הַסְּלִיחוֹת כִּי אֵין אוֹמְרִים הַצְּבוּר כִּי אִם עֲנִינִית אֵינָה פְּרָקִים וְלֹא כָּל אָדָם יְכוֹל לַעֲמוֹד לְהַתְּפַלֵּל בְּסְלִיחוֹת וְשְׁיִיף פִּיצוּי זֶה גַּם בְּזִמְנֵנוּ אֲלָא דְהַעֲיָקֵר חֶסֶר וְלֹא נֶהְגוּ כֵן בְּמִקוּמֵינוּ לְתַת תְּפִלוֹת הַיּוֹם לְהַאוּמֵר סְלִיחוֹת וְנֶהְרָא נֶהְרָא וּפְשָׁטִיָּה: ד) מַה שְׁנֶהְגוּ בְּסְלִיחוֹת לוֹמֵר תְּחַנּוּן בְּנִפְּלִת אֲפִים וְאוֹמְרִים בְּסוּף וְאֲנַחְנוּ לֹא גִדַע וְאֵין אוֹמְרִים שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל מְנַהֵגֵי יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וּמִיּוֹסְדִים עַל אֲדֹנָי פֹּז שְׁבְכָל הַתְּפִלוֹת יֵשׁ שְׁצָרִיכָה בְּעֵמִידָה וְיֵשׁ בִּישִׁיבָה וְיֵשׁ בְּנִפְּלָה כְּדַאֲשַׁכְּחַן בְּמִשָּׁה רַבִּינוּ וְאֲשַׁב בְּהָר וְאֲנָכִי עֲמִדְתִּי בְּהָר וְאֲתַנְפֵּל לְפָנֵי ה' וּמֵאֲחַר שְׁאֵין כְּנוֹ פֶּחַ לְהַתְּפַלֵּל בְּעֲנִין אַחַר וּכְבָר הַתְּפַלְּלוּנוּ כְּכָל אֲוֹפְנֵי הַתְּפִלָּה אוֹמְרִים וְאֲנַחְנוּ לֹא גִדַע שְׁכַבְר עֲשִׂינוּ כָּל הָאוֹפְנִים שְׁאֲפָשֵׁר וְכָל מְקוּם וּמְקוּם כְּמְנַהֵגוֹ וְשׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל בְּאֲשַׁפְּנֵז אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ אֲלָא בְּתַעֲנִית צְבוּר וְכִיּוֹצֵא בְּזָה וְיֵשׁ שְׁאָר מְנַהֵגִים כְּמִבְּוָאָר בְּשִׁלְחֹן עֲרוּף וְלָכוֹן בְּסְלִיחוֹת שְׁאוּמְרִים בְּעֵמִידָה וּבִישִׁיבָה וּבְנִפְּלָה אוֹמְרִים אַחַר כְּףֵי וְאֲנַחְנוּ לֹא גִדַע כֵּן כְּתֵב הַגָּאוֹן מְהָר"ם שִׁיק בְּסִימֵן מ': ה) בְּאוֹת זֹו אֲרִשׁוּם בַּעַה"י אֵינָה חִידוּשִׁים וְהַעֲרוֹת בְּנוֹסַח הַסְּלִיחוֹת וְאֵלּוּ הֵן א'): בְּפִיּוֹט אִם אָפְס שְׁאוּמְרִים בְּסְלִיחוֹת חֻקוֹר אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה כְּתוּב בְּסִפְרֵים הָאֵב עַל בְּנוֹ לֹא חֶסֶה.

ולבו אל כפיים נשא וכו'. אמר לי תלמידי וחתני היקר ר' נסים הלוי הי"ו שראוי להיות חס בלשון זכר (האב על בנו לא חס) כי חסה הוא שרש אחר לישון מחסה אלא שמפני הקרוי (סה סה) אומרים פן ולזה יש לתקן לגרוס עין האב על בנו לא חסה ואז תיבת חסה מוסבת על העין ושייך בה לישון נקבה אלו דבריו יצ"ו ויפה העיר ואחד חכם יצ"ו השיב שלא היה יכול הפייטן לומר עין האב וכו' לפי שאמר בתחלת פסק זה תקור וחו' על משקל שמנה הברות ואם היה מוסיף תיבת עין היו בו תשע הברות ואמרתי לו שאם היה כל הפסוק כולו הולך על משקל שמנה הברות היה מקום לדבריו אבל אמר אחרי כן ולבו אל כפיים נשא והוא תשע הברות ומאי חזית דשרית פסקת האב וכו' אדלעיל מגיה תישדדיה אדלקמיה ולבו וכו' ותו הא מציינן לתקן שתהיו שמנה הברות לומר עין אב (לא האב) והאמת הוא שהפייטן לא שמר משקל ההברות שתהיו שוות שיהי בסוף פסוק זה אמר וירא אלהים את כל אשר עשה והו' יותר משמנה הברות ואם פן היה אפשר לומר עין אב (או האב) וכו' פדברי חתני הי"ו ואם יתנה פן צריכה להיות קראית תיבת חסה מלעיל (לא כמו שהוא נקרא מלרע) ולי הדל נראה אולי נוכל לקיים גירסתינו האב על בנו לא חסה ורק צריך להיות חסא באל"ף לבסוף והוא על שאמרו בפסחים דף ט"ל ע"א מאי חסא דחם רחמנא עלן וכו' והפונה האב לא עשה מעשה רחמנות על בנו ויותר נראה בעיני דטעות נפל בספרים וצריך להיות האב על בנו חצה (בצד"י) לישון מהירות והוא על פי דברי השל"ה הקדוש במאמר תורה שבעל פה הובא בכללי המדרש שבתחלת מדרש רבה דפוס ראם דשאלו במדרש (לפי הנראה פונתו על בראשית רבה פרשת וירא פרשה נ"ו ע"ש) על פסוק הן אראלים צעקו חוצה מהו חוצה ומתרחץ חצה פתיב (בלא וי"ו) ופירש רש"י לישון מהירות כמו דבר המלך נחוצ חוצה לומר האב חצה לשחוט את בנו עכ"ל וגם לא נפלאת היא לומר שגם הפייטן היתה פונתו לזה והמדפיסים מחוסר ידיעה להבין פירוש מלת חצה החליפו בחסה להביאו ללשון רחמנות והוצרכו להוסיף תיבת לא כמובן אבל האמת נראה כמו שכתבתי והבוחר יבחר: ב) בפיוט הנז' בפסוק בי חפץ ונפסוף לבבי וכו' כתוב בספרים לא באל"ף (לא לחשוף) וכתב הרב בתי פנסיות בסי' תקפ"ד שצריך להיות בוי"ו לו לחשוף ופירוש לחשוף הוא לקחת כמו ולחשוף מים מגבא בישעיה סי' ל"ו פסוק ט"ז: ג) בפיוט אנא כעב וכו' בהבית מה לידדי ואומר לא אוכל כי חתום הוא כתב הרב בתי פנסיות בסימן תקפ"א בשם הרב מר אביו שצריך להיות ואמר (לא ואומר) לא אוכל והוא פסוק בישעיה סי' כ"ט: ד) עוד שם בהבית הוסף יד וכו' וכל אשר יעשה יצליח כתב הרב בתי פנסיות שם בשם הרב מר אביו יש גורסים ובכל אשר יפנה יצליח וכתב הרב המחבר ולי נראה שפן עיקר לפי משך הקרוי וציר משנה לנגש ונענה ובכל אשר יפנה עכ"ל ועיין לקמן ס"ק י"ב: ה) בפיוט אליה ה' נשאתי עיני בהבית רחום היה למשען לעם הרנה לען כתב הרב בתי פנסיות שם שצריך לומר לעם רנה לען (לא הרנה דמשמע לאחרים) ואם יקראו ה"א של הרנה בקמץ חטף (לא כאשר נקוד בספרים ה"א בחיר"ק) גם הוא נכון: וי"ו) וגם את דמעתי שימה בנאדה אם אינו בוכה לא יאמר זה דמיקרי דובר שקרים פדכתב בספר החסידים סי' ר"ן הביא דבריו הרב אליהו רבה בסי' תקפ"א סק"ט על פיוצא בזה פן כתב הרב טהרת המים במערכת הבי"ת אות ט"ל ועיין לקמן בסי' ב' אות כ"ו ועוד יש טעות הדפוס במחזורים החזשים בתיבת וירבו (אנחותי) נקוד הוי"ו בשב"א וצריך

להיות בְּנִיקוּד פֶּתַח: זי"ן) בְּפִיּוּט מִבֵּית מְלוֹנֵי בְּהַבִּית ט' הַקִּץ מִשְׁנַת כְּתוּב בְּסִפְרֵים יְגוּנִים חוּזָה וְכַתֵּב הָרַב בְּתֵי כְּנִסְיֹת בְּסִי' תַּקֵּפ"א וְשִׁצְרִיף לֹמֵר יְגוּנִים הַחֹזָה (לֹא חוּזָה) וְהוּא מִלְשׁוֹן הַפְּתוּב הַיּוֹזִים שׁוֹכְבִים יִשְׁעֵיהָ סִי' כ"א פְּסוּק יו"ד: חֵי"ת) בְּבִקְשַׁת בַּת אֶהוּבָה (כַּעַת לֹא יִדְעֵתִי הֵיכָן פְּתוּבָה וּבִמְחֻזָּרִים שְׁלָנוּ לִיתֵיהָ) בְּבֵית הָאֲחֵרוֹן קָרַב לִי אֲבָל רֹנֵעַ מִפְּעֻלֵי אֵל תִּשָּׂא כְּתַב הָרַב בְּתֵי כְּנִסְיֹת סִי' תַּקֵּפ"א וְשִׁמְצָא כְּתוּב נִוְסַח אַחַר אִם אֵת רֹנֵעַ מִפְּעֻלֵי לֹא תִשָּׂא וְכַתֵּב שְׁגִיבֵרְסָא נְכוּנָה הִיא: ט) בְּסִלִּיחָה הַמְתַּחֲלֶת בְּשֵׁם אֵין לֹמֵר אֶלְקִינוּ וְאֶלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ פֶּן כְּתַב הָרַב בְּאֵר הַיֵּטֵב סִי' תַּקֵּפ"א סִק"ד וְסִלִּיחָה הַמְתַּחֲלֶת בְּתִיבַת אָדוֹן בְּקִצְתָם גְּדַפְס תִּיבּוֹת אֶלְקִינוּ וְכו' וּבְקִצְתָם לֹא גְדַפְס וְכַתֵּב הַגָּאוֹן מִבוֹטְשֵׁאטְשׁ בְּאִשְׁלֵ אֲבָרְהָם הַגְּדַפְס מִחֻדָּשׁ שְׁפִינוֹן שְׁאֵין זֶה מִשְׁמוֹת שְׁאֵין נִמְחָקִים וְגַם לִמְאֹן דְּאָמַר אֶל"ף דְּל"ת מֵאֲדָנוֹת אֵינוֹ נִמְחָק מִכָּל מְקוֹם תִּיבַת אָדוֹן שְׁלֹא נִכְתַּב בְּקִנְיָנָה נִמְחָק לְזֶה יֵשׁ לֹמֵר אֶלְקִינוּ וְאֶלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ לְנִכּוֹן בְּטוֹב עַכ"ל: יו"ד) מֵה שְׁכַתְּבוּ בְּשֵׁם הָאֲר"י שְׁלֹא לֹמֵר וַיְדוּי שְׁלִישֵׁה פְּעֻמִּים רְצוּפִים מְנַהֵג מְדִינוֹת אֵלוֹ לֹמֵר שְׁלִישֵׁה פְּעֻמִּים אֲשַׁמְנוּ בְּרְצוּפִים בִּימֵי סְלִיחוֹת וְאוּלַי אֵין קִפִּידָא כִּי אִם בְּנוֹסַח שְׁמִפְרֵטִים בּוֹ הַחֲטָאִים מֵה שְׁאֵין פֶּן נִוְסַח אֲשַׁמְנוּ מִלְּבַד מֵה שֶׁהוּא כּוֹלֵל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁיף וַיְדוּי עַל חֲשֵׁשׁ מֵאֵי דְבִינֵי בִינֵי גַם בְּכַמָּה רְגָעִים מְעֻטִים מְצַד שְׁפָכֵר נְכַנְס לְבֵית הַסִּפְק עַל הַכָּלֵל מִלְּבַד זֶה הָרִי אֵין בּוֹ פְרֵטִים וַיֵּשׁ לֹמֵר שֶׁהַשְּׁלִישֵׁה פְּעֻמִּים הֵם נִגְדֵד דְּבוּר מַעֲשֵׂה מַחֲשָׁבָה וְכֵן בְּיוֹם כִּפּוּר אֲמָרִים הַיְדוּי בְּלַחֲשׁ וְתַכְף אַחַר כֶּף בַּחֲזָרָה וְהוּא לְכוּלֵי עֲלֵמָא נִגְדֵד יו"ד אֲנִפְרוֹת ק' פֶּן כְּתַב בְּס' אִשְׁלֵ אֲבָרְהָם לְהַגָּאוֹן מִבוֹטְשֵׁאטְשׁ: י"א) אַחַר סְלִיחוֹת דְּעָרַב רֵאשׁ הַשְּׁנָה נִכּוֹן לֹמֵר לְכוּלֵי עֲלֵמָא נִוְסַח תַּתְקַבֵּל בְּהַקְדִּישׁ וְשִׁמְעֵתִי שְׁפֶן הוּא מְנַהֵג רַבִּים וְכֵן הוּא בְּכָל יְמֵי סְלִיחוֹת שְׁבַמְדִּינְתֵינוּ פִּינוֹן שְׁבַסְפָּרַד אֲמָרִים סְלִיחוֹת כָּל חֻדָּשׁ אֵלוֹל שִׁיף אֲזֵ שְׁפִיר לְבַקֵּשׁ שְׁתַּתְקַבֵּל צְלוֹתְהוֹן דְּכָל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פִּינוֹן שְׁרוּב תְּפּוּצוֹת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתְּפַלְלִין אֲזֵ סְלִיחוֹת אֵף מְצַד שְׁכַבְתִּי כְּנִסְיֹת מְמַהֲרִים לְהַתְּפַלֵּל עַל אֲתַר (לְאַלְתֵּר) תַּכְף אַחַר הַסְּלִיחוֹת כָּל תְּפַלַּת שְׁחֵרִית עַל יְדֵי זֶה אֵין לֹמֵר תַּתְקַבֵּל אֲזֵ דְמֵאֵן פְּלִיג הַסְּלִיחוֹת מִכָּל תְּפַלַּת שְׁחֵרִית וְהָרִי זֶה כְּסִלִּיחוֹת דְּבַה"ב וְכְדוּמָה אוֹ בְּבִקְשׁוֹת שְׁאֲמָרִים לְפָנֵי בְּרוּךְ שְׁאָמַר וְהַגַּם שְׁכַתְּבֵתִי בְּמְקוֹם אַחַר שְׁעַל בְּקִשָּׁה כָּל דְּהוּא שִׁיף לֹמֵר תַּתְקַבֵּל שְׁעַל יְדֵי זֶה אֵין קִפִּידָא בְּאִיחּוֹר קִדִּישׁ זֶה אֵל הַלִּילָה אַחַר הַמְּנַחָה מִכָּל מְקוֹם אֵין לְהַבְּדִיל בֵּין הַסְּלִיחוֹת לְהַתְּפַלָּה הַסְּמוּכָה מֵה שְׁאֵין פֶּן בְּמְקוֹם שְׁמִפְסִיקִין קִצְתַּת בֵּינֵתִיִּים לְהַכִּיֵן אֵת עֲצָמָם בְּנִקְיוֹת לְהַנְחִיחַ תְּפַלְלִין אוֹ טְבִילָה לְפְעֻמִּים בְּקִצְתָם בְּזֶה רֵאוּי לֹמֵר תַּתְקַבֵּל אַחַר סְלִיחוֹת בְּכָל יְמֵי סְלִיחוֹת לְטוּבָה פֶּן כְּתַב בְּס' אִשְׁלֵ אֲבָרְהָם מִבוֹטְשֵׁאטְשׁ הַנְּ"ל וּמְנַהֵג עֵיר קִדְשָׁנוּ יְרוּשָׁלַיִם תּוֹב"ב לֹמֵר קִדִּישׁ תַּתְקַבֵּל אַחַר הַסְּלִיחוֹת אֵף אִם יִתְּפַלְלוּ שְׁחֵרִית תַּכְף בְּלִתֵי שׁוֹם הַפְּסַק בֵּין הַסְּלִיחוֹת לְהַתְּפַלָּה שְׁמִשְׁפִּימִים וּמְמַהֲרִים לְהַתְּפַלֵּל מִפְּנֵי בְּעֻלֵי הַמְּלָאכּוֹת: י"ב) בְּפִיּוּט אֲנָא כָּאֵב זְדוּנֵי נְפֵל טְעִיּוֹת בְּכָל הַסְּפָרִים שְׁכַתּוּב בְּהֵם וַיִּגְנוּחַם וְצָרִיף לְהִיּוֹת וַיִּרְוּחָם וְאִם וְכו' וְהוּא כְּתוּב מִפְּרֻשׁ בִּישְׁעֵיהָ סִי' כ"ז פֶּן כְּתַב בְּסִפְרֵ מוֹעֵד לְכָל חֵי סִי' י"א אוֹת מִ טְעוֹת סוֹפֵר הוּא מֵה שְׁמִכְנָה הַפִּיּוּט בְּשֵׁם אֲנָא כָּאֵב זְדוּנֵי וְצָרִיף לְהִיּוֹת אֲנָא כְּעַב זְדוּנֵי וְהַפְּתוּב שְׁבִישְׁעֵיהָ שָׁם לֹא מְצָאֵתִי: י"ג) בְּפִיּוּט לְמִתְּוֹדָה חֲטָאֵתִיו וְכו' יֵשׁ אֵיזָה טְעִיּוֹת שְׁצָרִיף לְתַקְנָם א) בְּמְקוֹם כִּי לֹא אֲדַע יוֹם דִּינֵי וְכו' צָרִיף לְהִיּוֹת כִּי קָרוֹב יוֹם אֲסוּנֵי וְשִׁאֲרֵי וְכו' ב) בְּמְקוֹם וְרַחֲמֵי אֵב רַחֲקוּ וְלֹא חֲמַל עַל בְּנֵים צָרִיף לְהִיּוֹת וְרַחֲמֵי אֵב לֹא רַחֲקוּ וְהוּא חֲמַל עַל בְּנֵים ג) בְּמְקוֹם הָאֲרִיף לִי וְכו' צָרִיף לְהִיּוֹת אִם לֹא הָאֲרִיף לִי אִפּוֹ

כּן פּתבּ בּספּר מוּעַד לְכָל חַי סִי' י"א אוֹת מ"ו בְּשֵׁם סְדוּר הָרַב בְּנִימֵן הַלְוִי וְעוֹד יֵשׁ טְעוֹת
הַנִּיכָר בַּדְּפוּסִים הַחֲדָשִׁים שְׁפָתוֹב פִּי לֹו כְּלוֹ רַחֲמָיו וְצָרִיף לְהִיּוֹת פִּי לֹא (בְּאֶלֶף) כְּלוֹ
רַחֲמָיו: י"ד) בְּפִיוֹט בֶּן אָדָם מַה לָּךְ נִרְדָּם וְכו' אַחַר אֲמִירַת בְּטָרָם יָמִים פּוֹנִים פְּתוֹב
בְּסָפָרִים וּמְהֵרָה רוּץ וְכו' וְאַחַר כֶּף פְּתוֹב וּמְפָשֵׁעַ וְכו' פְּתַב הָרַב בְּתִי פְּנִסְיוֹת בְּסִי' תַּקֵּפ"א
דְּבַתְחֻלָּה צָרִיף לֹוּמַר הַפְּסוּק וּמְפָשֵׁעַ וְכו' וְאַחַר כֶּף הַפְּסוּק וּמְהֵרָה וְכו' וְאַף דְּתַנּוּ בְּאֲבוֹת
הַנִּי רִץ לְמַצְוָה קִלְהַ וּבּוֹרַח מִן הַעֲבִירָה שְׁאֵנִי הֵתָם דְּהֵם שְׁנֵי עַנְיָנִים נִפְרָדִים הַמַּצְוָה
וְהַעֲבִירָה לֹא כֵן הֵכָא דְּמַתְחֻלָּה צָרִיף לְבָרוּחַ מְהַעֲבִירָה שְׁהִיא הָאָסוֹן וְלָרוּץ לְעֻזָּרָה לְפָנֵי
ה' וּמָרַן הַחֲבִי"ף בְּסָפָר מוּעַד לְכָל חַי בְּדָף פ"ט הַסְּפִים לָזָה וְכִמּוֹ שְׁאָמַר אֲדוֹנֵינוּ דְּוֹד סוּר
מָרַע וְעֵשָׂה טוֹב: ט"ו) בְּפִיוֹט שְׁבֵט יְהוּדָה וְכו' פְּתוֹב עוֹרָה לְמָה תִּישָׁן וְהוּא טְעוֹת וְצָרִיף
לְהִיּוֹת הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן: ו) פְּתַב הַרְמ"א בְּסוּף סִי' תַּקֵּפ"א יֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים לִילָף
עַל הַקְּבָרוֹת לְהַרְבּוֹת שֵׁם בְּתַחֲיִנוֹת וְכַתַּב הָרַב בְּאֶר הֵיטֵב דְּבֵית הַקְּבָרוֹת הוּא מְקוֹם מְנוּחַת
הַצְּדִיקִים וּמַתּוֹף כֶּף הַמְּקוֹם קְדוֹשׁ וְטְהוֹר וְהַתְּפִלָּה מְתַקְּבֶלֶת יוֹתֵר וְאֵל יֵשִׁים מְגַמְתּוֹ נִגְד
הַמַּתִּים רַק יִבְקֹשׁ מֵהַשֵּׁם שְׁיִרְחַמְהוּ בְּזִכּוֹת הַצְּדִיקִים שׁוֹכְנֵי עֶפְרַיִם עֵי"ש בְּשֵׁם מוֹהֲרֵי"ל
וְהַגָּאוֹן פְּרִי מְגִדִּים בְּאֶשֶׁל אֲבָרָהֶם פְּתַב וּבְסִידוּר מַעֲנָה לְשׁוֹן יֵשׁ תְּפִלוֹת מַה שְׁאוּמְרִים עַל
הַקְּבָרוֹת וּמְשַׁמַּע קֶצֶת שְׁמֵבִקְשִׁים מֵאֵת הַנְּפֹשׁ שְׁיִלִּיץ טוֹב בַּעֲדָנוּ עַכ"ל נִרְאֶה שְׁדַקְדָּק
לְכַתּוֹב שְׁמֵבִקְשִׁים מֵאֵת הַנְּפֹשׁ וְכו' כְּדֵי שְׁלֹא יֵהָא חֲשֵׁשׁ מִשׁוּם דּוֹרֵשׁ אֵל הַמַּתִּים וְהוּא עַל
פִּי מַה שְׁפָתַב הַרְמ"א בִּי"ד סִי' קַע"ט סְעִיף י"ד (עַל מַה שְׁפָתַב מָרַן לְהַשְׁבִּיעַ אֵת הַחוּלָּה
לְשׁוֹב אֵלָיו לְאַחַר מוֹתוֹ לְהַגִּיד לוֹ אֵת אֲשֶׁר יִשְׁאַל אוֹתוֹ מוֹתֵר) וְנִ"ל וְיֵשׁ מַתִּירִין אֵף לְאַחַר
מוֹתוֹ אִם אֵינוֹ מְשַׁבִּיעַ גּוֹפּוֹ שֶׁל מַת רַק רוּחוֹ עַכ"ל וְלִכֵּן כַּתַּב שְׁמֵבִקְשִׁים מֵאֵת הַנְּפֹשׁ וְכו'
כְּלוּמַר וְלֹא מֵהַגּוֹף דְּבָזָה אֵין חֲשֵׁשׁ מִשׁוּם דּוֹרֵשׁ אֵל הַמַּתִּים וְהָרַב חֵי"א בְּאוֹת ה' הַזְּהִיר
שְׁלֹא לִיכְנֹס שֵׁם מִי שְׁאֵינוֹ טְהוֹר מְטוֹמָאֵת קָרִי שְׁהַחֲיָצוֹנִים מְתַדְּבָקִים בּוֹ וְלֹא יִלָּף עַל
קַבְרֵי רְשָׁעִים שְׁהֵם כְּמַזִּיקִים וְשְׁלֹא יֵשִׁים מְגַמְתּוֹ לְהַתְּפַלֵּל וּלְבַקֵּשׁ מִן הַמַּתִּים שְׁקָרוֹב
הַדְּבָר שְׁיִהְיֶה בְּכָלֵל וְדוֹרֵשׁ אֵל הַמַּתִּים אֲלֵא יִתְּפַלֵּל לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיַעֲשֶׂה חֶסֶד
בְּזִכּוֹת הַמַּתִּים עַכ"ל אוֹלֵי אֵף הוּא הִזָּה מְתַפְּנִין לְרַמּוֹז לְדַבְרֵי הַרְמ"א וְלִכֵּן כַּתַּב שְׁקָרוֹב
לְהִיּוֹת דּוֹרֵשׁ וְכו' כְּלוּמַר דָּאָף שְׁבִמְכּוֹנִין לְנֶפֶשׁ לֹא לְגוֹף אֵין לְחוּשׁ מִשׁוּם דּוֹרֵשׁ וְכו' מְכַל
מְקוֹם קָרוֹב הַדְּבָר שְׁלֹא יִדְקָדֵק בְּזָה וְנִלְכַּד בְּדוֹרֵשׁ אֵל הַמַּתִּים לִכֵּן נִכּוֹן שְׁיִתְּפַלֵּל לְהַקְּבִ"ה
וְכו': וּבַעֲיָקֵר הַמְּנַהֵג זֶה (לְהַשְׁתַּטַּח עַל קְבָרוֹת צְדִיקִים) כַּתַּב הַגָּאוֹן שְׁפָתֵי פִהֵן בְּסִי' קַע"ט
ס"ק ט"ו שְׁנַמְצָא בְּתַשׁוּבַת מוֹהֲר"ח עַל הַנּוֹדְרִים לִילָף לְבֵית הַקְּבָרוֹת קֶצֶת הִזָּה נִרְאֶה
כְּדוֹרֵשׁ אֵל הַמַּתִּים וְהַב"ח כַּתַּב לְקַמֵּן סוּף סִי' רִי"ז שְׁכָבֵר הַחֲזִיקוּ בְּמְנַהֵג זֶה וְאֵין אִיסוּר
בְּדָבָר וְאֵלֶּה דְּבָרֵי הַגָּאוֹן בֵּית חֲדָשׁ רְאִיתִי תַשׁוּבָה עַל שֵׁם מוֹהֲר"ר חֵי"ם שְׁנַשְׁאֵל עַל
הַנּוֹדְרִים לִילָף בֵּית הַקְּבָרוֹת קֶצֶת הִזָּה נִרְאֶה כְּדוֹרֵשׁ אֵל הַמַּתִּים שְׁכָלֵב שְׁנַשְׁתַּטַּח עַל קַבְרֵי
אֲבוֹת הַתְּפַלֵּל לְשֵׁם בְּמְקוֹם קְדוֹשָׁה כְּדֵי שְׁתֵּהָא תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת וּכְדַכְתִּיב בְּאֲבָרָהֶם אֵל
הַמְּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שֵׁם אֲלֵמָא שְׁהַמְּקוֹם גּוֹרָם א"ן (אֵי נְמִי) מִי שְׁבָזָה אֵת הַמַּת וְלְכַבּוֹדוֹ
מְשַׁתַּטַּח עַל קַבְרוֹ זֶה מְצִינוֹ אֵף נְשִׁים וּבְנֵי אָדָם שְׁאֵינָן יוֹדְעִים זֶה לֹא יַדְעָתִי הִלִּיכְתָּן לְמָה
וְאֵנִי רָגִיל לְפִתּוּחַ לְהֵם בְּחַרְטָה וְיִתִּירוֹ לְהֵם הַנְּדָר וְיִתֵּן לְצַדִּיקָה מַה שְׁהִזָּה מוֹצִיא עַל הַדְּרָף
וְאַחַר כֶּף יִתֵּן מַה שְׁנַשְׁעֵר כְּפִי שְׁהִזָּה טְרַחוֹ וְהִילּוּכוֹ וְזֶה יִתֵּן לְצַדִּיקָה וְיִנְצַל מְצַעֲקָה עַכ"ל
מִיָּהוּ כְּבָר הַחֲזִיקוּ בְּמְנַהֵג זֶה וְאֵין מוֹחָה וְיֵשׁ לָזָה סְמָךְ בְּסָפָר הַזֶּה וְדוֹקָא לְהַשְׁתַּטַּח עַל
קַבְרֵי אֲבוֹת וּלְהַתְּפַלֵּל לְפָנָיו יִתְּבָרַךְ עַל כָּל צָרָה שְׁלֹא תִבָּא בְּזִכּוֹת אֲבוֹתָיו הַקְּבוּרִים פָּה

וכיוצא בזה וכבר נתקנו סדרי התפלה למשתטחים על קברי אבות ואין לשום מורה למנוע ולבטל מנהג זה ע"כ דברי הרב בית חדש: והגאון מוהר"ם שיק בסימן רצ"ג הזכיר דברי הרבנים מוהרי"ל ופרי מגדים וחי אדם הנז"ל (והוסיף שבספר סידור גהורא כתב פכתוב בחי אדם ודברי המוהרי"ל הביאם בשם אליהו רבה ולא הזכיר דברי הבאר היטב) וכתב בשם הרב השואל שהאיר דבסוטה דף ל"ד אמרינו שפלב בקש מהאבות שיתפללו עליו ובתענית ד' י"ז איתא כדי שיתפללו המתים ובמגן אברהם סוף הלכות תענית משמע שמבקשים שימליצו בעדינו כדאיתא בגנוסח המענה לשון והשיב כבר נחלקו בדורות שלפנינו הבית חדש בסוף סי' רי"ז הביא תשובת מהר"ח דחיניש בזה דהוי כדרישה אל המתים וכלב שהיה משתטח הוא רק כדי להתפלל במקום קדוש ואף דלשון הש"ס לא משמע פן כבר אמרו בירושלמי אין למדין מן האגדות ועוד מצינו בעבודה זרה דף י"ז ע"א הרים וגבעות בקשו עלי רחמים ועל פרחין הוא על דרך הפלגה וצער שאין לו תשובה בארץ והכי נמי פאן איפא למימר דהפונה פו לרפך ולהתמוגג לבבו וכל שפן אם נאמר בפירוש הלבוש בסוף סימן תקע"ט דהיינו שמבקשים שבזכות המתים ירחם ה' עלינו ואם פן לשון זה שפיר יש לכונן דהמתים יבקשו רחמים דהיינו זכותם יבקשו עלינו על ידי תפלתנו יתעורר זכותם ופרקליטין שפראו בזכותם הם יתעוררו על ידי תפלתנו לעמוד לנו ואם פן אין מהש"ס ראיה ושפיר איפא למימר כמהר"ח ומהרי"ל ולבוש והבית חדש שחלק על מהר"ח וקיים המנהג לילך על קברי אבות פתב שהוא רק להתפלל שהשם ירחם בזכותם ואם אמנם שאין ראיה לזה וגם משאר מדרשים ממדרש שהביא רש"י בפירוש ויחי על ואקברה בדרך וכו' שתהא מתפללת על בניה ובמדרש איכה על פסוק מה לידידי בביתי וכו' מכולם אין ראיה וכו' אמנם אין חשש משום דורש אל המתים כל שדורש מן הרוח ונשמה אינו בכלל דורש אל המתים כבירה דעה סי' קע"ט וכן מבואר בהדיא בהנהר שהקשה קושיא זו דליתסר משום דורש אל המתים ותיגרץ כמו שהביא העין יעקב בפירוש ריש פרק מי שמת בבאיור הדבר ושם ביאר הנהר דאין זה דורש אל המתים חזא דצדיקים חיים וקיימים היינו נשמותיהם ונשנית שאין מבקשים מהם אלא עיקר הבקשה הוא מאת ה' אלא שהשם יתברך מקבל התפלה בזכות הצדיקים המבקשים ובהנהר מבואר כסברת הרמ"א בורה דעה הנ"ל ותימה שלא הביא והו הפוסקים וראיות שהביא שם הרא"ם והובא בבית יוסף בבאיור לפי מה שכתב העין יעקב ומוהרש"א שכל הנה עובדי דחסיד אחד ואבנה דשמואל היה רק בחלום אם פן אין ראיה מהתם לדינא פלל מפל מקום מהנהר היו יכולים להביא ראיה ולכאורה יש לחוש משום שדרשו על פסוק לא יהיה לה אלהים אחרים שלא תהא קורא לא למיכאל ולא לגבריאל וכו' והיינו שאסור לעשות אמצעי בינינו להשי"ת ואיך נתפלל שהנשמות של האבות תתפללו בעדנו וכבר צווחו על הגנוסחאות של התפלות שהן נגד המלאכים וגם בלאו הכי גוף התפלה שאחרים מתפללים בעד איש קשה להבין איך תעשה רישם כמו שעמד בזה בעין יעקב סוף פרק אין עומדין ותירוצו קשה פאן אמנם שרש דבר זה הוא דודאי קים להו לרז"ל דהמתים מצטערים בצער החיים כמו שדרשו על פסוק וירעו לנו ולאבותינו וכמו שהביאו מעשים על זה בריש פרק מי שמתו והיינו שנשמות המתים יודעים מה נעשה בעולם הזה ולכן אם באים החיים בעת צרה על קברי המתים לומר שאין להם תשובה אם לא ירחמו עליהם מן

השמים בנדאי המתים מצטערים טפי ואם כן אתי שפיר דאם זכותם הוא פדאי שאינם ראויים לעונש שיצטערו מרחם ה' בזכותם ועל דרך זה מוכן תפלת אחרים בעד אדם שהפעולה היא גם כן על דרך זה שעל ידי הצדיק המצטער בצרת אחרים מרחם ה' עליהם שאחד מהדברים המעוררים חסד ורחמים הוא פשהרעה מגעת גם לאחרים שאינם ראויים לעונש שאז עושה השם יתברך לפני משורת הדין כמו שביאר העקדה בפרש ניגש על בקשת יהודה מאת יוסף על בנימן ועל דרך זה בקש אברהם אבינו חלילה לה להמית צדיק עם רשע דהיינו על ידי צערו והתורה לא אסרה אלא מליטן אלהות ושורה לשום נברא אפילו למלאך ולכך אסור להתפלל אליהם שימליצו טוב בעדינו שבה נותן להם שורה לא כן פשהתפלל על קברות הצדיקים שיתפללו בעדינו אין נותן להם שורה בזה אלא מודיע צערו להם שיצטערו עמו ועל צערם תצמח תשועה שבזכותם ירחם ה' עלינו ולכן אין מקום לאסור תפלה זו: ובספר החסידים סי' ת"ן ובשאר סימנים הפליג במעלות ההולך על קברי אבות ובתענית ד' י"ז אמרו שהולכים על הקברות כדי שיבקשו רחמים עלינו וברך כ"ג ע"ב הובא מעשה דרבי מני ברבי יונה שהלך להתפלל על קבר אביו ונעשה לו ישועה על כל פנים העולה מן האמור דאין איסור בתפלה זו אף אם היא בקשה שימליצו טוב בעדנו ומכל מקום דעות הפוסקים חלוקות בזה דעת מהר"ח ומהרי"ל ולבוש דעיקר התפלה צריך להיות נגד ה' ובשכר אמונה זו בהשארה הנצחית ובשכר ועונש יקבל ה' את תפלתו ודעת ספר החסידים והזהר ועל פיהם נתייחד נוסח תפלה של מענה לשון שהתפלה היא שימליצו לטובה עלינו ובעבורנו אלו תורף דברי א הגאון מהר"ם שיק בסי' רצ"ג: והואיל נאמא לידן ענין הילוף לבית הקברות להשתטח על קברי הצדיקים אמרתי להודיע פי בשדי חמד בריש מערכת ארץ ישראל הבאתי דברי הרב שדה הארץ בח"ג באבן העזר סי' י"א שלמד היתר לצאת מארץ ישראל כדי להשתטח על קברי הצדיקים שבחוצה לארץ ממה שהרב בתי פהונה בחלק בית דין סי' כ"ג צלל במים אדירים על מה שנהגו הפהנים לילך להשתטח על קברי הצדיקים ולא חיישי לטומאת פהנים ומסיק כיון שנהגו הפהנים הראשונים כן אם ריק הוא ממנו ומכל שכן שיש ללמד היתר לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ דהא יש לומר דכיון שדעתו לחזור אין איסור כלל וקצת משמע מדברים אלו שהרב בתי פהונה נתפייס במנהג הפהנים כיון שנהגו כן הראשונים אף במערכת אבלות אות ח"ק פתבתי אם כהן מותר להשתטח על קברי הצדיקים עיין להרב פתחי תשובה בסי' שב"ע בשם הרב בתי פהונה שהאריך להוכיח דאסור וציינתי לעיין במשק ביתי מערכת הקו"ף אות ת"ה והמענין בפתחי תשובה יראה שלא כתב בשם הרב בתי פהונה שנתפייס במנהג זה כי כתב שהאריך לאסור וכתב בשמו מה שדחה הטעמים שהיה אפשר לומר שעליהם סמכו הפהנים (א) על מה שאמרו במדרש והובא בילקוט משלי סי' ט' שאמר אליהו שאין טומאה בתלמידי חכמים (ב) על מה שאמרו בפרק מי שמתו מדלגין היינו על גבי ארונות וכו' ושכתב לדחותם ושאין להם על מה שיסמוכו אלו תורף דברי הרב פתחי תשובה ולא היה אצלי ספר היקר בתי פהונה לעיין בו אבל דברי הרב פתחי תשובה ברור מללו שדעתו לאסור ואחר זמן נשאלתי מגביר אחד מידידי יצ"ו לחוות דעתי בזה וז"ל אנחנו רואים פהנים וראי ה' הולכים על קברי הצדיקים רציתי לדעת אם רק סומכים על מה שכתוב בזה בראשית דף קס"ח ע"א או נמצא איזה היתר גם בפוסקים ראשונים או אחרונים ואם

נמצא איזו תשובה על זה בטובו וחסדו להשיב לי וכו' עכ"ל וזאת תשובתי אליו מה שאיזה פהנים הולכים להשתטח על קברי הצדיקים אנכי הדל לא ראיתי שום צד היתר והאיסורמפורש בדברי הרב בתי פהונה שציינתי בספרי והסומכים על המוכן מדברי הזהר הקדוש יהא להם אשר להם ובסודם אל תבא נפשי ומי שיש בידי למחות לא ימנע טוב כי בדבר שמפורש בדברי הפוסקים אסור מאן ספין להתיר על פי משמעות לשון הזהר הקדוש ולא יהא אלא ספק באיסור תורה מהיכא תיתי להקל ואף שמשמעות דברי הראב"ד בחמישי מהלכות נזירות דין ט"ו (והפהנים בזמן הזה טמאי מת הם ועוד אין להם חיוב טומאה וכו') הוא דאין בזמן הזה דין טומאת פהנים הנה מלבד דלא קיימא לו הכי ועוד כבר כתב הגאון בדגול מרובה סי' שב"ע דאולי לא אמרה הראב"ד אלא לענין מלקות אבל מודה דאיכא איסורא דאורייתא ומקורב השגתי ספר דבר משה להגאון מוהר"ם תאומים וראיתי שפסי' כ"ו האריף בענין זה וכתב (בד"ה הנצרכתי להאריף) ונ"ל הנצרכתי להאריף בכל זה לפי מה שהבין הרב משנה למלך בפרק ג' מהלכות אבל בדעת הראב"ד דליכא איסור טומאה כלל בזמן הזה דאין איסור לכהן שפבר טמא טמאות עצמו ואחריו נמשך הגאון בדגול מרובה סי' עש"ב בתחלת דבריו ונסתבך בכונת הראב"ד אם הוא דרק ממלקות פוטר אבל איסור תורה איכא ועל כל פנים איסור דרבנן איכא עיין שם שלא העלה דבר ברור ולכן שמתתי אל לפי לבאר וכו' והאריף עוד קצת וכתב במסקנתו נקטינו מפל הליו דאף בזמנינו שפולנו טמאי מת מוזהרים הפהנים בלאו דלא יטמא שלא ליטמא עוד במת ואפילו לדעת הראב"ד ורק חיוב מלקות ליכא אבל איסור מן התורה איכא לכולי עלמא עכ"ל הרי לה שהסכים שגם בזמן הזה טומאת הפהנים היא איסור תורה אליכא דכולי עלמא ויכן הדבר פשוט דאף אם נחשוב משמעות לשון הזהר הקדוש לספק פלוגתא הוי ספק תורה ולחומרא גם ראיתי להגאון שאגת אריה בתשובות החדשות סימן י"א ד' י"ד שעמד לבאר אם פהנים בזמן הזה שהם בחזקת טמאי מתים מוזהרים על טומאת מת ושם בעמוד ד' (בד"ה ועוד) כתב ידי נטויה לברר בעה"י בראיות ברורות שחייבים בזמן הזה על טומאת מת והאריף פדרך פקודש ומסיק פן עיין שם דברי קדשו: והגאון קרבן העדה בירושלמי דנזיר פרק פהו גדול הלכה א' בשני קרבן (ד"ה אכריז ר' ינאי) תמה על סברת הראב"ד דהא רבי בזמן הזה היה וכל הסוגיא מפורשת דאסורים ליטמאות וניחא ליה דבזמן רבי היה אפר פרה והראב"ד לא אמר אלא בזמן שאין אפר פרה וסיים מיהו נראה דאף הראב"ד לא אמר אלא שאין על הפהנים מלקות אבל איסורא דרבנן מיהא איכא ולכך כתב הרי"ף הלכות טומאה דמדרבנן מיהא טומאת פהנים נוהגת בזמן הזה דלא פהמשנה למלך הלכות אבל פרק ג' (פונתו דכלפי מה שהכריח במשנה למלך שם בסוף ד"ה וראיתי למרן וכו' שכל הפוסקים שאין דרכם להביא דברים שאין נוהגים בזמן הזה והביאו דיני טומאת פהנים מוכרח שחולקים על הראב"ד לזה אמר שגם הראב"ד מודה דאסור מדרבנן ואם פן גם אלו הפוסקים יכולים לסבור פן ולכן הביאו דיני טומאת פהנים דגם בזמן הזה איתא מדרבנן מיהא) מיהו נפקא מינה דלהראב"ד מותרים ליטמא לכל מצוה דהא טומאתם דרבנן עכ"ל נראה בעליל דהרב לא נחית לעומקא דהאי דינא כדנחתי הגאונים הנז"ל ומשום הכי לא נחית למימר דלהראב"ד מלקות הוא דליכא אבל איסורא דאורייתא איכא פדי שלא להפליג מן הקצה אל הקצה ממה שהבין הגאון משנה למלך בדעת הראב"ד ואי

הנה נחית לעיני בעומק הדין אף הוא הנה מודה לדעת הגאונים הנ"ל דאף להראב"ד איסורא דאורייתא מיהא איפא ונהו אמר נמי דמשום הכי הביא הרי"ף דיני טומאת פהגים ואף לדבריו הרי קאמר דגם להראב"ד לא הותר לפהגים לטמא אלא משום מצנה ואם כן לילף על קברי הצדיקים דלא אשכחן בשום דוקתא דאיפא מצנה ודאי דאסירי ונהו אמת דהגאון נחל אשכול בהלכות טומאת פהגים צד 174 אות י"ג כתב בשם הרא"ש בשם רבינו תם שפיהן שפכה טמא בזמן הזה אינו אסור לטמא אלא מדרבנן ומותר לכבוד רבו וכו' כמו שהתירו לדלג על ארונות כדי לילף לקראת מלכים וכו' עי"ש ואם כן אף אם נאמר בדעת הראב"ד שסובר דאסור מיהא מן התורה הא איפא דעת רבינו תם שכתב מפני דאינו אסור בזמן הזה אלא מדרבנן (עם שממה שכתב הסמ"ג עשין בדיני טומאת מת סוף סי' רל"א בשם רבינו תם שבזמן הזה שאין לנו אפר פרה כהן המטמא אינו לוקה אין הכרח שאינו אסור אלא מדרבנן דאפשר לומר דאינו לוקה אבל אסור מן התורה ומצינו כן בכמה מקומות דלשון אינו לוקה רוצה לומר אבל אסור מן התורה כמו שכתבתי בחלק הפללים במערכת האל"ף כלל ל"ח מפל מקום בשם הרא"ש כתב בשם רבינו תם דאינו אסור אלא מדרבנן) אבל על כל פנים אינו מותר אלא במקום מצנה ובזה לא לא שמענו מפי רבותינו דאיפא מצנה ואם כן ודאי שגם לרבינו תם אסור לכהן לילף על קברי הצדיקים כאמור: ומה שכתב הרב פתחי תשובה בשם הרב בתי פהונה מה שהיה מקום לומר סמך למנהג הפהגים על פי המדרש דאין טומאה בתלמידי חכמים ושדחה זה על פי מה שכתבו התוספות בבבא מציעא דף קי"ד דאליהו אמר כן דרף דחיה וכו' הנה התוספות בכתובות בפרק הנושא דף ק"ג ד"ה אותו היום שמת רבי בטלה קדושה כתבו דרבינו חיים הפהו היה אומר אילו הייתי פשנפטר רבינו תם הייתי מטמא לו דהא בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת פהונה וכן מוכח מדאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא ותו לא ובהדיא אמרו בירושלמי בפרק מי שמתו דכשמת רבי אמרו אין פהונה היום ואין נראה לרבי דכמדונה לרבי דהתם מירי בטומאת בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא עכ"ל ואיני יודע אם הרב בתי פהונה הזכיר דברי התוספות הללו ועם שהיה נראה שהתוספות דחו סברת רבינו חיים ואית לן למינקט כסברת התוספות ומה גם שסברת רבינו חיים כתובה בלשון הזה אומר דמשמע קצת לאיזה מן הפוסקים מלשון זה דהיה אומר כן אבל חזר בו (עיין מה שרשמתי בשדי חמד מערכת ה' אות ח"ק) אף בפסקי תוספות שם הביאו להלכה סברת רבינו חיים ובלא היה אומר אלא רבינו חיים אמר וכו' עיין שם ולא ידעתי מה יענה הרב בתי פהונה לדברי התוספות הללו ומרן הבית יוסף בורה דעה סי' עד"ש (סוף ד"ה ואיזהו מת מצנה) תמה על רבינו חיים דשאני רבינו הקדוש שהיה נשיא וניחא ליה דרבינו חיים סובר דגדול הדור דינו פנשיא ועיין למרן מוהרי"ט בחידושו לכתובות שם שכתב דאין לדחות רבי שאני דתלמיד לגברא רבה הני פכולי עלמא לגבי נשיא וכו' וכתב מרן בבית יוסף דרבינו חיים הוא דפשיטא ליה דגדול הדור דינו פנשיא אבל בהגהות מיימון מספקא ליה אם דינו פנשיא ובשלחנו הטהור פסק בסוף הסימן דעל נשיא הפל מיטמאין ולא הזכיר דין גדול הדור ומסתמא משמע דעל גדול הדור אין מיטמאין דלפי מה שביאר בבית יוסף שחלוקים בזה ההגהות עם רבינו חיים היה לו לכתוב מפני דמשמאין על גדול הדור אלא ודאי סתמו פפירושו דדוקא על נשיא

מטמאין דלא פריינו חיים שהרי התוספות חולקים עליו וספקו של ההגהות מצטרף לסברתם גם מרן הבית חדש שם פריש הסימן הביא סברת רבינו חיים ומה שכתב מרן הבית יוסף בדעתו ובדעת ההגהות וסיים ולכן אין לשום פהן להקל להטמאות לגדול הדור וכן נהגו הפל דלא פריינו חיים גם ממה שהשמיט בשלחן ערוך דין זה דנשיא (פךר העיר עליו מרן חיד"א בברפי יוסף דבשלחן ערוך בסוף הסימן פתב דין הנשיא) משמע נמי דכיון דעכשיו אין לנו נשיא אין דין זה נוהג בינינו וגדול הדור אין דינו פנשיא אלא פרינו ואין להקשות על רבינו חיים מדאמר רבן יוחנן בן זכאי בפךר תפלת השחר דף כ"ח ע"ב פנו פלים מפני הטומאה דאלמא הנה מטמא במותו אף על פי שהנה נשיא וגם הנה גדול הדור (קנשיא זו היא לכולי עלמא דהא הפל מודים פנשיא שמשמאים עליו אלא שלרבינו חיים קשיא טפי מצד גדול הדור גם כן פן נראה בכונתו) דנדאי דלטמא הפלים באהל המת אין לחלק בין מת למת פולם מטמאין באהל אבל שיהיו בני דורו מיטמאין לו מפני פבודו פדי להתעסק בו שפיר איפא למימר בטלה קדושת פהנים עכ"ל הרב בית חדש: מדבריו למדנו דהלכה רוחת ומעיד פגדלו שפן נהגו הפל שגם צדיקים במיתתם מטמאים פשאר עמא דארעא ורק מפני פבודם הוא דהנה מקום לומר שיהא מותר לטמאות פדי להתעסק בפךרי קבורתם שזהו פבודם אבל מטמאים את הפלים וזה פנגד היסוד משמעות לשון הזהר הקדוש והמדרש שאין טומאה לצדיקים ומזה נלמוד דלילה על קברותיהם שאין בזה משום פבודם אסור ואתי שפיר פסקו של הרב פתי פהונה שאוסר לפהנים להשתטח על קברי הצדיקים דנדאי אין לנו להקל באיסור תורה נגד המפךרש בפוסקים על פי משמעות המדרשים והדין אמת כמו שפסק הרב פתי פהונה וראיתי בחידושי הרש"ש לכתובות שם שכתב שנראה לו ראיה לדברי רבינו חיים מאותה אגדה שכתבו התוספות בפךר המקבל שאמר אליהו דאין צדיקים מטמאים ובמחילת פבוד גאווה תמיה לי וכי מי ששנה זו לא שנה זו ומה זו ראיה הרי תברא בצדה שכתבו התוספות שאליהו אמר דרף דחיה אבל קושטא הוא שהנה מת מצנה וכו' וכן פתבו ביבמות דף ס"א ד"ה ממגע וכן פתב הרא"ש בפךר המקבל סי' מ"ז ואם פן אינו נופל על פיוצא לזה לשון נראה ראיה לדבריו רק הנה לו לומר דרבינו חיים משמע ליה דברי אליהו פפושטם דאין טומאה לצדיקים אבל נדאי פל לגבי דינן אין שום ראיה משם דשפיר יש לדחות כמו שדחו התוספות והרא"ש: וראיתי להרב טהרת המים פקונטרס שיוירי טהרה במערכת הטי"ת אות כ' שכתב דמבואר בזהר הקדוש דף קס"ח ע"א דכהן מותר לקבור צדיקים וגם לילה על קברם דאין טומאה בהם ושפן המנהג בארץ ישראל שהפנהים הולכים על קברי הצדיקים המפורסמים ואין פוצה פה ותמיה אם פן למה הוצרך ר' פנאה לציין קברי הצדיקים בפכא בתרא דף ח"ן גם התוספות ביבמות דף ס"א ע"א פתבו דהא דאמר אליהו דקברי צדיקים אינם מטמאים הוא דחזיה בעלמא אבל האמת הוא שיש בהם פותח טפח ונסתמה הטומאה שם ואינה יוצאת לחוץ ולכן הנה אליהו הולך שם ועל פי דברי התוספות יתיישב המנהג הנ"ל ובמשק ביתי הביא פמה פוסקים שעמדו בזה ובספר פן יוחאי מענה פ"ח פתב דדוקא בעת שמתעסקים בכבודו הותר פדי לקבור ועיין יוסף אברהם סדר בא דף ט"ז והנה עיינתי בספר יוסף אברהם ושם הביא מה שכתב פילקוט משלי סי' ט' על פסוק טבחה טבחה בשם המדרש (שךמוז אליו התוספות ביבמות הנ"ל וכתב שם בחידושי הרש"ש שהוא במדרש משלי סי' ט')

דאליהו אמר פְּשֵׁהָ קוֹבֵר אֶת ר' עֲקִיבָא צְדִיקִים אֵינָם מְטַמְּאִים וְהוּבָא הַמַּעֲשֵׂה שֶׁם בְּהִרְחֵבָה עֵינָיו שֶׁם וְסִפֵּר בֶּן יוֹחָאִי אֵין אֲצֵלִי וּלְפִי דְבָרָיו מוֹכֵן שְׂאִין הֶכְרַח מְדַבְּרֵי הַזֶּהֶר הַקְדוּשׁ שְׁהֵי מוֹתֵר לִילָף עַל קִבְרָם דְּלִהֲתַעֲסַק בְּקַבּוּרָתָם שְׂאִי וּכְבָר פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה (בד"ה מְדַבְּרֵי לְמַדְנֵו) שֶׁפֶן מִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הָרַב בֵּית חֲדָשׁ וּמְוַכְרַח כֶּן מְדַאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בְּשַׁעַת פְּטִירָתוֹ פִּנּוּ כָּלִים מִפְּנֵי הַטְּוֵמָאָה וּמִסְתַּמָּא כְּבָר הַזְּפִיר בְּבֶן יוֹחָאִי אֶת דְּבָרֵי הָרַב בֵּית חֲדָשׁ וּכְנִרְאָה גַם בְּיַד הָרַב טְהָרַת הַמַּיִם לֹא הָיָה סִפֵּר בְּתֵי פְהוּנָה (הַמְצִוּוִין בְּמִשְׁק בֵּיתִי) וְלִכֵּן לֹא הֵעֲלָה עַל דָּל שְׁפָתָיו דב"ק דְּקָרוּ בְּחִיל לְאַסּוּר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשֵׁמוֹ הָרַב פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה וְעַל כָּל פָּנִים הָרִי הִבִּיא דַּעַת הָרַב בֶּן יוֹחָאִי דְלֹא הוֹתֵר לְכַהֲנִים לִילָף עַל קִבְרֵי הַצְּדִיקִים וּמִדְשֻׁתִּיק לִיָּה נִרְאָה דְמוּדָה לִיָּה: אֲלֵא שְׂאִי תָמַח עַל הָרַב טְהָרַת הַמַּיִם אֲמַאי שְׁתִּיק לְהָרַב בֶּן יוֹחָאִי הֲלֹא מַר הוּא דְאָמַר שֶׁעַל פִּי דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת דִּיבְּמֹת וְתִיַּשְׁב הַמְנַהֵג שְׁהוֹלְכִים עַל קִבְרֵי הַצְּדִיקִים וְכִינּוּן שְׁנִתְיַיֶּשֶׁב הַמְנַהֵג אֲמַאי שְׁתִּיק לִיָּה לְהָרַב בֶּן יוֹחָאִי וְהָיָה לוֹ לְכַתּוּב עַל דְּבָרָיו שֶׁמְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת נְלִמּוּד שֶׁגַם לִילָף עַל קִבְרֵיהֶם מוֹתֵר וְאוּלַי סָמַךְ עַל מַה שֶׁכְּבָר כָּתַב שְׁמִתְיַיֶּשֶׁב הַמְנַהֵג עַל פִּי דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְזֶה אֲנִי אֹמֵר פִּי שִׁיטְתוֹ אֲמַנָּם בְּמַחֲלַת כְּבוֹד גְּאוּנוֹ דְּבָרָיו קָשִׁים שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הַתּוֹסְפוֹת שְׂאֵמַר אֲלֵיהוֹ קִבְרֵי צְדִיקִים אֵינָם מְטַמְּאִים וְשֶׁלֹּא הָיָה זֶה עֵיקַר טַעְמוֹ אֲלֵא מִשׁוּם שְׂיִישׁ בְּהֶם פּוֹתַח טַפַּח וְכוּ' וְהַמְצִוּוִין בְּדְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בִּיבְמֹת שֶׁם וּבְפָרֵק הַמְקַבֵּל ד' קי"ד ע"ב (בד"ה מֵהוּ שְׁיִסְדְּרוּ) וּבְדְבָרֵי הָרֵא"ש שֶׁם ס' מ"ז יִשְׂר יִחְזָה שֶׁלֹּא כָּתְבוּ דְקִבְרֵי צְדִיקִים אֵין מְטַמְּאִין אֲלֵא כָּתְבוּ דְצְדִיקִים אֵין מְטַמְּאִין וְכֵן בְּדִין שְׁהָרִי תְּשׁוּבָה זֶה הָיָה עַל מַה שֶׁשְּׂאֵלוּהוֹ עַל מַה שְׁהֵי עוֹסֵק לְקַבֵּר אֶת ר' עֲקִיבָא וְהֵתֵם הָיָה טוֹנְמַת מַגַּע וּמִשָּׂא וּבְזֶה אֵין שְׂיִיף לֹמַר דְּטַעְמוֹ לֹא הָיָה אֲלֵא מִשׁוּם דְּרוּב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בְּהֶם חָלַל טַפַּח שְׁהָרִי עַל עֶסְקֵי קַבּוּרָתוֹ דְּאִיכָּא מַגַּע וּמִשָּׂא אָנוּ דְּנִים וּמַה שֶׁכָּתְבוּ דְהָיָה אֹמֵר דְּרַף דִּיחֻוֵי הֵיִינוּ שְׁעֵיקַר טַעְמוֹ הָיָה מִשׁוּם מַת מְצוּה שְׁהֵי מְהַרְוֵי מַלְכוּת וְכוּ' וּמַה שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהָרֵא"ש שְׁעֵיקַר טַעְמוֹ הָיָה מִשׁוּם דְּרוּב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בְּהֶם פּוֹתַח טַפַּח וְכוּ' הֵיִינוּ עַל הַמַּעֲשֵׂה שְׁהֵי הוֹלָף בְּבֵית הַקְּבָרוֹת שֶׁל נְכָרִים וְאָמַר לִיָּה רַבָּה בַּר אֲבִינָה לֹא פָּהֵן הוּא מַר וְאָמַר לוֹ אֲלֵיהוֹ דְּקִבְרֵי נְכָרִים אֵין מְטַמְּאִין עַל זֶה כָּתְבוּ שֶׁלֹּא הָיָה זֶה עֵיקַר טַעְמוֹ דְּנִדְאֵי הַלְּכָתָא הִיא דְּקִבְרֵי נְכָרִים מְטַמְּאִין אֲלֵא טַעְמוֹ הָיָה מִשׁוּם דְּרוּב אַרְוֹנוֹת וְכוּ' וְכְלוּמַר דְּאָמְרִינָן בְּפָרֵק מִי שְׁמַתוֹ דְּמֵן הַתּוֹרָה מוֹתֵר לִילָף עַל גְּבֻן מִטַּעַם זֶה דְּרוּב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בְּהֶן חָלַל טַפַּח וְרַב מְדַבְּבָן הוּא דְּאָסוּר וּבְמַקּוֹם מְצוּה לֹא גִזְרוּ וְהָכָא נְמִי אִיכָּא מְצוּה לְהַתְרָאוֹת עִם רַבָּה כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַגָּאוֹן בְּפִלְפֵּלָא חֲרִיפְתָּא עַל דְּבָרֵי הָרֵא"ש שֶׁבְּפָרֵק הַמְקַבֵּל וּמַעְתָּה לִילָף לְהַשְׁתַּטַּח עַל קִבְרֵי צְדִיקִים דְּלֹא מְצִינוּ בְּזֶה שׁוּם מְצוּה מִהִיכָּא תִּיתִי שְׁהֵי מוֹתֵר לְכַהֲנִים לִילָף שֶׁם הָא מִיִּדֵי אִיסוּרָא דְּרַבָּן מִיָּהָ לֹא פִּלְטֵי וְהָרֵא"ש שֶׁם כָּתַב עוֹד שְׂאֵלֵיהוּ זְכוּר לְטוֹב הָיָה מְפִיר בְּאוֹתָן שְׂיִישׁ בְּהֶם פּוֹתַח טַפַּח וְאֵם כֶּן כְּגוֹן אָנוּ דְּלֹא יְדַעִינוּ בְּאִיזָה מְהֵן אִיכָּא פּוֹתַח טַפַּח אֵין לָנוּ שׁוּם הִיתֵר לִיְכַנֵּס שֶׁם בְּלִיתֵי צוּרָף מְצוּה דְהָא מִיָּהָ אִיכָּא אִיסוּרָא דְּרַבָּן וְעוֹד מֵאֵן לִימָא לָן שֶׁכָּל הַצְּדִיקִים שְׁהוֹלְכִים הַכַּהֲנִים עַל קַבּוּרָתֵיהֶם נִקְבְּרוּ בְּאֶרוֹן וְהָרִי אֲפִשֵׁר שְׂיִישׁ מֵהֶם שֶׁנִּקְבְּרוּ בְּלֹא אֶרוֹן שֶׁמֶן הַמְּוַכְחֵר בְּקַבּוּרָה הוּא בַּל שׁוּם אֶרוֹן כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים בְּסִי' ש"ב וְכְמוֹ שֶׁפֶן הַמְנַהֵג בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעֵינָן לְתַנָּא דִּיזֵן בְּסִפֵּר שְׁמַחָה לְאִישׁ יצ"ו בְּחֵלֵק יו"ד ס' א' כִּי הַשְּׁבִי"ח הַשְּׁבִי"ח מְנַהֵג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵנָּה וְר' אֲלֵיעֶזֶר ב"ר צְדוּקָא שְׂאֵמַר בְּפָרֵק מִי שְׁמַתוֹ דָּף י"ט ע"ב מְדַלְגִין הֵיִינוּ בֵּין הָאֶרְוֹנוֹת וְכוּ'

הינינו ונדאי שְׁהִיָּה יְדוּעַ לָהֶם שְׁהִיָּה לָהֶם אַרְוֹנוֹת אֲבָל אֲנִי דָּלָא מְצִינִי לְמִידַע הָוֵי סִפְקַ תּוֹרָה דְּשִׂמְא צְדִיק זֶה נִקְבֵּר בְּלֵא אַרְוֹן וְאִיפָּא טְוִמְאָה מְדַאֲוִרֵיִתָּא בְּאִנְפִּין שְׁדַבְרֵי הֶרֶב טְהַרְתַּת הַמַּיִם בְּזֵה נִפְלְאוּ מִמְּנֵי וְהַדְבָּר בְּרוּר שְׁאֲסוּר לִפְהֻנִים לִילָהּ עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים אַף אִם יְדוּעַ שְׁיִישׁ לָהֶם אַרְוֹנוֹת דְּמִיִּדֵי אִיסוּר דְּרַבְּנָן לֹא נִפְקִי פִּינֹן דְּאִין שׁוּם מְצוּהָ בְּהִלְכָה זֹו וְאִם אִין קַבּוּרִים בְּאַרְוֹן אִיפָּא אִיסוּר תּוֹרָה וְכְשִׂאִין יְדוּעַ אִיפָּא סְפִיקָא דְּאִוִּרֵיִתָּא וּמְצִאֲתִי בְּשׁו"ת הַד"ר לִידִידֵי הַגַּאבְד"ק גִּינְנוּב יצ"ו בְּסִי' כ"ט דָּף מ"ה ע"ג שְׁהִבִּיא מַה שְׁפַתְבַּת בְּסִפְרַ אַגְד"כ בְּפִרְשַׁת בְּהַעֲלוֹתָהּ לְתַרְצֵי קוֹשְׁיַת הָאוּר הַחַיִּים עַל לָמָּה נִגְרַע שְׁהִרֵי שׁוֹבְרוֹ כְּמוֹ בְּפִתַח דְּבַרְיָהֶם וְתִרְצֵי עַל פִּי מַה שְׁפַתְבוֹ הַתּוֹסְפוֹת בְּכַתְּוֹבוֹת דָּף ק"ג שְׁאָמַר רַבִּינוּ חַיִּים הִכְהֵן שְׁאִם הָיָה נִמְצָא בְּפִטְרַת רַבִּינוּ תָּם הָיָה מְטַפֵּל בּוֹ שְׁהַצְּדִיקִים אִין מְטַמְּאִים וְיִישׁ לְזֵה סְמָךְ מִהִירוּשְׁלַמִי כְּשִׂמַת רַבִּי הַכְּרִיזוּ אִין כְּהוֹנָה הַיּוֹם וְכֵן בְּמִדְרַשׁ שׁוֹחֵר טוֹב דְּאֵלֵיהּ זְכוּר לְטוֹב נִתְעַסַּק בְּקַבּוּרַת רַבִּי עַקִּיבָא עָלָיו הַשְּׁלוּם וְכֵן נוֹהֲגִין בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא עַד הַיּוֹם שְׁהַפְּהֻנִים הוֹלְכִין עַל קַבְרֵי קְדוֹשִׁים וְזֵה שְׁאָמְרוּ אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנַפְשׁ אָדָם הַיִּינוּ צְדִיק דְּהִיּוּ מְנוּשָׂאֵי אַרְוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַצְּדִיק ע"ה אוֹ שְׁטַמְּאוּ אֶת עַצְמָם לְנֹדֵב וְאָבִיָּהּ לָמָּה נִגְרַע דְּהַצְּדִיקִים אִינָם מְטַמְּאִין וְיִישׁ לִזְמַר דְּהֵם עָשׂוּ בְּאַמַּת פ"ר (פְּסַח רֵאשׁוֹן) וְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ הַשֵּׁיב רַק עַל הַכֹּלָל עֵינֵן שֵׁם וְסִינִים בְּשׁו"ת הַד"ר וַי"ל אֲבָל בְּאַמַּת דְּבַר זֶה אִינוּ מְוַסְּפִים וְעֵינֵן בְּסִפְרַ פְּנִים יְפוֹת פְּרִשַׁת חֲנוּקַת הָאָרִיף בְּזֵה בְּפִסּוּק זֹאת הַתּוֹרָה וְהִבִּיא בְּשֵׁם הַרְמֵב"ן וַי"ל שְׁהַנְּפִטְרִים בְּנִשְׁיָקָה לֹא יִטְמְאוּ וּמְפַלְּפֵל בְּזֵה אֲבָל לֹא מְפַנֵּי שְׁאֲנוּ מְדַמִּין נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּאִיסוּר דְּאִוִּרֵיִתָּא וְכָבֵר בְּאִ חֲכָם בְּסִפְרַ חֲדָשׁ מְמַשׁ וּפְקַפֵּק בְּדַבְרֵיו וְהַעֲיִד דְּשִׂמְעַ מִן הַצְּדִיקִים הַמְּתַרְעָמִים עַל כְּהִנֵּי חֲשִׁיבֵי דְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְכְמוֹ כֵּן אֲנִכִּי בְּעַנְיֵי לֹא נִיחָא לִי בְּמַכְתָּב רַב אֲחִזַּד מְפִנְרָסִם הִכְהֵן הַגְּדוֹל מְאַחֲיוּ שְׁמַקְוִיל לַעֲצָמוֹ מִדֵּי שְׁנָה בְּשְׁנָה לִילָהּ עַל קַבְרֵי אִישׁ אֱלִיקִים בְּהִילוּלָא שְׁלוֹ וְנַפְשׁוֹ יוֹדַעַת מְאֹד אֲשֶׁר בְּקַהֵל סְטַרְעֻטִין יצ"ו מְצָאָה הַקְּפִידָא מְקוּם לְנוֹחַ שְׁיִהְיֶה דְּוָקָא פּוֹתַח טַפַּח יוֹצֵא לְחוּץ מִן הַמְּעָרָה וְכַשְׁבָּאוּ הַפְּהֻנִים הַכְּרִיזוּ לְפִתּוּחָהּ וּבְאַהֲבָתָהּ יִשְׁנָה תְּמִיד וְשָׂרָא לִיהּ מְאַרְיָהּ וּמְלַבֵּד שְׁיִישׁ לִזְמַר דְּשֵׁם הַפְּוֹנָה דְּלַרְבוּ מְוִתֵּר לְטַמְּאוֹת כְּמוֹ לְאָבִיו כְּמוֹ שְׁאָמַר אָבִי אָבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא לִילָהּ עַל קַבְרֵוֹ גַּם יֵשׁ לִזְמַר דְּגַבִּי רַבִּי שְׁאֲנִי דְּאִיתָּא דְּרֵאשִׁי תִּיבּוֹת שֶׁל (רַבִּי יְהוּדָה) הַנְּשִׂיא רּוֹצֵה לִזְמַר "הוּא" נִיצוּץ "שֶׁל" יַעֲקֹב "אֲבִינוּ וְאֲמַרוּ בְּתַעֲנִית יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא מַת וְגַם רַבִּי הֵנָּה אֲתִי כֹל מַעֲלֵי שְׁיִמְשֵׁי לְבֵיתוֹ וְיֵישׁ לִזְמַר דְּמַטְעַם זֶה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי פָּנוּ כְּלִים מְפַנֵּי הַטְּוִמְאָה וְנִתְקַשְׁהּ בְּסִפְרַ סְמִיכוֹת חֲכָמִים דָּף כ"ח וְכִי דְרַף אָדָם לְחוּס קוֹדֵם פְּטִירָתוֹ עַל כְּלֵי חָרָס אִף יֵישׁ לִזְמַר דְּנַפְטָר מִחֲבָרִיו מִתּוֹף דְּבַר הַלְכָה הוֹרָה גָּבֵר שְׁלֵא יִנְהַגּוּ קַלוּת רֵאשׁ לִזְמַר דְּאִין צְדִיקִים מְטַמְּאִין אִם דְּחֻזְקָהּ הַמְּלָךְ עָלָיו הַשְּׁלוּם בָּא אֵלָיו וּבְנִדְאֵי מַת בְּנִשְׁיָקָה וְיָדַע אֲזֵי בְּאִיזוֹ דְּרַף מוֹלִיכִין אוֹתוֹ עִם כֹּל זֶה לֹא רָצָה לַעֲשׂוֹת בְּנַפְשׁוֹ שְׁקַר וְהִיא רְאִיָּה בְּרוּרָה לַעֲנִיּוֹת דְּעַתִּי לְכֵן שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִזֵּה וְאֲשֶׁרִי הַדּוֹר שְׁהַגְּדוֹלִים נִשְׁמַעִים לְקַטְנִים כְּףֵי דְרַכְפָּה שְׁלַתּוֹרָה וְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ יִנְחַם אוֹתָנוּ וְיִיטִיב אַחֲרֵיתָנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְעַל הַצְּדִיקִים וְעַל הַחֲסִידִים וְעַל פְּלִיטַת סוֹפְרֵיהֶם וּמְלַכְנוּ בְּרֵאשִׁינוּ וְאֲנַחְנוּ אֵלָהּ כֹּה הַיּוֹם כְּוָלָנוּ חַיִּים (וּבְלֵאוֹ הֵכִי מִי מְפִיס מִי הוּא הַצְּדִיק הָאָמַת וְאֲתִי לִידֵי תַקְלָה וְגַם כְּמָה כְּעַמִּים יֵישׁ סְמוּךְ וְאִינוּ נִרְאֶה שׁוֹכֵב אֲצִלוֹ אוֹ שְׁאִילָן מְאַהִיל עָלֵיהֶם וְהֵשֵׁם יִטְהַרְנוּ בְּמַהֲרָה) עַכ"ל יצ"ו: וְהֵנָּה סִפְרַ אַגְד"כ (כְּפִנְרָאָה הוּא סִפְרַ אַגְרָא דְּכֻלָּה) אִין מְצוּי אֲצִלֵי לְרֵאוֹת דְּב"ק דְּקַשְׁהּ לִי שְׁמַתְרֵי קוֹשְׁיַת הָאוּר הַחַיִּים דְּלֹא אֵלִיבָא דְּהַלְכָתָא שְׁהִרֵי

התוספות בכתובות שם דחו סברת רבינו חיים ואמרו שמה שאמרו בירושלמי היינו
לטומאת בית הפרס דרבנן וכו' כתב בשיטה מקובצת שם בשם הרא"ש בתוספותיו דלא
נהירא דברי רבינו חיים דהתם בבית הפרס דרבנן ושפן כתב הראב"ד וכן מתבאר מדברי
הפוסקום בסי' שע"ד דלא קיימא לן בהא כרבינו חיים ומה שהביא ראיה מדאמרו בשוחר
טוב דאלויהו נתעסק בפטירת ר' עקיבא תימה לגדול שפמותו שנעלמו ממנו דברי
התוספות שתיים זו ביבמות דף ס"א ובפרק המקבל ד' קי"ד והרא"ש שם סי' מ"ז שפתבו
שעיקר טעמו של אלויהו שנתעסק בר' עקיבא הנה משום שהיה מת מצוה וכו' והיה אפשר
לומר שגם הרב אגד"כ מודה דלא קיימא לן כרבינו חיים הכהן בזה ולא אמר אלא
דאלויהו דרבנו חיים מתנישבת קושית האור החיים וסובר רבינו חיים דכשהשיב אלויהו
זכור לטוב (כשהיה מתעסק ברבי עקיבא) דאין הצדיקים מטמאים קושטא דמילתא
קאמר ולא דחוי מדחי ליה והוא טעם פעיקר אבל מודה גם הוא שאין כן דעת התוספות
והפוסקים ולדידהו לא נתנישבה בזה קושית אור החיים אלא שמה שכתב הרב הד"ר
שאין דבר זה מוסכם וכו' נראה שהאגד"כ כתב כן בהחלט וכדבר מוסכם ואי הכי קשה
פי קושין וגם על הרב שו"ת הד"ר יצ"ו אני תמה דאמר רב שאין זה מוסכם ומציין לזה
לספר פנים יפות וכו' והיה לו לומר שאין זה מוסכם שהרי התוספות חלקו על רבינו
חיים הכהן באותו פרק באותו מקום מלבד מה שלדעת התוספות ביבמות ובהמקבל אין
ראיה ממה שנתעסק אלויהו זכור לטוב ברבי עקיבא משום דמת מצוה הנה כמו שכתבתי
למעלה ונראה בעליל שהרב הד"ר שכתב ענין זה לא עיין בגוף דברי התוספות
דכתובות שהרי כתב לדחות הראיה מרבי אי משום דהוא פאב אי משום שהיה ניצוץ
יעקב אבינו שלא מת ואם היה רואה דברי התוספות מי סאני ליה דחיינתם דהתם בבית
הפרס דרבנן ואין נראה מדבריו שפא להוסיף דחיות מההיא דרבי מלבד מה שדחו
התוספות ומה שכתב שיש לומר דלרבו מותר להטמאות אבל לא לילה על קברו דבריו
נכונים וכיונה דעתו לדעת הגאון בן יוחאי וכבר כתבתי (בד"ה מדבריו) שפן מתבאר
מדברי הרב בית חדש ומה שהביא מההיא דרבן יוחנן בן זכאי פנו פלים וכו' כבר הבאתי
למעלה דברי הרב בית חדש בסי' שע"ד בענין זה ויפה כתב במסקנתו שאין היתר לדבר
זה ושומר נפשו ירחק: וידידי הרה"ג מהר"ר יוסף פרידמן אבד"ק האדין יצ"ו בראותו
מה שכתבתי בשדי חמד בענין זה כתב לי לעיין בספר שערי דעה סי' ל"ז דשו"ב כהן
שהולך על קברי צדיקים אין לפוסלו על העבר אף רשות ביד הרב למחות בידו ואולי
גם לפוסלו על להבא אם יעשה כן עכ"ל ואין ספר התורה הזה מצוי אצלי על כל פנים
מבוארת דעתו שאסור לכהן לילה על קברי הצדיקים ומה שכתב שאין לפוסלו על העבר
מסתמא טעמו הוא משום דיש לתלות שטעה וסבר מצוה קעבידנא פדין קוברי המת ביום
טוב ראשון דכשרים אפילו נידו אותם ושנו בדבר מפני שסוברים שמה שנידו אותם אף
שעשו מצוה הוא משום כפרה כדאיתא בחשן משפט סי' ל"ד סעיף ד' ובכנסת חכמי
ישראל סי' צ"ז אות ג' כתב ידידי הגאון המו"ל יצ"ו ונ"ל מה שהביא ראיה מר' יונתן
בברכות ד' ח"י שהיה מהלך על הקברים דעל כרחין היו גבוהים דהא הנה כהן כדאיתא
בבבא מציעא ד' ז' נעלם ממנו דתרי ר' יונתן הוו וכו' עיין שם (לא ידעתי על איזה ספר
מרמז וקודם לכן הזכיר באות ב' את ספר מאיר נתיבים סי' א' ושם לא מצאתי מה שפכתב
בשמו) ולא ניחא להו למימר דהנה אזיל בקברי צדיקים שאינם מטמאים מוכח ודאי

דקים להו דמטמאים (ויש לי העיר על מה שהכריח שהיו גבוהים וכו' אף מאחר שלא ראיתי גוף דברי הספר לא מצינא לאישתעווי מידי) וישם בכנסת חכמי ישראל סי זכ"ר קרוב לסופו השיג רב גדול אחד יצ"ו על הכתוב בסי הנ"ל ונ"ל בקונטרסי פתבתי דלשיטת רבינו חיים פהו בכתובות ד' ק"ג ניקח הא דר' יונתן הנה אגיל בבית הקברות אף שהיה פהו ומצאתי בסדר הדורות (באות היו"ד ר' יונתן בר יוסף) שתיגר דתרי ר' יונתן הו וכו' ולהר"ח פהו ניקח דהא בירושלמי פרק ב' הלכה ג' ובמדרש קהלת פרק ט' הלכה א' הגירסא דהנה אגיל על קבר ר"ש ב"י פן לקוניא והוי קברי צדיקים אכן יקשה דבסנהדרין ד' ע"א אמר ר' יהונתן אני ראיתיו וישבתי על קברו עכ"ל יצ"ו והנה הא דישבתי על קברו היא אחד מהמקומות שהזקיקו להגאון בסדר הדורות לומר דתרי ר' יונתן הו ומה שיישב הרב הנ"ל יצ"ו ההיא דהנה אגיל בבית הקברות על פי סברת רבינו חיים שבתוספות מלבד שלדעת התוספות והרא"ש והראב"ד שדחו דבריו אין זה מן הישוב ובהקרח לומר אליבניהו דתרי ר' יונתן הו וכדכתב בסדר הדורות ועוד אף לסברת רבינו חיים הפהו נראה במחילת כת"ר דאין תירוץ זה עולה יפה לפי מה שפתבתי שיש לחלק בין להתעסק בצרכי קבורתו שזהו כבודו לבין לילך על קברו שאין בזה שום כבוד ואטו כל מי שמותר ליטמאות עליו מותר לילך על קברו הא ודאי ליחא וא"כ אין סברת רבינו חיים הפהו ענין למהלך בבית הקברות ולכן הדבר ברור שאסור לכהן לילך על קברי הצדיקים כאשר פתבנו למעלה בס"ד: עתה פבואי אל הארץ הטובה זכיתי בספר הנורא פתי פהונה ואמרתי ניתי ספר תורה וניחזי ועיינתי בו והתענגתי בלהבות דברות קדשו אשר העריף עליו הפהו הגדול מערכה גדולה בחריפות ובקיאיות נפלא ואעתיק תורף דב"ק בקצרה למען דעת על מה אדני הוראתו בקדושה הנטבעו והוא זה בראשית מאמר פתב דאין לפהנים ההולכים להשתטח על קברי הצדיקים על מה לסמוך דאי סמכי על מאי דאיתא בילקוט משלי שנטפל אליהו בר' עקיבא ואמר אין טומאה בתלמידי חכמים אין זו סמיכה שפבר פתבו התוספות והרא"ש ביבמות ובפרק המקבל (המובאים למעלה בדברינו והוסיף שפן פתב הרא"ש בתשובה כלל ל') דדחויי הנה מדחי ועיקר טעמו משום שהיה מת מצנה שוב פתב לבאר מי הכריח להראשונים לומר פן שהיה מת מצנה ואדרבא הראה פנים לומר שטעמו של אליהו זכור לטוב הוא כמו שאמר בפה מלא אין טומאה בתלמידי חכמים וצדד פמה צדדים וכתב שהכריחם לזה מאי דאיתא בפרק הישן ד' ס"ה דנחלקו מי היו האנשים אשר היו טמאים לנפש אדם מר אמר נושאי ארונו של יוסף היו ומר אמר מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקים בנדב ואביהוא ור"י אמר דזה לא יתכן דאם פן היו יכולים ליטהר אלא טמאי מת מצנה היו שחל שביעי שלקהם בערב פסח אלקא צדיקים מטמאים שאם לא פן למאן דאמרי נושאי ארון יוסף או מישאל ואלצפן הרי היו צדיקים ולא נטמאו ולמה לא עשו פסח ולמה קראם הכתוב טמאים אלא נדאי הא דאליהו דחויא הוא ועוד הכריח פן מדאמר ההוא מינא לר' אבהו אלהיכם פהו פי קבריה למשה במאי טביל ואמאי לא השיבו צדיקים אינם מטמאים וכן מדר' בנאה בפרק חזקת ד' ח"ו הנה מצינו מערתא פי מטא למערתא דאברהם וכו' פי מטא למערתא דאדם הראשון וכו' אמר ליה בעינא לציוני מערתא וכו' אמר ליה פמדת העליונה פד מדת התחתונה הרי דמטמאים מדנהו מצינו להו ועוד פתב להכריח פן מדתניא באבל רבתי ובירושלמי נזיר סוף פרק בתרא ובתוספתא בפרק קמא דבבא בתרא לענין אם

מפניו קבר המלך והנביא והארץ קצת לבאר הוכחתו וסיים למדנו מכל זה שדברי התוספות שצדיקים מטמאים ודברי אליהו הם דחיה בעלמא הם עיקר ואין מקום פטור לפהגים הנכנסים בקברי הצדיקים: ועלה בדעתו לדחות הוכחות הנ"ל והיה בהגית דמה שאמר אליהו אין טומאה בתלמידי חכמים אין הפונה שצדיקים במיתתם נחשבים פחיים ממש ואינן מטמאים כלל אלא רוצה לומר שאינם מטמאים טומאת מת החמורה להיות טמא שבעה ימים ולטעון הזאה אבל טומאה קלה טומאת ערב מטמאים לטמא טהרות וכו' (הביא דוגמאות דמצינו למימר הכי) וכהן רשאי לטמאות עצמו בטומאה קלה ולא יאכל תרומה וכיוצא וביאר שיש לדחות בזה כל ההוכחות הנ"ל ואפתי איכא למימר דאליהו לא דחויי מדחי אף חזר בו מפחם ההיא דפרק הישן דאם איתא דאין הצדיקים מטמאים אלא טומאת ערב הרי היו יכולים לטבול לערב וביאר שהיו יכולים לאכול הפסח שהרי אפילו נטמא במת אם היא טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אף שטמא שבעת ימים שוחטין עליו בשביעי וכן בנוגע בנבלה וכיוצא דטמא טומאת ערב שוחטין עליו אלא ודאי דצדיקים מטמאים טומאה חמורה ואם פן מוכרח בדברי הראשונים דאליהו דרף דחיה קאמר: שוב כתב דעדיין יש לומר שלא בדברי התוספות דדחויא הוא וכו' אלא פונת אליהו לומר דאין אזהרת טומאה בתלמידי חכמים דכמו שלקרובים מותר לטמאות (והוא טמא ממש אלא דהותרה לו) הכי נמי לתלמידי חכמים מותר לטמאות והביא דברי רבינו חיים הפהן שבתוספות בפרק הנושא ודברי מרן הבית יוסף בסי' שע"ד ופלפל קצת בדין נשיא ובדין גדול הדור ובדין מאן דתני ומתני אי מיטמאין עליהם ואם פן ר' עקיבא דהנה מתני מותר ליטמא עליו ואין הכרח לומר דאליהו דחויי מדחי ושקיל וטרי בזה וסיים ומיהו הא בורכא דנהי דמצינו לאוקומי מילתיה דאליהו כדאמרן דהותרה בהם טומאה אף שהוא דוחק ולפי מהפס עליו במאי דקאמר (אליהו) סתם תלמידי חכמים ותלמידיהם מכל מקום אפילו תימא הכי אי עלה סמכי פהגי שבשפתא היא ודאי דכל הני דאמרן שהותרו פהגים להטמאות הוא משום כבודם וכדאמרין בירושלמי משום כבודו של נשיא וכן כתב הרמב"ם בהלכות אבל אבל כל שכבר נקבר וכבדוהו ולא ידע ולא עדיפי מטומאת קרובים דאיכא מצנה ואפילו הכי הלכה רונחת שכל שנסתם הגולל ופי הקבר הווי להו כרחוקים ואסור אפילו בארבע אמות של הקבר וכדכתב הרמב"ם בשני מהלכות אבל דין ח' ומרן בשלחן ערוך סי' שע"ג סעיף ג' ואם פן אפילו נימא דשרו פהגים להטמאות לצדיקים הוא עד שישתום הגולל ולא אחר כף ומכל שכן לדעת התוספות דהיא דאליהו דחיה היא וגם ההיא דהרא"ש לפירוש מרן כפר הקשה הוא קושיות חזקות אף פי דבריו מוקשים דמי הכניסו בתגר זה וכן הא דגדול הדור דהרח"ך כפר הביא בבית יוסף הנ"ל סברת הגהות מיימוניות דמספקא להו מיהא ומאן חשיב למיעבד עובדא ולעיולי נפשא בספיקא דגברי רבירבי להטמאות להם קודם קבורה על אמת כמה וכמה אחר שהוקבר לא ימצאו הפתח בהאי מנהגא: ואין לצדד ולומר דאפילו נימא כדברי התוספות דהיא דהיא דאליהו דחיה היא וליתא נמי לדברינו חיים הפהן ומיהו אפשר דהא מיהא דין טומאת אהל לית בהו ולא טומאת קבר דכל שטמא באהל יש לו טומאת קבר כדכתב הרמב"ם בפתשעי מהלכות טומאת מת דין ד' וטעמא דצדיקים אין להם טומאת אהל משום דכתיב אדם פי ימות באהל וצדיק לית דין בר נש והם כמלאכי אלקים לגבי טומאת אהל ומיהו במגע ומשא מיהא מטמאי משום דלא כתיב בהו

אדם והיינו טעמא דנושאי ארונו של יוסף דהוי כמשא דמטמאו ודכונותה הדיא דמשה דאיכא מגע ונהיא דרבי בנאה הוא משום חנומר טהרות דמצינו כמה מעלות עבדו רבנן לטהרות ואם פן נאמר שעל זה סומכים הפהגים ההולכים על קברי הצדיקים דהא לימא דמאין הרגלים לחילוק זה דאין בהם טומאת אהל דאי הוה אתמר בש"ס הכי היינו מקבילים אותו אבל מסברת עצמנו איך ניקום ונסמוך ונעביד עובדא בנפשין באיסור תורה ומיסתיין גבי גוים דאמור רבנן הכי אבל שגדורש מעצמנו גבי צדיקים ישתקע הדבר ולא יאמר ותו שהרי מצינו דצדיקים נקראים אדם פדכתיב האדם הגדול והוא אברהם וכן אדם הראשון וכו' וכמו שפיתבו התוספות בגזיר פירק פהן גדול ובהבא על יבמתו ובפרק חזקת גבי הדיא דרבי בנאה ומעתה הרי הם בכלל אדם כי ימות באהל ואין בזה סמיכה להפהגים ועמד לבאר מה שפדברי הרשב"ם גבי הדיא דר' בנאה הנה מצינו מערתא נראה דרק משום הטהרות הוא דהנה חגיגש אבל האמת אינו כן וכו' האריף לבאר דטהרות דנקט רשב"ם לא דוקא ושוב פתב דלכאורה משמע מפרק חלק ד' צ"ח ע"א דצדיקים אינם מטמאים דאמרינן ר' יהושע בן לוי אשכחיה לאלהו דהנה קאי אפתחא דמערתא דרשב"י וכו' והרי אליהו פהו הנה אלא משמע שאין הצדיקים מטמאים ולימא דלאו דוקא אפתחא אלא מן האגף ולחוץ ואפילו תימא לפנים מאן פסקיה דאליהו פהו הנה וכבר כתבו שק התוספות דלימא: חזר למצוא סמוך למנהג הפהגים מהדיא דאמר ר' אליעזר בר' צדוק בפרק מי שמתו ד' י"ט מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לצאת לקראת מלכי וכו' וכדברא וכו' ורוב ארונות יש בהם פותח טפח וכו' ומשום כבוד מלכים לא גזרו והכי איתא בעבודה זרה דטומאה דרבנן מתטמא לדון עם עכומ"ז דהוי כמציל מידם והוי מצנה וכן לשאר מצות כמו שכתב הרמב"ם בשלישי מהלכות אבל ומרן בשלחן ערוך ואם פן אף אנו נאמר פינו דרוב ארונות יש בהם חלל טפח הרי אין פאן טומאה ולהשתטח על קברי הצדיקים לא גזרינן ועלה סמכי ואף על גב דלא מצינו מצנה ידועה להשתטח על קברי הצדיקים כדי שנקל בטומאה של דבריהם מכל מקום אפשר דלא גרע מהדיא דאמרינן בפרק מי שמתו שהפל הולכים אחר האבל בבית הפרס כדי לנחמו דאיכא משום כבוד הבריות והכא נמי להשתטח על קבריהם של צדיקים נאמר שזהו כבודם כי רצו את אבנם ואת עפרם יחננו ועל זה סמכו הפהגים מיהו אין זה כדי להקל מאחר שלא פורש בש"ס או בשאר ספרי הפוסקים שיש בזה מצנה או כבוד הבריות ומה גם דאיכא למימר הואיל וצדיקים גמורים הם נקברים בארעא סמיכתא מבית ומחוץ מלמעלה ומלמטה בלי הפסק בדבר החוצץ ביניהם לעפר ארץ דהכי עדיף טפי וכבר פתב הרמב"ם בספר תולדת האדם בענין קבורה דעדיף על הקרקע ולא על ארונות וכן מטין דברי הרמב"ם דפרק ד' מהלכות אבל דין ד' וז"ל וחופרין מערות וכו' ומחזירין העפר והאבנים על פניו ויש להם לקבור בארונות וכו' עיין שם משמע דעיקר הדבר בלא ארון ומיהו רשות בגידן וכיון שפן פל דחשיבי טפי אית לן למימר שנקברו בלא ארון כי אם בקרקע דוקא והויא טומאה רצוצה פדכתב הרמב"ם בספר תורת האדם בענין פהגים דאפילו יש בקבר פותח טפח אינו חוצץ וכתב חילוק בין ארונות לקבר סתום עיין שם ובמה שכתב הרמב"ם בשביעי מהלכות טומאת מת דין ז' ואם פן הוי ספק דאורייתא ונהיא דפרק מי שמתו על גבי ארונות קאמר אבל פינו דלא ידענן שהיו בארון ואדברא איכא למימר שהדעת נוטה שנקברו בלי ארון דהוי מצנה טפי מקיבת הארון

בְּאֶרֶץ הָאֵל וְדָאֵי אֵינן לְזִלְזֵל אֶפִּילוּ בְּמַצָּנָה מְפֹרְסָמֶת וְאֵינן בְּזֵה סְמָךְ כָּלֵל וְאֶפִּילוּ נִימָא דְנֻדָּאֵי נִקְבְּרוּ בְּאֶרְוֹנוֹת וְנִדְוַע טוֹבָא מְכַל מְקוֹם עַלְיָה אֲנִי דֵּן פִּינֵן דְּצִדִּיקִים הִלְלוּ רַבּוֹת בְּשָׁנִים יְשָׁנֵי אֲדַמַּת עֶפְרָא אֵינן סְפִק שְׁנַרְקֵבוּ הִלּוּחוֹת שְׁנַעֲשֻׂוּ עֶפְרָא לְגַמְרֵי דָּאֵינן חֲלָל טַפַּח חוּצָא דְנֻדָּאֵי פְּשַׁעֲשֻׂוּ עֶפְרָא אִימְעֵיט חֲלָלָא וְהוּי פְּקֻבָּר סְתוּם וְהֵיִא דְמַדְלִגִּין הֵיִינוּ וְכוּ' בְּדִקְסִים לֵן שְׁלָא הֵיָהּ לְהֵם זְמַן רַב וּבְאִנְפֵן דְּלִיפָא הֵיָהּ חֲשִׁישָׁא אֲבָל בְּנִדּוֹן דִּידֵן שְׁהִדְעַת נוּטָה פְּדִאֲמֵרֵן מֵאֵן גְּבַר הוּא גְּבַר בְּכֹנְלָא לְמִיְעַבְד עֲוֹבְדָא בְּאִיסוּר תּוֹרָה אוּ אֶפִּילוּ בְּאִיסוּרֵי דְרַבְּנָן וְכוּ' אִם כֵּן אִיפּוּא אֲנָא נִפְנָה לְעַזְרָה לְהַעֲמִיד וּלְקַנְיִים מְנַהֵג זֶה וְנִדְעָנָא בְּנִפְשָׁאֵי כִּי יֵשׁ דְּבָרִים בְּכָל הַפְּתוּב שְׁלָא נִתְּנוּ לְכַתּוּב מְרוּב פְּשִׁטוּתָן אֲכֹן יַעֲזֵן לְכַבֵּי אֵינּוּ אֲלָא שְׂרָף לְבַקֵּשׁ סְמָךְ כָּל דְּהוּא לְמַנְהֵג זֶה לְכֹן אֲמַרְתִּי אֲעֲלֶה עַל אַר"ש כָּל מַה שְׁהִפָּה יְכוּלָה לְדַבֵּר מִדְּעַת וְשְׁלָא מִדְּעַת וְאֵת כְּוֹלֵן יֵשׁא רּוּחַ חֲכָמִים וְכַעַת לֹא הִנְנַח לִי מְנַהֵג זֶה וְרַבִּים גְּדוּלִים וְעֲצוּמִים אֲנִכִּי הִרְוָא הִלּוּף הִלְכוּ הָאֲשִׁים עַל קְבָרֵי הַצִּדִּיקִים לְכֹן נְאֻלְמַתִּי דוּמִיָּה וְאִינְהוּ בְּקִיאֵי וְכֹף נִגְלָה לְהֵם וּלְדוֹרוֹת רֵאשׁוֹנִים מְסוּד ה' לִירְאִיו וְה' יֵאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ וְכוּ' עכ"ל שְׁפַתִּי כִּהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וּדְבָרֵיו בְּרוּר מְלִלוּ שְׁאֵינן רּוּחַ חֲכָמָתוֹ נוּחָה בְּמַנְהֵג זֶה כָּלֵל וְרַק מְפַנֵּי כְּבוֹד הִרְאשׁוֹנִים טַרַח וְיַגַּע לְמַצּוֹא אֵיזָה סְמָךְ לְהַמְנַהֵג הַזֶּה פְּשִׁפֵּשׁ וְלֹא מְצָא עַל מַה שְׁיִסְמְכוּ שֵׁשׁ אֲנִכִּי שְׁבַהֲרַבָּה דְּבָרִים פִּינְתִּי לְדַעַתוֹ הַקְּדוּשָׁה פֶּאֶשֶׁר יִרְדּוּף הַקּוֹרָא בְּכָל הַפְּתוּב לְחַיִּים מְרִישׁ וְעַד כְּעַן: וְהֵרַב מִשְׁק בֵּיתִי בְּמַעֲרַכַת הַקּוֹ"ף הַנִּ"ל צִיִּין לְעֵינֵין (עַל תְּשׁוּבַת הַרְבַּ בְּתִי כְּהוֹנָה הַנִּ"ל) בְּפַחַד יִצְחָק רִישׁ מַעֲרַכַת ה' וְעַתָּה אֲשֶׁר זְכִיתִי בְּסִפְרַת הַתּוֹרָה הַזֶּה עֵינֵינִי שֵׁם וְרֵאִיתִי שֶׁהִבִּיא מַה שְׁאֲמָרוּ בְּפִרְקַת הַקּוֹרָא עוֹמֵד ד' כ"ב סוּף ע"א הָא אִיפָּא שְׁמוּאֵל דְּכִהְנָא הָוָה וְכוּ' וְכַתּוּב עַל זֶה וְהָא דְּאִיתָא בְּפִרְקַת מִי שְׁמַתוֹ ד' ח"י שְׁנַכְנַס שְׁמוּאֵל לְבֵית הַקְּבָרוֹת לְשִׂאוֹל דְּבַר אֲחָד מֵאֲבֵיו וְדָאֵי שְׁלָא נַכְנַס עַל הַקְּבָרוֹת מִמֶּשׁ אֲלָא עָמַד בְּמְקוֹם שְׁאֵינן שֵׁם קְבָר עכ"ל וְהוּא כְּמוֹ שְׁדַחָה הַרְבַּ בְּתִי כְּהוֹנָה אֵהֵיִא דְּפִרְקַת חֲלָק ד' צ"ט וְכַנְרָאָה שְׁפִנְתָּה הַרְבַּ מִשְׁק בֵּיתִי הֵיִא לְהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי הַרְבַּ פַּחַד יִצְחָק הִלְלוּ שְׁאֵינן לְסַמּוּךְ עַל הָאֲמוּר בְּמַדְרַשׁ שְׁאֵינן טוֹמְאָה בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁאֵם כֵּן לֹא הֵיָהּ צָרִיף לּוֹמַר שְׁעָמַד בְּמְקוֹם שְׁלָא הֵיָהּ שֵׁם קְבָר: גַּם אֲשׁו"ר בְּסִפְרַת הַנּוֹרָא זִית רַעֲנָן (לְהַגָּאוֹן מוֹהֲרֵי"ל מְקוֹנְטָא) בַּח"ב ס' כ"ו שְׁנַשְׂאֵל מֵאֵת יְדִידֵי הַגָּאוֹן תַּנָּא יְרוּשְׁלַמְאָה מוֹהֲר"ש סְלֵאֲנֵט יצ"ו לְחַוּוֹת דַּעַתוֹ אִם מְוִתְרִים הַפְּהִגִים לִילְיָה עַל קְבוּרַת רַחֵל אֲמַנּוּ שְׁלִדְעַתוֹ נִרְאָה לְאַסְנוֹר חֲדָא דְּסִפְיָא דְּאוּרִיָּתָא הֵיִא מְחַלְקַת הַתּוֹסְפּוֹת בְּבָבָא מְצִיעָא ד' קו"ד ד"ה מַהוּ שְׁיִסְדְּרוּ וְהַרְמַב"ם בְּרֵאשׁוֹן מֵהִלְכוֹת טוֹמְאָת מַת דִּין י"ג וְעוֹד דְּאֶפִּילוּ לְהַרְמַב"ם יֵשׁ מְקוֹם לּוֹמַר דְּבַקְבָּר שְׁלַפְנֵי הַדְּבוּר גַּם הוּא מוֹדָה פְּדִאִיתָא בְּתוֹסְפּוֹת נִדָּה בְּפִרְקַת תִּינּוֹקַת ד' ע' ד"ה וְאֵינן נְצִיב מְלַח וְאֵי נְמִי כְּמוֹ שְׁפַתְבוּ פִּרְקַת חֲזַקַת ד' ח"ו (ד"ה מְצִיִּין) גְּבִי קְבָר אָדָם וְאֲבַרְהָם אֶפְשֶׁר לּוֹמַר דְּכָל הָאֲבוֹת וְהָאֲמָהוֹת כֵּן וְאִם כֵּן אִיפָּא סְפִק סְפִיקָא לְהַחְמִיר גַּם הַמְתִּירִים סְמְכוּ עַל סְבַרַת הַרְאָב"ד פִּרְקַת ה' מֵהִלְכוֹת נְזִירוֹת דִּין י"ז דְּטוֹמְאָת פְּהִגִים בְּזְמַן הַזֶּה דְּרַבְּנָן וְהַשִּׁיב עַל פִּי דְּבָרֵי דְּגוֹל מְרַבְּבָה ס' ש"ב ע"ד דְּאֶפִּילוּ לְהַרְאָב"ד אֲסוּר מְדִאוּרִיָּתָא אֲלָא שְׁאֵינן לּוֹקִין עַלֵּיו אֵלוּ תּוֹכֵן דְּבָרֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵ"ש ס' יצ"ו וְהַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר כְּתַב שְׁנַרְאָה לוֹ בְּרוּר לְאַסְנוֹר דְּעִיקַר הַדְּבָר תְּלוּי בְּפִירוּשׁ מִתְּנִיתִין דְּפִרְקַת ח"י מְשֻׁנָּה ז' דְּאֵהֲלוֹת מְדוֹר הַכּוֹתִים וְכוּ' דְּרוּב הַקְּדוּמוֹנִים רַבִּינוּ תָּם וְרַבִּינוּ שְׁמִשׁוֹן וְהֵרָא"ש וְרַבִּינוּ עוֹבְדָא פִּירְשׁוּ מִשׁוּם טוֹמְאָת אֵהֵל וְכַתּוּב הַתּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב שֵׁם דְּמַה שְׁמִפְרֵשׁ רַש"י בְּפִרְקַת קְמָא דְּפְסָחִים ד' ט' דְּאֵתִיא נְמִי כ"ר' שְׁמַעוֹן וְלַעֲנָן מַגַּע הוּא דוֹחַק וְהַרְמַב"ם יִצְא לִידּוֹן בְּדְבָר חֲדָשׁ (בְּפִרְקַת

י"א מהלכות טומאת מת דין ז') דמפרש דמדורות הפותים בארץ ישראל עשאוהו פארץ העמים ולא משום טומאת אהל מזה נשמע דכל הפוסקים שפירשו לענין טומאת אהל פסקו דלא כר' שמעון וכן פסק הרשב"א בס"ת ת"ל ומביא שפן פסק הרמב"ן להלכה ולמעשה במרחץ שמת פותי שם ואסר לפהנים לרחוץ שם משום טומאת אהל וכתב הגאון המחבר להוכיח שפן גם דעת הר"ף (אלא שפנים שיש להתעקש בזה) ועוד האריף להוכיח דלאוקמתא קמייתא שבפרק הבא על יבמתו ד' ס"א דלר' שמעון לא מחלקינן בין טומאת משא ומגע לטומאת אהל בהכרח לומר דבאחת משפתיים מודה ר' שמעון או בקרב דלפני הדבור או משום דאבותינו ואמהותינו שאני.

שוב כתב לדחות מה שסמכו על המדרש דאין טומאה בתלמידי חכמים ואלויהו נתעסק בר' עקיבא וכו' דזה אינו אלא בשעת קבורה ומשום פבודו אבל לאחר קבורה לא מצינו בזה משום פבוד המת שהרי קרוב מיטמא לקרובו ואפילו הכי לא הותר אלא עד סתימת הגולל ושוב מצא שפן דחה הרב בתי פהונה והוא הרחיב הדברים בטוב טעם והעיר על הרב בתי פהונה שרצה לדחות דבר זה וגם על מה שסמכו אהיהא דמדלגין היינו על גבי ארונות וכו' כתב דאין ראיה חזק דמנהג אבותינו היה לקבור בלא ארון משום דעיקר המצוה לטמון בעפר כדאיתא בהרמב"ם פרק ד' מהלכות אבל וקצת ראיה לזה דלא מצינו ארון בתורה כי אם ביוסף ועיין חסד לאברהם מעיין רביעי נהר מ"ו ועוד דנדאי ברוב השנים הללו כבר נרקב וכלה הארון ונפל העפר על גבי המת ותו ליכא פותח טפח ושפן כתב בבתי פהונה וגם הכריח שדעת הראב"ד כמו שכתב הגאון דגול מרבקה אליבניה דגם בזמן הזה דליכא אפר פרה אסור מדאורייתא (ולא אמר אלא דאין לוקין עליו) שהרי הלכה רוחת גם בזמן הזה דאבידה בבית הקברות פהו צריך להתעלם ואם אינו אלא מדרבנן היכי דחינו מצוה דאורייתא מפני טומאה דרבנן ולא דמי לשופר דאין מעבירים עליו התחום דשאני שבות שבת דחמיר וכו' ואין לומר דיש פח בידי חכמים לעקור בשב ואל תעשה דזהו היכא דמעיקרא עשאוהו נגד דאורייתא לא כן היכא דנתגלגל אחר כך דהם לא עשו רק להחמיר עליו אבל לא להקל היכא דנוגע לדבר דאורייתא ומסיק לכן נראה לי דיש איסור דאורייתא לפהנים ללכת על קבורת רחל אמנו בלי שום צד היתר אלו תנרף דב"ק ועיין במה שהבאתי בקונטרס פאת השדה מערכת ארץ ישראל אות ג' מה שפלפל ידידי הרב מוהר"ר שמואל הלוי יצ"ו על דברי הגאון ז"ת רענן בזה: גם בספר האשכול הלכות טומאת פהנים סוף צד 174 כתב אמרו בהנושא (דף ק"ג ע"ש בנחל אשכול) יום שמת רבי בטלה פהונה דנשיא היה אבל לרבו אפילו מובהק או לצדיק דעלמא לא מיטמא דאי הכי מאי רבותא דרבי דאותו היום בטלה בכל צדיקי עלמא הכי ודאמר במדרש פשקבא אליהו לר' עקיבא אמר לר"י אין טומאה בתלמידי חכמים אין סומכים על הלכות שבמדרשים אם לא נראה שנתקבלו לבעלי התלמוד עכ"ל וכתב שם הגאון נחל אשכול וז"ל ודאי מצינו שצדיקים מטמאים בבא בתרא דף נ"ח דהנה מצינו מערתא דאברהם אבינו שלא יביאו טהרות לשם (וכתב במנסגר עיין תשובת הר"ף ש"ג חלום היה עכ"ל במנסגר) וסופה כ"ה נושאי ארוננו של יוסף ופסחים ס"ז אתו במחיצתו וידיים פרק ד' הרי אמרו וכו' עצמות יוחנן פהו גדול טמאים לכן צריך לפרש מה שאמרו אין טומאה בתלמידי חכמים שרשאי לטמא בקרובים.

וכ' אַבְל נְדָאי צָרִיף טְבִילָה וְהַזָּאָה וְאַף מֵאֵן דְּסִמְדָּה אִמְדָּרִישׁ וְעַל פְּסֻק רַח"כ מ"מ אֵין הִיתָר לִילָף עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים דִּילְמָא דִּינָם פְּקֻרֻבִים דָּאֵין מְטַמְּאִים לְאַחַר שְׁנִסְתָּם הַגּוֹלָל עַכ"ל הֵנָּה גַּם הוּא שֶׁר הַמְּסַכִּים שְׁאֵין הִיתָר לִפְהֵגִים לִילָף עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים כְּלָל וְאַלְהֵ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בְּתַשׁוּבוֹת הָרִי"ף ס' ש"ג.

שְׂאֵלָה הַהוּא מַעֲשֵׂה דְרַבִּי בְּנֵאָה דִּהְוָה מְצִיָּין מְעַרְתָּא מֵאֵי הָוָה עֵבִיד וּמֵאֵי הָוָה חֲזִי. תְּשׁוּבָה רַבִּי בְּנֵאָה הָוָה עָסִיק בְּצִיּוֹן מְעַרְתָּא פִּי הֵיכִי דְלִיפְרָסֵם מְקוּם טוֹמְאָה דְלִיבְדִלוּ פְהֵגִי מִינָה וְהֵאֵי מַעֲשֵׂה דְאַתְמַר בְּחִלּוּם רָאָה אוֹתוֹ וְלֹא בְמַרְאִית הָעֵין עַכ"ל וְצִיָּין הָרַב הַמַּגִּי' לְעִיָּין בְּבִתֵי פְהֵנָּה ח"א ס' ז"ך: וִידִידֵי הַגָּאוֹן הַפְּהֵן הַגְּדוֹל מוֹהַר"ר שְׁלֹמֹה הַפְּהֵן (מְחַבֵּר סֵפֶר הַיָּקָר שׁו"ת בְּנֵין שְׁלֹמֹה וְחִידוּשֵׁי חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה וְעוֹד וְעוֹד) יצ"ו הָעֵרְנִי עַל מַה שְׁפַתְבִּתִּי בְשִׁדֵי חֲמֵד מְעַרְכַת אַבְלוֹת אוֹת ח"ק עַל מַה שְׁלֹא הִבְאֵתִי דְבָרֵי הַגָּאוֹן פֶּאֶת הַשְּׁלַחֵן בְּהַלְכוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דָּף ו' ע"א שְׁפַתְבּ פֶּן בְּפִירוּשׁ שְׁאִיסוּר גְּמוּר הוּא לְהַפְהֵגִים לִילָף עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים וְכו' וְהִבְאֵתִי דב"ק בְּקוֹנְטְרִיס פֶּאֶת הַשְּׁדָּה בְּמַעַרְכַת אַבְלוֹת אוֹת וִי"ו וְכַבֵּר פְּתַבְתִּי שֵׁם שְׁלֹא הָיָה בְיַדִּי סֵפֶר הַתּוֹרָה הֵנָּה אֲמַנָּם עֲתָה שְׁזַכִּיתִי בּוֹ הַנְּגִי לְהַעֲתִיק תּוֹרָף דב"ק וְנָהוּ יֵשׁ לְמִנּוּעַ מְנַהֵג אֵיזָה פְהֵגִים שְׁהוֹלְכִים עַל קַבְרֵי צְדִיקִים הַתְּנָאִים וְאַמּוֹרָאִים וְגֵאוֹנִים בְּאַמְרָם שְׁקַבְרֵי צְדִיקִים אֵינָם מְטַמְּאִים וְטַעוֹת הוּא בְיָדָם פִּי מִי גְדוֹלִים צְדִיקִים מְאַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְאַדָּם וְסָנָה וְהַאֲמָהוֹת הַקְּדוּשׁוֹת וְיוֹסֵף הַצְּדִיק וְאַמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּגִמְרָא שְׁעַצְמוֹתֵיהֶם מְטַמְּאִים וְרַבָּן קַשִׁישָׁאֵי וְקַמְּאֵי לֹא עֵבְדֵי הֵכִי וּבְבִיאורוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל בִּס"ק כ"ח פְּתַב יֵשׁ רְאִיוֹת בְּרוּרוֹת א) בְּגִמְרָא בְּבֵא בְּתָרָא דָּף ח"ן ע"א רַבִּי בְּנֵאָה הָוָה מְצִיָּין מְעַרְתָּא פִּי מְטָא לְמַעַרְתָּא דְאַבְרָהָם וְכו' וּפְיִרְשׁ רַשְׁב"ם שְׁעַשֵׂה צִיּוֹן סִיד פְּדֵי לְהַפִּיר מְקוּם הַטּוֹמְאָה וְלֹא יְבִיאוּ טְהוּרוֹת דְרָף פֶּאֵן שְׁלֹא יֵאָהֵל עַל הַקְּבָר וְעִיָּין תּוֹסְפוֹת שָׁם.

ב) אֵיתָא בְּסִפְרֵי פְרָשַׁת בְּהַעֲלוֹתָהּ וּבְסוּפָה דָּף כ"ה ע"ב עַל פְּסוּק וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנִפְשׁ אָדָם נוֹשְׂאֵי אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיוּ דְבָרֵי ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר מִיִּשְׂאֵל וְאַלְצָפֶן הָיוּ שְׁהָיוּ עוֹסְקִים בְּנִדְב וְאַבִּיהוּא וְכו' הָרִי דְצְדִיקִים מְטַמְּאִים וּמְשַׁנָּה מְפֻנְרֶשֶׁת בְּמַסְכַת יְדִים פְּרָק ד' מְשַׁנָּה ו' עֲצָמוֹת יוֹחֲנָן פְּהֵן גְּדוֹל טְמֵאִים לְפִי חֲבָתָן הִיא טוֹמְאָתָן ג) דְהַתּוֹסְפוֹת בְּבָבָא מְצִיעָא דָּף קי"ד ד"ה מְהוּ שְׁיִסְדְּרוּ כְּתָבוּ דְמַה שְׁהַשִּׁיב אֵלֵיהֶוּ צְדִיקִים אֵינָם מְטַמְּאִים וְכו' דְחִיָּה בְּעֵלְמָא הוּא וְעִיקָר טַעְמוֹ הֵנָּה מְשׁוּם שְׁהָיָה מֵת מְצֻנָּה וְכו' וְכַבֵּר כְּתָבוּ הָרִיטְב"א וְהָר"ן בְּפְרָק י"ב דְכַתּוּבוֹת גְּבִי מְשַׁמַת רַבִּי בְּטָלָה הַקְּדוּשָׁה דְטַעְמָא מְשׁוּם דְמְטַמְּאֵין לְנִשְׂיָא וְכו' וְכֵן פְּתַב הַרְמְב"ם בְּשְׁלִישֵׁי מְהַלְכוֹת אַבְל נְשִׂיא שְׁמַת הַפֶּל מְטַמְּאֵין לוֹ וְכֵן פְּסֻק בְּיוֹרָה דְעָה ס' ש"ע ד' סְעִיף י"א וְטַעוֹת הָעוֹלָם בָּא מְשַׁבוּשָׂא דְעִיָּילָא בְּגִרְסַת הַזּוֹהַר פְּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח דָּף קכ"ח ע"א צְדִיקָא דְמְשַׁתְּדִלִי בְּאוֹרֵייתָא לֹא מְסַתְּאַבָּא גּוּפָא דְלֵהוֹן אֵלָא הוּא דְכִי כְּגוֹן אֵלֵיהֶוּ דְאַשְׁכַּחוּהוּ רַבָּן בְּבִי קַבְרֵי וּשְׂאִילוֹ לִיה וְלֹא פְהֵן מֵר אֲמַר לְהוּ צְדִיקָא לֹא מְסַבִּי בְּמִיתְתַּהוֹן כְּדַתְנָן בְּיוֹם שְׁמַת רַבִּי בְּטָלָה כְּהַנְּנָה כְּלוּמַר דְאַתְעַסְקוּ בִּיהֵ וְנִיפְרָ לְפֶל מְעִיָּין דְטַעוֹת סוּפֵר הוּא דְרַבִּי אֵלִיעֶזֶר לֹא יֵאמַר עַל רַבִּי עֲנִין זֶה דְהָא כְּשַׁמַת ר"א שְׁלַח רַבִּי לְדַבֵּר בְּאַשְׁתוֹ הָרִי דר"א מֵת קוֹדָם רַבִּי וְעוֹד דְעוֹבְדָא דְאַלִּיָּהוּ מְפֻנְרֶשׁ בְּבָבָא מְצִיעָא שָׁם דְאַשְׁכַּחוּהוּ בְּבִי קַבְרֵי דַעְכוּמ"ז וְאַמַר קַבְרֵי עַכוּמ"ז אֵינָם מְטַמְּאֵין פְּרַשְׁב"י וְכַדְפֶּסֶק הַרְמְב"ם בְּרֵאשׁוֹן מְהַלְכוֹת טוֹמְאָת מֵת דִּין י"ג דָּאֵין עַכוּמ"ז מְטַמְּא בְּאוֹהֵל וְשַׁבוּשָׂא הוּא וְצָרִיף לְהִיוֹת לְאוּ מִיתְתִּיָּה עַל יְדֵי דְיִצְרָר הָרַע דְלֹא

שָׁרְיָא עֲלֵיהּ רוּחַ מְסַאָבָא יַעֲקֹב אֵילָנָא דְחַיֵּי הָוֵי וְכוּ' וְרוּצָה לֹמַר מִיתָתוֹ בְּנִשְׁיָקָה מְשׁוּם דְּלֹא אִיסְתַּאב בְּחַיָּו כְּעֵנִין יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא מֵת רוּצָה לֹמַר לֹא עַל יְדֵי מְלָאָךְ הַמְּנֹת וְכָל הַגְּלִיּוֹן מֵאִינְה תַלְמִיד הוּא וְכֵן מְצֵאתִי בְּסֵפֶר זְהַרְיָחָמָה (וְכַתֵּב יְדִידֵי הַגְּאֹון מוֹהֲרֵי"ל יצ"ו שְׁפֹן בְּסֵפֶר הַזֶּהר שְׁלִפְנִינֵנוּ כָּל אֱלוֹ הַתִּיבּוֹת מְוֹסְגְרוֹת בְּחֻצֵי לְבָנָה) וְבִרְוֹר הוּא כְּשֶׁמֶשׁ דְּאָסוּר לְכַהֵן לִילָף עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים וְכֵן מְצֵאתִי בְּתִשְׁבּוֹת מְהַרִּי"ל ס' ק"ן קַבְרֵי צְדִיקִים מְטַמְּאִים בְּאֵהֶל כְּדֵאִיתָא בְּתוֹסְפוֹת פֶּרֶק הַמְּקַבֵּל וְמִי לְנוּ גְדוֹל מִיּוֹסֶף נוֹשְׂאֵי אַרְוֹנוֹ נִדְחוּ לְפָסַח שְׁנֵי וְכֵן מִישְׂאֵל וְאֵלְצָפֶן וְכוּ' אֱלוֹ תוֹרָף דב"ק הָרִי מְפֹרְשֵׁת דַּעְתּוֹ דְּאָסוּר לְכַהֲנִים לִילָף עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים וּמְבִיא כֵן בְּשֵׁם אֶחָד מְגִדוֹלֵי הָאֲחֵרוּנִים הֵלֵא הוּא מְהַרִּי"ל דְּקָרִי בְּחֵיל דְּקַבְרֵי צְדִיקִים מְטַמְּאִים וְכַנְרָאָה גַם בְּזִמְן מוֹהֲרֵי"ל הָיוּ הַכְּהֻנִּים נוֹהֲגִים לִילָף עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים וְלִזְהָ הוּא שְׁהוֹצְרָף לְהוֹדִיעַ דְּקַבְרֵי צְדִיקִים מְטַמְּאִים וְסִיִּים מוֹהֲרֵי"ל אוֹלֵי נְהָגוּ כֵן עַל יְדֵי שְׁמַעְרוּתֵיהֶן יֵשׁ בְּהֵן פּוֹתַח טַפַּח וְשְׁכַחוּ הַטַּעַם וּמְנַהֵג אֲבוּתֵיהֶם בִּידֵיהֶם אֲבָל עַל אַרְוֹנוֹת פּוֹתַח טַפַּח אֵין לְסַמְּנָךְ כָּל כְּף דְּמִשְׁמַע מִתוֹסְפוֹת שְׁצָרִיף שְׂיָהָא פְּתוּחַ מַחֲד צַד עכ"ל וְנִרְאָה דְּסוֹבֵר מוֹהֲרֵי"ל שְׂיֵשׁ מְצוּהָ לְהַשְׁתַּטַּח עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים (וְכֵמוֹ שְׁצַדֵּד הָרַב בְּתֵי כְּהֻנָּה כְּנֹז"ל בד"ה חֲזוֹר לְמַצּוֹא) שְׂאֵם לֹא כֵן אֵין מְקוֹם לְסַמְּנָךְ עַל פּוֹתַח טַפַּח דְּהָא אִיסוּרָא דְּרַבְּנֵן מִיָּהָא אִיפָא כְּדֵאֲמַרִּינֵן בְּבִרְכוֹת דָּף י"ט גְּבִי הֵיִיא דְּמַדְלָגִין הֵיִינוּ עַל גְּבֵי אַרְוֹנוֹת הַגָּה פְּתַבְתִּי עֵיקַר דב"ק לְמַעַן דַּעַת טַעְמוֹ וְנִימּוֹקוֹ לְאַסּוֹר אִיסּוֹר עַל הַכְּהֻנִּים לִילָף עַל קַבְרֵי הַצְּדִיקִים וּבְהַרְבֵּה דְּבָרִים כְּיוֹנָה דַּעְתּוֹ לְדַבְרֵי הַגְּאֹון בְּתֵי כְּהֻנָּה וּמְסַתְּמָא לֹא הָיָה אֲצִלוֹ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: שׁוּב הַשְּׂגָתִי (בְּשֵׂאֵלָה) סֵפֶר הַיְקָר בֶּן יוֹחָאי הַנּוֹז"ל וְרֵאִיתִי (בד"ה וְרֵאִיתִי לְהַרְבֵּי) שְׁבַמְעָנָה פ"ח הֵבִיא לְשׁוֹן הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ שְׁבַפְרִשֵׁת וַיִּשְׁלַח רִישׁ ד' קס"ח וְכַתֵּב שְׁפָל מָה שְׁכַתּוּב שְׁם בְּמִנְסְגָר (מְתִיבַת אֵלֵא דְכִי וְכוּ' עַד כְּלוֹמַר דְּאִיתְּעַסְקוּ בֵּיהָ) אֵינָם מְגוֹרֵף הַזֶּהר אֵלֵא הוֹסְפָה מְרַב אֶחָד שְׁכַתֵּב עַל הַגְּלִיּוֹן וְהַכְּנִיסוּהָ בְּפָנִים וְהֵם דְּבָרֵי רַבִּינוּ חַיִּים הַכְּהֵן שְׁבַתוֹסְפוֹת כְּתוּבּוֹת דָּף ק"ג ע"ב וְהַתּוֹסְפוֹת חוֹלְקִים עֲלָיו גַם מָה שְׂאָמַר שְׁהַצְּדִיקִים אֵינָם מְטַמְּאִים אֵינוּ מְוַחֲלֵט בְּגִמְרָא שְׁהָרִי הַתּוֹסְפוֹת כְּתוּבוֹת בִּיבְמוֹת וּבְכַבָּא מְצִיעָא דְּאֵלֵיהּ דְּחוּיֵי הָוֵי מְדַחֵי וְעֵיקַר טַעְמוֹ מְשׁוּם שְׁהֵיָה מֵת מְצוּהָ וְכֵן כְּתַב הָרֵא"שׁ בְּכָלֵל ג' ס' א' וְצִיִּין שׁו"ת מוֹהֲרֵי"ל ס' קס"א שׁוּב כְּתַב שְׁנִרְאָה שְׁגַם דַּעַת רַבִּינוּ חַיִּים הַכְּהֵן הַנּוֹז"ל אֵינָה מְטַעַם דְּצְדִיקִים אֵינָם מְטַמְּאִים בְּמִיתָתוֹ (כְּמוֹ שְׂאָמְרוּ בַּזֶּהר) אֲבָל רֵאוּי לְכּוֹנִין פּוֹנְתוֹ לְהָא דְּאָמְרוּ (סְנֵהֲדָרִין ס"ח סע"א) כְּשֶׁהֵיָה מְלָוֵה ר"ע אֶת מְטַת ר"א רַבּוֹ הָיָה מְכָה בְּבִשְׂרוֹ עַד שְׁדַמּוֹ שׁוֹתַת לְאַרְצֵי וּפְתַח עֲלָיו בְּשׁוּרָה אָבִי אָבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל וּפְרִשְׁיוֹ הַרְבֵּה מְעוֹת יֵשׁ לִי וְאֵין לִי שׁוֹלְחָנִי לְהַרְצוּתוֹ וּפִירֵשׁ"י הַרְבֵּה שְׂאֵלוֹת יֵשׁ לִי וְאֵין לְמִי לְשֵׂאוֹל וְכַתְּבוּ תוֹסְפוֹת בד"ה וְהָיָה מְכָה בְּבִשְׂרוֹ וּמְשׁוּם שְׁרֵט לְנַפְשׁ לִיכָא דְּמְשׁוּם תּוֹרָה קַעֲבִיד כְּדֵאֲמַר הַרְבֵּה מְעוֹת וְכוּ' עכ"ל הַגָּה כְּמוֹ דְּלִיכָא מְשׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה דְּשְׁרֵט לְנַפְשׁ הַכִּי נָמִי לִיכָא מְשׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה דְּטוֹמְאָת כְּהֻנִּים בְּכִי הָאֵי גִוּוֹנָא אִם מְשׁוּם כְּבוֹד רַבּוֹ וְאַבְדֵן תּוֹרָתוֹ קַעֲבִיד וְכֵן מְבֹרָךְ מְדַבְרֵי הַגְּמָרָא (פְּסָחִים ע' רע"ב) דְּמִית נְשִׂיא וְכוּ' עֵינֵן שְׁם וְהַמְּשָׁנָה לְמִלָּךְ (פֶּרֶק ב' מֵהַלְכוֹת אָבֵל) כְּתַב דְּלִכְךָ לֹא נְטַמְּאוּ לְדוֹד מְשׁוּם מְצוּהָ וְכוּ' עֵינֵן שְׁם וְצָרִיף עֵינֵן מְגִמְרָא הַנּוֹז"ל (וּבְהַעֲרוּתִי לְסַפְרֵי בֵית רַבִּי (מְרָאָה הַשְּׂנִישֵׁי הָעֶרְהָ מ"ה מ"ו) כְּתַבְנוּ טַעַם דְּאֲכָרִיז ר' יִצְחָק בְּיוֹם שְׁמַת רַבִּי אֵין כְּהֻנָּה הַיּוֹם לְפִי דְּשְׂמוּאֵל הָיָה רוּפָא שְׁל רַבִּי וְרַבִּי מֵת בְּזוֹרְעוֹתָיו וּשְׂמוּאֵל כְּהֵן הָיָה וְאֵף לְבֵית גּוֹסֶס אָסוּר לְכַהֵן רוּפָא לִילָף כְּמְבֹרָךְ בְּשִׁלְחֵן עָרוּף (יּוֹרָה דַּעַה ס' ש"ע)

ועיין פילפול צח בְּזֶה בְּתִשׁוּבַת בֵּית יַעֲקֹב (סי' ק"ל) וְגַלְיָה ר' ינאי הטעם דְּשִׁפּוּר עֲבִיד מִשׁוּם דָּאִין פְּהוּנָה הַיּוֹם) וְעֵינֵינוּ מֵה שְׁפָתוֹב בְּסִפְרֵי הַפְּלָאָה וּבִכְתוּבוֹת שֶׁם וּמִהֲרָשׁ"ל בְּיָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (בִּיצֵה פ"א סוף סי' י') וְכַתֵּב וְהֵאֱדָנָא הַפֶּל מֵת מִצְוֶה נִקְרָא עַכ"ל וּמִבְּנֹאֲרַת גַּם דַּעְתּוֹ שְׁצַדִּיקִים מְטַמְּאִים וְלֹא אָמַר רַבֵּינוּ חַיִּים הִפְהִן אֶלְא שְׁמוֹתָר לְהִיטְמָאוֹת מִשׁוּם כְּבוֹד רַב אוֹ גְּדוּל הַדּוֹר כְּמוֹ שְׁמוֹתָר שְׁרֵט לְנַפְשׁ וְהוּא כְּדַעַת כָּל הַגְּדוּלִים הַנּוֹ"ל וּבְסִפְרֵי אַרְחֻת חַיִּים הַקָּדֵשׁ לִידִידֵי הַגָּאֹב"ק סֵאפִינְקָא יצ"ו בְּחֻלְק ב' שְׁהַשְׁגָּתִי עִתָּה (תֵּרַס"א) רֵאִיתִי מִשָּׁם מְחֻתָּנוּ יְדִידֵי הַגָּאֹן אֲבַד"ק בֵּרַעֲזִיאַן יצ"ו שְׁפָתֵב (בְּסוּף סי' תִּקְפ"א) וְאַגַּב אֶכְתֹּב בְּמָה שְׁקֻצַּת פְּהֻנִים מְקִילִים לִילָף עַל קַבְרֵי צַדִּיקִים וּכְבָר הִבִּיא בְּפִתְחֵי תְּשׁוּבָה סִ' שַׁע"ב מִשָּׁם בְּתִי פְּהוּנָה שְׁעָרָעַר עַל זֶה שֶׁגַּם קַבְרֵי צַדִּיקִים מְטַמְּאִים וְאַנִּי מְצֵאתִי בְּתִשׁוּבַת מוֹהֲרֵי"ל סִ' ק"ן שְׁפָסֵק פֶּן וְהִבִּיא מִתּוֹסְפּוֹת בְּבֹא מְצִיעָא קִי"ד וְגַם הִבִּיא רֵאֲיָה מְאָרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף בְּסוּפָה דָּף כ"ה וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לוֹמַר דָּאִין רֵאֲיָה מְהָא דְּסוּפָה דָּאֵף דְּמְטַמְּאִים מְכָל מְקוֹם אֵין הַפְּהֻנִים מְוֹזְהָרִים בְּזֶה אֶבְל מְצֵאתִי בְּרַש"י בְּבֹא מְצִיעָא דָּף פ"ה ע"ב ד"ה מְצִינֵן מְעָרְתָא דְּרַבְּנָן שְׁלֹא יִכְשְׁלוּ פְּהֻנִים לְעַבְרָא עֲלֵיהֶן וְלִהְיָהִיל שְׁלֹא תִּסְרַע תִּקְלָה עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים עַכ"ל הֵרִי מְפֻרָשׁ דְּכִהְנִים מְוֹזְהָרִים בְּזֶה עַכ"ד יצ"ו וְכִיּוֹנָה דַּעְתּוֹ לְדַעַת כָּל הַגְּדוּלִים הַנּוֹ"ל דְּמִסְקָנְתֶּם לְדִינָא הוּא דְּצַדִּיקִים מְטַמְּאִים וְאִסוּר לְכַהְנִים לִילָף עַל קַבְרֵיהֶם וּמִסְתַּמָּא וְדֵאִי אֵין נִמְצָא אֶצְלוֹ סִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים בְּתִי פְּהוּנָה וּפְאֵת הַשְּׁלֶחֶן וְלִכּוֹן חֲשַׁב לְמְצִיאָה דְּבְרֵי מוֹהֲרֵי"ל וְלֹא רֵאֲה שְׁקֻדָּם בְּמְצִיאָה זֹו בְּסִפְרֵי פְּאֵת הַשְּׁלֶחֶן וְגַם חֲשַׁב לְדַחוֹת רֵאִיִּית מוֹהֲרֵי"ל מְהֵיִיא דְּסוּפָה לְפִי שְׁלֹא רֵאֲה מֵה שְׁפָתֵב בְּזֶה הֵרַב בְּתִי פְּהוּנָה כְּנֻ"ל וְתִיתִי לִי שְׁזִיכְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים הַלְלוּ וְהִבִּיאוֹתִים בְּשִׁדֵּי חֲמֻדִּיתִי לְהֵאִיר עֵינֵי הַלּוֹמְדִים בַּעַה"י וְשִׁפְתֵי הַצַּדִּיקִים תִּהְיוּ דּוֹכְבוֹת בְּפּוּם רַבְּנָן וְתִלְמִידֵיהוֹן וְהִיָּה זֶה שְׁכָרִי בְּעֵלְמָא דְּקִשׁוּט: הַשְּׁמֻטָּה אַחַר שְׁשִׁלְחֵתִי קוֹנְטְרִיִּסִי הִלְזוּ לְהַדְפִּיסוֹ אִיהַ"ש הַגִּיעֵנִי (בְּחֻדָּשׁ טַבַּת סִפְרֵי קָטָן הַכְּמוֹת וְרַב הָאִיכוֹת הַדְּרַת קוֹדֵשׁ דֵּי שְׁדַר לָן הֵרַב הַמְּחַבֵּר מֵר גִּיהוּ יְדִידֵי הַגָּאֹן אֲבַד"ק גִּיזְנוֹב יצ"ו) (בְּעַל הַמְּחַבֵּר שׁו"ת הַד"ר הַנּוֹ"ל בַּד"ה וּמְצֵאתִי) וְרֵאִיתִי בְּדָף ג' ע"א שְׁשִׁמְעַ בְּאוֹמְרִים לוֹ עַל הַגָּאֹן וְכו' מוֹהֲר"ר יִחְזַקְאֵל שְׁרָגָא אֲבַד"ק שִׁינְאוּוֹא שְׁפַעַם אַחַת הִיָּה בֵּאֵה"ק (בְּאַרְצֵי הַקְּדוּשָׁה) וְעִיקַר מְטָרַת פְּנֻתוֹ לְהִזְהִיר עַל הַפְּהֻנִים הַקְּטָנִים עִם הַגְּדוּלִים שְׁלֹא לְהַקְלֵל לְעַצְמוֹן לִילָף עַל קַבְרֵי הַצַּדִּיקִים כִּי בְּנַפְשָׁם הוּא וְצִינֵן לְמָה שְׁפָתֵב בְּסִפְרוֹ שׁו"ת הַד"ר הַנּוֹ"ל וְכַתֵּב שְׁחָכְם אַחַד הַעִירוּ מִבְּרָכוֹת ד' ח"י דְּשִׁמוּאֵל הִלְף לְחַצֵּר מְנוֹת וְכו' וְהוּא דְּחָה דֵּיִשׁ לוֹמַר שְׁהִיָּה בְּרַחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וְכו' (כִּיּוֹנָה דַּעְתּוֹ לְדְבָרֵי הֵרַב פַּחַד יִצְחָק שְׁהַבֵּאתִי בַּד"ה וְהֵרַב מִשָּׁק בֵּיתִי) אֵלוֹ תְּנַרְף דַּב"ק יצ"ו אֲפָרִיוֹן נְמַטְיָה דְּאִיִּיתִי לָן יִק"ר סְהֵדוּתָא מְגֻדוֹל הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן קְדוּשׁ אֱלֹקִים הוּא הִיָּה מְצַטְעַר בְּדְבָר הַזֶּה וְרֵאִיתִי עוֹד שֶׁם בְּדָף ט' ע"ב בְּהַעֲרוֹת מֵר חֲתָנוּ יְדִידֵי הַרַה"ג מְהֵר"ש לִיפְשִׁיטָן דוּמ"ץ בְּעִיר יוֹלִינִיצָא שְׁתַּמָּה עַל כָּל הַגָּאֹנִים הַמְּדַבְּרִים בְּזֶה שְׁלֹא הִבִּיאוּ תִלְמוּד עָרוּף בְּרָכוֹת ד' ח"י דְּשִׁמוּאֵל הִלְף לְחַצֵּר מְנוֹת וְכו' וְסִיִּים וּמַעֲשֵׂה רַב שְׁהֵרַב הַק' וְהִטְהוֹר רַש"י מְרַמֵּינּוֹב הִלְף עַל קַבְרֵי רַבּוֹ אִישׁ אֱלֹקִים וְהַגָּאֹן הַמְּחַבֵּר יצ"ו הִשִּׁיבוּ בְּדָף י"א וְמָה שְׁפָתֵב וּמַעֲשֵׂה רַב וְכו' כְּבָר צוּחַ עַל זֶה כְּכַרוּכִיא אֲדָמוֹ"ר הַגַּה"ק מוֹפ"ה מְשִׁינְאֹנוֹא וְכו' (כְּתֵב לְדַחוֹת צַדִּיקִים בְּמִיתָתָם לְנַפְל וְלִקְטָן שְׁמַת שְׁמַטְמָא אֵף שְׁאִין בְּהֶם עוֹן אֲשֶׁר חֲטָא וְעַדִּיף הֶבֶל דִּידֵהוּ מְשַׁל צַדִּיקִים וְדַחוֹה דְּלַעֲנֵן זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּצַדִּיקִים עַדִּיפֵי וְכו') וְסִיִּים וְרַב מִן כָּל יֵן נִרְאָה אִיסוּר בְּרוּר כְּשִׁמְשׁ בְּזָמַן הַזֶּה דְּלֹא נִיכַר שׁוֹעַ לְפָנֵי

דל ויש צבועים וכו' ונהמון פשול יפשו לו ואם יראו שהולכים על קברי הצדיקים לקדושים אשר בארץ אפילו יהיה חד בדרא ילכו הם על קבר רבן דקר"ו אשר מיתתו נאה להם ונאה לעולם ואם יאמר להם מי שיהיה שאסור להם לילך על קברו רגום ירגמו אותו באבנים ומי גרם כל זאת אף המקילין לעצמן וכו' והוא רחום וכפר ונשם בדרך ז"ך סוף ע"ב פתב ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו שהגאון מלבוב בספר יוסף דעת ליו"ד סי' שמ"ט הערה מההיא דברכות ד' ח"י הנ"ל והוא דחה שהיה ברחוק וכו' ובדרך כ"ח ע"א בהערות ידידי הרה"ג מוהר"ר שמעון צבי ווינצער אב"ד קרנפוטש יצ"ו פתב שפבר קדם ביוס"ד (יוסף דעת) בסוף סי' שמ"ט להביא ההיא דברכות ושהעיר בסימן שע"ג גם מההיא דאמר רבן יוחנן בן זפאי פנו פלים מפני הטומאה ונשפתב לדחות על פי מה שפתב בעקדה לחלק שבעת הפטירה שעוד יש חיבור לנשמה עם הגוף יש טומאה לצדיקים והזכיר דהרב בית חדש שהבאתי למעלה (בד"ה ומה שפתב הרב) העיר מהא דרבן יוחנן וכתב שפשו"ת נטע שורק סי' ח"ק פתב דאין שום היתר לכהן לילך על קברי הצדיקים ונשם בעמוד ב' הביא דברי ידידי הרב החרף ובקי מהור"ר דובצער קימעל מקניהינטש יצ"ו שהזכיר את הספר יוסף דעת הנ"ל ובדרך כ"ט ע"א פתב הרב המחבר יצ"ו ונ"ל והנה הרה"ח מקניהינטש הנ"ל הביא סמוכים להקל בקברי צדיקים מדברי זהר הקדוש פרשת וישלח בפסוק וישבו המלאכים ביום שמת רבי בטלה פהונה פדי דיתעסקו ביה ובאמת בגמרא (פנראה פונתו על הירושלמי דפרק ז' דמסכת נזיר דאילו בגמראין פתובות ק"ג אתמר בטלה קדושה ועיין בס' אשכול בהלכות טומאת פהנים צד 174 ס"ק י"ג) איתאג"כ פן ובמה שהוסיף הנהר פלומר אדרבא ראיה להחמיר מלילך על קברי צדיקים ונדקא להתעסק מותר פדברי הבית חדש עם פל זה גם הוא אזיל ומודה לדבריי דבזמן הזה דלא ניכר שוע לפני דל אין שום היתר בדבר ונתן לי תשובות חן על שנתעוררתי על זה ומביא בשם שו"ת שערי דעה בענין שו"ב שהיקל בדבר דאין לפוסלו רק להזהירו על להפא עכ"ד יצ"ו והנה המעיין בכל מה שהבאתי אנכי הדל בענין זה ישר יחזה שכל הראיות מההיא דברכות ד' ח"י ומההיא דרבן יוחנן בן זפאי ומהזהר הקדוש וכו' פבר מובאות בדברינו האמורים למעלה וקים לי ברבנן קדישי הנ"ל יצ"ו שהרבה פרים אשר הזכרתי אינם נמצאים בעקר ספריהם ומשום חזבת הקודש כי חביבין עלי דברי סופרים רבני דורנו יצ"ו העתקתי תוך דב"ק ולמען דעת פי האיסור לילך הפהנים על קברי הצדיקים שריר וקיים ה' יזכנו לתחית המתים יביא לציון מלך המשיח לפ"ק בב"א: ז) בזמן הקדמונים היה המנהג לשחוט בערב ראש השנה כל בעל הבית תרנגול אחד ומחזרין למצוא תרנגול לבן על שם אם יהיו חטאיכם פשנים פשגל ילבינו פן פתב בספר תנאי רבתי סי' ע"ב (ד"ה ומנהגינו) ובביאורי הרש"ה שם ציין לרש"י בסוף פרק המוציא יין דף פ"א ע"ב ד"ה האי פורפיסא ולא נאמר שם תרנגול כי אם עציץ וציין תשובת הגאונים (שערי תשובה) סי' רצ"ט שם לא מייירי בראש השנה אלא על הפפרות שעושים בערב יום הפפורים ונהיאה רבינו הטור בס' תר"ה וגם ציין שו"ת הרשב"א סי' שצ"ה והיא גם פן בענין פפרות בערב יום הפפורים והובאה בבית יוסף שם וציין ספר הפרד"ס לרש"י סי' קפ"ה ספר הפרד"ס שיש לי אינו מצויין בסימנים וראיתי מה שפתוב בדרך כ' ע"ג והוא מספר האורה בהלכות יום הפפורים והוא גם פן על הפפרות בערב יום פפור: ח) נהגתי מילדותי על פי דברי מרן חיד"א בברכי

יוסף סי' תקפ"א אות י"ט בשם הרב מוהר"ש לינגו בשם ספר מספרים תהלות ה' ללמוד ביום חמשה ועשרים בחודש אלול פרשת בראשית עד ויהי ערב ויהי בקר יום אחד וביום כ"ו פרשה שנייה עד יום שני וכן על דרך זה בכל יום עד יום ראש השנה שתהיה בו פרשת יום הששי שבו נברא העולם היינו בריאת האדם כמו שכתבתי בשדי חמד בחלק הפללים במערכת הבי"ת אות ק"כ דמאן דאמר בתש"רי נברא העולם הפונה סוף הבריאה עיין שם מה שכתבתי בזה בס"ד שוב השגתי ספר יפה ללב חלק הששי (הנספח לספר לב חיים חלק ג') וראיתי שכתב גם הוא קצת בענין הבריאה שהיתה בכ"ה באלול ושיטוב ללמוד מאותו היום והלאה מפרשת בראשית והלאה כנז"ל עיין שם ועיין עוד מה שכתבתי בפאת השדי לכללים מערכת הבי"ת (הוא שדי חמד חלק י"א) אות כ"א ובספר ארחות חיים החודש כתב בשם ספר נזירות שמשון דיש לקרות ביום שני דראש חודש אלול סי' א' דנבואת חגי עד סי' ב': ט) מכבסין ומסתפרין בערב ראש השנה וכו' עיין בא"ח סי' תקפ"א ורבינו הטור כתב בשם המדרש על פסוק כי מי גוי גדול וכו' בנהג שבעולם מי שיש לו דין לובש שחורים ומגדל זקנו אבל ישראל וכו' ומגלחים זקנם ובשדי חמד בחלק הפללים מערכת הגימ"ל אות ע"ה פתבתי שהרב בינה לעתים בדרוש ב' הביא דרש זה בשם הירושלמי בפרק קמא דראש השנה הלכה ג' וגריס אדם שיש לו דין וכו' ומגדל שערו אבל ישראל וכו' ומגלחים שערם וכו' (לא זקנם) וכן הביא הגירסא הרשפ"ץ בח"א סי' זק"ן וכתבתי שאף שהגירסא שלפנינו היא ומגלחים זקנם וכן העתיקו הרא"ש בסוף מסכת ראש השנה פירש הרב מראה הפנים פלו"מ מתקנים אותו ובשם הגאון מליבוניץ בשו"ת צמח צדק יו"ד סי' צ"ג אות כ' פתבתי דקאי על שאר הזקן חוץ ממקום פאות הזקן ושהחמיר מאד בתגלחת הזקן אפילו במספרים שלא כעין תער עיין שם ובפאת השדי לחלק הפללים במערכת הגימ"ל (הוא שדי חמד חלק י"א) אות א' ובספר ארחות חיים החודש בס"י תקפ"א בתורת מר מחותנו הגאון מברעזאן יצ"ו ראיתי שכתב שבספר המנהיג גריס גם כן בירושלמי הנ"ל ומגלחים שערם ומה שציניתי בפאת השדי מערכת הגימ"ל הנ"ל לעיין בספר זכר נתן דבריו הם לענין אם יש בגילוח הזקן משום לתא דלא ילבש גבר שמלת אשה והביאותים בשדי חמד בחלק הפללים מערכת הלמ"ד פלל קט"ז (בד"ה הן אמת) עיין שם: סימן ב א) ראש השנה שחל להיות בשבת צריך לתתם במוסף שומע זכרון תרועת עמו ישראל ברחמים כן כתב הרב קנין פירות דף ק"מ בשם הרב גן המלך סי' ב' ובמחילת כתיב"ר סתם משנתו שלא פדעת כמה רבנו קדישי אשר כתב בשם הרב שלמי צבור בשלמי חגיגה בהלכות ראש השנה סי' ג' אות ח"י דף שי"ב ע"א (ולכל הפחות הנה לו להזכיר סברתם) וז"ל הרב שלמי צבור בברכת שומע קול תרועת עמו ישראל היום ברחמים כתב בשנייני פנסת הגדולה בבחרותי ראיתי בקושטא מגמגמים בראש השנה שחל בשבת שלא לומר היום פניו דאין בשבת תקיעה ורבים משלוחי צבור היו מדלגים מלת היום ואני הייתי מן המלעיגים בזה מתרי טעמי חדא דכיון דיומא אריכתא הוא שפיר מצי למימר היום ברחמים ועוד דהיום רוצה לומר על מציאות ראש השנה וכו' ועוד יש לפרש מלת היום דסמיה למלת ברחמים פלו"מ שומע קול תרועת עמו בזמן שתוקעים ואומה תקיעה יזכור היום ברחמים ובשם החכם השלם סוה"ר כמה"ר חיים אלפאנדרי שמעתי דמתפרש מלת תרועה על התרעה בפה כמו שאמרו בגמרא מאי מריעין בפה ע"כ וכן כתב הפרי חד סוף סי' תקפ"ב ע"ש

והבית דוד סימן תי"ז כתב על פירושים הנ"ל שאינם מספיקים לו כלל וכתב שלדידיה קשיא ליה אף בלא מלת היום וגם קשה על החתימה של כי שומע קול שופר אתה וכו' עי"ש שהאריך קצת עד שכתב וז"ל שסמכו על מה שבמקדש וכל מקום שיש בו בית דין תוקעין גם בשבת כמו שכתב הטור סימן תקפ"ח ובספר בית תפלה מאריך ליישב מה שאומרים כי שומע קול שופר בשבת ששבת שהפונה שהפעולה שעושה השופר דהיינו חרדה בלב יש לנו מעצמנו בלא שופר כי אנחנו שוכרים רוחינו כאילו היה שופר עש"ב דמ"ח ע"ב עכ"ל הרי שדעת כל הפוסקים הנ"ל לומר גם בשבת היום ברחמים גם הרב דברי מנחם בסי' תקצ"א שקיל וטרי קצת בזה ושהרב מאמר מרדכי כתב שראוה ברור מלשון הטור והפוסקים דאין משנים הברכה כלל אפילו חל בשבת דלעולם אומרים שומע קול תרועת עמו ישראל היום ברחמים וכו' ועל מה שכתב הרב גן המלך בשם הרב מוהריק"ש דבשבת לא יאמר היום והוא הוסיף שלא יאמר נוסח זה כלל אלא יאמר שומע זכרון תרועת עמו ישראל תמה כמה רב גובריה דרב לשנות חתימת ברכה ממטבע שטבעו חכמים ולא מצאנו פן לגדולי הפוסקים והמנהג פשוט שלא לשנות וכן נראה עיקר לדעתי ועיין בתשב"ץ ח"א סי' ר"ץ דמשמע שאין משנים פלוג בשבת מבחול והביא תנ"ך דברי הרב שיינר פנסת הגדולה שלא לשנות ושכן דעת הרב פרי חדש בסי' תקפ"ב והקשה לו עליהם שלא הזכירו מדברי הרשב"ץ והגדיל החתימה על הרב גן המלך שלא זכר דברי השיינר ופרי חדש אלו תנ"ך דברי הרב מאמר מרדכי וסיים הרב דברי מנחם צא ולמד דלדעת השיינר פנסת הגדולה ופרי חדש והמ"י ובית דוד ושלמי חגיגה ומאמר מרדכי ומשמעות הרשב"ץ דאין משנים פלוג בשבת מבחול אם פן יאמר היום ברחמים (וכן פסק הרב רב דגן בגנימוקיו לא"ח סי' תקצ"א עי"ש בנדף קנ"ד ע"א והרב קמח סלת בנדף קמ"ה ע"ג הביא סברת הרב פנסת הגדולה וציין לעיין בבית דוד ושפסוף דבריו הביא הרב בית דוד בשם ספר בית תפלה לומר היום גם בשבת): אמנם ראיתי להרב שמן המשקה בנדף מ' ע"ד אחר שהזכיר דברי השיינר ופרי חדש וכו' הנ"ל כתב פינן דמוהריק"ש כתב שלא לומר היום והרב גן המלך החמיר יותר וכו' ושהרוקח כתב אף בחול שומע בקול תרועת עמו ישראל ברחמים יותר טוב שלא לומר היום ודבריו נכונים בטעמם ובספר זכרנו לחיים ד' י"ב ע"א כתב דהרבנים רב דגן ושמן המשקה הנ"ל הסכימו לומר גם בשבת היום והוא אגב שייטפיה דבהדיא מפורש בשמן המשקה בהיפך וכנז"ל ועיין להגאונים שערי תשובה סי' תקצ"א וזכור לאברהם ח"א ד' קל"ה ע"ב וקל"ו ועתה השיגתי ספר רוח חיים וראיתי בסי' תקצ"א אות י"ב שאחר שכתב סברת הפנסת הגדולה לאומרו כתב וז"ל אף הרב פסא רחמים בפרק י"ט ממסכת סופרים דחה דברי הרב פנסת הגדולה וכן כתב הרב בית דוד בסימן תט"ז (משמע שהרב בית דוד סובר שלא לאומרו והוא היפך ממה שכתב בשמו בשלמי חגיגה ואולי פוננתו על מה שפקפק הרב בית דוד בתחלה אף שלבסוף מצא סמך לנוסחא זו) והכריח בכסא רחמים שלא לומר היום ושכן נוסח הרמב"ם שלא הזכיר היום אפילו בחול ושכן כתבו הרבנים שני לוחות הברית ויעב"ץ ובסידור רומאניא להרב מוהר"א ירושלמי (וכן נתפשט המנהג על פי מה שבמחזורים החדשים כתוב להשמיט תיבת היום כשחל בשבת וסיים ברוח חיים) דלפי מה שנהגו באיזמיר פהוראת הרב פנסת הגדולה לומר תיבת היום אפילו בשבת אם פן כדי לצאת מידי מה שפקפקו על דברי הפנסת הגדולה נראה

לומר פּנוּסח הָרַב גִּינַת וְרָדִים בְּכָל־א' סִי' י"ד שׁוּמַע קוֹל זְכוּרֹן תְּרוּעַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם
בְּרַחֲמִים וְכֵן פָּתַב בְּסִפְרָ גֵן הַמְּלָךְ וְכֵן פָּתַב בְּשִׁמְם בְּעֶרְףְּ הַשְּׁלֶחֶן עַכ"ל וְעַם כִּי לְדַעַתִּי
הַקְּצָרָה יֵשׁ לְפַקְפַּק בְּתַקּוֹן זֶה גִּבְרָא רַבָּה אֲמָרָה וּמִסְתַּמָּא נוֹהֲגִים עִתָּה בְּאַתְרֵיהָ דְרַב
(אִיזְמִיר) כֵּן עַל פִּי דְב"ק וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הָרַב גֵּן הַמְּלָךְ אֲכֵן נֹדַע דְּכַשְׁמֹן הַמְּשַׁחָה
נִשְׁמַט תִּיבַת קוֹל: וְאִם בְּחוּל אָמַר זְכוּרֹן תְּרוּעָה פָּתְבוּ רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּשֵׁם מְרֹן הַפְּרִי
חֶדֶשׁ דְּאִין מַחְזִירִין אוֹתוֹ דְּהָא בְּתוֹרָה פָּתִיב זְכוּרֹן תְּרוּעָה וּמִדְּאוּרֵיִתָּא מוֹתֵר לְתַקְנָע
בְּשַׁבַּת וְהָרַב נוֹה שְׁלוֹם בְּסוּף סִי' תַּקְפ"ב פָּתַב וְלִי נִרְאָה דְּמִטְעַם אַחַר אִין מַחְזִירִין אוֹתוֹ
מִמַּה שֶּׁכָּתַב הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן סִי' קמ"ה וְז"ל אֲמַנָּם אַחַד מִן הַגְּדוֹלִים קָבַל מִרְבוּתֵי שֵׁישׁ
לוֹמַר לְעוֹלָם זְכוּרֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ דְּהִכִּי פָּתִיב בְּקִרְא אֲבָל מִקְרָא קֹדֶשׁ גְּבִי יוֹם תְּרוּעָה
לֹא פָּתִיב וְנִרְאָה דְּלִשׁוֹן הַרְמַב"ם מִשְׁמַע גְּמִי קֶצֶת הִכִּי דְּכָתַב בְּנוֹסַח הַקִּידוּשׁ דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה
סֵתָם זְכוּרֹן תְּרוּעָה וְאִם תֵּאמַר דְּרוּצָה לוֹמַר בְּשַׁבַּת אִין דְּרַכּוֹ לְכַתּוּב בְּסֵתָם עַל הַמִּיעוּט
דְּרוּב הַשָּׁנִים חֲלִין בְּחוּל וּבְאַרְחוֹת חַיִּים גְּמִי פָּתַב בְּשֵׁם רַב הַאִי גְּאוֹן בְּסֵתָם הַגְּנוּסַח זְכוּרֹן
תְּרוּעָה עַכ"ל וּלְפִי זֶה פְּדֵאִי הֵם הַגְּדוֹלִים הַגְּז"ל לְסַמּוֹךְ עֲלֵיהֶם בְּדִיעֵבַד עַכ"ל וְכַנּוּנָתוֹ לְפִי
הַנִּרְאָה דִּישׁ לְסַמּוֹךְ עַל דִּיעֵבַד עַל מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב תְּרוּמַת הַדְּשָׁן לְדַעַת הַרְמַב"ם וְרַבֵּינוּ
הַאִי וְאִי מִהָא לְדַעַתִּי הַעֲנִיָּה בְּמַחֲלֵל כַּתְּה"ר לֹא אִירֵא שְׁהִירִי בְּתְרוּמַת הַדְּשָׁן סִיִּים אַחַר
כֶּף מְצֵאֵתִי בְּגִלְיוֹן אַחַד בְּמִיָּמוֹן פָּתַב דְּנֹדַאִי בְּקִידוּשׁ יֵשׁ לוֹמַר זְכוּרֹן תְּרוּעָה מִשׁוּם
דְּבִלְיָה מִקְדָּשִׁים וְלִילָה לֹא זְמַן תְּרוּעָה הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב וְיִתְיַשְׁבוּ בְּזֶה דְּבָרֵי רַב הַאִי גְּאוֹן
וְהַרְמַב"ם אֲבָל מְפָל מְקוֹם בְּהִגְהוֹת מִיָּמוֹנֵי פָּתַב בְּהִדְיָא אֲפִילוּ עַל הַקִּידוּשׁ יוֹם תְּרוּעָה
בְּחוּל מְפָל מְקוֹם נִרְאָה דְּדִי בְּסִבְרָא וּבְחִילוּק זֶה לְפָרֵשׁ וְלוֹמַר בְּקִידוּשׁ וּתְפַלַּת עֲרַבִית
זְכוּרֹן תְּרוּעָה אֲפִילוּ בְּחוּל מִשׁוּם דְּלֹא זְמַן תְּרוּעָה הוּא נֶאֱפָר עַל גַּב דְּלֹא דְּמִי לְשַׁבַּת דְּהִכָּא
הֵוּא יוֹמָא זְמַן תְּרוּעָה הוּא לְמַחַר וְאַשְׁפַּחֲסוֹן בְּפָרְק קַמָּא דְּתַעֲנִית דְּאָמַר רַב הוֹנָא דְּמִי שֶׁקָּבַל
תַּעֲנִית לְמַחַר מִתְפַּלֵּל בְּלִילָה שְׁלִפְנָיו בְּעֲרַבִית תְּפַלַּת תַּעֲנִית אַף עַל פִּי שֶׁאוּכַל וְשׁוֹתָה כֹּל
הַלִּילָה מְפָל מְקוֹם לְפָשֵׁר בֵּין הַדְּעוֹת טוֹב הוּא לְחַלֵּק כֶּף עַכ"ל הִירִי שְׁדַחָה מַה שֶּׁהִיָּה נִרְאָה
לוֹ מְהַרְמַב"ם וְרַב הַאִי דְּלַעוֹלָם אוֹמַר זְכוּרֹן דְּאִירָא דְּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵיהֶם דְּלַעוֹלָם אוֹמַר
בְּקִידוּשׁ זְכוּרֹן תְּרוּעָה בֵּין בְּשַׁבַּת בֵּין בְּחוּל מִיָּהוּ הִיָּינוּ מִשׁוּם שֶׁקִּידוּשׁ הוּא בְּלִילָה אֲבָל
בְּיוֹם אִין לָנוּ הַכְּרַח שְׁסוּבְרִים כְּהֶאֱחָד מִהַגְּדוֹלִים שְׁלַעוֹלָם אוֹמַר זְכוּרֹן תְּרוּעָה וְהָרַב
תְּרוּמַת הַדְּשָׁן לֹא סָמַךְ לוֹמַר זְכוּרֹן אֲלֵא בְּעֲרַבִית וּבְקִידוּשׁ וְאִם פְּנוּת הָרַב נוֹה שְׁלָם הִי
לְסַמּוֹךְ עַל קַבְלַת הָאֲחָד מִהַגְּדוֹלִים (שֶׁבְּתְרוּמַת הַדְּשָׁן בְּשֵׁם רְבוּתֵי לֹא הִיָּה צָרִיף לְהִבִּיא
מַה שֶּׁכָּתַב הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן לְדַעַת הַרְמַב"ם וְרַב הַאִי גְּאוֹן אֲלֵא נִרְאָה שֶׁכַּנּוּנָתוֹ עַל פִּי דַעַת
הַרְמַב"ם וְרַב הַאִי גְּאוֹן וְאִינוּ מוֹכְרַח כְּאָמוֹר: ב) רֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחַל לְהִיֹּת בְּשַׁבַּת גְּחֻלְקוֹ
הַפּוֹסְקִים לְעַנְיָן סֶדֶר וְתִשְׁלִיף אִם יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת אוּ יִדְחוּהוּ לְיוֹם שְׁנִי וְהָרַב שְׁעָרִי
תִּשׁוּבָה סִי' תַּקְפ"ג אַחַר שֶׁהַזְּכִיר מַחְלוֹקֶת זוֹ סִיִּים דְּבַמְחֻזֵּק בְּרַכָּה פָּתַב שֶׁהָרַב הַמְּקוֹנָבֵל
מוֹהַר"י אִירָגֵז לֹא הִיָּה חוֹשֵׁשׁ וְאוֹמְרוֹ אַף בְּשַׁבַּת וְהוּא פְּדָבְרֵי הָרַב שְׁבוּת יַעֲקֹב וְכֵן אֲנַחְנוּ
נוֹהֲגִים אַחֲרָיו עַכ"ל וּלְפִי הַנִּרְאָה לֹא רָאָה דְּבָרֵי מְרֹן חִיד"א בְּסִפְרָ יוֹסֵף אֲנַחְנוּ וְהִבִּיא
דְּבָרֵי הָרַב רַב דְּגֵן ד' קנ"ד ע"א דְּמִסִּיק דְּשִׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף עִי"ש וּמַה שֶּׁכָּתַב הַגְּאוֹן
שְׁבוּת יַעֲקֹב חֻלֵּק ק סִי' מ"ב דְּאִין לְגִזּוֹר מִשׁוּם הוֹצָאָה וְכו' עִי"ש נִרְאָה דְּבַזְמַן הִיָּה
דְּנַתְפִּשֵׁט סֶדֶר לִמּוּד עַל זֶה וְאִי אֲפָשֵׁר שְׁיִוְכְלוּ לוֹמַר בְּעַל פֶּה וּבְעֵינֵי הַהִמּוֹן עֵיקַר סֶדֶר
וְתִשְׁלִיף הוּא הַלִּמּוּד וְהַתְּפִלָּה שֶׁמִּתְפַּלְלִים אַחַר כֶּף וּבִלֹּא זֶה מִיָּחֲזִי בְּעֵינֵיהֶו כְּחוּכָא גִּיעוֹר

הבגדים לבד ואם יאמרו להם שלא יביאו עמיהם שום ספר פשהולכים אל הנקה (שהוא חוץ ממקום המתקן) בנדאי שלא ישמעו לכן ודאי שב ואל תעשה עדיף (פיוצא לזה ראייתי עתה מי שפכת טעם פשוט על מה שנהגו שלא לקדש הלבנה בליל שבת משום גזרה דרבה פשוט ולולב ומגילה דאף שאין חיוב ברפת הלבנה כל פה פחובת שופר וכו' שיהא אדם בהול ירדו רבותינו לדעת העם שגם על פיוצא בזה חרדים הם למצוה החביבה בשעתה ויבואו להוציא סדור תפלה לרשות הרבים כדי לברך על הלבנה וכל שכן שיש לחוש פן על סדר ותשליף שחביבה בשעתה פעם אחת בשנה ולא אחד בעיר ושיוכל לומר הסדר הזה בעל פה כמו ברפת הלבנה שהיא פעם אחת בכל חודש ושגורה בפיה הרבה בני אדם לאמרה בעל פה וכתב גם על סדר ותשליף טעם זה והוא נכון לדעתי העניה) וכן הנהגתי בעיר הזו כמה פעמים ולא סמכתי על מה שפכת הרב שערי תשובה שוב השגתי ס' דברי מנחם ושמ ראייתי תורף דברי היוסף אומץ שעל פי הסוד יש מקום לומר שלא יאמרו בשבת והביא דברי הגאון חקרי לב דאין לחוש להוצאה ומסיק דאין לבטל המנהג המיוסד על פי הראשונים ומי לנו גדול ממהרי"ל שלא חשש על זה עי"ש ולי הדל נראה שיש לחוש על ההמוניים דקרוי שיבואו לידי חילול שבת כמו שפכת שם בשם הרב מאמר מרדכי ורשום בזכרונותי דכשהייתי בעיר גדולה של חכמים וסופרים שם ראייתי כמה פעמים דאף שמנהגם לעשות הסדר על פי הבאר שבחצר בכל זאת לא היו עושים בשבת אלא ביום שני ועל כל פנים במקום שאין הנקה מתקן ודאי נכון מאד לעשותו ביום שני ולא בשבת וכן פתב הגאון פרי מגדים באשל אברהם ובמשפחות שראו נהגים פן באיזה מקומות משום הוצאה שנושאים ספרים וכיוצא עי"ש וכן מתבאר מדברי תנא דידן הרב פרי האדמה בחלק ד' דף ג' ע"ג הביא דבריו בס' רוח חיים באות ו' וכתב דמנהג איזמיר הוא לעשות בשבת ולפי הנראה שם אין חשש הוצאה כמו בעיר הקודש רישלים תוב"ב שהעיד הרב פרי האדמה שעושים בשבת מטעם זה עי"ש ובעיקר מנהג זה לילך אל הנקה פתב הגאון בית מאיר (על).

ארח חיים הנדפס מחדש) שהוא על שם הפסוק (שמואל א' ז') וישאבו מים וישפכו לפני ה' ובתרגום יהונתן ושפכו ליבהון בתויבתא כמיא לפני ה' ורש"י פירש סימן הכנעה הרי אנו לפניך פמים הללו הנשפכין עכ"ל: ג) יש נוהגים שלא לאכול דגים בראש השנה וכתב הרב בית יהודה במנהגי ארגיל ד' ק"ז ע"ב אות ד' דהטעם הוא משום שמחה שאין ראוי לשמון ביום הדין ובהורמנותיה דמר נראה לי ההדיוט דטעם קליש הוא ולשמחה מה זו עושה ואין שמחה אלא בבשר ויין והיה להם לנהוג מניעה מבשר ויין והרבנים באר היטב סי' תקפ"ב סק"ג ומגן אברהם ריש סי' תקצ"ז פתבו בשם הרש"ל שנהג שלא לאכול דגים כדי למעט תאותו בדבר מסויים לפי שהיו חביבים עליו הנה לא אמרו משום שמחה כי אם למעט תאותו וכו' אבל לא שיש באכילתם שמחה ושאין ראוי לשמון ביום הדין ומה שפכת הרב מגן אברהם בסי' תקנ"ב סק"ב דדגים עולים על שלחן מלכים ושמחה לאיש עיין סי' תקצ"ו נראה דאין פונתו שיש באכילת דגים שמחה ממש כשאר דברים המשמחים דאם פן מה איריא בסעודה המפסקת הרי משונכנס אב ממעטין בשמחה ולא שמענו מקום שנהגו שלא לאכול דגים משונכנס אב או בשבוע שחל תשעה באב בתוכה פדרף שנהגו בבשר ויין אלא ודאי פונתו שהוא מאכל של תענוג ואינו מן הראוי לאכול מעדנים בסעודה שמפסיק בה וזהו מה שציין למה שפכת בסי' תקצ"ז פלומר

שְׁפָתַי בְּשֵׁם מוֹהַר־שׁ"ל שְׁלֵא אָכַל דְּגַיִם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהָיוּ חֲבִיבִים עָלָיו מְאֹד וּמְנַע
עֲצָמוֹ מֵאֲכִילָתָם לְמַעַט תְּאֻנְתּוֹ וְכוּ' וּמִזֶּה יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁכָּל אָדָם יִמְעַט תְּאֻנְתּוֹ בְּמַה שֶׁחֲבִיב
לוֹ אֲבָל לֹא לומר דְּרָךְ כָּלֵל שְׁלֵא לְאָכֹל דְּגַיִם כִּי לְמִי שֶׁאֵין דְּגַיִם חֲבִיבִים עָלָיו מֵאִי נִפְקָא
מִיָּדָה אִם לֹא יֵאָכֵל דְּגַיִם וַיֵּאָכֵל כָּל אֲשֶׁר תְּאֻנָּה נִפְשׁוֹ וּבְמִגְוֹן אֲבָרְהָם צִיָּין לַמ"ש בְּסִי'
תַּקֵּפ"ג כּוֹנְנָתוֹ לְרַמּוֹז דְּשֵׁם פֶּתַח בְּשֵׁם הַרְד"א דְּאֲדָרְבָּא יֵשׁ לְאָכֹל דְּגַיִם לְסִימָן טוֹבוֹהֲרַב
פְּרִי מְגִדִים פֶּתַח דְּמַה שֶׁפֶּתַח בְּתַקֵּפ"ג הוּא לְמִי שֶׁאֵין דְּגַיִם חֲבִיבִים עָלָיו כָּל כֹּף אֲבָל מִי
שֶׁחֲבִיב עָלָיו בְּיוֹתֵר רָאוּי לְמַעַט תְּאֻנְתּוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִמְצָא דְלֹא כָּל אָדָם שׁוֹיִם בְּזֶה: וְכַתֵּב
עוֹד בְּמִגְוֹן אֲבָרְהָם בְּשֵׁם מַגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֵא לְאָכֹל בְּשֶׁר וַיֵּין וְעַיִנִּיתִי שֵׁם וְסִיָּים וְאֵף עַל
גַּב דְּאָמַר עֲזָרָא אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים הֵהוּא לְכָלֵל עֲמָא וְנָנְא דְאָמְרִי לִיחִידֵי סְגוּלָה וְתוֹ דְּמִשְׁמָנִים
הָאֵלוּ הֵינּוּ שְׁמֵן חֲמָאָה חֵלֵב אֲבָל לֹא בְּשֶׁר וְכֵן בְּשִׁתְיָה לֹא אָמַר שְׁתוּ יֵינּוֹת אֲלֵא מִשְׁקִין
אֲחֵרִים דְּאֵינּוּן מְתוּקִין ע"כ לְשׁוֹנוֹ וְנִרְאָה דְאֵף לְמַה שֶׁפֶּתַח וְתוֹ וְכוּ' אֵין כּוֹנְנָתוֹ לְאֲסוּר לְכָל
אָדָם אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁפֶּתַח בְּתַחֲלָה דְמַר הוּא דְאָמַר לִיחִידֵי סְגוּלָה דְּנִקָּא וְלֹא לְאֲסוּר לְכָל אָדָם
אֲבָל הֵר מְגוֹן אֲבָרְהָם נִרְאָה שְׁלֵא הֲבִין כֵּן אֲלֵא מִשְׁמַע לִיה דְּמַה שֶׁפֶּתַח וְתוֹ וְכוּ' כּוֹנְנָתוֹ
לוֹמַר דְּכִינּוֹן דְּמַקְרָא דְעֲזָרָא אֵין לְנוּ הֶכְרַח לְחִיּוּב אֲכִילַת בְּשֶׁר אִם כֵּן גַּם כָּל אָדָם אֵין לוֹ
לְאָכֹל בְּשֶׁר וְלִכֵּן סַתֵּם וְכַתֵּב בְּשֵׁמוֹ דְאֵין לְאָכֹל בְּשֶׁר וַיֵּין וְלֹא חֵלֵק בֵּין יְחִידֵי סְגוּלָה לְכָל
אָדָם וּמִכָּל מְקוֹם אֵף אִם נִאָּמַר כֵּן בְּכּוֹנְנַת הַמַּגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל אֵין נִרְאָה לְאֲסוּר בְּשֶׁר וַיֵּין לְכָל
אָדָם כְּמוֹ שֶׁמִּתְבָּאָר מִדְּעַת הַפּוֹסְקִים הָאֲוֹסְרִים לְהַתְעַנּוֹת בּוֹ כִּי קִדּוּשׁ הַיּוֹם כָּכֵל שְׁאָר
יָמִים טוֹבִים: וּבְטַעַם מְנִיעַת אֲכִילַת דְּגַיִם פֶּתַח הֶרֶב דְּבָרֵי מְנַחֵם נר"ו בְּסִי' תַּקֵּפ"ג אוֹת ו'
עַל פִּי מַה שֶׁפֶּתַח הֶרֶב תּוֹרַת חַיִּים בְּפֶרֶק שְׁנֵי דְעִירוּבֵין דְּטַעַם חִיּוּב אֲכִילַת דְּגַיִם בְּשִׁפְתַּי
הוּא מְשׁוּם דְּשִׁפְתַּי דְּוָגְמַת הָעוֹלָם הֵבֵא וּבְעוֹלָם הֵבֵא יֵשׁ תַּעֲנוּג לְצַדִּיקִים מְלוֹיָתָן לְכֹף חֲזִיב
לְאָכֹל דָּג בְּשִׁפְתַּי וְכַתֵּב הַשְּׁיִירִי כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה שֶׁאֵין לוֹמַר הַיּוֹם תִּכְתְּבוּנוּ לְחַיִּים שְׁלֵא
לְהַחְזִיק עֲצָמֵינוּ בְּצַדִּיקִים וְהָכִי נָמִי נִכּוֹן שְׁלֵא לְאָכֹל דָּג הַמּוֹרָה שְׁרָאוּיִם אֲנַחְנוּ לְהַתְעַדָּן
בְּתַעֲנוּג לְוִיָּתָן שְׁמַתְעַדְנִים הַצַּדִּיקִים עכ"ל וְגַם בְּזֶה יֵשׁ לְפַקֵּק דְּנֻדָּי אֵין בְּאֲכִילַת הַדְּגַיִם
הוֹרָאָה שֶׁאֲנַחְנוּ מִחְזִיקִים עֲצָמֵינוּ בְּרָאוּיִים לְהַתְעַנּוּג בְּתַעֲנוּג הַצַּדִּיקִים דָּאִם כֵּן גַּם כָּכֵל
שִׁפְתַּי לֹא הָיָה לְנוּ לְאֲוֹכְלָן דְאִטּוּ הַהַקְפָּדָה דְשְׁלֵא לְהַחְזִיק אֶת עֲצָמֵינוּ וְכוּ' בְּר"ה תְּלִיָּא
וְהֶרֶב תּוֹרַת חַיִּים לֹא אָמַר אֲלֵא שְׁצָרִיף לְעֻשׂוֹת דְּוָגְמַת תַּעֲנוּג הָעוֹלָם הֵבֵא וְלֹא שְׁיֵשׁ בְּזֶה
הוֹרָאָה שְׁמַחְזִיקִים עֲצָמֵינוּ בְּרָאוּיִים לְזֶה וְהַנְּכּוֹן דְאֵין טַעַם בְּמִנְהַג הַזֶּה אֲלֵא סְמוּךְ בְּעֵלְמָא
מְשׁוּם שְׁנִמְצָא בְּפֶתוּחַ דָּג מְלֵא (דָּאָג) וְדָרְשׁוּ לְשׁוֹן דְאָגָה כְּמוֹ שֶׁפֶּתַח מְרֹן חִיד"א בְּמַחְזִיק
בְּרָכָה וּבְקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן שֵׁם: שׁוֹב הַשְּׁגִתִּי סֶפֶר יָפֵה לְלֵב ח"ב שְׁנִדְפֵס חֲדָשׁ מִשְׁמַע וְרֵאִיתִי
לְהֶרֶב נר"ו בְּסִי' תַּקֵּפ"ג אוֹת א' שֶׁהַכְרִיחַ מִכְּפָה דְּוֹכְתִי חִיּוּב אֲכִילַת בְּשֶׁר וְשִׁמְחָה בְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה וְעַמֵּד מִתְמִיָּה עַל מַה שֶׁפֶּתַח הֶרֶב מְגוֹן אֲבָרְהָם בְּשֵׁם מַגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֵא לְאָכֹל
בְּשֶׁר שֶׁהוּא הַיָּפֵף הַפְּתוּחַ בְּתוֹרָה וּבְקַבְלָה וּבְתַלְמוּד בְּתוֹרָה דְּכַתִּיב וְשִׁמְחָתָּ בְּחֻגָּה וְרֹאשׁ
הַשָּׁנָה אֵין חֵג דְּכַתִּיב בְּכֶסֶף לְיוֹם חֲגֵנוּ (יָפֵה אָמַר תְּלַמִּידֵי וְחֲתָנֵי הַחֲבִיב לְנַצ"ח הִי"ו
דְאֵינּוּ מְדוּקְדָּק דְאֵין זֶה נִקְרָא מְפוֹרָשׁ בְּתוֹרָה) וּבְקַבְלָה דְּכַתִּיב בְּנִחְמָיָה אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים
וְהֵינּוּ בְּשֶׁר שְׁמֹן וְכַתֵּב שְׁכֹן הַקֶּשֶׁה בְּסֶפֶר אֲדוּנֵי פִז מְקַרָּא דְנִחְמָיָה.

(וְכֵן רֵאִיתִי עֵתָה בְּסֶפֶר בֵּית מֵאִיר חֵלֵק אֶרֶח חַיִּים שֶׁפֶּתַח עַל דְּבָרֵי הַמְּגוֹן אֲבָרְהָם מַה
שֶׁפֶּתַח בְּשֵׁם מַגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֵא לְאָכֹל בְּשֶׁר לֹא נִרְאָה מִן הַפְּסוּק אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים עכ"ל
וְכוֹלְהוּ רַבָּנַן קִדְּשִׁי לֹא רָאוּ בְּגוֹף דְּבָרֵי הַמַּגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִבְאִתִּי שְׁכָבָר נִרְגַּשׁ מִזֶּה כְּנֹז"ל)

ובתלמוד דאמרו בירושלמי על פסוק כי מי גוי גדול וכו' נהביאו רבינו הטור בסי' תקפ"א ופשוטים ושומחים בראש השנה וכו' (מזה אין כל פה הכרח אף הביא עוד) מדאמרין בפרק קמא דעבודה זרה ד' ה' ע"ב לפי פירוש רש"י ותוספות אהיה דבארבע פרקים בשנה המוכר בהמה צריך לומר לו אמה מכרתי לשחוט ואחד מהם הוא ערב ראש השנה דמתבאר שאוכלים בשר בראש השנה והאריך להביא עוד מפמה מחברים ובסוף דבריו תמה על הבית יהודה במה שפכת בטעם שלא לאכול דגים משום שמחה וגם על מה שפכת בבית יהודה דנהגו שלא ללבוש בגד חדש בראש השנה משום שיש שמחה להלוכל בשנה עי"ש ובד' קי"ב ע"ג גם מר אביו בס' רוח חיים בסי' תקפ"ג כתב דאין קפידא בבגד חדש שאומר שהחיינו וכו' עי"ש ובספר מטה אפרים סי' תקפ"א אות ד"ן בענין הדלקת הנרות שיש ספק אם תברך שהחיינו פתח דתלבש בגד חדש וכתב בא"ל למטה דהכי עדיף ממה שתניח לפניך פרי חדש (כמו שכתב באלוהו רבה סי' ת"ר) דקשה שהרי אסור לאכול מהפרי קודם הקדוש ואין ברפת שהחיינו אלא על הראיה או אכילה אם לא שתברך על הנרות סמוך לקדוש ממש ולכן טוב יותר בלבישת בגד חדש ומצא שבמחצית השקל עמד בזה בסי' ת"ר הרי מבואר דאין חשש בלבישת בגד חדש בראש השנה ואולי יש לדחות דמפני הצורך שאני ולא אמר שנהגו שלא ללבוש אלא שלא לצורך ועיין לקמן בסמוך: והנה לשיטת הרבנים הנ"ל דסברי מרנן שאין שייך שמחה בראש השנה נראה דמה שהתירו הפוסקים באיזה עניינים משום שמחת יום טוב אין היתר זה ביום טוב של ראש השנה דהא לדידהו ראש השנה ליתיה בשמחה ואני מצאתי בתשובות מוהרי"ל סי' קכ"ח שכתב מפורש דכל קולי דשמחת יום טוב בראש השנה כמו שאר ימים טובים ומקרא קדש הוא אלא שאין בו הלל וכו' עי"ש והובא בנודע ביהודה מהדורא קמא ארח חיים סי' ל"ב ואם פן מבואר דגם ראש השנה איתיה בכלל שמחה וכדכתב מרן בסימן תקצ"ז אוכלים ושומחים וכו' וכמו שהאריך ב"פ להלבש גם הגאון חתם סופר בסי' קס"ח כתב (בד"ה והנה) פבר הספיקו רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים דראש השנה יום שמחה הוא ואין להתענות בו ולא נמצא שם יום טוב בקרא אלא על תוספת אכילה ושתיה ומה שכתוב במגלת אסתר משתה ושמחה ויום טוב ופירשו חז"ל יום טוב שאסור במלאכה לא שפירוש יום טוב הוא דאסור במלאכה אלא פינן דכתיב משתה ושמחה אייתר יום טוב לעשיית מלאכה באם אינו נין אבל פירוש יום טוב הוא על שמחה ואם פן מדתנן יום טוב של ראש השנה שמעת מינה שהוא יום טוב דעבדי ביה יום טוב וכו' עי"ש ומה שכתוב במוהרי"ל בסוף הלכות יום טוב שראה פתוב בספר הגדולה שאין להתענות ביום טוב תענית חלום משום שצאמר ושמחת בצגיה ואין שמחה אלא בבשר ויין וסיים ונ"ל והא דמתענים בראש השנה אינו ניתן לשמחה באשר ספרי החיים נכתבים לדון על כל חי הנה דברים אלו נאמרו שם בשם הרב מוהר"ר יעקב פ"ץ ואיזה מן המעתיקים את ספר מוהרי"ל כתב את הדברים האלה בספריה דרבינו מוהרי"ל אבל מוהרי"ל עצמו פבר פתבתי שמתבאר מדבריו דבראש השנה שייך שמחה ומה שצדדתי למעלה בדעת הגאון מטה אפרים אם בראש השנה שייך שמחה הנה ראיתי במטה אפרים סי' תקפ"ב אות ב' ונ"ל יש לומר שהנזהרים לומר גם ברנה ובצדקה אף שבשאר יום טוב שחל בשבת אומר גם בשמחה עכשיו שהוא יום דין יאמר גם ברנה ובצדקה עכ"ל מוכח שסובר דבראש השנה אין שייך שמחה ועיין

לקמן בסי' זה אות נ"ו (בד"ה ובמה שנתלקו) מה שהבאתי בשם ספר הים התלמוד: ד) כתב הרב תפארת אדם בשו"ת ארח חיים סוף סי' ג' ונ"ל ומה שכתב שם על ענין אמירת יהי רצון קודם אכילת התפוח וכינצא משום לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך תפלל משום ה' לא איריא דכבר סדר שבחו של מקום בתפלת ערבית וקידוש ונטילת ידיים והמוציא ואף על פי שבכ"ה זו היא על התפוח והיא מעין התפלה שמתפלל מעין התפוח מאי נפקא מינה מזה דסתם שבחו של מקום יהיה אינה שבח שיהיה ומה שהפריז על המדה להפסיק באותה תפלה בין ברכה לאכילה ואתי עלה מדין גביל לתורי אגב חסידותיה לא דק דהתם דוקא דיעבד ולא לכתחלה ואין לומר דהכא הוי דיעבד דקודם ברכה אי אפשר לפי דעתו ואחר אכילה נמי אי אפשר כמו שכתב שם שאינו נכון שאחר שאכל חלה הלה לו ובמה יתעורר פחות העליונים בקול דברו ואין כל מאומה בידו אף כי יהיבנא ליה כל דיליה דאין התעוררות בתפלה אם אין דבר בידו מכל מקום הנה לו לומר שיברך ויטעום מעט בשבי הברכה שלא יהיה הפסק ואחר כך בהיות עיקר התפוח בעין יתפלל ויאכל ולכן נראה ברור דאף מי שינצח לחוש לדבריו שלא להתפלל תפלה קודם אכילה ולא אחר אכילה יברך ויטעום ויתפלל ואחר כך יאכל אכילה העיקרית עכ"ל והצדק איתו דהא דגביל לתורי לא הוי הפסק אינו אלא לדיעבד אבל לכתחלה לא יפסיק אף בדברים אלו כמו שכתב מרן בבית יוסף סי' קס"ז בשם הפל בו ופסק פן הרמ"א שם בסעיף ו' וכתבתי במקתב לחזקתיהו בחלק התשובות בסי' ה' (ד"ה הנה) בדרה כ"ו ע"א שפן היא גם דעת מרן בבית יוסף שהביא דברי הפל בו בשתיקה ומה שהשמיטו בשלחן הטהור הוא לפי שסמך על המוכן ממרוצת לשונו שכתב יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה ואם שח צריך לחזור ולברך אלא אם פן הייתה השיחה בדברים וכו' פגון שבידו על הפת וקודם שאכל אמר הביאו מלח או ליפתן אינו צריך לברך דמתבאר דדוקא בדיעבד הוא דלא הוי הפסק וכן נראה שהבין הרמ"א בדעת מרן שכתב כמפרש דבריו ומכל מקום לכתחלה לא יפסיק כלל ולא הביא דבר זה בלשון מחלוקת (ויש אומרים דלכתחלה אסור) ואף שאין זה הכרח גמור מכל מקום האמת תורה דרפה שגם דעת מרן היא דלכתחלה אסור: וכן מתבאר מדברי הרב מגן אברהם בסימן תקצ"ב ס"ק ח' דעל מה שכתב מרן בסעיף ג' לא ישיח לא התוקע ולא הצבור בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד ואין צריך לומר שלא ישיחו בין תקיעה לברכה אם לא בענין התקיעות הנקשה לו במאי דמשמע מדברי מרן שכל שהוא בענין תקיעות מותר להפסיק אפילו לכתחלה ונ"ל וצריך עיון דבסימן קס"ז פסק דלכתחלה לא יפסיק אלא דפשיטא ליה בדעת מרן דלכתחלה אסור להפסיק וידעתי שיש לדחות דכונתו היא על הרמ"א דבסימן תקצ"ב שתיק ליה למרן ואיהו גופיה בסימן קס"ז פסק דדוקא בדיעבד הוא דלא הוי הפסק אבל לכתחלה אסור להפסיק ואם פן הנה לו להגיה גם פאן אבל אין דעתי נוחה בזה דלא הנה מקום כל כך להצריך עיון בזה דיש לומר דסמך על מה שכתב בסי' קס"ז דבנה אב לכל מקום שגם כשהפסק הוא לצורך אסור לכתחלה אלא ודאי פנונתו להקשות על מרן משום דפשיטא ליה שגם דעת מרן דאסור לכתחלה וכן מתבאר עוד מדברי הרב מגן אברהם בסימן כ"ה ס"ק ט"ז שסובר פן בדעת מרן שעל מה שכתב מרן בסעיף ט"ז דאם שח בין תפלה לתפלה לצורך תפילין אינו חוזר ומברך כתב ונ"ל אם שח אבל לכתחלה אסור להפסיק אפילו לצורך תפילין עכ"ל והבאתי שם (במכתב

לחזקתהו) שֶהָרַב אֵלֵיהוּ רַבָּה בְּסִימָן כ"ה ס"ק ט"ו פְּתַב וַי"ל אִם שָׁח לְצוֹרֶה תְּפִילִין וְהִירָא אֵת דְּבַר ה' לֹא יִפְסִיק כָּלֵל אֶפְלוּ לְצוֹרֶה תְּפִילִין מְקוֹר חַיִּים וְעֵינָיו לְמַן סִימָן קס"ז סְעִיף ו' עכ"ל וְכַתְּבִיתִי שְׁפֹנְנָתוֹ לֹמֵר שֶׁדָּבָר זֶה לֹא לְשָׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרָא בָּהֶם הַתְּרִידִים אֶל דְּבָרוֹ בְּלִבָּד נֶאֱמַר (כְּדַמְשַׁמַּע מִלְּשׁוֹן הַמְּקוֹר חַיִּים שֶׁהִבִּיא) דְּמַדִּינָא אֲסוּר לְכָל אָדָם וְלִזְה סִימָן לְעֵינָיו בְּסִימָן קס"ז סְעִיף ו' וְכַתְּבִיתִי שֵׁם דָּאָף שֶׁהָרַב אֵלֵיהוּ רַבָּה בְּסִי תַקְצ"ב סק"ה פְּתַב שְׁדַעַת הָרַב הַמְרָדְכִי הִיא הַיָּפָה סְבַרַת הַכָּל בּוֹ אֶלָּא גַם לְכַתְּחֵלָה מְוֹתֵר לְהַפְסִיק מִכָּל מְקוֹם הָרַב הַלְבוּשׁ וְכָל רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים נִמְשָׁכוּ אַחַר פְּסַק הַרְמ"א פְּדַעַת הַכָּל בּוֹ דְרַק בְּדִיעֵבַד הוּא דְלָא חֲשִׁיב הַפְּסַק וּבְכֵן דְּבַרֵי הָרַב תְּפִאֲרַת אָדָם נְכוֹנִים וְיָפָה הַשִּׁיב עַל הַחַמ"י דְלָא דַק בְּמָה שֶׁהַפְּרִיז לְהַתִּיר לְהַפְסִיק לֹמֵר הִיְהִי רְצוֹן בֵּין בְּרַכָּה לְאַכִּילָה וְאָף שֶׁפְּתַב הָרַב מְגַן אַבְרָהָם בְּסִי תַקְצ"ב וְסִי כ"ה דָּאָף דָּאָסוּר לְהַפְסִיק לְכַתְּחֵלָה מִכָּל מְקוֹם הִיכָא דְלָא סְגִי בְּלָאוּ הִכִּי מְוֹתֵר (כְּגוֹן שֶׁבִּירָה וְאִין לֹא שׁוֹפֵר מְוֹתֵר לְהַפְסִיק לֹמֵר שֶׁיִּבִּיאוּ לוֹ שׁוֹפֵר) וְאוּלַי מְפִנִי זֶה הוּא שֶׁהַתִּיר בְּסִפֵּר חַמ"י לְהַפְסִיק מִשׁוּם דְּחֲשִׁיב לִיה פְּלֵא סְגִי בְּלָאוּ הִכִּי אֲמַנָּם כָּל לְגַבֵּי דִידָן הַדְּבָר פְּשׁוּט דְלָא חֲשִׁיב זֶה לֹא סְגִי בְּלָאוּ הִכִּי וְאֲסוּר לְהַפְסִיק בְּאַמִּירַת הִיְהִי רְצוֹן בֵּין בְּרַכָּה לְאַכִּילָה וּכְבָר צִדַּד הָרַב תְּפִאֲרַת אָדָם לֹמֵר כֵּן בְּדַעַתוֹ דְּחֲשִׁיב פְּדִיעֵבַד וְדַחֲאוּ בְּטוֹב טַעַם כְּמוֹ שֶׁפְּתַבֵּי דְבָרֵינוּ לְמַעְלָה: וְיַקְצֵת תִּימָה עַל הָרַב תְּפִאֲרַת אָדָם שְׁלֵא הַזְּפִיר תִּנָּא דְמַסִּיעַ לִיה מֵר נִיהוּ הָרַב מְגַן אַבְרָהָם בְּסִי תַקְפ"ג סק"ב שְׁעַל מָה שֶׁפְּתַב הַרְמ"א יֵשׁ נוֹהֲגִין לְאַכֹּל תְּפִיחַ מְתוּק בְּדַבְּשׁ וְאוֹמְרִים תְּתַחַדְשׁ עֲלֵינוּ שְׁנָה טוֹבָה כְּתַב וַי"ל וְאוֹמְרִים מִשְׁמַע שְׁאוּכַל תְּחַלָּה וְאַחַר כֶּף אוֹמֵר שְׁלֵא לְהַפְסִיק וְכַמ"ש סִי קס"ז ס"ז וְכַמ"ץ פְּתַב שְׁאוֹמֵר תְּחַלָּה וְאַחַר כֶּף אוֹכַל צָרִיף לֹמֵר דְסוֹבֵר דְלָא חֲשִׁיב הַפְּסַק וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כְּתַב הַבֵּית חֲדָשׁ בְּסִימָן תר"ה בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"ץ לֹמֵר זֶה חֲלִיפְתִי וְכו' בֵּין בְּרַכָּה לְשְׁחִיטָה דְזֶה מְקַרֵי צוֹרֶה שְׁחִיטָה וְכוּ בְּסוֹפָה מְבָרְכִין בֵּין בְּרַכָּה לְהַמּוֹצֵא וּמִכָּל מְקוֹם נִרְאֶה לִי דְלְכַתְּחֵלָה יֵשׁ לְאַכֹּל קוֹדֵם הָאֲמִירָה דְאִין זֶה צוֹרֶה כָּל כֶּף וְעוֹד דְגַם לְצוֹרֶה אִין לְהַפְסִיק לְכַתְּחֵלָה כְּמוֹ שֶׁפְּתַב שֵׁם בְּהַגָּה עכ"ל הִרִי לֵה שְׁאָף שֶׁצִּדַּד לֹמֵר דְּחֲשִׁיב צוֹרֶה וּמְוֹתֵר לְהַפְסִיק בּוֹ בְּכָל זֹאת מְסַקְנָתוֹ שְׁאִין לְעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחֵלָה גַם הָרַב מְאָמַר מְרָדְכִי חֵלַק עַל מָה שֶׁפְּתַב בְּחֻמְדַּת יָמִים וּמִסִּיק שֶׁיִּבְרָה בְּרַכַּת הַפְּרִי וְיֵאכַל מְעַט וְאַחַר כֶּף יֵאמֵר: הִי רְצוֹן וְגוֹמֵר אַכִּילַת הַפְּרִי וְאִם בְּדִיעֵבַד אָמַר הִיְהִי רְצוֹן בֵּין בְּרַכָּה לְאַכִּילָה כְּתַב שֵׁם שְׁאָפְשֵׁר לְהַקֵּל שְׁלֵא לְהַצְרִיכוֹ בְּרַכָּה שְׁנִית וְכוּ פְּסַק הַגָּאוֹן מוהר"ש זְלַמֵּן בְּשֵׁלְחָן עָרוּף שְׁלוֹ שֶׁיֵּאמֵר הִיְהִי רְצוֹן אַחַר הַתְּחֵלַת הָאֲכִילָה וְכוּ פְּתַב הָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם בְּשֵׁם הָרַב אֵלֵיהוּ רַבָּה שֶׁיֵּאכַל תְּחַלָּה וְאִם בְּדִיעֵבַד אָמְרוּ קוֹדֵם אַכִּילָה לֹא הִנֵּי הַפְּסַק וּבְהַגָּהוֹת הַגָּאוֹן מוהר"ר בְּרוּךְ פְּרַעַנְקֵל כְּתַב דְּמִשְׁמַע מִמָּה שֶׁפְּתַב בְּמַטָּה מְשֵׁה סִי תש"ץ (יִקְחֻנוּ בְּיָדוֹ וְיֵאמֵר יְהִי רְצוֹן וְכו') שְׁאוֹמְרִים זֶה בְּעַת הַלְקִיחָה קוֹדֵם שֶׁמְבָרַךְ בְּרַכַּת הַנְּהַגִּין וְהַנְּכוֹן לְעֲשׂוֹת כְּדְבַרֵי רַבְּנֵי קַדִּישֵׁי הַנּוֹז"ל וְאֲנִי נוֹהֵג מִזֶּה זְמַן רַב לְבָרַךְ בְּתַחֲלָה כָּל אֵינָה פְּרִי שְׁאִין אוֹמְרִים עָלָיו יְהִי רְצוֹן וְלְכוּן עַל הַפְּרִי שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו הִיְהִי רְצוֹן וְאוֹכַל מְעַט מִהַפְּרִי שֶׁבְּרַכְתִּי עָלָיו וְאַחַר כֶּף אוֹמֵר הִיְהִי רְצוֹן וְאוֹכַל הַפְּרִי שֶׁל הִיְהִי רְצוֹן וְהַתְּפִיחַ מְרַקְחִין בְּדַבְּשׁ כְּשֶׁאֵר מְרַקְחוֹת לְצֵאת מִיָּדִי סְפַק אִם הַתְּפִיחַ עֵיקַר אוֹ הַדְּבַשׁ שׁוּב רְאִיתִי שֶׁהָרַב הַמְּגִיָּה בְּזְכוּר לְאַבְרָהָם חֵלַק ג' כְּתַב כֵּן לְבָרַךְ תְּחַלָּה עַל פְּרִי אַחַר וְכו' עי"ש וְזוֹ דְרָף יְשֵׁרָה וְנִכּוֹנָה וְכַנְרָאָה שֶׁהַזְּפִירָנוּ לְחַיִּים בַּח"א לֹא רָאָה דְבַרֵי הָרַב הַמְּגִיָּה שֶׁבְּזְכוּר לְאַבְרָהָם הַנּוֹז"ל וְלָכֵן כְּתַב לְבָרַךְ וְלְאַכֹּל מְעַט וְאַחַר כֶּף לֹמֵר הִיְהִי רְצוֹן וְשִׁפְנוּ נִהַג הָרַב מֵר אָבִיו

עי"ש: ואם יש לאכול אתרוג בליל ראש השנה הנה גי'רסת רבינו הטור בסי' תקפ"ג היא אמר אב"י והא איניש רגיל למיכל בריש שתא אתרוגא וכו' ומרן הבית יוסף פתב דאתרוגא ליתיה בגי'רסא דקמן ובספר יוסף את אחיו ד' נ"ו אות ח' פתב הרב טעם לאכילת אתרוג בליל ראש השנה לפי שאמרו בפרק הרואה דף ז"ן ע"א הרואה אתרוג בתלום הדור הוא לפני קונו ולכן סימנא מילתא לאכול אתרוג ולומר יהי רצון שנהיה הדורים במצות כמו שאוכלים רוביא ואומרים שי'רבו זכיותינו וכו' נכתב שהרב מר אביו בספר מועד לכל חי והובא בסדור לספר שנות חיים דף ג"ן ע"א אות י"א פתב בשם הרב פרי האדמה בח"א דף כ"ד שמנהג עיר קדשנו ירושלים תוב"ב לחלק בליל שני של ראש השנה אתרוגים כדי לומר שהחיינו ונכתב במועד לכל חי שנכון לעשות מאתרוג מתיקה ולכבד בו את הבאים לקבלת פנים בראש השנה נכתב עוד בספר יוסף את אחיו שגראה מדברי הרב ראש יוסף בסי' תקפ"ג שמנהגו היה לאכול אתרוג ונשמתן טעם לומר ולבקש שגזפה לקיים מצות אתרוג ועוד שפמו שאתרוג פרי הדר פו נהיה מהנדרים במצות וכו' ועוד כדי לתקן חטא עץ הדעת למאן דאמר אתרוג היה הנה מה טוב לאכול ממנו ביום שקלקל בו ולברך עליו והיינו שיאכלנו קודם הנטילה כדי שיוכל לברך עליו פי הברכה הוא התיקון וכו' וכו' אלו תורף דברי רב הוד יוסף שם ואנכי הצעיר נער הייתי פשיצאתי מעיר קדשנו ירושת"ו (פכו עשרים) ולא שמעתי מאכילת אתרוג בליל ראש השנה (ולברכת שהחיינו בליל שני זכורני שהיו מחלקים זתים) אבל אין לא ראינו ראיה וס'הדומיה דהאי תנא דידן מרן הפרי האדמה נאמנה ועם שבהיותנו בחוץ לארץ רחוק לקיים זה פי ביוקר יעמוד לנו ודיינו לקנות אתרוג לקיים מצות החג אולי גזפה לשוב לארץ הקדושה ושם נוכל לקיים מנהג אבותינו איה"ש: ה) מעשה היה ביום ראשון של ראש השנה שלא יכול התוקע לתקוע שאחר שבי'רה והתחיל תקיעות דמיושב לא איסתייע ליה ונתנו הקהל לנער אחד בן שבע עשרה שנה ותקע להם תקיעות דמיושב וגם תקיעות דמעונמד וכשנודע לי אמרתי דלא יצאו ידי חובתם דהא קיימא לן בסי' תקפ"ט דקטן לאו בר חיובא הוא להוציא רבים ידי חובתם וכבר ידוע דבמדי דאורייתא לא סגי במה שהוא בן י"ג שנה ויום אחד ולא אמרינן חזקה כל שבא לכלל שנים בא לכלל סימנים כדכתבו הפוסקים ועיין אור לי סי' ס' ולכן בעינן שיהא ידוע שהוא בן י"ג שנים והביא שתי שערות ובלא זה הוא בכלל קטן ואינו מוציא רבים ידי חובתו וזה דבר פשוט מאד לענ"ד: אף אם איבער פן בתקיעות שעל סדר הברכות אחר שפבר תקע גדול התקיעות דמיושב העלה הגאון שואל ומשיב בח"ג סי' קע"ז דיצאו ידי חובתם על ידי קטן פנה שהוא בן י"ג שנים ויום אחד ואין ידוע אם הביא שתי שערות עי"ש והנה שם פתב בשם הגאון מטה אפרים דקטן פנה אינו מוציא רבים ביום ראשון ע"כ ואיני יודע אם מאי דמשמע מדבריו דביום שני שפיר דמי הוא דוקא בתקיעות דמעונמד (דבהא הוא דמייירי בשואל ומשיב) משום דהוי תרי דרבנן או אפי' בתקיעות דמיושב אף דביום ראשון לתקיעות דמעונמד מחמיר המטה אפרים כמו שגראה מדברי השואל ומשיב אף דהם מדרבנן מפל מקום יום שנידעיקרו מדרבנן קיל.

אחר פמה שנים בא לידי ספר מטה אפרים וראיתי בסי' תקפ"ט אות ז וז"ל קטן שאינו מוציא גדול ידי חובתו אף שהוא בן י"ג אינו מוציא עד שידעו בו שהביא שתי שערות אחר י"ג דבשל תורה אין סומכין על החזקה דבא לכלל שנים בא לכלל סימנים אפילו

מי שפמותו שהוא בן י"ג שנה וספק אם הביא שתי שערות אינו מוציא ויש להחמיר בזה אף ביום טוב שני של ראש השנה אם אפשר באחר וכל זה לענין להוציא את היחיד אבל לענין תוקע להצבור להוציאם ידי חובתם יש לחזור אחר תוקע שהוא בן שלשים שנה ושאר מדות שפכתנו בסי' תקפ"א לענין תפלה ועל כל פנים צריך שיתמלא זקנו כדין שליח צבור עכ"ד הרי מפורש בדבריו דיש להחמיר גם ביום טוב שני ובנדאי שפן ראוי להחמיר היכא דאפשר פדכתב הרב אבל היכא דלא אפשר יש לסמוך על חזקה זו אף שראיתי להגאון פתב סופר בחלק ארח חיים סוף סי' א' שכתב לנדונו וז"ל ואפילו נימא דגם בדרבנן לא סמכינן על חזקה דרבא פאן ליכא רק לכתחלה עכ"ל דנראה דמספקא ליה אי בדרבנן סמכינן אחזקה דרבא מפל מקום נראה דהסכמת הפוסקים היא לסמוך על חזקה זו בדרבנן מיהא וצריך להתנישב (לעת הפנאי בל"ן) במה שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות ח"י ובעיקר הדין ראיתי בספר בית המנוחה על הרמב"ם (הוא חבור יקר לאחד מגאוני דורנו יצ"ו) בפירוק שני מהלכות שופר שכתב שנראה ברור דבן י"ג שנה שלא נבדק אם הביא שתי שערות אינו יכול להוציא רבים ידי חובתם דהא דמי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא רבים ידי חובתם הוא מדאורייתא ובדאורייתא אין לסמוך אחזקה דכל שב לכלל שנים פא לכלל סימנים: ו) מי שחלם בליל ראשון של ראש השנה מחלומות שמתענים עליהם והתענה ביום ראשון ולא התענה ביום שני ועתה לשאו"ל הגיע איה יתנהג בכל שנה והוא חלש וקשה לו התענית נשאל בזה מרן החבי"ף בספר לב חיים ח"ב סי' קט"ו והשיב בסי' קי"ו דיש להקל שלא להתענות בצרוף פמה טעמים שהיו בנדונו א) שהיה סמוך להחלום (עי"ש גוף המעשה) ב) דתענית חלום הוא רשות ג) דאיכא ראשונים דסברי שבזמן הזה שאין אנו בקיאים בפיתרון חלומות אין להתענות על שום חלום ד) דאיכא מאן דאמר דכל שלא חלם שלשה פעמים אין להתענות ה) דכשמצטער מן התענית יותר מהחלום אין להתענות ו) סברת האומרים דיש חומרא לאסור תענית בראש השנה לפי שהוא יום טוב וחמיר משבת תשובה ז) דאיכא מאן דאמר דמשום שהתענה בשנה אחת אין צריך להתענות בכל שנה ואף דאין בכל אחד מהטעמים הללו כדי שביעה להחל מפל מקום בהצטרף יש להקל ומה גם דנקטינן דכשיש ספק בעיקר החלום אין להתענות וכיון שהיה מהרהר סמוך להחלום הרי זה בכלל ספק ולכן יתירו לו ויאכל ובהיות טוב יעשה סימן פפדה היינו תרגול לכפדה וגם פדיון הנהוג מק"ס פרוטות וגם רחמנות היינו צדקה וגמילות חסדים והתרה על מה שהתענה פעם אחת עיש"ב ובס' דברי מנחם סי' תקצ"ז: ובמה שנתחלקו הפוסקים אם מצוה להתענות או לאכול בראש השנה וכתב הרב באר היטב בסי' תקצ"ז שיש ראיה מחנה ואלקנה איש האלקים שאכלו בראש השנה השיב על זה ידידי הגאון אבד"ק ראגאווא מוהר"ר משה מ"ש שפירא יצ"ו בקונטרס הארות השמש סי' ט"ז אות ג' דצריך עיון בראיתו דהך ויזכרה שנאמר בחנה שמה אמרו בראש השנה דף י"א למילף זכירה זכירה דההריון הנה בראש השנה נאמר במקרא אחר התחלת הפסוק וישפנימו בבוקר וישתחוו לפני ה' וישונו ויבואו אל ביתם הרמה וידע את חנה אשתו ובכתובות דף ס"ה ילפינו מזה שאכסנאי אסור בתשמיש על כל פנים מבין שהאכילה ושתיה בשילה הנה קודם ראש השנה ובמדרש שמואל על פסוק ויהי היום ריב"ל אמר זה יומו של עצרת ובת"י (תרגום ירושלמי) תרגם ויהי היום ונהה ביומא דמועדא ולפי זה אין

שום ראיה מקראי דחנה לענין אכילה בראש השנה ובספר שו"ת פנף רננה בהנימוקים שאחר הקדמת הספר פתב בעמוד ד' ונ"ל ראש השנה אי מצנה להתענות מ"ש בה"ט מתו' עפוי"ם ה' ב' ליתא דכונת התו' על ערב ראש השנה עכ"ל ונהגה אם פתרון מלת בה"ט הוא באר היטב הנה בבאר היטב שלפני לא ראיתי דברים אלו כמו שיראה הרואה בסי' תקצ"ז אמנם ראיתי שבספר הים התלמוד בהתשובות שבסוף הספר להגאונים מפרשי הים דשקלו וטרו בדין זה אם מותר או מצנה או אסור להתענות ובדף ע"ה סוף ע"ד (בד"ה כל זה) פתבו שהביאו ראיה ברורה ונצחת דאיכא בראש השנה משום שמחת יום טוב והציעו דבריהם לפני הגאון בעל ישועות יעקב ואחר שנתיישב הרבה הסכים שהיא ראיה נצחת ואין להשיב עליה והוא מהא דאיתא בחולין דראש השנה הוא אחד מארבעה פרקים שהמוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי היום וכו' ומשחיטים את הטבח בעל פרחו ועל פרחין משום דבראש השנה איכא משום שמחת יום טוב ועיין ברש"י ותוספות בעבודה זרה דף ה' מבואר להדיא שהוא יום טוב ואוכלין בש"ש וברמב"ם הרי להדיא דאיכא שמחת יום טוב ומכל שכן דאין מצנה להתענות וזו ראיה שאין עליה תשובה נגד דעת הסוברים שיש מצנה להתענות בראש השנה עכ"ל וזו היא פונת ראית הרב בה"ט ומה שדחה הרב פנף רננה דכונת התוספות על ערב ראש השנה נראה שפנתו פאילו אמר על ליל ראש השנה ורצונו לומר דמה שמתבאר מדברי התוספות דיש בראש השנה שמחת יום טוב היינו בליל ראש השנה ולעולם אימא לך דביאור מצנה להתענות וידידי הגאבד"ק נ'זנוב יצ"ו בספרו הבהיר משפנות הרועים סי' א' דף יו"ד (ד"ה אולם פקחתי) הביא שכן פתב הגאון פני יהושע בחידושו לכתובות דף ה' על דברי התוספות ד"ה אלא מעתה שפתב בתוך דבריו וכל שכן לשיטת הפוסקים דמצנה להתענות בראש השנה ואם פן על פרחין הך דארבעה פרקים היא לענין סעודת הלילה עכ"ל (ועיין לקמן באות ז בשם הרב גזירות שמשון) ועיין בספרו הבהיר שו"ת הד"ר בסימן כ"ט אות ט' ושם אות שכ"ו דף ז"ן ע"ב רמזים על אכילה בליל ראש השנה עיין שם: שוב השגתי מגיני ארץ עם חידושי הגאון חתם סופר וראיתי בסי' תקצ"ז שעל הראיה מאלישע פתב ראיה זו אינה מכרעת דלכולי עלמא אם חל בשבת אין בו היתר תענית אלא משום שתענוג הוא לבעל תשובה משום פפרת עונותיו ואם פן אפשר דראש השנה דשונמית חל בשבת וחלילה לחשוב על אלישע שהיה מתענג בתענית שבת מפני התשובה על עונותיו ונראה לי ראיה מכרעת דהרי תואר יום טוב לא מצינו בתנ"ך על חג ומועד רק חז"ל פינו שם זה לחגים ומועדים מקרא דנבל דכתיב על יום טוב באנו והיה יום משתה ואכילה והשאלו חז"ל שם זה לכל יום טוב אף דמצינו לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויום הפורים מכל מקום לא תמצא לעולם שיאמר יום טוב של יום הפורים כמו ששנינו יום טוב של ראש השנה ורק התם במקום שמחתן של בנות ישראל מזכיר לשון יום טוב על שהיו חולות בכרמים ואפשר שהקטנות שלא הגיעו לכלל תענית אכלו בו מעדנים גם פן ועוד תינח ביום הפורים שיש בו טעם לשמחתו משום מתן תורה וחינוך בית המקדש אבל ראש השנה אי נימא שיש להתענות בו אין טעם לשמון בו פלל ומה טעם לקרא לו יום טוב פלל אלא על פרחין דאכילה מצנה בו ובפורים כתיב ביה משתה ושמחה ויום טוב ואמרו חז"ל מלמד שאסור במלאכה היינו מיתורא דכבר כתיב משתה ושמחה וצריך עיון גדול מה שפתב הטורי זהב פאן ועיין

תשובת הרשב"א שבבית יוסף יורה דעה סוף סי' רי"ז עכ"ל ונשם בקכמת שלמה להגאון מוהרש"ק האריף מאד בזה וסיים הארכתי בזה והבאתי ראיות לכאן ולכאן ישמע חכם ויוסף לקח ועיין עוד בדין אם מצוה להתענות בראש השנה בוובורי על התורה משנת תרט"ו בפרשת נצבים עכ"ל ואין אצלי ספר דרשותיו עתה בשנת תרס"א השגתי ח"ב מספר ארחות חיים הקדש וראיתי בסי' תקצ"ז סוף אות א' בשם הגאון מחותנו יצ"ו דבאסיפת זקנים ביצה ט"ו פתב שם בשם הריטב"א דיחידים אנשי מעשה מותרים להתענות ובפ"י פתובות ה' ובקו"א דבליל ראש השנה לכולי עלמא אסור להתענות ובזה מיושבים כמה קושיות והוא בדברי מגן אברהם סק"ג וחקם אחד העירני משבת קמ"ח ע"ב והתם טעמא משום שמחת יום טוב ומוכח דגם בראש השנה הוי פן ולפי מה שפכתתי ניתח ועיין תשו' מהרי"א סי' קס"ג וחתם סופר סי' קס"ח הנה שו"ת החתם סופר כפר מובאת לקמן בדברינו (בד"ה ומי שנהג) וגם הרב המחבר יצ"ו הביאה שם באות ב' ושו"ת מהרי"א פנראה פונתו מוהר"י אפאד ואין מצוי אצלי: ומי שנהג כמה שנים להתענות יום שני של ראש השנה מפני חלום שראה בו פעם אחת ועתה זכה לזקנה וגם עיניו פואבים (וקשה לו להתענות שני ימים רצופים יום טוב שני של ראש השנה וצום גדליה) אם מותר ללות מענייתו ולפרוע ביום אחר גם אם איננו בו ברית והוא מבדלי ברית אם מותר לאכול באותה סעודה נשאל בזה הגאון חתם סופר בסי' קס"ח והשיב דבר זה אין לו שרש בש"ס רק קבלה קדמונית שאימו עלינו ומי יבא אחריהם וכתב הרדב"ז בסי' תש"ך שאין מקום ללות ולפרוע פי יומא גרים ובשבות יעקב ח"א סוף סי' ל' פתב פיון שקבל עליו להתענות לא יועיל הכנסת ברית מילה דלא עדיף יום טוב של ברית מיום טוב של ראש השנה עצמו ומני"ר האריף במה שיש לפקפק בדברי המחברים בכמה דברים בעניינים אלו ואחר שכתב ליישב קצת בדוחק פתב במסקנתו וז"ל ויצא לנו מזה חומרא וקולא חומרא אפילו יארע שיהיה בעל ברית מכל מקום פיון שהוא פאילו ראה החלום באותו היום ולא יועיל לזה ברית אפילו בשבת מתעניין והקולא היא מה שכתב הרדב"ז שאין מקום ללות מענייתו ולפרוע פיון דיומא קא גרים אומר אני אפילו להנ"ל בנדאי לנה ופורע לא מהני בכל מעניית חלום אבל מכל מקום נראה פיון שלא ראה פיומו וכולי האי ואולי אם פן לא עדיף ממה שכתב המגן אברהם סי' רפ"ח סק"ו בשם שני לוחות הברית שפכל יום ראש השנה שהיה רגיל להתענות אז באותו היום יקבל עליו להתענות שני ימים אחרים כנגדו אחר תשרי ובתחלה ישאל על נדרו בהתרת נדרים בשלשה בפתח חרטה מאחר שהגיע לימי הזקנה וכואב עינים ויום קדוש ונורא ולמחרת צום גדליה וכדומה ע"כ מתירים לו נדרו ומשום ספנת החלום יקבל באותו היום להתענות שני ימים בחול במקומו ויהא נחשב פאילו התענה פיומו ובלבד שלא יהיה ירא לנפשו ולא תהיה נפשו עגומה פי עניינים פאלו מאן דלא קפיד לא קפדינו בהדיה עכ"ל והגאון בס' מטה אפרים סי' תקצ"ז אות ה' פתב דמי שרגיל להתענות פיום שני שכתבו הפוסקים שאינו רשאי לשנות רגילותו אף אם הוא בעל ברית או שאר סעודת מצוה מכל מקום אם אינו ירא לנפשו אין צריך להתענות פל ימיו רק שצריך התרה פמו שאר נדר וכן עשה גדול אחד מעשה עכ"ל ועיין לקמן בסמוך ונשאל גאון בדורו ישמעאל פהנא בספרו הבהיר זרע אמת חלק ג' סי' ס"ג באשה שרגילה להתענות פיום שני של ראש השנה משום חלום ועתה היא מניקה את בנה וקשה להתענות שני

ימים רצופים יום שני של ראש השנה ויום צום גדליה ומכרחת לזכות אחד משני ימים הללו אינה יום תדחה ואינה יום תתענה והשיב שתתענה ביום שני של ראש השנה שמצנה זו באה לפניך ראשונה ואין מעבירין על המצות ואם לא תוכל להתענות ביום צום גדליה אין לחוש כמו שכתב הרמ"א בריש סי' תק"ז דענפרות ומניקות שמצטערות הרבה אין להתענות ועוד טעם שני דכיון שעשתה פן כמה שנים יש לחוש לדעת הגאונים שקבלה בידם להתענות בכל שנה שאם לא תתענה יש חשש ספנה כמבואר בסי' תקצ"ו ממילא אף אם על ידי זה לא תוכל להתענות בצום גדליה אין לנו לחוש לזה דהא תמירא ספנתא ובפרט שמן הדין כל המניקות אפילו אינן מצטערות אינן חייבות להתענות כמו שכתב הרמ"א בסי' תק"ז: ועל מה שנהגו להתנות בליל ראש השנה שלא להתענות על שום חלום נשאל שם זרע אמת) אם יש סמך לזה והשיב הדבר פשוט דלא שייך תנאי אלא בדבר שמקבל האדם עליו בנדר ועוד אין מקום לתנאי זה דממה נפשך אם יחלום חלום שמן הדין חייב להתענות אינו מועיל התנאי להפטר ואם הוא חלום שתלוי ברצונו אין צריף תנאי שוב כתב דאולי יצא זה להמון העם ממה שכתב בקיצור שני לוחות הברית במסכת שבת בדיני תענית חלום ונ"ל שמעתי מחכם אחד שיאמר לנדם ששוכב אפילו בלשון אנפנוז אם יבא לי בלילה הזאת אינה חלום איני רוצה להתענות למחר לא בשביל זה ולא בשביל דבר אחר דיהיה מה שיהיה זו סגולה שלא יבא לו שום דבר רע בחלום ואם יבא לו לא יתענה כדי שלא יתגרו בו בעלי החלומות ע"כ וסיים הרב זרע אמת ואפשר דהטעם שעושים תנאי בליל ראש השנה כדי שלא לבא לחיוב להתענות בכל שנה לפי קבלת הקדמונים ואולי מועיל זה אפילו לשלש חלומות המונזרים בסי' פר"ח ע"י שם בשני לוחות הברית ודוק עכ"ל: ז) נדר להתענות בראש השנה ונהג פן כמה שנים ושוב איננו נשחל ראש השנה בשבת ואומר דאדעתא דשבת לא קבל עליו נשאל בזה מרן החבי"א בס' לב חיים סי' קי"ז והשיב דלדעת הסוברים דרשאי להתענות בראש השנה או דאיכא מצוה להתענות בראש השנה אין חילוק בין חל ראש השנה בחול להיכא דחל בשבת ואם פן זה שנודר להתענות בראש השנה צריף הוא להתענות גם כשחל ראש השנה בשבת ע"ש.

ועתה השגתי ס' יפה ללב ח"ב וראיתי להרב נר"ו בסי' תקצ"ז שהוכיח מדברי הרב גזירות שמשון בהיפך דעל מה שכתב הרב טורי זקב שיש ראיה שאין עליה תשובה דליכא מצוה להתענות בראש השנה דהא מצונו שאכל אלישע אצל השונמית בראש השנה דחה ואמר דילמא אכל בלילה והתענה ביום אי נמי דילמא היה ראש השנה בשבת עכ"ל ולי ההדיוט נראין דברי מר אביו מרן החבי"א דכיון דמתבאר מדברי הראשונים שיהביא שם דרשאי להתענות משום תשובה גם בשבת הכי נקטינן וגם הרב גזירות שמשון אפשר דמודה לדינא שלא בא אלא לזכות דברי הרב טורי זקב דיש להוכיח דליכא מצוה דאי איכא מצוה גם אלישע היה מתענה לזה כתב דשמא היה בשבת ואז מצוה ליכא ומשום הכי לא התענה אבל רשות אימור דסובר דרשאי להתענות וכיון דרשאי להתענות אם פן מי שנודר סתם הרי גם ראש השנה שחל בשבת הוא בכלל הנודר וצריף להתענות והשגתי בשנת תרס"א חלק שני מספר ארחות חיים (החדש) וראיתי בסי' תקצ"ז שהביא הרב המחבר יצ"ו באות ב' מסקנת הרב יפה ללב בשתיקה והנראה לדעתי הקלושה כתבתי והבוחר יבחר.

ח) מי שְׁנָדָר בְּעֵת צָרָה עַל דַּעַת רַבִּים שְׁכַשְׁיִצִּילָהּ ה' יִתְעַנֶּה כֹּל יָמָיו שְׁנֵי יָמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא רָצָה הָרַב כְּנֶסֶת יְחִזְקֵאל סִי' כ"ג לְהַזְדַּקֵּק לְהַתִּיר לוֹ מִשּׁוּם דְּהוֹכִיחַ מְרֹאשׁ הַשָּׁנָה ד' י"ח בְּתַלְמָא בְּתַשְׁרֵי בְּטִילַת אֲדַפְרָתָא וְכוּ' דְלִמְסַקְנָא מְצָנָה לְהַתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְדָחָה רְאִיתָ הַטּוֹרֵי זָהָב סִי' תְּקִי"ז וְכַתְּבֵי שְׁשִׁלְשָׁה לִּוְמָדִים הַתִּירוּ לוֹ וְאָמַר הוֹאִיל וְהַתִּיר הַתִּיר מֵאַחַר דְּאִיפָא דַּעוֹת דְּבָדִיעֵבַד מְהֵי הַתְּרָה עַל דַּעַת רַבִּים כֹּן פְּתַב הָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִי' תְּקַצ"ז וְאִין ס' כְּנֶסֶת יְחִזְקֵאל מְצוּי אֲצִלֵי לְעִיָּין בְּדַבְרֵי קִדְשׁוֹ כִּי מְרֹאשׁ דְּבָרָיו נִרְאָה דְמָה שְׁלֹא רָצָה לְהַזְדַּקֵּק לְהַתִּיר הוּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא נָדָר שֶׁל מְצָנָה לְפִי הוֹכַחְתּוּ מֵהַש"ס דְּמְצָנָה לְהַתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (וְכַהֲהִיא דְּקִיָּמָא לֹן בְּיֹרְהַ דַּעָה סִי' רכ"ח סְעִיף ט"ו דְּאִין מִתִּירִין נָדָר שֶׁל דְּבַר אִיסוּר וְכוּ') וּמִסּוּף דְּבָרָיו מִשְׁמַע דְּמָה שְׁלֹא רָצָה לְהַתִּיר הוּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא נָדָר עַל דַּעַת רַבִּים אֲלֵא דְּמִשּׁוּם שְׁכַבְרַת הַתִּירוּהוּ סְמָךְ עַל דַּעַת הַסּוֹבְרִים דְּבָדִיעֵבַד מְהֵי וְגַם יֵשׁ לְהַבִּין אִיךָ הַתִּירוּ לוֹ הַלּוּמָדִים הַנְּ"ל וְנִהְלֵא מְנֻסָּפָם בְּסִי' רכ"ח סְעִיף כ"א דְּאִין לְהַתִּיר בְּלֹא דַּעַתָּם וְיֵשׁ מִחֲמִירִים אֲפִילוּ עִם דַּעַתָּם וְרִאִיתִי לְהָרַב יָמֵי שְׁלֹמָה בְּשִׁלְיָשִׁי מֵהַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר שְׁנִשְׁאָל בְּמֵי שְׁנָדָר בְּעֵת צָרָה לְהַתְעַנּוֹת בְּשְׁנֵי יָמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִהְגָה כֹּן שְׁתֵּי שָׁנִים וְעַתָּה שֶׁהוּא חָלוּשׁ רוֹצֵה לְיִשְׁאָל עַל נִדְרוֹ וְהִבִּיא דְּבָרֵי מָרְן בְּסִי' תְּקַצ"ז דְּמֵי שְׁרָגִיל לְהַתְעַנּוֹת וּמִשְׁנָה רְגִילוֹתוֹ וְכוּ' וְדְבָרֵי הַרְמ"א וּבֵאֵר הֵיטֵב לְהַקְל בְּמֵי שְׁאִינוֹ יָרָא לְנַפְשׁוֹ דְּסָגִי בְּהַתְּרָה וְשׁו"ת כְּנֶסֶת יְחִזְקֵאל הַנְּ"ל וְכַתְּבֵי דְּמִשּׁוּם שְׁהִיָּה עַל דַּעַת רַבִּים הוּא שְׁלֹא רָצָה הָרַב כְּנֶסֶת יְחִזְקֵאל לְהַתִּיר וְאִם כֹּן בְּנִדְוָנוֹ שְׁלֹא הִיָּה עַל דַּעַת רַבִּים יֵשׁ לְהַתִּיר וְשׁוֹב מְסִיק בְּנִדְוָנוֹ גַּם כֹּן שְׁלֹא לְהַתִּיר מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ סְפָנָה עִי"ש וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לִזְמַר דְּהַלּוּמָדִים שֶׁהַתִּירוּהוּ חֲשָׁבֵי דְּאִיפָא מְצָנָה בְּהַתְּרָתוֹ וְכַדַּעַת הַסּוֹבְרִים דְּאִין לְהַתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְהַגָּאוֹן כְּנֶסֶת יְחִזְקֵאל שְׁלֹא רָצָה לְהַתִּירוֹ לְכַתְּחֻלָּה הוּא לְפִי שִׁיטְתוֹ שֶׁהוֹכִיחַ דִּישׁ מְצָנָה לְהַתְעַנּוֹת אִם כֹּן אִין מְצָנָה בְּהַתְּרָתוֹ וְלָכֵן אִין לְהַתִּיר לְכַתְּחֻלָּה שְׁלֹא בְּמִקּוֹם מְצָנָה נָדָר שֶׁהוּא עַל דַּעַת רַבִּים וּמִזָּה הַבִּין הָרַב יָמֵי שְׁלֹמָה נר"ו דְּבַנְדוּנוֹ דְּאִינוֹ עַל דַּעַת רַבִּים גַּם לְהַכְּנֶסֶת יְחִזְקֵאל שְׁפִיר דְּמֵי לְהַתִּירוֹ אֲלֵא דְּמְסִיק שְׁלֹא לְהַתִּירוֹ מִחֲשֵׁשׁ סְפָנָה כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵי מָרְן בְּסִי' תְּקַצ"ז יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁקִבְלָה בִּינְדָם שְׁכַל מֵי שְׁרָגִיל לְהַתְעַנּוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּמִשְׁנָה רְגִילוֹתוֹ אִינוֹ מְשָׁלִים שְׁנָתוֹ אֲלֵא דְּבַנְדוּנוֹ שֶׁהַתְעַנָּה רַק שְׁתֵּי שָׁנִים נִרְאָה לְכַאוּרָה דְּאִין חֲשֵׁשׁ לְפִי מָה שְׁכַתְּבֵי הַגָּאוֹן פְּרִי מְגָדִים בְּאִשְׁל אַבְרָהָם שָׁם סק"ב דְּהַרְגִיל לְהַתְעַנּוֹת כְּפִי מִשּׁוּם תְּשׁוּבָה דְּוָקָא שְׁלִישָׁה פְּעָמִים אֲזַ צָרִיךְ לְהַתְעַנּוֹת לְעוֹלָם וּבְתַעֲנִית חָלוּם אִף בְּפַעַמְאֲחַת אִם כֹּן בְּנִדְוֹן שְׁבִימֵי שְׁלֹמָה שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁנָדָר בְּעֵת צָרָה נִרְאָה דְּדוּמָה לְמֵי שְׁנָדָר מִשּׁוּם תְּשׁוּבָה וְסָגִי בְּהַתְּרָה וְכְמוֹ שְׁכַתְּבוּ הַפּוֹסְקִים לְמֵי שְׁאִינוֹ יָרָא לְנַפְשׁוֹ וְעִיָּין לְמָרְן הַחֲבִי"ף בְּס' לַב חֲזִיִּים ח"ב סוּף סִי' קי"ז שְׁמַתְבָּאָר דְּגַם הוּא סוֹבֵר כְּהַפְרֵי מְגָדִים הַנְּ"ל וְעִיָּין מָה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוּנְטְרַס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת הַרִי"ש אוֹת ט"ו אִם לְשׁוֹן רְגִיל הוּא בְּשְׁתֵּי פְּעָמִים אוֹ בְּשִׁלְשׁ עֵתָה רְאִיתִי בְּסִפְר אֲרַחוֹת חֲזִיִּים (הַחֲדָשׁ) בְּסִי' תְּקַצ"ז שְׁכַתְּבֵי בְּשֵׁם סִפְר כְּרָם שְׁלֹמָה בְּשֵׁם הַגָּר"א שְׁכַתְּבוּ בּוּ מְקַרָא קִדְשׁ וְאִמְרִינֵן בְּתוֹרַת כְּהֵנִים כְּפְדוּהוּ בְּמֵאֲכָל וּמִשְׁתָּהּ וּכְסוּת וּנְקִיָּה וּנְקָרָא חַג בְּכֶסֶף לְיוֹם חַגְגוֹ וְנִאָמַר אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים וְכוּ' וְאִמְרִינֵן בִּירוּשְׁלַמִי פָּרַק ג' דְּתַעֲנִית בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתְרִיעִין וְלֹא מִתְעַנִּין וּנְקָרָא מוֹעֵד עִיָּין עֲרַכִּין ד' יו"ד ע"ב וְסוּטָה ד' מ"א ע"א וִירוּשְׁלַמִי פָּרַק א' דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עִיָּין בְּמָרְדְּכִי וְהָרָא"ש וְאִעֲבֹדָא דְּבַכְּנֶסֶת יְחִזְקֵאל סִי' כ"ג בְּמֵי שְׁנָדָר עַל דַּעַת רַבִּים כְּתַב בְּשִׁמּוֹ שְׁלִפְי דְּבָרָיו הַנְּ"ל גַּם לְפִי רוֹב הַפּוֹסְקִים יֵשׁ לְצַדֵּד לְהַתִּיר נִדְרוֹ אִף לְכַתְּחֻלָּה: ט)

שׁוֹפֵר שֶׁהוּא תוֹף הַחֲבִית שׁוֹבֵר אֶת הַחֲבִית לְהוֹצִיא אֶת הַשׁוֹפֵר כְּדֵין גְּרוּגְרַת כּוֹן פֶּתַח מְרוֹן חֵיד"א בְּסֹפֵר מַחְזִיק בְּרֻכָּה סִי' תַקפ"ו בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"ץ בְּחֵידוּשֵׁי רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְהַדְּבָר פְּשוּט לְדַעְתִּי הָעֲנִיָּה דְמִיָּרִי דְנוֹקָא בְּמוֹסְתֵכִי (חֲבִית שְׁהִיְתָה רְעוּעָה מְעָרַב שְׁבַת אוֹ עָרַב יו"ט וְדָבְקוֹ שְׁבָרִיָּה) וְכַמְבֹאֵר בְּפִסְקִים בְּסִי' שִׁי"ד כְּדֵין שׁוֹבֵר אֶת הַחֲבִית כְּדֵי לִיטּוֹל גְּרוּגְרַת עִי"ש וְרֵאִיתִי בְּשׁו"ת פִּסְקֵי רִיקְנֵטִי הָאֲחֵרוֹנִים סִי' ט"ז שְׁכַתְבִּי שְׁדִינּוּ שֶׁל הַרְשֵׁב"ץ תְּמוּהָ דְדֵאִין לְלַמּוֹד מְגֵרוּגְרַת לְשׁוֹפֵר דְהֵתֵם הָיִי דְבָר שְׁגוּפּוֹ נִהְיָה מֵה שְׁאִין כּוֹן לְהוֹצִיא הַשׁוֹפֵר וְכו' ע"כ וְלִי הַדֵּל נִרְאָה דְדֵאִין לְחַלֵּק בְּזֶה דָּאֵם כּוֹן לֹא הִנָּה לְהוֹי לְהַפּוֹסְקִים לְשִׁנוֹת לְשׁוֹן הַשָּׁנׁוּי בְּמִשְׁנָה (לְאַכּוֹל הַיְמִנָּה גְרוּגְרַת) וְלִכְתּוֹב לִיטּוֹל מֵה שְׁבַתוֹכָה דִּישׁ בְּמִשְׁמַע כָּל מֵה שְׁיִהְיֶה בְּתוֹכָה בֵּין נִהְיָה גּוּפּוֹ בֵּין שְׁאִין גּוּפּוֹ נִהְיָה וְגַם מְדַבְּרֵי הֶרֶב זָרַע אֲמַת ח"א סִי' ד"ן שְׁהִבִּיא שֵׁם מְבֹאֵר כּוֹן שְׁכַתְבִּי שְׁאֵם נֶאֱבַד מִפְתַּח שֶׁל אַרוֹן הַקֹּדֶשׁ אִין לְהַתִּיר לְשִׁפּוֹר אַרוֹן הַקֹּדֶשׁ מֵהָא דְתַנּוּ שׁוֹבֵר אֶת הַחֲבִית וְכו' מִשׁוּם דְּדוֹקָא בְּמוֹסְתֵכִי וְכו' עִי"ש הָא בְּמוֹסְתֵכִי מִשְׁמַע דְּשָׂרֵי אֶפִּילוֹ לְדְבָר שְׁאִין גּוּפּוֹ נִהְיָה אֲלֵא לְצוּרָה קִיּוּם מִצְוָה דְלֹא מְקַרִי הַנָּאָה דְמִצְוֹת לֹא לִיְהִנּוֹת נִיְתָנוּ: יוֹד) אֵם אִין בְּנִמְצָא אֲלֵא שׁוֹפֵר שֶׁהוּא פְּחוֹת מִטְּפַח יִתְקַע בּוֹ וַיְבָרַךְ וְאִף דְּמְדַרְבְּנּוּ יֵשׁ שְׁיַעוּר טְפַח וַיֵּשׁ כַּח בִּינְדָם לְעַקוֹר בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה הַיָּיִנוּ דְּנוֹקָא כְּשִׁאֲמָרוּ כּוֹן בְּפִירוּשׁ לְעֵשׂוֹת סִיְיָג לְתוֹרָה אֲבָל מְסַתְמָא אֵם אִינוּ יָכוֹל לְקַיִם הַמִּצְוָה כְּדַבְּרֵיהֶם וְיָכוֹל לְקַיִם כְּדֵין תּוֹרָה יְקַיִם הַמִּצְוָה כְּדֵין תּוֹרָה כּוֹן פֶּתַח הֶרֶב יָפָה לְלֵב נִר"ו בְּסִי' תַקפ"ו אוֹת ב' בְּשֵׁם הַגָּאוֹן בְּנִין צִיּוֹן סִי' ל"ג וּבְקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת הַמ"ם אוֹת ט"ן רֵשׁ מִתִּי שֵׁם דִּישׁ מַחְלֻקַת בְּפּוֹסְקִים בְּכִינְצָא בְּזֶה אֵם יְקַיִם הַמִּצְוָה כְּדֵאֲוִרִיָּתָא מִיְהָא וּמְפָל מְקוּם נִרְאָה דְהַעֲיָקֵר כְּדַכְתַּב הֶרֶב הַנְּ"ל שְׁכּוֹן נִרְאִית הַסְּפַמַת רַבְּנּוֹן בְּתַרְאֵי שְׁרַשְׁמִתִּי שֵׁם וְכוֹן דַּעַת הַגָּאוֹן פְּרִי מְגָדִים בְּחַלֵּק אֲשֶׁל אַבְרָהָם סִי' תַקפ"ו ס"ק ח"י עֵינּוּ שֵׁם שְׁכַתְבִּי שְׁפִינּוֹן שֶׁהוּא מִשׁוּם גְּזֵרָה יֵשׁ לִזְמַר לֹא הָעֵמִידוּ דְבַרִּיהֶם בְּמְקוּם בְּיִטּוֹל מִצְוָה אֲלֵא דְכָל זֶה הוּא בְּמִנּוּחַ דְּשְׁיַעוּר טְפַח דְּבַעֲיִנּוּ בְּשׁוֹפֵר הוּא מְדַרְבְּנּוּ כְּדַמְשַׁמַּע מְדַבְּרֵי הֶרֶב הַלְבוּשׁ כְּמוֹ שְׁכַתְבִּי הֶרֶב פְּרִי מְגָדִים וְכוֹן פֶּתַח הֶרֶב קַהֵל יְהוּדָה ד' פ"ו ע"א אֲמַנְם לְדַעַת הֶרֶב הַמְבִי"ט בְּסֹפֵר קַרִיַת סֶפֶר וְהַזְכִּיר דְבַרִּיו הֶרֶב שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם בְּסוֹף סֶפֶר קַרְבֵּן הַעֲדָה עַל הַיְרוּשָׁלַיִם בְּסוֹפָה דָּף ו' ע"ב שְׁסוֹבֵר דְּשְׁיַעוּר שׁוֹפֵר הוּא מְדֵאֲוִרִיָּתָא כְּדַכְתַּב הֶרֶב פֶּתַח הַדְּבִיר בַּח"א בְּקוֹנְטְרִיס כְּסֵא דְחֵי"ד ד"ר ע"ג וְצִיּוֹן לְעֵינּוּ בְּס' מִטָּה יְהוּדָה סִי' תַקפ"ו (עֵינּוּ בְּמֵה שְׁרַשְׁמִתִּי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעַר' הַשִּׁי"ן אוֹת ס' בְּזֶה) וְשֵׁם ד' ר' ע"ג (בְּטַעַם רְבִיעִי) הִבִּיא דְבַרִי הַגָּאוֹן מוֹהֲרָא"ז בְּסֹפֵר יֵד אֲפָרִים סִי' תַקפ"ו ס"ק ח"י שְׁכַתְבִּי דָּאֵם אִין בְּשׁוֹפֵר אַרְבָּעָה גּוֹדְלִים בְּמְקוּם הַרְחֵב רַק בְּמְקוּם הַקְצֵר וְאִין שֵׁם שׁוֹפֵר אַחַר יִתְקַע בּוֹ אֲבָל לֹא יְבָרַךְ עָלָיו וּבִיאָר בְּטַעַמוֹ מִשׁוּם דְּכִינּוֹן דְּאִינוּ פְּשוּט לִזְמַר דְּשְׁיַעוּר שׁוֹפֵר הוּא מְדַרְבְּנּוּ לְכוֹן לֹא שְׁרִינּוּ לִיָּה לְבָרַךְ עָלָיו עִי"ש הַרִי דְחֵי"ש הַגָּאוֹן מוֹהֲרָא"ז לְסַבְּרַת מֵאֵן דְּאָמַר דְּהוּי מְדֵאֲוִרִיָּתָא וְלְכוֹן נִרְאָה דְהַגָּאוֹן בְּנִין צִיּוֹן מִשׁוּם שְׁהִיָּה פְּשוּט בְּעֵינָיו דְּשַׁעוּר זֶה מְדַרְבְּנּוּ כְּתַב דְּכְשִׁאִין נִמְצָא אַחַר יִתְקַע וַיְבָרַךְ אֲבָל לְדִידוֹן דְּחֵזִינּוּ דְאִיפָּא פְּלוּגְתָא אִית לָן לְמִימַר לְעֵינּוּ הַבְּרַכָּה שֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה וַיִּתְקַע בּוֹ וְלֹא יְבָרַךְ עָלָיו וְכַדַּעַת הַגָּאוֹן יֵד אֲפָרִים הַנְּ"ל וְלִפִּי מֵה שְׁכַתְבִּי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת הַכָּ"ף כָּלֵל צ"ה עַל דְבַרִי הַגָּאוֹן פְּרִי מְגָדִים בְּסִי' תַקפ"ו ס"ק ח"י אֲפִשֵׁר דִּישׁ לִזְמַר דְּכְשִׁאִין נִמְצָא שׁוֹפֵר שְׁיֵשׁ בּוֹ שְׁיַעוּר אִין לוֹ לִיטּוֹל אֶפִּילוֹ בְּלֵא בְּרַכָּה דְכִינּוֹן דְּאֲחֵמוֹר רַבְּנּוֹן וְהֵם אֲמָרוּ דְאֶפִּילוֹ בְּדִיעְבַד

לא יצא הוי כמאן דליתיה כלל ואין זה שופר ואינו יכול לצאת בו וצ"ע בזה על כל פנים לברך עליו ודאי אי אפשר כמור.

אחר זמן רב נדפס ספר דרכי הוראה לאחד המיוחד מרפני גאוני דורנו יצ"ו וראיתי שם בח"א ד' יו"ד פרק י"ז שהאריף קצת בענין שיעור שופר ובד"ה ויש וכו' פתב בשם הבנין ציון (בסי' ל"ו) דלהרא"ש בדיעבד יצא ופלפל בדבריו ולא פניתי לעיין בדבריו רק זה ראיתי שמסקנתו דשיעור זה מעכב אפילו בדיעבד עי"ש ואם פן ודאי דהנכון לדינא הוא לתקוע ולא לברך עליו ובעיקר שיעור שופר אם הוא מן התורה פתבתי קצת בס"ד ק בקונטרס הפללים מערכת הרי"ש אות ס' עי"ש: שוב נדפס (בשנת תרנ"ו) ספר יקר בית אב לידידי הגאון מוהרא"א יודילעוויץ אבד"ק קאפוליא יצ"ו וראיתי שבסימן פ"א הרבה להשיב על דברי הרב דרכי הוראה במה שמדמה שופר שאין בו שיעור דכשר מדאורייתא לשופר של עיר הנדחת דפסול משום פתוטי מיקמת שיעוריה ונהרי אפתי משהו מיהא איפא וכשר מדאורייתא וכו' ולזה פתב לחלק ביניהם בטוב טעם ודעת והאריף לפלפל בכל דברי הרב דרכי הוראה ובמסקנתו פתב סוף דבר בהא סליקנא דפסקו של הרב בנין ציון נכון הוא ושופר פחות מטפח אם אין לו אחר יכול לברך עליו עכ"ד יצ"ו ולא הזכיר כלל סברת הרב המבי"ט הנז"ל וכמדומה לי שאם הנה רואה שיש סוכרים דשיעור שופר הוא מן התורה לא הנה מחליט לתקוע בברכה ולכן דעתי השפלה כמו שכתבתי בתחלה לתקוע בלא ברכה.

שוב השגתי (בשנת תרס"א) ספר ארחות חיים החדש ח"ב ובסי' תקפ"ו אות ח' פתב שבפ"ת חולק על הבנין ציון ומסיק דעל כל פנים נכון לתקוע בלא ברכה ושפסור פרם שלמה פתב בשם הפרי מגדים שאם לא נשתייר שיעור שופר פנין דמן התורה אין שיעור ופסול רק מדרבנן אם אין שופר אחר יתקע בו ולא הראה מקום דברי הפרי מגדים וכבר פתבתי למעלה דעתו באשל אברהם סי' תקפ"ו: והנה נראה לי מסתמיות דברי הפוסקים דהא דבעינו שיעור לשופר היינו לארכו אבל לרחבו ועוביו אין שיעור מדלא פתבו אלא שיעור לארכו דהיינו טפח והנה להם להודיע שיעור העובי והרוחב אמנם ראיתי עתה להרב משה ידבר בדרף י"ב ע"ג שנסתפק בזה וכתב דהרב המגיד בפרק טו"ב מהלכות שבת סבירא ליה דבעי שיעור ברחבו ועוביו ובדעת התוספות בפרק חלון גבי מאי דאמרינן עושין לחי אשרה אבל קורה לא צדד צדדים ויותר נוטה דעתו שסוכרים פהרב המגיד אבל מדברי הר"ן בפרק ראווה בית דין שכתב וכי אמרינן ואם תקע יצא היינו דוקא בעכו"ם דגוי אבל בשל ישראל לא יצא משום דמיקמת שיעוריה ובשופר בעינו שיעור פדאיתא לעיל והא דאיתא לעיל היינו מאי דאמרינן פדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן משמע דסוכר דבעי שיעור לארכו בלבד אלו תנורף דב"ק ולא פניתי להתנישב בדב"ק לך נא ראה: יא) אם שאל שופר מחברו ונאנס בידו בשעת תקיעה אם חייב לשלם לו עיין מה שהבאתי בשדי חמד ח"א במערכת ארבע מינים סי' ג' אות ט' בשם הגאון מחנה אפרים בהלכות נדרים סי' כ"ד שנסתפק בזה לפי מאי דמשמע בפרק השואל ד' צ"ו דלא מיחייב שומר אלא פי מטי ליה הנאת שנה פרוטה אבל בשואל שופר לא מטי ליה הנאת ממון דאינו עשוי להשאיל ולהשכיר וכו' עתה ראיתי בספר אוריין תליתאי להגאון מוהר"ם תאומים (מחבר ספר דבר משה) בסי' צ"ז שהביא ספקו של הרב מחנה אפרים וכתב דמאי דמבעיא ליה לדידיה יש לפשוט מדברי התוספות

והראשונים בסופה דף ל"א בד"ה באשירה דמשה שפירשו הא דשופר של עבודה זרה
אם תקע יצא דמיקרי בעבודה זרה דכתיב דיש לה ביטול אבל בעבודה זרה של ישראל
שאינה בטלה לא יצא וחקרו והקשו דאם פן גם בעבודה זרה דנכרי נימא נמי מדאגבקה
קנייה ונעשית של ישראל ופירש בכונתם המגן אברהם בסי' תקפ"ו סק"ה דאף על פי
שלא קנאו בהגבקה שלא מדיעת הפעלים מפל מקום פיון שהגביהו על מנת לגזלו
ונתחייב באונסין מיקרי של ישראל הואיל ותייב באחריותו והנה לפי המבואר בסנהדרין
דף ע"ב בסוגיא דמתרת הטעם דגזל חייב באונסים מעידנא דאגביה הוא משום דכל
הנאה שלו והוי כשואל יעניין שם בפירוש רש"י בד"ה מידי דהנה אשואל ואם פן מבואר
הדין דשואל שופר חייב באונסין שהרי חייב אחריות דגזלן מפי אגביה הוא רק משום
דלא גרע משואל פנ"ל ופלפל עוד על פי הדברים האלו ושוב כתב דלעיקר ספקו של
המתנה אפרים הנ"ל יש מקום עיון בהיא דהא לה אחרוג זה על מנת שתחזירהו לי אם
הוא חייב באונסין במתנה על מנת להחזיר וגם במה שכתב המתנה אפרים דלהכי פטור
ולא חשיב שואל משום דלא מטי ליה הנאת ממון צריף עיון מדברי התוספות בשבועות
דף מ"ד אהא דמודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה שהקשו דהא נהנה
פרוטה דרב יוסף כמו בשומר אבדה ותיקצו דיכול לכונן לתקוע בשעיה שלא יבא עני
יעניין שם ועל כל פנים יש לומר לענין שואל דחייב באונסין מפח דמטי ליה הנאת שנה
פרוטה דבשעיה שעוסק במצוה מיתהגי פרוטה דרב יוסף ושוב שקיל וטרי בזה דכל
שאינו נהנה מגופו של דבר רק על ידי גרמא אי חשיב הנאה וסיים ועל פי כל האמור יש
לפלפל טובא לענין דינו של המתנה אפרים אלא שלא יתגני הזמן להתמהמה ורשמתי
הדברים לזכרון: (יב) לטלטל השופר בראש השנה אחר שיצא ידי חובתו שיטת רש"י
והר"ן דמותר וגדולי האחרונים מחמירים והמתמיר תבא עליו ברכה והמיקל יש לו על
מה לסמוך ענין בשו"ת הגאון דברי מרדכי פרידבורג סי' ל"ח: ואם מותר לתקוע ללא
צורך (אחר שפבר יצא ידי חובתו) הנה הגאון שאגת אריה בסי' ק"ג האריף קצת וכתב
דמותר לתקוע אף שלא לצורך והיה טעמו דכיון דביום זה הותרה שבות דתקיעה משום
קיום המצוה אמרינו הואיל ואישתרי אישתרי והוכיח פן מדאמרינו בפרק קמא דביצה
דף י"ח גבי חושש בשינוי דמסקינן דמגמע את החומץ ובולע אף אחר טיבול דהואיל
וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי דלא גזרו על מקצת שבת אלא הואיל והותר
למקצתו הותר לגמרי והכי נמי הואיל והותרה התקיעה ביום זה כפי לצאת ידי חובתו
הותרה לכל היום אלו תנרף דב"ק והביא עיקר דינו הרב עיקרי הד"ט בסי' ל' אות י"ג
והרב מוהר"ר יוסף דוד בשו"ת משיב דבר (להגאון מואלזין) בסי' ל"ו העיר דאין ראיה
מהיתר דרשות להיתר דמצוה דבא מצד דחיה והגאון המספר כתב שצדקו דבריו והאריף
להוכיח שאסור לתקוע בחנם ללא צורך אף חילק דזה דנקא אחר שהסיח דעתו מתקיעה
דמצוה אבל אם רצה לתקוע לשם מצוה מותר לתקוע כל היום דכל זמן שעוסק במצוה
נחשב למצוה כדאיתא בחגיגה ד' ח' ע"ב שאם הפריש עשר בהמות לחגיגתו כולן דוחות
יום טוב ואפילו אם לא הפריש כולן ביחד אלא אחר שהקריב בהמה אחת מביא עוד
בהמה ומקריבה ביום טוב כדאיתא בירושלמי וכו' שלעולם מוסיף והולך ומקריב ביום
טוב עד שיאמר שאין בדעתו עוד והכי נמי בתקיעת שופר כל זמן שדעתו להוסיף על
התקיעה מותר אבל לתקוע בחנם שלא לשם מצוה אסור ואיכא שבות וכן כשאין דעתו

לתקוע אלא תקיעות שתקנו בש"ם ובפוסקים נרק על ידי שהטעוהו אחרים לומר שלא יצא ידי חובתו חזר לתקוע ולפי האמת פבר יצא ידי חובתו גם בזה איפא משום שבות פינון שאין דעתו לתקוע פי אם התקיעות שתקע הגאונים אלו תנרף דב"ק וכבר האריכו רבני האחרונים בסי' תקצ"ו על דברי הרב טורי זקב עיין בספר ישועות יעקב ובס' ערוף השלחן ובשאר ספרים הקדושים אשר סביב לשלחן הטהור יתנו רק את זה אגיד פי אשר דחה הרב יוסף דוד דאין ראיה מהיתר דרשות להיתר דמצנה פפי הנראה פיונה דעתו לדברי השו"ת בשמים ראש בסי' ר"ב וכן מה שמסיק הגאון המחבר דאין איסור לחזור ולתקוע אלא אם פן אין בדעתו לתקוע לשם מצנה והוא שפכת ונ"ל ומה ששאלת אם מותר לתקוע בראש השנה אחר שתקע תקיעות של מצנה שהרבה מן החכמים אומרים דשבות הנה פינון שהותר הותר אין אני רואה טעם בדברים אלו דכל דבר שהותר על ידי מצנה הרי הוא פדחוי מחמת המצנה וכל שעברה מצנתו חזר אל איסורו ועוד שיש לי מקום לאסרו מכח המצנה גופא והוא דהוקצה השופר למצנה ואף שאינו מחסרו בזה פלום הרי זה פהדס דאקציה מריחיה אף שאפשר ליטלו ולהריח בו גם פן אלא שיש לחלק דשופר מיקרי טפי מכשירי מצנה או תשמיש שהרי אינו צנרף לגופו של שופר אלא לשמיעת הקול ויש לחלק פיוצא בזה גם לענין קדושת בית הפנסת דלעיל ואמנם יש לומר דכל זה פחיבוב מצנה דהרי אין בזה פל תוסרף פלקיחת (אולי הוא פלקיחת) הלולב פעמים רבות פיום שהרי מנענע בהודו ובאנא ובסוף הלל ואחר התפלה בהושענא בהיקרף וכן משמע פירושילמי שאין לאסור עכ"ל וידידי הגאון מוהר"י אייזנשטיין יצ"ו בספרו עמודי אש בסי' נ"ו אות י"א (ד"ה הנה אם מותר) העיר בענין זה בדברי פמה רבנים שאין ספריהם אצלי עי"ש שלא פכת דבר ברור להלכה אף מקרוב נדפס ספר בית אב לידידי הגאון מוהרא"א יודיליוויץ יצ"ו וראיתי שבסי' פ"ג אות ו' ואות ז' האריף מאד בזה וכתב ולפי זה קמו דברי החכם צבי בראיתו מסוף פרק אלו קשרים ואין לנטות מדברי הרמ"א דאוסר תקיעה שלא לצנרף בראש השנה עכ"ל: עתה (תרס"א) השגתי חלק ב' מספר ארחות חיים החדש ידידי הגאבד"ק סאפינקא יצ"ו וראיתי בסי' תקצ"ו אות ב' שכתב בשם ספר פנים שלמה שדברי הטורי זקב שמתיר לתקוע בחנם אף אחר שיצאו דחוקים עיין תוספות עירובין ד' צ"ו ד"ה מיכל ובראש השנה כ"ט ד"ה ודיניה ומוהרא"ל שם וקרפן נתנאל פרק ג' סי' כ"ז מפל הלין משמע שאין לתקוע בחנם ובשם ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו פכת פטורי זקב האריף בדין תקיעה פיום טוב בחנם וכבר רמז המגן אברהם לדברי היראים והוא במצנה קי"ז דמפורש פהחכם צבי וכן הוא ברשפ"א שבת ל"ה והביא ראיות החכם צבי ובשואל ומשיב תליתאה ח"ב סי' קנ"ה חשב שמצא מציאה דברי היראים ולא ראה שפבר רמז המגן אברהם לזה ועיין שם שהביא סתירה בדברי הר"ן וגם הביא דברי הרשפ"א והאריף בזה ומצאתי ברדב"ז חלק א' סי' שמ"ז שכתב גם פן דאיפא שבות ולצנרף קצת מצנה התיירו ומה שכתב הטורי זקב בענין טילטול עיין מגן אברהם סוף סי' תרנ"א והעירוני מדברי הטורי זקב יו"ד ריש סי' רס"ו שפותר את עצמו לכאן: יג) פתבו הפוסקים בסי' תקצ"ג תקיעות מעפבות זו את זו שאם אינו יודע אלא מקצת הסימן לא יעשה אותו המקצת שידוע אכל תשר"ת תש"ת תר"ת אין מעפבין זה את זה ואם ידע לעשות אחד או שנים עושה והטעם לפי שבכל סימן יש ספק שמא מקנים בו מצנת ה' שאם יודע שברים ולא תרועה יתקע תש"ת דשמא

תרוּעה האמוּרה בתורה זו היא שְׁבָרִים וְכֵן בתר"ת וְהִיא נִרְאָה לִי מִסְתַּמִּיּוֹת דְּבָרֵי הפּוֹסְקִים דְּכַשְׁתוּקַע הַסִּימָן שְׂיֹדַע יֵשׁ לוֹ גַם כֵּן לְבָרַךְ עַל תְּקִיעַתוֹ לֹא מִיבְעֵינָא לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּחֹנְמַר הַסְּפָקוֹת הֵם מְדַאֲרִינְתָא וְאִם כֵּן זֶה שְׂיֹדַע תַּש"ת אוֹ תר"ת הָרִי הוּא כְּרִי בְּחִיּוּבָא דְאֲרִינְתָא לְתַקְנַע הַסִּימָן שְׂיֹדַע וְאִם כֵּן חֵיב לְבָרַךְ אֲלֵא אֶפְיֵלוּ לְהַסּוֹבְרִים דְּחֹנְמַר הַסְּפָקוֹת מְדַרְבְּנָן מִכָּל מְקוֹם כֵּינָן דְּמַצְנֻנָה וְעוֹשֶׂה מַצְנָה דְּרַבְּנָן יֵשׁ לוֹ לְבָרַךְ כְּעַל כָּל מַצּוֹת דְּרַבְּנָן וּמָה גַם דְּהַרְבֵּה פּוֹסְקִים סוֹבְרִים דְּעַד כָּאֵן לֹא נִחְלְקוּ הַרְמַב"ם וְהַרְשֵׁב"א בְּחֹנְמַר הַסְּפָקוֹת אִם מְדַאֲרִינְתָא אוֹ אִינָם אֲלֵא מְדַרְבְּנָן אֲלֵא בְּאִיסוּרִין אֲבָל בְּמַצְנוֹת עֲשֵׂה לְכֹלֵי עֲלָמָא סְפִיקָא דְאֲרִינְתָא לְחֹמְרָא מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהִבְאֵתִי בְּקוּוֹטְרַס הַפְּלִימִים בְּמַעֲרַכַת הַסְּמ"ךְ אוֹת מ"א וְאִם כֵּן כֵּינָן שְׂמִסְפַּק שְׂמָא הַסִּימָן שְׂיֹדַע הוּא הַתְּקִיעָה וְהַתְּרוּעָה אֲשֶׁר צִינָה ה' עֲלֵיהֶם חֵיב לְתַקְנַע אוֹתוֹ הַסִּימָן הָרִי מְקַנִּים מַצְנָה מִן הַתּוֹרָה בְּזֶה וְצָרִיךְ לְבָרַךְ אֲבָל בְּאַמַּת נִרְאָה כֵּינָן דְּקִינְיָא לֹא סְפַק בְּרִכּוֹת לְהַקֵּל וְאִין לָנוּ לְבָרַךְ מִסְפַּק אֲלֵא כְּשֶׁהִבְרַכָּה עֲצָמָה הִיא מְדַאֲרִינְתָא וּמִסְתַּפַּק בָּהּ כְּבִרְכַת הַמְּזוּן וְכִינְצָא אֲבָל כְּשֶׁהִבְרַכָּה הִיא מְדַרְבְּנָן כְּבִרְכַת הַמַּצּוֹת וְכִינְצָא אִף שְׁעֵיקַר הַמַּצְנָה הִיא מְדַאֲרִינְתָא וְחֵיב לְעֲשׂוֹתָהּ מִסְפַּק אִינוּ מְבָרַךְ עַל עֲשִׂינְתָהּ מִשּׁוּם סְפַק כֵּן נִרְאָה הַאֲמַת וְכֵן רֵאִיתִי לְהַרְבֵּ מִטָּה אֶפְרִים בְּסִי' תַּקְצ"ג אוֹת ג' שְׁכַתֵּב מִפְּנֵי דִין זֶה שְׁלֵא לְבָרַךְ עִי"ש וְהִינּוּ וְדָאֵי מִטַּעַם שְׁכַתֵּבְתִּי וְהוּא פְּשוּט: יד) הַרְבֵּ בְּאֵר הֵיטֵב בְּסִי' תַּקְצ"ג הִבִּיא דִּישׁ לְכַסּוֹת הַשּׁוֹפָר בְּשַׁעַת הַבְּרַכָּה וְעֵינָן בְּיַד אֶפְרִים סִי' תַּקְפ"ה וְלֹא נוֹדַע טַעַם כִּי־סוּי זֶה וְהַתְּפִלָּא בְּזֶה סוֹפֵר אֶחָד בְּכַנְסוֹת הַגְּדוּלָה הַחֲדָשׁ חוֹבְרַת רְבִיעִית צַד צ"ו אוֹת י"א וְהָאֲרִיךְ קֶצֶת וְסִימִים דְּאוּלֵי הוּא עַל פִּי הַסּוּד עִי"ש אֲמָנָם כְּבָר עֲמַד בְּזֶה סוֹפֵר אֶחָד בְּהַחְבָּצְלַת שְׁנַת הַעֲשָׂרִים גּוֹמֵר 43 וְכַתֵּב טַעַם הַדְּבָר וְז"ל וְטַעַם כִּי־סוּי הַשּׁוֹפָר שֶׁהוּא לְזִכָּר מֵהַ שְׁאֲמָרוּ בְּבִרְאֵשִׁית רַבָּה פָּרְשָׁה נ"ו וּבְפִסְיָקָתָא שֶׁהַצְּנִיעַ אֲבָרְהָם אָבִינוּ לִיצְחָק בְּשַׁעַת בְּנִין הַמְּזַבַּח עַד הַעֲקֵדָה מִמֶּשׁ שְׁלֵא יִזְרַק בּוֹ וְיִפְסַל וְכֵינָן שֶׁהַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפָר אֵיל זָכַר לְעֲקֵדָה וְאֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק עָשׂוּ זֶה גַם כֵּן לְזִרְיּוֹתֵי דְאֲבָרְהָם כֵּן מִפְּנֵי טַעַם בְּמֵאֵר קְדָמוֹת הַזִּנְהָר לְהַגְּאוֹן רַד"ל וְז"ל עכ"ל: א טו) אִם אֶפְשָׁר לְתַקְנַע שׁוֹפָר אַחַר הַמִּלָּה בְּפֶה הַמְּלֹנְכֵלָךְ בְּדָם עֵינָן בְּסִי' תַּקְפ"ד בְּטוּרֵי זֶהָב שֶׁהַגְּאוֹן מוֹהֲרָמ"ךְ עָשָׂה כֵּן וְהַגְּאוֹן דְּגוּל מְרַבָּה שֶׁם כְּתִב דָּאִין לְעֲשׂוֹת כֵּן מִשּׁוּם חֲצִיצָה וְהִבִּיא מִסְקֵנַת הַדְּגוּל מְרַבָּה הַרְבֵּ עֵיקָרֵי הַד"ט בְּסִי' ל' אוֹת ט"ו אִף הַגְּאוֹן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה מְקַנִּים עוֹבְדָא דְהַגְּאוֹן מוֹהֲרָמ"ךְ עִי"ש וְכֵן בְּסִפְרוֹ מִטָּה אֶפְרִים סִי' תַּקְפ"ד אוֹת ז"ךְ הִבִּיא מֵהַ שְׁהִנָּה עוֹשֶׂה הַגְּדוּל הַנ"ל עִי"ש וְהַגְּאוֹן בֵּית שְׁלֵמָה סִי' ק"ו הִבִּיא בְּשֵׁם מֵר בְּרִיָּה שְׁכַתֵּב לְהַשִּׁיב עַל הַדְּגוּל מְרַבָּה הַנ"ל וְשֶׁהַלְק"ט הוּבָא בְּבֵאֵר הֵיטֵב סִי' קס"א סק"ז כְּתִב דְּמוֹהֵל שְׁנִתְיַבֵּשׁ דָּם הַמִּלָּה בְּיַדוֹ אִינוּ חוֹצֵץ אִף הַגְּאוֹן הַמְּחַבֵּר הָאֲרִיךְ קֶצֶת בְּזֶה וְנִרְאָה שְׂדַעְתּוֹ מִסְפַּמַת לְדְבָרֵי הַדְּגוּל מְרַבָּה עִי"ש: טז) מֵהַ שְׁנִוְהֵגִים לְהַקְרוֹת לְתוֹקַע סֹדֵר הַתְּקִיעוֹת מְלָה בְּמְלָה כְּמוֹ שְׁכַתֵּב הַרְמ"א בְּסוֹף סִי' תַּקְפ"ה הִנָּה פְּשוּט בְּעֵינֵי שְׂאִין זֶה אֲלֵא בְּתַקִּיעוֹת דְּמִינּוּשָׁב וּבְתַקִּיעוֹת שְׁבַחְזוֹרַת הַשְּׁלִיחַ צְבוּר אֲבָל לֹא בְּתַקִּיעוֹת שְׁבַתְפִּלַת לַחֵשׁ מִשּׁוּם דְּהוּי הַפְּסַק בְּתַפְלָה וְאִיךְ יִתְכַן לְהַתִּיר הַהַפְּסַק מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ שְׂמָא יִטְעָה וְאִין סְפַק מוֹצִיא מִיַּדֵי וְדָאֵי וְהִלָּא מְרֵאֵשׁ מוֹדַעַת זֹאת כִּי בְּתַפְלָה שְׁבַלְחֵשׁ אִינוּ מְוַסְפְּמֵי שְׂצָרִיךְ לְתַקְנַע וְהַרְבֵּה מִן הַרְאֻשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים סוֹבְרִים דְּמָה שְׂתַקְנּוּ תַקִּיעוֹת עַל סֹדֵר הַבְּרִכּוֹת אִינוּ אֲלֵא עַל הַבְּרִכּוֹת שְׁבַחְזוֹרַת הַתְּפִלָּה אֲבָל כְּשֶׁאֲוֹמְרִים הַבְּרִכּוֹת בְּלַחֵשׁ כִּיחִידִים דְּמִי וְאִין הִיחִיד שׁוֹמַעַת תַּקִּיעוֹת עַל סֹדֵר הַבְּרִכּוֹת וְכַתֵּב הַרְבֵּ עֲרַךְ הַשְּׁלֵחָן בְּסִי'

תקצ"ב דמוכח מרבינו ירוחם שאין תוקעין אלא לתפלה שבחזרת שלים צבור ושכן פתב בשניירי פנסת הגדולה בשם אור זרוע ושפן מוכח בהדיא מהר"ן ורשב"א בחדושי שו אהיה דאמרינו לרבנו למה שלים צבור יורד לפני התיבה ומוכח נדאי שפן דעת רבינו הטור ומרן בשלחן ערוך שלא הזכירו תקיעות שעל סדר הברכות בתפלה שבלחש בסי תקצ"א כי אם בסימן תקב"ץ בתפלה שבחזרת השלים צבור וכן נמשכו אחריהם הפוסקים האחרונים להזכיר התקיעות שעל סדר הברכות בחזרת השלים צבור וכבר טרח וכתב באורך בזה הרב ר' חיים ביז"ה בתשובתו שבספר לב חיים ח"ב סי' רט"ו וכתב שגם הרמב"ם והרא"ש ואחרות חיים סוברים פן והגאון מוהרז"ש בשלחן ערוך שלו בסי' תקב"ץ אחר שכתב שתוקעין על סדר הברכות שבחזרת התפלה הביא שיש מקומות שנוהגים לתקוע גם בתפלה שבלחש וכתב שבמקום שאין מנהג אין לנהוג פן לכתחלה שמוכח מזה שהעיקר לדינא פדעת הסוברים שלא תקנו לתקוע על סדר הברכות אלא בחזרת התפלה ובתשובה שבספר לב חיים סי' רט"ו הנ"ל פתב בדרך קמ"ז (בד"ה עלה) בשם הרב שניירי פנסת הגדולה שפמה פעמים קרא תגר על מנהג זה דלתקוע בלחש ושומר פן לפני חכמים גדולים והודו שפן נכון שלא לתקוע בתפלה שבלחש אלא שלא בטלו המנהג שהיה קבוע במקומותיהם לתקוע בתפלה בלחש עי"ש ונהי דמנהגנו לתקוע גם על סדר הברכות שבלחש וכמאן דסבר שגם בברכות שבלחש נקראים הצבור חקר עיר היינו להתיר התקיעה עצמה אבל להתיר גם הפסק בדבור באמצע התפלה מה שלא מצינו מפני רש פפוסקים ראשונים ואחרונים שיתירו להפסיק בתפלה שבלחש מי יעצור פח להתיר פזאת הא נדאי לא מסתברא פלל ולכן פאשר נודעתי שבעיר הזאת (קראסוב באור) נהגו באחת מהבתי פנסיות להקרות להתקוע גם בתפלה שבלחש (ובשאר הבתי פנסיות אין מקרין כי אם בחזרת התפלה) שלחתי להודיעם שלא יעשו עוד פן כי באמת פמו זר נחשב בעיני להתיר להפסיק בתפלה מפני החשש שפא יטעה ויטעה ומה בכך הא נדאי בדיעבד אם יטעה אין שום חשש שהרי תפלת החזרה לפניו ושם יתקע פהוגן שהקורא עומד ומקרא לו אחת אחת: אף אחר איזה שנים ראיתי לידי הגאון מוהר"א פוסק אבד"ק האליפוליא יצ"ו בספרו הבהיר מור ואהלות בקונטרס אהל ברכות והודאות סי' ב"ן שכתב בד' מ"ט ע"ד קבלה בידינו מקדושי עליון וגאוני ארץ שנהגו פן ושפן שמע מפי קדוש מפורסם והאריך לקיים המנהג דאין בו חשש משום הפסק בתפלה מה שהמקרא קורא להתקוע מלה במלה עיש"ב ומנהג זה לא נשמע בינינו הספרדים דאף במקומות שנוהגין להקרות את התקוע אין מקרין להתקוע בתפלת לחש פלל ועם שאיני פדאי להרהר אחר מנהג הזה אחרי שפן נהגו קדושים וגאוני ארץ אבל נראה לדעתי הקצרה דמנהג שלנו נכון וקיים: יז) מה שנהגו העולם ליתול שפר על תקיעת שופר עמד בזה הגאון חקרי לב בספר מערכי לב חלק ראשון ד' כ"ט ע"ד דהא קיימא לן מה אני בחנם וכו' דאסור ליתול שפר ליתול ולאו דוקא שפר ליתול אלא הוא הדין שפר קיום המצנה פדמוכח מדברי רש"י בקידושי ד' ח"ן ע"ב (עיין מה שכתבתי בקונטרס הפללים מערכת השני"ן אות כ"ג) וכן מדברי הרמב"ן שהביא בטור יו"ד סי' של"ה לענין שפר הרופא ועמד גם פן על דברי הפוסקים בסי' תקפ"ה דשקלו וטרו בשפר תקיעת שופר משום שפר שבת ואמאי לא קשיא להו דאסור משום שפר מצנה ונפקא

מינה דאין יוצאים ידי חובתם פדקימא לן דהנוטל שְׂכָר לְדוֹן דיניו בטלים ונדחק ליישב זה דכיון שאמרו תקיעת שופר.

חכמה ואינה מנכה אם פן יודעים לתקוע וכל הקולות פשרים ולא נאסר פי אם בלימוד שאינו יודע ללמוד בעצמו וכן דיין ועדות ורופא ולהזות ולקדש את מימיו אף שאפשר בכל אדם מפל מקים כיון שאי אפשר לעשות לו בעצמו פי אם על ידי אחר בכלל האיסור הוא אבל תקיעת שופר אפשר לכל אדם שיתקע לעצמו ליתיה בכלל האיסור עם שקצת קשה עדיין דהא אמרינן הכל חייבים בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים עכ"ל והנה עם שהחילוק שחילק הגאון דלא אמרו מה אני בחנם וכו' אלא בדבר שאין האדם יכול לעשותו בעצמו והוא מוכרח לחברו וכו' הוא חילוק נכון ואית ליה תנא דמסייע ליה מר ניהו נתאי הארכלי דאמר עשה לה רב וקנה לה חבר (פפרק קמא דאבות משנה ו') וכתב רבינו עובדיה דמשום הכי אמר וקנה לה חבר שאפילו אם צריף לפור על זה ממון מותר אבל ברב אין שניף לומר קנה לה רב שהרב צריף ללמוד בחנם עי"ש וטעמא בעי אמאי שרי בחבר ולא חשיב כשכר לימוד אלא נדאי היינו טעמא דלגבי חבר פיון שגם בלעדו יודע ללמוד הרי מצנת הלימוד יכול בעצמו לקיים אבל ברב פיון שהתלמיד צריף לרבו להתלמד ממנו אם פן אי אפשר לו בעצמו לקיים המצוה והוא מוכרח לאחר לכן שניף ביה איסור דמה אני בחנם ואם פן בשופר דאפשר לו לתקוע בעצמו ליכא משום מה אני בחנם אלא שפבר דחה הגאון בעצמו ישוב זה דהא אמרינן דאין הכל בקיאים בתקיעת שופר וכן הוא האמת דלאו מילתא זוטרתא היא לידע סדר התקיעות ודיניהן וכמה חבילות של סברות נאמרו בפוסקים בדיני התקיעות ולא כולי עלמא דינייהו גמירי ומה שאמרו כל הקולות פשרים בשופר אינו ענין לכאן דהתם מיירי בקול השופר עצמו דאיף שיהיה קולו החזק הוא הרפה יוצא באותו קול אבל התקוע נדאי צריף הוא שידע סדר התקיעות ודיניהם ואין ביז כל אדם להיות בקי בזה ובלאו הכי התקיעה עצמה אף שהיא חכמה ואינה מלאכה נראה שאינה מלאכה קלה שפינד כל אדם לעשותה והרבה בני אדם אינם יכולים לתקוע פלל והדרא תקירת הגאון לזנכתא: וראיתי להרב שנות ימין בח"א בדרוש י"ב לתשובה ד' מ"ח ע"ב שכתב ליישב תקירת הגאון מערכי לב הנ"ל על פי דברי הרמב"ן והביא דבריו הטור ביו"ד סי' של"ו דאף שכתב דאסור לרופא ליטול שְׂכָר התקמה והלימוד מיהו סיים וכתב שאם התנה שכר הרופא הרבה חייב ליתן לו שחכמתו מכר לו ואין לו דמים ויש מי שסובר וכו' ולא מסתברא וכו' עד אלא כל מצנת עשה דרמיה אפולי עלמא אם נזדמנה לו ולא רצה לקיימה אלא בממון אין מוציאין מידו ואין מפקיעין ממנו חייב שלו ופירש דבריו הרב טורי זהב שם וז"ל רצונו לומר דאף שיש איסור בגטילת שְׂכָר על הלימוד והחכמה מפל מקום פיון שפבר התנה עמו ונתחייב נגדו חייב לשלם פיון דלאו עליה דידיה לחודיה רמיה מצנה זאת דהא כל אדם יכול להתחכם ללמוד רפואות והביא (הרב שנות ימין) שרבים ונכבדים נקטי כסברת הרמב"ן הלזו והם רבינו הטור שם שפסק פן גם הרב המגיד בפרק י"ב מהלכות גזילה הלכה זהביא משם הרשב"א בחידושו שיהספיק לסברת הרמב"ן וכן פסק מרו בשולחנו הטהור וכן כתב הריטב"א בחידושו לקידושין ד' ח' בשם הרמב"ן ושכן שמע מפי מורו גם הרב הלכה ברורה בפרק י"ב מהלכות גזילה דף ק"ג ע"ב כתב בשם מוהרש"ל וצריף לשלם שכר הרופא משלם כמו שהתנה באופן שסברת הרמב"ן מוסכמת מהרשב"א והטור והרב

המגיד ומרן ורש"ל וכו' (שקיל וטרי דבגמוקי יוסף בפרק מצות חליצה כתב בשם הרמב"א על דברי הרמב"ן הנ"ל ואינו מחננו וכו' וגם שקיל וטרי על דברי הרדב"ז בחלק שלישי דפוס פירודא סי' תקנ"ו שכתב שרוב המפרשים סוברים דלא פסברת הרמב"ן ולא ידע מי המה המפרשים וכו' וסיים) הנה נתבאר דכל מצות עשה דלא רמא עליה דידיה לחודיה אם נודמנה לו ולא רצה לקיימה עד שהתנה שכן כן וכך ליפא איסורא ליטול שכן המצוה עצמה ואפילו שכן הרבה ומעתה מתרצה שפיר תקירת הרב מערכי לב בתקיעת שופר ושליח צבור דלפי האמור ניקח שהרי מסתמא ודאי הם מתנים תנאי עם התוקע ועם השליח צבור בתחילה על שכם וכיון דלאו עליוהו בלחודייהו רמא מצות תקיעת שופר ומצוה ללמוד ולהתפלל בצבור להוציאם ידי חובתם שהרי כל אדם יוכל להתחכם וללמוד תקיעת שופר וגם ללמוד ולהתפלל בצבור וכיון שכן לא הוי מצוה דרמא עליה דידיה לחודיה וכגון דא ודאי מהני תנאה דמתנו התוקע והחזן לתקוע ולהתפלל [בעד שכן] וליפא איסורא וכדכתב הרמב"ן אלו תנך דב"ק: ולי הדל במחילת פבוד תורתו הרמה דבריו תמוהים דעדיין לחלוחית הדין קיימת שהביא דברי הרמב"ן שכתב דאסור לרופא ליטול שכן החכמה והלימוד וכו' וכן כתב הרב טורי זקב ולענין חיוב ממון דוקא הוא שכתבו דהכל לפי תנאו וצריך החולה לשלם לו שכן פאשר התנה עמו ואין פוט"ר אותו משום שהרופא אסור לו ליטול שכן החכמה והלימוד דסוף סוף לענין ממון כל שהתנה עמו חייב לשלם לו כפי תנאו והנה בנדון הנ"ל אם היתה התקירה לומר איך הצבור חייבים לשלם שכן להתוקע ולהחזן להתפלל היתה מתישבת על פי מה שכתב הרמב"ן ודעמיה דכל שהתנה הרופא שיתן לו שכן כן וכך חייב לשלם וכו' והכא נמי התנו התוקע והחזן שיתנו להם שכן כן וכך ודאי חייבים לשלם שכן דומא דרופא שהתנה אכל תקירת הרב היתה על התוקעים והשלוחי צבור עצמם מי התיר להם ליקח שכן מצוה וכיון.

שדבר זה נפתח בגדולים שמסתמא התוקע והשליח צבור הם ראים ושלמים ומחזירים אחר היותר הגון שאפשר למצוא לא תנוע דעתנו לומר דאין הכי נמי דאיסורא עבדי כמו ברופא שמתנה שיתנו לו כל כך שכן דעביד איסורא ואפילו הכי הרי הוא נוטל שכן דלא יתכן לומר כן על ראי ה' ושלמים ולכך חזר הרב לבקש טעם שיצא הדבר בהיתר וניחא ליה על פי חילוק הנ"ל בין דבר שמוכרח להיות על ידי זולתו לדבר שיכול לעשות בעצמו והדר קשיתיה דגם בתקיעות תלוי בזולתו דאין הכל בקיאים בתקיעות וכו' ולולא קושיא זו היתה ישוב זה נכון אבל על פי דברי הרמב"ן הנ"ל נראה ודאי דאינו מתנישב דאם באנו לומר דלפי דברי הרמב"ן כל מצוה דלא רמא עליה דידיה בלחוד מישרא שרי ליטול עליה שכן אם כן גם שכן לימוד מותר ליטול שהרי כל אדם יכול להתחכם ללמוד כדקאמר הרב שנות ימין ואם, כן הא דמה אני בחנם וכו' היכי משפחת לה אלא ודאי דלגבי איסורא לא מהניא מידי הא דלא רמא עליה בלחוד דסוף סוף איסורא קעביד ורק לענין ממון הוא דמהני דכל תנאי שבממון תנאו קיים ואחר זמן רב ראיתי בספר יד ימין הן ל"ו הובא שם השמטות לספר שנות ימין ובענין זה כתוב שם בדרך קע"ה ע"ד ונ"ל מה שישבתי לקושית הרב מערכי לב על שכן תקיעת שופר על פי דברי הרמב"ן האמת דאחר כך ראיתי להרב מוהר"י עיאש בספר מטה יהודה סי' של"ו (בפונטריס שבט יהודה) שפירש דברי הרמב"ן דאיסורא מיהא איפא עכ"ל ומבואר

דְּהַדְר בְּיָה רַב מִשְׁמַעְתִּיהָ וּבְדִין עֶבֶד דְּהַדְר בְּיָה אַף תְּמִינָה לִי לְמַה הִנְצַרְךָ לְדַבְרֵי הַרְבּ
מִטָּה יְהוּדָה וְהֵלֵא דְבָרֵי הַרְמֵב"ן עֲצָמוּ קָרוּ בְּחֹל דְּאִיסוּרָא מִיָּהָ אֵיפָא וּכְמוֹ שְׁפַתְב הַרְב
טוּרֵי זָהָב פְּאָמֹר: נְחֹזֵר לְדַבְרֵי הַרְב מִעֲרָכֵי לֵב הַגָּ"ל וְהוּא דְאַחַר שְׁיִישֵׁב חֲקִירְתּוֹ עַל
תְּקִיעַת שׁוֹפָר עַל פִּי חִילּוּקוֹ הַגָּ"ל הַדְר קִשְׁיִתְיָהּ מִמָּה שְׁפַתְבוּ הַפּוֹסְקִים אֲשֶׁר הוֹבְאוּ בֵּיתָה
יוֹסֵף סִי תִקְפ"ה עַל שְׂכָר הַחֲזָנִים אִי אֵיפָא מִשׁוּם שְׂכָר שְׁבַת דְּתִיפּוּק לִיָּה מִשׁוּם שְׂכָר
מִצְנָה וְכַתֵּב לִישֵׁב דְּשְׂכָר זֶה מוֹתֵר מִשׁוּם דְּלֹא אָסְרוּ אֱלָא בְּדִאֲוִרְיִיתָא פְּדַכְתְּבוּ הֵרָא"ש
וְהָר"ן בְּנִדְרִים דָּף ל"ז וְאָף לְהַפּוֹסְקִים דְּתַפְלָה דְּאִוִרְיִיתָא מְכַל מְקוּם שְׂכָר הַשְּׁלִיחַ צָבוּר
הוּא לְצִאָת יְדֵי חוֹבֵת קַדִּישׁ וּקְדוּשָׁה שְׁהֵם דְּרַבְּנָן וְגַם שְׂאָר עַנְיָנִים דְּאִפִּילוּ חִיּוּב דְּרַבְּנָן
לֵיפָא פְּדַכְתְּב בְּבֵית יוֹסֵף סִי ג"ן אֱלוּ תִנְרַף דְּב"ק וּלְפִי הַנְּרָאָה לֹא זָכַר שָׂר אֵת דְּבָרֵי
הַרְמ"א בְּסִי ש"ו דָּאֵם שְׁכוּרִים לְחֻדְשׁ אוֹ לְשָׁנָה שְׂרִי לְכוּלֵי עֲלֵמָא עִי"ש וְהִיָּה לוֹ לְהַקְשׁוֹת
עַל זֶה דְּאִיךְ אֲפִשְׁר דְּשְׂרֵי הָא אֵיפָא מִשׁוּם שְׂכָר מִצְנָה כְּמוֹ שְׁהַקְשָׁה עַל מָה שְׁפַתְב מְרוֹן
בְּבֵית יוֹסֵף סִי תִקְפ"ה וְהִיָּה מָה שְׁפַתְב דְּלְצִאָת יְדֵי חוֹבֵת קַדִּישׁ וּקְדוּשָׁה אֵינּוּ אֱלָא מְדַרְבְּנָן
כֵּן נִרְאָה דַּעַת רַוב הַפּוֹסְקִים עֵינֵן לְהַרְב אַרְעָא דְּרַבְּנָן בְּאוֹת תִּקְמ"ג וְשׁו"ת אַרְח לְצַדִּיק
סִי ב' וְסִי ג' וְסִי מִיָּה לְחַיִּים סִי א' מְכַל מְקוּם אֵינּוּ מוֹסְפֵם דְּהָרֵי הַרְשֵׁב"ץ בַּח"ב הֵבִיא
דְּבָרֵיו בְּקַהֲלַת יַעֲקֹב בְּתוֹסְפַת דְּרַבְּנָן סִי כ"ח וּבְבִרְכֵי יוֹסֵף א"ח סִי קל"ה אוֹת א'
וּבְשִׁירֵי בְּרָכָה שְׁבַבְרֵי יוֹסֵף סְבִירָא לִיָּה שְׁהֵם מְדִאֲוִרְיִיתָא עֵינֵן בְּאוּר לִי בְּהַשְׁמָטוֹת דָּף
קמ"ו ע"ב וְאֵם כֵּן לְדַעַתוֹ הַחֲקִירָה בְּמִקוּמָה עוֹמֶדֶת אֲכֵן בְּהוֹרְמְנוּתִיהָ דְּמַר נִרְאָה לִישֵׁב
עַל פִּי דְּרַכּוֹ וְהוּא שְׁיָדוּע דָּגַם לְהַרְמֵב"ם שְׁפוּבֵר דְּתַפְלָה מִצְנַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה מְכַל מְקוּם
נִוסַח הַתַּפְלָה הוּא מְדַרְבְּנָן דְּמִדְּאִוִרְיִיתָא בְּבִקְשָׁה בְּעֲלֵמָא פַּעַם אַחַת בְּיוֹם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבֵתוֹ
וְהַשְּׁלִיחַ צָבוּר שְׁנוּטֵל שְׂכָר עַל הַתַּפְלָה הוּא מִן הַתַּקְנָה וְאֵילָף דְּתַקְנוּ רַבְּנָן סִדְר תַּפְלָה בָּא
לוֹ בְּאַרְנוּפָה וְאֵילוּ הִיָּה דִּי בְּבִקְשָׁה בְּעֲלֵמָא לֹא הֵינּוּ צְרִיכִים לְשִׁלִּיחַ צָבוּר כֵּלָל וְזֶה אֵינּוּ
אֱלָא מְדַרְבְּנָן לְכֵן יְכוּלִים לְקַבֵּל שְׂכָר עַל אַרְיִכוֹת נִוסַח הַתַּפְלָה וְכֵן גַּבֵּי שׁוֹפָר מִן הַתּוֹרָה
אֵין לָנוּ חִיּוּב אֱלָא שְׁלִשָׁה פְּעָמִים תִּר"ת וְלִזְזָה לֹא הִיָּה צְרִיךְ שְׂכָר אֱלָא דְּרַבְּנָן תַּקְנֵנוּ לְתַקְנֵע
תִּשְׁר"ת וְכו' שְׁלִשָׁה פְּעָמִים וְלְתַקְנֵע בְּבִרְכוֹת וְכִיּוֹצֵא שְׁהַתּוֹסְפוֹת מְרוּבָה עַל הַעוֹקֵר
וְהַתּוֹקֵע בָּא בְּשְׁכוּרֵי עַל הַתּוֹסְפַת הַזֶּה וְכֵיּוֹן שְׁהוּא מְדַרְבְּנָן יְכוּל לְקַבֵּל עַל זֶה שְׂכָר וְרַק
הַחֲשֵׁשׁ הוּא מִשׁוּם שְׂכָר שְׁבַת.

שׁוּב הַתְּבוּנָתִי דְּבַמָּה שְׁפַתְבִּיתִי לִישֵׁב הַחֲקִירָה לְעַנְנֵן הַתַּקִּיעוּ דְּמִן הַתּוֹרָה אֵין חִיּוּב אֱלָא
שְׁלֵשׁ פְּעָמִים וְהַשְּׂאָר הוּא מְדַרְבְּנָן יֵשׁ לְפַקְפֵק דְּמֵאַחַר דְּמָה שְׂאָנוּ תּוֹקְעִים כָּל הַסְּדָרִים
הַלְלוּ הוּא מִשׁוּם דְּמִסְפָּקָא לָן בְּתַרוּעָה הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה אִי גְנוּחֵי גְנוּחַ וְכו' הָוֵי סְפָקָא
דְּאִוִרְיִיתָא וְלְדַעַת הַרְשֵׁב"א וְדַעַמִּיהָ דְּחוּמְרָה הַסְּפָקוֹת מְדִאֲוִרְיִיתָא הַדְר הָוֵה לִיָּה דִּין תּוֹרָה
דְּאִסוּר לִיְטוּל שְׂכָר וְאִפִּילוּ לְדַעַת הַרְמֵב"ם וְדַעַמִּיהָ דְּחוּמְרָה הַסְּפָקוֹת מְדַרְבְּנָן יֵשׁ לְפַקְפֵק
לְדַעַת הַסּוּבְרִים דְּלֹא אָמַר הַרְמֵב"ם וְדַעַמִּיהָ דְּחוּמְרָה הַסְּפָקוֹת מְדַרְבְּנָן אֱלָא בְּעַנְנֵן אִיסוּרִין
אֲבָל בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְכוּלֵי עֲלֵמָא סְפָקָא דְּאִוִרְיִיתָא לְחוּמְרָא מְדִאֲוִרְיִיתָא עֵינֵן בְּמָה שְׂרִשְׁמֵתִי
בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלִיִּים בְּמַעְרַכַת הַסְּמ"ך אוֹת מ"א אֱלָא דַּעַדִּין יֵשׁ לְקַיִּים מָה שְׁפַתְבִּיתִי דְּהָא
לְצִאָת יְדֵי סְפָק זֶה דִּי בְּשִׁלְשִׁים דְּמִיּוֹשֵׁב דְּהַתַּקִּיעוֹת שְׁעַל סִדְר הַבְּרָכוֹת וְגַם מָה שְׁתּוֹקְעִים
עוֹד אֵין חִיּוּב מִן הַתּוֹרָה כֵּלָל אַחַר שְׁנַיִם רַבּוֹת הַשְּׂגָתִי סְפָר בֵּית מֵאִיר עַל א"ח וְרֵאִיתִי
בְּסִי תִקְפ"ה שְׁעַמַּד בְּחֲקִירָה זֹו אִמְאִי לֹא אָסְרִינוּ לִיְטוּל שְׂכָר מִשׁוּם מָה אֲנִי בְּחֻזְמִ כְּמוֹ
בְּנוּטֵל שְׂכָר לְהַזוֹת וּלְקַדְשׁ דְּמִשׁוּם דְּהָוֵי הַכְּשֵׁר מִצְנָה אִסוּר כְּמוֹ שְׁפַתְב רִש"י בְּבִכּוּרוֹת

דף כ"ט בגמרא נכתב דיש לומר דהוי מידי דטרקא דשרי פמו שְכר להביא מי חטאת ואפר חטאת דשרי פמו שפירש רש"י בפרק האיש מקדש דף ח"ן דמקלמא דטרקא הוא ורחמנא לא רמי עליה ושרי למישקל אגרא עכ"ל ולכאורה קשה דהא הבאת המים והאפר אינו גוף המצנה ואם הותר ליטול שְכר עליהן משום דאיכא טרקא היכי מצינו למילף מינה שיהא מותר ליטול שְכר על תקיעת שופר שהיא גוף המצנה מפני שיש בה טורח דילמא בגוף המצנה אף דאיכא טרקא לא שרי ונראה ליישב דנדאי מה שפכתב רש"י דהזאה וקידוש היא הכשר מצנה אין פירושו פשוטא ממשירי מצנה דאמרין בעלמא שפירושו הוא שאינו עיקר וגוף המצנה אלא הכשר מצנה דקאמר רש"י הכא פירושו עיקר גוף המצנה דאם נאמר דהזאה גופה מכשירי מצנה הניא אם כן מה היא גוף המצנה אלא נדאי הכשר מצנה דקאמר פלומר גוף המצנה דהזאה וקידוש הן גוף המצנה ובהזאה ומילוי הוו מכשירין בעלמא וכיון דקאמר רש"י בקידושין דף ח"ן ע"ב בטעם איסור ליטול שְכר על הזאה וקידוש דהוא משום דלית בה טרקא ושְכר לימוד מצנה הוא נוטל והתורה אמרה ראה למדתי אתכם מה אני בחנם וכו' שמעינן דאם הנה טרקא בהזאה וקידוש הנה שרי אף שהן גוף המצנה ומינה ילפינן לתקיעת שופר דאף שהיא גוף המצנה כיון שיש בה טורח מותר ליטול שְכר כן נראה שהיא פונת הגאון אלא שקיצר וסמך על המבין והאמת דמדברי רש"י מתבאר פדכתב הגאון בית מאיר דאפילו בהזאה עצמה שהיא גוף המצנה הנה מותר ליטול שְכר אם הנה דבר של טרקא שהרי כתב דבהזאה וקידוש אין בו טורח משמע הא אם הנה טורח הנה מותר ליקח שְכר דאף על קיום המצנה עצמה במקלמא דטרקא לא רמי עליה רחמנא חיובא וכן ראיתי בספר שו"ב שכתבתי בקידושין דף ח"ן ע"ב שכתב בשם שו"ת הגאון מוה"ר פאדוה סי' מ' לענין לימוד תורה דלאין מבינים באמירת פעם אחת דאיכא טרקא מותר ליטול שְכר והיינו נדאי על פי דברי רש"י ה"ל דמשמע דלקיום המצנה עצמה נמי כי איכא טרקא מותר ליטול שְכר דלא אטרקיה רחמנא והרב שו"ב שכתבתי שו"ת רצה לומר דגם לשמוע טענות בעלי הדין חשיב טרקא ומותר ליטול שְכר על זה ולא אסרו ליטול שְכר לדון אלא למי שיודע כבר טענותיהם ואין צריך רק לפסוק הדין ושוב חזר בו דמדלא נמצא היתר זה בשום פוסק על פרחין לומר דגם זה לא מקרי טרקא עי"ש אם כן בתקיעת שופר נדאי הוא טרקא יכול ליטול שְכר אלא דמלשון הש"ס משמע דיש לחלק בין גוף המצנה עצמה למה שאינו גוף המצנה וכן הרמב"ם בפרק ז' מהלכות פרה הלכה ב' כתב לחלק בין הזאה וקידוש להבאה ומילוי בסתם ולא כתב שום טעם משמע דכל שהיא גוף המצנה אין היתר ליטול עליה שְכר והריטב"א שם גבי בשְכר הבאה ומילוי כתב פירוש דהוי אגר טרקא ופעולה ולא אגר הוראה ומצנה וגבי שְכר הזאה וקידוש כתב דהוי שְכר הוראה ומצנה ואסירי ולא סיים פדברי רש"י דליכא טרקא משמע דסבירא ליה דאין טעם האיסור משום דליכא טרקא דאף אי איכא טרקא נמי אסור פל שהיא גוף המצנה גם בשו"ב שכתבתי שם שכתב על שמיעת הטענות דליכא טרקא כנז"ל סיים וגם היא מן המצנה דשמוע בין אחיכם כתיב ושפטתם צדק נראה דכונתו לומר דאף אי נימא דשמיעת הטענות היא טרקא כיון דהיא מן המצנה אסור (מה שכתב שם בשם מוה"ר פאדוה כנז"ל מוכן שהם דברי הרב המגיה עי"ש) ולא ידעתי איך לא נרגש שמדברי רש"י מתבאר דגם במצנה כי איכא טרקא שרי ועל כל פנים לפי מה שכתבנו דמשמעות הש"ס והרמב"ם

והריטב"א הוא דלמצנה אסור ליטול שכר אף על הטורח התקירה במקומה עומדת אם לא שנגאמר דעיקר השכר הוא על ריבוי התקיעות שהן מדרבנן ועל דרף שכתב הגאון מערכי לב לגבי שכר השליח צבור: שוב השגתי ס' אשלי רב רבבי עם הגהות יד שאול להגאון בעל שו"ת שואל ומשיב וראיתי שעל מה שכתב הרמ"א בס"א רס"א דאם אין קאב יודע למול והמוהל אינו רוצה למול בחנם גוערים בו וכו' כתב על זה תמיהני מדוע לוקחין שכר מהתקיעות עיין סי' תקפ"ה וכמה מצות ומדוע יש לגעור במנהל ואדרבא בעיר גדולה יש לומר, שלוקחים שכר בטלה ושיוכל להיות בטל במצנה זו רוב היום ולפעמים נוסעים לפריים וצריכים לשבות שם שבת או יום טוב ומתבטלים כמה ימים ומצאתי בהראב"ד פ"ק ששי מהלכות שבועות הלכה ט' דמבואר שהיה המוהל נוטל שכר על המילה ועיין שם בקס"ג משנה וקחם משנה וטורי זהב סי' רכ"א ס"ק מ"ב גם י"ל דלוקח שכר חקמתו כביו"ד סי' של"ו לענין רופא גם מה שכתב הרב יעב"ץ בסידור ש"ל דנוכל להטעותו כמו בחליצה הגה לענין שכר חקמתו שפיר מוכרח ליתן לו כמבואר בס"א של"ו עכ"ל הגה פשיטא ליה דבתקיעות אין שום חשש ליטול שכר וכונתו דאף דבאמת כמה נצטער אותו צדיק רבינו הטור על מה שנוטלים שכר על התקיעות הגה לא אמר אלא משום שכר יום טוב ומשמע דאי לאו האי טעמא הנה שרי אלמא דליכא איסורא משום שכר מצנה אלא דהיא גופא טעמא בעי וכדחקר הגאון מערכי לב דלמה לא יהא אסור משום מה אני בחנם ולפי מה שכתבתי אני הדל דהשכר הוא על ריבוי התקיעות שהן מדרבנן אין מקום לתמיהתו על הרמ"א מתקיעות במחילת כבוד גאווה דשאני מילה שהיא מצנה מן התורה ולפי מה שהביא מדברי הראב"ד דהמוהל נוטל שכר ואמר מר משום שנוטלים שכר בטלה וכו' אם כן קשה בתקיעות דליכא ביטול מלאכה למה יהא מותר ומה שנגאמר מדברי הגאון יד שאול דמשום שלפעמים יש לו להמוהל ביטול מלאכתו מותר לו ליטול שכר בכל זמן במחילת כבוד גאווה אינו נכון בעיני דתיסגי לן להתיר לו פשיטא לו ביטול מלאכה ולפי דברי הגאון בית מאיר אתי שפיר הפל דבתקיעות דשרי הוא משום דאיכא טירחא ובמילה שכתב הרמ"א דגוערין בו היינו טעמא משום דליכא טירחא ולא ביטול מלאכה לשעשה קלה ואין הכי נמי דאם יצטרף להתבטל ממלאכתו כמו שאמר ב"ד שאול דיצטרף לילף לכפר וכו' גם הרמ"א מודה דשרי (ובשואל ומשיב מהדורא קמ"א ח"ב סי' קנ"א מביא בשם הרשב"ץ דהרבננים נוטלים שכר על שבתים ממלאכתם) ובהכי מייירי ההיא דהראב"ד בהלכות שבועות ה"ל ותו לא מידי עתה השגתי ספר ארחות חיים (החדש) חלק ב' וראיתי מה שכתב בס"א תקפ"ה אות י"ב בדין האמור שם דהנוטל שכר לתקיעה אינו רואה סימן ברכה ומביא שם בשם ספר מאורי אור בחלק ב' גון ד' ק"ט ע"ב שכתב שנוטלים בשכר שלשים קולות שאחר כך שהוא מנהג בעלמא או משום התרועה גדולה שלבסוף וכו' ואין ספר זה מצוי אצלי לראות דב"ק דלכאורה ישוב זה אינו מועיל אלא לחקירת הרב חקרי לב מדין שכר מצנה אבל מה יושיעניו זה לדין שכר שבת יום טוב וכל הפתוב שם כנראה הוא על שכר שבת ולא נגעו בדין שכר מצנה כן נראה לפום ריהטא כי לא נתנישבתי בדב"ק ואתה תתנה: יח) ברפת שופר אם היא לשמנע קול שופר או על תקיעת שופר הוא מחלוקת הפוסקים עיין בס"א תקפ"ה ודברי רבינו תם שהביא הרא"ש בזה סתרא"י ניהו דבפרק ד' דראש השנה כתב בשמו בסוף סי' יו"ד דמברך על תקיעת

שוֹפֵר וּבִפְרָק קָמָא דְפִסְחִים סִי יו"ד פְּתַב לְשִׁמּוֹעַ וְכו' וּכְבָר עָמַד בְּזֶה הַגָּאוֹן קָרְבָן נִתְנָא לְ
וּרְאִיתִי לְהַגָּאוֹן בְּגִדֵי יֵשַׁע סִי ח"י שְׁפַתְבּ שְׁיֵשׁ טְעוֹת בְּדַבְרֵי הָרָא"ש בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה (בְּמָה
שְׁפַתְבּ בְּשֵׁם רַבֵּינוּ תָּם שְׁיֵשׁ לְבָרָךְ עַל תְּקִיעַת שׁוֹפֵר מְשׁוּם דְעֵשְׂיִתָּהּ הִיא גָּמַר מִצְוֹתָהּ
צָרִיף לְהִיּוֹת דְעֵשְׂיִתָּהּ לְאוֹ גָּמַר מִצְוֹתָהּ) וְכִנּוּת רַבֵּינוּ תָּם לֹא לְלַמְדָּנוּ נִוְסַח הַבְּרָכָה אֲלָא
פְּנִינְתוּ שְׁיִבְרָךְ רַק בְּזִמְן הַתְּקִיעָה וְלֹא בְּזִמְן עֵשְׂיִת הַשׁוֹפֵר וְכִדְמַסְקִינָן בְּמִנְחוֹת דָּף מ"ב
ע"ב דְּכָל מִצְוָה דְעֵשְׂיִתָּהּ לְאוֹ גָּמַר מִצְוֹתָהּ אֵין מְבָרְכִין עַל עֵשְׂיִתָּהּ אֲלָא עַל קִיּוּם הַמִּצְוָה
וְאַף דְּבִסְפָר הַיֵּשֶׁר לר"ת סִי נט"ר חֲשַׁב תְּקִיעַת שׁוֹפֵר בְּהִדֵּי הַנֶּה דְמְבָרָךְ בְּעַל טְעוֹת סוֹפֵר
הוּא וְכֵן בְּתַמִּים דְעֵים סִי קע"ט יֵשׁ לְמַחֲזֵק תִּיבַת שׁוֹפֵר אֵלוּ תִנְרַף דב"ק וְדַבְרֵי דְחֻוּקִים
מָאֵד דְמַלְבַּד דְנִרְאָה מִפְּשֵׁט דְבַרֵי הָרָא"ש דְכִנּוּתוֹ לֹוֹמַר דְחֻלּוּקִים בְּזֶה ר"ת וּרְאֵבִי"ה
לר"ת מְבָרָךְ עַל תְּקִיעַת וּלְרְאֵבִי"ה לְשִׁמּוֹעַ וּלְפִי פְּרִוּשׁוֹ בְּטִלָּה מְחֻלּוּקַת וְתוֹ דָּאֵם לֹא בָּא
ר"ת אֲלָא לֹוֹמַר דְאֵין לְבָרָךְ בְּזִמְן עֵשְׂיִת הַשׁוֹפֵר אֵם כֵּן הָא הִנּוּה לִיה לְאִשְׁמוּעֵינוּ בְּהִדֵּי
שְׁלֹא יְבָרָךְ בְּעֵשְׂיִת הַשׁוֹפֵר וְאַנּוּ יְדַעֵינוּ דְבִשְׁעַת הַתְּקִיעָה מְבָרָךְ פְּכָל הַמִּצְוֹת דְמְבָרָךְ
עוֹבֵר לְעֵשְׂיִתָּן וְגַם הִנּוּה לִיה לְמִימַר כְּתַב ר"ת דְמְבָרָךְ עַל הַתְּקִיעָה וּמְדַכְּתַב דְמְבָרָךְ עַל
תְּקִיעַת שׁוֹפֵר נִרְאָה דְנִוְסַח הַבְּרָכָה אֲתָא לְאִשְׁמוּעֵינוּ אַף גַּם זֹאת פִּינּוּ דְפַתַח בְּסִבְרַת ר"ת
הִיָּה לֹו לְסִיִּים סְבָרְתוֹ בְּנִוְסַח הַבְּרָכָה וְשִׁכּוֹן כְּתַב רְאֵבִי"ה עַל פִּי הִירוּשְׁלַמִי וְכו' אֲלָא וְדָאֵי
מוֹכַח דְכִנּוּת הָרָא"ש דר"ת סוֹבֵר דְהַנּוּסַח הוּא עַל תְּקִיעַת שׁוֹפֵר וְכִמוֹ שְׁהַבִּין הַגָּאוֹן קָרְבָן
נִתְנָאֵל וְגַם מְדַבְרֵי מְרֵן בֵּית יוֹסֵף בְּסִי תַקפ"ה הַנֶּ"ל מוֹכַח שְׁהַבִּין כֵּן וּמָה גַּם שְׁכֵן מְפֹרָשׁ
בְּס' הַיֵּשֶׁר וּבְתַמִּים דְעֵים כְּמוֹ שְׁפַתְבּ בְּבִגְדֵי יֵשַׁע שָׁם וְאַם תְּנִיחַ דְעֵתָנוּ עַל פִּי הַגָּהָה טְפִי
נִיחָא לָן לְהַגִּיָּה בְּדַבְרֵי הָרָא"ש דְפִסְחִים הַנֶּ"ל רַבֵּינוּ חֲנִנְאֵל בְּמָקוֹם רַבֵּינוּ תָּם וְהוּא טְעוֹת
הַמִּצְוֵי וְרַגִּיל לְהַחֲלִיף ר"ת בר"ח וְלֹא נִצְטָרָף לְהַגִּיָּה בְּשִׁלְשָׁה סְפָרִים כְּמ"ש הַגָּאוֹן בְּגִדֵי
יֵשַׁע הַנֶּ"ל (וְאֵין בְּכִינּוּצָא לְכָל זֶה חֲשֵׁשׁ מְשׁוּם חֲרָם הַקְּדֻמוֹנִים שְׁלֹא לְהַגִּיָּה הַסְּפָרִים כְּמוֹ
שְׁמַתְבָּאֵר מִמָּה שְׁפַתְבְּתִי בְּקוֹנְטְרִיס זֶה בְּמַעְרַכַת הַה"א אוֹת א') וּמָה שְׁהַכְרִיחַ דְעַל פְּרַחִין
בַּת"ד יֵשׁ ט"ס דְהָא בְּסִי קפ"ו כְּתַב בְּשֵׁם הַרְמַב"ן דְהַמְנַהֵג לְשִׁמּוֹעַ קוֹל שׁוֹפֵר וּפְשִׁטָּא
דר"ת לֹא יַחֲלוּקַ עַל הַמְנַהֵג נִרְאָה דְאֵין זֶה הַכְרַח דר"ת דִּינָא הוּא דְקָאֵמַר וְתוֹ אֶפְשָׁר
דְבִאֲתַרְיָה דר"ת גַּם הַמְנַהֵג הִיָּה כְּסִבְרְתוֹ וְאֵין שׁוּם הַכְרַח מְדַבְרֵי הַרְמַב"ן כֵּן נִרְאָה בְּרוּר
לְדַעֲתֵי הַעֲנִיָּה וּלְעִנְיָן דִּינָא אֵין שׁוּם נִפְקוּתָא דְאַנּוּ אֲתַכָּא דְמְרֵן סְמִכִינוּ וְכֵן מְנַהֵג פְּשׁוּט
לְבָרָךְ לְשִׁמּוֹעַ וְכו' אַחַר כְּמָה שְׁנִים בָּא לִידֵי ס' יז דוֹד עַלֵּהש"ס וּרְאִיתִי שָׁם עַל פִּסְחִים
ד' ז' שְׁעָמַד עַל דְבַרֵי הָרָא"ש בְּמָה שְׁפַתְבּ בְּשֵׁם ר"ת (וְלֹא רָאָה דְבַרֵי הַקָּרְבָן נִתְנָאֵל)
וְכַתַּב שְׁבִסְפָר הַמְכַרִיעַ סִי ס"א כְּתַב בְּשֵׁם ר"ת דְמְבָרְכִין עַל תְּקִיעַת וְשִׁנְרָאָה מְלִקוּטוֹת
הַרְמַב"ן שְׁכֵן דַּעַת רַבֵּינוּ תָּם וְכַתּוּב בְּסִפְר הַיֵּשֶׁר וּבְתַמִּים דְעֵים וְכַתַּב לִיִּישֵׁב דְמָה שְׁפַתְבּ
הָרָא"ש בְּפִסְחִים בְּעִנְיָן שׁוֹפֵר הוּא סְבָרַת עֲצָמוֹ עַל פִּי יְסוּד דַּעַת רַבֵּינוּ תָּם וְגַם זֶה דוֹחַק
כִּיעו"ש: יט) כְּתַב מְרֵן הַבֵּית יוֹסֵף בְּסִי תַקפ"ה בְּשֵׁם הָרַב תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִי ק"מ דְּמִי
שְׁכָבֵר יֵצָא יְדֵי חוֹבַת תְּקִיעָה וְרוּצָה לְהוֹצִיא אַחַר מֵן הַדִּין הַשׁוֹמֵעַ הִיָּה לֹו לְבָרָךְ אֲבָל אֵין
נוֹהֲגִים כֵּן וְשׁוּב הִבִּיא דְבַרֵי הַרְמַב"ם שְׁפַתְבּ דְהַעוֹשָׂה מִצְוָה לְאַחֲרִים מְבָרָךְ בְּרַפְתַּת הַמִּצְוָה
וְלֹא בְּרַפְתַּת שְׁהַחֲיִינוּ וְכַתַּב שְׁמַצָּא כְּתוּב לְלַמּוֹד מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם דְּמִי שְׁכָבֵר יֵצָא יְדֵי תְּקִיעָה
וְתוֹקַע לְהוֹצִיא אַחַר לֹא יְבָרָךְ שְׁהַחֲיִינוּ וְסִיִּים וְנִרְאָה שְׁנָה כְּדַעַת הַתְּרוּמַת הַדָּשָׁן דְבִסְמוּרָה
וְאֵין נוֹהֲגִים כֵּן וְאַפְשָׁר דְהַרְמַב"ם לֹא מִיְיָרִי אֲלָא בְּמִצְוָה שְׁיֵשׁ בָּהּ מַעֲשֵׂה אֲבָל בְּמִצְוָה
שְׂאֵין בָּהּ מַעֲשֵׂה מְבָרָךְ שְׁהַחֲיִינוּ אֶפְילוּ שְׁעוֹשָׂה אוֹתָהּ לְאַחֲרִים עַכ"ל כָּל הַבָּא אֵל הַבֵּית

יתמ"ה דאיה פתב שנה פדעת התרומת הדשן וכו' דאדרבא נהפוך הוא דלהרמב"ם מברך התוקע ולהרב תרומת הדשן מן הדין יש לו לשומע לברך וכבר ראיתי לרבנו קדישי אשר היו תמהי"ם בזה וכל מה שפירשו בזה הוא דחוק הרבנים מתצית השקל וישועות יעקב פירשו דכונת מרן דכשם דבברכת המצנה לדעת התרומת הדשן מן הדין יברך השומע אלא שאין המנהג פן הכי נמי לברכת שהחיינו לדעת הרמב"ם יש לברך השומע ואין המנהג פן וזה דחוק מאד דאם פן פה הנה לו למרן לכתוב ונראה שנה מעין מה שפתב התרומת הדשן דבסמוך ולא לכתוב שנה פדעת התרומת הדשן והרב שלחן גבוה פתב בתחלה להגיה בדברי מרן וכו צריך להיות ונראה שנה פדעת התרומת הדשן דאין נוהגים פן ורוצה לומר דדברי הרמב"ם הם פמנהג שהזכיר התרומת הדשן שהתוקע מברך ונדחה זה משום דלמנהג התרומת הדשן התוקע מברך ברכת המצנה וגם שהחיינו ואילו להרמב"ם אין התוקע מברך שהחיינו ולי הדל אי מהא לא אירא דהא רבינו התרומת הדשן לא מייירי פלל מברכת זמן אלא מברכת המצנה וכן מתבאר מסיגנון דברי מרן הבית יוסף שהביא דברי התרומת הדשן קודם ברכת שהחיינו וכן מוכח מהמצויין ברמ"א שציינו בית יוסף ותרומת הדשן והיינו דמדברי שניהם למדנו לשתי הברכות דאילו מדברי התרומת הדשן לחוד לא שמעינו אלא לענין ברכת התקיעה ועיין להרב מגן אברהם ועוד דיכולים אנו להגיה דאפשר במקום ואפשר והכי קאמר נראה שנה פדעת התרומת הדשן דבסמוך וכו' דאפשר דהרמב"ם לא מייירי אלא וכו' וכלומר דאף על גב דלמנהג התרומת הדשן התוקע מברך זמן ואילו הרמב"ם סובר דהעושה לאחרים אינו מברך זמן אפשר דהרמב"ם מייירי דוקא במצנה שיש בה מעשה וכו' אלא דאין דעתי נוחה בזה דמאי פדעת התרומת הדשן וכו' נהנה ליה למימר ונראה שנה פדכתב התרומת הדשן דאין נוהגים פן או לשון אחר פינוצא לזה דאילו משמעות לשון פדעת התרומת הדשן הוא פסברת התרומת הדשן עצמו והרב צרור הסיים בפירק י"א מהלכות ברכות פתב גם פן להגיה בדברי מרן הבית יוסף דאין נוהגים במקום ואין ופירש בענין אחר דנראה מהתרומת הדשן דעד פאן לא קאמר דנהגו דמברך התוקע אלא בברכת המצנה ולא בברכת זמן וכדברי המצאתי פתוב לדעת הרמב"ם ולדבריו צריך לומר דמה שפתב מרן שנה פדעת התרומת הדשן דאין נוהגין פן פונתו דאף פהמנהג אמי וכל שכן דכדעת התרומת הדשן אמי לענין שהחיינו מיהא ומה שפתב אח"כ ואפשר דהרמב"ם לא מייירי וכו' פא לדחות דאין מהרמב"ם הברכות דסובר פהמנהג דיש לומר דבזה גם להרמב"ם יברך התוקע דלא פהמנהג והוא דחוק דמשמעות הלשון הוא דבא ליישב מה שהוקשה לו ולי הדל נראה להגיה וזה שלא פדעת התרומת הדשן דבסמוך ואין נוהגים פן וכונתו לומר דדברי הרמב"ם הם היפך דעת התרומת הדשן לענין ברכת המצנה עצמה וגם שלא פהמנהג לענין שהחיינו דנוהגים דמברך התוקע דזה הוי היפך מה שפתב הרמב"ם ולזה קאמר ואפשר וכו' פלומר דאין דברי הרמב"ם היפך המנהג משום דבמצנה שאין בה מעשה גם הרמב"ם מודה דמברך התוקע גם שהחיינו וק"ל ואחר זמן רב נזדמן לידי פה עיהק"ו חברון תוב"ב ספר אדרת אליהו להרב המחבר ספר פסא אליהו וראיתי שדבר בזה ולפי ששאול הוא בידי אעתיק דב"ק פכתבו וכלשונו בדרך מ' ע"ג וכתב מרן ז"ל בב"י שם פתב הר"מ אהד העושה מצנה לעצמו וכו' מברך אקב"ו לעשות אכל וכו' וזה פדעת התה"ד דבסמוך וכולם תמהו עליו דאדרבה אין זה פדעת התה"ד דהר"מ ס"ל

דמברך גם פשעושה לאחרים וקרב תה"ד ס"ל דאינו מברך אלא בעל המצוה ולי ההדיוט נראה דכוננת מרן ז"ל כמ"ש קרב תה"ד ז"ל ואין נוהגין פן דמה שכתוב בב"י אחר תיבת דבסמוך ואין נוהגין פן היינו סמוך דלעיל מיניה וכוננתו לומר וזה כמ"ש התה"ד בסמוך ואין נוהגין פן שוב ראיתי לקרב יד אהרן נר"ו שכתב דעלה על דעתו ליישב פן והוא דחוק יע"ש ואני בעניי אמינא דאיברא דתיבת פדעת התה"ד הוי דחוק דבאמת אין זה דעתו אבל עכ"פ מוכרח לאומרו דאי לא תימא הכי קשה טובא לישנא דואין נוהגין פן מאי קאמר דאף אם ח"ו נאמר דשלא בהשגחה פתב דהוי פדעת התה"ד סוף סוף לשון ואין נוהגין פן למאי אתא הא פבר מילתא אמורה מפי התה"ד ואם נאמר דט"ס יש וצ"ל וזה שלא פדעת התה"ד אפתי קשה ואין נוהגין פן דקאמר דהוי היפך עדותו של קרב תה"ד דקרב תה"ד העיד שנוהגין שמברך העושה מצוה ואיהו קאמר שנהגו בהיפך עכ"ל ועיין עוד לקמן (בד"ה גם ראיתי) מה שהבאתי בשם קרב בית דוד והנראה לדעתי הענייה פתבתי: וראיתי עוד לקרב שלחן גבוה שהקשה על קרב תרומת הדשן ומרן היכי תלו הא מילתא במנהגא דהא דינא נמי הכי הוא דאמרינו בראש השנה דף כ"ט כל הפרכות אף על פי שיצא מוציא והצריך עיון ובמקום אחר יישבתי קושיא זו על פי דעת הסוברים וכן היא דעת מרן בסי' רע"ג ס"ד דהא דאף שיצא מוציא הוא דוקא למי שאינו בקי עי"ש ונראה דגם לדעת הסוברים דמוציא גם לבקי יש ליישב דבשלמא בשאר מצות דמברך על עשיית המצוה וזה אינו שייך לגבי היוצא ידי חובתו דאיהו יאמר וציונו לעשות מצוה פלונית והוא אינו עושה בעצמו לכן דין הוא שייברך המוציא ידי חובתו וכן בתקיעת שופר אילו הנה נוסח הברכה על תקיעת שופר הנה לנו לומר דמן הדין יברך המוציא ולא השומע דאין שייך כל כך לגבי השומע לומר על תקיעת שופר והוא אינו תוקע אבל פינן דנוסח הברכה היא לשמוע קול שופר בזה אינו בדין שייברך התוקע דכיון דהברכה אתיא שפיר לתרנוניהו והתוקע פבר יצא ידי חובתו והשומע לא יצא ידי חובתו עדיין טפי עדיף מדינא שייברך השומע אלא שלא נהגו פן (ועיין לקמן בד"ה ועיניתי עתה): ובהו יש ליישב תמיהת קרב בית דוד הביא דבריו בספר יקהיל שלמה בדר קמ"ח ע"ב על רבינו התרומת הדשן דהיכן מצינו שזה יעשה המצוה וחקרו יברך דבשום דוקתא אינו מברך רק העושה המצוה עצמו בין שתהיה עשייתה לעצמו בין שתהיה לאחרים עכ"ל ואין הספר אצלי לראות אם יישב קושיתו או לא מצא מנוח אף לפי האמור ניחא דבשאר מצות פינן שמברך על עשיית המצוה והיוצא ידי חובתו אינו עושה גוף מעשה המצוה לכן בדין הוא שייברך העושה המצוה בעצמו אף על פי שהוא פבר יצא ידי חובתו ואינו מברך אלא בשביל חברו זה אבל ברפת שופר שהיא על השמיעה ושייכה שפיר גם להיוצא ידי חובת המצוה לכן מברך היוצא ידי חובתו:

והנה מרן חיד"א במחזיק ברכה סי' מ"ז אות ד הביא בשם קרב הלך"ט בח"ב סי' קנ"ט שנסאל על שומע דברי תורה אם צריך לברך ושהשיב דמאחר דשומע פנונה יש לברך מידי דהנה אשומע קול שופר ומגילה ואף לדברי האגור דהרהור לאו פדיבור דמי התם הוא דליכא שומע ומשמיע וכו' עי"ש הרי דאף במגילה שנוסח הברכה היא על מקרא מגילה סובר קרב שייברך היוצא בה ידי חובתו כמו בברכת שופר ומיסתייעא מילתיה מדברי קרב תרומת הדשן שכתב שמן הדין היוצא ידי חובת שופר צריך לברך ועם שלפי מה שכתבתי אני הדל יש לומר דבמגילה לא יהא הדין פן לדעת קרב תרומת הדשן שהרי

אינו מברך לשמוע מגילה (כמו בשופר) אלא על הקריאה הוא מברך ומאחר שהוא אינו קורא לא יהיה הו שייך לברך על הקריאה שקורא חברו כמו שכתב הרב בית דוד דלא מצינו שיברך אדם על המצוה שעושה חברו מכל מקום יש לומר לדעת הרב הלק"ט דכיון דגוסס הברכה אינה לקרות מגילה (דאז נדאי לא היתה שייכה לגבי היוצא ידי חובתו כיון שהוא אינו קורא) אלא על מקרא מגילה שייכה שפיר לגבי היוצא דהוי כאילו אומר על שמיעת קריאת המגילה ולכן מברך היוצא ידי חובתו כמו בשופר לדעת הרב תרומת הדשן: ונראה שנוכל לומר שגם הרב הלק"ט יסבור ול"ו ידע פדעת הרב בית דוד דבכל המצות דעלמא העושה המצוה בעצמו צריך לברך ולא שאחר יברך ונחברו יעשה המצוה אלא דבברכת התורה סבירא ליה דהיוצא יברך מידי דהנה אשומע שופר ושומע מגילה כנז"ל וכן בברכת התורה לפי גוססותינו אשר קדשנו וכו' על דברי תורה אם כן הרי היא דומה לברכת על מקרא מגילה דמשום שאינו מברך לקרות המגילה אלא על מקרא שייכה לגבי היוצא ידי חובתו והכי נמי בברכת התורה כיון שאין אנחנו מברכים אשר קדשנו וכו' לעסוק בתורה אלא על דברי תורה הרי היא בסיגנון ברכת המגילה ובניקהיל שלמה שם הקשה על הרב הלק"ט דהיכן מצינו שזה עושה המצוה וזה מברך דבשום דנכתא אינו מברך רק העושה המצוה עצמו וכו' ושוב ראה להרב בית דוד שהקשה כן על הרב תרומת הדשן וכו' והעיר על הרב בית דוד למה לא הקשה גם על הרב הלק"ט הנ"ל והנה לולא דברי הרב בית דוד לא היה מקום להקשות על הרב הלק"ט דיש לומר שאני ברכת התורה משאר ברכת המצות כאמור ובפרט שהרב הלק"ט מדמי לה לברכת שופר דהיוצא הוא המברך וכדכתב הרב תרומת הדשן שכן הוא מן הדין ורק לפי שיטת הרב בית דוד דלא סבירא ליה לחלק בהכי הוא שיש להקשות כן גם על הרב הלק"ט וכמו שהעיד בניקהיל שלמה על הרב בית דוד ומי שנמצא אצלו ספר בית דוד ורגיל בו יוכל לידע אם הרב בית דוד מזכיר את ספר הלק"ט שאם אינו מזכירו אין מקום להעיר עליו כלל: ומרן חיד"א במחזיק ברכה שם (בסי' מ"ז) הקשה על הרב הלק"ט ממה שכתב הרא"ש בריש פרק הקורא עומד דהעולה לקרות בתורה יקרא עם השליח צבור שלא תהא ברכה לבטלה ופסקו כן הריב"ה ומרן בסי' קמ"א ולפי שיטתו דכיון דשומע פעונה יכול לברך איה פתבו דאם לא יקרא הויא ברכה לבטלה והביא שהרב זמן אהרן בתשובה סי' ס' חולק על סברת הרב הלק"ט שכתב דמה שאמרו שומע פעונה היינו בהלל וקדושה וקדיש דשמיעתו הויא כאילו ענה עם הצבור ויוצא באותה שמיעה ובברכה שפרכו הקוראים וכו' אבל לברך האדם במצוה שיעשה חברו זה אינו שלא מצינו שיברך האדם על מקרא מגילה על דעת שחברו יקרא המגילה (ומה שאמרו בירושלמי פרק הקורא עומד בר' מאיר וכו' ונתנה לאחר וברך וכו' ה"תם בדיעבד וברכה שלאחריה שהיא מנהג בעלמא וכו' כן סיים בשמו במחזיק ברכה סי' תרפ"ט) ועם שאין להקשות על הרב הלק"ט מהזמן אהרן דגברא אגברא לא רמינן אף קשה מה יענה הרב הלק"ט לדברי הרא"ש והטור ומרן הנ"ל ויישב דשאני ה"תם דעיקר התקנה היתה שהקורא מברך ואף שעתה משום שלא כל אדם בקי לקרות פהוגן נהגו ששליח צבור קורא מכל מקום בהא צריך שיקרא העולה בנחת כדי שלא תהיה ברכה לבטלה אף דבעלמא שומע פעונה כזה שעיקר התקנה היתה כנז"ל צריך שעתה ששליח צבור קורא והעולה מברך לפחות יקרא בנחת כדי שלא תהי' ברכה לבטלה דהכי תקון דהקורא מברך שוב ראה שהרבנים

טורי זָהב ופְּרִי חֲדָשׁ הַקָּשׁוּ אֶהְיָא דסִי' קמ"א מְדַקְיָמָא לֵן שׁוֹמֵעַ פְּעוֹנָה וְהָרַב שְׁאִילַת יַעֲבֹ"ץ בַּח"א סִי' ע"ה וְהָרַב מוהר"י עֵינָאשׁ בְּסֵפֶר מֵטָה יְהוּד' סִי' קמ"א תִּיָּרְצוּ פֶן דְּשִׂאנִי הָתָם דְּהִכִּי הֵימָּה הַתְּקַנָּה וְכוּ' אֵלּוּ תוֹרָף דב"ק וְנִרְאָה פְּמִסְפִּים לְסִבְרַת הָרַב הַלֵּק"ט אָף בְּסִי' תרפ"ט פְּתַב יֵשׁ נוֹהֲגִים לומר לְאַשָּׁה שְׁתַּבְּרָף וְאַחַר כֵּף קוֹרָא הַמְּגִילָה לְהוֹצִיָּאָה וְנִרְאָה שְׁהַטּוֹב וַיֵּשֶׁר שְׁהַקּוֹרָא בְּעֶצְמוֹ יִבְרָף יַעֲן שְׁרֵאִיתִי שֶׁהֵרָה"ג בְּסֵפֶר זָקֵן אֶהְרֹן בְּסִי' ס' וְכוּ' (הֵבִיא תוֹרָף דְּבָרָיו כְּנִז"ל וְסִיִּים) וּלְפִי זֶה גַם הַנְּשִׂים דְּשׁוֹמְעוֹת לְבַד אֵינִן יְכוּלוֹת לְבָרָף וְאַף דְּהָרַב הַלֵּק"ט וְכוּ' (הֵבִיא דְּבָרָיו הַנִּז"ל וְסִיִּים) וְעַם דְּבַעֲנִיּוֹתֵינִן בְּסִי' מ"ז בְּאֵנוּ לְכָלֵל יֵשׁוּב דְּבָרֵי הַלֵּק"ט וְגַם שָׁם נֶאֱמַר דְּרַבְּנָן בְּתַרְאֵי מְקַהוּ אַקְהֵינְתָא עַל דִּין הַנִּז"ל דְּקִיָּמָא לֵן שׁוֹמֵעַ פְּעוֹנָה (כְּנִז"ל) וְגַם יֵשׁ מְקוֹם לְחַלֵּק בְּקַרְיַת הַמְּגִילָה לְנְשִׂים מְפָל מְקוֹם אֲשִׁינְוֵי וְחִילּוּקֵי לֹא סְמַכִּינֵן בְּסֵפֶק בְּרָכָה לְבַטְלָה לְכֵן אוֹמְרִים לְהַקּוֹרָא פִּי אִתָּה תַּבְּרָף וְכוּ' אֵלּוּ תוֹרָף דב"ק וּמְבַנְאָר שְׁאֵינִן דַּעְתּוֹ מְסַכְּמַת לְסִבְרַת הָרַב הַלֵּק"ט וְתִימָה עַל הָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם בַּח"א בְּהַלְכוֹת בְּרָכוֹת הַשַּׁחַר ד' כ"ה ע"ב שְׁפַתַּב שְׁמַדְבָּרֵי הָרַב הַלְבוּשׁ בְּטַעַם דְּמַהְרַהַר בְּדְבָרֵי תוֹר' אֵינּוּ מְבָרָף שְׁהוּא לְפִי שְׁאֵינּוּ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה יֵשׁ לְלַמּוֹד דְּהַשׁוֹמֵעַ דְּבָרֵי תוֹרָה אֵינִן צָרִיף לְבָרָף שׁוֹב רְאָה דְּבָרֵי הָרַב הַלֵּק"ט (הַנִּז"ל) שְׁצָרִיף לְבָרָף עִ"שׁ שְׁלֹא הַזְכִּיר מִדְּבָרֵי מֶרֶן חֵיד"א בְּמַחְזִיק בְּרָכָה הַנִּז"ל שְׁנִרְאָה שְׁלֹא הִסְפִּים לְסִבְרַת הָרַב הַלֵּק"ט: הֵן אֲמַת שְׁרֵאִיתִי לְהָרַב עָרַף הַשְּׁלַחֲוֹן בְּס' מ"ז אוֹת ב' דָּאָף דְּבַמָּה שְׁפַסֵּק הָרַב הַלֵּק"ט דְּמַהְרַהַר צָרִיף לְבָרָף בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה חֵלֵק עָלָיו מְשׁוּם שְׁפִינְסָכֶם מִהַפּוֹסְקִים דְּהַרְהוּר לְאוּ פְּדִיבּוֹר דְּמִי וְכוּ' וְכוּ' מְפָל מְקוֹם סִיִּים וְאָמַר אֲבָל הַשׁוֹמֵעַ דְּבָרֵי תוֹרָה בְּרוּר הוּא שְׁצָרִיף לְבָרָף כְּמוֹ שְׁפַתַּב הָרַב הַלֵּק"ט שָׁם מְשׁוּם דְּהוּי פְּקוֹרָא מְמֹשׁ וְלֹא הוּי פְּהִיָּרְהוּר בְּעֵלְמָא דְּהָא בְּמַגִּילָה לְכוּלֵי עֵלְמָא אֵינּוּ יוֹצֵא בְּהַרְהוּר דְּאִתְּנָא זְכִירָה וְזִכְרָה וְאִפִּילוּ הִכִּי קִיָּמָא לֵן דְּשׁוֹמֵעַ פְּעוֹנָה פְּדַתְנֵן הִי' עוֹבֵר אַחֲוֵרֵי בֵּית הַפְּנִסָּת וְשָׁמַע קוֹל מְגִילָה אִם פִּינֹן לְבוּ יֵצֵא וְכֵן פְּתַב הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ בְּסִי' ס"ב וְרִישׁ סִי' ס"ז וְכֵן פְּתַבוּ הַטּוֹרֵי זָהָב וְשְׁפַתֵי פֶהֶן יו"ד סִי' א' וְהָרַב תְּבוּאוֹת שׁוֹר שָׁם הוֹכִיחַ פֶּן מְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּבְרָכוֹת ד' כ' בַּד"ה פְּדַאֲשְׁפַחֲוֹן וְאַף דְּהִיוּ שׁוֹתְקִין שׁוֹמֵעַ פְּעוֹנָה אֲבָל הַרְהוּר מוֹתֵר בְּבַעַל קָרִי ע"שׁ וְכֵן פְּתַב הָרַב אֵלֵיהוּ רַבָּא סוּף סִי' ע"ה בְּשֵׁם אֲבִיו וּמָה שְׁדַחָה הוּא וְכוּ' לִיתָא וְכוּ' וְכֵן פְּתַב הוּא בְּסִי' ק"א ע"שׁ וְאַף לְמָה שְׁפַתַּבְתִּי בְּסִי' קפ"ה דְּבַשְׁאָר מְצוֹת אֲפִילוּ רַב חֲסֵדָא מוֹדָה דִּיוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּהַרְהוּר וְלֹא אָסְרוּ בְּבַעַל קָרִי אֲלָא דְּבוּר פְּדַאֲשְׁפַחֲוֹן בְּסִינֵי הֵינּוּ מְשׁוּם דְּאֲשְׁפַחֲוֹן בְּקַרְיַת שְׁמַע דְּהַרְהוּר לְאוּ פְּדִיבּוֹר וְקִפִּיד קָרָא אֲדִיבּוֹר אֲבָל אֵי לֹא הִכִּי אֵינִן סְבָרָא לְחַלֵּק בֵּין יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ לְבַעַל קָרִי גַם מָה שְׁפַתַּב דְּבַסִּימֶן ק"ד קִיָּמָא לֵן דִּישְׁתַּוּק וּיְכוּנִן לְקַדִּישׁ וְלְקַדְוִשָּׁה וְלֹא הוּי שְׁתִּיקָה הַפְּסֵק פְּדִיבּוֹר לִיתָא שְׁהֵרִי פְּמָה רַבּוּנְאִתָּא סְבָרֵי דְּשְׁתִּיקָה הוּי הַפְּסֵק מְשׁוּם דְּשׁוֹמֵעַ פְּעוֹנָה וְכִבְרַת פְּתַב מֶרֶן הַבֵּית יוֹסֵף בְּסִי' כ"ה דְּאֵנִן קִיָּמָא לֵן דְּלֹא הוּי פְּעוֹנָה אֲלָא לְצִאת יְדֵי חוֹבְתוֹ וְלֹא לְעַנְיָן שְׁיַחֲשַׁב הַפְּסֵק וְאִם פֶּן וּדְאֵי דְּשׁוֹמֵעַ דְּבָרֵי תוֹרָה צָרִיף לְבָרָף דְּלֹא פְּהַרְבָּנִים זָקֵן אֶהְרֹן וּמַחְזִיק בְּרָכָה אֵלּוּ תוֹרָף דב"ק הֵרִי שְׁהוּא שַׁר הַמְּסַפִּים לְסִבְרַת הָרַב הַלֵּק"ט דְּהַשׁוֹמֵעַ בְּדְבָרֵי תוֹרָה צָרִיף לְבָרָף בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה וְאִם פֶּן שְׁפִיר עֵבֵד הָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם דְּמִסְתַּמִּיף וְאֲזִיל בְּתַר סִבְרַת הָרַב הַלֵּק"ט רַק יֵשׁ לְהַרְגִּישׁ שְׁלֹא הַזְכִּיר מֶרֶן חֵיד"א הַנִּז"ל: אֲמַנְם לְפִי קוֹצֵר דַּעְתִּי אֵינִי מְבִינֵן אֵיף יִסְתַּוּר סִבְרַת הָרַב זָקֵן אֶהְרֹן בְּכָל מָה שְׁהֶאָרִיף לְהוֹכִיחַ דְּשׁוֹמֵעַ פְּעוֹנָה דְּהָא גַם הָרַב זָקֵן אֶהְרֹן מוֹדָה דְּשׁוֹמֵעַ פְּעוֹנָה לְעַנְיָן לְצִאת בּוּ יְדֵי חוֹבְתוֹ דְּחָשִׁיב כְּאִילוּ הוּא בְּעֶצְמוֹ עֲנָה וְאָמַר בְּפִיו

ובשפתי אלא שפכל זאת סבירא ליה דלענין ברפת המצוה לא תקנו חכמים שיברך אלא העושה המצוה בעצמו ולא חברו הינצא בקריאת חברו אף על פי שעל ידי שמיעתו הניא קריאת חברו פאילו הוא בעצמו קרא זו היא דעת הרב זקן אהרן ואם כן נראה שאין שום סתירה מפל מה שהזכיר הרב ערף השלחן דשומע פעונה וכו' שהרי בכל מה שהביא לא מצינו מי שיאמר דמשום דשומע פעונה יוכל השומע לברך על המצוה שיעשה חברו ועוד קשה על הרב ערף השלחן שלא זכר שר טעם הרב הלבויש במהרהר בדברי תורה שאין צריך לברך שהוא מפני שאין בו מעשה ולפי טעם זה נראה שגם שומע בדברי תורה אין צריך לברך פינון דסוף סוף אינו עושה מעשה וכן פתב הרב זכור לאברהם בדף כ"ה הנז"ל שלפי טעם זה גם השומע דברי תורה אן צריך לברך והרב שערי תשובה בסי' מ"ז הביא דברי הרב הלק"ט דשומע בדברי תורה צריך לברך וצינו למה שפתב במחזיק ברכה ובזמן אהרן וכו' וסיים ונראה להחמיר שאף שאינו רוצה ללמוד בעצמו רק שומע מאחר ושומק שיברך ברפת התורה קודם ולא דמי למהרהר בלבד עכ"ל ולי הדל נראה פינון דמידי פלוגתא לא נפיק באנו למחלוקת הפוסקים אם ברפת התורה מדאורייתא או מדרבנן עיין במה שהבאתי בשדי חמד חלק הפללים מערכת הבי"ת אות נ"ו ובקונטרס פאת השדי לחלקי הפללים במערכת הבי"ת (הוא שדי חמד חלק י"א) אות ל"ז ולדעת הפוסקים שהיא מדרבנן הוי ספק דרבנן ואין לברך ואם באנו להחמיר על השומע הנה נחמיר עליו להזקיקו שיקרא בעצמו דבר מה ושוב ישמע בדבריתורה כן נכון הדבר לצאת מידי כל חשש ברכה לבטלה ח"ו (נחזור לדאמאן עלה אם אפשר שיברך אהד ברפת המצוה על המצוה שיעשה חברו): ובסימן תרצ"ב פתב (במחזיק ברכה) על מה שפתב הרמ"א בסעיף א' דאחד יכול לברך והשני קורא שפתב הרב פרי חדש דהכי איתא בירושלמי ריש פרק שני דמגילה זה קורא וזה מברך מכאן ששומע פקורא עכ"ל וכתב על דבריו דבירושלמי קאי ארבי מאיר שקראו ונתן לאחר לברך ונראה מהירושלמי דקאי בברכה שלאחריה ואם כן אפשר דברכה שלפניה אי אפשר שאחד יברך ואחר יקרא והביא שפן פתב הרב זקן אהרן וכו' (הביא לשון הרב זקן אהרן שהביא בסי' תרפ"ט הנז"ל וסיים) הרי דכתב הרב דהירושלמי בברכה שלאחריה אמנם בברכה ראשונה פתב בפירוש דאין אחד מברך ואחד קורא ועל מה שפתב הרב זקן אהרן דהתם בדיעבד העיר דהא בירושלמי אמר דר' מאיר נתן לכתחלה לברך שוב פתב דמקור דברי הרמ"א הם מהגהות אשירי פרק ב' דמגילה בשם אור זרוע ושם פתוב מפורש דיתכן לעשות כן לכתחלה בין ברכה שלפניה ובין שלאחריה ולמד כן מן הירושלמי (אף שפתב דהכי איתא בתוספתא סמיכתו היא על הירושלמי) שאמרו דשומע פקורא וטעם זה שייך אברכה שלפניה נמי ושוב העיר על הרמ"א דלפי שיטתו זאת שפסימן תרצ"ב שפסק כמו שפתב בהגהות אשירי הנה לו להגיה על דברי מרן שבסי' קמ"א ולא זו בלבד שלא הגיה אלא דמתבאר מדבריו שם שמודה לדינו של מרן ויישב כמו שפתבו האחרונים שהביא בסי' מ"ז דשאני ברפת קריאת ספר תורה שפך היתה התקנה וכו' ועוד אפשר דהרמ"א סובר דשאני מגילה דהקלו בה טובא לא כן בקריאת ספר תורה ושגם הרב שאלת יעב"ץ ח"א סוף סי' ע"ה פתב דשאני מגילה וכו' והעיר על דברי השאלת יעב"ץ על השגתו על הרב טורי זקב בסי' קמ"א וכו' אלו תנרף דב"ק ואין הברע לדינא בדב"ק הללו אי סבירא ליה פהרב הלק"ט דבכל הברכות הדין שנה מטעם

הירושלמי דשומע כעונה וקריאת ספר תורה שאני משום שפך היתה התקנה או נקיט פהרב זקן אהרן דלא יתכן שגיה יברך ונחברו יעשה המצנה ומגילה שאני משום דהקלו בה טובא (דלומר כמו שפכת הרב זקן אהרן דהתם דיעבד ובברכה שלאחריה וכו' ודאי לא יתכן כמו שביאר מתוך דברי הירושלמי ומהגהות אשירי כנז"ל) אבל מדבריו שביסמין מ"ז הנ"ל מוכח דנקיט פדעת הרב זקן אהרן הנ"ל וכן הבין בדעתו הרב מוהר"א פינסו בספר משפט פתוב וכבר כתבתי למעלה הנראה לדעתי הדלה בזה: והנה השגתי עתה ספר בית דוד (הנז"ל בד"ה ובזה) וראיתי שפאמת לא מצא ישוב לקושיתו ודבריו הם בסי' שצ"ג וכתב הרב שם דלא משפחת שום מצנה שאחד יברך ונחברו יעשה המצנה כי אם פשמברך אחר התחלת עשיית המצנה דלא קפדינו לברך עובר לעשייתו ממש אלא פשהמברך הוא העושה המצנה אבל אם אחד מברך ואחד עושה המצנה אינו יכול לברך עובר לעשייה דשמה מלה חברו ולא יעשה המצנה הנה בכי האי גוונא הוא דמצינו שאחד מברך ונחברו עושה המצנה והביא דמיון לזה ברפת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו שמברך אבי הבן אחר שפמל מוהל אחר את בנו בין מילה לפריעה כדי שתוצדק לשון הברכה להכניסו בבריתו וכו' אבל בתקיעת שופר לא יתכן לעשות כן שגיה יברך ואחר יתקע שאם יברך קודם שיתקע הרי יש לחוש שהתוקע ימלה ולא יתקע ואם יברך אחר שיתקע אם פן אינו עובר לעשייה פלל דאינו דומה לברפת להכניסו דאף שאינו מברך מקודם ממש על פל פנים הרי הוא מברך קודם הפריעה אבל שיברך אחר שגמר המצנה לגמרי לא מצינו שתקנו חכמים ברכה אמצנה בכי האי גוונא ואם פן לא יתכן פלל שאחד יברך ונחברו יתקע ומה שהביא בתרומת הדשן בשם הרא"ש שגם בני הקהל חייבים לברך לשמוע וכו' לאו למימרא שבני הקהל יברכו אלא פונתו שעליהם היתה מוטלת חייב ברכה זו לולא החשש דשמה מלה התוקע ולכן הניחו שיברך התוקע פי לו נאה לברך פיון שבידו לתקוע לא חיישינו שימלה ומהאי טעמא נמי במקרא מגילה פשקורא אחר שפבר יצא ידי חובתו מברך הקורא ולא השומע ולפי דברי התרומת הדשן הנה ראוי שיברך השומע ולא הקורא (כמו בשופר) דאף שהברכה היא על מקרא מגילה דשמיעתו נחשבת פקריאה שאם לא פן איך יברך לו הקורא על מקרא מגילה אלא ודאי האמת תורה דרפה אלו תורף דב"ק ואסיק דברי התרומת הדשן בקושיא ותמיהני על רב גדול שפמותו שפמקום שפא להכריח היפך סברת רבינו התרומת הדשן אדרבא משם יש סיעתא לדבריו ואיך נעלם ממנו שהרמ"א כתב מפורש בריש סי' תרצ"ב שיכול אחד לברך ונחברו יקרא והיינו בין ברכה שלפניה ובין ברכה שלאחריה (כנז"ל בד"ה ובסימן) והוא פנגד היסוד של הרב ועם שמרן חיד"א פכת לחלק לדעת הרמ"א דשאני מגילה דאקילו בה טובא מפל מקום אם אין מזה הכרח לסברת התרומת הדשן (שיכול אחד לברך ברפת המצנה ונחברו יעשה המצנה) על פל פנים ללמוד ממקרא מגילה היפך סברת התרומת הדשן ל יתכן פמבואר: ועיינתי עתה בגוף תשובת רבינו התרומת הדשן וכמדומה לי שהרב בית דוד לא עיין בגוף דבריו כי אם מה שפכת בשמו מרן הבית יוסף אבל אם הנה רואה גוף דבריו לא הנה לו מקום לפלפל בזה שהחילוק בין שופר לשאר מצות מפורש בדבריו ונ"ל בסי' ק"מ שאלה חולה שאינו יכול לבא לבית הפנסת ונחברו שפבר יצא יתקע לו מי יברך החולה או התוקע תשובה יראה דמן הדין יברך החולה בעצמו דכיון דעיקר המצנה בשמיעה פדמוכח וכו' וכיון דאיהו נמי שומע כמו התוקע

ואיהו מיחייב לשמוע ולא התוקע אמאי לא יברך בעצמו ולא דמי לשומעים משליח צבור
דלא מברכי דהתם שליח צבור גופיה מיחייב לתקוע וכינן דאיהו דתקע שפיר טפי דאיהו
מברך ונפקי פולהו בברכתו דאין להרבות בברכות דלא צריכין וכו' אבל בנדון דידן
דשליח לאו בר חיובא רק החולה ומצנת השמיעה היא בגוף החולה כמו בגוף התוקע אם
פן למה לא יברך אותו שמחוייב בדבר ואף שזה מכשיר לו השמיעה מכל מקום הרי הוא
כמו שקושר תפלין לחברו בראשו ובזרועו דמסתמא לא יברך רק המניח פן נראה מן
הדין אלא שאין נוהגים כן עכ"ל הרי שכתב גבי תקיעת שופר מילתא בטעמא אמאי מן
הדין צריך הינצא לברך ואם פן נוכל לומר דבשאר מצות שאין עסק בהן להינצא ידי
חובתו יודה הרב תרומת הדשן לסברת הרב בית דוד דהמוציא הוא יברך ולא הינצא ואף
בקושר תפלין לחברו שכתב שיברך המניח היינו נמי מהטעם שכתב בשמיעת שופר
שקרי המניח עצמו הוא עושה מצוה כל זמן שתפלין בזרועו ובין עיניו ולכן שייך הוא
לברך יותר מהקושר שר לפי שהוא חייב והקושר כבר יצא ידי חובתו אבל בעלמא
כשהחייב במצוה אינו עושה שום עסק בהמצוה ואיש אחר עושה המצוה בשבילו אפשר
שסובר הרב תרומת הדשן שהעושה המצוה הוא שיברך ולא הינצא: אמנם נראה שיש
סתירה לסברת הרבנים זמן אהרן ובית דוד הנז"ל דנקטי בפשיטות דלא משפכת שיהא
אחד מברך ונחברו יעשה המצוה מדברי הגהות אשירי בסוף פירק ראיהו בית דין ונ"ל
ברפת המצוה כגון להניח תפלין ולהתעטף בציצית אף על פי שזה מקנים המצוה חברו
מוציאו אפילו אם אינו עוסק עתה באותה מצוה חוץ משמע וברכת המזון ותפלה ואם
בעצמו אינו יודע גם באלו חברו מוציאו וכו' עכ"ל הרי דבכל ברפת המצות חוץ משלש
הנ"ל הדין הוא דכול אחד לברך ונחברו עושה המצוה והרב מגן אברהם בסי' ח' סק"ח
כתב ונ"ל פתב בהג"מ (במחצית השקל מבואר דגרסינן בהג"א וכוונתו על הגהות אשירי
הנ"ל) סוף פירק ג' דראש השנה שאם אחד מתעטף בציצית יכול חברו לברך לו ובתרומת
הדשן סי' ק"מ כתב מי שקושר תפלין לחברו מסתמא לא יברך אלא הלובש וכו' וצריף
לומר דהג"מ מייירי שהמתעטף אינו בקי בברכה עכ"ל ולפי זה אין סתירה לסברת
הרבנים הנ"ל מדברי ההגהות אשירי דלגבי שאינו בקי בנדאי גם הם מודים שיקול הבקי
להוציאו בברכה אף שאינו עושה הוא המצוה אף הרב מחצית השקל הביא שהרב אליהו
רבה השיג על המגן אברהם דבהג"א הנ"ל מפירש ינצא דבכל הברכות חוץ משלש הנ"ל
יכול לברך אף לבקי עיי"ש והדין עמו והדרא קושנין לדוכתה וכו' קשה על מה שמתבאר
מדברי הרב טורי זקב בסי' תקפ"ה סק"ג דאם אחד מברך כדי שחברו יתקע הוי ברכה
לבטלה: ונודמן לידי לפי שעה ספר ארצות החיים ח"א להגאון מלבי"ם (אצלי יש רק
הלכות תפלין) וראיתי בסי' ח' ס"ק ל"א שהביא דברי המגן אברהם ואלהיו רבה הנ"ל
וכתב על זה דהמענין בלשונות הפוסקים יראה דהעיקר בזה דלכתחלה צריף העושה
המצוה לברך בעצמו וזה דוקא לענין עיקר המצוה לכתחלה אבל מדינא יכול חברו
להוציאו ואם ברך לו וענה אחריו אמן יצא דהא פללא הוא כל הברכות אף על פי שינצא
מוציא ולא חילק בין בקי לשאינו בקי וכן נראה מדברי הרמב"ם בהלכות ברכות וכוונת
הג"א היא שיקול לברך לו מדינא עכ"ל ורמזהו במשנה ברוכה בסי' ח' ועל פי דבריו
אפשר ליישב דקושניית הרב בית דוד היא אלקתחלה שכתב הרב תרומת הדשן שמן הדין
יברך הינצא ואלא לכתחלה צריף שהעושה המצוה בעצמו יברך ואם פן לכתחלה צריף

התוקע לברך וכן מתיישבים שפיר דברי הרב זקן אהרן דהא בדיעבד מתבאר מדבריו דמודה דמהני ולא אמר אלא אלכתחלה דלא מצינו דאחד יברך על המצוה שיעשה חברו וכן מתיישבים דברי הרב טורי זקב אלא דעיקר דברי ארצות החיים הנ"ל במחילת כבוד גאוונו תמוהים הם דמלבד דמשמעות לשון שאמרו בש"ס כל הברכות אף על פי שיצא מוציא הוא דאפילו לכתחלה ואם פן לפי דעתו דסתמיות המאמר מורה שלא לחלק בין אינו בקי לבקי צריך לומר דגם לבקי מוציא לכתחלה ועוד יש לתמוה שנגעלם מכבוד גאוונו מה שפכת הריב"ה בא"ח סי' רע"ג בשם בעל הלכות גדולות גבי מי שקידש ובא לקדש לאחרים שאם אין יודעים לקדש מקדש להם ואם יודעים לקדש אינו מקדש להם וכתב מרן בבית יוסף שחילוק זה כתבו בכל בו בשם הרי"א ג וטעמו משום דהא דאמרין כל הברכות אף על פי שיצא מוציא הני מקלי להוציא את שאינו בקי אבל לא להוציא את הבקי הרי שדעת הגאונים הללו דלא אמרו שמוציא אף שפבר יצא אלא לשאינו בקי והיכי קאמר דכלל דכל הברכות וכו' הוא אף לבקי היפך דעת הגאונים וכן דעת מרן בשלחן ערוך שם סעיף ד' והנה הטור כתב בתחלה שמצא פתוב על שם הגאונים דמי שקידש לאנשי ביתו ובא אצל אחרים אינו יכול לקדש ותמה על זה אם כתבו פן הגאונים ושוב הביא מה שחילק בעל הלכות גדולות בין בקי לשאינו בקי ופירש הרב בית חדש שפונתו לומר שפנה מתיישבים דברי הגאונים וכו' עי"ש ונמצא לפי זה שגם הגאונים סוברים פן דמה שאמרו אף על פי שיצא מוציא אינו אלא למי שאינו בקי (ועיין לקמן בד"ה ודע שדברי): הן אמת שהרב נהר שלום בסי' תקפ"ה אות ג' הבין מדברי הגאונים שהביא הטור בסי' רע"ג דפליגי אהלכות גדולות שחילק בזה וגם הביא מה שכתב הפגן אברהם בסי' ח' סק"ח ליישב דברי התרומת הדשן דלא תיקשי לן עליה מדברי ההגהות אשרי דצריך לומר דהגהות מייירי באינו בקי וכו' וכתב על דבריו שאין נראה לו פן אלא הגהות אשרי פליגי אסברת הלכות גדולות ומפרשי הא דאף שיצא מוציא מייירי אפילו בבקי דלמה נפרש דברי ההגהות אשרי באינו בקי פיון דבלאו הכי אהיה דהלכות גדולות איכא מאן דפליג כדמוכח מדברי הטור בסימן רג"ע הנ"ל עכ"ל מפל מקום המעיין בדברי הרב בגופן שלהן יראה שהביא מה שכתב מרן הפרי חדש על דברי התרומת הדשן הנז"ל לאשר ולקיים המנהג שהוא פדת וכהלכה דהא קנימא לן כל הברכות אף שיצא מוציא אף לבקי ודלא כמו שכתב מרן בסי' רג"ע סעיף ד' (אלו תנורף דברי הפרי חדש) וכתב על דבריו ואני אומר דהתרומת הדשן יאמר לא כי אלא כל שיצא אינו מוציא אלא לבקי כבעל הלכות גדולות שדבריו דברי קבלה שסובר פן כמו שכתב הטור בשמו בסי' רג"ע עכ"ל הרי שדחה דברי הפרי חדש על פי סברת הבעל הלכות גדולות שדברי קבלה הם דבריו ואם פן ודאי דהכי אית לן למינקט ובאמת שאני תמה על מה שדחה דברי הפגן אברהם בסי' ח' (במאי דאוקים, דברי ההג"א באינו בקי) בטענה דכיון דהאיכא מאן דפליג אהיה דהלכות גדולות כדמוכח מדברי הטור למה נפרש דברי ההג"א באינו בקי ונקא כנז"ל דמלבד שנראה שלא ראה דברי הרב בית חדש שהסכים דעת הגאונים לסברת בעל הלכות ופירש פן בדעת רבינו הטור שפונתו לומר שעל פי חילוקו של בעל הלכות מתיישבים דברי הגאונים פיעניין שם ועוד בר מן דין איני מבין מאי קאמר דלמה נפרש וכו' דפשיטא פיון שדברי ההלכות דברי קבלה הם הלא טוב לנו לפרש דהגהות אשרי קיימי בהאי שיטתא דאתאי כהלכתא וכמו שפן

פסק מֶרֶן וגם הֶרֶב תְּרוּמַת הַדָּשָׁן כְּתֹב הֶרֶב שֶׁם דְּקָאֵי בְּשִׁטָּה זוֹ כִּיעֵי"ש וְאִם כֵּן לָמָּה לֹא נֹאמַר עַל הַהֵג"א שְׁאֵמַר כִּהְלֵכָה כְּדַבְרֵי הַבַּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְדַעֲמִיָּה: וְעוֹד תִּמְנֶה לִי עַל הֶרֶב נֶהַר שְׁלוֹם דָּאָף לִפְיֵי מַה שֶׁהֵבִין שְׂדַעַת הַגְּאוּנִים שֶׁהֵבִיא הַטּוֹר חוֹלְקַת אֶסְכֶּרֶת בַּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְלֹא רָאָה מַה שֶׁפָּתַח הֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ בְּכַוֵּנַת דְּבָרֵי הַטּוֹר) בְּנֻדָּאֵי לֹא נוֹכַל לֹאמַר שְׁסוּבְרִים הַגְּאוּנִים דְּגַם לְבָקִי מוֹצִיא שְׁהָרֵי הֵם פְּתֹבוּ דְּמֵי שְׁקִידוֹשׁ לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּבָא אֲצֵל אַנְשֵׁים אַחֲרֵים אֵינּוּ מְקַדְּשׁ לָהֶם וְאִין לָנוּ לְפָרֵשׁ דְּבָרֵיהֶם אֲלֵא אַחַת מִשְׁתִּים אוֹ שְׁסוּבְרִים דְּמַה שְׁאֵמְרוּ כֹּל הַבְּרָכוֹת אֲף שִׁיִּצְא מוֹצִיא אֵינּוּ אֲלֵא לְשִׁאֵינוּ בְּקֵי וְאִינְהוּ דְּאֵמֹר (דְּאֵינוּ יְכוּל לְקַדְּשׁ לָהֶם) לְבָקִי וְכַדְפִּירֵשׁ בְּאַמַּת הֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ בְּכַוֵּנַתְּם אוֹ שְׁנֹאֲמַר שְׁסוּבְרִים שְׁגַם לְשִׁאֵינוּ בְּקֵי אֵינּוּ מוֹצִיא וְכֵן הֵבִין רַבֵּינוּ הַטּוֹר מְדַבְּרֵיהֶם בְּתַחֲלַת הַהִשְׁקָפָה וְתַמָּה עֲלֵיהֶם אִם פְּתֹבוּ כֵּן דְּתַלְמוּד עָרוּף הוּא בְּיַדְנוּ כֹּל הַבְּרָכוֹת אֲף שִׁיִּצְא מוֹצִיא אֲבָל וְדָאֵי אִין שׁוּם צַד לִיְיָחֹס בְּדַעֲתָם שְׁסוּבְרִים שְׁגַם לְבָקִי מוֹצִיא כְּמוֹכֵן וְאִם כֵּן מַה פְּתֹבוּ יָפָה לְפָרֵשׁ בְּדַעַת הַהֵג"א שְׁאֵמַר לְבָקִי מוֹצִיא מִשׁוּם דְּבָלְאוּ הָכִי יֵשׁ חוֹלְקִים אֶסְכֶּרֶת בַּעַל הַהֵלְכוֹת דְּהָא תִּינַח אִם הַגְּאוּנִים הַחוֹלְקִים עַל בַּעַל הַהֵלְכוֹת הָיוּ סוּבְרִים דְּגַם לְבָקִי מוֹצִיא אֲבָל אַחֲרֵי שְׁלֵא יִתְּכֵן לְפָרֵשׁ כֵּן בְּסִבְרַתְּם מֵהֵיכָא תִּימֵי לֵן לְמִימַר דֵּהֵג"א יִסְבְּרוּ דְּגַם לְבָקִי מוֹצִיא מִשׁוּם שְׁבָלְאוּ הָכִי הַגְּאוּנִים חוֹלְקִים עַל דַּעַת הַהֵלְכוֹת גְּדוּלוֹת בְּסִבְרָא אַחֲרַת סוּף דְּבָרֵי הֶרֶב נֶהַר שְׁלוֹם בְּזַה נְפִלְאוּ מִמְּנֵי וְאִין בְּדַבְּרֵיוּ כְּדֵי לְדַחוֹת דְּבָרֵי הֶרֶב מְגוֹ אַבְרָהָם אֲלֵא שְׁכַנְרָאָה נְעֵלָם מִמְּנֵוּ גּוּף דְּבָרֵי הַהֵגְהוֹת אֲשִׁירֵי (כִּי רָאָה מַה שֶׁהֶרֶב מְגוֹ אַבְרָהָם כְּתֹב בְּשִׁמּוֹ) שְׁמִפּוֹרֵשׁ יִצְא מִדְּב"ק שְׁגַם לְבָקִי מוֹצִיא וּמִזֵּה הָיָה לוֹ לְהַשִּׁיג עַל דְּבָרֵי הֶרֶב מְגוֹ אַבְרָהָם וְכִמוֹ שֶׁהַשִּׁיג עָלָיו הֶרֶב אֲלֵיהוּ רַבָּה כְּנֻז"ל וְתוֹ לֹא מִיָּדֵי: וּבְהִיּוֹתֵי בְּזַה רְאִיתִי דְּבָרֵי תִימָה לְהֶרֶב נֶהַר שְׁלוֹם בְּסִי רַע"ג אוֹת א' וְהוּא שְׁמֶרֶן בְּבֵית יוֹסֵף שֶׁם (ד"ה וּמ"ש דַּע"ג) כְּתֹב דְּהַמְרָדְכִי בְּפָרְק עֲרֵבִי פְּסוּחִים כְּתֹב דְּקִידוֹשׁ דְּשַׁחֲרִית אֵינּוּ יְכוּל לְהוֹצִיא אַחֲרֵים כֵּינּוּן שְׁאֵינוּ מְבָרַף אֲלֵא בְּרַפְת הַנְּהַגִּין בְּלִבְד אֲבָל רַבֵּינוּ יְרוּחָם כְּתֹב שְׁאֵמַר שְׁאֵינוּ מְבָרַף אֲלֵא בְּרַפְת הַנְּהַגִּין בְּלִבְד כֵּינּוּן דְּמִשׁוּם דְּמִצְוָה לְקַדְּשׁ הוּא מְבָרַף מוֹצִיא אֶת אַחֲרֵים וְכִיִּצְא לְזַה כְּתֹב רַבֵּינוּ בְּסִי תפ"ד בְּמַה שְׁנַחֲלִקוּ הַפּוֹסְקִים אִם יְכוּל לְהוֹצִיא אַחֲרֵים מִבְּרַפְת בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה דְּטִיבּוֹל רֵאשׁוֹן אֲף כְּשִׁאֵינוּ טוֹעֵם עִמָּהֶם וְדַעַת הָרֵא"ש שִׁיכּוֹל לְהוֹצִיא וְכֵן נִרְאָה מִדְּבָרֵי הָרֵי"ף וְהָכִי נְקֻטִינּוּ עכ"ל וּבְשִׁלְחָן עָרוּף סַעִיף ד' כְּשִׁפְתַּב שִׁיכּוֹל לְקַדְּשׁ לְאַחֲרֵים אֲף שְׁבִרְכַת הַיִּין הִיא בְּרַפְת הַנְּהַגִּין וְאֵינוּ מוֹצִיא אַחֲרֵים בְּבִרְכַת הַנְּהַגִּין אִם אֵינוּ טוֹעֵם מְכַל מְקוֹם בְּרַכָּה זוֹ בְּקִידוֹשׁ פְּקִידוֹשׁ דְּמִיָּא לֹא כְּתֹב בְּפִירוּשׁ מַה דִּין קִידוֹשׁ הַיּוֹם וְהַרְמ"א כְּתֹב וְאֵפִילוּ קִידוֹשׁ שֶׁל יוֹם בְּשַׁחֲרִית מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן וְכַתֵּב עַל זֶה הֶרֶב נֶהַר שְׁלוֹם מֶרֶן הַשְּׁמִיט וְאֵפִילוּ בְּקִידוֹשׁ שֶׁל יוֹם מִשׁוּם דְּכֵינּוּן דְּפוֹסֵק כְּבַעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת דְּדוֹקָא בְּאִינָם יוֹדְעִים לֹא שְׁכִיחַ כָּלֵל שְׁאִינָם יוֹדְעִים בּוֹרָא פְּרִי הַגָּפֶן וְהַפּוֹסְקִים שְׁכַתְבוּהוּ מִשׁוּם שְׁסוּבְרִים דְּאֵפִילוּ בְּיוֹדְעִים מוֹצִיא עכ"ל וּלְפִי דְּבָרֵיו צְרִיף לֹאמַר דְּמֶרֶן בְּשִׁלְחָן עָרוּף חֲזַר בּוֹ מַמָּה שְׁכַתֵּב בְּבֵית יוֹסֵף דְּנְקֻטִינּוּ כְּמוֹ שְׁכַתֵּב רַבֵּינוּ יְרוּחָם וְהָרֵא"ש וְהָרֵי"ף וְהַטּוֹר דְּכֵינּוּן דְּמִיָּא שְׁפִיר דְּמִיָּא וְכֵן בְּדִין כֵּינּוּן דְּרַבִּים נִינְהוּ וְסִבְרַת הַמְרָדְכִי יַחֲדָאָה הִיא וּמַה גַּם דְּהָרֵי"ף וְהָרֵא"ש וְהַטּוֹר נְמִי סְבָרֵי הָכִי וְתִימָה מֵאַחַר שְׁדַבְּרֵיוּ בְּבֵית יוֹסֵף נְכוּנִים וְחֻזְקִים לַעֲנֵן פְּסֵק הַלְכָה אִיף יוֹכַל לְחַזֵּר מִזֵּה בְּשִׁלְחָן עָרוּף וְעַל פְּסָקוֹ שְׁבַבִּית יוֹסֵף קָשָׁה לְמֵאֵי אֵיִצְטְרִיף לְמִימַר דְּהָכִי נְקֻטִינּוּ כֵּינּוּן דְּלַדִּידָהּ לֹא מִשְׁפַּחַת הָאֵי דִּינָא כָּלֵל וְתוֹ דְּבָסִי תפ"ד כְּתֹב בְּשִׁלְחָן עָרוּף מֵאֵן דְּבַעֲי בְּרוּכֵי בְּכַמָּה בְּתֵי

מְבַרֵּךְ בְּרִישָׁא בְּבִיתֵיהּ וְכוּ' וְהַדָּר מְבַרֵּךְ לְכָל חַד וְחַד בְּבִיתֵיהּ וְשִׁתּוּ אֵינְהוּ פָּסָא דְקִידּוּשָׁא וְדִאֲגַדְתָּא וְאֶכְלִי יֶרֶק וּמְצָה וְאֵיהוּלָא אֶכְלִי וּשְׁתִּי בְּהַדְיָהּ וְכוּ' וְהוּא פְּלִשׁוֹן הֶרִי"ף וְהָרָא"ש וְהַטּוֹר וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הוּא שְׂאָף עַל הַיְרָקוֹת דְּטִיבּוּל רֵאשׁוֹן מְבַרֵּךְ לְהֵם וְאֵינוּ אוֹכֵל עִמָּהֶם וְכֵן פִּירֵשׁ דְּבָרָיו הֶרֶב נֶהַר שְׁלוֹם שֵׁם שְׁכַתְבּוֹ וְז"ל מְבַרֵּךְ לְכָל חַד אֶפְיִלוּ בְּטִיבּוּל רֵאשׁוֹן דְּכִינּוֹן דְּתַקְנַת חַכְמִים הִיא מְשׁוּם הַיְפָרָא דְּתִינוּקוֹת הָיוּ כְּבִרְפַת מְצָה וְיָכוּל לְהוֹצִיאֵם אֶף שְׂאִינוּ טוֹעֵם כֶּף פֶּתַח הָרָא"ש וְכוּ' עִי"ש וְהָרִי הוּא כְּמִבְנוֹאֵר שְׁמִפְרֵשׁ כֵּן דְּבָרֵי הַשְּׁלַחַן עָרוּף וְהַדְּבָר תְּמוּהָ אִם בְּרַפַת הֵינּוּ לִיכָא מֵאֵן דְּלֵא יַדַע לִיהּ כֹּל שְׁפִן בְּרַפַת בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה דְּתַדְרִיָּה וְרִגְלֵהּ טְפִי וְאִם כֵּן הֵיכִי מְצִי מְפִיק לְהוּ אֶף עַל גַּב דְּלֵא אֶכְלִי בְּהַדְיָהּ הֵלֵא אִיהוּ סְבִירָא לִיהּ דְּלֵא מְפִיק אֶלָּא לְמִי שְׂאִינוּ בְּקִי וְתוּ דְּלִפִּי דְּבָרָיו צָרִיף לּוֹמֵר דְּהֶרֶם"א דְּכַתְבּוֹ שְׁהַדִּין כֵּן גַּם בְּקִידּוּשׁ שֶׁל שְׁחֵרִית בָּא לְחַלּוֹק עַל סְבִרַת הַשְּׁלַחַן עָרוּף דְּאֵינוּ מוֹצִיא לְבָקִי וְאִיהוּ סְבִירָא לִיהּ דְּמוֹצִיא אֶף לְמִי שֶׁהוּא בְּקִי וְקָשָׁה דְּמַלְבַּד דְּסִיגְנוֹן לְשׁוֹנוּ מוֹרָה דְּלֵא לְחַלּוֹק עֲלָיו הוּא בָּא כִּי אִם כְּמִפְרֵשׁ דְּבָרָיו וְעוֹד דְּאִם כֵּן עַל מַה שְׁכַתְבּוֹ מֶרֶן וְהוּא שְׂאִינֵם יוֹדְעִים הִנֵּה לוֹ לְהַגִּיָּה וְלוֹמֵר דְּאֶף לִיּוֹדְעִים מוֹצִיא וְיַדְעֵתִי שְׂיֵשׁ בְּיַד הַדּוֹחָה לּוֹמֵר דְּמְשׁוּם דְּמוֹבֵן כֵּן מְדַבְּרָיו שְׁבַקְיָדּוּשׁ הַיּוֹם (לְפִי דְּבָרֵי הֶרֶב נֶהַר שְׁלוֹם דְּבִרְפַת הֵינּוּ הַפֶּל יוֹדְעִים) לֵא הַנְּצָרָה לְהַגִּיָּה בְּפִירוּשׁ עַל מַה שְׁכַתְבּוֹ מֶרֶן וְהוּא שְׂאִינֵם יוֹדְעִים וְכֵן יוֹכֵל הַדּוֹחָה לְדַחוֹת כֹּל מַה שְׁדַקְדַקְתִּי בְּזָה אֶף אֵינוּ נְכוֹן בְּעֵינֵי וְהֶאֱמַת הוּא שְׁהֶרֶם"א לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַשְּׁלַחַן עָרוּף פֶּתַח כֵּן וְכֵן מִתְבָּאֵר יפ"ה יפ"ה מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ הַלְבוּשׁ שְׁכַתְבּוֹ שְׁנֵי הַדִּינִים הֵן שְׁגַם בְּקִידּוּשׁ שֶׁל שְׁחֵרִית הַדִּין כֵּן וְהֵן שְׁדוּקָא לְשְׂאִינֵם יוֹדְעִים וְכֵן נִמְשָׁף אַחַר זֶה הַגְּאוֹן מוֹהַרז"ש בְּשְׁלַחַן עָרוּף שְׁלוֹ עִי"ש וְהֵינּוּ וְדִאִי דְּמִי מְצִית שְׁקֵלֶת מְצִיאוֹת מְעַלְמָא וְאִיכָא מֵאֵן דְּלֵא יַדַע בְּרַפַת הֵינּוּ וּבְרַפַת פְּרִי הָאֲדָמָה וּמֶרֶן שְׁלֵא פֶתַח דִּין קִידּוּשׁ שֶׁל שְׁחֵרִית לֵא בְּכּוֹנֵה הַשְּׁמִיטוֹ אֶלָּא אוֹלֵי סִמְף שְׁמוּבֵן כֵּן מִמַּה שְׁלֵא פֶתַח לְחַלּוֹק בֵּין קִידּוּשׁ שֶׁל לִילָה לְשֶׁל שְׁחֵרִית אוֹ מְסִיבָה אַחֲרַת נְשִׁמַּט וְלֵא מְשׁוּם דְּלֵא שְׁכִיחַ מֵאֵן דְּלֵא יַדַע בְּרַפַת הֵינּוּ כֵּן נִרְאָה בְּרוּר לְדַעֲתֵי הַקְּצָרָה שׁוֹב רֵאִיתִי שֶׁהֶרֶב מֵאֶמֶר מְרַדְּכֵי הַשִּׁיג עַל הֶרֶב נֶהַר שְׁלוֹם שְׁנַעְלֵם מִמֶּנּוּ שְׁכָבֵר פֶּסֶק מֶרֶן בְּפִירוּשׁ בְּסוּף סִי' קס"ז דְּמוֹצִיא אֵת חֲבֵרוֹ בֵּין בְּקִידּוּשׁ שֶׁל לִילָה בֵּין בְּשֶׁל יוֹם וְהַצְּדֵק אֵתוֹ שְׁפִן מְפִירֵשׁ שֵׁם.

וְדַע שְׁדַבְּרֵי הַהֶגְהוֹת אֲשֶׁרִי בְּסוּף פֶּרֶק ג' דְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה (הַנּוֹז"ל בַּד"ה אֲמַנֵם נִרְאָה) הֵם בְּשֵׁם הָאוֹר זְרוּעַ וְגוּף דַּב"ק הֵם בְּשׁוֹ"ת אוֹר זְרוּעַ בַּח"ב סִי' רס"ב וְכַתּוּב שֵׁם בְּפִירוּשׁ דְּאֶפְיִלוּ בְּקִי חֲבֵרוֹ מְבַרֵּךְ עֲלָיו וְאֶפְיִלוּ לְכַתְחֵלָה וּלְפִי שְׁהַסְפֵּר יְקַר הַמְצִיאוֹת אַעֲתִיק דַּב"ק לְזַפּוֹת אֵת הַרְבִּים וְז"ל תִּנָּא אֲהֶבָה בְּרִיָּה דַר' זִירָא כֹּל הַבְּרָכוֹת אֶף עַל פִּי שְׂיָצָא מוֹצִיא שְׁכָל יִשְׂרָאֵל עַרְבִים זֶה בְּזָה בְּמַצּוֹת חוּץ מְבַרְכַת הַנְּהַנִּין וְכוּ' (הַבִּיא כֹּל דְּבָרֵי הַגְּמָרָא שְׁבַפְרָק בְּתָרָא דְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה דָּף כ"ט וּמֵאִי דְּתַנָּא דְּפּוֹרַס אֲדָם לְבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וְכוּ' בְּהַלֵּל וּבְמַגִּילָה אֶף עַל פִּי שְׂיָצָא מוֹצִיא וּמְסִיִּים) הַיְלָכָף כֹּל הַבְּרָכוֹת דְּהֵן חוּבָה וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ שְׁלֵא יְבָרַךְ כְּגוֹן הַלֵּל וּמַגִּילָה וּשְׁמִנָּה עֲשָׂרָה וְשְׁלֵא עֲשִׂנִי גוֹי וְכִינָצָא בְּהֵן וּבְרוּף שְׂאֶמֶר וּבְרַפַת הַמְצּוֹת כְּגוֹן לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין וְלַהֲתַעֲטֹף בְּצִיצִית א עַל פִּי שְׁנָה מְקַנִּים הַמְצּוֹנָה חֲבֵרוֹ מְבַרֵּךְ עֲלָיו כְּדִפְרִישִׁית דְּבִרְכַת אֶכִּילַת מְצָה לֵא תִיבְעִי לִיהּ דְּחוּבָה הִיא אֶף עַל פִּי שְׂיָצָא מוֹצִיא אֶף עַל פִּי שְׁנָה אוֹכֵל מְצָה חֲבֵרוֹ מְבַרֵּךְ עֲלָיו וְהִיא תּוֹסַפְתָּא דְּבְרָכוֹת פֶּרֶק בְּרַפַת זִימוֹן דְּתַנָּא עֲשָׂרָה שְׁהִיוּ עוֹשִׂים עֲשָׂר מְצּוֹת כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מְבַרֵּךְ לְעַצְמוֹ הִיוּ כְּוָלָם עוֹשִׂים מְצּוֹה אַחַת אֶחָד מְבַרֵּךְ לְכוֹלָם הֵתֵם הֵכִי פִירוּשׁוֹ עֲשָׂרָה שְׁהִיוּ עוֹשִׂים עֲשָׂר מְצּוֹת שְׂאִין

בְּרִכּוֹתֵיהֶן שְׁוֹת זֶה לֹבֵשׁ תְּפִלִּין וְזֶה צִיצִית וְכו' הוֹאִיל וְאִין בְּרִכּוֹתֵיהֶן שְׁוֹת כָּל אֶחָד מִבְּרַךְ לַעֲצֻמוֹ אֲבָל הָיוּ כְּנֹלֵם עוֹשִׂים מִצְוָה אַחַת שְׁכֹנֵלִם לֹבְשִׁים תְּפִלִּין אוֹ מִצְוָה אַחַת הוֹאִיל וּבְרַכָּה אַחַת הִיא אֶחָד מִבְּרַךְ לְכֹנֵלִם וְלֹאֹ דְוָקָא שְׁגַם הַמְּבַרְךְ עֶסוּק בְּאוֹתָהּ מִצְוָה אֲלֵא הוּא הַדִּין אֲפִילוֹ אֵינּוּ עוֹסֵק בָּהּ כְּדַפְרֵישִׁית שְׁזָה אוֹכֵל מִצָּה וְזֶה מִבְּרַךְ אֲלֵא אַגַּב דְּתַנִּי רִישָׁא שְׁהָיוּ עוֹשִׂים עֶשֶׂר מִצְוֹת וְכו' תַּנָּא נָמִי הָיוּ כְּנֹלֵם עוֹשִׂים מִצְוָה אַחַת הִילֵכְפָּה כָּל הַבְּרִכּוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה שְׁאִינֶן בְּאוֹת בְּעֵבֹר הַנְּאֻת הַגּוֹף אֲלֵא שְׁמֻצִית הַבְּרַכָּה עָלָיו וְאִי אֲפִשֶׁר לוֹ לִיפְטֹר מִמֶּנָּה אִף עַל פִּי שְׁיִצָּא מוֹצִיא וְאֲפִילוֹ בְּרַכַּת הַמִּצְוֹת שְׁזָה עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה וְחִבְרוּ מִבְּרַךְ עָלָיו וְאֲפִילוֹ הוּא בְּקִי חִבְרוּ מִבְּרַךְ עָלָיו וְאֲפִילוֹ לְכַתְחֻלָּה חוּץ מִבְּרַכַּת הַמְּזוֹן וּקְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה כִּהִיא דִּירוּשְׁלָמִי בְּרִכּוֹת פָּרָק מִי שְׁמַתּוֹ תַּנִּי כָּל מִצְוֹת שְׁאֵדָם פְּטוֹר אֲדָם מוֹצִיא אֶת הַרְּבִים יְדֵי חוֹבָתָם פִּירוּשׁ פְּטוֹר הֵינּוּ שְׁפָכֵר יִצָּא וְנִפְטֹר וּמְסִיק וְהָא אֲנִי תַנֵּן בְּנִיחוּתָא כָּל שְׁאִינּוּ חֵיב בְּדָבָר אֵינּוּ מוֹצִיא הָא אִם הָיָה חֵיב אֲפִילוֹ יִצָּא מוֹצִיא וְכו' וּמְסִיק אָמַר רַב שְׁנִיא בְּרַכַּת הַמְּזוֹן דְּכַתִּיב וְאֲכַלְתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבְרַכְתָּ מִי שְׁאֲכַל הוּא יְבַרְךְ וְכו' ר' יוֹסִי וְר' יְהוּדָה בֵּן פַּזִּי הָיוּ מְתִיבִין אֶמְרוּ לֹא מְסַתְּבֵר בְּקְרִיאַת שְׁמַע שְׁיִהָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְשַׁנֵּן בְּפִיו לֹא מְסַתְּבֵר בְּתַפְלָה שְׁיִהָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים עַל עֲצֻמוֹ פִּירוּשׁ הָנִי שְׁלֶשֶׁה אִף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּרִכּוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה וְאֵינֶן בְּאוֹת בְּעֵבֹר הַגּוֹף אֲפִילוֹ הָכִי אֵין סְבָרָא לֹמַר שְׁיִהָא חִבְרוּ מוֹצִיאֹ הוֹאִיל יוֹדַע בְּעֲצֻמוֹ אֵלוֹ הַבְּרִכּוֹת אֲבָל שְׁאָר בְּרִכּוֹת אִף שְׁיִודַע בְּעֲצֻמוֹ חִבְרוּ מִבְּרַךְ עָלָיו וְאִם בְּעֲצֻמוֹ אֵינּוּ יוֹדַע גַּם בְּאֵלוֹ הַשְּׁלֶשֶׁה חִבְרוּ מִבְּרַךְ עָלָיו וּמוֹצִיאֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ עכ"ל: וְמָה שְׁפָתַב הָרַב בֵּית דָּוִד הַגָּ"ל (בד"ה וְהִנֵּה הַשְּׁגָתִי) דְּבַתְּקִיעַת שׁוֹפָר לֹא יִתְכַן שְׁיִבְרַךְ הַשׁוֹמֵעַ קוֹנְדָם שְׁיִתְקַע דְּשָׁמָא יִמְלֵךְ הַתּוֹקַע וְלֹא יִתְקַע וְכו' קִצַּת קִשָּׁה שְׁלֹא זָכַר שֶׁר אֶת יוֹסֵף דְּבָרֵי מֶרְן הַבֵּית יוֹסֵף בִּיּוֹ"ד ס' רס"ה (בד"ה וְכַתֵּב עוֹד) שְׁעַל מָה שְׁפָתַב הַרְּשָׁב"א בְּבְרַכַּת לְהַכְנִיסוֹ אִם הָאֵב הוּא הַמּוֹהֵל מִבְּרַךְ קוֹנְדָם שְׁיִמּוּל וְאִם אֵינּוּ הָאֵב מְמַתִּין לְאַחַר הַמִּילָה שְׁמָא יִמְלֵךְ הַמּוֹהֵל וְנִמְצָאָת בְּרַכַּת הָאֵב לְבַטְלָה עַל זֶה פָּתַב מֶרְן וְאֵנּוּ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל נִהְגּוּ שְׁלֹא לְחוּשׁ שְׁמָא יִמְלֵךְ שְׁהָרִי אֵנּוּ מְבַרְכִים בְּרַכַּת אִירוּסִין קוֹנְדָם קִידוּשִׁין עכ"ל הָרִי דְּדַעַת מֶרְן דְּלֹא חִיִּישִׁין אִף בְּאַחַר לְשָׁמָא יִמְלֵךְ וְכֵן פָּתְבוּ הַגְּאוּנִים רש"ל בְּחֻקְמַת שְׁלֵמָה וּמוֹהַר"ם מְלוּבְלִין בְּפִירוּשֵׁיהֶם עַל דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּפָרָק קֵמָא דְּפִסְחִים דָּף ז' ד"ה בְּלַבְעַר וְכו' (שְׁפָתְבוּ לְבָרַךְ אַחַר בְּרַכַּת אִירוּסִין דִּילְמָא הִזְרָה בָּהּ) וְהֵם מֵיֵאֵנוּ בְּזֶה מַר אָמַר וְאֵנּוּ לֹא נוֹהֲגִים כֵּן בְּגַלִּיל הִזָּה וּמַר אָמַר אֲבָל אֵנּוּ נוֹהֲגִים לְבָרַךְ קוֹנְדָם אִירוּסִין עִי"ש אֲלֵא שְׁנִרְאָה שְׁמֶרְן בְּשִׁלְחֹן עָרוֹף נִקְיֵט לְמִיחָשׁ לְשָׁמָא יִמְלֵךְ וְלָכֵן פָּתַב בְּרִישׁ ס' רס"ה דְּבְרַכַּת לְהַכְנִיסוֹ מִבְּרַךְ בֵּין חִזְתוּף לְפָרִיעָה וְהָרִי הוּא כְּמִבְּנֹאֵר שְׁקוֹנְדָם הַחִזְתוּף לֹא יְבַרְךְ וְהִזָּה טַעְמוֹ שְׁמָא יִמְלֵךְ הַמּוֹהֵל כְּמוֹ שְׁפָתְבוּ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁם וְמָה שְׁנוֹהֲגִים בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל לְבָרַךְ קוֹנְדָם הַחִזְתוּף הִיכָּף מְשַׁמְעוֹת דְּבָרֵי מֶרְן בְּשִׁלְחֹן עָרוֹף פְּתַבְתִּי בְּקוֹנְטְרִיס פְּאֵת הַשְּׂדֵי לְחֻלְק הַפְּלָלִים בְּמַעְרַכַּת הַבֵּי"ת (הוּא סֵפֶר שְׂדֵי חֻמַּד חֻלְק א') אוֹת נ"ו עִי"ש (מד"ה וְדַע שְׁפָתְבִיתִי וְכו' וְהִלָּאָה): אַחַר כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים חִיפְשִׁיתִי בְּסִפְרִים לְרֵאוֹת הִיעֲמָדוּ עַל דְּבָרֵי הָרַב בֵּית דָּוִד בְּעֵנִין זֶה וּמִצָּאִיתִי אֶת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי סִפְרָא רַבָּה וְיִקְרָא עָרְף הַשְּׁלְחֹן שְׁפָסִי תַקֵּפ"ה אוֹת ג' הִבִּיא תְּנִירָף דְּבָרֵי הָרַב בֵּית דָּוִד ס' שצ"ג דְּלֹא מְשַׁכַּחַת שְׁאֶחָד יְבַרְךְ וְחִבְרוּ יַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה אֲלֵא כְּשִׁאֵינּוּ מִבְּרַךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָהּ דְּאֵילוֹ כְּשִׁמְבַרְךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיהָ יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא יִמְלֵךְ הַעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה וְכַתֵּב שְׁלֹא זָכַר שְׁכַדְּבָרֵי פְתַבוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהַמְּרַדְכֵי בְּפִסְחִים דָּף ז' דְּאֵין מְבַרְכִים (בְּרַכַּת

להכניסו) עובר לעשייה אלא אם הוא עושה המצוה אבל כשמברך אחר לא והביאו ראיה
מברכת אירוסין דאינו מברך אלא אחר אירוסין וכן כתב הפלפול בשם רבינו פרוץ בהלכות
נטילת ידים וסמ"ג עשין מ"ח גבי ברכת אירוסין וטור יו"ד סי' רס"ו בשם רב שר שלום
ובעל העיטור גבי ברכת להכניסו והרשב"ץ ח"א סי' ע"ד פירש הטעם שמה אחר הברכה
לא יעשה חברו המצוה ונמצאת ברכתו לבטלה וכן כתב הרשב"א סי' שפ"ב וכי האי
גונא פתב הרמב"ד בהלכות אישות עי"ש דלא כמ"ש הרב פרי הארץ ח"ב ביו"ד סי' א'
ומה שהקשה מהרמב"ם פ"ק יו"ד מהלכות אישות ארס וקנס לחופה ולא ברה וכו' לא
ראה מה שכתב הר"ן בפ"ק קמא דפסחים דברכות אלו אינם ברכות המצוה אלא שבח
וכו' אבל ברכת אירוסין ברכת המצוה היא ואף דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש סברי לברה
קודם, אירוסין עיין בית יוסף אהע"ז סי' ל"ד ומשמע אפילו אחר יכול לברה מפל מקום
יש לחוש לסברת רב שר שלום ורבינו תם והסמ"ג ובעל העיטור עכ"ל וחידיוש הוא
בעיני שלא זכר דברי מרן הבית יוסף שהבאתי למעלה (בד"ה ומה) ושכן כתבו הגאונים
רש"ל ומהר"ם דאין אנחנו חוששים לשמא ימלה אף כבר כתבתי שמדברי מרן בשלחנו
הטהור ביו"ד סי' רס"ה שכתב לברה להכניסו בין חיתוף לפריעה מוכח דחושש להמלה
כשפל אחר ועיין מה שכתבתי בקונטרס פאת השדי לכללים במערכת הבי"ת אות נ"ו
(בד"ה ודע) שכתבתי במקום אחר במה שלברכת להכניסו פסק מרן לברה אחר התחלת
המילה לחוש לשמא ימלה ואילו גבי ברכת אירוסין פסק באהע"ז סי' ל"ד דמברה ואחר
כך מקדש והוא לפי שהחשש שם הוא שמא תחזור בה האשה וזו חששא רחוקה דמסתמא
אחר שעשתה הכנה דרבה ליכנס לחופה דקיימא לן דנותנים לה זמן לכנס את עצמה
מסתמא לא תחזור בה על דבר שאמרו אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל לגבי
המוהל אין לנו שום סברא המכרעת שלא יחזור בו ולכן חיישינו שמא ימלה וכתבתי
דאף שבבית יוסף השנה את שניהם דלעגן ברכת להכניסו כתב דמנהג בני ארץ ישראל
שלא לחוש לשמא ימלה והביא ראיה מדמברכים ברכת אירוסין קודם הקידושין מפל
מקום שכתב השלחן ערוך י"ד לחלק ביניהם ולכן פסק גבי ברכת להכניסו לברה אחר
התחלת המילה עי"ש: שוב כתב הרב ערוך השלחן לחלק דאפשר דלא נחלקו הפוסקים
אלא היכא דאחר מברה לעושה המצוה דהחשש בענין כזה הוא שמא הבא לעשות המצוה
יחזור בו ולא ירצה לעשות המצוה הנה בכי האי גונא הוא דאמור רבנן דליכא למיחש
פל כף דאחר הברכה לא יעשה המצוה דרמיה עליה אבל במוציא אחרים אחר שפבר
יצא ידי חובתו דחשש החזרה אינה על המקנים המצוה אלא על הבא להוציאו ידי חובתו
(אחר שהוא כבר יצא) הנה בכי האי גונא לכולי עלמא לא יברה השומע דהכא ודאי
חיישינו שמא אחר הברכה ימלה ולא יוציאנו דלא רמי חיובא עליה וחינו טעמא
דבמגילה אחד מברה ואחד יוצא ומשמע דאפילו המברה כבר יצא ידי חובתו אפילו הכי
לא חיישינו לנמלה פיון דרמי עליה חיובא אבל מוציא אחרים והוא כבר יצא לא יברה
השומע (שמא ימלה המוציא) וכן הסכים הרב מחזיק ברכה בסי' תרפ"ט ומה שכתב
בשם הרב זמן אהרן דשומע לא הוי פעונה לעגן זה והיה דמגילה היינו בברכה אחרונה
שהיא מנהג אישתיטייה דברי המרדכי וכן מוכח מפל הפוסקים גבי ברכת אירוסין
דיכול אחד לברה ואחד עושה המצוה וכן כתב הגהות אשרי סוף פ"ק ג' דראש השנה
וכבר כתבתי בסי' מ"ז דשומע לא הוי פהרהור ושייך לברה ועיין הרשב"ץ ח"ג סי' ע"ט

עכ"ל ובחלק יו"ד כתב הרב ערף השלחן בסי' א' סעיף ז' אות כ' על דברי מרן בדין שומע ואינו מדבר שאם הוא מומחה שוחט לכתחלה אם אחר מברך ונ"ל דעת קצת אחרונים דאפילו אין אחר (האחר) שוחט מברך להוציא אחרים דהוי פברכת המצות וכבר כתבתי בא"ח סי' תקפ"ה דעת רוב הפוסקים דכל המצות שמברך עליהן עובר לעשייתן אין אחר מברך שפא אחר הברכה לא יעשה חברו המצוה והויא ברכתו לבטלה ואפשר דהיא כיון דאי בעי לא שחיט לכולי עלמא חיישינו טפי ואין אחר מברך מהאי טעמא וכן מבואר בהג"א דאין אחר מברך והתימא על הרב פנסת הגדולה עי"ש וכן הספיקו שאר אחרונים עכ"ל: והרב טהרת המים במערכת המ"ם אות ס"ח כתב שנים שנשתתפו במצוה אחת כגון גר חנוכה ואחד רוצה להדליק וכתבו יברך נראה מדברי הרב זקן אהרן סי' ס' דלאו שפיר דמי למיעבד הכי דלא מצינו זה מברך וזה עושה המצוה ומדברי רמ"א ריש סי' תרצ"ב נראה דשפיר דמי לעשות פן ועיין מגן אברהם סוף סי' תרע"ו אלא דכל מה שכתב הוא מהגהות אשירי על שם אור זרוע וביו"ד סי' א' סעיף ז' מצינו שהביאו הפוסקים על שם אור זרוע דלא יתכן דאחד עושה המצוה ואחד מברך אם לא שאותו אחר נמי עוסק במצוה עיין טורי זהב ס"ק טו"ב ופרי חדש ס"ק ל"ב עכ"ל וכנראה לא היה אצלו ספר מחזיק ברכה לכן לא ראה שפבר עמד שם על דברי הרב זקן אהרן מדברי הרמ"א ויישב דמגילה שאני דאקילו בה טובא ומה שהקשה דברי האור זרוע אהדדי הנה לפי מה שחילק הרב ערף השלחן הנ"ל מתנישבים שפיר דברי האור זרוע דבשחיטה דאי בעי לא שחיט חיישינו טפי ובקונטרס שיורי טהרה (שפסוף ס').

טהרת המים) במערכת הבי"ת אות מ"ב יישב דברי האור זרוע על פי מה שחילק הרב פרי חדש שם בס"ק ל"ב בין מצוה דרשות לחובה וציין לערף השלחן ס"ק כ' הנ"ל והביא עוד בשם הרב מגן אברהם סי' שס"ו ס"ק כ' לחלק דבמצוה דאית בה מעשה יברך היצא ואם אינו יודע לברך יברך העושה ויוציא את חברו וכדכתב המגן אברהם סי' תקפ"ה ס"ק ג' ושם מסיק פהכנסת הגדולה דמצוה שיש בה מעשה יברך העושה ותקיעת שופר לא חשיב לו מעשה ובהדלקת גר חנוכה כתב הבאר היטב סי' תרע"ה דאחד מדליק ואחד מברך: גם ראיתי להרב הנ"ל (בית דוד) בסי' שצ"ה שצ"ה שצ"ה על דברי מרן הבית יוסף הנז"ל בראש אות זו כמה שכתב וזה פדעת התרומת הדשן וכו' ונ"ל הקשה הרב פנסת הגדולה שזו שלא פדעת התרומת הדשן שפובר שאפילו ברפת התקיעה לא יברך אלא השומע והרמב"ם סבר דמברך התוקע איברא דסברת הרמב"ם תמוהה כיון דלדידיה עיקר הברכה מברך המוציא מאי שנא ברפת שהחיינו מברכת התקיעה עכ"ל ולי נראה שזה סובר פהרמב"ם ממש לפי שהוא מפרש בתשובה סי' ק"מ דדוקא בברכה זו ששייכה להיצא עצמו דבשמיעה תליא מילתא דמשום הכי תקנו לברך לשמוע קול שופר מן הדין הוא שיברך היצא אבל בשאר דוכתי כגון במקרא מגילה שתקנו על מקרא מגילה ואינה שייכה להיצא שהרי אינו קורא לכן יברך המשמיע ומה הטעם מחלק הרמב"ם בין גוף המצוה לשהחיינו דשהחיינו שייכה נמי להיצא שהיא ברפת הודאה על שהגיע לזמן הזה לכן יברך היצא אבל עיקר הברכה שאינה שייכה להיצא כמו מגילה שהוא אינו קורא לכן יברך המוציא דלשון הברכה שייך בו ומה שלא פירש הרמב"ם חילוק זה הוא משום שרוב הברכות שייכות להעושה המצוה זולת בשופר שהיא לשמוע דשייכה גם להיצא עכ"ל ולפום ריהטא דבריו הללו סותרים למה שכתב

בסי' שצ"ג ה"ל דברפת על מקרא מגילה שייכה להיוצא דשמיעתו נחשבת לקריאה: (כ)
פתי הרב מגן אברהם סי' תקפ"ה ס"ק י"א בשם הרבנים משה משה ומוהרי"ל דפעי
אחת לא יכלו לתקוע והפכו השופר וקראו לתוכו ויהי נועם ושוב יכלו לתקוע וכתב
הגאון בדגול מרובה שזה היה בתקיעות דמעומד דבתקיעות דמיושב הפסק גמור הוא
בין ברכה לתקיעה דקשה לומר דזה מקרי צורך תקיעה דאין זו סגולה בדוקה עכ"ל
וכלומר דאף על גב דבגביל לתורי וכו' מידי דהוה צורך סעודה לא שרינו לכתחלה אלא
שאם הפסיק בדיעבד הוא דלא הוי הפסק פדכתב הרמ"א בס"י ס"ז סעיף ו' וכן היא גם
דעת מרן וכל רבנו קדישי כמו שפתי בכתב לחזקיהו בחלק התשובות סי' ה' מפל
מקום אם היתה סגולה בדוקה היה אפשר להתיר לכתחלה דכל דלא אפשר בלאו הכי
הוי דיעבד ועיין מגן אברהם סימן תקצ"ב סק"ה וסימן כ"ה ס"ק י"ו: אמנם דעת הגאון
בשערי תשובה היא דנוכל לומר שהמעשה היה בתקיעות דמיושב שכתב דיש לומר פיו
שלא היו יכולים לתקוע בהכרח שהיה צריך הפסק גדול לילך ליקח שופר אחר וכיוצא
ובלאו הכי היו צריכים ברכה אחרת וגם עתה שקראו ויהי נועם באמת ברכו ברכה
אחרת עכ"ל ולי הדל נראה שאין הכרח שהיו צריכים לברכה אחרת דמסתמא התוקע
עצמו לא זו ממקומו לחזור אחר שופר אחר אלא היו שולחים איש אחר והתוקע לא היה
לו להפסיק רק בשתיקה ונחלקו הפוסקים אם השתיקה חשיבא הפסק או לא ופסק הרב
מגן אברהם בס"י ר"ו סק"ד פדעת הסוברים דשהיה לא חשיב הפסק לא שגא מועטת
ולא שגא מרובה וכן דעת הרב תבואת שור בס"י י"ט סעיף ז' וכן דעת הרבנים גהר שלום
סי' ק"מ עי"ש ד' כ"ה ע"א וערוך השלחן סי' ר"ו ודעת מרן הפרי חדש בס"י ק"מ וכן
דעת הרב פרח שושן שהביא הרב ערוך השלחן בס"י ק"מ סוף אות ד לחלק בשהיה בין
פשיה לצורך המצוה לכשהיא לדבר הרשות והרב חיי אדם פלל ה' אות ט' ובגשמת
אדם שם הביא דברי הרב פרי חדש דיש לחלק בין לצורך לשלא לצורך והאריך להוכיח
דאפילו שלא לצורך לא הוי הפסק (עיין במה שהבאתי בשדי חמד חלק אסיפת דינים
במערכת הה' אות י"ב בד"ה ולולא דמסתפינא) ואם פן בכי האי גוונא דהאיש משתאה
מחריש לצורך התקיעה עצמה נראה דלכולי עלמא לא הוי הפסק ולא היה צריך לברך
וגבי תפלה דקיימא לן דשהיה כדי לגמור פולה חוזר לראש כתבו הרבנים מעשה
רוקח ומרפכת המשנה אלפאנדרי ולחם יהודה בהלכות תפלה פרק יו"ד דין י"ג דלא
אמרו שיהיה וכו' חוזר אלא בהסיח דעתו לגמרי מהתפלה מפני איזו סבה אבל אם שכח
הנפסח ומטהר בו לזכרו לא מקרי הסיח הדעת ולא הוי הפסק ואם פן הכי נמי בתוקע
אם אינו מסיח דעתו אף אם היה בתפלה היה הדין גותן שלא יחזור דלא הוי הפסק ומה
שיש לצדד הוא על מי שהולך להביא השופר כי מסתמא מלבד הפסק ההילוך היה לו גם
פן הפסק בדבור כדי ליקח השופר אלא דכיון שהוא לצורך התקיעה ולא היה אפשר
בלאו הכי אפשר דשרי דהוי פדיעבד וכדכתב הרב מגן אברהם בס"י תקצ"ב ה"ל: (כא)
רב אחד החזיק לתקוע ולעת זקנותו לקח למסייע למדן אחד ירא שמים שיתקע בסדר
הברכות והרב תוקע תקיעות דמיושב ואם היה מתעלה הרב הלמדן תוקע גם התקיעות
דמיושב ושנה אחת נפל הרב למשכב ושאלו לו הגבאים את מי יכבד בתקיעות ואמר
שיתנו להמסייע ה"ל ונתרצו כל העדה ונתנו להמסייע ולשנה אחרת הבריא הרב וחזרו
להתנהג כמקדם הוא תוקע תקיעות דמיושב והמסייע דמעומד ושוב הרב חלי"ש ולקחו

רב אחר על פי הקריזאמט וטוען המסייע פי לו חזקת התקיעות והרב אמר שיהיה רק מסייע כמקדם והקהל רוצים בהמסייע ושואם הרב אינו רוצה לשמוע תקיעות שלו ילך לו אל מקום אחר פתב הרב השואל בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ג סי' ל"א דהדין עם המסייע כדאמרינן ביומא דף י"ג ומודה ר' יוסי דאם מת הראשון חוזר השני לעבודתו והגאון המחבר השיב דלא שייך בנדון זה לומר פן משום דשאני בההיא דכשחזר הראשון לעבודתו אבד השני פל זכות שהיה לו אף מקודם שאינו עובד אפילו פלכהן הדיוט משום הכי בדין הוא שפשמט הראשון יחזור לעבודתו מה שאין פן בנדון זה דאף פשחזר הרב לאיתנו לא אבד המסייע זכות שהיה לו מקודם אם פן למה יחזור זה לעבודתו הא פל שחזר הראשון לעבודתו נסתלק זה לגמרי והאריה ליישב בחילוק זה כמה עניינים וכתב עוד וגם מה שתוקע על סדר הברכות עדיף דעיקר התקיעות הם שעל סדר הברכות כמו שפכתב הר"ן וכו' (אף שפכתב לכאורה אמרתי וכו' לא מצאתי שחזר בו) וכתב שרב אחד ראה תשובתו ורצה לבטל חזקת המסייע לגמרי שדוקא אם הקהל היו מקבלים אותו לתוקע הוא דשייך לומר שאם מת הראשון חוזר לעבודתו אבל זה שהרב פבדו בעת חליו לא הוי נתמנה מן הקהל שהרי בתשו' מהר"ם ב"ב סי' לק"ט מבואר דמה שהחזיק אדם באיזה מצוה אינו יכול למכרו לאחר רק הבן יורש אותה עיין ש"ע סי' קנ"ג ס"ב ולזה השיב דבאמת פבר פבדו אותו הקהל בפירוש וגם מסתמא יש לומר ודאי דנתרצו שאם לא פן לא יצאו בתקיעת המסייע דהוי פחוטף מצוה וגזל הוא ומה גם דענין זה שייך להרב שיבחר בתוקעים וכן בכל דבר שפקדושה ואין בידי הקהל לבחור והוסיף לומר דבתקיעה לא שייך ירושה דאולי היורשים לא יוכלו לתקוע ומעולם לא שמענו שהבן יהיה מוחזק בחזקת אבותיו בענין זה אלו תנרף דב"ק הנה מה שפכתב וגם מסתמא וכו' וגזל הוא פונתו לפי הנראה למה שפכתב בבאורי הגר"א שהביא הרב מטה אפרים סי' תקפ"א באלף למטה אות כ"ו דמיייתי מבבא קמא דף צ"ד הרי שגזל סאה וכו' אין זה מברך אלא מנאץ ואסור להסכים על הנאיאץ ורוצה לומר דהכא נמי הוי פגזל את הצבור ולכן אין לענות אמן אחריו שנראה פמסכים על הנאיאץ: כב) מה שאומרים היום הרת עולם אם הוא משום שהעולם נברא ביום ראש השנה או אם התחלת הבריאה היתה בכ"ה באולול וכן כמה שפחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אם בתשרי נברא העולם או בניסן רשמתי בשדי חמד חלק הפללים במערכת הבי"ת אות ק"ד ובמה שהבאתי שם בשם רש"י בספר הפרדס שפירש רבינו דהרת הוא לשון דין ורואה פי במשלי בכל מקום שפכתוב ריב או מדון או מצה מפרש המתרגם הרת ראיתי עתה שפקשים על זה שפפתרגום שלפנינו מתרגם מצה מצנתא ועל מדון תיגרא ועל ריב דין או בהותא ורק פעם אחת בסי' ט"ו ח"י וארף אפים ישקיט ריב מתרגם מדמי חרתא (פחי"ת ולא בה"א) ואף אם היתה גירסתו בה"א אפתי קשה איך יאמר רש"י פן על פל מקום והרב החוקר המפורסם מוהר"ש באבער יצ"ו פכתב שפפתרגום שלפנינו המלה משונבשת וצריך להיות הרתא בה"א והמלה סורית וכן תרגם על לחרחר ריב (משלי כ"ו כ"א) מגרג הרתא וכן תרגם במגרה מדון (שם ט"ו י"ח) ובשיבולי הלקט הלכות ראש השנה סי' ר"ץ הביא שני פירושים והאחרון הוא פדברי רש"י עכ"ד ולא נתישבבה בזה תמיית השואל הנ"ל אבל הנכון הוא דהיה לפני רש"י תרגום אחר וכמו שפכתב בבבאור מוהרש"ה יצ"ו על ספר תניא רבתי בהלכות ראש השנה סי' ע"ה אות כ"ב וידידי הרה"ג

מחבר ספר דבר מצוה (על ספר המצוות) מוהר"ר ברוך עין מאמדור יצ"ו בקונטרס תעלומת עין פתב שפבר קדם הוא בהערה זו בהעברי שנה י"ד (תרל"ח) גליון י"ג במאמר תעלומת עין אות ב' וכתב ששוב נדפס ביאור הרש"ה על ספר תניא הנ"ל אלו תורף דבריו: כג) אם שכח לומר יעלה ויבא בליל ראש השנה פשוט שאין צריך לחזור כמו בכל ליל ראש חודש דהא אין מקדשין החודש בלילה וגם בליל שני דראש השנה הדין כן אף שיש לומר דלא דמי לשאר ראשי חודשים שבהם מונים החודש מיום שני אבל ראש השנה מונים מיום ראשון וכבר נתקדש החודש ביום ראשון ולא שיהי טעמא דאין מקדשין החודש בלילה מכל מקום אין צריך לחזור דאם נאמר דיום ראשון עיקר אם כן ליל שני אינו ראש חודש כלל ובלאו הכי אין צריך לחזור ואף ביום ראש השנה עצמו אם שכח לומר יעלה ויבא אין צריך לחזור דאף דבראש חודש בעלמא צריך לחזור אם לא אמר יעלה ויבא ראש השנה שאני שפבר הנזכר קדושת היום בותתן לנו ה' אלקינו וכו' וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן ואין סברא לחלק לענין הזה בין זכרון שמזכירין בנסח ותתן לנו בין זכרון של יעלה ויבא כן העלה ידידי הגאון מוהרש"ך יצ"ו בשו"ת בגן שלמה בקונטרס תיקונים והוספות בסוף סי' טו"ב: ואם לא הנזכר בליל ראש השנה של יום טוב כלל אם דינו מו בלא הנזכר יעלה ויבא בליל ראש חודש דאינו חוזר עיין בשערי תשובה סי' תקפ"ב סק"ד ובמה שהבאתי בסוף אות כ"ט (בד"ה והנה): כתב הריב"ש הביא דבריו מן הבית יוסף בסימן תקצ"א וז"ל אין ספק שמנהג יפה הוא שיתפללו הצבור תחלה והשליח צבור עמהם בלחש להסדיר התפלה ויחזור השליח צבור להתפלל בקול רם וכן המנהג בקאטאלוניא ובכל מקום שהם בני תורה אבל באראגון לא נהגו כן אלא מתפלל השליח צבור תפלת המוסף מיד עם הצבור יחד מבלי שיתפללו הצבור תחלה ונראה שנהגו כן מפני שרובם עמי הארץ ולא יוכלו להתפלל מתוך הספר אלא בעמל גדול משום דאנושי ברכות ולזה מתפללים כולם יחד עם השליח צבור כמו שאחד מקרא אותו והרב יפה ללב נר"ו בריש סי' תקצ"ב כתב על דבריו שאינו מוכן מה השיב שהרי עיקר חזרת השליח צבור הוא בשביל עמי הארץ כדאייתא בש"ע סי' קכ"ד ואם כן אפילו הן רבים עתה עם הארץ סמא בידיהו להמתין לחזרת התפלה וזה טוב להם מלהתפלל יחד דאיכא בינייהו דיוכלו להתפלל מתוך הספר וכיון שמתפללים בימים אלו בקול רם כדאייתא בסי' תקצ"ב סעיף ט' איהו יוכל לשמוע מפי השליח צבור כמקרא לאחר וכו' אבל כשיחזור השליח צבור לבדו יוכלו לשמוע ממנו וכו' עי"ש ואומר אני דיתכן ליישב דברי הריב"ש שאם באמת היו עמי הארץ לגמרי שאין יכולים להתפלל מתוך הספר כלל לא בנחת ולא בעמל וטורח גאות הנה להם להתפלל בלחש ושאיןם יודעים מאומה יצאו בחזרת השליח צבור עם כי קשה מאד לסמוך על זה גם בשאר ימות השנה כי לא כל אדם יכול לעמוד בתנאי האמור בזה לשמוע כל מה שאומר השליח צבור ואם חסר אפילו תיקוה אחת שלא שמע ממנו לא יצא ידי חובתו ואף כי בתפלת מוסף דראש השנה דאנושי ברכות דנדאי קשה מאד לסמוך על זה ובכל זאת אם לא הנה באפשרות לתקן באופן אחר היינו סומכים על זה מדוחק אבל האנשים האלה אשר על ידי עמל וטורח יכולים הם להתפלל מתוך הספר אם הנה מנהגם להתפלל בלחש אזי גם הם לא עמדו בשתיקה ויסמכו שיוכלו להתפלל בעצמם מתוך הספר ויתפללו ובאמת לא תפללו פהוגן ובחזרת השליח צבור לא ישימו לבם לכינויפפי המוטל עליהם כמבואר

בפוסקים בסומכי נפשם שפכר יצאו בתפלתם שהתפללו בלחש ונמצאו קרח מפאן ומפאן לכן הנהיגו שפולקם יתפללו ביחד מתוך הספר וכולם יתנו לבם לתפלת החזן שייתפלל מלה במלה ובנדאי שנהגו גם שלא להשמיע שום אחד קולו בתפלתו רק שפתיו נעות וקולו לא ישמע פי מי לא ידע כי תרי קלי, לא מישתמעו ואף כי קולות אנשים רבים ניאמרו עם השליח צבור מלה במלה והפל מתקן לתפלה פן נראה לי בכונת מנהג זה: ומצאתי בתשובות הרדב"ז חלק ד' סי' צ"ד (בדפוס ווארשא תרמ"ב סי' אלה קס"ה) שהביא תשובת הרמב"ם בענין חזרת התפלה אשר ראה והתקין לבטל במקומו ובזמנו חזרת השליח צבור ואמר רב מלתא בטעמא וז"ל ראוי בזמננו שלא יתפלל בלחש ואחר כך בקול רם לפי שפשיחזור שליח ציבור להתפלל בקול רם כל מי שהתפלל ויצא ידי חובתו יהפך פניו לספר עם חברו או לשיחה בטלה ויחזור פניו מהמזרח וירוק ויסיר פיו וניעו וכשיראה אותו חברו שאינו בקי יעשה גם הוא פן בלי ספק ויחשוב שזה שאומר שליח ציבור אין לסמוך עליו ואם פן יצא מבית הכנסת כל מי שאינו בקי והוא לא יצא ידי חובתו ותבטל הכונה אשר בעבורה חזר שליח ציבור התפלה שהוא להוציא את שאינו יודע ואמנם כשלא יתפללו הקהל בלחש כלל אלא יתפללו הפל אחר שליח ציבור תפלה אחת בקדושה כל מי שיודע להתפלל יתפלל עמו בלחש והבלתי בקיאים ישמעו ויכרעו ויפלו עם שליח ציבור ופני כל העם אל ההיכל בכונה ויצאו ויפלו ידי חובתם ויהיה הדבר הולך על נכון וינשר וימנע טורח האריכות ויוסר חלול השם שנתפשט בין הנכרים שהיהודים רוקקים ונחיים ומספרים בתוך תפלתם שהרי הם רואים זה תמיד ומעידים עליו וזה היותר נכון וראוי אצלי באלו הזמנים מצד הסבות שזכרתי וכתב משה ע"כ וכן העיד עליו רבינו אברהם בנו ז"ל בספר שחבר בלשון ערב וזה העתק דבריו פבר גודע ונתפשט ונתפרסם מה שתיקן אבא מארי ז"ל והספימו עמו כל תלמידי חכמים שהיו בדורו וכל היושבים בבית מדרשו והוא שראה שחזרת שליח ציבור התפלה בקול רם אחר שהתפלל בלחש לא יקשיבו אליה כל העם לשמוע ממנו באימה ויראה ויענוה בעמידתם לתפלה אלא מספרים זה עם זה בשיחה בטלה וכיוצא בזה אמנם בשעת הקדושה יענו קדוש קדוש וכו' ובשעה שאומרים מודים התלמידים הזהירים אומרים מודים דרבנן ואם פן יש בזה מכשול עון גדול לפי שספור העם בעוד ששליח ציבור מתפלל ואינם מקשיבים ביראה ומוסר יש בו זלזול כבוד שמים והוא דבר נראה לחוש וסבת זה הוא שהם אומרים שפכר יצאו ידי חובתם בתפלת הלחש ואין להם עסק בחזרת התפלה ולכן התקין שיגביה שליח ציבור קולו בתפלתו בתחלה ויהיה הדבר הולך בתפלה כמו בפרסיה על שמע ששליח ציבור מגביה קולו בתחלה להוציא את שאינו בקי ושאר העם יתפללו אחריו להוציא עצמן ויאמר קדושה בברכה שלישיית והעם עונים אחריו ויתפללו כולם ביחד עד שייסומו התפלה כאחד ונתפרסם זה התיקון במצרים כל מי סיו ואחר מותו והוסר המכשול שהיו, הציבור נוכלים בו ולא חלק עליו שום אחד מחכמי דורו לפי שלא היה ביניהם אז לא איבה ולא קנאה ולא היה מי שהוא עני בתחמה מכניס עצמו בהוראה כמו שאירע בזמנינו מן החולקים שחלקו על הסדורים והתקונים ההגונים שעשינו עכ"ל הרב בנו שהובא בשו"ת הרדב"ז הנ"ל ומדברי הרמב"ם ומר בריה מגן אברהם הללו יש סעד גדול למה שכתבתי בכונת דברי הריב"ש שישנו בנותן טעם לשבח למנהג אראגון שלא להחזיר הפוסף בקול רם בראש השנה דאם בשאר ימות

השנה חשש הרמב"ם לשמא לא יצאו השאינים בקיאים בתפלת השליח ציבור מחמת שלא יכוננו פראוי לתפלתו בראותם שחברייהם הבקיאים מספרים זה עם זה וכו' ויחשוב שזה שאומר השליח ציבור אין לסמוך עליו וכו' קל וחומר שיש לחוש פן בתפלת מוסף של ראש השנה דאנושי ברכות כמו שכתב הריב"ש והם יכולים להתפלל בדוחק ועמל גדול דפשיטא שלא יתנו לב לכנון במה שיאמר השליח ציבור כי יסמכו בדעתם שהתפללו פהוגו וכיון שבאמת אנו חוששים שלא התפללו פהוגו ולא יצאו ידי חובתם לכן נכון לתקן שיתפללו פולם פאחד וכולם יכוננו לתפלת השליח ציבור והבקיאים יתפללו עמו בלחש ושאינים בקיאים ישמעו תפלתו ונמצאו פולם מתפללים פהוגו: כה) שאלתני על אדם פשר וכן תורה ובר מעלות ואין יכול לתקוע אלא מצד שמאל והשני הוא מקלי הדעת ועם הארץ יודע לתקוע מצד ימין ובש"ע א"ח סי' תקפ"ה כתב הרמ"א דטוב לתקוע בצד ימין שנאמר והשטן עומד על ימינו לשטנו.

והנה אין ספק דמעלה דגופא עדיף. וזה שהיה בן תורה ובר מעלות לו משפט הקדימה בכל ענינים כיצא בזה והא דטוב לתקוע לצד ימין הוא רק מעלה על מה שאמרו בגמרא פדי לערבב השטן אבל באמת זה רק סניף בעלמא אבל עיקר המצוה צריף התוקע לכונן מצות הבורא ב"ה על הפונה שפיונון בו נותן התורה והבאים בסוד ה' ליחד קוב"ה וכו' ואי אפשר שיזכה הסניף עיקר המצוה: ובלאו הכי בנידון הנ"ל מעלה יחידי לתקוע בצד ימין אין לדחות שתי מעלות.

וגם בדרכי משה הביא הלשון דטוב להטות השופר לצד ימין וזה אפשר אפילו להתוקע מצד שמאל להטות השופר לצד ימין וכל זה נראה לדינא. אבל בנדאי אין לעשות קטטה בשביל דברים פאלה פי השלום דבר גדול הוא אלה דברי הגאון מוהר"ם שי"ק בסי' רצ"ד: כו) מי שהיה נוהג לבכות בתפלות דראש השנה ויום פניפור כמו שכתב רבינו האר"י שיש להתעורר בבכיה בימים נוראים והאיש הזה בא בימים ירא מפני ראות עיניו ותמנ"ע היתה דמעתו יפה עשה פי פונתו רצויה אף טוב לעשות קול בכי וכתוב פי שמע ה' קול בכיי ורחמנא לבא בעי לב נשפר פן כתב מרן חיד"א בספר שיורי ברכה יו"ד סי' שצ"ד אות ג' ומה שכתב שמפני שבא בימים ירא על ראות עיניו עיין בשפת ד' קנ"א ע"ב אמר שמואל האי דמעתא עד ארבעין שנין הדרא מפאן ואילף לא הדרא ובשיורי ברכה שם הביא בשם הרדב"ז דמפני מראית העין שלא יזק יכול למנוע הבכי על מתו והשמיטו דבר זה בתשובות הרדב"ז שנדפסו בשנת תרמ"ב בווארשא כמו שכתבתי לעיל במערכת אבלות בסופו וכתב הרב טהרת המים במערכת הבי"ת אות ט"ל שפדברי מרן חיד"א הנ"ל כתב בספר קיצור שני לוחות הברית ד' ט' ע"ד דאף דכשבוכה האדם בשעת תפלתו היא מרנצה לפני הקדוש ברוך הוא מקל מקום אם לפעמים אינו יכול לבכות מפש יהיה קולו פאילו הוא בוכה ועל זה רמז דוד המלך פי שמע ה' קול בכיי קול דייקא וסיים הרב המחבר דאין להקשות ממה שכתב בספר החסידים סי' ר"ן והוא באלהיו רבה סי' תקפ"א סק"ט דאם אינו בוכה הוא דובר שקרים דשאני התם שאומר שמשים דמעותינו וכו' ומפאן תוכחת מגולה להאומר בפיוט לך אלי ואנסף דמעני לך וכו' ואינו בוכה שהוא דובר שקרים וכן בפיוט אליה ה' נשאתי עיני וכו' וגם את דמעתי שימה בנאדף דלאו שפיר עביד אם אינו בוכה ואינו עתיד לבכות פאותו מעמד אלא שעל מה שהיקל מרן חיד"א למי שחושש לבכות בתפלה משום שמתחיליש ראות

עיניו שיעשה קול בכי פתב הרב טהרת המים שלפי מה שכתב רבינו בחיי ריש פרשת
פי תשא שאף שהיראה והדאגה שוכרת (חצי) גופו של אדם ומקצרין ימיו של אדם מפל
מקום אין לירא על זה דכיון שעושה לכבוד השם יתברך עושה לו נס גסתר ומאריך
ימים אם פן הוא הדין בזה אין לירא שמה יחליש ראות עיניו וגם בקונטרס שיורי טהרה
במערכת הה' אות ז"ך הביא דברי הרבינו בחיי דכשעושה לכבוד ה' עושים לו נס גסתר
וכתב דאין לו למנוע עצמו מלכפות על אבדת הצדיק מחשש שמה יחשיף מאור עיניו
וכן יבכה על עונותיו ולא תאונה אליו רעה ושאפשר שגם מן חיד"א מודה בכיוצא לזה
ולא היקל אלא למי שבוכה כדי שתקנולו בקשותיו שהוא להנאתו וכו' ואף דאין סומכין
על הנס זהו שלא ילך למקום סכנה אבל אם כבר הוא שם או שמוכרח להיות שם אין
לחוש וכו' וכן הבוכה על אבדת הצדיק לכבוד ה' הוא עושה לא תאונה אליו רעה אבל
בבקשה אין צריך לכפות ממש כמו שכתב רש"י בישעיה סי' ל' בפסוק ובכה לא תבכה
לא תצטריך לבקש בקשה מאת הקדוש ברוך הוא בבכי כי לקול ועקה יענה והיינו ממש
כדכתב הרב חיד"א וכו' אלו תנרף דב"ק ולי הדל נראה דאף לדבר מצנה כגון לספוד
לצרה וכיוצא אף שהוא עושה לכבוד השם יתעלה אם יודע שמזיק לראות עיניו יכול
לימנע מלכפות כדאשפחן ברבי חנינא בשבת ד' קנ"א סוף ע"ב שלא בכה על בתו שמתה
שלא יתאבל בשבתים ותקלא ועיניו וכו' שהיקל הרדב"ז בתשובה שהביא בשו"ת
ברכה שם ומה שכתב רבינו בחיי הוא משנת חסידים והפל לפי מה שהוא האדם ובלבד
שיכווין לבו לשמים ועיניו לקמן בסי' ג' אות י"ב: זך) המפטר בראש השנה סיים על
התורה וכו' לעולם ועד ברוך אתה ה' ודברך אמת וקיים לעד נזכר וצויתו לסיים מלך
על כל הארץ מקדש וכו' כיון שפבר היה אחר תוף כדי דבור ויש לומר שזה גם כן בגדר
סמוך לחתימה מעין חתימה שפמו שסיים יתברך וכו' לעו' שמורה נצחיות כבוד ה'
יתברך כן הוא הוראת תיבות ודברך אמת וקיים לעד שמורה נצחיות ודאי וכו' אף יש
לומר שפיון שסיים בהסיום ובסמוך לחתימה מפכי מה שתקנו חכמים במטבע ברכה זו
גם שעלתה בידו שפכי מה שאמר היה גם כן מעין חתימה מכל מקום איננו כמו שקבעו
חכמים ויש בזה משום שינוי מטבע המעכב גם בדיעבד באלו אף כיון שספק ברכות
להקל לא היה אפשר להצריכו לומר הברכה שנית כיון שיש צד לומר שיצא ידי חובתו
בכעין הנ"ל וצריך עיון כן פתב בספר אשל אברהם החדש להגאון מבוטשאטש בסי'
תקפ"ב סעיף ה': עוד כתב שם לומר במפטר בראש השנה גם לקדושה ולמנוחה הוא
למותר ואומרים רק לכבוד ולתפארת ואם אמר אינו מאורע זמן אחר כי מכל מקום הוא
מקרא קדש ומנוחה ממלאכה שאינה אנוכל נפש גם שייך להפקידות שהיה בראש השנה
על לידת יצחק אבינו קדוש בעקידה ולידת שמואל הנביא שקול כמשה ואהרן רבן של
הנביאים ונבואה נקראת מנוחה כמו שאמר הכתוב גבי ברוך בן נריה עכ"ל וקצת יש
לפקפק על הטעם שכתב שנקרא מקרא קדש ומנוחה ממלאכה שאינה אנוכל נפש שלפי
טעם זה למה לא יאמרו כן בכל הימים טובים והגאון מוהרש"ק בהגהותיו (חקמת שלמה)
בסי' תקפ"ב סעיף ה' פתב בהפטר הגוי דהנפסח שנתת וכו' לקדושה ולמנוחה וכו' בעיני
הוא תימה אף שייך לומר לקדושה ולמנוחה כיון דמותר כמלאכת אנוכל נפש כשאר יום
טוב ולמה כשאר יום טוב אין אומרים לקדושה ולמנוחה ובראש השנה אומרים ואי
אפשר חילי הייתי מגיה שנתת לנו ה' אלקינו את יום הזכרון הזה לזכרון לכבוד

ולתפארת לפי שיום זה ניתן לזכרון כמו שאמרו בגמרא כדי שיעלה זכרונכם לטובה וכו' וכו' הרי מפורש שיום זה ניתן לזכרון לכה שייך לומר שנתת לנו לזכרון לכבוד ולתפארת עכ"ל: אם לומר בברכת ההפטרה פי אתה אלקים אמת ודברה אמת או רק ודברה אמת עיין לקמן אות כ"ח: כח) בקידוש דראש השנה בקצת גוססאות כתוב בסיום פי אתה אלהים אמת ודברה אמת וברוב גוססאות אין שם ולא בסיום ברכת הפטרה פי אם ודברה וכו' ואין שם תיבות פי אתה וכו' וכמו שכתוב בטור ובשלחן ערוך רק ודברה וכו' ונראה שהאומר פן אין גורע פי שייך שפיר לומר שבחר השי"ת בעם בני ישראל על ידי מה שהוא אלקים אמת ולא רצה לבחור לעשות דבר כפייה על האנמות שיקבלו התורה הקדושה פי אין זה דבר האמת שהוא בחינת הרצון פשוט מלב טוב כמו שבחרו ישראל בקבלת התורה בהקדמת נעשה ונשמע גם יש לומר וכו' ומפל מקום פיון שברוב גוססאות משמע שאין לומר פי אם ודברה אין לגטות מזה ואם רוצה להרהר גם תיבות פי אתה וכו' הרי זה על צד היותר טוב פן כתב באשל אברהם החדש מהגאון מבוטשאטש: (כט) במאי דקיימא לן דאם אמר האל הקדוש צריף לחזור פתב הרב חיי אדם בהלכות תפלה פלל כ"ד אות יו"ד בשם גאון בדורו שמי שטעה בליל ראש השנה וחתם האל הקדוש אין צריף לחזור פדין טעה ולא הנפיר יעלה ויבא בליל ראש חדש שאין צריף לחזור לפי שאין מקדשין את החדש בלילה אם פן גם בליל ראש השנה הדין פן עי"ש וזה שנים רבות פתבתי דבמחילת פבוד תורתם אין דבריהם נראים בזה וכתבתי שיהא דין מקודש לא שיערוהו אבותינו הקדושים פוסקים ראשונים ואחרונים ומסתימיות דברי פל הפוסקים משמע שלא פדברי הגאון הנ"ל וגם מדברי רבינו יונה פברק תפלת השחר שהביא מרן הבית יוסף בסוף סי תקפ"ב יש להוכיח שאין לחלק בזה שפתב ונ"ל יש אומרים דיום טוב של ראש השנה פיון שתלוי בראש חדש אם טעה ולא הנפיר של יום טוב בערבית אין מחזירין אותו ונוכל לומר דאף שתלוי בראש חדש פיון שהוא יום טוב ומצות יום טוב אלימא טפי ובתפלה גם פן אין אנו מזפירים של ראש חדש אלא של יום טוב יותר יש לנו לדון אותו כמו יום טוב מלדון אותו כמו ראש חדש ואם לא הנפיר בערבית מעין יום טוב מחזירין אותו עכ"ל ומשמע מדברי רבינו יונה שפן עיקר לדינא דכיום טוב דיינינו ליה ולא פראש חדש ואם פן הדבר פשוט דמהני טעמי יש לנו לומר לדיון שלפנינו דחוזר פדמשמע מסתימיות דברי הפוסקים דלא סברי לחלק בהכי דכל פי הא לא הו שתיק ליה ולכל הדברות תימה עליהם שלא זכרו שרים דברי רבינו יונה ומרן הבית יוסף הללו וכבר נדפס זה בשו"ת אור לי (שיצא לאור הדפוס בשנת תרל"ג) עי"ש בסי' ק"י וכתבתי שם שצריף לעיין בשו"ת הלק"ט ח"א סי' ע"ג ובשו"ת קול אליהו בח"ב ואינם מצויים עתה אצלי פן פתבתי באור לי שם שוב ראיתי שבשערי תשובה סי' קי"ז הנפיר תשובת הלק"ט הנז' ונ"ל ועיין בהלק"ט ח"א סי' ע"ג אם שכח פן ארץ ישראל לשאול מטר אין מחזירין עכ"ל ולפי האמור אינו מוכן מה הציון הלז שציניתי לעיין בהלק"ט אף התבוננתי במה שפסיים הרב שערי תשובה ומוהר"י מולכו פתב דמחזירין אותו וכו' וראיתי שבשערי תשובה יש טעות אשר מצוה לתקנו פי משמעות לשון זה הוא שעל פל הזמן שבין שבעה במרחשון עד התקופה נחלקו הרבנים הלק"ט ומוהר"י מולכו אם חוזר או לא ואין האמת פן שדברי מוהר"י מולכו הביאם מרן חיד"א פברפי יוסף שם אות ד ונ"ל אם לא שאל מטר בליל ז' במרחשון בארץ ישראל מחזירין

דְּנוּקָא בְּהַזְפָּרַת רֵאשׁ חֲדָשׁ אִין מְחִזְרִין בְּלִילָה מְטַעַם דְּאִין מְקַדְשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה
הָרַב הַחֲסִיד מוהר"ר יַעֲקֹב מוֹלְכוֹ בְּתַשׁוּבָה כַּת"י וּמְלַבֵּד שְׂמוּבָן לְפִי זֶה שְׁגַם דְּבָרֵי הָרַב
הַלֵּק"ט הֵם בְּדִין זֶה (שְׁהָרֵי כְּתַב בְּשַׁעֲרֵי תַשׁוּבָה שְׁנַחֲלֵקוּ שְׁנֵינְהֶם) אַף גַּם רְאִיתִי שְׁהָרַב
שְׁלַמִּי צָבּוֹר בְּדָף ק"ל ע"א הֵבִיא דְּבָרֵי הַר הַלֵּק"ט וְנ"ל פְּתַח בַּהֲלֵק"ט ס' ע"ג שְׂאֵם שְׂכַח
בֶּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא שְׂאֵל מְטָר בְּלִיל שְׂבַעָה בְּמַרְחֻשָּׁן אִין מְחִזְרִין אוֹתוֹ עַכ"ל הַשְּׁלַמִּי
צָבּוֹר וְהָרַב הַמַּגִּיהַ הַעִיר עַל מְרֵן חִיד"א שְׁהֵבִיא בְּבֶרְפִי יוֹסֵף דְּבָרֵי הָרַב מוהר"ר יַעֲקֹב מוֹלְכוֹ
וְלֹא זָכַר כָּלֵל סְבַרַת הָרַב הַלֵּק"ט עִי"ש הָא לְמַדְתָּ שְׁדָּבְרֵי הָרַב הַלֵּק"ט גְּמִי מִיְיָרִי בְּמִי
שְׂלֹא שְׂאֵל מְטָר בְּלִילָה רֵאשׁוֹנָה שְׁל שְׂאֵלָה שְׂבַעָה בְּמַרְחֻשָּׁן וְהוּא דוֹמָה לְמֵאִי
דְּאִיִּרִינָן בְּלִילָה רֵאשׁוֹנָה שְׁל אֲמִירַת הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ אֵלָא שְׂצָרִיף לַעֲיִין בְּגוּף דַּב"ק לְדַעַת
טַעֲמוֹ שְׁלִפִי הַטַּעַם אֲפֹשֶׁר דִּישְׁתַּנָּה הַדִּין בְּגִדוֹן שְׁלִפְנֵינוּ דְּנִדְאֵי אִין לֹמַר שְׁטַעֲמוֹ הוּא
מְשׁוּם דְּלֹא קִפְדִּינוּ כְּוֹלֵי הָאֵי בְּלִילָה דְּאֶתְחַלְתָּא דְּאֵי הָכִי לְמָה לִּיהַ לְמִינְקֻט דִּיגִיָּה דְּנוּקָא
בְּבֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבַּעָה בְּמַרְחֻשָּׁן וְלֹא אָמַר הָכִי גְּמִי בְּבֶן חוּצָה לְאֶרֶץ בְּלִילָה רֵאשׁוֹנָה
שְׁל הַשְּׂאֵלָה וְכִינֹן שְׂאִין אֶתְנֹו יָדוּעַ טַעֲמוֹ וְנִימּוּקוֹ לֹא נֹוּכַל לְשַׁפּוּט לְגִדוֹן שְׁלִפְנֵינוּ (וּמְקָרוּב
הַשְּׂגָתִי סִפְרָ גַּחְמָד לְגֵאוֹן בְּדוֹרְנוּ יַצ"ו וְהוּא עַל סִדְרַת הַשְּׁלֵחָן עָרוּף מִסִּי' א' עַד סוּף הַלְכוֹת
תְּפִלָּה וּמְבִיא דְּבָרֵי הַגְּאוֹן שְׁעָרֵי תַשׁוּבָה בְּכָל מְקוֹם שְׁהֵם פְּכַתְבוּ וְכַלְשׁוֹנוֹ וְגַם לְשׁוֹן
הַשְּׁעָרֵי תַשׁוּבָה הַנ"ל הֵבִיאוּ בְּמַקְוֵמוֹ פְּמוֹת שְׁהוּא וְנִפְלְאֵתִי שְׁהַעֲתִיק דְּבָרָיו וְלֹא יַעִיר
שְׂיֵשׁ בְּהֵם טַעוֹת שְׂצָרִיף לְתַקְנֹו כְּנֹז"ל): שׁוֹב רְאִיתִי שְׁהָרַב זָכוֹר לְאַבְרָהָם בַּח"א בְּמַעֲרַכַת
תְּפִלָּה בְּסִימָן קי"ז דָּף קנ"ט ע"ב הֵבִיא תַשׁוּבַת הָרַב הַלֵּק"ט וְנ"ל מְסַתְּפָרָא דְּכַשֵּׁם
דְּבַהַזְפָּרָה הִנֵּה מְכָרִיז שְׁלִיחַ צִיבּוֹר פֶּה בְּשַׁאֲלָה וְאֵם פֶּן לֹא אֵיכַפַּת לָן בְּלִילָה כְּדֵאִיתָא
בִּירוּשְׁלַמִּי דְּבִאֲוֹרְתָא לִית כָּל עַמָּא תַמָּן עַכ"ל וְהִנֵּה הִירוּשְׁלַמִּי שְׁרַמְזוּ הוּבָא בֵּית יוֹסֵף ס'י
קי"ד וּבִיּוֹתֵר בְּהַרְחָבָה בְּבֵית חֲדָשׁ שְׁם סַעִיף ב' דְּשַׁאֲלוּ לְמָה מְזַכִּיר הַגָּשֶׁם בְּמוֹסָף יוֹם
אַחֲרוֹן שְׁל חַג וְכֹן בְּהַפְסָקָה מְזַכִּיר הַטַּל בְּמוֹסָף יוֹם רֵאשׁוֹן שְׁל פֶּסַח וְלְמָה לֹא יִזְכִּיר
מְבַעֲרָב כְּלִילִי שְׁבַת וְכַשְׂאָר הַזְּפָרוֹת דְּיוֹם טוֹב וְרֵאשׁ חֲדָשׁ דְּבַכּוֹלֵן מְזַכִּיר מְבַעֲרָב וְהָכֵא
גְּמִי יִזְכִּיר מְבַעֲרָב וּמְשַׁנֵּי לִית כָּל עַמָּא תַמָּן פִּירוּשׁ אִין כָּל הָעָם מְצוּיִים בְּעָרַב בְּבֵית
הַפְּנִסַת דְּטָרוּדִין בְּמִלְאַכְתֶּם וּמִי שְׁנַשְׂאָר בְּבֵיתוֹ מַה שְׁהוּא לְמוֹד הוּא מְזַכִּיר וְנִמְצָא זֶה
מְזַכִּיר וְזֶה אִינוּ מְזַכִּיר וְהוּי אֲגוּדוֹת אֲגוּדוֹת מַה שְׂאִין כְּוַבְהַזְפָּרַת שְׁבַת יוֹם טוֹב וְרֵאשׁ
חֲדָשׁ דְּאֵף אוֹתָם שְׁנַשְׂאָרִים בְּבֵיתָם יוֹדְעִים וּבְקִיאִים לְהַזְכִּיר מַה שְׂצָרִיף לְהַזְכִּיר דְּבַר יוֹם
בְּיוֹמוֹ וְאִין שְׁם אֲגוּדוֹת וּפְרִיף וְיִזְכִּיר בְּשַׁחֲרִית וְקוּשְׂיָא לִיהַ כְּמוֹ כֹן אֶתְרַנְיָהוּ שְׂיִזְכִּיר
בְּשַׁחֲרִית דְּחַג בְּגָשֶׁם וּבְשַׁחֲרִית דְּפֶסַח בְּטַל וּמְשַׁנֵּי אַף הוּא סְבוּר שְׂמָא הַזְּכִירוּ מְבַעֲרָב
פִּירוּשׁ יִסְבְּרוּ הָעוֹלָם שְׁהַזְכִּירוּ מְבַעֲרָב וְיִתְפַּלְלוּ שַׁחֲרִית שְׁתִּים לְתַשְׁלוּמִין דְּעַרְבִית
וְיִתְפַּלְלוּ לְבַטְלָה וְכו' עַכ"ל הִירוּשְׁלַמִּי לַעֲנִינֵינוּ וּמוּבָן שְׁהָרַב הַלֵּק"ט לְפּוּם מֵאִי דְּמִשְׁמַע
לִיהַ דְּכִי הִכִּי דְּהִיָּתָה הַכְּרֻזָה עַל הַהַזְפָּרָה הִיָּתָה גְּמִי עַל הַשְּׂאֵלָה דֵּן אֶת הַדִּין דְּעִיקָר תַּקְנַת
חֲכָמִים לֹא הִיָּתָה אֵלָא לְהַתְחִיל בְּיוֹם דְּהָא בְּלִילָה לִיתָא לְתַקְנַתָּא דְּהַכְּרֻזָה וְלָכֵן אַע"ג
דְּלַכְתַּחֲלָה אֲנַחְנוּ מִתְחִילִים לְשַׁאוֹל מְבַעֲרָב מְכָל מְקוֹם אֵם לֹא הַתְחִיל הַשְּׂאֵלָה מְבַעֲרָב
אִינוּ מְעַבֵּב וְאֵף דְּקֻשָּׁה עַל זֶה מַה נִּשְׁתַּנֵּי שְׂאֵלָה מִהַזְכָּרָה שְׂאִין אֲנַחְנוּ מִתְחִילִים מְבַעֲרָב
יֵשׁ לֹמַר דְּשַׁאֲלָה שְׁהִיא יוֹתֵר עִיקָרִית מִהַזְכָּרָה מְקַדְמִים אוֹתָהּ מְבַעֲרָב דְּאֵף שְׁנֵה דוֹחַק
עַל כָּל פְּנִים כֹּן נִרְאִית דַּעַת הָרַב דְּהַשְּׂאֵלָה תְּלוּיָהּ בְּהַכְּרֻזָה וְזַמַּן הַכְּרֻזָה הִיא בְּיוֹם וְכֹן הִיא
עִיקָר תַּקְנַת הַשְּׂאֵלָה וְלָכֵן אָמַר הָרַב שְׂאֵם לֹא שְׂאֵל בְּלִילָה אִינוּ חוּזֵר וּלְפִי זֶה נִדְאֵי אִין

ללמוד מדין השאלה לנדון שלפנינו לומר שאם לא אמר בליל ראש השנה המלך הקדוש שאין צריף לחזור שהרי חתימת המלך הקדוש היא פשאר הזכרות דשבת ויום טוב שלא תלו אותם בהכרזה ואם פן יש לומר דכמו בהזכרת שבת ויום טוב אין חילוק בין יום ללילה דאף בלילה אם לא הזכיר חוזר הכי נמי בחתימת המלך הקדוש ויש לומר גם פן דשאני חתימת המלך הקדוש שהיא בליל ראש חודש ודינה בהזכרת ראש חודש וכדעת הגאון שהביא הרב חיי אדם באופן שאין לנו לפשוט ספק זה מדברי הרב הלק"ט: גם מה שציננתי אז לעיני בקול אליהו ח"ב הנה לפי הנראה כתבתי פן על פי מה שראיתי להרב זכור לאברהם שם שכתב שהרב פסא אליהו כתב על דברי הרב הלק"ט שדבר זה (שאמר הרב הלק"ט שאין צריף לחזור) צריכה רבה ושצינן לעיני בספרו קול אליהו ח"ב ואני הדל אחר זמן רב נזדמן לידי ספר הג"ל ולא מצאתי שדבר שם בענין זה (לא עיננתי בגוף הספר כי אם בהמפתחות הנקובות בשם פתיחת אליהו ובהמפתחות להקונטרס מחנה ישראל אשר בסוף הספר המכוננת בשם שער המחנה) ואף אם יש שם באיזה מקום ונעלם ממני מכל מקום מוכן שדבריו הם על נדון הרב הלק"ט הג"ל ולא ידענו מסקנתו וטעמו כדי לדון לנדון שלפנינו: אחר זמן השגתי בשאלה ספר שו"ת מים חיים להגאון מוהרח"ך ראפאפורט וראיתי שם בסי' כ"ב אות יו"ד שהשיג על הרב חיי אדם מדברי הרר"י דלפי טעמו של הרר"י הוא הדין בהמלך הקדוש מחזירין אותו דזיל בטר טעמא ונדפס עתה בווילנא ש"ס עם חידושים ונהגות רבות (בדפוס ראם) וראיתי בהגהות וחידישים הרא"ם הורוויץ במסכת עירובין דף מ' ע"ב על מה שאמרו בש"ס מאי לאו לזמן לא לברכה שכתב קשה אם פן בראש חודש נמי הנה ליה לומר גם ראש חודש אף הארכתי מזה במקום אחר דהזכרת ראש חודש בתפלה אינה רק מטעם קידוש החודש להכי בלילה אין מחזירין מה שאין פן בראש השנה אף דאין מקדשין בלילה מכל מקום חיוב הזכרתו משום קדושת יום טוב דמקרא קדש כתיב בכל יום טוב עכ"ל ודבריו הם פדברי רבינו יונה הג"ל ומסתמא הביא דבריו בהמקום אחר שכתב בזה ונראה שגם הוא משלנו דלדידיה הכי נמי באם לא אמר המלך הקדוש נראה דצריף לחזור אלא שיש לדחות דחתימת המלך הקדוש אף שהתחלתה היא בליל יום טוב אינה בכלל הזכרה דיום טוב שסובר רבינו יונה דאם לא הזכיר של יום טוב חוזר דהזכרה דיום טוב היינו לומר את יום הזכרון הזה וכו' אבל לחתום בהמלך הקדוש אין זה בכלל הזכרה דיום טוב ואין הכרח מדברי רבינו יונה שיהא הדין נותן שאם לא חתם בהמלך הקדוש בליל ראש השנה שייחזור אבל נדאי מסתימיות הפוסקים מוכח דהדין שנה בלילה כביום וצריף לחזור: שוב יצא לאור ספרא נהר בגין שלמה לידידי הגאון הפהן הגדול מוהרש"ך מווילנא יצ"ו ומצאתי את שאהבה נפשי שכתב לקינים דברי חכמים מה שכתב בחיי אדם הג"ל ואמר מר דאף לרבינו יונה דסבירא ליה דאם לא הזכיר של יום טוב בליל ראש השנה צריף לחזור מכל מקום אם לא אמר המלך הקדוש אין צריף לחזור דהא כל הטעם שתקנו לומר המלך הקדוש בימים אלו הוא משום שהם ימי דין שהקב"ה שופט כל הארץ ואמרינו בפרק קמא דראש השנה ד' ח' על פסוק כי חק לישראל הוא שאין בית דין של מעלה נכנסים לדין עד שיקדשו בית דין את החודש וכינון דהזכרת מלכות תלי בדין של מעלה ודין של מעלה תלי בקידוש בית דין של מטה את החודש הרי אם פן דומה ממש להזכרת יעלה ויבא דלפי שאין מקדשין את החודש בלילה אין צריף

לחזור הכי נמי בהמלך הקדוש אלו דבריו יצ"ו (בגונטרס התקונים והוספות סי' ח"י ע"ש) ונסתפק שם לדעת הגאון שבחיי אדם הג"ל אם הדין פן גם בליל שני של ראש השנה כמו בהזפרת יעלה ויבא בליל שני דראש חודש או נימא ראש חודש שאני שאין מוגין מנגן הסד אלא מיום שני לא כן בראש השנה דמנגן מיום ראשון ומסיק בצ"ע ובעיקר דין הגאון הג"ל עם שפבר הורה זקן להלכה מסיק בצ"ע אם לעשות פמותו ולי הדל אף שדבריו נכונים במה שפכת לדחות שאין ראיה מדברי רבינו יונה והיה טעמו כצפיחת בדבש וגם אני הדל פתבתי למעלה דיש לדחות דלא דמי חתימת המלך הקדוש להזפרה דיום טוב מפל מקום מסתימיות דברי הפוסקים מוכח ודאי דלא סברי הכי דאם כן לא הוו שתקי מינה פיון שהוא דין מחודש שלא כל אדם זוכה לחודש דבר זה מדעתו היה להם לכתוב פן בפירוש ובפרט לפי מה שפכת בבגין שלמה בשם שו"ת דברי נחמיה סי' מ"ו שדעתו נוטה שאף לדעת ה"ש אומרים שיהביא רבינו יונה הג"ל דאם לא הזכיר של יום טוב בליל ראש השנה אין צריך לחזור מפל מקום בהמלך הקדוש מודו שצריך לחזור ואם פן כל שפן לדעת מ רבינו יונה עצמו שצריך לחזור: וראיתי בספר קצור שלחן ערוך להגאון מוהרש"ג (שנדפס עתה עם לחם הפנים) שבסי' קכ"ט אות ג' כתב בלחם הפנים הוראת הגאון שבחיי אדם הג"ל שאם בליל ראש השנה חתם בהאל הקדוש אין מחזירין אותו וכתב על זה ונ"ל ויפה העירני הרב מהר"ר נחום איש מאזארקאו שרבינו יונה בפרק תפלת השחר מביא ספק זה ומסיק שנוכל לומר שאף על פי שתלוי בראש חודש פיון שהוא יום טוב ומצות יום טוב אלימא טפי וכו' יותר יש לנו לדון אותו כמו יום טוב מלדון אותו כמו ראש חודש ואם לא הזכיר בערבית מעין יום טוב מחזירין אותו עכ"ל ולפענ"ד גם מסתימת לשון הרמב"ם נראה פן עכ"ד הלחם הפנים והנה בעיקר הערה זו אני זכיתי בה תחלה בספר אור לי סי' ק"י אלא שלא נתפשט הספר במקומות אלו אף מה שפכת שרבינו יונה מביא ספק זה וכו' דמשמע שדברי רבינו יונה הם על מי שחתם בליל ראש השנה האל הקדוש במחילת כחה"ר דבריו הם שלא בדקדוק שהרי רבינו יונה לא מייירי בהכי אלא בהזפרת יום טוב דהיינו לומר בו את יום הזפרון אלא שדבריו נוכל ללמוד לאם חתם האל הקדוש אבל אינו מוכרח ויש לדחות דהזפרה שניא היא מחתימת המלך הקדוש כמו שפכתתי למעלה או כמו שפכת ידידי הגאון בגין שלמה הג"ל אבל מה שפכת דמסתימיות לשון הרמב"ם נראה פן שפיר קאמר ולא ידעתי למה נקט הרמב"ם ולא אמר סתם שפן הוא משמעות כל דברי הפוסקים כמו שפכתתי אני הדל וראיתי לידידי הגאבד"ק מ' לודאש יצ"ו בספרו הבהיר ילקוט הגרשונזי בחלק ג' במערכת התי"ו ד' למ"ד (סוף ד"ה תפלה) שהביא מה שפכת בלחם הפנים הג"ל ולא יעיר עליו פנראה שלא עיין בגוף דברי רבינו יונה ועוד ראיתי שם שמה שפכתתי לקמן (בסוף ד"ה גם הרשב"א) בשם הארחות חיים שציינן על דברי רבינו חיים ראפאפורט לעיין בשו"ת אבני צדק גם הוא יצ"ו ציינן לעיין שם וכנראה הוא ספר חדש שעוד לא נתפשט בינינו: ומקורב השגתי סידור תפלה עם תורה אור ושערי תפלה שנדפס בוויילנא שנת תרמ"ט עם ביאור נתיב החיים להרה"ג אבד"ק ניקאלייב מחבר ספר קב נקי יצ"ו ובחלק שני יש בו דינים מספר דרך החיים להגאון מליסא וסמוף לו גונטרס נתיב החיים וראיתי בדף י"ד בדין מי שלא אמר ותן טל ומטר שפכת בדך החיים אות ס"ב דאם כבר עקר רגליו חוזר לראש התפלה יצויין שם אות י"ג והוא מורה מקום לעיין בגונטרס

גְּתִיב הַחַיִּים וְשֵׁם פֶּתַח בְּזֶה הַלְשׁוֹן עֵינֵי שׁו"ת ר' חַיִּים פֶּהֵן ס"י ב' דְּהֵינּוּ דְּנֻקָּא בְּשַׁחֲרִית וּמִנְחָה אֲבָל בְּעֶרְבִית אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ דְּתַפְלַת עֶרְבִית רְשׁוּת וּתְפִלַּת שַׁחֲרִית לְפָנָיו עֵינֵי שֵׁם שְׁפִלְפֵל בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא וְהַשִּׁיג עַל הַבֵּית יוֹסֵף עַכ"ל הַגְּתִיב הַחַיִּים וְאֵין פְּנִינְתוֹ עַל הַסֵּפֶר מִיָּמֵי חַיִּים לְהַגְאֹן ר' חַיִּים פֶּהֵן דְּמַמָּה שְׁפִתְבִּתִּי לְעִיל בְּשִׁמּוֹ מִתְבָּאָר שְׁאִינוּ סוֹבֵר כְּמוֹ שְׁפִתְבִּי בְּשִׁמּוֹ בְּגִתִּיב הַחַיִּים שְׁאֵם פֶּן גַּם בְּשִׁכַח וְחִתְמֵם הָאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּלִיל רֵאשׁ הַשָּׁנָה דְּאִירִי בֵּה הִנֵּה לוֹ לְפִסְוֹק כְּמוֹ שְׁפִתְבִּי הֵרֵב חַיִּי אָדָם בְּשֵׁם הַגְאֹן שְׁאִין צָרִיךְ לְחִזּוֹר וּכְנֻתִיָּה וְלֹא מִטְעָמִיָּה אֲלֵא מִשׁוּם דְּתַפְלַת עֶרְבִית רְשׁוּת וְכוּ' וְאִיךְ פֶּסֶק דָּאֵם חִתְמֵם בְּהָאֵל הַקְּדוֹשׁ צָרִיךְ לְחִזּוֹר (שְׁלֵא כְּדַעַת הַגְאֹן שְׁבַחֲנֵי אָדָם כְּנֻ"ל) וְלֹא עוֹד אֲלֵא דְלִפִּי טַעַם זֶה דְּתַפְלַת עֶרְבִית רְשׁוּת וְכוּ' יֵשׁ לְפִסְוֹק דְּאִינוּ חוֹזֵר לֹא לְבַד בְּלִילָה שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה (רֵאשׁוּנָה אוֹ גַּם שְׁנֵיָה כְּפִי מַה שְׁצָדָד בְּבִנְיָן שְׁלֵמָה) אֲלֵא גַּם בְּכָל הַלֵּילוֹת שְׁמֵרָאשׁ הַסֵּנָה עַד יוֹם הַפִּיפּוֹרִים וְעַד בְּכָלֵל יֵשׁ לְפִסְוֹק דָּאֵם חִתְמֵם בְּהָאֵל הַקְּדוֹשׁ אִינוּ חוֹזֵר מִשׁוּם דְּתַפְלַת עֶרְבִית רְשׁוּת וּתַפְלַת שַׁחֲרִית לְפָנָיו לְכֵן אֵי אֲפֹשֶׁר לוֹמַר דְּמָה שְׁפִתְבִּי הַחַיִּים בְּשֵׁם רַח"ךְ פְּנִינְתוֹ עַל הַמַּחְבֵּר ס' מִיָּמֵי חַיִּים אֲלֵא פְּנִינְתוֹ הִיא עַל רַבִּינוּ חַיִּים הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל מֵרַח"ךְ שֶׁל הֵרֵב מִיָּמֵי חַיִּים (עֵינֵי מַה שְׁפִתְבִּתִּי בְּקוֹנְטְרִיס פְּלִי הַפּוֹסְקִים שְׁבַשְׁדֵּי חֲמַד אֲסִיפַת דִּינִים שְׁמֵאוֹת הַדְּלָ"ת וְכוּ' בְּסִי ט"ו אוֹת מ"ז) וְהִנֵּה עַד שְׁלֵא זְכִיתִי בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הִנֵּה הִנֵּה קִשְׂיָא לִי מַמָּה שְׁפִתְבִּי הַפּוֹסְקִים בְּרִישׁ ס"י תכ"ב גְּבִי הַזְּכָרָה דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ שְׁאֵם לֹא הַזְּכָרָה רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּלִילָה רֵאשׁוּנָה אוֹ שְׁנֵיָה אִינוּ חוֹזֵר לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה (כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ טַעַם זֶה בְּגְמָרָא) דְּמִשְׁמַע דְּאֵי לֹא הֵאֵי טַעְמָא הִנֵּה הַדִּין שְׁנֵה לִילָה כְּיוּם וְכֵן הוּא בְּאַמַּת לְסַבְרַת הַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים שְׁהִבִּיאוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּסוֹף פְּרָק תַּפְלַת הַשַּׁחֲרִית (בְּד"ה לְפִי) וְשְׁאָר הָרֵאשׁוּנִים דְּבְלִילָה שְׁנֵיָה דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ אֵם לֹא הַזְּכָרָה רֵאשׁ חֲדָשׁ חוֹזֵר מִשׁוּם דְּמִשְׁמַע לְהוֹ דְּטַעַם דְּאִין מְקַדְשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה אִינוּ שְׁיִיךְ אֲלֵא בְּלִילָה רֵאשׁוּנָה שְׁלֵא נִתְקַדַּשׁ הַחֲדָשׁ עַדִּין אֲבָל בְּלִילָה שְׁנֵיָה הֵרֵי כְּבָר מְקַדְשִׁי מִיּוֹם שְׁלִפְנֵי אֱלֹמָא דְכָל דְּלֹא שְׁיִיכָא טַעְמָא דְּאִין מְקַדְשִׁין וְכוּ' חוֹזֵר וְאֵם פֶּן גְּבִי שְׁאֵלַת מְטָר שְׁאִין שְׁיִיךְ טַעַם זֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַדִּין שְׁחוֹזֵר אֵם לֹא שְׁאֵל בְּלִילָה כְּמוֹ בְּאֵם לֹא שְׁאֵל בִּיּוֹם וְכַמָּה דְּיוֹת גְּשַׁתְּפִּיכוּ בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים הָאֲחֵרוֹנִים בְּאֵם לֹא שְׁאֵל מְטָר בְּלִילָה רֵאשׁוּנָה שֶׁל שְׁאֵלָה (בְּשַׁבְעָה בְּמִרְחָשׁוֹן אוֹ בְּלִילָה שְׁאֵחַר שְׁשִׁים לְתַקּוּפָה) אֵם חוֹזֵר אוֹ אִינוּ חוֹזֵר וּמִשְׁמַע דְּלְכוּלֵי עֲלֵמָא אַחַר לִילָה הָרֵאשׁוּנָה הַדִּין הוּא שְׁנֵה שְׁבָכָל הַלֵּילוֹת אֵם לֹא שְׁאֵל מְטָר חוֹזֵר וְאִיךְ יֹאמַר רַבִּינוּ חַיִּים הַנֵּ"ל שְׁאִינוּ חוֹזֵר אֵם לֹא שְׁאֵל בְּלוּלָה מִשׁוּם דְּתַפְלַת עֶרְבִית רְשׁוּת וְאִין לְהַסְתַּמֵּק אוֹלֵי לֹא הִיָּתָה פְּנִינְתוֹ אֲלֵא עַל לִיל שְׁבַעָה בְּמִרְחָשׁוֹן אוֹ לִילָה רֵאשׁוּנָה שְׁלֵאֲחַר שְׁשִׁים שֶׁל תְּקוּפָה וְקֵאֵי בְּשִׁיטַת הַסּוֹבְרִים לְהַקֵּל בְּאֵלוֹ אֲמָרוּ אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ דְּמַלְבַּד שְׁמֵן הַטַּעַם שְׁפִתְבִּי דְּתַפְלַת עֶרְבִית רְשׁוּת מוֹכַח וְהֵרֵי הוּא כְּמַבְנֹאָר שְׁעַל כָּל הַלֵּילוֹת הוּא אוֹמַר פֶּן וְעוֹד מִתְבָּרַר פֶּן מִדְּבַרֵי קַרְיִינָא דְּאֲגַרְתָּא הֵרֵב גְּתִיב הַחַיִּים דְּסַתְמוּ כְּפִירוּשׁוֹ שְׁבָכָל הַלֵּילוֹת הַדִּין פֶּן וְאֵם פֶּן הַדְּבָר תְּמוּהָ דְּמִדְּאֲמָרִינוּ טַעְמָא בְּהַזְכָּרָה דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין הַחֲדָשׁ בְּלִילָה מְנַכַּת דְּהִיכָא דְּלֹא שְׁיִיךְ הֵאֵי טַעְמָא דִּינָא הוּא שְׁיִיחְזוֹר בְּלִילָה כְּמוֹ בִּיּוֹם: בְּרַם זְכוּר אוֹתוֹ הָאִישׁ לְטוֹב מֵרַ גִּיהוּ יְדִידֵי הַגְאֹן מוֹהַר"ר יִשְׂרָאֵל אֲבָרְהָם לְעַרְנָעֵר יצ"ו אֲשֶׁר זִכְנֵי בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הִנֵּה (שׁו"ת רַבִּינוּ חַיִּים הָרֵאשׁוֹן הַנֵּ"ל) וְיִתִּירָה עֲשֵׂה שְׁבַסְפֵּר הִנֵּה לֹא תִקְנוּ בּוֹ מִפְתָּחוֹת וִידִידֵי הֵרֵב הַנֵּ"ל טָרַח וְכַתְּבֵי וְעָרַךְ לְפָנֵי מִפְתָּחוֹת כָּל הַסֵּפֶר כְּלוֹ אוֹמַר כְּבוֹד (לְהַקֵּל מְעָלֵי טְנוּחַ הַחִיפּוּשׁ לְמִצּוֹא דְּבַרֵי חֲפָצִי) בְּכַתְּבֵי רַש"י

נָאָה וְנִפְּהָ כִּי יוֹדֵעַ צַדִּיק שְׂאִינִי מִפִּיר כְּתָב מִשְׁיֵטָא שְׁלֵהֶם יֵשָׂא בְּרָכָה מֵאֱלֹקֵי הַמַּעֲרָכָה וְעֵינֵינִתִּי בְּסִי' ב' וְרֵאִיתִי שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם הָרַב הַשּׁוֹאֵל דָּאֵם לֹא שְׂאֵל מְטָר בְּלִילָה צְרִיף לְחִזּוֹר דְּמִדְּאִמְרִינוּ בְּהִזְכָּרָה דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ דָּאֵם לֹא הִזְכִּיר בְּלִילָה אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם דָּאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה מוֹכַח דְּגַבֵּי שְׂאֵלַת מְטָר שְׂאֵין שִׁינְיָה טַעַם זֶה צְרִיף לְחִזּוֹר וְהַגָּאוֹן הַמְחַבֵּר הִשִּׁיב שְׁנַרְאָה לוֹ שְׂאֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ וְהִיָּה טַעַמּוֹ מִשּׁוּם דְּאֵף דְּבִשְׁלַחֵן עֲרוּף כְּתָב גַּבֵּי הִזְכָּרָה דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ דְּמָה שְׂאֵם לֹא הִזְכִּיר בְּלִילָה אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ הוּא מִשּׁוּם שְׂאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ הֵנָּה רַבִּינוּ הַטּוֹר לֹא כְּתָב שׁוּם טַעַם עַל דִּין זֶה רַק פְּסֻקַּת הַדִּין דָּאֵם לֹא הִזְכִּיר בְּלִילָה אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ לֹא שְׂאֵל לִילָה רֵאשׁוֹנָה לֹא שְׂאֵל לִילָה שְׁנִיָּה בְּלִי שׁוּם טַעַם וְאֵם כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דְּפּוֹסֶק הַטּוֹר כִּהָא דְּתַנְיָא בְּבִרְיָתָא דְּמִינֵי הַש"ס בְּדָף ל' ע"ב טַעַם וְלֹא הִזְכִּיר רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּעַרְבֵית אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ מְפָנִי שְׁתַּפְּלַת שְׁחֲרִית לְפָנָיו וְאֵף שֶׁהַתּוֹסְפוֹת כְּתָבוּ דְּלֹא גָרְסִינוּ הָאֵי טַעַמָא דְּהָא בְּתַר הָכִי אָמַר רַב טַעַמָא שְׂאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה יֵשׁ לוֹמֵר דְּרַבִּינוּ הַטּוֹר לֹא סְבִירָא לֵיהּ כִּהַתּוֹסְפוֹת אֱלָא סְבִירָא לֵיהּ דְּגָרְסִינוּ הָאֵי טַעַמָא בְּבִרְיָתָא וּפּוֹסֶק כֵּן וְאֵף דְּבָהָא דְּתַפְּלַת עַרְבֵית רְשׁוּת סוֹבְרִים הַתּוֹסְפוֹת דְּאֵף דְּהִיא רְשׁוּת אֵין לְבַטְלָהּ בְּחֻזְם יֵשׁ לוֹמֵר דְּהֵינּוּ אֵם בָּא לְבַטְלָהּ שְׂלֵא לְאוּמְרָה כָּלֵל אֲבָל אֵם הַתַּפְּלָל אוֹתָהּ רַק שְׁשִׁכַח לְהִזְכִּיר בָּהּ לֹא מִיְקָרִי מְבַטְלָהּ וְעוֹד שֶׁהַשְּׂתִי קוֹשִׁיּוֹת שְׁמַפְנִיָּהוּ הַנוֹכְרָחוֹ הַתּוֹסְפוֹת לוֹמֵר כֵּן לֹא קָשׁוּ מִיָּדִי וְכו' אֵלוֹ תַנְרַף דְּבָרֵי רַבִּינוּ חַיִּים הַפֶּהוּ הַנ"ל בְּפֻסֶק דִּין זֶה וְהָאֵרִיף קִצַּת בְּדָבָרֵי מְרֵן הַבֵּית יוֹסֵף שֶׁהֵבִיא מֵהַ שְׁכַת הָאֲנוֹרָחוֹת חַיִּים וְכו' דְּכִשְׂרֵאשׁ חֲדָשׁ מְלֵא אֵם לֹא הִזְכִּיר רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּלִילָה שְׁנִיָּה מִחֲזִירִין אוֹתוֹ וְכַתְּבֵן מְרֵן שְׁדָבָרֵי תִּמְמָה הֵם דְּפִשְׁט הַגְּמָרָא לֹא מִשְׁמַע הָכִי וְשְׁכַתְּבֵן הַגָּאוֹן מוֹהַרש"א דְּמְרֵן הַבֵּית יוֹסֵף לֹא עֵינֵן יָפָה בְּגָמְרָא בְּדִין זֶה וְכו' אֵלוֹ תַנְרַף דַּב"ק: וְהֵנָּה מִפִּיר אֲנִי מִף עֲרָפֵי שְׂאִינִי כְּדָאֵי לְחַלּוֹק עַל גָּאוֹן גְּדוֹל שְׁפָמוֹתוֹ אֲבָל עֲצוֹר בְּמַלִּין לֹא אוֹכַל וְלֹא לְחַלּוֹק עַל דְּבָרָיו אֲנִי בָּא רַק לְקַיֵּים דְּבָרֵי מְרֵן בְּשְׁלַחֵנוּ הַטְּהוֹר שְׁכַתְּבֵן בְּהִזְכָּרַת רֵאשׁ חֲדָשׁ דְּמָה שְׂאֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ בְּלִילָה הוּא מִשּׁוּם שְׂאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה שְׁטַעַמּוֹ וְנִימְוִקוּ עִמּוֹ דְּלִפֵּי דַעְתֵּי הַקְּצָרָה בְּמַחֲיִלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ הִרְמָה מֵהַ שְׁכַתְּבֵן הַגָּאוֹן בְּדַעַת רַבִּינוּ הַטּוֹר דְּנִקְיֵט כְּטַעַמָא דְּתַנִּי בְּבִרְיָתָא מְפָנִי שְׁתַּפְּלַת שְׁחֲרִית לְפָנָיו לֹא יִתְכֵן לוֹמֵר כֵּן דִּידוּעַ דְּמֵן הַסֵּתֶם דְּרַכּוֹ לִילָף בְּשִׁיטַת הָרֵא"ש וְהָרֵי הָרֵא"ש בְּפֻסְקֵיו ס' כ"ג לֹא הֵבִיא בְּבָא דְּרִישָׁא דְּבִרְיָתָא טַעַם וְלֹא הִזְכִּיר בְּעַרְבֵית וְכו' רַק טַעַם וְלֹא הִזְכִּיר בְּשְׁחֲרִית וְכו' וְשׁוּב הֵבִיא מִיְמָרְיָה דְּרַב עֲנָן אָמַר רַב טַעַם וְלֹא הִזְכִּיר שְׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּעַרְבֵית אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ מְפָנִי שְׂאֵין מְקַדְּשִׁין הַחֲדָשׁ אֱלָא בְּיוֹם הָרֵי שְׂלֵא כְּתָב אֱלָא הַטַּעַם דָּאֵין מְקַדְּשִׁין הַחֲדָשׁ בְּלִילָה וְעוֹד מְפּוֹרָשׁ יִצְא מִדְּבָרָיו דְּלֹא מְצִינּוּ לְמִימַר דְּמָה שְׂאֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ כְּשֵׁלֵא הִזְכִּיר בְּלִילָה הוּא מְפָנִי שְׁתַּפְּלַת שְׁחֲרִית לְפָנָיו (כְּדַתְנִי בְּבִרְיָתָא לְגִירְסַתֵּינוּ) שְׁהָרֵי כְּתָב שְׂאֵם טַעַם בְּמוֹסָף חוֹזֵר וְלֹא סְמַכִּינוּ עַל תַּפְּלַת שְׁחֲרִית שֶׁהַתַּפְּלָל כְּבָר וְכו' וְלֹא עַל תַּפְּלַת הַמְּנַחָה לְפִי שְׁדוֹקָא בְּשְׁחֲרִית וּמוֹסָף שְׁרַגִּילִין לְהַתַּפְּלָל שְׁתִּיָּהוּ כְּאַחַת הוּא דְּסַמְכִינוּ מִתַּפְּלָה לְתַפְּלָה אֲבָל לֹא מִתַּפְּלַת מוֹסָף לְתַפְּלַת מְנַחָה עַכ"ל וְהָרֵי הוּא כְּמִבְּנוֹרָא דְּמִתַּפְּלַת עַרְבֵית לְתַפְּלַת שְׁחֲרִית לֹא סְמַכִּינוּ (כְּמוֹ בְּמוֹסָף וּמְנַחָה) שְׁהָרֵי אֵין רַגִּילוֹת כָּלֵל לְהַתַּפְּלָל שְׁתִּיָּהוּ כְּאַחַת וְכָל שְׁכֵן הוּא מְמוֹסָף וּמְנַחָה וְכֵן כְּתָב הַגָּאוֹן צ"ח דְּלֵהֲרֵא"ש דְּלֹא סְמַכִּינוּ בְּמוֹסָף אִמְנַחָה לְפִי שְׂאֵינּוּ סְמוּכוֹת קַל וְחֻמְרָא שְׁבַעַרְבֵית אֵין לְסַמְוֵה אִשְׁחֲרִית וְהַטַּעַם בְּטַעַם בְּעַרְבֵית שְׂאֵינוּ חוֹזֵר הוּא לְפִי שְׂאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה עִי"ש גַּם

באותו פֶּרֶק (תְּפִלַּת הַשַּׁחַר) סִי ז' הִבִּיא הָרָא"ש מִימְרָא דְרַב דָּאם טְעָה וְלֹא הִזְפִּיר שֶׁל
רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֵית אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ שְׁאִין מְקַדְשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ אֲלָא בְיוֹם וְסִיִּים וְשִׁמְעַת
מִינָהּ שְׂאָם טְעָה בְּעֶרְבֵית בְּשַׁבָּת אוֹ בְיוֹם טוֹב מְחִזְרִין אוֹתוֹ גַּם שָׁם בְּסִימָן ב' הִבִּיא רַק
טַעַם זֶה דְאִין מְקַדְשִׁין וְכוּ' וְכִינּוּן שְׂדַעַת הָרָא"ש מְבֹנְרֶת דְסַבִּירָא לִיהּ דְלֹא סְמַכִּינוּ
בְתַפְלַת עֶרְבֵית אֲתַפְלַת שַׁחֲרִית מְסַתְמָא וְדָאִי גַם רַבִּינוּ הַטּוֹר סוֹבֵר פֶּן וּמָה שְׁפַסְקָא שְׂאָם
טְעָה וְלֹא הִזְפִּיר בְּעֶרְבֵית רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ דְאִינוּ חוֹזֵר אִינוּ אֲלָא מְטַעַם דְאָמַר רַב שְׁאִין מְקַדְשִׁין
הַחֹדֶשׁ בְּלִילָה וְכֵן פִּירְשׁוּ הַרְבָּנִים בֵּית חֹדֶשׁ וּפְרִישָׁה טַעַם הַטּוֹר לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין הַחֹדֶשׁ
בְּלִילָה וְרַבִּינוּ הַטּוֹר לֹא חָשַׁשׁ לוֹמַר הַטַּעַם הַזֶּה בְּפִירוּשׁ כְּמוֹ שְׂלֹא חָשַׁשׁ גַּם פֶּן בְּקִיצוֹר
פְּסָקִי הָרָא"ש דְקִיצוֹר פְּסָקִי הָרָא"ש לְבָרְכוֹת הֵם מֵהַרִּיב"ה כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי בְקוֹנְטְרִיס פְּלִלִי
הַפּוֹסְקִים (סִי י"א אוֹת ט"ז) שְׁפַתְבַּסוּף פֶּרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר הַדִּין לְבַד בְּלֹא טַעַם כִּיעִי"ש:
גַּם הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשָׁיו בְּפֶרֶק מִי שְׁמַתוֹ (בְּפִלְגֻתָא דְתַפְלַת עֶרְבֵית רְשׁוֹת אוֹ חוֹבָה) הִבִּיא
הָא דְאָמַר רַב טְעָה וְלֹא הִזְפִּיר שֶׁלֹּא רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּלִילָה אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין
הַחֹדֶשׁ בְּלִילָה וְלֹא הִזְפִּיר טַעַם הַבְּרִייתָא פְּלִלִי) וְדִיִּיק מִינָהּ טַעְמָא דְאִין מְקַדְשִׁין וְכוּ' הָא
לֹא הָכִי מְחִזְרִין אוֹתוֹ לְשַׁבָּתוֹת וַיְמִים טוֹבִים נְמִי מְחִזְרִין אוֹתוֹ בְּתַפְלַת חוֹבָה וְכוּ' עִי"ש
גַּם הַתּוֹסְפוֹת אַף שְׁבַדְף ל' ע"ב ד"ה וְהַתְנַיָּא צְדָדוּ דְגְרָסִינוּ לָהּ בְּבְרִיתָא טְעָה וְלֹא הִזְפִּיר
בְּעֶרְבֵית וְכוּ' מְפָל מְקוֹם בְּדָף כ"ו ד"ה טְעָה לֹא הִזְפִּירוּ אֲלָא מִימְרָא דְרַב דְאָמַר טַעְמָא
לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין וְכוּ' וְכֵן בְּסִפְרָא רֵאבִי"ה עַל מְסַכַּת בְּרִכוֹת פָּתַח בְּפֶרֶק ד' סִי פ"ג וְהִינּוּ
דְאָמְרִינוּ טְעָה וְלֹא הִזְפִּיר בְּעֶרְבֵית אֵין מְחִזְרִין לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין הַחֹדֶשׁ בְּלִילָה מְשַׁמַּע
הָא לֹא הָכִי מְחִזְרִין אוֹתוֹ עַכ"ל אֲלָמָא תוֹפְסִי טַעַם זֶה עֵינְקֵר וְכֵן הִיא גִּירְסַת הָרִי"ף כְּמוֹ
שְׁמִפְנֵי רֹשׁ בְּדַבְרֵי שְׁפִשְׁהִיבִיא הַבְּרִייתָא הַשְּׁמִיט בְּבֹא דְרִישָׁא טְעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֶרְבֵית וְכוּ'
וְהִבִּיא הָא דְאָמַר רַב עֶנָּן אָמַר רַב טְעָה וְכוּ' לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין וְכוּ' וְכָל הַפּוֹסְקִים יִיחָסוּ
פֶּן לְהָרִי"ף דְלֹא גָרִיס בְּבְרִיתָא הָא רִישָׁא טְעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֶרְבֵית וְכוּ' אֲלָא הַטַּעַם הוּא
לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ בְּלִילָה גַּם רַבִּינוּ הַלְבוּשׁ בְּסִי תכ"ב פָּתַח טַעַם זֶה וְכֵן הִרְבּוּ
חֲזִי אֲדָם בְּהַלְכוֹת תְּפִלָּה פְּלִל כ"ד סְעִיף כ"ב בְּאִנְפֵּן שְׁנֵרָאָה הַסְּכַמַּת פֶּל הַפּוֹסְקִים כְּטַעַם
זֶה לְפִי שְׁאִין מְקַדְשִׁין הַחֹדֶשׁ בְּלִילָה וְלֹא מְשׁוּם שְׁתַּפְלַת שַׁחֲרִית לְפָנָיו וְאִם פֶּן שְׁפִיר
קָאֻר הִרְבּוּ הַשּׁוֹאֵל שְׁבִישׁוּ"ת רַבִּינוּ חֲזִיִּים הַפְּהֵן דְלִגְבֵי שְׂאֵלַת מְטָר דְלִכְפָּא הָאִי טַעְמָא
חוֹזֵר אִם לֹא הִזְפִּיר בְּלִילָה וּבְנֹדָאִי שְׁכֵן הִיא דַּעַת פֶּל הַפּוֹסְקִים שְׂלֹא פָתְבוּ בְּפִירוּשׁ דָּאִם
לֹא שְׂאֵל מְטָר בְּלִילָה אִינוּ חוֹזֵר וְסַתְמוּ בְּפִירוּשׁוֹ דְחוֹזֵר גַּם בְּלִילָה דְלֹא פִדְפְּשִׁיטָא לִיהּ
לְרַבִּינוּ חֲזִיִּים הַפְּהֵן וּמִמִּילָא נְפָקָא מִינָהּ לְדִינָא דְקָמֵן דְאֵין לָנוּ לְהַחְלִיט שְׂאָם לֹא חָתַם
בְּלִילָה הַמְּלִיךְ הַקְּדוֹשׁ שְׂלֹא יַחְזוֹר מְשׁוּם דְתַפְלַת שַׁחֲרִית לְפָנָיו דְאֵין הִלְכָה כְּטַעַם זֶה וְלֹא
סְמַכִּינוּ בְּתַפְלַת עֶרְבֵית אֲתַפְלַת שַׁחֲרִית וְתַמִּיָּה לִי עַל הִרְבּוּ קַב נְקִי שְׁנֵרָאָה כְּשֶׁר הַמְּסַכִּים
לְדִינוּ שֶׁל רַבִּינוּ חֲזִיִּים וְקַבַּע דְבָרֵינוּ לְהַלְכָה וְלִי יַעִיר שְׁאִין פֶּן דַּעַת פֶּל הַפּוֹסְקִים וְחַפְשִׁיתִי
בְּסִפְרִים וְרֵאִיתִי שֶׁהִרְבּוּ לְחַם הַפְּנִים (אֲשֶׁר בְּקִיצוֹר שְׁלַחַן עָרוּף לְהִרְבּוּ מוֹהַר"ש גְּנֻזָּפְרִיד)
בְּסִי י"ט סְעִיף ו' הִבִּיא שׁו"ת רַבִּינוּ חֲזִיִּים הַנְּ"ל וְכַתְּבַת עָלָיו שֶׁהַדְּבָר תְּמוּהָ וְכוּ' עִי"ש דב"ק
וִידִידִי הַגַּאבְד"ק סְפִינְקָא יצ"ו בְּסִפְרָא אֲרַחּוֹת חֲזִיִּים בְּסִי קי"ז אוֹת ד' צִינֵן לְעִינֵן בְּזָה בְּס'
שׁו"ת אַבְנֵי צֶדֶק סִי ח' וְאִינוּ מְצוּי אֲצִלִּי: שׁוֹב הַשְּׁגָתִי סְפָר אֲרַחּוֹת חֲזִיִּים הַקְּדָמוֹן וְעִינֵנִתִּי
בְּמָה שֶׁהִבִּיא מֶרֶן הַבֵּית יוֹסֵף בְּסִי תכ"ב (ד"ה פָּתַח בַּא"ח) בְּשִׁמּוֹ וְדַבְרֵינוּ הֵם בְּהַלְכוֹת
תְּפִלָּה סוּף סִי ק"ג (גַּבִּי הַזְּכָרָה דְרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ שְׂאָם לֹא אָמַר יַעֲלֶה וְיָבֵא בְתַפְלָה חוֹזֵר) וְז"ל

במה דברים אמורים בשחרית ומנחה אבל בערבית אם טעה ולא הזכיר שוב אינו חוזר ומזכיר והטעם לפי שאין מקדשין את החדש אלא ביום ורבינו נתן פתב דבערבית ליל שני מחזירין אותו שפבר מקודש הוא וכן פתב ריב"ט בתשובותיו וכו' (פתב עוד חילוקי דינים וסינים) וכל דיני חולו של מועד פדין ראש חדש לבד שאם טעה בליל חולו של מועד ולא הזכיר יעלה ויבא חוזר מה שאין פן בליל ראש חדש עכ"ל הגה רואה שמלבד שלא פתב פי אם הטעם דשאין מקדשין החדש בלילה אף גם פתב דבליל חול המועד אם לא הזכיר יעלה ויבא חוזר וזה אינו אלא לפי הטעם שאין מקדשין את החדש בלילה דאילו לטעם השנוי בפריקתא שהרי תפלת שחרית לפניו הדין נותן שאם לא אמר יעלה ויבא בחול המועד לא יחזור ומבואר דלא קיימא לן פה הוא טעמא ואם פן ממילא דינא יתיב דאם שכח מלומר וכן טל ומטר בלילה שצריך לחזור כמו שחוזר ביום (ובליל שבעה במרחשון ולילה שאחר ששים לתקופה שנוי במחלוקת בין רבני האחרונים אבל בשאר לילות לכולי עלמא צריך לחזור): ומצאתי בשו"ת חסד לאברהם להגאון מוהר"א תאומים במהדורא תניינא סי' כ' שכתב נראה לי לחדש דמי שלא הזכיר מוריד הגשם בתפלת ערבית אין מחזירין אותו וטעמא דמילתא דאף שכתב הרי"ף בפירק תפלת השחר דאף דתפלת ערבית רשות מפל מקום פיון דכבר שוניה עליה חובה אי טעי הדר לרישא מפל מקום נראה דהיינו בשאר טעות המבטל כל התפלה וכמאן דלא צלי דמי לא כן בזה שלא הזכיר גשם וכן בלא שאל בברכת השנים על פרחין הא דמחזירין אותו לאו משום דדמי כמאן דלא צלי כמו שיבואר להלן אלא דחייב להזכיר ולשאול ולכן צריך לחזור ולהתפלל לצאת ידי חובת הזכירה ושאלה שאינן אלא בתפלה וזה לא שייך רק בשאר תפלות לא כן בערבית שהיא רשות ולא בעי למיהדר אלא משום דשוניה חובה ובה שפבר יצא ידי חובת תפלה אלא שלא הזכיר ושאל זה לאו חובה שוניה ליה למיהדר ולהתפלל בשביל זה עכ"ל ומצינו חבד לסברת רבינו חיים הפהן דתפלת ערבית פיון שעיקרה היא רשות אף שאין לבטלה בחנם כמו שכתבו התוספות או דמשום דשוניה עליה חובה הרי היא כשאר תפלות שאם טעה חוזר היינו דוקא פשהטעות הוא בגוף התפלה דאז דמי כמאן דלא צלי כלל אבל פשהטעות הוא בהזכרת מעין המאורע אין זה מבטלה ולא שוניה עליה חובה בכי האי גוונא: ויש לתמוה על הגאון חסד לאברהם דלדבריו יהיה הדין פן בהזכרת ראש חדש בתפלת ערבית שאם לא אמר יעלה ויבא אינו צריך לחזור שהרי התפלה התפלל ולא חיסר אלא הזכירה ואין זה כמאן דלא צלי כלל אלא שצריך לחזור משום ההזכרה פיון שאינו חייב לחזור אלא משום דשוניה חובה והוא לא שוניה חובה לחזור מפני זה אם פן אינו צריך לחזור משום דתפלת ערבית רשות ולמה אם פן הנצרכו בש"ס ופוסקים לומר הטעם דאינו חוזר אם לא הזכיר יעלה ויבא בלילה משום דאין מקדשין את החדש בלילה תיפוק ליה משום דתפלת ערבית רשות ולא שוניה עליה חובה לכי האי גוונא ואם דעתו לומר דגם בליל ראש חדש מה שאין צריך לחזור הוא מפני פה שתפלת ערבית רשות וכי האי גוונא לא שוניה חובה וכו' וכדפירש בשו"ת רבינו חיים הפהן אליבא דרבינו הטור (שאין הטעם לפי שאין מקדשין את החדש בלילה אלא משום דתפלת ערבית רשות) מלבד שהיה לו לבאר זאת ועוד שפבר פתבתי למעלה שלא יתכן לומר פן בדעת רבינו הטור אלא דעתו היא פדעת כל הפוסקים דהטעם הוא לפי שאין מקדשין את החדש בלילה ועוד דלפי טעמו (דתפלת

ערבית לא שְׁוִיָּה חוֹבָה אֵלָא אִם טְעָה בְּעִנְיָן שְׁמַבְטֵל כָּל הַתְּפִלָּה אֲבָל לֹא בַשְּׁבִיל הַזְּכָרָה (יְהִי־הַדִּין נוֹתֵן שָׂאֵם טְעָה בְּלִיל שַׁבָּת וְהַתְּפִלָּה שֶׁל חוֹל וְלֹא הַזְּכָרָה שֶׁל שַׁבָּת אֵינּוּ חוֹזֵר וְכוּן בְּלִיל יוֹם טוֹב וְלִיל חוֹל הַמוֹעֵד וְהֵלֵא מִדְּבָרֵי הָרֹא"שׁ שֶׁהַבִּאֲתִי לְעִיל (בַּד"ה וְהַגָּה) וְכוּן מִדְּבָרֵי הָרֹשְׁפִ"א הַגָּ"ל (בַּד"ה גַּם הָרֹשְׁפִ"א) שֶׁכָּתְבוּ שָׂאֵם טְעָה בְּעִרְבֵית שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב מִחֲזִירִין אוֹתוֹ מִשְׁמַע מְסַתְּמִיּוֹת דְּבָרֵיהֶם שֶׁבְּכֻלָּם אִם טְעָה הִיָּינוּ שֶׁלֹּא הַזְּכָרָה שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שָׂגַם בְּזֶה חוֹזֵר וְאָף אִם נִדְּחוּק בְּדְבָרֵיהֶם שֶׁפְּנִנְתָּם רַק עַל טְעוֹת אַחֵר וְלֹא עַל שֶׁלֹּא הַזְּכָרָה וְיוֹם טוֹב אֲבָל מֵה נִעְנָה לְמָה שֶׁמְפֹרָשׁ בְּדְבָרֵי רַבֵּינוּ הָאֲנֹרְחוֹת חַיִּים שֶׁהַבִּאֲתִי לְעִיל בַּד"ה שׁוֹב הַשְּׁגָתִי) שָׂאֵם לֹא אָמַר יַעֲלֶה וְיִבֵּא בְּעִרְבֵית חוֹל הַמוֹעֵד חוֹזֵר אֲלֵמָא דְּמִשׁוּם הַזְּכָרָה לְבַד צְרִיף לְחֻזָּר וְהוּא הַדִּין בְּלִיל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְכָל זֶה כְּנֶגֶד הַיְסוּד שֶׁל הַגְּאוּן חֻסָּד לְאַבְרָהָם כְּמוֹכֵן: עוֹד כָּתַב בְּחֻסָּד לְאַבְרָהָם שֶׁם וְכוּן נִרְאֶה לִי מֵמָה שֶׁנִּחְלָקוּ הָרֹאשׁוֹנִים הוֹבְאוּ דְּבָרֵיהֶם בְּטוֹר וְשֶׁלְחָן עָרוּף סִי' ח"ק וְסִימָן רַב"ץ בְּטְעָה וְהַתְּפִלָּה שֶׁמְנַה עֲשָׂרָה בְּמִנְחָה דְּשַׁבָּת וְלֹא הַזְּכָרָה שֶׁל שַׁבָּת אוֹ שֶׁלֹּא הַזְּכָרָה יַעֲלֶה וְיִבֵּא בְּמִנְחָה דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִם מִתְּפִלָּה עִרְבֵית שְׁתִּים וְשִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת דְּאֵינוּ מִתְּפִלָּה שְׁתִּים (לְפִי שְׂאֵינוּ מְרוּיַח בַּתְּפִלָּה שְׁנֵי כְּלוּם שֶׁהָרִי תְּפִלַּת י"ח כְּבָר הַתְּפִלָּה בְּמִנְחָה דְּשַׁבָּת אוֹ דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵלָא שֶׁלֹּא הַזְּכָרָה שַׁבָּת אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְהֵלֵא גַּם עִתָּה יְהִי כֵּן שִׁיתְּפִלָּה בְּלֹא הַזְּכָרָה (וְהִיָּינוּ הֵךְ) וּר"ת וְחֻסְמֵי פְּרוֹבִינְצָא סוֹבְרִים פִּינּוּ שֶׁלֹּא הַתְּפִלָּה מְנַחָה פְּדִין כְּמָאן דְּלֹא צְלִי כָּלֵל דְּמִי וְלְכוּן צְרִיף לְתַשְׁלוּמִין כְּמוֹ אִם לֹא הַתְּפִלָּה כָּלֵל מְנַחָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ דְּמִתְּפִלָּה עִרְבֵית שְׁתִּים וְלֹא מְצִינוּ מִחֻלּוּקַת בְּזֶה בְּשִׁכַח לְהַזְכִּיר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּמִנְחָה טָרַם שֶׁפּוֹסְקִין לְהַזְכִּיר אִם מִתְּפִלָּה בְּלִילָה לְהַשְׁלִים אוֹתָהּ תְּפִלָּה וְכַמְזֻנְמָה אֲנִי שְׁנֵה מְטַעַם שְׂאֵמְרֵתִי דָּאָף בְּלֹא שְׂאֵלָה וְהַזְּכָרָה יֵצֵא יְדֵי חוֹבַת תְּפִלָּה אֵלָא דְּחוֹזֵר לְהַתְּפִלָּה כְּדִי לְצַאֵת יְדֵי חוֹבַת הַזְּכָרָה וְשְׂאֵלָה וְזֶה שֶׁכְּבָר עָבַר זְמַן הַשְּׂאֵלָה וְהַזְּכָרָה וְהוּי מְעַנּוֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוּן לְכוּן פְּשִׁיטָא דְּאֵינוּ חוֹזֵר וּמִתְּפִלָּה לְעֵרַב לְהַשְׁלִים וְדְּמִי מִמֶּשׁ לְמִי שֶׁטְעָה וְלֹא הַזְּכָרָה שַׁבָּת בְּבִרְכַת הַמְּזוּן דְּחוֹזֵר וּמְבָרַךְ וְאִפְּיֵלוּ הֵכִי אִם עֲשָׂה סְעוּדַת יוֹם בְּשַׁבָּת סְמוּךְ לְחַשִּׁיכָה וְשִׁכַח לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת וְנִזְכַּר לְאַחַר שֶׁחַשִּׁיכָהוּנְדָאִי דְּאֵינוּ חוֹזֵר וּמְבָרַךְ וְכִדְכָתַב בְּשׁו"ת בְּשִׁמִּים רֹאשׁ סִי' פ"ז וְהוּא מְטַעַם שְׂאֵמְרֵנוּ דְּמָה שֶׁלֹּא הַזְּכָרָה שֶׁל שַׁבָּת בְּבִרְכַת הַמְּזוּן לֹא חָשִׁיב כְּאֵילוּ לֹא בִּירָף אֵלָא דְּחִיָּיב לְחֻזָּר וּלְבָרַךְ כְּדִי לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת וְאֵין הַזְּכָרָה בְּלֹא בִּרְכַת הַמְּזוּן לְכוּן פְּשִׁיטָה וְהוּי מְעַנּוֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוּן אֵינוּ חוֹזֵר וּמְבָרַךְ פִּינּוּ דְּכָבַר יֵצֵא יְדֵי חוֹבַת בִּרְכַת הַמְּזוּן בְּמָה שֶׁבִּירָף מִבְּעוֹד יוֹם בְּלֹא הַזְּכָרָה שַׁבָּת וְהוּא הַדִּין בְּזֶה שֶׁלֹּא הַזְּכָרָה גֶּשֶׁם אֵין הַתְּפִלָּה מִתְּבַטֵּלַת בְּזֶה כְּמָאן דְּלֹא צְלִי וְרַק שְׁחִיָּיב לְחֻזָּר וּלְהַתְּפִלָּה כְּדִי לְתַקּוּן הַזְּכָרָה כָּל זְמַן שִׁישׁ בְּיָדוֹ לְתַקּוּן עַכ"ל: וְדְּבָרִים כְּכַתְּבוּן אֵינָם מוֹבְנִים לְדַעְתִּי הַקְּצָרָה דְּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵינוּ הוּא שֶׁהִיָּה לְהֵם לְחַלּוּקָה בְּמִי שֶׁהַתְּפִלָּה מְנַחָה בְּעֵרַב פְּסַח וְלֹא הַזְּכָרָה מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם אִם יִתְּפִלָּה עִרְבֵית שְׁתִּים שֶׁל יוֹם טוֹב בְּלִיל פְּסַח כְּדִי לְהַשְׁלִים תְּפִלַּת הַמְּנַחָה דְּלֵהַתּוֹסְפוֹת לֹא יִתְּפִלָּה וּלְחֻסְמֵי פְּרוֹבִינְצָא יֵשׁ לוֹ לְהַתְּפִלָּה שְׁתִּים וְאֲנִי בְּעַר וְלֹא אֲדַע אֵיךְ הֵיוּ יְכוּלִים לְחַלּוּקָה בְּזֶה וְהֵלֵא בְּגִדוֹן כְּזֶה גַּם הַתּוֹסְפוֹת מוֹדִים דִּישׁ לוֹ לְהַתְּפִלָּה עִרְבֵית שְׁתִּים שֶׁהָרִי בַּתְּפִלַּת עִרְבֵית מְזָכִיר אֵת הַגֶּשֶׁם וְאֵין פּוֹסְקִין מִלְּהַזְכִּיר עַד לְמַחֵר בְּמוֹסָף וְכִינּוּן שְׁמָרוּיַח בַּתְּפִלָּה שְׁנֵי שֶׁמְזָכִיר אֵת הַגֶּשֶׁם וּמִתְקַן אֵת אֲשֶׁר עֵיווֹת בַּתְּפִלַּת הַמְּנַחָה בְּזֶה וְדָאִי הַכֵּל מוֹדִים שִׁיתְּפִלָּה בְּלִיל יוֹם טוֹב שְׁתִּים לְהַשְׁלִים תְּפִלַּת הַמְּנַחָה לְכוּן נִרְאֶה דְּמָה שֶׁנִּזְכַּר בְּדְבָרֵי הַרַב הַזְּכָרָה גֶּשֶׁם הוּא אֲשֶׁגֶרַת לִישׁוֹן וְכוּנְתוֹ הִיא עַל שְׂאֵלַת גֶּשֶׁם

שְׁהִיָּה לָהֶם לַחֲלוֹק בְּמִי שֶׁלֹּא שָׂאל מִטֵּר בְּמִנְחָה שֶׁל עֶרֶב פֶּסַח אִם יִתְפַּלֵּל עֲרֵבִית שְׁתִּים
שֶׁל יוֹם טוֹב דְּלֵהֲתוֹסְפוֹת לֹא יִתְפַּלֵּל שְׁהָרִי אֵינוֹ מְרוּיָח פְּלוּם בְּתַפְלַת עֲרֵבִית שִׁיתְפַּלֵּל
בְּלִילָה שְׁהָרִי לֹא יֵאמֶר בָּהּ שֶׁאֵלֶּת מִטֵּר וְלַחֲכָמִי פְּרוּבִינְצָא צְרִיף לֵהֲתַפְלֵל שְׁתִּים פִּינוֹן
שְׁמָה שֶׁהֲתַפְלֵל בְּלֹא הַשְּׂאֵלָה הַגִּי כִּמְאֵן דְּלֹא צְלִי כָּלֵל וּמְדֵלֵא נְחֻלְקוּ בְּזָה מוֹכַח דְּבָכִי הָאִי
גִּנְנָא שְׁכַבְרֵה הֲתַפְלֵל וְיִצְא יְדֵי חוֹבַת הַתְּפִלָּה וְרַק יֵשׁ עֲלָיו חוֹבַת הַשְּׂאֵלָה שְׁמַפְנִי זֶה הִנֵּה
סְיִיב לַחֲזוֹר וְלֵהֲתַפְלֵל אִם הִנֵּה יָכוֹל לְתַקֵּן אֲבָל פִּינוֹן שֶׁבְּלִילָה הוּא יוֹם טוֹב וְאֵינוֹ יָכוֹל
לְתַקֵּן מִשׁוּם הִכִּי הַפֶּל מוֹדִים שְׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים כֵּן נִרְאֶה שֶׁהִיא פְּנוּת הַגְּאוֹן אֲבָל אֲנִי
תָּמָה שְׂאֵם כֵּן לָמָּה נְחֻלְקוּ גַבִּי לֹא הַזְּכִיר שֶׁל שֶׁבֶת וְשֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּמִנְחָה וְהֵלֵא גַם שֶׁם
כָּבֵר יִצְא יְדֵי חוֹבַת הַתְּפִלָּה (לְפִי דְבָרֵי הַגְּאוֹן) וְאֵין עֲלָיו אֲלֵא חוֹבַת הַזְּכָרֶת שֶׁבֶת וְהַזְּכָרֶת
רֵאשׁ חֲדָשׁ נִזְהָ לֹא יוֹכֵל לְתַקֵּן בְּלִילָה וְכִי מֵה בֵּין הַזְּכָרֶת שֶׁבֶת לְשֶׁאֵלֶּת גְּשָׁם וְעֵיקָר הוֹכַחְתּוּ
מִמָּה שֶׁלֹּא נְחֻלְקוּ בְּלֹא שֶׁאֵל מִטֵּר בְּמִנְחָה בְּעֶרֶב פֶּסַח וְכוּ' יֵשׁ לְדַחוֹת דְּכַמְחֻלְקוֹת בְּזוֹ כְּפִי
מִחֻלְקוֹת בְּזָה וּמְכָל מְקוֹם פִּינוֹן דְּהָגִי מְקִלְתָּא דְּלֹא שְׁכִיחָא שְׁמַסְתַּמָּא כָּבֵר הַוְרָגֵל כֹּל יְמֵי
הַחֲנוּרָף לְשֶׁאוֹל מִטֵּר וְעַל הַרְגֵּל לְשׁוֹנוֹ הוּא הוֹלֵף וְרַחוּק הַמְּצִיאוֹת הוּא שִׁטְעָה בְּכִי הָאִי
גִּנְנָא מִשׁוּם הִכִּי לֹא דְבָרוּ בְּזָה וְדָבְרוּ חֲכָמִים בַּהוֹנָה וּמִשָּׁם נִלְמוּד גַּם לְמְצִיאוֹת רַחוּקָה
כְּזֹאת דְּדָא וְדָא אַחַת הִיא כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דְּרַף דְּחִיָּה כְּדִי שֶׁלֹּא לְהוֹכִיחַ דְּבַמְצִיאוֹת כְּזוֹ כְּוָלִי
עֲלָמָא מוֹדִים דְּאֵינוֹ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל אֲלֵא בְּהָא נְמִי פְּלִיגִי: בְּרַם לְקוֹשְׁטָא דְּמִקְלְתָּא לְדִידִי חֲזִי
בְּהוֹרְמִנוּתִיהָ דְּרַב דְּבָכִי הָאִי גִּנְנָא דֵּהֲתַפְלֵל מִנְחָה בְּעֶרֶב פֶּסַח וְלֹא שֶׁאֵל מִטֵּר הַפֶּל מוֹדִים
שֶׁבְּלִיל פֶּסַח יִתְפַּלֵּל שְׁתִּים דְּעַד כָּאֵן לֹא נְחֻלְקוּ אֲלֵא בְּכַשְׁבָּא לֵהֲתַפְלֵל תְּפִלַּת הַתְּשְׁלוּמִין
אוֹתָהּ הַתְּפִלָּה עֲצָמָה שֶׁהֲתַפְלֵל בְּמִנְחָה דְּהֵינּוּ שֶׁהֲתַפְלֵל בְּמִנְחָה דְּשֶׁבֶת שְׁמָנָה עֶשְׂרֵה וְלֹא
הַזְּכִיר שֶׁבֶת אִם בָּא לֵהֲתַפְלֵל בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת תְּפִלַּת י"ח שְׁנֵית עֲבוּר תְּשְׁלוּמֵי תְּפִלַּת מִנְחָה
בְּזָה הוּא שְׁסוּבְרִים הַתּוֹסְפוֹת שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל שְׁנֵית פִּינוֹן שֶׁתְּפִלָּה זוֹ שִׁיתְפַּלֵּל עִתָּה כָּבֵר אֲמָרָה
בְּזַמְנָה וְאֵינוֹ מְחַדֵּשׁ בָּהּ דְּבַר שְׁהָרִי גַם בְּזוֹ לֹא יִזְכִּיר שֶׁל שֶׁבֶת וְכֵן בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ אֲבָל זֶה
שֶׁהֲתַפְלֵל בְּמִנְחָה י"ח וְלֹא שֶׁאֵל גְּשָׁם הָרִי עִתָּה מִתְפַּלֵּל שְׁנֵית תְּפִלָּה חֲדָשָׁה דְּהֵינּוּ תְּפִלַּת
יוֹם טוֹב וְאֵינָה אוֹתָהּ הַתְּפִלָּה עֲצָמָה שֶׁהֲתַפְלֵל בְּמִנְחָה אֲלֵא פְּנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאֵן וְכָּךְ
הִיא תְּקַנַּת חֲכָמִים לֵהֲתַפְלֵל הַתְּשְׁלוּמִין כְּתַפְלָה שֶׁל עֲכָשְׁוֹ אַף עַל פִּי שְׂאֵין בָּהּ מֵה שְׁהִיָּה
בְּתַפְלָה שִׁטְעָה בָּהּ לִית לָן בַּהּ וְתַפְלָה זוֹ שֶׁל עֲכָשְׁוֹ שֶׁהִיא תְּפִלָּה חֲדָשָׁה הִיא הַעוֹלָה בְּמְקוֹם
הַתְּפִלָּה שִׁטְעָה וְכִשָּׁם שְׁמִי שֶׁלֹּא הַתְּפַלֵּל מִנְחָה בְּשֶׁבֶת כָּלֵל מִתְפַּלֵּל בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת שְׁתִּים
שֶׁל חוֹל וּמִהֲנִיָּא לִיהָ לְתַשְׁלוּמֵי תְּפִלַּת מִנְחָה אַף עַל פִּי שֶׁבְּתַפְלַת הַמִּנְחָה הִנֵּה צְרִיף לְהַזְכִּיר
שֶׁל שֶׁבֶת וּבְתַפְלַת הַתְּשְׁלוּמִין לֹא יִזְכִּיר שֶׁבֶת מְכָל מְקוֹם פִּינוֹן שְׁמַתְפַּלֵּל לְתַשְׁלוּמִין הַתְּפִלָּה
שֶׁל עֲכָשְׁוֹ הָרִי הִיא לוֹ בְּמְקוֹם הַתְּפִלָּה שֶׁלֹּא הַתְּפַלֵּל וְלֹא קַפְדִּינָן עַל מֵה שְׁאֵינוֹ מְזַכִּיר
עִתָּה שֶׁל שֶׁבֶת פִּינוֹן שֶׁעוֹשֶׂה כְּתַקְנַת חֲכָמִים לֵהֲתַפְלֵל לְתַשְׁלוּמִין הַתְּפִלָּה שֶׁל עֲכָשְׁוֹ וְאֵין
לְדַחוֹת דְּשֶׁאֲנִי הֵתֵם דֵּהֲתַפְלָה שְׁמַתְפַּלֵּל עֲכָשְׁוֹ לְתַשְׁלוּמִין שֶׁהִיא תְּפִלַּת י"ח הִיא עַל כֹּל
פְּנִים תְּפִלָּה הִרְאוּיָה לְשֶׁבֶת כִּי לוֹלֵא שֶׁלֹּא רְצוּ חֲכָמִים לְהַטְרִיחַ עַל הַצְּבוּר הָיוּ מִתְפַּלְלִים
אוֹתָהּ בְּשֶׁבֶת אֲבָל מֵה שִׁיתְפַּלֵּל תְּפִלַּת יוֹם טוֹב לְתַשְׁלוּמֵי תְּפִלַּת חוֹל לֹא תוֹעִיל לוֹ פִּינוֹן
שֶׁתְּפִלָּה שֶׁל יוֹם טוֹב אֵין לָהּ שְׁיִיכוּת לְחוֹל דְּזָה אֵינוֹ דְּהָא קִיָּמָא לָן בְּש"ס וּבַפּוֹסְקִים בַּסִּי
ח"ק סְעִיף ט' שְׂאֵם לֹא הַתְּפַלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שֶׁבֶת מִתְפַּלֵּל בְּעֲרֵבִית בְּשֶׁבֶת שְׁתִּים שֶׁל שֶׁבֶת
אַף שֶׁתְּפִלַּת שֶׁבֶת אֵינָה שְׁיִיכָה לְחוֹל מִהֲנִיָּא לִיהָ לְתַשְׁלוּמֵי תְּפִלַּת חוֹל שְׁכֵן הִיא תְּקַנַּת
חֲכָמִים שִׁיתְפַּלֵּל לְתַשְׁלוּמִין כְּתַפְלָה שֶׁל עֲכָשְׁוֹ וְהִכִּי נְמִי מִי שֶׁהֲתַפְלֵל מִנְחָה בְּעֶרֶב פֶּסַח

ולא שאל מטר יש לו להתפלל שמים של יום טוב ותפלה חדשה זו שיתפלל לתשלומין תעלה לו במקום התפלה שטעה בה אף על פי שאינו שואל בה גשם שפך היא תקנת חכמים להתפלל לתשלומין בתפלה של עכשיו פן נראה לי הדל דבזה גם רבותינו התוספות מודו דחייב להתפלל שמים ולדין דבעיקר מחלוקת הקדמונים הנ"ל פסקינו להתפלל נדבה מפני הספק במבואר בסי' ח"ק סעיף י"א ובשפת יום טוב אין מתפללין נדבה הנה בגדון זה אם האמת אחי דבזה הכל מודים שיתפלל שמים אם פן גם לדין יהיה הדין שיתפלל שמים בתורת חובה אבל חלילה לסמוך למעשה על השערת דעתי העניה והמענין יכריע: שוב ראיתי להגאון ישועות יעקב שנסאל בסוף סי' קי"ז במי שטעה בתפלת מנחה בערב שבת ולא הזכיר טל ומטר אם תפלל ערבית שבת שמים או לא ואחר שנסא ונתן כתב דמאי דקיימא לן בטעה ולא אמר יעלה ויבא במנחה דראש חדש יתפלל במוצאי ראש חדש שמים בלא הזכרת יעלה ויבא הוא משום דחשיב ספק פיון שחלקו אבות העולם ויכול להתפלל נדבה אבל בשבת דאין מתפללין נדבה לא תפלל שמים של שבת פיון שפכר התפלל מנחה רק שלא הזכיר מטר וגם פעת לא יזכיר פן נראה ברור לדינא עכ"ל ודבריו הם היפה סברתי הדלה דהא קאמר דמשום ההזכרה אינו מתפלל שמים פיון שגם פעת לא יזכיר ולפי דעתי הקלושה היה צריך להתפלל שמים של שבת אליבא דכולי עלמא פיון שהיא תפלה חדשה ואינה אותה התפלה שהתפלל ואין שייך לומר הסברא שכתבון התוספות על מי שלא הזכיר שבת במנחה מה ירויח בתפלה זו וכו' וצריך להתישב עוד בזה איה"ש: ומה שכתב הגאון חסד לאברהם דהרי זה דומה לברכת המזון וכו' וכדכתב בשו"ת בשמים ראש וכו' הנה זה לשון התשובה הנ"ל ומי שעושה סעודת יום השבת סמוך לחשיכה ושכח בה רצה עד שחשיכה מוצאי שבת ונזכר שרצית לדמות דבר זה למה שכתב רבינו יצחק בתפלת ראש חדש דאם עבר היום אינו מתפלל ונחלקו עליו מקצת החכמים ואמרו כלא התפלל דמי ואמרת לדבריהם אף פאן צריך לחזור ולברך אומר אני דברכת המזון ליכא לדמויי לתפלה שעיקרה באה נדבה וחכמינו ז"ל עשאוה השלמה בזמן הסמוך אבל ברכת המזון אנו (אם) לא בירך ושהה שיעור עיכול המזון אין השלמה בסעודה הסמוכה וכיון שאף פאן קיים מצנת וברכת של תורה אלא שלא עשה תיקון חכמינו ז"ל להזכיר שבת על מה יברך עכשיו שנית חנם והרי זה מענות לא יוכל לתקון עכ"ל ונראה לי הדל דמדברי תשובה הנ"ל אין ללמוד לגדון הגאון חסד לאברהם דזוקא בברכת המזון הוא דאמר שגם חכמי פרויניצא מודים שאינו חוזר ומברך מטעם שכתב שלא תקנו חכמים השלמה לברכת המזון וכיון שפכר עבר זמן העיכול הרי הוא מענות לא יוכל לתקון אבל בתפלה שתקנו חכמים השלמה בתפלה הסמוכה אין ללמוד משם דמפני שעבר זמן השאלה ולא יוכל לתקן עתה לשאול, לא תפלל שנית דיש לומר שפיר דכיון שהתפלה שהתפלל לא עלתה לו הרי הוא פריא בחיובא להשלים כמו התפלה של עכשיו אף על פי שלא ישאל בה מטר: עוד כתב הגאון חסד לאברהם וראיה גדולה לדברינו ממה שכתבו הטור ושלחן ערוך בסוף סי' רס"ח בשם ר"מ גאון בטעה והתפלל של חול בלילי שבת ושמע משליח צבור ברכת מעין שבע יצא ורב נטורצאי גאון הוסיף דגם אם לא התפלל כלל יוצא בברכת מעין שבע והרי בברכת מעין שבע ליכא הזכרת גשם ועל פרחין דבתפלת ערבית שהיא רשות אף דשונייה עליו חובה אין חסרון הזכרתגשם מחייבו להתפלל שנית וכנ"ל

עכ"ל ולפום ריקהטא קשה דאם פן אף אם לא שמע ברפת מעין שבע משום חסרון הנפדה של שבת לא יהיה חייב להתפלל שנית פינון שפבר התפלל ואין לו אלא חייב הנפדה ונהרי פתב מרן בסי' רס"ח סעיף ד' מי שהתפלל תפלה של חול בשבת ולא הזכיר של שבת לא יצא ובסעיף ה' ביאר שאם עקר רגליו חוזר לראש ואם לא עקר רגליו חוזר לשל שבת ומלבד שמשמעות הלשון הוא שהדין פן בכל התפלות וגם תפלת ערבית בכלל ועוד שרבינו הטור קודם שהביא דברי ר"מ גאון ודברי רב נטרנאי גאון הנ"ל פתב ונ"ל פתב רב עמרם טעה ולא הזכיר של שבת בערבית מחזירין אותו ורב משה גאון פתב וכו' ורב נטרנאי גאון פתב וכו' וסיים בטור ותימה הוא פינון שמתזירין אותו אם לא הזכיר של שבת היאך יוצא בברכת מעין שבע וכו' ע"ש הרי דלכולי עלמא אם לא הזכיר של שבת בערבית מחזירין אותו ולפי דברי הגאון חסד לאברהם אמאי מחזירין אותו הרי תפלת ערבית רשות ואף דשונייה חובה משום חסרון ההנפדה לאו שוניה חובה להתפלל שנית ובהכרח לומר דכי שוניה חובה עליה תפלת ערבית היינו להתפלל פדינה בהנפדת שבת ואם פן הכי נמי בעלמא כי שוניה עליה חובה תפלת ערבית היינו בהנפדת המאנרע השנייה באותה הלילה וכל שלא הזכיר את המאנרע הצריכה באותו זמן והיא מהדברים שמתזירים עליהם הדין נותן שחייב לחזור גם בתפלת ערבית היינו בהנפדת המאנרע ובמה שיישב לקושנייתו דהא ליפא בברכת מעין שבע הנפדת גשם ואמר מר להכריח מזה דאין חסרון ההנפדה מחייבו להתפלל שנית וכו' תמיה לי דהא ניחא למה שאמר ר"מ גאון שאם התפלל ולא הזכיר של שבת ושמע ברפת מעין שבע וכו' אבל מה נענה למה שהוסיף רב נטרנאי גאון דאפילו אם לא התפלל כלל ושמע ברפת מעין שבע יצא דהכי יצא והא ליפא הנפדת גשם וזה לא התפלל כלל ונהי דחסרון הזכירה אינו מחייבו להתפלל שנית למי שפבר התפלל אבל מי שלא התפלל כלל הרי הוא חייב להתפלל ולהזכיר ואיך יוצא בברכת מעין שבע שאין ביה הנפדה ובהכרח לומר דסברי הגאונים דרבתינו שתקנו ברפת מעין שבע נתנו לכל תיקה הרומזת לאחת מן השבע ברכות חנוק ויפוי פאילו אמר כל אותה הברכה ולכן פשאומר מחיה מתים במאמר הרי הוא פאילו ברה פל ברפת אתה גבור פתקנה וכן צריכים לומר לדעת הגאונים הנ"ל על הנפדת יום טוב וראש חודש בליל שבת דהא סתמא קאמרי דאם שמע ברפת מעין שבע יצא ולא פלוג רבנו בין שבת לחודיה ובין שבת וראש חודש או יום טוב ובכולהו אמור רבנו דמהני אם שמע ברפת מעין שבע אף על גב דאין בברכות מעין שבע רמז ליום טוב וראש חודש אלא דהתיבה הרומזת לברכת רצה שונויה רבנו פאילו אמר ברפת רצה פתקנה וכל זה הוא לענין דייעבד אם פבר שמע ברפת מעין שבע אבל לכתחלה אין לו לעשות פן וצריף לחזור ולהתפלל באופן שלדעתי הקצרה אין נראה מזה שום הכרח דבתפלת ערבית משום חסרון הנפדה אין חייב לחזור ואדרבא איפכא משמע כמו שכתבתי למעלה ודברי הגאון צריכים עיון ועיין בגוף דברי הגאון שכתב עוד בענין זה ובסוף התשובה פתב ועדן אני צריף לעשות לי רב בזה ועיין בשו"ת מוה"ר חיים הכהן סי' ב' ועיין מגן אברהם סי' רל"ו סק"א משמע בזה דעתו דמתזירין אף בתפלת ערבית עכ"ל ודברי הרב מגן אברהם הם על מה שכתב מרן דמה שמכריזין ראש חודש בין קדיש לתפלת ערבית לא הוי הפסק פינון שהוא צורה תפלה פתב על זה במגן אברהם ומפל מקום אפטר דוקא בראש חודש שהוא דאורייתא או בזמן טל ומטר דמתזירין אותו אם לא אמרו מה שאין

כן בתגובה ופורים שאין מחזירין אותו אם לא אמרו אפשר שאין מכריזין ומכל מקום המנהג להכריז וכו' עכ"ל ודברים אלו לא זו בלבד דמישתמעיל אלא הרי הוא כמבואר שגם בתפלת ערבית הדין נותן שאם לא אמר נתן טל ומטר בערבית מחזירין אותו וכמזמרה לי שגם הגאון חסד לאברהם הדר ביה שפן ראוי להיות חוזר אחרי שהוא בעצמו לא החליט הדין וכתב ועדן אני צריך לעשות לי רב וכו' ומי לנו גדול ממאריה דאברהם ואף אם הדבר ספק בעיני הגאון חסד לאברהם פשוט שיש לנו לומר בזה דאין ספקו מוציא ודאו של הרב מגן אברהם ובפרט שפן מוכח מסתמיות כל דברי הפוסקים שפשאמרו להחזיר משום שאלה והזכרה לא פלוג רבנן בין יום ללילה ולילה פיום איתא בחזרה: והנה נמשכו הדברים מענין לענין השנייה לאותו ענין ונחזור לעיקרא דמלתא דאתאן עלה במי שטעה בליל ראש השנה וחתם האל הקדוש נראה מכל האמור למעלה שהדין נותן שצריך לחזור כמו בשאר הימים ואינו דומה לשכח יעלה ויבא בליל ראש חודש והשגתי עתה (תרט"א) ספר ארחות חיים החודש חלק ב' וראיתי בריש סי' תקפ"ב תורת חכם מבית מדרשו של ש"מ מר גיהו ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן שליט"א ונ"ל ואם טעה וכו' עיין בבית יוסף בשם תר"י שיש סוברים דבלילה אם טעה ושכח לומר המלה הקדוש דמי לראש חודש שאין מחזירין אותו והשיגו עליהם ומכל מקום לא ברירא להו דין זה ובשערי תשובה סעיף ו' פתב בפשיטות דחוזר דאף דתפלת ערבית רשות מכל מקום שנייא פחוכה ואני מצאתי בבעל הלכות גדולות בפסק תפלת השחר שפסק להדיא דבלא הזכיר יום טוב בלילה חוזר דהיכא דבעי צלויי שנייא עליה חובה ואי טעי בשבת ויום טוב וחול המועד חוזר לכד מראש חודש דאין מקדשין את החודש בלילה עכ"ד יצ"ו הנה גילה דעתו שהדין נותן דאם טעה בליל ראש השנה ואמר הק"ל הקדוש צריך לחזור והוא תנא דמסייען אמנם לא תעזוב נפשי לשאו"ל דמסיגנון לשונו נראה בעליל שתלמידי רבינו יונה הם המדברים על מי ששכח ואמר הק"ל הקדוש בליל ראש השנה וגם נראה מדבריו שגם הגאון שערי תשובה פתב על ענין זה בעצמו בפשיטות שאם טעה בליל ראש השנה ולא אמר המלה הקדוש חוזר ובמחילת פבוד גאוונו אין הדבר כן דתלמידי רבינו יונה לא פתבו על זה כלל רק אינהו איירו במי שלא הזכיר של יום טוב בערבית וכתבו על זה דיש אומרים דיום טוב של ראש השנה פנין שתלוי בראש חודש אם טעה ולא הזכיר יום טוב בערבית אין מחזירין אותו וכתבו על זה דנוכל לומר דאף שתלוי בראש חודש פנין שהוא יום טוב ומצנות יום טוב אלימא טפי ובתפלה גם כן אין מזכירין ראש חודש אלא יום טוב יותר יש לדוננו פיום טוב מלדוננו פראש חודש ואם לא הזכיר של יום טוב בערבית מחזירין אותו הרי דלא מיירו במי ששכח ולא חתם המלה הקדוש בליל ראש השנה אלא דמסתברא דלפי הטעמים שכתבו להזכיר לחזור כשלא הזכיר של יום טוב? הא הדין כן כשלא חתם המלה הקדוש וכמו שכתבתי בתחילת אות זו ודבר זה אינו מוכרח כל כך כמו שכתבתי למעלה שיש לומר דהזכרה שנייא היא מחתימת המלה הקדוש או יש לדחות כמו שכתב למעלה בשם ידידי הגאון בנין שלמה (עיין לעיל בד"ה וראיתי בספר ועל כל פנים אין לשונו מדוקדק במחילת כתיב"ר גם מה שכתב דבשערי תשובה פסק בפשיטות דחוזר המענין בדב"ק יראה דלא מיירי במי שלא חתם המלה הקדוש פי אם במי שלא הזכיר מעין יום טוב לזה הביא שהרב מור וקציעה פתב דאף דתפלת ערבית דעלמא רשות תפלת ערבית דשבת ויום טוב הם חובה ושמן

חיד"א כתב דליתא (להאי חילוקא) אלא דבלאו הכי האידידנא פל תפלת ערבית שוניה כחובה גם דברי בעל ההלכות בהכי הוון ואין גם אחד מהפוסקים שהביא שדבר על הדין שפתיח בתקמתו לדבר בו (באם לא חתם המלך הקדוש) וחידידוש הוא שלא ראה דברי הרב חיי אדם ועוד איזה מחברים שהבאתי למעלה וכבר העיר פן הגאבד"ק המכתב יצ"ו עיין שם באות ג' וכתב דברי האחרונים בזה ועל כל פנים הדין נותן כמו שתופס הגאון יצ"ו דאם לא חתם בליל ראש השנה בהמלך הקדוש חוזר: ל) רב אחד בקש מאיש אחד שיקנה לו שופר אחד במתנה וכן עשה וקנה שופר עבור הרב והרב היה לו שופר אחר ואנשי העיר הפצירו בהאיש ההוא שיתן השופר לבית המדרש באמרום כי הרב יש לו שופר נסתפק הגאבד"ק טארלא בספרו שו"ת דבר אליהו סימן י"ז אם יכול האיש לשנות ואם יוצאים אנשי הבית המדרש בשופר זה ולברר ספק זה הביא סוגיא דפרק הגזול עצים דף ק"ב ע"ב וכי מי הודיעו לבעל החטים שיקנה חטים לבעל המעות ושקיל וטרי בסוגיא זו והביא מה שפתיחו הפוסקים בחשן משפט סי' קפ"ג סעיף ד' והעלה דנלמד מדבריהם דאם אחד בקש מחברו שיקנה עבורו דבר אחד לשם מתנה שזכה חברו מטעם שליחות והביא מה שפתיח בהגהות אשירי שם בשם מוהרי"ח דמאי דמסקינן כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה וכו' דמשמע דוקא במקדיש וכן במעריף הוא דאיכא למימר הכי אבל גבי בעל חוב לא נראה דדיחויא בעלמא והוא הדין לבעל חוב נמי לא גבי מקסות אשתו ובניו וטעמא משום דבלקחתו לשמן זכו בהו עכ"ל וכן מסוגיא דכתובות ד' ד"ן דאמרינן כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה משמע דקני לגמרי וכן כתב בשיטה מקובצת בבא מציעא דף ט"ו גבי חזר וילקחה מן הגזול דהרי היא של הלוקח דניחא ליה דליקום בהימנותיה פתיב שם הרמב"ן דעכשיו פשלקחו לצורף לוקח לקחו דלא קיימא לו פנהרדעי דאמרי מי הודיעו לבעל החטין שיקנה החטין לבעל המעות עכ"ל הרי דאמרינן דקנה לגמרי ומפל שפן במתנה דאם לא קניי דבריו הוי מחוסר אמנה ומסתמא קנה הלוקח בשביל המקבל מתנה אף דאפשר דזה הוי מתנה מרובה הרי פתיבו הפוסקים דבאומר לעני אפילו מתנה מרובה צריף לקניי דהוי נדר ואם פן באן גבי שופר דלצורף מצנה הוא הוי כמו נדר ובפרט שהנותן עשה מעשה שקנה אותו חזינן שלא אמר דרוף דחוי רק גמר בדעתו ליתן לו ובנדאי זכה הרב בהשופר וכו' ואם יתקע בו אחר הוי פאילו גזל שופר ותקע בו וכו' אלו תורף דב"ק וכלומר שאחרים אסורים לתקוע בו כמו שבשופר הגזול מתבאר פן דברי הפוסקים בסי' תקפ"ו סעיף ב' הגזול שופר ותקע בו יצא וכן הוא לשון הרמב"ם בפרק ראשון שופר הגזול שתקע בו יצא ומפורש בדברי הגאון מוהרש"ז בשלחן ערוף שלו סעיף ד' והוא מדברי הרמב"ם הנ"ל דמשום שאין בשמיעת קול דין גזל שהרי בשמיעתו אינו נוגע בשופר כלל אף על פי שתקע בו באיסור גזל פינון שבעיקר המצנה דהינו השמיעה אין בה איסור גזל יצא ומפל מקום פינון שעל ידי גזל באה המצנה אליו לא יברף עליה פדין מצנה הבאה בעבירה ומה שפתיב הרב לחם משנה שם דלכן כתב הרמב"ם שאין בקול שופר דין גזל לומר דלא מיתסר משום מצנה הבאה בעבירה נראה ודאי שפונתו לומר שאין בקול דין גזל שיהיה אסור משום מצנה הבאה בעבירה לענין שאף בדיעבד לא יצא אבל לכתחלה נדאי אסור לתקוע בו ולא אמרינן בכי הא ניחא ליה לאיניש דליתעביד מצנה בממוניה דזה אינו אלא במי שולוקח בדרף שאלה לא בשולוקח דרוף גזלה כל זה

פשוט ומבואר בדברי הפוסקים ומה שכתב ידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בס"ו ו' ריש אות י"א שופר הגזול הרמב"ם והראב"ד והרא"ש מכשירים דאין גזל בקול עכ"ל במחילת כתר"ר אין הלשון מדקדק דמשמע דמכשירים את השופר לתקוע בו לכתחלה ואין זה במשמעות לשון הרמב"ם ויש לי לשאת ולתת בדב"ק במה שפלפל בדברי שו"ת משכנ"י אלא שאין ספר הג"ל מצוי אצלי לכן לא אכתוב מה שנתראה לי בכוננתו רק פתבתי מה ששבאר בדברי הפוסקים ואולי בזה יתישב דבריו ממה ששייג עליו בעמוד אש שם: ומה שכתב בשלחן ערוך הרב הג"ל שלא לברך על לולב הגזול הם דברי הרב מגן אברהם שסובר פו ויליף הכי מסימן תרמ"ט וכן דעת הרב מוהריק"ש דאפילו קנאו בשנינו לא יברך עליו דומיא דלולב ואף שהרב פרי חדש חולק ואמר דלא דמי ללולב דהתם מברך על המצנה שעושה בגופו והוא גזול אבל בשופר פיון דהברכה היא על השמיעה ובשמיעה לא שייכא גזל שפיר דמי לברוכי ומשמע דאפילו לא קנאו בשנינו הדין פו מפל מקום דברי הרב בשלחן ערוך שלו נראים נכונים דכיון שעל ידי הגזל באה מצנה זו אין ראוי לברך עליה וכן ראיתי להרב נהר שלום שם באות ב' שכתב על דברי הפרי חדש דחילוק זה אינו מוכרח דאף על גב דבלולב מברך על המצנה שעושה בגופו מפל מקום כל שקנאו בשנינו אין פאן גזל כלל ואפילו הכי אינו מברך פיון שעל ידי גזל באה המצנה לידו הכי נמי בשופר אף שהברכה היא על השמיעה ובה אין שייך גזל מפל מקום פיון שעל ידי הגזל באה המצנה לידו אינו מברך והרמ"א קאי פנותייה דמוהריק"ש שהרי פסק בסימן תרצ"א גבי מגילה גזולה שלא לברך אף שאינו עושה המצנה בגוף המגילה ואף שיש לחלק דהתם נוסח הברכה היא על מקרא מגילה ולא על השמיעה ותו דאם קרא ולא שמע יצא הילכך הני פעושה מצנה בגופו מפל מקום לא יאה אלא ספק ובברכות להקל וכתב עוד דמה שמצינו במגן אברהם (שקפניו) לסימן רצ"א הוא טעות סופר וצריך להיות תרצ"א (פן הוא במגן אברהם שקפניו) ועל פי החילוקים שחילק הרב מתיישב מה שהרב פרי חדש בס"י תרצ"א לא העיר לחלוק על הרמ"א ולומר דצריך לברך פיעוין שם גם הרב מטה יהודה בס"י תקפ"ו סוף דין ב' כתב על דברי הרב פרי חדש ולי נראה עיקר דלא יברך דכי היכי דהתם (בלולב) אחר השנינו ליפא משום מצנה הבאה בעבירה ואפילו הכי לא יברך הכי נמי בשופר דאהני לן טעמא דאין בקול דין גזל לסלק חשש מצנה הבאה בעבירה חזר דין שופר כדין לולב הגזול ששיפהו וכן משמע מדברי הר"ן שהביא מר"ן ריש סי' תרמ"ט ותדע דהרי למאן דיליף בירושלמי היתר שופר הגזול מדכתוב יהיה מפל מקום בנדאי דאינו מברך כדין לולב וממילא דהוא הדין נמי למאן דיליף מסברא דתמן בגופו והכא בקולו והכי מסתברא דברכה אינה תלויה פחובה ולא טוב להודות לה' בדרך שנעבדה בו עבירה עכ"ל והשגתי עתה ספר חמד משה אף בדרך האחרון יש בו טלאי אשר פסה רוב הכתוב בס"י תרצ"א ובהשורות המגולות ראיתי שכתב ובהשופר מהנתראה שלא יברך פיון שמזכיר את השופר בברכה והוא גזול אבל במגילה מה טעם לא יברך דמה שמזכיר המגילה בברכה אין הפננה על המגילה עצמה אלא סיפור דברי המגילה נקראו מגילה זכר לדרך הקורא את המגילה על פה לא יצא וכמוהו רבים ואפשר דעת רמ"א המכוון בברכה על קריאת מגילה זו שקפניו וצריך עיון ועיין בית יוסף סי' תקפ"ו הרי דאף דבמגילה נוטה דעת הרב חמד משה שצריך לברך מפל מקום בשופר מודה דאין צריך לברך פשה הוא גזול והרב בית

עובד מספים לדברי הרב מטה יהודה הנ"ל ונ"ל (בדיני פתיבת המגילה ותפירתה אות כ"ד) אם קרא במגילה גזולה יצא דאין בקול משום גזול אבל אינו מברך עליה פן עיקר דלא פהרב פרי חדש בסימן תקפ"ו גבי שופר שחולק על מוהריק"ש והעלה לברך על שופר גזול דלימא וכמו שפכת הרב מוהר"י עי"אש בספר מטה יהודה שם עכ"ל הא למדת שדעת כל רבנן בתראי היא שלא לברך על שופר גזול אלא שיש להבין למאי איצטרך לומר שאין מברך עליו דהא לכתחלה אינו יכול לתקוע בו כמובן מדברי הפוסקים שפכתו שאם תקע בשופר גזול יצא דמשמע דלכתחלה אין לתקוע בו ואם פן לגבי דייעבד הרי אין שייכה אזוהרה דמאי דהנה הנה ודחוק לומר דכוננתם דאף מי שלא ישמע לדברי חכמים ויטלנו על כל פנים לא יברך ואולי יש לומר דנפקא מינה למי ששומע ברפת המברך על שופר גזול בשוגג דלא יענה אמן על ברכתו ועוד אולי יש לומר דלפי מאי דקיימא לן בעלמא שעת הדחק כדיעבד דמי ואם פן אם אין לו שופר כי אם זה הגזול יטלנו ולא יברך עליו פן נראה לצדד וצריך לעיין בזה איה"ש: לא) קודם תקיעת שופר אסור לאכול כמו קודם נטילת לולב שנתבאר בסי' תרנ"ב סעיף ב' ונסתפק שם המגן אברהם לענין טעימה עיין שם ולדינא נראה לפי שיטת רוב הפוסקים שהבאתי בסי' רל"ב שסוברים דזה תלי בזה שכל היכא דהדין בהתחיל באיסור אף דאיכא שהות מפסוק אף טעימה אסורה וקנשית הגמרא שבת ד' ט' ע"ב ודלא פשיטת רבינו תם שמתקלק להמסקנא אם פן הכא ביום טוב ראשון אפשר דאסור טעימה נמי וכן פי האי גוונא גבי תקיעות פן כתב הגאון בית מאיר בסי' תרנ"ב והגאון מוהרא"ז מרגליות בספר מטה אפרים סי' תקפ"ד סוף סעיף א' פתב דמי שיש לו חלישות לב רשאי לשתות בבוקר השכם קאווא בלא סוקאר או טיי פדי שייכל להתפלל בדעת מיושבת עכ"ל ונראה שדקדק לכתוב תיבות בלא סוקאר קודם תיבות או טיי משום דרק בקאווא הוא דהטיל תנאי זה שאפשר לשתותו בלא סוקאר אבל טיי אין דרכו כלל לשתותו בלא סוקאר ועיין במה שפכתתי לעיל בסי' א' אות א' ובעיקר דין זה אם מותר לטעום קודם שיצא ידי חובת המצוה עיין מה שפכתתי בשדי חמד מערכת ארבעה מינים סי' ג' אות כ"ב ולענין חולה אם מותר לו לאכול קודם התקיעות עיין לקמן באות מ' ומקורו ג' נדפס ספר ארחות חיים החדש לידידי הגאבד"ק סאפינקא יצ"ו וראיתי בחלק השני בסי' תרנ"ב אות ג' שפשפלונו זכר לנו והעתיק תמצית הדברים שפשדי חמד מערכת ארבעה מינים הנז"ל וכתב שם מר מחותנו הגאון יצ"ו דבבית מאיר פסק דביום ראשון דראש השנה ודסוכות שהם מן התורה גם טעימה אסור ואני ההדיוט בשדי חמד שם לא הבאתי גוף דברי הגאון בית מאיר רק פכתתי שדעתו נוטה דגם טעימה אסורה ועתה שהעתיקתי כאן דבריו הנ"ל רואה שכתב אפשר דאסור טעימה נמי ואין במשמעות לשון זה פסק דין בהחלט כמו שכתב בשמו הגאון הנ"ל יצ"ו אלא כמו שפכתתי אני הדל דלא ברירא ליה לכל היותר אין לנו אלא לומר דנוטה דעתו פן והבוחר יבחר וכתב בארחות חיים הנ"ל בסי' תקפ"ט אות ג' בשם הגאון מביטשאטש דלאיש חלוש יש להקל לו שאחר התקיעות דמיושב יאכל וישתה קומעא ולאשה חלושה אף דנשים שניינהו חוב לשמוע שופר יש להקל להן על ידי חלישות כל דהו לאכול קודם שמיעתו ולברך אחר כך: ושמעתי שיש מקומות אצל אחינו האשכנזים יצ"ו שביום ראש השנה ראשון ושני אחר תפלת שחרות יוצאים רובם ככולם מבית הכנסת והולכים לבתיהם ושומעים טיי וחוזרים לבית הכנסת לסיים

סדר התפלה (קריאת ספר תורה ותקיעות וכו') ואמרו לי שגם בעיר הזאת (קראסוב) נוהגים פן האשפנזים הי"ו והיה הדבר תמוה בעיני ולא רציתי לדבר להם על זה כי ידעתי שאחרי שהורגלו בזה קשה להם לבטל מנהג ופעמים שאתה מתעלם וכשם שמצוה לומר וכו' עתה השגתי ספר יקר שו"ת הד"ר לידידי הגאבד"ק גיזנוב יצ"ו וראיתי בסי' כ"ט אות צ"ח (בד"ה בשאלה) שכתב שהגאון הצדיק מוהר"ר שמשון נהג כל ימיו בראש השנה אחר תפלת שחרית צינה לאחד חלוש לקדש ולהוציא רבים ידי חובתם ואחר כך שמה הצדיק ט"י ונתן לכמה וכמה בני אדם לשנות ושוב אחר התפלה קידש שנית ולהבדיל בין החיים וכו' גם אנו נהגינן הכי אבתריה ובלי ספק שנמצא שם רבנים גדולים חסידים יראי ה' ואנשי מעשה ושום אחד לא קרא תגר וכדאיתם הם לסמוך עליהם עכ"ל ומשמעות הדברים הוא שגם בני אדם גם בריאים וטובים היו שותים ט"י ומובן גם פן שעשו פן תקף אחר תפלת שחרית קודם התקיעות ויפה עשיתי שלא להרהר אחר המנהג עם פי כמו זר נחשב בעיני הנח להם לישראל וכו' ופוק חזי מאן גברא רבה קמסהיד עליה שנעשה בפני רבנים גדולים וצדיקים: לב) לפי מה שאמרו בפרק ראוהו בית דין ד' כ"ו גבי שופר כיון דלזכרון קאתי פלפנים דמי צריף לעינין בפוסקים בלא נדר אם בעל מום יכול להיות תוקע ובספר שו"ת פנא רננה בהנמימיקים שאחר ההקדמה בעמוד ד' (בד"ה שכינה) על מה שכתב המגן אברהם בסי' ג"ן סק"ח אם בעל מום כשר לשליח צבור כתב דבפסיקתא הרנינו איתא דבעל מום יכול לתקוע שופר בראש השנה וצריף לעינין בגוף הפסיקתא אם פונתם דמותר להוציא את אחרים או רק לתקוע לעצמו קאמר: לג) שופר שנסדק לאורכו דפסול כתב מרן בסי' תקפ"ו סעיף ח' יש אומרים אפילו בכל שהו פסול אלא אם פן הדקו הרבה בחוט וכו' ויש אומרים דנא ברובו וכו' כתב מרן חיד"א בברכי יוסף שם אות י"א בשם מר רבו הרב נחפה בכסף דף קפ"ז ע"א דאמאי מיייתי מרן סברא זו ביש אומרים בתרא דמסורת בידינו בכל פי האי גוונא שפן עיקר דעתו לדינא מאחר שהפשט כהרא"ש וגם דברי הרי"ף והרמב"ם אפשר להשוותם והעלה דאם תקע בשופר שנסדק במיעוטו יחזור לתקוע בשופר כשר ולא יברך עליו ומסתמיות דבריו נראה דבין ביום טוב ראשון בין ביום טוב שני הדין פן שצריף לחזור ולתקוע אלא שלא יברך: אמנם בשו"ת בית אב לידידי, הגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו בסי' פ"ג נשאל בצבור שאחר התפלה בראש השנה ראו כי יש סדק בשופר לארכו במקצת מקצהו הרחב אם יש לחזור ולתקוע השלשים קולות ואם יש חילוק בין יום טוב ראשון לשני בתשובתו האריף מאד בשיטת כל הפוסקים בדין זה וכתב בסוף אות ה' דרבו ורבו הפוסקים הסוברים דאין לחוש לסדק מה שהוא לארכו שפן דעת התוספות והרשב"א והריטב"א ומרדכי ואגודה ורוקח ושבולי הלק"ט (סי' רצ"ג) ומניא רבתי סי' ע"ו בשם רבינו ישעיה וכן דעת האור זרוע סי' רנ"ט וכן דעת הסמ"ק וכן דעת המגיד משנה בפרק א' דרק בשנסדק פולו או רובו פסול אבל מיעוטו לא וזה דעת הרבה מן המפרשים ועיקר וכן נראה דעת הארזות חיים והכל בו אשר בסוף דבריהם בזה חזרו וחתמו עוד הפעם בשיטת המקילין נראה דסברי שפן עיקר ומה שכתבו שם לעיל מזה וראוי להחמיר בזה פונתם מצד חומרא ולא מן הדין ואם פן בשעת הדחק שאין לו שופר אחר שלם בנקל פשיטא שיש להורות דכשר לכתחלה לתקוע בשופר שנסדק במקצת (לארכו) ולברך וכן פסק להדיא באלהו זוטא סי' תקפ"ו: שוב כתב באות ז (בד"ה

תבנא) וראיתי להברכי יוסף וכו' (הביא דברי הברכי יוסף הג"ל וכתב על זה) ולדידי לא קשיא מידי דנדאי העיקר פדעה זו וכן הארחות חיים והפלל בו סתמו וחתמו דבריהם בשיטה זו ורוב מגני פוסקים הראשונים סברי הכי דאין לחוש לסדק מה שהוא ובשעת הדחק גם לכתחלה פשר לברך עליו וכמו שכתב באלוהו זוטא ומה שכתב הברכי יוסף דהפשט פהרא"ש וכו' לדידי נהפוך הוא וכו' ובכן יש להורות דאם תקע בשופר שנסדק אין צריך לחזור ולתקוע דהא לרוב הפוסקים יעבור בזה אשבות דתקיעה שאינה צריכה (כן היא דעתו דתקיעה שלא לצורך אסורה ביום טוב כמו שהבאתי בשמו בס"י זה אות י"ב) ואין לה שעת הדחק יותר מזה ואף דמשום ספק מותר לתקוע היינו משום ספק שקול ולא בספק בזה דלרובא דרובא אין לחוש לסדק משהו וכן הוא העיקר וכדכתב מרן סברא זו בלשון ויש אומרים ואף להסוברים דיש אומרים ויש אומרים שבמרן ובהרמ"א הוי ספיקא דדינא ובדאר"י ויתא לחומרא פדכתב הפרי מגדים בכללי הוראה ובספק תקע ביום ראשון צריך לתקוע בלא ברכה וביום שני אין צריך לתקוע פדכתב מגן אברהם סי' תקפ"ה ולתקיעה שאינה צריכה אין לחוש פיון דהוי ספק שקול וכו' מפל מקום גם לשיטת הפרי מגדים הג"ל אין להורות לחזור ולתקוע דהא המשנה למלה בשישי מהלכות עדות כתב דבספק במציאות (כגון אכל או לא אכל וכו') בזה הוא דשייך לומר אוקי גברא על חזקתיה ולא עשה אותה הפעולה משום דמעיקרא בחזקת שלא עשה אותה הפעולה קאי אבל כשהפעולה נעשית רק שיש לנו ספק אי מהניא מפת הדין לא מהני חזקת הגוף והכי נמי יש לחלק בין ספק תקע להיכא דכבר תקע אלא שיש ספק פלוגתא על השופר משום הסדק ועוד דכבר ביררנו מהסוגיא דהעיקר פהמקילים בסדק כל שהוא: עוד כתב סברא להקל בנדונו והוא דיש לומר שעיקר הסברא שעל ידי התקיעה יתרחב הסדק והעומד לסדוק פסדוק דמי זה רק אם נסדק בקצה הצר שאצל הפה שפיון שהולך הקול דרך שם בתוקפו והשופר הוא צר מאד וחללו קטן לכן על ידי רוח התקיעה שפיר יתכן דיתרחב הסדק מה שאין כן אם הסדק הוא בקצה השופר הרחב פיון שיש שם חלל רחב הרבה לא חיישינו כלל שיתרחב על ידי התקיעה דריח טובא ויש מקום להקול לצאת ואם כן יש לומר שגם הפוסקים הפוסלים בסדק מה שהוא לא דיברו כלל בסדק בקצה הרחב לכן אפילו ביום ראשון דראש השנה אין צריך לחזור ולתקוע אלו תנרף דב"ק: לד) כתב מרן בס"י תקפ"ו סעיף י"ב הפכו ותקע בו לא יצא בין שהפכו כמו שהופכין החלוק שהחזיר פנימי לחיצון בין שהניחו כמו שהיה אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב וכתב הרמ"א והוא הדין אם תקע במקום הרחב פסול והשיג על זה הרב שלחן גבוה שכתב זה מרן בסוף סי' תק"ץ אם תקע בצד הרחב של השופר לא יצא וכן כתב הרב באר הגולה שכתב פתבו מרן בס"י תק"ץ ומצאתי פתוב בקונטרסי שהגאון מוהרש"ז בשלחנו הטוהור בס"י תקפ"ו סעיף י"ב רמז בדברי קדשו שדברי הרמ"א אינם דברי מרן שבסימן תק"ץ ומר אמר חדא ומר אמר חדא והוא שבשלחנו כתב הפכו ותקע בו לא יצא בין שהפכו כחלוק וכו' בין שהניחו פמות שהוא אלא שהרחיב את צד הקצר שלו וקיצר את הרחב ברוחחיו ותקע בין בצד הקצר בין בצד הרחב שהיה קצר מתחלה לא יצא שנאמר והעברת שופר וכו' פדרף העברתו שהאיל מעבירו בראשו מחיים פרט להקפד ועיין בס"י תק"ץ עכ"ל השלחן ערוף הג"ל ובס"י תק"ן סעיף כ' כתב אם תקע בצד הרחב של שופר לא יצא ורמז לדברמן המצר קראתי

יה עכ"ל והנה לפי מה שהבינו הרבנים שדברי הרמ"א הן דברי מרן שפסימן תק"ץ צריף לומר שהרמ"א נעלמו ממנו ח"ו דברי מרן ולכן כתב פן מעצמו אבל מה נאמר על הגאון הנ"ל שהוא בעצמו מציין לסימן תק"ץ ותרתי למה לי ותו דבסי' תקפ"ו יהיב טעמא מדכתוב והעברת וכו' ואילו בסי' תק"ץ מטמין ברמ"ז מן המצר וכו' אלא נדאי פונתו לרמז דמפישט דברי מרן בשלחן ערוף במה שכתב והרחיב את הקצר וקיצר את הרחב משמע שעל כל פנים תקע בצד הקצר פדרף התוקעין וצד זה שהוא קצר עתה הלא מראש רחב היה ואם פן הנה סלקא דעתין למימר דדוקא בכי האי גוונא הוא דלא יצא אבל אם תקע בצד הרחב שהוא רחב השתא והיה צר בתחלה הוה אמינא דיצא קא משמע לן דאף אם לאחר שהפכו תקע במקום הרחב פסול ואם פן אינו ענין לדברי מרן שבסוף סי' תק"ץ דשם מייירי בשופר שהוא פמות שהיה מבריייתו ולא הפכו והנה בהרמ"א וכן בשלחן הערוף הגאון הנ"ל מצויין מוצא דין זה הר"ן וכו' ובהר"ן לא נזכר דבר זה מפורש אלא שפונתם להוכיח פן מדברי הר"ן היא משום דבגמרא אמרו הפכו ותקע בו לא יצא ואמרינו עלה לא תימא דהפכיה פי כיתונא אלא שהרחיב את הקצר וכו' פלומר דגם בכי האי גוונא אמרינו דלא יצא וכינון שלא נזכר בגמרא על השופר שהוא פסול ואין תקנה לתקוע בו רק אמרו שלא יצא אם פן יש צד לומר שאם הרחיב את הקצר ותקע פדרף התוקעין במקום שהוא קצר עתה הוא דלא יצא אבל השופר עצמו פשר לתקוע בו דהיינו שיתקע במקום הרחב שהיה קצר מתחלה אבל הר"ן כתב פסול דמשמע שאן תקנה לתקוע בו פלל שאף אם יתקע במקום הרחב שהיה קצר מתחלה לא מהני פן כתוב אצלי מלפני כמה שנים על ידי שהעירני חכם אחד מידי"ן יצ"ו בדברי שלחן ערוף הגאון הנ"ל וכל זה הוא דרף פלפול אבל הפשט הוא שדברי הרמ"א הם דברי מרן שבסי' תק"ץ והיה נכון בעיני הרמ"א ששייף לכתוב דין זה בכאן וכתבו וכן מתבאר מדברי הרב הלבוש שהרי בדבריו לא יתכן לפרש פמו שנאמר שהיתה פונת הגאון לפרש דברי הרמ"א שהרי כתב הפכו ותקע בו לא יצא לא שנא הפכו פחלוק וכו' לא שנא אם הניחו פמות שהוא אלא שהרחיב וכו' לא שנא לא עשה בו פלום אלא שתקע בצד הרחב לא יצא וכו' עי"ש ולא שנא זה האחרון הוא דינו של מרן בסי' תק"ץ וגם בסוף סי' תק"ץ כתב הרב הלבוש אם תקע בצד הרחב לא יצא סימן לדבר מן המצר קראתי וכו' וכתוב והעברת וכו' עי"ש והדקדוק מלשון לא יצא ולא אמר פסול אינו דקדוק דהא גם במקום דשייף לשון פסול כגון בשופר של עבודה זרה של ישראל דאינה בטלה עולמית ואין תקנה לאותו השופר וכן בשופר של תקרובת עבודה זרה דאינה בטלה עולמית אמרו חכמים בלשון לא יצא ולא אמרו פסול עיין בסי' תקפ"ו סעיף ג' וסעיף ד': וכתב מרן מוהר"ם פן חביב פקונטרס יום תרועה (בד"ה הפכו) דלאו דוקא פשהפך את שניהם שהרחיב הקצר וגם קיצר הרחב אלא גם באחד מהם שהרחיב את הקצר לחוד או שקיצר את הרחב לחוד מפסיל מהטעם שאמרו משום שדרף העברתו בעינו משום דהאיל מעביר הקרן מצד אחד קצר ומצד אחד רחב והא דנקטי בש"ס ופוסקים הפכו דמשמע שהפך את שניהם לרבותא נקטי היכא דעשה שני שינוים דהרואה אומר דרף ברייתו בכך והיא תמונתו צד אחד קצר וצד אחד רחב אפילו הכי פסול: (לה) שופר מבהמה טמאה פסול פן כתב הרמ"א בסימן תקפ"ו והוא מהר"ן פרשום בצדו וכתב דידי הגאון בספר עמודי אש יצ"ו בסי' ו' אות י"א דף ב"ן (ד"ה הר"ן) שבספר קרבן

ראשית בראש השנה (כ"ב ב') על מה שהקשו התוספות ב"ד כ"ו ד"ה חוץ אמאי לא תני חוץ משל ראם פתב לנישב על פי דברי הר"ן הללו דהא ראם הוא טמא דהא רש"י בחומש פתב דלהכי מנה הכתוב טהורות משום דהטמאות מרובות אם פן משמע דטהורות פרט פולן בקרא וקרי לא הונפר בהדיהו ראם עכ"ל וכתב על דבריו שפועלם ממנו שהתוספות בזבחים קי"ג ע"ב פתבו דראם היא טהורה והיא דישון האמור בפתוב ותרגם המתרגם רימא וכן הוא בהגהות מיימוניות פרק א' מהלכות מאכלות אסורות וכן פתב הפרי חדש ביו"ד סי' ס' סק"ד עכ"ל והנה ספר קרבן ראשית אין אצלי לראות דב"ק ולקאורה יש לתמוה עליו דלפי מה שהוכיח דראם היא טמאה קשה על הר"ן שהביא קושית התוספות למה ל תנו של ראם וביאר היטב מה שיישבו התוספות לזה פיענין שם פינו דהר"ן פתב מפניש (לקמיה בד"ה ומיהו אע"ג) דשופר של טמאה פסול משום דלא הוכשר למלאכת שמים וכו' הנה לו לנישב קושית התוספות על פי מדותיו דשופר של טמאה פסול לפי הוכחת הרב קרבן ראשית דראם טמאה היא וכמו שיישב הוא באמת קושית התוספות ואם פן מדלא יישב פן הר"ן הנה לו להבין שדעת הר"ן דראם טהורה היא והוא פנגד היסוד של הרב קרבן ראשית ואי נמי יש לומר דאף אם ראם טמאה היא וכמו שיישב לא תירץ הר"ן בזה קושית התוספות משום שבאמת לא החליט הר"ן דיש לומר גבי שופר לא הוכשר למלאכת שמים וכו' ומסיק בצריף עיון פיענין שם והפוסקים נקטו להחמיר מספק ולכן הוצרך הר"ן לנישב לגבי הצד שנאמר דשופר לא שייף לומר הא דלא הוכשר למלאכת שמים וכו' וממילא מוכן שגם להתוספות לא נוכל להקשות דלישני דמשום הכי לא תני ראם משום שהיא טמאה כמו שלא נוכל להקשות על דברי הר"ן דיש לומר דאף אם תמצא לומר דראם טמאה היא הרי אינו פשוט דשופר מיקרי מלאכת שמים סוף דבר נראה לי הדל שאם הרב קרבן ראשית הנה רואה דברי הר"ן הנ"ל לא הנה כותב פן והוא תימה גם על הרב עמודי אש יצ"ו שפועלמו ממנו א דברי הר"ן באותו מקום: ואני אמרתי בחפשי בזה וראיתי להרב מגן אברהם בסי' תקפ"ו סק"ג שכתב וגם נראה לי דראם טהור הוא דמתרגמינן תאו ורימא ועוד דיש לו קרנים וליחד פירושא הוא סימן טהרה וכתב הרב מחצית השקל דצריף להיות דמתרגמינן ודישון ורימא ושפן פתבו התוספות בזבחים ד' קי"ג ע"ב דראם טהור וכו' וכתב עוד במחצית השקל שכינת המגן אברהם בזה היתה להשיג על מה שכתב העולת שבת להוכיח מדברי התוספות דראש השנה דשופר משאר טמאים פשר והנה בהניח דראם טמא הוא ואפילו הכי לא פתבו התוספות דפסול אלא משום דאינו חלול וכו' מכלל דמשאר טמאים שהם חלולים פשר ולזה חולק עליו דראם טהור הוא וכו' והרב מחצית השקל תמה על זה ככל אשר פתבתי אני הדל דמדברי הר"ן בעצמו מוכח דראם טהור שאם לא פן הנה לו לנישב קושית התוספות בזה ואי משום דלא ברירא ליה פסול שופר מטמאה ולכן הוצרך לתירוץ אחר אם פן גם להתוספות יש לומר פן וכו' אלו תנרף דב"ק.

חדאי נפשאי שזכיתי לדעת קדושים ותימה על הרבנים הנ"ל שפועלם מהם פל זה ועיקר דין זה (שופר מבהמה טמאה) נובע ממאי דאמרינן לא הוכשר למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד והארכת בזה בס"ד בשדי חמד מערכת חנוכה סי' י"ד ועוד הוספתי דברים בדין זה אחר שפדפסה מערכת חנוכה הנ"ל הלא הם פתובים בשדי חמד בחלק הפללים במערכת הלמ"ד סוף פלל פ"א ענין שם: לו) צריף לתקוע מעומד פן הוא לשון

מָרְן בְּרִישׁ סִי תַקֵּפ"ה וְכַתֵּב הָרֵב נָהַר שְׁלוֹם דְּרַבֵּינוּ הַטּוֹר פָּתַב שְׁהוּא מִדְּכֵתִיב יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם וְיִלְפִינוּ מִלְפָּם דְּכֵתִיב בְּעוֹנָמֵר וְכַתֵּב מָרְן בְּבֵית יוֹסֵף שְׁכֵן פָּתַבו הִגְהוֹת מִיְיָמוֹן וְקִשְׁיָה מְנָא לֵן הַאי גְזֵרָה שְׁנָה הָא אֵין אָדָם דֵּן גְזֵרָה שְׁנָה מְעַצְמוּ וְגַבֵּי עוֹמֵר גּוֹפִיָה אֵינוּ אֱלָא קַבְלָה מֵהַגְּאוּנִים פְּדַכְתֵּב בְּפִסְפָּ מִשְׁנָה בְּהִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין וְאִיבְרָא דְהָרָא"ש בְּסוּף פְּסָחִים (סִי מ"א) פָּתַב וּמְבָרְכִים מְעוֹמֵד דַּת"ר אֵל תִּקְרִי בְּקָמָה וְכו' הוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף סִי תַפ"ט וְאֶפְשָׁר דְּלָאוּ בְּרִייתָא בְּאִיזָה מְקוּם בְּתַלְמוּד הִיא פִי יִגְעַתִּי וְלֹא מְצֵאתִיהָ רַק שְׁגוּר הָיָה כּוּ בְּפִי הַגְּאוּנִים וּמְנָא לֵן לְדוּן גְזֵרָה שְׁנָה לְשׁוֹפֵר וְצָרִיף לִזְמֵר שְׁעִיקָר דִּין זֶה גַם כּוּן קַבְלָה מֵהַגְּאוּנִים עַכ"ל וְכַנְרָאָה לֹא רָאָה הָרֵב דְּהַרְשֵׁב"ץ בְּחִידוּשָׁיו לְרֵאשׁ הַשְּׁנָה דָּף כ"ח הִבִּיא יִלְפוּתַת הַטּוֹר הַנֶּ"ל בְּשֵׁם סְמ"ק וְכַתֵּב עַל דְּבָרָיו וְאִינִי יוֹדַע מַנִּין לֵן גְזֵרָה שְׁנָה וְכַבֵּר מָרְן חִיד"א בְּבִרְכֵי יוֹסֵף פָּתַב דְּיִלְפוּתוֹת אֱלוּ לֹא נִמְצְאוּ עַל חוּף יָמִים יָם הַתְּלִמוּד יְרוּשְׁלַמִי וּבְבָלִי דְלֹא פְהָרֵב בֵּית דְּוֹד סִי שַׁפ"ח דְּגְזֵרָה שְׁנָה זֶה הִיא בְּגִמְרָא בְּאִיזָה מְקוּם וְאֶעֱיָקְרָא בְּעוֹנָמֵר גּוֹפִיָה הִיא קַבְלָה וְאֶסְמְכוּהָ אַקְרָא וְאֵילָם הֵכִי אֲשַׁכְחֵן בְּפִסְיָקְתָא פְּרִשְׁתָּ לָךְ וּפְרִשְׁתָּ אֶמְרוּבְסָפֵר תַּנְיָא מִשֵׁם הַגְּאוּנִים דְּיִלְפִינוּ מִחֲצוּצָרוֹת וּבְשִׁיבּוּלֵי הַלֵּק"ט עֲרוּגָה רַפ"ט יֵשׁ טַעְמִים שׁוֹנִים עִי"ש וְהִנֵּה עַל מַה שְׁכַתֵּב הָרָא"ש דַּת"ר אֵל תִּקְרִי בְּקָמָה אֱלָא בְּקוּמָה דְּמִשְׁמַע דְּפִתְרוֹן מֵלַת דַּת"ר הוּא דִּתְנוּ רַבָּנִין לֹא אָמַר דְּבָר אֶף בְּחִידוּשָׁי הַגְּרִי"ב רֵאִיתִי שְׁכַתֵּב (עַל דְּבָרֵי הָרָא"ש דְּפִסְחִים הַנֶּ"ל) לֹא מְצֵאתִי בְּכָל הַש"ס וּבְמַחֲמִילָה מְכַבּוּד הָרֵב בְּאֵר הַגּוֹלָה בְּשִׁלְחֵן עֲרוּף אֵרַח חַיִּים סִימֵן תַּפ"ט אוֹת ד' שְׁצִינֵן מִבְּרִייתָא דְּבַקְמָה תַּחַל וְכו' וְדַע דְּזו"ל הַפִּסְפָּ מִשְׁנָה בְּפִרְקָא ז' מֵהִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין דִּין כ"ג וְאֵין מוֹנִין אֱלָא מְעוֹמֵד כּו' פָּתַב הַר"י בֵּן גִּיאוֹת שְׁנָה קַבְלָה מִפִּי רַבּוֹתֵינוּ וְאֶסְמְכוּהָ אַקְרָא דְּבַקְמָה קְרִי בִּיהָ בְּקוּמָה עַכ"ל לְכוּן מֵהַנְּרָאָה שְׁהִיָּה פְתוּב דְּסְמְכוּהָ רַבָּנִין בַּר"ת דַּס"ר וְהַמְדְּפִיס לֹא יָדַע פְּתוּרוֹנוֹ תַּקֵּן מְעַצְמוֹ דַּת"ר וּבְבֵית יוֹסֵף סִימֵן תַּפ"ט וְטוֹרֵי זֶהָב שָׁם הִעֲתִיקוּ דְּבָרֵי הָרָא"ש דַּת"ר וְכו' וְצָרִיף לְתַקֵּן דַּס"ר עַכ"ל: וְהִנֵּה בְּדַבְרֵי מָרְן לֹא בָּא מִפּוֹרֵשׁ עַל הַשׁוֹמְעִים הַתְּקִיעוֹת דְּמִינְשָׁב אִם צְרִיכִים גַּם הֵם לְעִמּוּד וְיֵשׁ צַד לִזְמֵר דְּהַשׁוֹמֵעַ דִּינוֹ כְּתוּקַע וְצָרִיף לְעִמּוּד אוֹ אֶפְשָׁר דְּכִינוּן דְּבַתְּקִיעוֹת שְׁעַל סִדֵּר הַבְּרָכוֹת הֵם עוֹמְדִים אֵין צְרִיכִים לְעִמּוּד בְּתִקְיעוֹת דְּמִינְשָׁב וְכוּן הוּא מִשְׁמַעוֹת סְתָמִיּוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים וְלָכוּן נִקְרָאוּ תְּקִיעוֹת דְּמִינְשָׁב וְכוּן מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי הָרֵב מְגוֹן אַבְרָהָם שָׁם בְּשֵׁם הַרְדֵּב"ז דָּרַק אִם לֹא יִשְׁמַע תְּקִיעוֹת שְׁעַל סִדֵּר הַבְּרָכוֹת שְׁהוּן מְעוֹמֵד הוּא דְּצָרִיף הַשׁוֹמֵעַ לְעִמּוּד פִּיעוּיִין שָׁם וְאֵף עַל זֶה פָּתַב הָרֵב מְגוֹן אַבְרָהָם בְּשֵׁם הָרֵב פְּנֹסַת הַגְּדוּלָּה דְלֹא יָדַע מְנָא לֵיהָ אֲבָל עַל כָּל פְּנִים הַצְּבוּר שְׁעֵתִידִים לְשִׁמּוֹעַ הַתְּקִיעוֹת שְׁעַל סִדֵּר הַבְּרָכוֹת מִשְׁמַע וְדַאי שְׁאֵין צְרִיכִים לְעִמּוּד עַל הַתְּקִיעוֹת דְּמִינְשָׁב וּבַעֲדַת הַקִּירִימְצֵאָקִים הִי"ו רֵאִיתִי שְׁנַתְּפִשֵׁט הַמְּנֵהָג אֲצֻלָּם שְׁכָל בְּנֵי הַקְּהָל עוֹמְדִים בְּשַׁעַת הַתְּקִיעוֹת דְּמִינְשָׁב וְעוֹשִׂים בְּסִדֵּר זֶה הִינֵנוּ שְׁקוֹנְדֵם הַתְּקִיעוֹת יְשׁוּרְרוּ פִּיוֹט אֶחָד שְׁיֵשׁ לָהֶם וְאַחֲרָיו אוֹמְרִים פְּסוּק ה' מְלֶךְ ה' מְלֶךְ וְכו' וּבְשַׁעַת אֲמִירַת הַפְּסוּק ה' מְלֶךְ וְכו' עוֹמְדִים עַל רִגְלֵיהֶם פְּדָרָף שְׁעוֹמְדִים בְּכָל זְמַן שְׁאוּמְרִים אוֹתוֹ וְעַל עֲמָדָם יַעֲמָדוּ עַד גָּמַר הַתְּקִיעוֹת וְלֹא מַחֲתִיתִי עַל זֶה כִּי לֹא יָדַעְתִּי אִיזוֹ קַפִּידָא יֵשׁ מִלְּעִמּוּד וְאִיפְכָא מִסְתַּבְּרָא שְׁעַל יְדֵי הַעֲמִידָה מְבִיא אֶת הָאָדָם לְהַתְּעוֹרֵר לְכוּנֵן בְּשִׁמְיעָתוֹ אֶת קוֹל הַשׁוֹפֵר וְאֵף שְׁמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַש"ס וְהַפּוֹסְקִים הוּא שְׁאֵין צָרִיף הַשׁוֹמֵעַ לְעִמּוּד לְתִקְיעוֹת דְּמִינְשָׁב מְכָל מְקוּם הִיא גּוֹפָא טַעְמָא בְּעִי וְהָרִי מִן הָרְאוּי הָיָה שְׁגַם הַיּוֹצְאִים יְדֵי חוֹבְתָם יְבָרְכוּ עַל שְׁמִיעָתָם לִוְלֵא שְׁלֵא רְצוּ לְתַקֵּן בְּרָכוֹת שְׁאֵינָם צְרִיכוֹת וְהִילָף לְשׁוֹן

רבינו התרומת הדשן בסימן ק"מ ולא דמי לשומעים משליח צבור דלא מברכי דהתם שליח צבור גופיה חייב לתקוע וכיון דאיהו דתקע שפיר טפי דאיהו מברך ונפקי פולהו בברכתו דאין להרבות בברכות דלא צריכין וכו' עי"ש הרי דאף לברך הנה מן הראוי שיברכו השומעים לולא דאין להרבות בברכות ואם פן למה לא יעמדו השומעים פיון דאין חשש פיקפוק בזה לכן אמרתי הנח להם לישראל בני נביאים הם ומסתמא ידעו אבותיהם איזה טעם לתקן להם פזאת ואם ריק הוא ממני: עתה זיכני ה' בספר פנסת הגדולה (שפא לדי בשאלה) וראיתי שמביא טעם על מה שאין עומדים השומעים תקיעות דמיושב ומדבריו יש ללמוד שיש לפקפק קצת במנהג הקירימצאקים הנ"ל והנני מעתיק מה שכתב בריש סי' תקפ"ה וז"ל הא דאין הצבור עומדים על רגליהם בשעת התקיעה מפני שאותם התקיעות על סדר הברכות ובאותה שעה הרי כל הקהל עומדים ולפי זה מי שלא שמע התקיעות על סדר הברכות ועתה בא לשמוע אותם צריך לעמוד וכן ראיתי מדקדקים בדברי הרדב"ז חלק ראשון סי' כ"ה אמר המאסף פננת הרב ז"ל מבוארת שהוקשה לו למה אין עומדים על רגליהם בתקיעות דמיושב ותיירץ שהתקיעות דמעומד הם עיקר ובעת שמעם תקיעות דמעומד כבר עומדים על רגליהם ואני מוסיף דכיון דהתקיעות דמעומד הם עיקר ראו לתת הפרש בין תקיעות דמעומד לתקיעות דמיושב כדי שלא יבא האדם לסמוך על תקיעות דמיושב ולא ישמע תקיעות דעל סדר ברכות וכשיראה דבתקיעות דמיושב אין עומדין על רגליהם בעיניו יראה שאינו עקריות פי אם אותם דמעומד שהם על סדר הברכות ומה שכתב הרב וכן ראיתי מדקדקים בדבר בזמנינו זה לא דקדוק לבד אלא עיכוב שאין שומעין התקיעות כשלא שמעום על סדר ברכות אלא מעומד ובתקיעות שעל סדר ברכות לפעמים זקן או חולה או תשוש כח שאינו יכול לעמוד על רגליו בחזרת המוסף בשעת התקיעות עומדין על רגליהם אמנם צריכין אנו לדעת מנא לן דצריך לעמוד בשעת שמיעת התקיעות אי משום דכתיב יום תרועה יהיה לכם וילפינו לכם וילפינו לכם מספירת העומר היינו לתוקע עצמו אבל לשומע מנא לן ואי משום דהשומע הרי הוא פתוקע אם פן מזה הטעם יהיו עומדים על רגליהם השומעים גם בתקיעות דמיושב אם הם עקריות ואם אינם עקריות לא יהיה בהם חיוב לעמוד דלא ילפינו מספירת העומר אלא במה שהוא מחוייב לא בתקיעות שהן כדי לערבב את השטן עכ"ל: הנה מדברי הרב פנסת הגדולה נראה שיש לפקפק על מנהג הקירימצאקים הי"ו הנ"ל שהרי כתב שראו לתת הפרש בין תקיעות דמעומד לשל מיושב כדי שלא יבואו להקל בתקיעות שעל סדר הברכות ובכל זאת נראה שאין למחות ולבטל מנהגם וכונתם לשם שמים לעשות המצוה בהתלהבות והחששא רחוקה וכולם גזעריים לשמוע התקיעות שעל סדר הברכות ואף בהעשרה קולות שתוקעים אחר תפלת מוסף גזעריים ושויגהו עליהו כחובה ואין מי שפורץ בהן והרב ערף השלחן בריש סי' תקפ"ה כתב דבפסקי רבינו ישעיה הראשון סבירא ליה דתקיעות דמיושב הן עיקר וכתב דר"י קבלה היתה בידו לעשות פן שלא כדברי התנאים עכ"ל ולפי דעה זו יפה עושים עדת הקירימצאקים לעמוד בתקיעות דמיושב ויש להם אילן גדול לסמוך עליו שוב ראיתי מה שכתב הגאון מוהרא"ז בספרו מטה אפרים בסי' תקפ"ה אות ה' ועכשיו נהגו לעמוד כולם גם בשעת התקיעות שקודם מוסף ואף על פי כן נקראות תקיעות דמיושב מאחר שרשות לישוב בהן וכו' עי"ש וכנראה פן המנהג בין האשכנזים וכפי אשר נודע לי כי

לְיָמִים רַאשׁוֹנִים הָיָה לַעֲדַת הַקִּירִימָצְאָקִים הֵיוּ בְּזִמְנֵים מְוַחֲלָפִים רַב וּמוֹ"ץ מְהֵאשְׁפָּנִזִים הֵיוּ יוֹכֵל לְהִיּוֹת שְׂאִיזָה רַב הוֹרָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת כְּמִנְהַגָּם כִּי לֹא יָדַע שְׂמִנְהַג זֶה לֹא נִתְפָּשֵׁט בֵּין הַסְּפָרְדִים וְעַל כָּל פָּנִים הַמְּנַהֵג יָשָׁר וְנִכּוֹן: וַיֵּמָּה שְׂפַתְבַּתִּי לְמַעַלָּה שֶׁנִּרְאָה מִדְּבַרִי הַרְדָּב"ז שָׂרָק אִם לֹא יִשְׁמַע שְׁעַל סֶדֶר הַבְּרָכוֹת הוּא שְׂצָרִיף הַשׁוֹמֵעַ לַעֲמֹד וְשֶׂאף בְּזֶה מְפַקֵּק הַמְּגוֹן אֲבָרְהֶם בְּשֵׁם כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה הַנָּה לְשׁוֹן הָרַב מְגוֹן אֲבָרְהֶם גְּרַם לִי לְהִבִּין כִּן שְׁעַל מַה שְׂפַתְבַּת מִן צָרִיף לְתַקְוָע מְעוֹמָד כְּתַב וְז"ל וְגַם הַשׁוֹמֵעַ צָרִיף לַעֲמֹד אִם לֹא שְׁמַע עַל סֶדֶר הַבְּרָכוֹת מְעוֹמָד רְדָב"ז ח"א כ"ה (כְּלוֹמַר סִי כ"ה) וְלֹא יָדַעְתִּי מִנָּא לִּיהִי הָא כ"ה (פְּתוּרוֹנוֹ כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה) הָרִי שְׁעַל מִי שְׁלֹא שְׁמַע תְּקִיעוֹת שְׁעַל סֶדֶר הַבְּרָכוֹת שְׂפַתְבַּת הַרְדָּב"ז שְׂצָרִיף לְשִׁמּוֹעַ מְעוֹמָד קָאֵמַר בְּשֵׁם הָרַב כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה דְלֹא יָדַע מִנָּא לִּיהִי אֲבָל בְּאַמַּת לִפִּי מַה שְׁהֶעֱתַקְתִּי דְבָרָיו לֹא פִקְפַק הָרַב אֲלֵא עַל תְּקִיעוֹת דְּמִינוּשָׁב שְׁהַצְבּוֹר יוֹשְׁבִים וְהַתּוֹקַע עוֹמֵד שְׂאֵם הֵן עֵיקָרִיוֹת יַעֲמְדוּ כְּלָם וְאִם אֵינָן עֵיקָרִיוֹת גַּם הַתּוֹקַע לֹא יַעֲמֹד וְכִשְׁהִיחִיד לֹא שְׁמַע שְׁעַל סֶדֶר הַבְּרָכוֹת גַּם הוּא מוֹדָה שְׂצָרִיף לַעֲמֹד בְּשִׁמְיעָתוֹ וְכָבֵר מִן חֵיד"א בְּבַרְכֵי יוֹסֵף הַעִיר עַל הַמְּגוֹן אֲבָרְהֶם בְּזֶה וְעַל מַה שְׁהִקְשָׁה הָרַב כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה עַל הַרְדָּב"ז כְּתַב דְּלֹא קוֹשִׁיָא מִיָּדִי וְכִדְכָתַב הָרַב אֲלֵיהִי רַבָּה וְאֵין סֵפֶר אֲלֵיהִי רַבָּה מְצוּי אֲצִלִי לְרֵאוֹת יִשׁוּבוּ אֲבָל נִרְאָה שְׂמָה שְׂאֵין קוֹשִׁיָא עַל הַרְדָּב"ז לִפִּי שְׂבַתְשׁוּבָתוֹ (בְּדַפּוּס שְׂלַפְנֵי וּוּאֲרִשָׁא תַרמ"ב הִיא בְּחֶלֶק ד' סִי אֲלֵף ק"א) כְּתַב בְּזֶה הַלְשׁוֹן כְּבָר כְּתַבְתִּי שְׁעֵיקָר הַתְּקִיעוֹת הֵן אוֹתָם שְׁעַל סֶדֶר הַבְּרָכוֹת וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה הָרִי כֹל הַקְּהֵל עוֹמְדִים וְהֵינָנו דְּקָרִינוּ לְהוּי תְּקִיעוֹת דְּמְעוֹמָד אֲבָל תְּקִיעוֹת דְּמִינוּשָׁב אֵינָן אֲלֵא כְּדִי שְׁיִהִיָּה הַשְּׁטוֹן מְעוֹרָבֵב בְּתְּקִיעוֹת דְּמְעוֹמָד וּמִשׁוּם כְּבוֹד צְבוֹר לֹא רָאוּ לְהַטְרִיחָם לַעֲמֹד כֵּינּוּן שְׁעַתִּידִים לְשִׁמּוֹעַ תְּקִיעוֹת דְּמְעוֹמָד וְהַצְרִיכוּ לְתוֹקַע לַעֲמֹד כְּדִין הַמְּצוּהָ שְׁהִיא מְעוֹמָד (כְּלוֹמַר כְּדִין הַתְּקִיעוֹת דְּמְעוֹמָד שְׁהֵן עֵיקָר הַמְּצוּהָ) אֵי נָמִי מִשׁוּם כְּבוֹד צְבוֹר עַכ"ל הַרְדָּב"ז וְהִבִּיא תוֹרָף דְּבָרָיו הָרַב מִטָּה יְהוּדָה שֵׁם הָרִי שְׁיִשְׁנוּ בְּנוֹתָן טַעַם לְשַׁבַּח עַל הַצְּבוֹר שְׂאֵינָם עוֹמְדִים כְּשִׁשׁוּמְעִים תְּקִיעוֹת דְּמִינוּשָׁב וְעַל מַה שְׁהַתּוֹקַע עוֹמֵד בְּהֵן שׁוּב רֵאִיתִי שְׂכֵן כְּתַב בְּמַחְזִיק בְּרָכָה עִי"ש וּבְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה: וּמִדְּבַרִי הַרְדָּב"ז הִלְלוּ יֵשׁ לְפַקְפַק קֶצֶת עַל דְּבַרִי הָרַב שְׂלַחְנוּ שְׁל אֲבָרְהֶם בְּסִי תַקפ"ה שְׂפַתְבַּת וְז"ל צָרִיף לְתַקְוָע מְעוֹמָד כְּתַב מְגוֹן אֲבָרְהֶם אִם תַּקַּע מִינוּשָׁב יֵצֵא וְכֵן נִרְאָה מִדְּבַרִי הָרִי"ף שְׁהִבִּיא הַטּוֹר בְּסִי תַקצ"ב וְז"ל כְּדִין הוּא שְׁיִהִיו תּוֹקְעִים עַל סֶדֶר הַבְּרָכוֹת כְּדָרְף שְׂתוֹקְעִים כְּשֶׁהֶם יוֹשְׁבִים אֲלֵא כֵּינּוּן שְׂאֵין הַבְּרָכוֹת מְעַפְבוֹת הַתְּקִיעוֹת הָרִי יֵצֵאוּ יְדֵי חוֹבְתָם בְּאוֹתָם שְׂתַקְעוּ מִינוּשָׁב וְדִי לָהֶם לְתַקְוָע וְכוּ' שְׂלֹא לְהַטְרִיחַ עַל הַצְּבוֹר עַכ"ל הָרִי אֵף עַל פִּי הַקְּהֵל הֵיוּ יוֹשְׁבִים יֵצֵאוּ יְדֵי חוֹבְתָם עַכ"ל וְהֵנָּה מַה שְׂפַתְבַּת הַר מְגוֹן אֲבָרְהֶם דָּאֵם תַּקַּע מִינוּשָׁב יֵצֵא הֵינָנו וְדָאֵי אֲפִילוּ בְּתְּקִיעוֹת שְׁהֵן מִן הַדִּין וּלְפִי דְּבַרִי הַרְדָּב"ז דְּתְּקִיעוֹת דְּמִינוּשָׁב אֵינָן עֵיקָר הַמְּצוּהָ וּמִן הַדִּין הָיָה לָנוּ לֹמַר שְׂגַם הַתּוֹקַע לֹא הָיָה צָרִיף לְתַקְוָע בְּהֵן מְעוֹמָד לִוְלֵא מְפָנִי כְּבוֹד הַצְּבוֹר וְכֵן כְּתַב מִן חֵיד"א בְּמַחְזִיק בְּרָכָה בְּשֵׁם הָרַב מוֹר וְקִצִּיעָה לִפִּי זֶה יֵשׁ לֹמַר שְׂאֵין מִדְּבַרִי הָרִי"ף רֵאֵנָּה דְּגַם בְּתְּקִיעוֹת שְׁהֵן מִשׁוּם חוֹבַת עֵיקָר מְצוֹת שׁוֹפֵר אִם תַּקַּע מִינוּשָׁב יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ כְּמוֹכּוֹ: וְאֵנִי טָרַם שְׂרֵאִיתִי דְּבַרִי תְּשׁוּבַת הַרְדָּב"ז וְכְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה הַנִּזְכָּר לְהֵיטִי מִבֵּין שְׂפַנְתַּת הַרְדָּב"ז הִיא שְׂאֵם אֵיזָה יַחֲדִי יוֹדַע שְׂלֹא יוֹכֵל לְשִׁמּוֹעַ הַתְּקִיעוֹת שְׁעַל סֶדֶר הַבְּרָכוֹת מְפָנִי אֵיזָה אֲוֹנָס וּבָא אֲחֵד לְתַקְוָע לוֹ לְהוֹצִיאֵוּ יְדֵי חוֹבְתוֹ כְּגוֹן שְׁהוּא חוֹלָה וְצָרִיף לְאַכּוֹל אוֹ לְשַׁתּוֹת אֵיזָה דְּבָר וְקִשָּׁה עָלָיו לְהַמְתִּין מִלְּאַכּוֹל עַד יֵצִיאָתָם מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְגַם לְאַכּוֹל קוֹדֵם תְּקִיעַת

שׁוֹפֵר אֶף אִם מְוֹתֵר מִחֶמֶת חֲוָלָיו אִינוֹ חֲפִץ בְּזֶה וְלִכֵּן יָבֵא אֶחָד לְבֵיתוֹ קוֹדֵם תְּפִלַּת הַצְּבוּר וַיִּתְקַע לוֹ וְכֵן מְזַדְּמֵן אִיזָה פְּעָמִים (עֵינֵן לְקַמֵּן בְּסִי' זֶה אוֹת מ') הִנֵּה עַל זֶה וְכִיּוֹצֵא לְזֶה אָמַר הַרְדָּב"ז כִּי הוּא צָרִיף לַעֲמֹד בְּשִׁמְיעָתוֹ וְהִיִּיתִי מַגִּיהַ שְׁלֵא יִשְׁמַע בְּמָקוֹם שְׁלֵא שְׁמַע מִפְּנֵי מַה שְׁנִתְקַשָּׁה הָרַב מִחֻצִּית הַשְּׁקָל עַל דְּבָרֵי הַמַּגֵּן אַבְרָהָם הַגַּ"ל וְנ"ל לֹא הִבְנִיתִי הַדְּבָרִים דְּעַל פְּרָחִין מַה שְׁכָתַב גַּם הַשׁוֹמֵעַ צָרִיף לַעֲמֹד רוֹצֵה לֹאמֹר בְּתַקִּיעוֹת דְּמִינוּשָׁב וְהֵלֵא הֵן קוֹדֵמִין לְתַקִּיעוֹת שְׁעַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת וְאִם פֶּן אִיף פֶּתַב אִם לֹא שְׁמַע עַל סֹדֵר וְכו' וְאִם רוֹצֵה לֹאמֹר דִּיעֵבַד אִם אַחַר זֶה לֹא שְׁמַע גַּם עַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת מְעַנְמֵד צָרִיף לְחַזֹּר וְלְתַקְנֹעַ הָא פֶּתַב מַגֵּן אַבְרָהָם דְּדִיעֵבַד יֵצֵא אֶפְּלִו מִינוּשָׁב וְסִפֵּר רַדְבָ"ז גַּם פְּנֹסֶת הַגְּדוּלָּה אִין בְּיַדֵי עַכ"ל וְלִכֵּן הִיִּיתִי מַגִּיהַ שְׁלֵא יִשְׁמַע כְּנֹז"ל אִיף לְפִי מַה שְׁהֶעֱתַקְתִּי דְּבָרֵי הָרַב פְּנֹסֶת הַגְּדוּלָּה מוּבָן שֶׁהִבִּין מִדְּבָרֵי הַרְדָּב"ז שְׁעַל מִי שְׁלֵא יֵצֵא יַדֵי חוֹבֵת שׁוֹפֵר וְכִבֵּר הַתְּפִלָּו וְתַקְעוּ הַצְּבוּר עַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת וְכֵא זֶה לְשִׁמְעַ תְּקִיעַת שׁוֹפֵר (פְּגוּן שְׁהִנָּה בְּסַפִּינָה יֵצֵא אַחַר גְּמַר תְּפִלַּת הַצְּבוּר) לְצֵאת יַדֵי חוֹבֵתוֹ לְזֶה קָאָמַר הַרְדָּב"ז שְׁתַּקִּיעָה זֹו שְׁהִיא עֵיקַר אֶצְלוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשִׁמְעַ עַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת צָרִיף הַשׁוֹמֵעַ לַעֲמֹד בְּה אֶף שְׁמִדְקָדוּק לְשׁוֹן הַרְדָּב"ז נִרְאֶה שְׁזֶה בָּא לְשִׁמְעַ תְּקִיעוֹת שְׁעַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת (שְׁכָתַב וְעַתָּה בָּא לְשִׁמְעַ אוֹתָם וְכו' דְּמִשְׁמַע דְּקֵאִי אֶתְקִיעוֹת דְּמְעַנְמֵד שְׁהַזְפִּיר בְּסַמוּף) הִנֵּה לְפִי מֵאִי דְקִיָּיֵמָא לֵן בְּסִי' תַקְצ"ב סְעִיף ב' דִּיחִיד אִינוֹ מִפְּסִיק לְתַקְנֹעַ אֶפְּלִו יֵשׁ מִי שְׁיִתְקַע לוֹ אֶלֵא תוֹקְעִים לוֹ קוֹדֵם מוּסָף וְכו' צָרִיף לְפָרֵשׁ גַּם דְּבָרֵי הַרְדָּב"ז פֶּן וְעֵינֵן בְּעַמּוּדֵי אֲשׁ סוּף סִי' נִי"ו מַה שְׁהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי הָרַב מִחֻצִּית הַשְּׁקָל הַגַּ"ל (בַּד"ה וְמַה שְׁכָתַבְתִּי): שׁוּב רְאִיתִי שְׁהָרַב מִשְׁתָּא דְרַבְּנֹואֲתָא בְּמַהֲדוּרָא בְּתָרָא סִי' תַקְצ"ב פֶּתַב בְּשֵׁם הַרְדָּב"ז חֲלַק רֵאשׁוֹן סִי' שִׁמ"ז דִּיחִיד שְׁשִׁמְעַ תְּקִיעוֹת דְּמִינוּשָׁב וּמִתְפַּלֵּל מוּסָף בְּיַחֲדִיד וְרוֹצֵה לְתַקְנֹעַ עַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת חוֹבָה לֹא תִיבְעִי לָף דְּדוֹקָא בְּחֻבֵר עִיר כִּי תִיבְעִי לָף רְשׁוּת כִּי בְשִׁלְמָא כְּשִׁאֲחַר תוֹקַע לוֹ אִין בְּכָף פְּלוּם אֶף שְׁהוּא שׁוֹתֵק בֵּין הַבְּרָכוֹת לִית לֵן בְּה וּמִשׁוּם שְׁבוּת נְמִי לִיכָא פִּינוּן דְּאִית בְּה קֶצֶת צוּרָף מְצוּנָה לְהַשְׁלִים הַקּוֹלוֹת אֶבֶל לְתַקְנֹעַ הַמִּתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ צָרִיף עֵינוֹ וּמִסְתַּבְּרָא לִי דְמְוֹתֵר דְּאִין פֶּאן לֹא עֲרַבּוּב וְלֹא הַפְּסָקָה דְּאִי מִשׁוּם עֲרַבּוּב פִּינוּן שְׁהוּא יַחֲדִיד לִיכָא וְכו' וְאִי מִשׁוּם הַפְּסָקָה לִיכָא חֲדָא שְׁתַּקִּיעַת שׁוֹפֵר מְעַנְנֵן הַתְּפִלָּה וְעֵיקַר שְׁתִּיקְנוּהָ עַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת וְתוֹ פִּינוּן דְּהוּי צוּרָף מְצוּנָה קֶצֶת לֹא הוּי הַפְּסָק וְתוֹ פִּינוּן דְּתַפְּלַת הַמוּסָפִין אִינָה אֶלֵא בְּחֻבֵר עִיר וְהִיחִיד פְּטוּר מִמְּנָה הוּי דְּבָר שֶׁל רְשׁוּת וְאֶפְּלִו שְׁיִפְסִיק לִית לֵן בְּה הִלְכָף אִין זֶה חַיּוּב לִיחִיד לְתַקְנֹעַ עַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת וְאִם תַּקַּע אִין מוּחִין בְּיַדוֹ וְאֶדְרַבָּא שְׁפִיר עֵבִיד וְאֶף שְׁכָתַב רַבִּינוֹ הֵאִי שְׁאִין שְׁלִיחַ צְבוּר תוֹקַע אֶלֵא מְצוּנָה לְאַחַר וְתוֹקַע לֹא קִשְׁיָא דְעַד פֶּאן לֹא אֶמְרָה אֶלֵא בְּשִׁלְיַח בּוּר שְׁאִימַת צְבוּר עָלָיו וְאִיכָא לְמִיחַשׁ שְׁמָא יִשְׁתַּבֵּשׁ וְתוֹ דְּבַתְּפִלַּת חַיּוּב חִיָּיִשִּׁינֵן לְטִירוּף הַדְּעַת אֶבֶל לְתַפְּלַת רְשׁוּת לֹא חִיָּיִשִּׁינֵן וְזֶה בְּרוּר עַכ"ל וְהָרַב הַמְּחַבֵּר הָרַבָּה לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרָיו וְעַם שְׁבָא לוֹ בְּאַרְנוֹכָה קֶצֶת אֶעֱתִיק דַּב"ק כְּכָתְבוֹ לְפִי שְׁסִפֵּר זֶה הוּא יְקַר הַמְּצִיאוֹת וְגַם אֶצְלֵי הַגַּם שִׁאוּ"ל הוּא בְּיַדֵי שְׁזַכִּיתִי בּוֹ עַתָּה וְאֶלֵה דְּבָרָיו וְקִשְׁיָה דְּאֶמְרִינֵן בְּדוּף ל"ד ע"ב רַב פְּפָא קָם לְצַלוּנֵי אָמַר לִיָּה לְשִׁמְעָיָה כִּי נִהְיָרְנָא לָף (לְסִימָן שְׁסִימְתֵי הַבְּרָכָה) תַּקַּע לִי אָמַר לִיָּה רַבָּא לֹא אָמְרוּ אֶלֵא בְּחֻבֵר עִיר (חֲבוּרַת צְבוּר אֶבֶל יַחֲדִיד מְבָרָף וְאַחַר כְּף תוֹקַע רַש"י) וְאִם אִיתָא מֵאִי קָאָמַר לִיָּה רַבָּא הָא סוּף סוּף שְׁפִיר עֵבִיד לְקַיָּים עֵיקַר הַתְּקִנָּה לְשִׁמְעַ עַל סֹדֵר הַבְּרָכוֹת וְאִין לֹאמֹר דְּרַב פְּפָא מִשׁוּם חוֹבָה הִנָּה עֵבִיד הִכִּי דְמִי הַגִּיד זֶה לְרַבָּא דְּלָאוּ לְתוּסַפֶּת מְצוּנָה הִנָּה עֵבִיד

ואף אם נדחוק לומר דשמעיה רבא לרב פפא דסבר דחובה היא זו מפל מקום הנה ליה לש"ס לבאר דסוף סוף לא ביטל רב פפא את מעשיו מה שאמר לשמעיה תקע לי דאף שאינו חובה מפל מקום קצת מצוה איכא ומה הפסד יש לרב פפא לבטלה (והא פתב הרדב"ז דמאן דעביד הכי שפיר עביד) ומפשטא דשמעתא משמע דרבא ביטל לו את דבריו אלא שמעת מינה דאיכא משום הפסקה דאף שתקנויה על סדר הברכות לא תיקנו להפסיק אלא בצבור ולא ביחיד גם מה שפתב שאין תפלת מוסף אלא בחבר עיר הנה הרי"ף ור"ח פסקו כחכמים דישנה בחבר עיר ושלא בחבר עיר וכן פתב הטור אורח חיים סי' רפ"ו וכן נראין דברי הרמב"ם בראשון מהלכות תפלה שפתב סידור פל התפלות ושוב פתב תפלות אלו אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן וכו' משמע דלעולם אין פוחתין מהן דלא חילק בין יחיד לצבור וגם סיים ולא יתפלל אפילו יחיד מוסף שתיים אחת חובה ואחת נדבה וכו' משמע דחובה מיהא איכא ואין לומר דמייירי בדליכא חבר עיר וכדברי יהודה בפירק תפלת השחר דבמקום דליכא חבר עיר יחיד חייב דכל פי הא הנה ליה לרבינו למימריה ומדלא פתב פן שמעת מינה דכל התפלות שוות הן עכ"ל הרב משחא דרבנואמא: והאמת שטענות הרב על רבינו הרדב"ז בריאות וטובות אף על פל פנים חנה הנית פהנא דמסייע ליה מר ניהו רבינו אהרן בספר ארחות חיים דמתבאר יפה דקאי בשיטת הרדב"ז דאי בעי יחיד לתקוע על סדר הברכות רשאי שהרי בדיני ראש השנה אות ט"ו פתב וז"ל צבור חייבים לשמוע התקיעות על סדר הברכות אבל יחיד שומען על הסדר ואין צריך לשומען על סדר הברכות ולא תימא דוקא כשהוא עצמו תקע שמא יטעה ולא ידע לחזור לתפלתו אלא אפילו יהיה שם אחר שיתקע לו אין צריך לשומען על סדר הברכות עכ"ל משמע דמייצא הוא דלא צריך אבל אי בעי מצי עביד ואף שאין לנו הוכחה מדבריו שספור לגמרי כסברת הרדב"ז שיהא מותר לתקוע בעצמו נקוט מיהא פלגא דמוכח דעל ידי אחר רשאי לתקוע ואין חשש משום הפסק מטעם שביאר הרדב"ז והרב ערוך השלחן שם באות ג' פתב (על מה שפתב מרן דייחיד אינו מפסיק וכו') שכן דעת הטור ומה שפתב ברמזי הטור יחיד שומען לכתחלה על סדר הברכות טעות סופר הוא ואף על סדר הברכות של שליח צבור פתב ברבינו ירוחם שאין תוקעין אלא לתפלת חזרת שליח צבור ולא לתפלה שבלחש ושכן פתב בשניירי פנסת הגדולה בשם אור זרוע דתפלת לחש דצבור פייחיד דמי וכן מוכח בהדיא בהר"ן והרשב"א בחידושי אהא דאמרין לרבנן למה שליח צבור יורד לפני התיבה אבל בתחלת ספר מעשה רוקח פתב בשם ר"י בן חכמון דייחיד רשאי לתקוע על סדר הברכות ואין חוששין שמא יטעה פיון דליכא צבור אלא שמיעת קול וכל שכן שרשאי לשמוע התקיעות על ידי אחר ודקדק בן מלשון הרמב"ם וציין לעיניו בשניירי פנסת הגדולה ושכן פסק הרדב"ז סי' שמ"ז והביא לשון ארחות חיים הנז' ושהטור בקצור פסקי הרא"ש פתב יחיד שומען לכתחלה על סדר הברכות והוא טעות סופר אלו תנורף דב"ק והוא תנא דמסייע להרדב"ז בכל מפל שהרי מתיר גם לתקוע ומריהטא דלישגיה דרב ערוך השלחן (שפתב אבל בתחלת ספר וכו' וכן פסק הרדב"ז וכו' וכו') משמע דנקיט פנותיהו שייחיד יכול לתקוע על סדר הברכות ויש להעיר עליו דכל יומא שמעתתיה דמרן חיד"א אשר ינלדו על ברפי יוסף בפומיה ובמאי דקמן לא זכר שר את יוסף שבברפי יוסף ריש סי' תקב"ץ (על מה שפתב מרן יחיד אינו מפסיק לתקוע על סדר

הברכות וכו') פתב ונ"ל פן פתב הטור ורבינו ירוחם נתיב ו' ח"ב וארחות חיים וכל בו אמנם הרמב"ם פתב בפירק ג' אבל היחיד בין ששמע על סדר הברכות בין לא שמע על הסדר הברכות וכו' יצא ומוכח שאם ירצה היחיד לשמוע על סדר רשאי ויש להעיר על מרן היכי שבק סברת הרמב"ם ואף בבית יוסף לא הביא סברתו ומה גם דלשון הר"ף כלשון הגמרא וכיון דהרמב"ם פתב פן מסתמא כשיטת רבו אמרו ולפחות הנה לו להזכיר סברתו בלשון יש אומרים הן אמת דבש"ס מוכח פדעת הטור ודעמיה דייחיד לא יפסיק לתקוע וכמו שהקשה על הרמב"ם הרב שניירי פנסת הגדולה (לא הודיע מאיזו סוגיא רמי עליה וספר שניירי אין אצלי אבל ממה שכתב לקמיה מוכח שהיא הסוגיא שהביא במשחא דרבנותא הנ"ל עיי"ש בד"ה ומשום): והביא מה שכתב הרב שניירי בכונת הרמב"ם והשיב על דבריו ונ"ל ומאי דניחא ליה להרב שניירי דכונת הרמב"ם באומר אבל היחיד בין ששמע על סדר הברכות בין שלא שמע על הסדר כונתו בין ששמע על סדר שתקעו בצבור בין שלא שמע על הסדר כגון שהתפלל ביחיד שאינו תוקע על סדר הברכות יצא ולא ביחיד התוקע מיירי ע"ש אינו מחנור דהגם דקשיא לן על הרמב"ם מסוגיית הש"ס מפל מקום פירוש זה בדברי הרמב"ם אין לו מקום דהרי קאמר אבל היחיד בין ששמע על הסדר הברכות וכו' ואיך נפרש ששמע בצבור על הסדר והא ביחיד קמשתעי ותו היכן השמיענו דייחיד אינו מפסיק לתקוע בברכות כי היכי דנימא דכונתו בין לא שמע על הדבר (הסדר) כגון שהתפלל ביחיד ואיה מקום לקדמו הרמב"ם דין (זה) באופן דדברי הרמב"ם ברור מללו דאם רצה יחיד מפסיק לתקוע בברכות עכ"ל גם הרב יד נאמן בחידושו לראש השנה ד' ל"ד ע"ב אהא דתניא אבל שלא בחבר עיר שומעין על הסדר ושלא על סדר ברכות הביא מה שכתב הרמב"ם הנ"ל וכתב ששמע מדבריו דייחיד רשאי לתקוע על סדר הברכות ומזה תמה על מה שכתב הריב"ה דייחיד אינו מפסיק לתקוע על סדר הברכות שהיה לו לכתוב שזו דעת אביו הוא הרא"ש והרמב"ם חולק (אין זה קשה כל כך אלא אם הנה הרמב"ם כותב בפירוש דייחיד רשאי לתקוע וטפי הנה ליה לאקשוויי על מרן בבית יוסף דקשיא למרן חיד"א) ואם נאמר שהרמב"ם יצא קאמר אף על גב שאין היחיד רשאי בכך לכתחלה קשה אם פן אמאי השמיט רבינו הדין הזה דלכתחלה אין היחיד רשאי לתקוע ולי הדל נראה שאם נעמיס בדברי הרמב"ם דייצא הוא דקאמר וכו' פדכתב הרב הא לא קשיא אמאי השמיט וכו' שפבר ידוע שדרף הרמב"ם שלא לומר דין שלא נזכר בתלמוד בפירוש אף שהדין אמת ולכך לא כתב זה בפירוש וסמך על המוכן ממה שצאמר יצא על כל פנים עינינו הרואות שגם הרב יד נאמן משמע ליה שדעת הרמב"ם שאם ירצה יחיד לתקוע על סדר הברכות רשאי וכדעת מרן חיד"א וכתב הרב יד נאמן דפלוגמא דהרא"ש והרמב"ם תליא בחילוף גירסאות דהרא"ש גריס דייחיד שומעין על הסדר ולא על סדר ברכות והרמב"ם גריס ושלא על סדר ברכות והוא דקדוק חלוש דאי הנה תני יחיד שומעין בין על הסדר בין שלא על הסדר ודאי הנה מישתמע שפיר דבין הכי ובין הכי רשאי אבל הא דתני ושלא על סדר ברכות מיתפרש שפיר כאילו תני ולא על סדר: וליישוב מה שקשה על הרמב"ם שדבריו הם היפך מאי דמוכח בש"ס עלה בדעת מרן חיד"א בברכי יוסף שם לחלק דמה שמתבאר מדברי הרמב"ם דייחיד רשאי לתקוע על הסדר היינו דוקא אם עדיין לא שמע התקיעות ומאי דמוכח מהש"ס בהיפך היינו לאחר שפבר שמע התקיעות ולא הונח לו

בְּזֶה מִכַּמָּה טְעָמִים וְהִצְרִיךְ יָשׁוּב וְאַחֲרֵי כֵן הֵבִיא תּוֹרָף דְּבָרֵי הַרְדָּב"ז ס"א שֶׁמִּזֵּה הֵנָּה לְוֵהֲרַבָּה לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרָיו וְסִיּוּמֵי דְלָכָל הַפְּחוֹת הִיָּה לּוֹ לְפִסְוֹק שְׁלֵא יִתְקַע הוּא בְּעֵצְמוֹ פִּינּוֹ דְהַטּוֹר וְסִיּוּעָתוֹ (הֵם רַבֵּינוּ יְרוּחָם וְכָל בּוֹ וְאַרְחֻחוֹת חַיִּים שֶׁהַזְּפִיר קוֹנָדָם לְכוֹן) סוֹבְרִים דְאִינוּ תוֹקַע לּוֹ אֶפִּילוֹ אַחַר וּמִינְקֻט מִקְלָתָא מְצִיעָתָא עֲדִיף פִּי אַרְחֻחֵיהּ דְהַרְב זִימְנִין סְגִיָּאִין בְּתֻשׁוּבוֹת אַחֲרוֹת וְגַם עַל מָה שֶׁפָּתַב דְקִיָּמָא לֵן דְאִין הִיָּחִיד חֲזִיב בְּתַפְלַת הַמוֹסָפִין שְׁאִינְהָ אֵלָא בְּחֶבֶר עִיר תְּמָה וְהֵבִיא שְׁפָן הַקָּשָׁה גַם הֶרֶב מְאִיר בּוֹן מְדַגִּי דְהַלְכָה רוֹנְחַת הִיא דִּיחִיד חֲזִיב בְּתַפְלַת הַמוֹסָפִין הֵרִי מְבֹאָר שְׂדַעַת מְרֵן חִיד"א בְּבֶרְכֵי יוֹסֵף הֵנָּה לְהִיא שְׁלֵא פְדַעַת הַרְדָּב"ז אָף אַחַר שֶׁהֵבִיא שְׁפָן מְתַבָּאָר מְהַרְמַב"ם וְלָכָל הַפְּחוֹת מְתַבָּאָר שְׂדַעַתוֹ שֶׁהִיָּחִיד בְּעֵצְמוֹ עַל כָּל פָּנִים לֹא יִתְקַע וְאִם כֵּן קָשָׁה עַל הֶרֶב עֲרֵף הַשְּׁלֶחַן דְנִרְאָה דְנִקְטִיט פְדַעַת הַרְדָּב"ז דְרִשְׁאֵי יָחִיד לְתַקְוַע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְאִם רוּחַ חֲקָמָתוֹ נוֹחָה יוֹתֵר בְּסִבְרַת הַרְדָּב"ז וְדַעְמֵיהּ עַל כָּל פָּנִים הִיָּה לּוֹ לְהַזְפִּיר דְבָרֵי הַבְּרָכִי יוֹסֵף הֵנָּה לְ: וְלֹא אֶכְחַד דְמֵאֵי דְמִשְׁמַע לִיָּה לְמֶרֶן חִיד"א דְהַאֲרַחוֹת חַיִּים וְהַפֵּל בּוֹ קִיָּמִי בְּשִׁיטַת הַטּוֹר אֲשֶׁר הֵן מְזַהֲרִין מִן הַדִּין שְׁאִין הִיָּחִיד רִשְׁאֵי לְתַקְוַע וְכוּ' לִי הַהֲדִיּוֹט בְּמַחֲלַת פְּבוֹד קְדוּשָׁתוֹ אִין דְבָרָיו מְוַכְרָחִים שְׁהֵרִי מְלִשׁוֹן הַאֲרַחוֹת חַיִּים שֶׁהַעֲתַקְתִּי לְמַעַלָּה (בד"ה וְהַאֲמַת) יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שֶׁהִיָּחִיד אֵי בְּעֵי מְצִי לְתַקְוַע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת שְׁהֵרִי פָּתַב שֶׁהִיָּחִיד אִינוּ צָרִיךְ לְתַקְוַע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְאִין בְּמִשְׁמַע לְשׁוֹן זֶה שְׁאִינוּ רִשְׁאֵי וְדְבָרֵי הַפֵּל בּוֹ גַם כֵּן יֵשׁ לְפָרְשָׁם כֵּן וְדְבָרָיו הֵם בְּהַלְכוֹת רֵאשׁ הַשָּׁנָה ס"א ס"ד (סְמוּךְ מְלַפְנֵי לַד"ה עַרְבִית שְׁחֵרִית וּמְנַחָה) וְנ"ל וְהַצְבּוֹר חֲזִיבִים לְשִׁמּוֹעַ הַתְּקִיעוֹת עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְהִיָּחִיד שׁוֹמְעֵן עַל הַסֵּדֶר וְאִין צָרִיךְ לְשׁוֹמְעֵן עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְיֵשׁ פּוֹסְקִים דְכִינּוֹן דִּיחִיד אִינוּ שׁוֹמְעֵן עַל הַסֵּדֶר הַבְּרָכוֹת טוֹב שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתוֹן לְפָנֵי הַבְּרָכָה וְכוּ' (סִיּוּם זֶה וְיֵשׁ פּוֹסְקִים וְכוּ' הֵבִיא מְרֵן הַבֵּית יוֹסֵף בְּסוּף הַסִּימָן ע"ש) הֵרִי שֶׁהוּא גַם כֵּן פָּתַב כְּלִשׁוֹן הַאֲרַחוֹת חַיִּים עַל הִיָּחִיד דְאִינוּ צָרִיךְ לְשׁוֹמְעֵן עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן הוּא מִיָּצֵרְךְ הוּא דְלֹא צָרִיךְ הָא אֵי בְּעֵי מְצִי עֲבִיד וְגַם מָה שֶׁפָּתַב וְיֵשׁ פּוֹסְקִים וְכוּ' אִין הַפְּנֹנָה דְלֵהִישׁ פּוֹסְקִים אִין הִיָּחִיד רִשְׁאֵי לְתַקְוַע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת שְׁאִם כֵּן הִיָּה לּוֹ לְכַתּוּב בְּלִשׁוֹן זֶה וְיֵשׁ פּוֹסְקִים דִּיחִיד אִינוּ שׁוֹמְעֵן עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת וְכוּ' אֲבָל מְדַכְתָּב פְּמַדְבֵּר עַל הִידוּעַ (דְכִינּוֹן דִּיחִיד אִינוּ שׁוֹמְעֵן וְכוּ') מוֹכַח וְדֵאֵי שֶׁפְּנֹנְתוֹ עַל מָה שֶׁפָּתַב בְּסוּף קוֹנָדָם לְכוֹן וְהֵרִי אִין בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן מְשַׁמְעוֹת שְׁאִינוּ רִשְׁאֵי כְּמוֹ שֶׁפָּתַבְתִּי: וְנִרְאָה שֶׁמְוַכְרָחִים אֲנַחְנוּ לְפָרֵשׁ כֵּן בְּכּוֹנֵת הַפֵּל בּוֹ דְמָה שְׁאֵמֵר שֶׁהִיָּחִיד אִינוּ צָרִיךְ לְתַקְוַע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת אִין פְּנֹנְתוֹ שְׁאִינוּ רִשְׁאֵי שְׁהֵרִי לְקַמֵּיהּ (בד"ה בְּשַׁחַר מְשַׁכֵּימִין וְכוּ' קְרוּב לְסוּפּוֹ) הֵבִיא לְשׁוֹן הַרְמַב"ם שֶׁבְּפָרְק שְׁלִישִׁי דִין י"א וְדִין י"ב שֶׁסִּיּוּם הַלְשׁוֹן הוּא וְכָל דְבָרִים אֵלּוֹ בְּצַבּוֹר אֲבָל בִּיחִיד בֵּין שֶׁיִּשְׁמַע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת בֵּין שְׁלֵא עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת יֵצֵא וְכוּ' וּמֵר הוּא דְאָמֵר בְּבֶרְכֵי יוֹסֵף הֵנָּה לְשֶׁדְבָרֵי הַרְמַב"ם בְּרוּר מִיָּלּוֹ שְׁאִם יִרְצֶה יָחִיד מְפָסִיק לְתַקְוַע בְּבְרָכוֹת וּמִשְׁמַע שְׁאֵף הוּא בְּעֵצְמוֹ רִשְׁאֵי לְתַקְוַע וְאִם כֵּן אִיךְ מְבִיא כָּאֵן הַפֵּל בּוֹ סְבֵרַת הַרְמַב"ם בְּסֵתָם וְלֹא יַעִיר שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים בְּזֶה וְנִמְצָא כְּפִמְזָפָה שְׁטָרָא לְבֵי תְרִי אֵלָא וְדֵאֵי גַם מָה שֶׁפָּתַב בְּתַחֲלָה דִּיחִיד אִין צָרִיךְ לְשׁוֹמְעֵן עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת פְּנֹנְתוֹ הִיא שְׁאִינוּ מְחֻיָּב לְשׁוֹמְעֵן עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְלֹא שְׁאִינוּ רִשְׁאֵי וְלָכוֹן מָה שֶׁפָּתַב (בְּבֶרְכֵי יוֹסֵף) דְהַטּוֹר וְסִיעָתוֹ סוֹבְרִים דְאִינוּ רִשְׁאֵי הִיָּחִיד לְשׁוֹמְעֵן עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת אָף אִם אַחַר יִתְקַע לּוֹ וְכִיָּיל בְּהַדְיָהוּ הַאֲרַחוֹת חַיִּים וְכָל בּוֹ דְבָרָיו צָרִיכִים עִיּוֹן וְגַם לֹא רָאָה בְּבֶרְכֵי יוֹסֵף מָה שֶׁהֵבִיא בְּתַחֲלַת סֶפֶר מַעֲשֵׂה רוּחַס (שֶׁהֵבִיא הֶרֶב עֲרֵף הַשְּׁלֶחַן

הנ"ל) בשם מוהר"י בן חכמון דקאי בשיטת הרדב"ז וזו היא שיטת הכל בו והארחות חיים לדעת הענייה ואף שמסיגנון דברי הרב ערף השלחן נראה קצת דלא ברירא ליה דהארחות חיים סובר פהרדב"ז וסברת הכל בו לא הנפיר כלל נ"ל הדל כמו שפכתתי ומ"מ לענין דינא ודאי אין לנו לזוז מפסק מרן דאין רשאי היחיד אף לשומען מאחר על סדר הברכות: ורשום בזכרוני שהרב ערף השלחן מביא וקורא באינהו מקומן דברי הרב קול אליהו ובדין זה פנראה לא ראה מה שכתב בח"א סימן ל"ה שדברי הרדב"ז הנ"ל תמוהים דבהדיא אמרינו בגמרא דלא אמרו אלא בחבר עיר וכתב הטור בסי' תקב"ז דהיינו לומר שאינו רשאי להפסיק וכן מוכרח מההוא עובדא דבס"ס איברא דמדברי הרמב"ם משמע דאי בעי (יחיד) עביד על סדר הברכות אף אפשר דסבירא ליה דלא מצי עביד דכיון דאינו חייב לתקוע על סדר הברכות ממילא שמעינו דהוי הפסק ועל כל פנים דברי הטור הם היפך דברי הרדב"ז ובקיצור פסקי הרא"ש נפל טעותסופר דוק ותשפח עכ"ל והנה מה שכתב דמדברי הרמב"ם וכו' פננתו ודאי לדבריו שפפיק ג' שהביא בברפי יוסף הנ"ל (בד"ה ויש להעיר) ומשמעות דברי הרמב"ם לדעתי הקצרה הוא דבא לשלול שלא נאמר שגם היחיד צריך לתקוע על סדר הברכות ויש בזה עיפובא כמו בצבור לזה כתב שגם אם שמע שלא על סדר הברכות יצא וגם כתב (הרמב"ם) בין מעומד בין מיושב יצא ובדאי פננתו לשלול שלא נאמר דמעומד מעפב קמשמע לן דיצא מיושב ודכנותה הויא קמייחא ולפי זה איני מבין מה שכתב לדחות מה שכתב בתחלה (כנז"ל) דהרי לשון הרמב"ם מורה ובא דעדיף טפי שיתקע יחיד על סדר הברכות וכן יש להעיר על מרן חיד"א שכתב שמדברי הרמב"ם מוכח דרשאי וכו' כנז"ל והיה לו לומר שמדברי הרמב"ם מוכח דעדיף שיתקע על סדר הברכות ועל כל פנים לומר שמדברי הרמב"ם יש להבין דממילא שמעינו דהוי הפסק וכו' כדכתב הרב קול אליהו כמו זר נחשב בעיני והיכן מצינו שכתב הרמב"ם דאין היחיד חייב לתקוע על סדר הברכות פי היכי דנימא דמישמתע ממילא דהוי הפסק ומה שכתב דבקיצור פסקי הרא"ש נפל טעות פננתו למה שהביא הרב ערף השלחן בשם הרמזים כנז"ל: ודאמאן עלה הנה עיינו הרואות שהרב קול אליהו בתשובה הנ"ל כתב שדברי הרדב"ז תמוהים והיא נעלמה מהרב ערף השלחן גם על מה שכתב הרדב"ז דאין היחיד חייב בתפלת המוספין תמה הרב קול אליהו כמו שהקשו הרבנים במשחא דרבנותא ובברפי יוסף דהלכה רונחת היא דייחיד חייב בתפלת המוספין ועדיפא מינה קשיא ליה דידיה אדידיה דבתשובות הרדב"ז בח"א סי' רס"א (בתשובות הרדב"ז שבידי ווארשא תרמ"ב הלא היא בחלק ד' סי' אלה של"ב) נשאל במי שהתפלל תפלת שחרית פעם שנית במקום תפלת המוספין אם צריך לחזור ולהתפלל מוסף דכיון דנימא לן דתפלת המוספין בין בחבר עיר בין שלא בחבר עיר והשיב דחייב לחזור ולהתפלל תפלת מוסף כיון שלא הנפיר כלל ענין של מוסף ראש חדש וכו' הרי דקים ליה שייחיד חייב בתפלת מוסף וסיים הרב קול אליהו וברירא לי דלאו מר חתים עלה דהיא פלומר דסי' שמ"ז שהיא היפך הלכה רונחת והיא תמיהה קנימת ונעלמה תשובת הרדב"ז הלזו מעיני העדה משחא דרבנותא ובברפי יוסף וערף השלחן הנ"ל דעדיף מינה הווי רמו עלה דידיה אדידיה: והנה דברי הרב קול אליהו בתשובה הנ"ל הביא בקיצור נמרץ הרב עיקרי הד"ט בסי' ל' אות ד' ונ"ל יחיד אין לו לתקוע על סדר הברכות של מוסף דהוי הפסקה דלא פהרדב"ז דפסק דמותר קול

אליהו סי' ל"ה עכ"ל וְהָרַב בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר בְּמֵאֲמָרֵי חֲדָשׁ תִּשְׁרִי מֵאֲמָר ב' אוֹת ל"ה פָּתַח עַל דְּבָרִים אֵלּוּ וְזו"ל פְּלִיאָה דַעַת מְמַנֵּי הֲלֵא זֶה הוּא עֵינְקָר הַמְצָנָה הַמְצָנָה עֲלֵינוּ לְתַקְנֵה דְּוָקָא עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְתַקִּיעוֹת מִיּוֹשֵׁב אֵינּוּ אֶלְא תַקְנָה וְגַם תַּקִּיעוֹת בְּלַחֲשׁ מִיקָרֵי תַקִּיעוֹת יַחֲדֵי וְשָׁפֵל יַחֲדֵי מִתְפַּלֵּל בְּפָנָי עֲצָמוּ וּמִיָּהוּ יֵשׁ לֹמֵר וְשָׁאֵף עַל פִּי כֵן הַתּוֹקֵעַ תּוֹקֵעַ לְהוֹצִיא הַצָּבוּר יְדֵי חוֹבָתָם וְיִהְיֶה אִיף וְיִהְיֶה הַפֶּסֶק זֶה הוּא דְבָר תְּמוּהָ עַכ"ל וְהִנֵּה מֵה שְׁקִינְצָר מֵאֵד הָרַב עֵינְקָרֵי הַד"ט בְּהִבְיָאוּ דְבָרֵי הָרַב קוֹל אֵלֵיהוּ גֵרָם לְהָרַב הַנ"ל לְתַמּוּהָ כְּנֹז"ל כִּי בְרוּר הוּא וְשׁוֹפָר קוֹל אֵלֵיהוּ לֹא הָיָה אֶצְלוֹ רַק רָאָה מֵה שְׁפָתַי בְּעֵינְקָרֵי הַד"ט בְּשִׁמּוֹ וְלָכֵן הַתְּפִלָּה עֲלָיו וְעַל כָּל פָּנִים גַּם בְּעֵינַי יִפְלֵא עַל גְּדוֹל שְׁפָמוֹתוֹ וְשִׁהְרֵי אֲמָרוּ בְּגִמְרָא בְּדִין זֶה דְּבַצְבוּר שְׁנוֹ דְּנִמְצָא שְׁמָה שְׁתַּקְנֵנוּ עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת הוּא לְצָבוּר דְּוָקָא וְאִיף פְּשִׁיטָא לִיָּה לֹמֵר עַל הַיַּחֲדֵי שְׁזוֹ עֵינְקָר הַמְצָנָה וְכו' וְהָרִי זֶה אֵינּוּ בְּכָלֵל הַתַּקְנָה כְּלָל וְגַם הַרְדָּב"ז מוֹדֶה בְּזֶה אֶלְא וְשׁוֹבֵר שְׁכוֹנַת רוז"ל לֹמֵר וְשִׁלְיַחֲדֵי לֹא קָבְעוּ חוֹבָה שְׁיִתְקַע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת אֲבָל אִם רוֹצֵה לְתַקְנֵה עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת רִשְׁאֵי וְהַמְחַמְרִים סוֹבְרִים דְּכִינּוֹן שְׁלֵא תַקְנֵנוּ רוז"ל לְיַחֲדֵי אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְתַקְנֵה דְּהָיִי הַפֶּסֶק בְּתַפְלָה וְתַמְיָה לִי אִיף לֹא שְׁלִטוּ מְאוּרוֹת עֵינַי קְדָשׁוּ בְּדָבָרֵי רַבֵּינוּ הַטּוֹר שְׁפָתַי בְּסִי' תַקַּב"ץ וּמוֹקְמִינּוּ לָהּ דְּוָקָא בְּצָבוּר אֲבָל יַחֲדֵי אֲפִילוּ אִם יֵשׁ לוֹ שׁוֹפָר אֵינּוּ מְפָסִיק בְּבְרָכוֹת לְתַקְנֵה הָרִי דְּקָרֵי לְתַקִּיעָה הַפֶּסֶק בְּבְרָכוֹת וְאִמֵּר דְּאֵינּוּ מְפָסִיק וּמוֹבֵן וְדָאֵי שְׁאֵינּוּ רִשְׁאֵי לְתַקְנֵה קְאָמֵר פִּינּוֹן דְּקָרֵי לָהּ הַפֶּסֶקָה וְאִם הָיָה אוֹמֵר כְּלִשׁוֹן הָאֲרָחוֹת חַיִּים יַחֲדֵי שׁוֹמְעֵן עַל הַסֵּדֶר וְאֵינּוּ צָרִיף לְשׁוֹמְעֵן עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת אוֹ לְשׁוֹן אַחֵר כִּיּוֹצֵא בּוֹ בְּלִמֵּי שְׁיִנְפִיר לְשׁוֹן הַפֶּסֶקָה הֵינּוּ יְכוּלִים לְפָרֵשׁ שְׁפָנְתוֹ שְׁלֵא חֵיבּוֹ חֻכְמִים לְיַחֲדֵי לְשׁוֹמְעֵן עַל הַסֵּדֶר בְּרָכוֹת וְאִם יִרְצֶה רִשְׁאֵי אֲבָל לְשׁוֹן הַטּוֹר אֲבָל יַחֲדֵי אֵינּוּ מְפָסִיק מוֹרָה בְּאֶצְבָּע שְׁפָנְתוֹ שְׁאֵינּוּ רִשְׁאֵי לְהַפְסִיק וְעַם שְׁמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַטּוֹר הוּא דְּלַתְקוֹעַ בְּעֲצָמוֹ הוּא דְּאֵינּוּ רִשְׁאֵי הִנֵּה מְרוֹן הַבֵּין בְּדַעְתּוֹ דְּאֲפִילוּ לְשׁוֹמְעֵן מֵאֲחֵר שְׁיִתְקַע לוֹ חֲשִׁיב הַפֶּסֶק וְלָכֵן פָּתַח בְּש"ע יַחֲדֵי אֵינּוּ מְפָסִיק לְתַקְנֵה בְּבְרָכוֹת וְאֲפִילוּ יֵשׁ לוֹ מִי שְׁיִתְקַע לוֹ וְלִשׁוֹן הָרַב הַלְבוּשׁ בְּסַעֲיָף ג' הוּא יַחֲדֵי הַמְתַּפְּלֵל שְׁלֵא בְּצָבוּר לֹא יִפְסִיק בְּתַקִּיעָה בֵּין הַבְּרָכוֹת וְאֲפִילוּ יֵשׁ לוֹ אַחֵר שְׁיִתְקַע לוֹ דְּתַקִּיעָה הָיִי הַפֶּסֶקָה בְּבִרְכַת יַחֲדֵי עַכ"ל הָרִי דְּאֲפִילוּ שְׁמִיעַת הַתַּקִּיעָה קָרִי לָהּ הַפֶּסֶקָה בְּבְרָכוֹת וְרִצִּיתִי לֹמֵר שְׁמָה שְׁמֵרוֹן הוֹסִיף דְּאֲפִילוּ יֵשׁ לוֹ מִי שְׁיִתְקַע וְכו' הַבֵּין כֵּן מֵמָה שְׁפָתַי הַטּוֹר וְאֲפִילוּ אִם יֵשׁ לוֹ שׁוֹפָר אֵינּוּ מְפָסִיק דְּלֹא הָיָה לוֹ לֹמֵר אֶלְא אֲבָל הַיַּחֲדֵי אֵינּוּ מְפָסִיק בְּבְרָכוֹת וּבְדָאֵי דָאֵם יֵשׁ לוֹ שׁוֹפָר הוּא שְׁיִתְקַע שְׁאֵם אֵינּוּ לֹא שׁוֹפָר בְּמָה יִתְקַע אֶלְא שְׁבָא לֹמֵר וְאֲפִילוּ יֵשׁ לוֹ אַחֵר שְׁיִתְקַע לוֹ אֵינּוּ רִשְׁאֵי וְזֶה דְּחֻסָּה: אִיף רִאִיתִי לְהָרַב שְׁלַחַן גְּבוּהָ שֶׁהָרָאָה מְקוֹם לְדִין זֶה מֵה שְׁאֲמָרוּ בְּפָרָק בְּתָרָא דָף ל"ד ע"ב רַב פֶּפְאָה קָם לְצִלוּנֵי אֲמַר לִיָּה לְשִׁמְעִיָּה כִּי נִהֲרִנָּא לָהּ תַקַּע לִי פִּירֵשׁ רִש"י כִּי נִהֲרִנָּא לָהּ לְסִימָן שְׁסִימְתֵי הַבְּרָכָה אֲמַר לִיָּה רְבָא לֹא אֲמָרוּ אֶלְא בְּחֻבְרָא עִיר וְכו' הָרִי דָאֵף בְּבָא לְשִׁמְעֵן מֵאֲחֵר קְאָמֵר רְבָא דְלֹא אֲמָרוּ אֶלְא בְּחֻבְרָא עִיר וְזֶה נִכּוֹן וּבְדָאֵי שְׁמִשְׁמַע לְמַד מְרוֹן דִּין זֶה: הֵן אֲמַת שְׁהָרַב בְּתֵי כְּנִסְיוֹת בְּסִי' תַקַּצ"א הַבֵּין שְׁמַעְשָׂה זֶה שְׁל רַב פֶּפְאָה הָיָה בְּצָבוּר וּבְתַפְלָה שְׁבַלְחָשׁ וְהוּא שְׁהִבִּיא מְחִלּוֹקָתָא אִם יֵשׁ לְתַקְנֵה בְּתַפְלָה שְׁבַלְחָשׁ וְכַתֵּב שְׁנִרְאָה לוֹ רִאִיָּה בְרוּרָה מִמַּעְשָׂה זֶה דְּבְדָאֵי לֹא הָיָה בְּיַחֲדֵי דְּבִיחֵי אֵינּוּ תּוֹקֵעַ עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת כְּדָאִיתָא הָתָם בְּסִמּוּף וּפֶסֶק כֵּן הַטּוֹר בְּסִי' תַקַּצ"ב וְכֵן אִי אֲפִשְׁר לֹמֵר שְׁהָיָה בְּחֻזְרַת שְׁלִיחַ צָבוּר דָאֵם כֵּן לֹא בְּעֵי סִימָן דְּהָא שְׁמַעְיָה שׁוֹמַעַת הַבְּרָכָה וְהָיָה לוֹ לֹמֵר כְּשִׁאֲסִיִּים הַבְּרָכָה תַקַּע אֶלְא מְוֹכַרְחָ שְׁהָיָה בְּלַחֲשׁ וּבְצָבוּר וְכו' וּמוֹהַר"א חֲסוֹן

שבמוהר"י הלוי בסי' מ"ב פתב דמדדברי קבלה הוא דנהגו לתקוע בלחש אבל לפי דין התלמוד אינו פן אלא בלחש הוי ביחיד עכ"ל והנה לא ביאר פונתו על איזו סבא מביא ראיה וממרוצת לשונו נראה שפונתו להביא ראיה שיש לתקוע בלחש שלא פדברי מוהר"א חסון והאי עובדא תיגוי תיובתיה ונה תימה דהא מסקינן אמר ליה רבא לא אמרו אלא בחבר עיר תניא נמי הכי וכו' ואם פן לפי דעתו שרב פפא צינה לשמעיה שפשינהור ליה יתקע היינו בתפלה שבלחש אנו למדין לפי המסקנא שאין לתקוע בתפלה שבלחש ואם באמת אף הוא לכה נתפונן להוכיח מהאי עובדא שלא לתקוע בתפלה שבלחש ומסייע ליה לדברי הרב מוהרא"ח שלפי דין התלמוד אינו פדאמור בקבלה העיקר חסר מן הספר שהיה לו להביא מסקנת הש"ס דאמר ליה רבא לא אמרו אלא בחבר עיר ונהרי הוא לא הביא פי אם מה שאמר רב פפא לשמעיה כמו שיראה הרואה בגוף דב"ק: ואיך שתהיה פונתו על כל פנים אינו מוכן מה שכתב דבנדאי לא היה ביחיד דביחיד אינו תוקע וכו' דהא מאי דיחיד אינו תוקע מהא הוא דינדעינן לה דאמר ליה רבא לא אמרו אלא בחבר עיר ומביא הש"ס דתניא נמי הכי ופשוט דרב פפא לא הוה שמיע ליה הך ברייתא ואולי גם רבא לא היה יודע חילוק זה הוא מה שרצה לתקוע על סדר הברכות ואם פן שפיר נוכל לומר כמו שהבין הרב שלחן גבוה שממעשה זה דרב פפא הוא שלמדו הפוסקים דיחיד אינו תוקע על סדר הברכות שהמעשה היה שהיה רב פפא מתפלל ביחיד מפני איזו סבה שהיתה לו שלא להתפלל בצבור ואמר ליה רבא בחבר עיר שנו ומצאתי שהרב ר' חיים בינה בתשובתו שבספר לב חיים ח"ב סי' רט"ו עמד מתמיה על הרב בתי פנסיות במה שכתב דאי אפשר לפרש שהיה ביחיד דהא יחיד אינו תוקע על סדר ברכות וכו' פדקשיא לן דמהאי דרבא הוא דינדעינן דאין היחיד תוקע על סדר הברכות אלא שדעתו היא שמעשה זה בצבור היה ובתפלה שבלחש (ומכריח מזה דתפלה שבלחש פייחידים דמיא) משום דאי אפשר שרב פפא התפלל ביחיד ביום אדיר בימי שנה וכו' עי"ש שאין דבריו מוכרחים וכבר מצאתי אני הדל מפני רש יוצא בדברי רבינו האור זרוע בתשובה בח"ב סי' רע"א דעובדא דרב פפא הנאי ביחיד וז"ל רב פפא בר שמואל קם לצלוני "ביחיד" אמר ליה לשמעיה פי נהירנא לך לסימן שפינתי הברכה תקע לי אמר ליה רבא לא אמרו וכו' הרי כתב מפני רש דהך עובדא ביחיד הנאי ואולי כף היתה גירסתו בגמרא אבל יותר נראה דפרישי קמפריש שהמעשה היה ביחיד ואחרי פי כן פירש חז מקאמיא אין לנו עוד להגדס בדבר ומן התימה על מרן החבי"ף בספר לב חיים שם בתשובתו להרב מוהרח"ב הנ"ל שגם הוא מודה לו שהמעשה היה בתפלה בלחש עם הציבור ולא זכר שר דברי האור זרוע הללו: נחזור לדברי הרב בני יששכר הנ"ל (בד"ה והנה דברי) אשר התפלא על הרב קול אליהו כנז"ל ולדעתי העניה דבריו קשים במחילת פבוד קדושתו שהרי למדנו מדברי הטור ושלחן ערוף והלבוש דקרו הפסקה אף השמיעה מאחר ואם פן מה לו פי יצעק על הרב קול אליהו שאמר כהלכה פסוקה מהטור ודישרן סמיכין וכבר פתבתי גוף דברי הרב קול אליהו שמדברי הטור למד זאת ולא הי צריף הרב קול אליהו לומר דין זה המבואר בטור ושלחן ערוף לולא שראה שהרדב"ז כתב בהיפך ותמה עליו מדברי הטור וכן תמה עליו מרן חיד"א בברפי יוסף שדבריו הם היפך ממה שכתב הטור וגם באחד מטעמי הרדב"ז שאין לחוש משום הפסק שהוא משום שפן

הדין אין היחיד חייב בתפלת המוספין המה ראו כן תמהו דהלכה רונחת דייחיד חייב בתפלת מוסף ובקול אליהו הגדיל התנימה מדידיה אדידיה כמו שכתבתי למעלה (בד"ה ונדאמאן עלה) ודברי הרב בני יששכר בזה נפלאו ממני איך פשיטא ליה דארף לתקוע בעצמו אין חשש (דבהכי מייירי הרב קול אליהו) דארף אם נאמר דאין בזה חשש הפסק מהטעמים שביאר הרדב"ז מפל מקום להתיר לתקוע בעצמו הרי יש לחוש שמה יטעה ולא ידע לחזור כמו שכתב בארחות חיים שהבאתי למעלה (בד"ה והאמת שטענות) ואף אם לא יהיה הדין כמותו על כל פנים אינו פשוט דאין בזה שום חשש ומה גם דלפי האמת הלכה פסוקה היא דאפילו לשמוע התקיעות מאחר חשיב הפסק לגבי יחיד ואינו רשאי לעשות פן פאמור ואם בגוף דברי הרב קול אליהו לא עיין לפי שלא נמצא במחיצתו איך לא הביט עין הבדולח בדברי הטור ושלחן ערוך ולבוש והרי הוא כמבואר בדבריהם דאין רשאי להפסיק ואם יפרש דבריהם לענין חיוב פלומו שאין היחיד חייב הנה לו להביא דבריהם ולפרש פוננתם לפי שיטתו אף לא הנה לו לתמונה פוליה האי אם הרב קול אליהו הבין מדבריהם שיחיד אסור להפסיק בתקיעות על סדר הברכות וממה שלא הזכיר דבריהם נ' שלא ראה דב"ק והוא פלא: ומה שכתב הרב בני יששכר וגם תקיעות שבלחש מיקרי תקיעת יחיד וכו' מחשבתו ניקרת שפוננתו היתה להוכיח מדתקעניו בתפלה שבלחש דגם יחיד מותר לתקוע שהרי תפלה שבלחש מיקרי יחיד ודחה זה ככתוב בדב"ק פבר פתבתי למעלה (בד"ה שוב ראיתי).

דברי הרב ערוך השלחן שדעת רבינו ירוחם ואור זרוע והרשב"א והר"ן היא באמת שלא לתקוע בתפלה שבלחש ועם שאין הפל מודים בזה ומנהגו הוא לתקוע גם בלחש על כל פנים סברת רבינו ירוחם ודעמיה מצטרפת לדעת המחמירים שלא יתקע יחיד על סדר הברכות שמפני שסוברים שתפלה שבלחש שמתפלל כל אחד לבדו חשיבא תפלת יחיד לא הספיקו לתקוע בה וסוברים לתקוע הוא משום שסוברים כמו שדחה הרב פיון שתוקע להוציא הצבור וכו' ובתשובת הרב חיים בינה שבלב חיים הנז"ל (בד"ה ואיך שתהיה) וכן בדברי מרן החבי"ף שם במה שהשיב להרב הנז"ל מבואר שיש הרבה פוסקים שסוברים שלא לתקוע בלחש ושיש כמה מקומות שנוהגים פן גם עתה וכן שמעתי שבעיר קדשנו ירושלים תוב"ב הן עוד היום נוהגים פן באחת מהבתי פנסיות והיא הנקראת קהל איסטנבוליס: ואביט וה"ן עוזר תנא דמסייע לכל האמור למעלה שדדין נותן שיחיד אינו רשאי להפסיק בתקיעות על סדר הברכות והוא שפשו"ת בית אב לידדי הגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו בסוף סי' פ"ו הביא תשובת הרדב"ז שפסי' שמ"ז ותמה על מה שכתב שאין היחיד חייב בתפלת מוספין שהוא היפך הלכה רונחת וכו' וגם הוא לא ראה דברי הרדב"ז שבלחש שני שהביא הרב קול אליהו דשם פסק הרדב"ז דייחיד חייב בתפלת המוספין וכתב שם (בבית אב) דמדברי הפוסקים נראה דאין היחיד רשאי לשומען על סדר ברכות ומוחין בידו לכתחלה ועוד כתב דלשיטת הארחות חיים והפל בו יש להוכיח מהש"ס דגם בתורת רשות אין ליחיד לשמוע על סדר הברכות ואני הדל פבר פתבתי למעלה מה שפירא לי בדעת הארחות חיים והפל בו: ומעתה לפי כל האמור שדעת הרדב"ז היא דייחיד רשאי לשמוע התקיעות על סדר הברכות אין צריך לדחוק בדבריו כמו שפנתתי למעלה (בד"ה ואני טרם) אלא דבריו כפשוטן דלתקוע ליחיד על סדר הברכות הוא דקאמר אלא דלהלכה לא קיימא לן פנותיא בהא אלא

כַּמְסַקֶּנֶת כָּל רִבְּוֹן קַדִּישֵׁי עֲלִיוֹנִים לְמַעַלָּה דְסִבְרֵי מְרִנּוֹ דְאִין הִיחִיד רִשְׁאֵי אַף לְשִׁמּוֹעַ הַתְּקִיעוֹת עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְכֵן רְאִיתִי לְהַגְאֹן שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהֲדוּרָא תַנְיִינָא חֲלָק ד' סוּף סִי' קַע"ג שֶׁהֵבִיא מַה שֶׁתִּמָּה בְּסִפְרֵי בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר עַל הַקּוֹל אֲלֵיהוּ שֶׁהֵבִיא בְּעִיקְרֵי הַד"ט הַנּוֹז"ל וְכָתַב עַל זֶה וְנ"ל וְנִפְלְאֵתִי מְאֹד עַל דְּבָרָיו דְּהָא ש"ס מְפֹרָשׁ בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה דָּף ל"ד רַב פֶּפֶא קָם לְצִלוּנֵי אָמַר לִיהּ לְשִׁמְעִיהּ כַּד נְהִירְנָא לָהּ תְּקַע לִי וְאָמַר לִיהּ רַבָּא לֹא שָׁנוּ אֱלָא בְּחֶבֶר עִיר וְעֵינֵין שָׁם בְּרִש"י דִּיחִיד מְבַרְךְ וְאַחַר כֵּן תּוֹקַע וְאֲנִי תִּמָּה גַם עַל סִפְרֵי עִיקְרֵי דִינִים מַה שֶׁפָּתַב בְּשֵׁם קוֹל אֲלֵיהוּ דְּהָא הָרָא ש"ס מְפֹרָשׁ וְכֵן קִינְמָא לִן בְּטוֹר וְשִׁלְחֹן עָרוּף עכ"ל הִנֵּה מְבֹרָךְ שֶׁהוּא שֶׁר הַמְסַפִּים לְכָל הָאֲמֹר לְמַעַלָּה: אַחַר כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים רְאִיתִי לִידִידֵי הַגְאֹן מוהר"א פּוֹסֵק יצ"ו בְּסוּף קְוֹנְטְרִיס אֹהֶל בְּרָכוֹת וְהוֹדְאוֹת דָּף נו"ן ע"ב (בד"ה וְעוֹד רְאֵיהּ) שֶׁפָּסַק כְּדָבְרֵי הַרְדָּב"ז דִּיחִיד מוֹתֵר לְתַקְוָע וְלְשִׁמּוֹעַ עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת אַף שֶׁרְאָה שֶׁבְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סִי' תַקְצ"ב הֵבִיא שֶׁהַבְּרָכִי יוֹסֵף תִּמָּה עֲלָיו וְכוּ' וְעַם שֶׁבְּמַחֲזִילַת כְּבוֹד תּוֹרְתוֹ הִרְמָה אִין דְּבָרָיו גְּרָאִים בְּזֶה בְּכָל זֹאת אֲעֲתִיק בְּס"ד טַעֲנוּתֵיו וְהַמְעַיֵין יְבַחֵר וְיִקְרַב וְאֵלֶּה דְּבָרָיו (אַחַר שֶׁהֵבִיא תּוֹרְף דְּבָרֵי הַרְדָּב"ז סִי' ש"מ"ז הַנּוֹז"ל) אַף שֶׁהֵבִיא הַשְּׁעָרֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהַבְּרָכִי יוֹסֵף תִּמָּה עֲלָיו וְכוּ' מְכַל מְקוֹם קַט שֶׁפְּלִי רוֹאֵה שְׂאִין כָּאֵן שׁוּם תִּמָּה וּמָנָא לִן לְבָדוֹת מַחְלֻקָּת בֵּין הַפּוֹסְקִים הָרֵאשׁוֹנִים דְּהַרְמְב"ם בְּפָרָק ג' כָּתַב דִּיחִיד בֵּין שִׁשְׁמֻעָן עַל הַסֵּדֶר וּבֵין שְׁלֹא עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת יֵצָא מִשְׁמַע בְּפִירוּשׁ שֶׁרַק יֵצָא אֲבָל אִם רְצָה לְתַקְוָע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת מוֹתֵר אַף בְּעֲצָמוֹ וְכֵן מִשְׁמַע מְאֲלַפְסֵי וְהָרָא ש"ש וְהַטוֹר עִי"ש וְעַל כְּרַחֲמֵי לוֹמַר שֶׁכֵּן דַּעַת וְכַוִּנַּת הַמְּחַבֵּר וְרַמ"א אֲבָל אִיסוּר מָאן דְּכַר שְׁמִיהּ וּמַה שֶׁפָּתְבוּ אִינוּ מְפָסִיק פִּירוּשׁ אִינוּ מְחַוִּיב לְהַפְסִיק אֲבָל יֵצָא בְּתַקִּיעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת וּגְדוּלָּה מְזוֹ כְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּקִידוּשֵׁין דָּף ל"ג ד"ה אִין בְּעֲלֵי אֲוִמְנוֹת וּד"ה אִין ת"ח דָּאָף שֶׁאֲמָרוּ אִינוּ רִשְׁאֵי פִירוּשׁוֹ אִינוּ חַיִּיב אֲבָל אִם רוֹצֵה מוֹתֵר וְעֵינֵין מַה שֶׁפָּתְבִי בְּאוֹת ט' י"א וְעֵינֵין שְׁעָרֵי חֲכָמָה שְׁעַר י"א סִי' ה' וְעֵינֵין בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר חוֹדֵשׁ תְּשָׁרִי מְאָמַר ב' אוֹת ל"ה מ"ש עַל דְּבָרֵי שׁו"ת קוֹל אֲלֵיהוּ וְלִדְעִיתִי מוֹכְרָח לוֹמַר כֵּן דָּאִם לֹא כֵּן וְרַק אִיסוּר הַפְּסָקָה יֵשׁ בְּזֶה הִנֵּה הָא תִּינַח כְּשִׁתּוֹקַע בְּעֲצָמוֹ אֲבָל כְּשִׁשְׁמוֹעַ סֵדֶר תְּקִיעוֹת מְאַחַר מָה אִיכְפַּת לִן הָא זֶה וְדָאִי לָאו הַפְּסָקָה הוּא כְּדָכְתַב הַרְדָּב"ז שֶׁם אֱלָא עַל כְּרַחֲמֵי שֶׁרַק אִינוּ מְחַוִּיב לְשִׁמּוֹעַ אֲבָל בְּרוֹצֵה מוֹתֵר אַף לְתַקְוָע בְּעֲצָמוֹ וְהַפֵּל מוֹדִים בְּזֶה (וְאָף אִם נֹאמַר דְּשִׁמְא רְדָב"ז חוֹלֵק עִם בְּעֲלֵי הַשְּׁלְחָן עָרוּף וּלְמַה שֶׁפָּתְבִי בְּאוֹת מ"ז דְּכִלְלָא הוּא דְּדִיעָה שְׁלֹא נֹאמְרָה בְּשִׁלְחָן עָרוּף לֹא נִחְשָׁב בְּגִדְרֵי הַסֵּפֶק וְאִם כֵּן לִיכָּא סִפְקָא לוֹמַר שִׁמְא כּוֹלֵי עֲלָמָא מוֹדוּ בְּזֶה וְשִׁמְא הִלְכָה כְּרַדָּב"ז מְכַל מְקוֹם יֵשׁ לוֹמַר קֶצֶת דְּהַרְדָּב"ז יֵצָא מִן הַפֵּל מִשׁוּם שֶׁהִנֵּה בְּזִמְנֵי אַחַד עִם בְּעֲלֵי הַשְּׁלְחָן עָרוּף וְלֹא רָאוּ דְּבַרְיֵהֶם זֶה לְזֶה בְּרוּב הַפְּעָמִים כִּידוּעַ וְעֵינֵין מַה שֶׁפָּתְבִי בְּאוֹהֶל אֲרִץ נוֹד קפ"ג סְעִיף קָטָן ח' וְאִין כָּאֵן מְקוֹמוֹ (לְהֵאָרִיף) וְאִם אֲמַנְם מְצָאֵתִי בְּסִפְרֵי מְהֵרִי"ל שֶׁהֵבִיא מְעַשָּׂה מְמַנּוּ שֶׁאֲמָרוּ לוֹ חִידִים שֶׁתְּקַעוּ בְּתַפְלָתָם וְאָמַר לָהֶם מְהֵרִי"ל דְּשִׁלָּא כַּדִּין עָשׂוּ דְּאִיתָא בְּהִדְיָא בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה שְׂאִין לִיחִיד לְתַקְוָע וְכֵן פָּסַק בְּאֲלַפְסֵי שְׁאֲסוּר לִיחִיד לְשִׁמּוֹעַ הַקּוֹלוֹת דְּמַעְנוּמֵד בְּהַפְּסָק הִנֵּה לוּלֵא דְּמַסְתְּפִינָא אֲמִינָא שְׁתִּיבַת שְׁאֲסוּר אִיזָה תְּלַמִּיד טוֹעָה כְּתָבוּ דְּהֵרִי בְּאֲלַפְסֵי נְמַצָּא זֹאת וְנִרְקָא שְׂאִין הִיחִיד מְחַוִּיב בְּזֶה כְּנ"ל עַל כָּל פְּנִים וְכוּ' (חֲזַר לְדַבֵּר עַל גְּדוּנּוֹ אִם מוֹתֵר לְהַקְרוֹת לְהַתּוֹקַע בְּתַפְלָה שֶׁבְּלַחֵשׁ וְתוֹ פִּינּוֹן דְּתַפְלַת הִיחִידִים רִשׁוֹת הוּא שֶׁמְעִיקֵר הַדִּין הַשְּׁלִיחַ צְבוּר בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה מוֹצִיא אַף אֶת הַבְּקִי דְּהִלְכָה כְּרַבֵּן גְּמְלִיאֵל אִם כֵּן כָּל הַצְּבוּר בְּתַפְלַת

הלחש פִּיחִידִים דְּמֵי שְׂרָק רְשׁוּת הוּא הֵילֶכֶּה כִּי מִפְּסִיק לִית לֵן בֵּה כְּמוֹ שְׂפֹתַי הֶרְדֵּב"ז
וְלֹא מְצִינּוּ מִי שְׁחֹלֶק עָלָיו בְּפִירוּשׁ עַכ"ד לְעַנְיָנֵנוּ: וְהִנֵּה מֵה שְׂפֹתַי שְׂמֵדְבָרֵי הֶרְמֵב"ם
מוֹכַח בְּהֶדְיָא דְאֵם יְרָצָה הִיחִיד לְתַקְוָע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת רְשָׁאֵי הָאָמֶת אֲתוּ וְכֵן פֶּתַח מְרֹן
חֵיד"א בְּבֶרְכֵי יוֹסֵף וּמֵה שְׂפֹתַי שְׂפֹן מִשְׁמַע מְאֻלְפָּסִי וְהָרָא"ש וְהַטּוֹר הִנֵּה מִדְּבָרֵי רַבִּינוּ
הָאֻלְפָּס וְהָרָא"ש בְּמַחִילַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ הֶרְמָה אֵין שׁוּם מִשְׁמַעוֹת לְזֶה כִּי הֵם הֶעֱתִיקוּ דְּבָרֵי
הַגְּמָרָא בְּלִי תוֹסֶפֶת שׁוּם דְּבָר וְאֵם מִגּוּף הַסְּוֵגִיא אֵין הֶכְרַח לְזֶה (כְּמוֹ שְׁנִרְאָה שְׁגַם הוּא
יִצ"ו מוֹדָה בְּזֶה שְׂאֵם לֹא כֵן אֲדַמְקִיף וּמִקְהָדֶר לְאוֹכוּחֵי מִדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם הִנֵּה לִיָּה לְאוֹכוּחֵי
מִסְּוֵגִיַת הַש"ס וְגְמָרָא גְמוֹר) גַּם מִדְּבָרֵיהֶם אֵין הֶכְרַח אֲלֵא דְּבֶרְכֵי יוֹסֵף פֶּתַח דְּכִיּוֹן
דְּמוֹכַח מִדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם הֵכִי אֵית לֵן לְמִימֵר שְׂזוּ גַם כֵּן דַּעַת הָרִי"ף רַבּוֹ אֲבָל לֹא אָמַר
שְׂמֵדְבָרֵי הָרִי"ף בְּעֶצְמוֹ מוֹכַח כְּדַמְשְׁמַע מִדַּעַת הֶרְמֵב"ם וּמֵה שְׂפֹתַי שְׂפֹן מִשְׁמַע גַּם מִדְּבָרֵי
הַטּוֹר עֲמוֹ הַסְּלִיחָה רַבָּה דְּאֻזִּיל בְּתֵר אֵיפְכָא וְאֲדַרְבָּא דְּבָרֵי הַטּוֹר מוֹכִיחִים לְהֶדְיָא דְּסוֹבֵר
דְּאִסוֹר לְיַחֲדִיד לְהַפְּסִיק בְּתַקִּיעוֹת עַל הַסֵּדֶר וּכְמוֹ שְׂפֹתַי לְמַעְלָה וּמִמִּילָא מֵה שְׂפֹתַי
שְׂמִוּכְרַח לֹמֵר שְׂפֹן דַּעַת מְרֹן וְהֶרְמֵב"א וּמֵה שְׂפֹתַי אֵינוּ מִפְּסִיק רְצוֹנָם לֹמֵר אֵינוּ מְחַוֵּיב
לְהַפְּסִיק וְכו' אֵינוּ כֹּוֹן בְּעֵינֵי כָּלֵל אֲלֵא מִשְׁמַעוֹת הַלְּשׁוֹן הוּא דְּאֵינוּ רְשָׁאֵי לְהַפְּסִיק: וַיֵּשׁ
לִי עַד נְאֻמָּן עַל זֶה מֵר גִּיהוּ הַגְּאוֹן מוֹהֲרֹז"ש בְּשִׁלְחֹן עָרוּף שְׁלוֹ וְהוּא שְׂפִסְמֵן תַּקְצ"ב
סְעִיף ז' פֶּתַח הַדִּין שְׂהִיחִיד אֵינוּ מִפְּסִיק לְתַקְוָע בְּבִרְכוֹת בְּסִיגְוֹן שְׂפֹתַי מְרֹן בְּשִׁלְחֹן
עָרוּף וְאֵי אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ כְּוִנָּתוֹ כְּמוֹ שְׂאֻמֵר הֶרַב יִצ"ו (דְּאֵינוּ מִפְּסִיק שְׂפֹתַי הַפּוֹסְקִים
בְּזֶה כְּוִנָּתָם שְׂאֵינוּ חַיִּיב אֲבָל אֵם רוֹצָה יְכוֹל לְהַפְּסִיק) שְׂהֵרִי בְּסְעִיף א' שְׂם פֶּתַח דְּתַקִּיעוֹת
שְׂעַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת הֵן בְּבִרְכוֹת שְׂבַחְזוֹרַת הַתְּפִלָּה וְסִיִּים וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׂוֹהֵגִין לְתַקְוָע שְׂגִי
פְּעָמִים אֶחָד בְּתַפְּלַת לַחֵשׁ וְאֶחָד בְּחַזְרַת הַשְּׁלִיחַ צְבוּר אֲבָל בְּמְקוֹם שְׂאֵין מְנַהֵג אֵין לְנַהֵג
כֵּן לְכַתְּחֵלָה עַכ"ל וְהִנֵּה נוֹדַע שְׂטַעַם הַנּוֹהֲגִים לְתַקְוָע רַק בְּחַזְרַת הַתְּפִלָּה הוּא לְפִי שְׂאֻמְרוֹ
בְּגְמָרָא דָּף ל"ד ע"ב דְּתַקִּיעָה שְׂעַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת הִיא בְּחֶבֶר עִיר וְסִבְרֵי כְּמוֹ שְׂפֹתַי רִיא"ז
שְׂבִשְׁלֵטִי הַגְּבוּרִים וְז"ל וְנִרְאָה בְּעֵינֵי שְׂחֶבֶר עִיר כְּשִׂשְׁלִיחַ צְבוּר אוֹמֵר הַתְּפִלָּה בְּקוֹל רַס
אֲבָל כְּשִׂשְׁלֵטִי הַגְּבוּרִים כָּל אֶחָד תְּפִלָּתוֹ בְּלַחֵשׁ כָּלֵם יַחֲדִידִים הֵם עַכ"ל וְהַנּוֹהֲגִים לְתַקְוָע
בְּלַחֵשׁ סוֹבְרִים דְּכִיּוֹן שְׂכָלֵם מִתְּפִלָּלִים בְּיַחֲד אֵף שְׂהִיא תְּפִלָּה בְּלַחֵשׁ חֲשִׁיבֵי חֶבֶר עִיר וְלֹא
מִיַּעֲטוּ בְּגְמָרָא אֲלֵא יַחֲדִיד הַמִּתְּפִלָּל בְּבִיתוֹ הוּא לְבַדּוֹ אֲבָל כְּשִׂמִתְּפִלָּלִים קָהַל וְעַדָּה בְּיַחֲד
חֲשִׁיבֵי חֶבֶר עִיר וּמַעֲתָה אֵם נֹאמֵר דְּיַחֲדִיד אֵם רוֹצָה לְתַקְוָע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת רְשָׁאֵי אֵם
כֵּן בְּמְקוֹם שְׂוֹהֵגִים לְתַקְוָע רַק בְּחַזְרָה (מִשׁוּם שְׂסוֹבְרִים דְּתַפְּלָה דְּבִלְחֵשׁ פִּיחִידִים דְּמוֹ)
אֵם יִרְצוּ לְנַהֵג לְתַקְוָע בְּלַחֵשׁ לְמָה אֵין רְשָׁאֵים לְנַהֵג כֵּן לְכַתְּחֵלָה לֹא יִהְיוּ אֲלֵא יַחֲדִיד
מִמֵּשׁ הָרִי יַחֲדִיד אֵם רוֹצָה לְתַקְוָע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת רְשָׁאֵי וְלְמָה יִגְרַע צְבוּר בְּתַפְּלָה
שְׂבִלְחֵשׁ מִיַּחֲדִיד מִמֵּשׁ וְהוּא בְּאֶחָד יִצְיָבָא בְּאַרְעָא וְכו' אֲדַרְבָּא בְּצְבוּר יֵשׁ עַל כָּל פְּנִיִם צַד
לֹמֵר דְּכִיּוֹן שְׂמִתְּפִלָּלִים בְּיַחֲד כְּצְבוּר חֲשִׁיבֵי וְאֵף דְּאֵינְהוּ לֹא סִבְרֵי הֵכִי מְכָל מְקוֹם מֵהִיכָא
תִּיתִי לְמִימֵר דְּצְבוּר גְּרִיעֵי מִיַּחֲדִיד אֲלֵא וְדֹאֵי מְוִכְרַח שְׂהַגְּאוֹן מוֹהֲרֹז"ש סוֹבֵר דְּמֵה שְׂאֻמְרוֹ
הַפּוֹסְקִים דְּיַחֲדִיד אֵינוּ מִפְּסִיק כְּוִנָּתָם שְׂאֵינוּ רְשָׁאֵי לְהַפְּסִיק וְלָכֵן אֵין רְשָׁאֵים לְנַהֵג
לְכַתְּחֵלָה לְתַקְוָע בְּלַחֵשׁ כִּיּוֹן שְׂעַד עֲתָה תְּפִסּוּ הַשְּׂיטָה דְּתַפְּלָה שְׂבִלְחֵשׁ פִּיחִידִים דְּמוֹ וְיַחֲדִיד
אֵינוּ רְשָׁאֵי לְתַקְוָע עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וְזֶה בְּרוּר: וּמֵה שְׂפֹתַי דְּמוֹכְרַח הֶדְבָּר דְּאֵין בְּזֶה חֲשֵׁשׁ
הַפְּסִק (כְּדַכְּתַב בְּבִנֵי יִשְׂשַׁכָּר שְׂרַמְז) דְּאֵם נְאֻמֵר דְּיֵשׁ בְּזֶה מִשׁוּם הַפְּסִק תִּינַח כְּשִׂהוּא
בְּעֶצְמוֹ תוֹקַע אֲבָל כְּשִׂשׁוּמַע מֵאַחַר מָה אֵיכְפַת לֵן הָא וְדֹאֵי לָאו הַפְּסִיקָה הוּא פְּדַכְּתַב

הַרְדָּב"ז וכו' לְיִשְׂרָאֵל לֵן מֵר דְּלֵא זֹה הַדְּרָךְ לְהַכְרִיעַ פְּסָבֶרֶת פְּלוֹנֵי מָמָה שְׁפָתָב אוֹתוֹ הַפְּלוֹנֵי
וְהוּא מְכָרִיחַ פְּדַעַת הַרְדָּב"ז מָמָה שְׁפָתָב הַרְדָּב"ז דְּאָף שְׁאִין הִיחִיד מְחֻנָּב עַל סֵדֶר
הַבְּרָכוֹת לֹא הָוֵי הַפְּסָק וּמֵר הוּא דְאָמֵר הֵכִי מְסַבְרָא בְּעֵלְמָא וְאִין זֶה מְנֻכָּרַח דְּשִׁפִּיר מְצִינֵן
לְמִימֵר פִּינֵן דְּלֵא תִקּוּן רַבְּנֵן תְּקִיעוֹת לִיחִיד אִם פֶּן מָה שִׁישְׁקָה בְּתַפְלֹתוֹ כְּדִי לְשַׁמְנֵעַ
הַתְּקִיעוֹת הָוֵי הַפְּסָק דְּבַתְּפִלָּה אִיפָא קַפִּידָא לְכַתְּחִלָּה אֶפִּילוּ בִּישְׁהִיָּה כֹּל דְּהוּ כְּמוֹ שְׁפָתָב
הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵז"ש בְּשִׁלְחֹן עֲרוּף שְׁלוֹ בְּסִי' תַקְצ"א סְעִיף ג' וְאִם פֶּן לְפִימָה מְאִי דְמִשְׁמַע לְרַבְּנֵן
קַדִּישֵׁי הַגָּ"ל בְּדַעַת רַבִּינוּ הַטּוֹר וּמְרֵן וְהַרְמ"א בְּשִׁלְחֹן עֲרוּף דְּסַבְרֵי דְאִין הִיחִיד רִשְׁאֵי
הָרִי יֵשׁ לְהֵם טַעַם נְכוּן בֵּין עַל שְׁלֵא יִתְקַע בְּעַצְמוֹ וּבֵין עַל שְׁלֵא יִשְׁמַע מְאַחֵר שִׁיתְקַע לוֹ
מִשׁוּם דְּהָוֵי הַפְּסָק בְּתַפְלָה בְּאִין מְצֻנָה כֹּלל פִּינֵן שְׁחַכְמִים לֹא תִקְנוּ אֱלֵא לְצַבּוֹר וְכֹל שִׁישׁ
חֲשַׁשׁ הַפְּסָק בְּתַפְלָה לֹא פֶל כְּמִינֵיהּ דִּיחִיד לְהַתְחַיֵּב בְּמָה שְׁאִינוּ חֲזִיב וְהָוֵי חֲמוּרֵי קוּלוֹ:
וְאַפְרִיזֵן נְמֻטְיָה לְמֵר תַּנָּא דְּבִי אֱלֵיהּ יצ"ו אֲשֶׁר בְּעֹנֶשֶׁר בְּקִיאוּתוֹ דְּלִי לֵן מְרַגְנִיתָא וְאַשְׁפַּח
תַּנָּא דְּמִסְיָע לְכוּלְהוּ רַבְּנֵן קַדִּישֵׁי הַנּוֹ"ל דְּאָסְרֵי לִיחִיד לְתַקְנֵעַ אוֹ לְשַׁמְנֵעַ עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת
וְהַדְּבָרִים שְׁבִסְפֵר מְהֵרִי"ל הֵם מָה שְׁפָתָב בְּסִפֵּר מוֹהֲרֵי"ל בְּהַלְכוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (בד"ה
כְּתַב הַרוֹקַח) דְּאָסוֹר לִיחִיד לְשַׁמְנֵעַ הַקּוּלוֹת עַל הַסֵּדֶר וְכוּ' וּמָה שְׁפָתָב דְּאִי לֹא מִיִּסְתְּפִי
הָוֵה אָמֵר דְּתַלְמִיד טוֹעָה כְּתַב תִּיבַת דְּאָסוֹר דְּהָא לִיתָא בְּהֵרִי"ף אִינִי מְבִין מָה הוֹעִיל
בְּמַחֲזִיקַת תִּיבָה זֹה הָרִי כְּתוּב שֶׁם שְׁאָמֵר לְהֵם מוֹהֲרֵי"ל שֶׁעֲשׂוּ שְׁלֵא כְּדִין וְאִם כֹּן שְׁפָתֵי
בְּרוּר מִיָּלּוֹ שֶׁהִדִּין נוֹתֵן שְׁאִין הִיחִיד רִשְׁאֵי לְעֲשׂוֹת זֹאת וְשְׁלֵא פְּדַעַת הַרְדָּב"ז (דְּסַבְר
דְּאִין מוֹחִזִּין בְּיָדוֹ וְאַדְרַבָּא שְׁפִיר עֲבַד) וְאַחֲרֵי שְׁדַבֵּר זֶה שְׁנוֹי בְּמַחְלֻקַת בְּנוֹדָי כְּדָאֵי הוּא
מוֹהֲרֵי"ל לְהַכְרִיעַ בְּדִין זֶה וּמָה שְׁפָתָב דְּתַלְמִיד טוֹעָה כְּתַב תִּיבַת דְּאָסוֹר וְכוּ' הִנֵּה אָמַת
דְּבַדְבְּרֵי הָרִי"ף לֹא נִזְכָּר תִּיבַת דְּאָסוֹר לִיחִיד אֲבָל אוֹמֵר אֲנִי דְּנִכּוֹן לְהַגִּיעַ וְאָסוֹר בְּמַקּוֹם
דְּאָסוֹר וְיָבוֹאוּ הַדְּבָרִים עַל נְכוּן וְהוּא שְׁבַתְחִלָּה כְּתוּב שֶׁם דְּאָמֵר לְהֵם מְהֵרִי"ל דְּשְׁלֵא כְּדִין
עֲשׂוּ דְאִיתָא בְּהַדְּיָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁאִין לִיחִיד לְתַקְנֵעַ אֱלֵא שְׁלֵשִׁים קוּלוֹת שְׁאֵנוּ תוֹקְעִים
מִיֻּשָׁב כְּסֵדֶר בְּלִי הַפְּסָק וְכֹן פְּסָק בְּאַלְפֵס וּמִשְׁמַע לְמוֹהֲרֵי"ל דְּהָא דְאָמְרִינֵן בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים בְּצַבּוֹר אֲבָל בְּיָחִיד שׁוֹמְעֵן עַל הַסֵּדֶר וְשְׁלֵא עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת שְׁהוּא לְעִינְפוּבָא
שְׁהִיחִיד אִינוּ יָכוֹל לְשׁוֹמְעֵן עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת וּכְמוֹ שְׁמַתְבָּאֵר מְדַאֲמֵר לִיהּ רַבָּא לְרַב פְּפָא
בְּחֻבְרָ עִיר שְׁנוּ וּמִשְׁמַע שְׁחֲזַר בּוּ רַב פְּפָא מְמַאי דְּהוּהּ בְּעִי לְמִיעֲבַד לְשׁוֹמְעֵן מְפִי שְׁמַעֲנִיהּ
וּכְמוֹ שְׁפָתָב הָרַב מְשַׁחָא דְּרַבְּנוּתָא (הַנּוֹ"ל בד"ה שׁוּב רֵאִיתִי) וְכִינֵן שְׁרַב אֶלְפֵס הִבִּיא
לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא שְׁבַש"ס כְּמוֹת שְׁהִיא לְכֹן כְּתַב שְׁכֵן פְּסָק הָאֶלְפֵס וְשׁוּב סִיִּים וְאָסוֹר (לֹא
כְּפָתוּב בְּסִפֵּר דְּאָסוֹר בְּדִלִי"ת אֱלֵא וְאָסוֹר בְּנִי"ו) לִיחִיד לְשַׁמְנֵעַ הַקּוּלוֹת וְכוּ' וְהֵם דְּבָרֵי
עַצְמוֹ לְסִיּוּמֵי מִקְלָתָהּ דְּאָמֵר דְּשְׁלֵא כְּדִין עֲשׂוּ כֹן נִרְאֵה לִי הַדֵּל נְכוּן מְלוֹמֵר שְׁתַּלְמִיד טוֹעָה
כְּתַב כֹּן: וּמָה שְׁאָמֵר הָרַב יצ"ו פִּינֵן דְּתַפְלַת הִיחִידִים רְשׁוּת הִיא שְׁמַעֲיָקֵר הַדִּין הַשְּׁלִיחַ
צַבּוֹר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מוֹצִיא אֶף אֶת הַבְּקִי וְכוּ' הִנֵּה הַרְדָּב"ז כְּתַב כֹּן בְּכוּלָּל עַל כֹּל תַּפְלוֹת
הַמוֹסְפִין דְּאִין הִיחִיד חֲזִיב בְּהֵן וְכִינֵן שְׁאִינָה אֱלֵא רְשׁוּת לֹא חֲזִינִישִׁינֵן בְּהּ לְהַפְּסָקָה וְהַבְּאִתִּי
כִּי שְׂרִים רַבִּים אֲשֶׁר הָיוּ תַמְהִי"ם דְּהִלְכָה רוֹנַחַת כְּרַבְּנֵן דְּאָמְרֵי תַפְלַת הַמוֹסְפִין בֵּין בְּחֻבְרָ
עִיר בֵּין שְׁלֵא בְּחֻבְרָ עִיר וְהָרַב תַּנָּא דְּבִי אֱלֵיהּ יצ"ו לְפִי הַנִּרְאֵה נִרְגַּשׁ מְזָה דְּהִלְכָה רוֹנַחַת
הִיא בְּעֵלְמָא דִּיחִיד חֲזִיב בְּתַפְלַת הַמוֹסְפִין וְלִכֵּן הִסַּב הַדְּבָרִים לְתַפְלַת מוֹסָף רֹאשׁ הַשָּׁנָה
דְּאִירֵי בְּהּ וְאָמֵר פִּינֵן דְּמַעֲיָקֵר הַדִּין הַשְּׁלִיחַ צַבּוֹר מוֹצִיא בְּהּ אֶת הַבְּקִי (וְאוּלַי הִבִּין כֹּן גַּם
בְּדַבְּרֵי הַרְדָּב"ז אֱלֵא שְׁהוּא דֹחֵק לְפָרֵשׁ כֹּן בְּדַבְּרֵי הַרְדָּב"ז וּפְשֻׁט דְּבָרָיו מוֹרָה דְּעַל כֹּל

תפלות המוספין קאמר שאין היחיד חייב בהן) אבל במחילת כבוד תורתו אין דעתי הענייה נוחה בזה דלא מפני שהשליח צבור מוציא נקראת אצלו רשות אלא חובה היא רק שהשליח צבור מוציא ידו חובתו אף שהוא פקי מטעם האמור בפוסקים בסי' תקצ"א לפי שהברכות הן ארנפות אבל נדאי תפלת חובה היא ליחיד כמו לצבור וכשאר תפלות המוספין שהיחיד גם פן חייב ואין שום צד היתר הפסקה מטעם שהיא רשות כי חובה היא ליחיד כמו לצבור פן נראה ברור לדעתי הענייה ואין להאריך עוד, (ועיין עוד לקמן בד"ה ודע שעמה): והנה נמשכו הדברים מענין לענין ונחזור בס"ד לענין שהתחלנו באות זו (בתקיעת שופר דבעינן מעומד) והוא שחקר הרב פתח הדביר בחלק ג' סי' רס"ח אות ח' בכל דבר שכתבו הפוסקים שצריך לעשותו או לאמרו מעומד אי סגי כשיהיה רגלו אחת על הארץ בזקיפה ורגלו אחת על הספסל מתוח עד הארפונה כדרך המתחיל לעמוד אי כי האי גוונא חשיבה עמידה פנין שעל כל פנים הרי כל גופו זקוף כשיעור זקיפתו כששתי רגליו דורכות על הארץ או דילמא כל שרגלו אחת על הארפונה כפול ומנוח על הספסל לא מיקרי עמידה דמיקוץ פאילו חצי גופו יושב עדיין על הספסל וכתב דמסוגיא דזבחים בפרק ב' דף כ"ד ע"א לענין עבודת מקדש דבעינן מעומד מייתי ברייתא רגלו אחת על הפלי ורגלו אחת על הרצפה וכו' רואין כל שאילו נטל הפלי יכול לעמוד על רגלו אחת ויעבוד עבודתו כשרה ואם לאו עבודתו פסולה נראה דאף שאין שתי רגליו על הרצפה כל שנסמך על הגוף על רגלו שברצפה הניא עמידה והוא הדין לגדון דידן ודחה דאינו ענין לזה כלל דהתם שאני דעל כל פנים שתי רגליו פשוטות כדרך עמידת כל אדם אלא שרגלו אחת הניח על האבן או על הפלי ומשום חציצה נגעו בה וכו' לא כן בגדון דידן שהרגל האחת אינה פשוטה ועומדת אלא שוכבת על הספסל ונמצא דחצי גופו יושב על הספסל ואין כאן עמידה לגמרי ולכן אפשר דאף דכשינטל הספסל יכול לעמוד על רגל אחת פנין שרגלו כפול שוק על ירך לא מיקרי עמידה ומה גם שהסברא מחייבת דכשינטל הספסל אין אדם יכול לעמוד באופן זה אלא רגע קטן ולא כל השיעור הצריך להיות בעמידה והרב מהר"י די סיגורא סייעו להרב המחבר בזה מדאמרינן התם דף י"ט ע"ב לענין מצות קידוש דפליגי תנא קמא (סבר מניח ידו הימנית על רגלו הימנית ושמאלית על רגלו השמאלית) ורבי יוסי בר' יהודה סבר מניח שתי ידיו זו על גב זו ועל גבי שתי רגליו זו על גב זו ומקדש אמרו לו הפלגת אי אפשר לעשות פן ופריך הש"ס שפיר קאמרי ליה אמר רב יוסף וחברו מסייעו איפא בינייהו עמידה מן הצד ופירש רש"י כגון זה שאינו עומד בלא סיוע לרבנן לא הנה עמידה וכן פסק הרמב"ם והתוספות שם ד"ה עמידה למדו מדין זה לקריאת ספר תורה דבעינן עמידה גמורה ולא מן הצד אם פן הוא הדין בסומך רגלו על הארפונה על הספסל דלא מקרי עמידה דמה לי חברו מסייעו מה לי הספסל מסייעו עמידה זו לא הניא עמידה: שוב פתב דיש לומר דהא דלא חשיבא עמידה בכי האי גוונא היינו דוקא למידי דבעינן עמידה מדאורייתא כעבודת קדשים דכתיב לעמוד לשרת אבל במידי דמאי דבעי עמידה הוא מדרבנן אפשר דאף כי האי גוונא (דחברו מסייעו וכן ספסל) מהני ויש ראיה לזה שהרי בעדים ובעלי דינים דבעינן בעמידה ודיינים בעינן בשיבה הוכיח הריב"ש בסי' רס"ז דסמיכה לא חשיבא עמידה לגבי עדים וממילא חשיבא ישיבה לגבי דיינים וחזינו להרמ"א בסימן טו"ב סעיף א' לענין בעלי דינים דבעינן בעמידה שכתב דעמידה על ידי סמיכה מקרי שפיר עמידה

וכתבו המפרשים הטעם משום דקרא דנעמדו אסמכתא בעלמא היא וכו' ואם פן כי היכי דבסמיכה מקילינן גבי עדים משום דהוי מדרבנן הוא הדין בעמידה מן הצד יש להקל בדברים דמאי דבעינן בהו עמידה הוא מדרבנן וכו' ושקיל וטרי בדברי הרב לבושי שרד בא"ח ריש סימן קמ"א וסינים דאף דמדינא נראה דעמידה פזאת (חד פרעא אארעא וכו') הויא עמידה מכל מקום נכון לעמוד לגמרי בכל דבר הצריה עמידה שפן מתבאר מזוהר הקדוש בפרשת תצוה דף קפ"ג ע"א איצטריה לקנימא על רגלי ירכין וגופא פחדא וביאר עוד ואמר פדכורא דקנימא בחיליה נראה דבעי עמידה גמורה אבל עמידה פזו שרגלו אחת מתוח בספסל עד הארכובה לאו שמה עמידה דלאו ירכין וגופא פחדא קרינן ביה אדרבא מורה חלשות ואין זה עמידה שנצטוינו בה ותו דעמידה פזאת מיקוזי פרמות רוחא ואין זה מסוג מורא שמים וכבוד למצוה וראוי שימנע עצמו מעמידה פזו אלא יהדר המצוה כבוד אותה בעת עשייתה פי המצוה היא שלוחו של מקום ברוך הוא ושליח המלך כמלך והרב בית חדש בסי' י"ז כתב דאף דנוהגים להושיב העדים מפני מחלוקת כל מי שנגע יראת אלקים בלבבו יחויש לכבוד התורה והמצוה לקיים מצוות ועמדו אף שיאמרו להם הדיינים לישב וכו' וממנו נקח לכל עושי מצוה או מברך מה שהצריכו רבנן לעשותה מעומד וכל שפן במצוה הנעשית בבית הכנסת ברבים דשכינתא שריא לא יקל בעמידתו להיות חד פרעא אספסל וכל שפן ביום הכפורים בעת שצריה לעמוד יעמוד בשתי רגליו על הקרקע וכו' אלו תנרף דב"ק ויש להעיר במה שנראה מדבריו (הנ"ל בד"ה שוב) שדברי הריב"ש ודברי הרמ"א יש להם ישיבה בעולם והמעניין בדברי מרן חיד"א בברכי יוסף שם אות ג' ישר יחזה דשניהם לא יכוננו וכמה דיות נשתפכו ליישב דברי הרמ"א שכתב דעמידה על ידי סמיכה מיקרי עמידה ואילו הריב"ש הוכיח דעל ידי סמיכה לא הויא עמידה ואם ראה מה שיישבו הרב צבי אשפנזי בהגהותיו לטורי זהב ח"מ דברי הרמ"א והסכים מרן חיד"א בסוף האות דהוא הנכון דהרמ"א סמך על סוף דברי הריב"ש דהקל מטעם דהוי דרבנן הנה מלבד שלא הזכיר לא דברי הרב צבי ולא דברי הברכי יוסף כי אם דברי הסמ"ע וכן נסת הגדולה ומטה שמעון פיענין שם ועוד דאם פן לא הנה לו לומר דחזינו להרמ"א וכו' אלא הנה לו לסיים הפל בשם הריב"ש ושפן פסק הרמ"א ומה שהחמיר הרב על פי דברי הזהר הקדוש כנז"ל נראה דאף שבתחילה השונה עמידה מן הצד חד פרעא וכו' לעמידה על ידי סמיכה מכל מקום חוקרתו נראה דאינה אלא לגבי עמידה מן הצד דאיכא נמי טעמא דמיקוזי פרמות רוחא אבל בעמידה על ידי סמיכה הנה בברכי יוסף שם הביא מה שכתב הרמ"א בדרכי משה סי' תקפ"ה בשם מהרי"ל דהתוקע לא יסמוך על שום דבר שאם ינטל אותו דבר הנה נופל וכתב דמה שלא הביא פן בהגהה היינו משום דסבירא ליה דבשופר יש להקל פי היכי דמקילינן בעדים ובעלי דינין (ורק בחליצה החרמיר הרמ"א בסוף הדרכי משה בנסד החליצה שליקט מרבנן בתראי וכן בהגהה בסד החליצה שבסי' קס"ט דין מ"ה דאשפחן שהחמירו בכמה מילי) ומדוקדק לשון הרמ"א בהגהה בסי' י"ז שכתב מיקרי שפיר עמידה לענין זה פלומר לענין זה וכיוצא דהוי מדרבנן עכ"ל והביא דבריו הרב פתחי תשובה בסי' י"ז סק"ה הרי מתבאר יפה דלענין שופר מהני לכתחלה עמידה על ידי סמיכה כמו בבעלי דינין אלא דלפי מה שמתבאר מדברי הפוסקים דעמידה על ידי סמיכה מיקריא עמידה מן הצד (ענין להגאון בתנאים סי' י"ז סק"ב סמוך לד"ה ומעתה) ולפי הוכחת הרב פתח הדביר מדברי הזהר

נראה דלכתחלה יש להחמיר שלא לסמוך: והנה בקונטרס הכללים במערכת העי"ן אות ס"א הבאתי דהרבנים בספר די השיב בחלק ח"מ סי' א' הרבו לתמוה על מה שכתב הרב מוהר"ץ בהגהותיו על הטורי זקב הנ"ל ומפל מקום גם מדבריהם יש ללמוד להקל בתקיעת שופר שכל תמיהתם הוא על מה שהרב מוהר"ץ סובר דגם עמידת העדים היא מדרבנן ואינה דאמור דהוי מדאורייתא אבל בתקיעת שופר דמאי דבעינו בעמידה אינו אלא מדרבנן נראה דמודו דמהניא שפיר עמידה על ידי סמיכה ולכן מעיקר הדין נראה דמותר לכתחלה בדברים שעיקר חיוב עמידתם מדרבנן לעשות על ידי סמיכה רק שיש לחוש קצת למה שנראה מדברי הזהר ובספר ארחות חיים החדש ח"ב בריש סי' תקפ"ה הביא תורת מר מחותנו ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו ויש בו שני דברים השייכים למה שאנחנו עוסקים באות זו והם א) על מה שכתבתי למעלה בראש אות זו על מה שאין הצבור עומדים בתקיעות דמינושב הביא לזה דבאלהו רבה בשם תניא דשופר מלמד סגוריא בדין וקנימא לו בעל דין בעמידה ויוצאין בעמידת השליח צבור דשלוחם פמותם וכו' ב) לפי מה שכתב הריב"ש בת"ר ס"ו דכשחיוב העמידה רק מדרבנן ובדיעבד פשר בלא עמידה מותר בסמיכה אפילו לכתחלה ובהגהות הח"ץ על הט"ז בח"מ ריש סי' י"ז העלה פן להלכה אם פן הכא נמי דחיוב העמידה הוא רק מדרבנן מותר לסמוך גם לכתחלה שוב מצאתי בברפי יוסף חשן משפט שם שפסק פן להדיא לכו באדם חלוש קצת שהוא תוקע יש להקל עכ"ל יצ"ו ונראה דגם למה שמפקפק הרב פתח הדביר על פי דברי הזהר כנז"ל באדם חלוש מודה דאין חשש לעמוד על ידי סמיכה: ודע שעתה השגתי ספר ארחות חיים (החדש) ח"ב וראיתי שפסימן תקב"ץ אות ד הביא הרב המחבר יצ"ו דברי הרבנים קולאליהו ובני יששכר המובאים בדברינו למעלה בדין אם יחיד רשאי לתקוע או לשמוע על סדר הברכות ועיין בד"ה והנה דברי הרב קול אליהו וכו' ומשם והלאה) וגם הביא דברי השואל ומשיב שהבאתי למעלה (בד"ה ומעתה) וכתב על זה מר מחותנו ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו ונ"ל מצאתי בתשובת רדב"ז ח"א סי' שמ"ז שפסק דמותר ליחיד לתקוע בתוף תפלתו אפילו בעצמו אלא דליכא חיוב בכף ולפי זה יש לומר דהקול אליהו סובר דאסור ועל זה חולק הבני יששכר הנ"ל עכ"ד יצ"ו ושומיה דמר לא גמירנא היכי מייתבא בהכי תמיהת הגאון שואל ומשיב וצריף עיון לז) יחיד שאינו שומע התקיעות על סדר הברכות טוב שיתקע קודם הברכות פן פתב מרן הבית יוסף בסי' תקצ"ב בשם הפל פו ונ"ל פתב הפל פו יש פוסקים דכיון דיחיד אינו שומע התקיעות על סדר הברכות טוב שישמע אותן לפני הברכות ומוכחא האי סברא מהא דאמרינו בירף ואחר כך נתמנה לו שופר משמע שאם נתמנה לו קודם שביירף תוקע קודם שביירף עכ"ל וכן פסק הרמ"א דתוקע קודם שביירף דברי הפל פו הם בסי' ס"ד סמוך (מלפניו) לד"ה ערבית שחרית ומנחה וכו' והרב משחא דרבנותא תמה על ראיתו ומפל מקום מסיק פמותו ולא מטעמו אלא משום דזריזין מקדימין וכן נראה לא הנה ביד הרב ספר הדרישה לכן לא ראה שפן פתב טעם זה הרב הדרישה ונ"ל ואפשר דהטעם קודם התפלה ולא לאחריה משום זריזין מקדימין אי נמי וכו' עי"ש וכן צריף לומר על הגאון ישועות יעקב שכתב בסעריף קטן ג' טעם זה מדנפשיה בבקאור רחב ולא הנפיר הדרישה פיעוין שם ובשאר דברי הרב הדרישה עיין במה שפלפל הרב מאמר מרדכי והקשה על ראית הפל פו והארחות חיים מההיא דמי שנתמנה וכו' דהא מסקינן דבצבור

שנו עי"ש והכי קשיא ליה להרב משקא דרבננותא שם ואם כן פיון דאין ראיה מהש"ס (דקא לא מיירי ביחיד) דלקא יחיד מברך ואחר כך תוקע וזו סברת רש"י וכתב הרב ערף השלחן באות ד' שכן נראה מלשון הטור דמתניתין מיירי בצבור וכן נראה מהר"ן והרמב"ן במלחמות (בד"ה ומה שנהגו) וכן דעת התוספות ד' ל"ג ד"ה שיעור וכלומר שלפי זה נוכל לומר דביחיד מברך ואחר כך תוקע אבל הרב מוהרמב"ח בקונטרס יום תרועה בסוגיא דדף ל"ד ע"ב כתב שפירוש רש"י הוא דחוק דאם כן למה שנה התנא בלשון יחיד מי שפירך ואחר כך נתמנה לו שופר וכו' פיון דלא מיתוקמא אלא בצבור לכן כתב דלפי המסקנא דדוקא בצבור הוא על סדר הברכות דינא דיחיד הוא דיתקע ואחר כך יתפלל והביא שכן כתב מרן בבית יוסף סוף סי' תקצ"ב בשם הפל בו והא דאמרינן דלא שנו אלא בחבר עיר היינו שבצבור הוא שתוקע על סדר הברכות אבל יחיד אינו תוקע על סדר הברכות אלא תוקע קודם ואחר כך מתפלל ולפום ריהטא הכי נמי מסתברא דכיון דליחיד לא תקון רבנן ער סדר הברכות וצריך הוא לתקוע או קודם או אחר כך יש לו לתקוע קודם משום דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן ויש להקדים של תורה לדרבנן אמנם כתב הגאון ישועות יעקב דכיון דתקיעות ליתנהו בשבת וברכות איתנהו בין בחול בין בחול בשבת אם כן הוו ברכות תדיר ושוב דחה זה פיון דמדאורייתא גם בשבת חייב לתקוע אף דמדרבנן אינו רשאי לתקוע לא הוו ברכות תדיר וסיים דיש לעיין בזה הרבה וגם לענין תדיר ומקודש פסק הרמב"ם דאיזה מהם שירצה יקדים ואם כן נכון פסק השלחן ערוך שיתקע קודם תפלת המוספין והגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו בספר בית אב סי' פ"ו כתב דבספר המנהיג קאי בשיטת רש"י דמברך ואחר כך תוקע ושמדברי הרמב"ם מוכח דאין ליחיד מנהג קבוע ויכול לעשות כמו שירצה ועיין לקמן בסי' זה אות ט"ל מה שהבאתי בשמו: לח) בהא דקיימא לן בסי' תקפ"ח סעיף ד' הי' זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאה את שניהם נסתפק הגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו בספרו הבהיר בית אב סי' פ"ד באם אחד תקע לעצמו למלכיות ואמר לו חברו איכונן והוציאני לחובת זכרונות מי נימא פיון דהפונות סתרי אהדדי תרונתיהו לא יצאו או נימא פיון דהתקיעות שניהם כהדדי נינהו לא איכפת לן במה שמכוין לעצמו למלכות ולחברו לזכרונות ויוצאין שניהם ומקום הספק הוא בדין שבסימן תקפ"ח הנ"ל אם הוא דוקא בחזא סדרא ורק שלזה יהיה לפניה ולזה לאחריה בכי האי גוונא הוא דמהני אבל לתרי סדרי לזה למלכיות ולזה לזכרונות גרע או דילמא לא שניא ובתשובתו צלל בימים אדירים והעלה פנינים יקרים וזה יצא ראשונה לדין הנ"ל העלה דיוצא אפילו ביום טוב ראשון שהוא מן התורה ומצות צריכות פונה מקום אין נגרע במה שהפונות סותרות דלא בעינן פונה לאיזה סדר תוקע ואפילו אם השומע לא אמר לו כלל שיוציאנו לזכרונות והתוקע פיון להוציא למלכיות והשומע פיון לזכרונות נמי יוצא דסגי רק במה שפיון להוציא ותו לא משגחינן במה שפיון התוקע למלכיות ועשה את דמ"ו למה שכתב מרן חיד"א בברכי יוסף סי' ח"ק אות א' שממה שכתב הרדב"ז בח"א סי' שס"א דמי שהיה אנוס ולא התפלל ערבית ולמחר היה שליח צבור אין צריך להתפלל תפלה מיוחדת משלומין לערבית אלא בתפלת לחש כיון לתפלת שחרית ובתפלה שבקול רם כיון לתשלומי ערבית ולהוציא את הצבור לתפלת שחרית וזהו דינו של הרדב"ז והברכי יוסף למד מדבריו) למי שלא התפלל

ערבית והתפלל שחרית לחובת שחרית וכיון בחזרת שליח צבור לצאת ידי חובתו לתשלומי ערבית דיצא והכא נמי דכונתא בענין התקיעות ובגוף התשובה האריף לפלפל בדברי הברכי יוסף כמה שלמד דינו מדברי הרדב"ז דלקאורה נראה דאינו דומה וכו' וגם בעיקר מה שבא ללמוד לענין תקיעות כנו"ל פתב שלקאורה יש לומר דליום ראשון דראש השנה שהוא מדאורייתא אין ללמוד מדברי הרדב"ז דהא מייירי בתפלה שהוא מדרבנן וסובר הרדב"ז דבמצות דרבנן אין צריך פונה כמו שפתב בשמו במגן אברהם סי' ס' וממנו נקח לתקיעות של יום שני שהוא גם כן דרבנן אבל לא נוכל ללמוד פן לתקיעות של יום ראשון ואחר שהאריף לסלק פקפוקים הללו העלה ככל הנז"ל אלו תנרף דב"ק והנה מציור דברי ספקו טהור נראה שסובר הרב יצ"ו דייחיד תוקע על סדר הברכות ולקאורה הדבר תמוה דהרי שלחן הלכה פסוקה בסי' תקצ"ב דאין היחיד תוקע על סדר הברכות ואפילו אם יש לו מי שיתקע לו ואף שפתבתי לעיל בסי' זה אות ל"ו (בד"ה ואני טרם) שדעת הרדב"ז והארזות חיים ומוהר"י בן חקמון דרשאי יחיד לשמוע התקיעות מפי אחר על סדר הברכות ואף לתקוע בעצמו מתירים הרדב"ז ומוהריב"ח ה"ל ואפשר דנוכל לסמוך עליהם למעשה היפך פסק מרו מפל מקום היה לו להרב יצ"ו לבאר זאת או היה לו לצייר ספקו בשני צבורים (עם שרחוק המציאות אבל על כל פנים לא יבצר הדבר): ובעיקר דין הרדב"ז ה"ל הנה הרב המגיה לספר שלמי צבור בקונטרס שלמי יחיד ד' בק"ע ע"ב מעיקרא פתב שיש ראיה לדינו של הרדב"ז מהא דסי' תקפ"ח היה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת עולה לשניהם וכו' ושוב שדי בה נרנא דאיה תועיל חזרת שליח צבור לתשלום ערבית והלא תפלת החזרה עם תפלת לחש הווי בתפלה אחת כיון שצרכת לתפלת שחרית כדי לענות בה קדושה כדכתב הטור בסי' קכ"ד ואיה מהניא ליה לתשלומי ערבית עיין שם דב"ק ונראה שבנדון התקיעות ה"ל גם הוא יודה דמהני גם הרב ערוך השלחן בסי' ח"ק הביא דברי הרדב"ז סי' שס"א דשליח צבור יוצא בחזרת התפלה במקום תשלומין וכתב שראיה שהוא הדין לאיש אחר אם מכניח לחזרת שליח צבור ומדמי לה נמי להיהא דסימן תקפ"ח ה"ל ועוד הביא מה שפתב רבינו הטור בסי' תק"ץ בשם הרמב"ן דאיתא בתוספתא תקע והריע וחסור והריע ותקע אין ביזו אלא אחת אלא אף על גב דמכניח לתקיעה אחרונה יוצא בה ידי תקיעה ראשונה וכל שכן גבי שליח צבור דמכניח לשניהם וכתב שהרב ברפי יוסף נסתפק בשכח ולא התפלל ערבית אם יוצא בחזרה דשחרית לתשלומין כיון דקיימא לן דבקי אינו יוצא בתפלת שליח צבור אם לא התפלל או הוי כדין טעה בתפלה שבסי' קנ"ד סעיף יו"ד דכיון שפכר התפלל אלא שטעה יוצא בחזרת שליח צבור אף שהוא בקי והוכיח דיוצא ידי חובתו משום דתפלת ערבית רשות ולא ביאר (בברפי יוסף) מהו הדין בשכח ולא התפלל שחרית אם יכול לצאת בחזרה דמנחה גם הרב אליהו רבה בסי' רס"ח הביא בשם שפולי הלקט וספר תניא דצריך שיאמר עמו מלה במלה וכתב שטעמם משום שצריך פונת שומע ומשמיע וסתמא אין דעת שליח צבור להוציאו בכרחה זו והכא נמי אין דעת שליח צבור להוציא לתשלומין ועוד אין אדם יכול לכונן עם שליח צבור בשתיקה כמו שפתב הטור בסי' נ"ט (צ"ט) בשם הרא"ש אבל אם גם השליח צבור כיוון לתפלת התשלומין וכיוון הוא עמו כל התפלה בשתיקה אפשר דגם הבקי בדיעבד יצא אף בתפלת שחרית דהא קיימא לן דשומע פקורא מממש

ועדיף מהרהור נהרי הרמב"ם וסמ"ג סכרי דיוצא בהרהור וכדאי הם לסמוך עליהם
בדיעבד וכן כתב הרב בסי"ס"ב ושומע מחברו איפא ודאי הרהור של עצמו שצריך לכונן
עמו וכל שכן דהוי פקורא ממש אלו תנרף דב"ק נמצא שכל מה שיש לצדד לענגן תפלה
הוא משום דקיימא לן דאין שליח צבור מוציא את הבקי אבל לא מפני שלא תועיל תפלה
אחת דשתי פגנות והכי נמי נראה דהוא הדין לענגן תקיעות: לט) אחד היה לו משפט
גדול אשר מוכרח לילה ביום ראש השנה לערפאות ואם תפלל תפלת מוסף עם הצבור
נרא הוא פן יאחר המועד נשאל ידידי הגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו בספרו הבהיר בית
אב סי' פ"ו אם רשאי לקצר התפלה ובתשובתו האריך בשיטות הפוסקים בהא דאמרינן
בסוף ראש השנה כיון דאמר ובתורתך פתוב לאמר שוב אינו צריך דיש שלש דעות א)
דזה קאי אפסוקי מוספים אבל פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות לא סגי דלא אמר להו
ב) דקאי מל פסוקי מלכיות וכו' אלא דצריך לומר פסוק אחד של תורה ג) דדוקא בהתחיל
לומר פליגי דלא יפחות למר פדאית ליה ולמר פדאית ליה אבל יכול לפטור עצמו לגמרי
על ידי ובתורתך פתוב לאמר והביא (באות ב) מה שהשיב על זה הגאון הגדול מוהר"ר
נרחם יהודה ליב אבד"ק מינסק ופלפל בדב"ק ובמסקנתו כתב בדרף ק"ו סוף ע"א העולה
להלכה לשאלה הנ"ל ונ"ל נידון השאלה הנ"ל יכול לעשות כמו שכתב הגאון דמינסק
הנ"ל שיתפלל (ביחיד) קודם התקיעות אם הוא כבר אחר שלש שעות ביום וכדעת
הסוברים דיחיד מברך תשע ברכות ואחר כך תוקע וכבר בררנו שמדברי הרמב"ם נראה
שיכול היחיד לעשות כמו שירצה אכן לפי פסק הרמ"א כהפל בו וארחות חיים דיחיד
תוקע ואחר כך מברך אם כן לכתחלה צריך לתקוע מקודם ואם לא ימצא מי שיתקע לו
וימכרח לחכות על תקיעות הצבור רשאי לו אחר כך לדלג הפסוקים ולא יאמר כלל
רק יאמר פפתוב בתורתך וכן פתוב בדברי קדשיך וכן נאמר על ידי עבדיך הגביאים
ודרף זו נכונה ביותר להלכה ולמעשה לפי פסקי השלחן ערוך ועיין במה שכתבתי לעיל
בסי' זה אות ל"ז בשם הגאון ישועות יעקב בדין יחיד שאינו תוקע על סדר הברכות אם
יקדים התקיעות או יקדים הברכות: מ) עוד העלה שם (בשו"ת בית אב סוף סי' פ"ו אות
ב) דהמנהיג סובר כהלבוש דבתקיעות אין לחוש בשלש שעות הראשונות והמגן אברהם
סי' תקצ"א פסק כמוהרי"ל וכן הוא בעט"ז סי' תקפ"ט ובילדת וחולה שאין יכולים
להמתין עד אחר שיצאו מבית הכנסת יתקע להם אחד אחר שתקעו בבית הכנסת ולא
ימתינו עד שיצאו מבית הכנסת וכתב הרב יצ"ו דאפשר להקל כהלבוש ומנהיג ואין
צריך להמתין כלל על תקיעות דבית הכנסת אלא יתקע להם אחד מקודם ויכוין לצאת
גם הוא בתקיעה זו ויברך הוא בעצמו שהרי הוא יוצא בזה אלו תנרף דב"ק עתה השגתי
ספר ארחות חיים (החדש) ח"ב וראיתי בסימן תקפ"ה אות ה' שכתב בשם שו"ת עולת
שמואל סי' פ"ב בתוקע לרבים שהוצרך לתקוע לחולה שאי אפשר לו להתענות עד אחר
תקיעות דבבית הכנסת ואף אם החולה יברך לעצמו איפא ספיקא דדינא דלמאן דאמר
מצות אין צריכות פונה כבר יצא בתקיעות להחולה והורה דמוטב שיאכל החולה קודם
שמיעת התקיעות וישמע התקיעות אחר שיצאו מבית הכנסת וציין לעיין עוד שם בסי'
פ"ג וסי' פ"ז בענין זה ולפום ריהטא יש להעיר דמלבד דהלכה רוחת מצות צריכות
פונה ועוד דאף למאן דאמר אין צריכות פונה מפל מקום אם מכניין בפירוש שלא לצאת
אינו יוצא כמו שכתבו הראשונים עיין במה שכתבתי בקונטרס הפללים במערכת המ"ם

כָּלֵל ס"ו וכיון שיש אסור לאכול קודם התקיעות ועינין לעיל בסימן זה אות ל"א שגם לטענם אפשר דאסור ביום הראשון דאורייתא אם כן יותר נכון נראה שיש לומר להתקוע לחולה שיכונן בפירוש שלא לצאת בתקיעה זו דאף שיש סוכרים שגם בצנוח שאינו רוצה לצאת יוצא למאן דאמר מצות אין צריכות פונה יש לסמוך על דעת הראשונים שסוכרים דבאמר בפירוש שלא לצאת אינו יוצא ועוד איני מבין דכי נמי נימא דנפיק איהו נמי בהני תקיעות מאי הוי הא מצי בתר הכי למיתקע בבי כנישתא לאפוקי רבים ידי חובתם והגאון מטה אפרים בסי' תקפ"ה סעיף ט' כתב מי שתוקע בכמה מקומות יש לו לכונן לצאת ידי חובתו בתקיעות שתוקע בראשונה ואף על פי כן יוכל לברך במקומות אחרים בשביל הציבור שלא יצאו עדיין ואין לו להיות מתון בכונת יציאת ידי חובת עצמו שמצנה הבאה לידו לא יחמיצנה ואולי לא יתנה יכול לתקוע אחר כך מאיזו סבה אבל אם צריך לתקוע בפוקר בשביל יחיד חולה וכיוצא בו ואין דעתו נוחה לצאת בתקיעות אלו שתוקע ביחיד יוכל לכונן שאינו רוצה לצאת ידי חובת עצמו בתקיעות אלו ויוצא אחר כך כמה שתוקע לצבור עכ"ל והוא מכונן לכל מה שפתייתו ולא שכיח גבאי האי ספרא דאורייתא (עולת שמואל) למיהב עליה דעתא אולי פנתו לחוש לכלל החומרות א) לדעת הסוכרים מצות אין צריכות פונה ויוצא אפילו בצנוח שאינו רוצה לצאת ב) לדעת הסוכרים דבמצנה דאורייתא מי שיצא ידי חובתו אינו מוציא אחרים ידי חובתם כמו שפתי בתרחות חיים שם באות ו' בשם ספר לחם הפנים בשם הגאון שאגת אריה בסימן י"ג: מא) כמה שפתיבו איזה פוסקים בשם הגאון מוהרש"ל בתשובה בדין לשלוח נכרי ביום טוב להביא שופר מחוץ לתחום דאם הדבר ספק אם יביא הנכרי השופר אפילו ביום טוב ראשון דראש השנה אסור לומר לנכרי שילך חוץ לתחום להביאו וכן פסק הרב חיי אדם בכלל קמ"ח אות ח"י לענין לילב הנהגה בדין זה נשא ונתן בשו"ת בית אב הנ"ל בסי' פ"ה והעלה שאין דין זה מוכרח ושכן כתב בא"ז (אלהיו זוטא) ולכן בכי האי גוונא יש לומר לנכרי שיאמר לנכרי אחר עינין חות יאיר ויותר טוב שיאמר לנכרי קטן שיאמר לנכרי אחר וציין לעינין בספר אומץ יוסף: מב) יש מקומות שנוהגים לקרות התקוע מכלל העולים לספר תורה כמו שפתי הרמ"א בסי' תקפ"ד בשם הפל בו וכן הוא מנהגנו וכתב הרב מוהר"א אדאדי בס' ויקרא אברהם בחלק ארח חיים סי' ח' שבמקומו חדשים מקרוב התחילו להיות מוכרים אותה עליה על אבן המקח בהכרזה בבית הכנסת ולא שפיר עבדי דעליה זו עשאוה ככל החיובים פהו ולוי ואבי הבן וכיוצא כמו שפתי בספר שער אפרים וכי הכי דבהנהגה חיובא רמי עליו לעלות ולא סגי למנות אחר הכי נמי בזה ובטורי זהב סי' קנ"ג כתב דדבר שהוא לכבוד בעלמא ואינו קנוי לו בפעות אינו רשאי לתתו לאחר ועוד שיש חשש משום כל הנוטל שחר לתקוע דאינו רואה סימן ברכה והנה עובדא בתוקע פהו ותלמיד חכם ודחיקא ליה שעמא ונתנו לו רשות למוכרה כיון שהוא עולה ראשון אי אפשר לו לעלות בקריאה הקבועה לו שהמנהג הוא לקרותו ביום ראשון סמוך וביום שני משלים מינכרא מילתא לא כן אם הוא ישראל: מג) בעיר תיריאי נהגו מימי קדם שאין תוקעים בתפלה שבלחש כי אם בחזרת המוסף ומשלימים המאה קולות כמה שתוקעים שלשים קולות תכף אחר חזרת הש"ץ במקום מה שתוקעים בלחש בשאר מקומות ולהיות התקוע חלוש וכבר עינין מתקיעות הקודמות קשה עליו לתקוע אחר החזרה שלשים קולות בבת אחת לכן רוצים

לשנות מנהגם ולתקוע שלשים בלחש כמו שנוהגים בשאר עיירות והרב מאריה דאתרא מוהר"ר חיים בינה האריף בענין זה בתשובתו שבספר לב חיים ח"ב סי' טו"ר והביא דעות הפוסקים ראשונים ואחרונים הללו אומרים לתקוע גם בלחש והללו אומרים שאין נכון לתקוע בלחש דלא תשיבא חבורת צבור אלא תפלת התורה גם הביא דברי מרן החבי"ב בשינירי פנסת הגדולה שקורא תגר על המנהג לתקוע בלחש ושהטוב והישר הוא שלא לתקוע בלחש והעיד שכן המנהג בעיר תיריניא (אתריה דרב פנסת הגדולה היא) ולכן לא הסכים לשנות המנהג ושאל על זה ממרן החבי"י והספיע על ידו שלא לשנות המנהג אלו תנך דבריהם עיין שם באריכות וקצת משמע מדבריהם דדוקא בתיריניא שהוא אתריה דרב פנסת הגדולה הוא דאין רשאים לשנות אבל בעיר אחרת אם יספיעו הקהל בלא שום מחלוקת לשנות המנהג הרשות בידם וכן הובא שם בדף קנ"ב (בד"ה והנה) שהרב המקובל מוהר"ר בנימין הלוי שינה מנהג ק"ק פורטוגל ברצון הקהל על פי מה שהודיע להם שעל פי הקבלה צריף לתקוע בלחש עיין שם עוד ובעיקר מנהג זה (לתקוע בתפלה שבלחש) האריף הגאון שואל ומשיב במהדורה תניינא בחלק ד' סי' קע"ג וכתב בשם פנסת הגדולה וישועות יעקב דמנהג זה נובע ממה שכתב הערוף שבתוספות בראש השנה דף ל"ג ע"ב שתוקעין בלחש וכתב הפנסת הגדולה שאין לנהוג כן לכתחלה וכתב לראיה ברורה שאין לתקוע בלחש משיטת הראשונים הסוברים שאין אומרים בתפלה שבלחש רק שבע ברכות אבל מלכיות וכו' אינן אלא בצבור אם כן פשיטא שאין תוקעין דהא לא שיניף לתקוע אלא במלכיות וזכרונות ושופרות וכו' עיין שם שהאריף: מד) מה שכתבו הפוסקים בסי' תקצ"ה דמי שאינו בקי בתקיעות ולא בתפלת מוסף ולפניו שתי עיירות באחת תוקעין ולא מתפללין ובאחת מתפללין ולא תוקעין ילף למקום שתוקעין לפי שהתקיעות מן התורה כתב הגאון מטה אפרים שגם ביום שני של ראש השנה יש לעשות כן שאף שאז גם התקיעות מדרבנן מפל מקום הברכות הווי פתרי דרבנן וידידי הגאון מוהר"ר מתתניא אבד"ק בוטיען יצ"ו בספרו הבהיר מתת ידו בסי' כ"ו בהגהה בדף ל"ח אות ג' פלפל בחקמה בדבריו וקצת נוטה דעתו שצריף לילף למקום שמתפללין ומסיק בצריף עיון ולפום ריהטא מסתברא כדברי הגאון מטה אפרים דמשמעות דברי הפוסקים הוא דהדין שנה בשני כבראשון מדלא כתבו לחלק בפירוש בין יום טוב ראשון לשני דאין לומר דמציאות רחוקה היא שיצטרף לזה ליום טוב שני בלא יום טוב ראשון דהא פנין דבהרבה שנים חל יום טוב ראשון בשבת ואז אין התקיעות ביום שני אלא מדרבנן הא ודאי כל פי האי מילתא דשכיחא טובא לא הווי להו להתקועים לסתם והנה להם לכתוב מפורש דדין הנה אינו אלא אם חל יום ראשון בחול ולא כשחל בשבת אלא ודאי מוכח דגם בחל בשבת והתקיעות הן מדרבנן ילף למקום שתוקעין: אמנם ראיתי תנא דמסייע להרב הנ"ל יצ"ו מר ניהו הגאון ישועות יעקב בסי' תקצ"ה שגם הוא עמד בחקירה זו ומסיק שילף למקום שמברכים ונ"ל יש לי ספק אם יש שני מקומות באחד שמע הברכות בשני ימים של ראש השנה ואם ילף למקום שתוקעין לא ינהא אפשר לו לשמוע רק התקיעות של יום שני שהוא מקום רחוק שלא יוכל לבא לשם עד ליל שני דראש השנה (אמר המסבר לא ידעתי למה הוצרך לדרף רחוקה ולימא מר פגון שיום טוב ראשון חל בשבת שאין בו תקיעה) מה דינו ולכאורה נראה פנין דתקיעות דיום שני הן רק מדרבנן וברכות דיום ראשון גם כן

דַּרְבָּנוּ בְּשָׁנֵי הַיָּמִים יֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂמֻבְרָכִין אוֹ יֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂיִרְצָה פִּינוּ דְשִׁנְיָהֶם דְּרַבָּנוּ אוֹ
אֲפֹשֶׁר דְּתַקִּיעוֹת עֵינָרְוּ מִן הַתּוֹרָה וּבְכָל הַסְּפָקוֹת הַחֲמִירוּ בְּהֵן עַד שְׂאוּמְרִים שְׂמֻבְרָה
עֲלֵיהֶם וְלֹא אֲמָרִינוּ סָפֵק לֹא בְּעֵי בְּרוּכֵי הוּא הַדִּין בְּזֶה יֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂתוֹקְעִין דִּישׁ לוֹ עֵינָר
מִן הַתּוֹרָה וּבְמָקוֹם שְׂמֻבְרָכִין עֵינָר מְדַרְבָּנוּ אֲמַנָּם לְפִי זֶה קָשָׁה מְאִי פְּרִיָּה בְּש"ס
(אֲבַרְיִיתָא דְתַנִּי בְּאַחַת תּוֹקְעִין וּבְאַחַת מְבָרְכִין יֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂתוֹקְעִין) פְּשִׁיטָא הָא
דְּאוּרְיִיתָא וְכו' דִּילְמָא הָא אֲשִׁמוּעִינוּ דְּהוּלָּה לְמָקוֹם שְׂתוֹקְעִין אַף דְּמָקוֹם שְׂמֻבְרָכִין הוּא
בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וּמָקוֹם שְׂתוֹקְעִין הוּא בְּיוֹם שְׁנֵי תּוֹקְעִין עַדִּיף שְׁיִשׁ לוֹ עֵינָר מִן הַתּוֹרָה
(וְנִרְאָה שְׂאִין לְדַחוֹת שְׁזָה נִכְלָל בְּמָה שֶׁהִשְׁבִּיבוּ בְּש"ס לֹא צְרִיכָא אַף עַל גַּב דְּהָא וְדָאִי
וְהָא סָפֵק וּתַקִּיעוֹת דְּיוֹם שְׁנֵי חֲשִׁיבֵי סָפֵק וְהוֹלְכִים לְמָקוֹם הַסְּפֵק שְׂפָבֵר הַקְּדִים הַגָּאוֹן
שְׂבָבֵל הַסְּפָקוֹת הַחֲמִירוּ בְּהֵן וְאִם כֵּן זֶה אֵינוֹ בְּכָלֵל סָפֵק) לְכֹן נִרְאָה בְּרוּר שְׂבָאֲוֹן זֶה
שְׂאֲפֹשֶׁר לְקַיָּים הַבְּרָכוֹת הַיּוֹם וְאִי אֲפֹשֶׁר לְתַקְוָע אֲלֵא בְּיוֹם שְׁנֵי הוּלָּה לְמָקוֹם שְׂמֻבְרָכִין
וְהַטַּעַם כְּמוֹ שְׂפִתְבַּ הַרְדָּב"ז בְּמִי שְׂחִבּוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְנִתְּן לוֹ הַשֵּׁר רִשׁוֹת לְצֵאת יוֹם
אֶחָד וְאִם יֵצֵא הַיּוֹם יוֹכֵל לְקַיָּים מְצָוָה קְלָה וְאִם יִבְרֹר לוֹ לְצֵאת בְּיוֹם אַחַר יוֹכֵל לְקַיָּים
מְצָוָה רַבָּה וְהוּרָה הַגָּאוֹן (הַרְדָּב"ז) שְׂאִין מְעַבְרִין עַל הַמְּצָוֹת וְיוֹתֵר טוֹב שְׂיֵצֵא הַיּוֹם
וְיַקְיָים מְצָוָה הַבָּאָה לִידּוֹ אַף שֶׁהִיא קְלָה וְלֹא יִמְתִּין לְמַחֵר לְקַיָּים מְצָוָה רַבָּה אִם כֵּן הוּא
הַדִּין בְּזֶה פִּינוּ שְׂאֲפֹשֶׁר שְׂיַקְיָים מְצָוֹת בְּרוּכָה שֶׁהֵן דְּרַבָּנוּ הַיּוֹם אֵין מְמַתִּינִים שְׂבְּיוֹם אַחַר
קַיָּים מְצָוָה יוֹתֵר חֲמוּרָה עַכ"ל הֵרִי שְׂפָסֵק לְנִדְוָנוּ לְמִי שֶׁהִמְקוֹם שְׂתוֹקְעִין רַחוּק מְמַנּוּ
וְלֹא יוֹכֵל לְבֹא שָׁם בְּיוֹם הַרֵאשׁוֹן שְׂיֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂמֻבְרָכִין וְהוּא הַדִּין לְכַשְׁחַל יוֹם רֵאשׁוֹן
בְּשַׁבָּת פִּינוּ שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לוֹ לְשַׁמּוֹעַ הַתַּקִּיעוֹת אֲלֵא בְּיוֹם הַשְּׁנֵי יֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂמֻבְרָכִין וְהַגָּאוֹן
פְּרִי מְגִדִים בְּמִשְׁבָּצוֹת פֶּתַח דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלַמִי סוּף רֵאשׁ הַשְּׁנָה יוֹם טוֹב שֶׁל רֵאשׁ הַשְּׁנָה
שְׂחַל בְּשַׁבָּת הוּלָּה אֲצֵל הַמְּבָרָה וְלֹא אֲצֵל הַתּוֹקְעַ וְלְמִי שְׂאִין שֶׁהוּא לְתַקְוָע וְאֲמַרְתָּ הוּלָּה
אֲצֵל הַמְּבָרָה הִיא אֲמָרָה פְּלִיגִין וְעֵינָן בְּהַגָּאוֹן הַמְּפָרֵשׁ שָׁם אֲלֵמָא לְמַאן דְּאָמַר תּוֹקְעַ
עַדִּיף אַף בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי דְשַׁבָּת רֵאשׁ הַשְּׁנָה בְּיוֹם א' מְעַרְבַּ עֵירוּב לְשִׁנְיָהֶם כְּבָסִימֵן תִּי"ו
עֵינָן שָׁם אֲפִילוּ הֵכִי תּוֹקְעִין עַדִּיף מְבָרְכִין וְצָרִיף עֵינוּן עַדִּינָן בְּסָפֵק כְּזֶה עַכ"ל וְמָה שְׂצִינָן
לְעֵינָן בְּהַגָּאוֹן הַמְּפָרֵשׁ לְפִי הַנִּרְאָה כְּפִינוּתוֹ לְפִירוּשׁ קֶרְבַּן הַעֲדָה וְעֵינָן בִּישׁוּעוֹת יַעֲקֹב שָׁם
סִק"ב מָה שְׂפִתְבַּ עַל דְּבָרֵי הַמְּפָרֵשׁ וְעַל כַּ פְּנִים הֶרַב פְּרִי מְגִדִים רַפְּיָא בִּידְיָה הָאִי דִּינָא
וְהַרְבָּנִים יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב וּמִטָּה אֲפָרִים חֲלוּקִים בְּדִין זֶה וּמִי יָבֵא אַחֲרֵי הַמְּלֶאכִים הָאֲדִירִים
לְהַכְרִיעַ: עֵתָה הַשְּׁגַתִּי סֵפֶר אֲרַחוֹת חַיִּים (הַחֲדָשׁ) חֲלָק הַשְּׁנֵי לִידִידֵי הַגַּאבֵּד"ק סַאפִּינָקָא
יִצ"ו וְנִרְאִיתִי בְּסִי' תַקְצ"ה אוֹת א' שְׂפִתְבַּ בְּשֵׁם סֵפֶר דְּבָרֵי צְבִי דָּף ק' ע"ב שְׂנִסְתַּפֵּק בְּרֵאשׁ
הַשְּׁנָה שְׂחַל בְּשַׁבָּת וְיוֹם רֵאשׁוֹן וּלְפָנָיו שְׂתִי עֵינָרוֹת בְּאַחַת תּוֹקְעִין וְלֹא מְבָרְכִין וּבְאַחַת
מְבָרְכִין וְלֹא תּוֹקְעִין וְאִם יֵלֶךְ בְּעַרְבַּ רֵאשׁ הַשְּׁנָה לְמָקוֹם שְׂמַתְפַּלְלִין לֹא יוֹכֵל לִילָה בְּיוֹם
רֵאשׁוֹן לְמָקוֹם שְׂתוֹקְעִין וְהִנֵּה הַתַּקִּיעָה בְּיוֹם שְׁנֵי נְמִי הֵנִי רַק מְדַרְבָּנוּ מִי אֲמָרִינוּ דִּילָה
לְמָקוֹם שְׂתוֹקְעִין דְּכָל דְּתַקּוֹן רַבָּנוּ כְּעֵין דְּאוּרְיִיתָא תַקּוֹן אוֹ נִימָא יֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂמֻבְרָכִין
דְּמַקְיָים הַדְּרַבָּנוּ שְׁנֵי יָמִים וְאִם יֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂתוֹקְעִים יַקְיָים הַדְּרַבָּנוּ רַק בְּיוֹם שְׁנֵי וּמְכַל
שְׂכֹן לְפִי מָה שְׂפִתְבַּ בְּסֵפֶר יוֹם תְּרוּעָה בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה דָּף כ"ט ע"ב (דְּבָרֵי הֵם בַּד"ה גְּמָרָא
מִה"מ אר"ל) דְּבְשַׁבָּת דְּלִיכָא תַקִּיעוֹת הֵנִי זְכוּרוֹן הַפְּסוּקִים דְּאוּרְיִיתָא אִם כֵּן בְּנִדְאִי צָרִיף
לִילָה לְמָקוֹם שְׂמֻבְרָכִים עַכ"ל מַחֲשַׁבְתּוֹ נִיכְרַת שְׂכַפּוֹנְתּוֹ לְפָסוּק שְׂצָרִיף לִילָה לְמָקוֹם
שְׂמֻבְרָכִים וְנִרְאָה לִי הַדֵּל שֶׁהַטַּעַם שְׂפִתְבַּ הֶרַב עַל פִּי דְּבָרֵי מְרֵן מוֹהֲרַמְב"ח בְּסֵפֶר יוֹם

תְּרוּעָה הַגָּל הוּא טַעַם נְכוּן וּבְצִירֻוֹף שֵׁישׁ סוּבְרִים שְׂאִין מְעַבְרִים עַל מַצָּוֶה דְּרַבְּנָן הַבָּאָה
תְּחִילָה מִשׁוֹם הַמַּצָּוֶה דְּאוֹרֵייתָא שְׁתַּבּא אַחַר כֶּף וְאִם כֵּן לְפִי דְעָה זֹו אַף אִם הַתְּקִיעוֹת שְׁל
יּוֹם שְׁנֵי הָיוּ מִן הַתּוֹרָה הִיָּה מְקוּם לֹוּמֵר דְּהַבְּרָכוֹת דְּרַבְּנָן שְׂזַמְּנָן קוּדָם אִין מְעַבְרִים
עֲלֵיהֶם וְכָל שְׁפָן שְׂבִיבָתָה תְּקִיעוֹת שְׁל יּוֹם שְׁנֵי אִינָן אֶלָּא מְדַרְבְּנָן אַף שֵׁישׁ לְהוֹן עֵיקָר מִן
הַתּוֹרָה שְׂפִיר קְאָמֵר הַגָּאוֹן יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב דִּישׁ לְהַקְדִּים הַמַּצָּוֶה קֵלָה הַבָּאָה בְּתְחִילָה אַף
שְׂאִם לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת יוֹכֵל אַחַר כֶּף לַעֲשׂוֹת הַיּוֹתֵר גְּדוּלָה וְשֵׁם (בְּאַרְחוֹת חַיִּים) הוּבְאוּ
דְּבָרֵי יְדִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק בְּרַעְזוֹן יצ"ו וְכַתֵּב לַעֲיִין בְּשׂוֹאֵל וּמִשִּׁיב תַּנְיִינָא בְּחֻלְק ד' סִי
קַע"ג בְּדִין תְּקִיעוֹת דְּרַבְּנָן שְׂנִסְתַּפַּק בִּישׁוּעוֹת יַעֲקֹב וְסִינִים הוּא וּכְבָר הַעֲלָה בְּמִשְׁבְּצוֹת
כָּאֵן דְּגַם בְּיוֹם שְׁנֵי דִינָא הָכִי עַכ"ל יצ"ו וּכְבָר הַעֲתַמְתִּי דְּבָרֵי הַפְּרִי מְגַדִּים וּמִתְבָּאֵר שְׂלֹא
הַעֲלָה דְּבָר לְדִינָא וְעִינִינְתִּי בְּשׂוֹאֵל וּמִשִּׁיב הַגָּל (דְּבָרֵי בְּזָה הֵם בַּד"ה נְחֻזָּר לַעֲנִינְנִי)
שְׂכַתְּבָה שְׂמַהֲרִישְׁלָמִי דְּסוּף רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתְפַּשֵּׁט סְפָקוֹ שְׁל הַישׁוּעוֹת יַעֲקֹב דְּעַל כְּרַחֲוִין
מִיָּרִי כְּשִׁחַל יּוֹם טוֹב שְׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת וְהִינְנוּ יּוֹם רֹאשׁוֹן דְּיוֹם שְׁנֵי אִי אֶפְשָׁר
שְׂיִהִיָּה בְּשַׁבַּת דְּלֹא אַד"ו רֹאשׁ וְסִינִים הַגָּאוֹן שׂוֹאֵל וּמִשִּׁיב וְנ"ל הֵן אֶמַּת שְׂהַדְּבָר תְּמוּהָ
לְמָה יְדַחֵה דְּרַבְּנָן אֶת דְּאוֹרֵייתָא דְּהַתְּקִיעוֹת עֵיקָרוֹ דְּאוֹרֵייתָא אַף נְרָאָה דְּהַישׁוּעוֹת
לְשִׁיטְתִּיהָ דְּבָרִישׁ פְּרָק ד' מְבֹאֵר דְּסוּבְר הַישׁוּעוֹת דְּבְשַׁבַּת זְכָרוֹן תְּרוּעָה דְּאוֹרֵייתָא וְלֹא
סְבִירָא לִיהָ כְּש"ס דִּילָן דְּאִינוּ רַק דְּרַבְּנָן מַה דְּלֹא תוֹקְעִין בְּשַׁבַּת וְעִינִין בְּשִׁלּוֹם יְרוּשָׁלַיִם
שְׂם וּלְפִי זֶה אִם נֹאמֵר דְּבְשַׁבַּת זְכָרוֹן תְּרוּעָה וְהִינְנוּ הַבְּרָכוֹת הֵם דְּאוֹרֵייתָא וְעִינִין בְּסִפּוּר
יּוֹם תְּרוּעָה רִישׁ פְּרָק ד' אִם כֵּן שְׂפִיר הוּלָף אֶצֶל הַמְּבָרַךְ דְּגַם זֶה הוּא דְּאוֹרֵייתָא וְזֶה שְׂנִקְט
הַישׁוּעוֹת יּוֹם טוֹב שְׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׂחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת דְּהִינְנוּ דְּבְזָה הַבְּרָכוֹת מִן הַתּוֹרָה
וּבְזָה מִיְּנֻשָׁב מַה שְׂתַּמְהוּ הָאֲחֵרוֹנִים עַל דְּבַר הַשְּׂמֵטָה שְׂהַשְּׂמִיט הַרְמַב"ם הֵף דִּירוּשְׁלָמִי
שְׂאִין דְּרַכּוֹ לְהַשְּׂמִיט וּלְפִי מַה שְׂכַתְּבִיתִי אֶתִּי שְׂפִיר דְּלִדְדִּין דְּבְרָכוֹת דְּרַבְּנָן שְׂשִׁיטָא שְׂחִיב
לִילָף לְמָקוֹם שְׂתוֹקְעִין שְׂזָה דְּאוֹרֵייתָא וְזֶה דְּרַבְּנָן עַכ"ל הִנֵּה מִתְבָּאֵר שְׂדַעְתּוֹ לְדִינָא כְּדַעַת
הַגָּאוֹן מַטָּה אֶפְרִים דִּילָף לְמָקוֹם שְׂתוֹקְעִים אַף שְׂגַם הַתְּקִיעוֹת דְּרַבְּנָן הֵן וְהַמְעִינִין יְכָרִיעַ:
מַה) אִם שְׂכַח וְלֹא אֶמֶר יַעֲלָה וַיְבֹא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּכַרְפַּת הַמְּזוּן מְבֹאֵר בְּסִי פַק"ח בְּרַבְּנֵי
הָאֲחֵרוֹנִים עַל דְּבָרֵי מְרֵן בְּסַעֲרָא ו' שֵׁישׁ מְחַלְקָתָא אִם צָרִיף לְחֻזָּר אוֹ לֹא כְּמוֹ בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ
דְּאִינוּ חוּזָר מִשׁוֹם דְּאִי בְּעֵי לֹא אֶכִּיל פַּת וְהָכִי נְמִי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִישׁ יֵשׁ פּוֹסְקִים דְּמַצָּוֶה
לְהַתְּעַנּוֹת בּוֹ וְהַגָּאוֹן מוֹהַר"א תְּאֹמִים בְּסִפּוּר חֻסֵּד לְאַבְרָהָם תַּנְיִינָא סִי"ב נְשָׂאֵל עַל זֶה
וְהַשִּׁיב כְּבָר גְּסַתְּפַק הַמְּגַן אַבְרָהָם (שְׂם) דִּישׁ לְדַמּוֹת לְרֹאשׁ חֲדָשׁ דְּאִי בְּעֵי לֹא אֶכִּיל פַּת
וְהוּא הִדִּין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְדַעַת הַגָּאוֹנִים שְׂהַבִּיא הָרֹא"שׁ שְׂיִלְהִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה דְּמַצָּוֶה
לְהַתְּעַנּוֹת בּוֹ וּלְדַעַתִּי כְּרוּר דְּצָרִיף לְחֻזָּר דְּהִנֵּה גַם הַגָּאוֹנִים פְּסִיקָא לְהוּ דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה דִּינוּ
כְּרַגְלִים לְכָל דְּבָר כְּדִקְוִימָא לֹן לַעֲנִין אֲבָלוֹת וּמְקַרָא מְלֹא אֶלָּה תַעֲשׂוּ לְה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם וְקֹאֵי
גַם אֲרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּכְלָלָא הוּא כָּל שְׂהוּא בְּכָלֵל מוֹעֵד וְאִסוּר בְּמִלְאָכָה צָרִיף לְקַדְשׁוֹ לְשֵׁם
חַג וּר' אֲלִיעֶזֶר וּר' יְהוֹשֻׁעַ נְחֻלְקוּ בְּמַה מְקַדְשׁוֹ אוֹ כְּלוּ לְה' וְכו' וּר' יְהוֹשֻׁעַ סוּבְר חֻצִּין
וְחֻצִּין וְסוּבְרִים הַגָּאוֹנִים דְּאַף ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּבְעֵי חֻצִּין לְכֶם מוֹדָה לְר' אֲלִיעֶזֶר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
דְּיִכּוֹל לַעֲשׂוֹת כְּלוּ לְה' וּפְשִׁיטָא דְּגַם לְר' אֲלִיעֶזֶר דְּאִי בְּעֵי עֲבִיד כְּלוּ לְה' מְכַל מְקוּם אִין
גּוֹזְרִין תַעֲנִית בְּיוֹם טוֹב דְּהָא מְשַׁנָּה שְׂלְמָה שְׂנִינּוּ דְּאִין גּוֹזְרִין תַעֲנִית בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ וְהַטַּעַם
מִשׁוֹם דְּאִיקְרִי מוֹעֵד וּפְשִׁיטָא דְּלְר' אֲלִיעֶזֶר אִי בְּעֵי עֲבִיד רֹאשׁ חֲדָשׁ כְּלוּ לְה' וְאַפְּיִלוּ הָכִי
אִין גּוֹזְרִין בּוֹ תַעֲנִית וְכָל שְׂכָן בְּיוֹם טוֹב וְלֹא הָוּתֵר לַעֲשׂוֹת כְּלוּ לְה' אֶלָּא כְּשִׂרְוָה לְקַדְשׁ

את עצמו אבל לא לקבל עליו תענית כיון שמצוה לקדשו באכילה אלא שהרשות בידו לעשות כולו לה' ובזה פוטר את עצמו מלקדשו באכילה ושתיה וכל שאינו פוטר את עצמו בזה חייב הוא לקדשו באכילה ושתיה ועל פי הצעה זו ביאר יפה ליישב הראיות שהביא הגאון שאגת אריה בסי' ק"א וסי' ק"ב ושפך סוללה על סברת האומרים דמצוה להתענות בראש השנה והרבה להביא ראיות נגד סברת הנ"ל ועל פי הצעה זו יש לדחות כל הראיות וכו' ומסיק דכל שאינו מקדש את היום טוב בכולו להשם חייב לקדשו באכילה ושתיה וחייב לאכול פת ולכן אם לא הזכיר בברכת המזון צריך לתזון: מו) בפיוט יה שמך ארומימה (שאומרים אותו ביום שני של ראש השנה) כתוב בסופו חקור פעליו רק אליו אל תשלח ידיך פתב בספר קטן תקון תפלה בדף כ"א ע"ב שנה טעות גמור לומר כן כלפי מעלה ואף שנדאי פונת הפייטן היא לומר שלא ישלח ידו לכתוב שום דבר בענין מה למעלה מה למטה מה לפניו ומה לאחור מכל מקום מאחר שאינו מפניש על הפתיכה היטב הנה הלשון הנה כמו שהוא אינו עולה יפה והגון ומתקן בדרך כבוד כלפי מעלה ולא לישא מעליה הוא לכבודו יתברך ומי לא יחוש בזה ועוד כי באמת דבר זה של מה למעלה מה למטה וכו' אנחנו מוזהרים בו גם בדיבור ובמחשבה וכמ"ש רז"ל כל המסתכל וכו' ופתיכה מאן דכר שמייה הכא ועל כן נראה לתקן הלשון וצריך לומר כן חקור פעליו.

אף גודלו. תשימה נגדה אל תדרוש.

בסוף ובראש. במנפלא ובמכוסה: גם בתחלת הפיוט הנז' כתוב דרשתייהו פגשתייהו למגדל עוז וצור מחסה ונראה לי כי יותר נכון לומר כן קראתייהו.

דרשתייהו. למגדל עוז וצור מחסה.

עד כאן דברי ספר תקון תפלה הנ"ל: מז) מזהל הדר בכפר לבדו ויש לו בן למול בראש השנה ובשאר שנים הולך ממקומו למקום רחוק שיש בו מנין ותוקעים בו אבל משום מצות מילה בשמיני צריך להתעכב בביתו והוא אינו יכול לתקוע נשאל הגאון נחל אשכול (על ספר האשכול) סי' מ' בצד 185 אי עדיף לקיים מצות מילה בשמיני או ילך קודם ראש השנה למקום שתוקעים וכתב דלכאורה יש לומר דשופר קודם דמצוה דגופו עדיף אף יש לדחות דדוקא במצות שוות בערפן כהאי דקידושין דף כ"ט הוא לפדות ובנו לפדות אמרינן דמצוה דגופיה עדיף ולא באינם שוות דהא אמרינן התם לפדות בנו ולעלות לרגל פודה בנו ואחר כך עולה אף על גב דפדיון בנו אינו מצוה דגופיה ואם אמרו כן בבכור שאין בו פרת ואינה מצוה עוברת כל שכן במילה בשמיני שהיא מצוה עוברת שחייבה תורה האב למול בשמיני (ומה שכתב מגן אברהם בסי' תרפ"ז דמילה יכול לקיים גם בתשיעי הוא דבר זר דלא מקרי יכול לקיים מצות עשה דבשמיני) ויש בכללה איסור פרת ונכרתו עליה י"ג בריתות וכל שכן שקודמת לשופר וכו' (האריף קצת בזה וסיים) דיש לומר שופר עדיף דהוי עשה דרבים ושוב דחה דהר"ן פירש עשה דרבים מצוה לכל ישראל לשמוח אף הנשים וקטנים וכן משמע ברמב"ם פ"ד דיום טוב ופ"ק א' דחגיגה ורש"י בראש השנה דף ו' ואף להראב"ד על כל פנים בעלה חייב לשמחה לכן נקרא מצוה דרבים שהכל נכללים בה לא כן שופר דרוב העולם נשים עבדים וקטנים פטורים ועוד נראה דמצוה דרבים פירושו להוציא רבים ידי חובתם

בקדושה פהאי דברכות מ"ז מצנה דרבים שאני וכו' אבל שופר אם אינו רוצה להוציא
אחרים אינה מצנה אלא לדיניה וכו' שוב כתב דיש לומר דשופר תדיר בראש השנה
ותדיר קודם למילה ודחה תדא דעשה דהשלמה ודאי תדיר ואפילו הכי נדחית מפני מצנת
פסח שיש בו פרת ועוד דבזבחים צ"א איתא מילה לגבי פסח פי תדיר דמאי ואף למאן
דאמר התם לאו פתדיר דמאי מפל מקום הא אמר חשובה היא מפסח דנכרתו עליה י"ג
בריתות ושקיל וטרי טובא ומסיק דמצנת מילה נקראת מקודשת ותדיר ולכן מילה קודמת
לשופר ואם פן ישאר בביתו וימול את בנו בראש השנה אף שאי אפשר לקיים בביתו
מצנת שופר שגדול מאד עונש שהיה במצנה זו פדאיתא בנדרים דף ל"א גדולה מילה
שלא נתלה למשה הצדיק אפילו שעה אחת שנתעסק במלון תחלה ופירש רש"י שאותו
תינוק היה באותו יום בן שמנה ששעתי מנה עיקרה בשמיני ועונש המבטל יום זה גדול
מאד אלו תנרף דב"ק וכתב ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו הובאו דבריו בספר ארחות
חיים החדש בחלק ב' סוף סי' תקפ"ד דאם האב אינו יודע למול יש לומר דאין המוהל
שבעיר חייב לילך להכפר שאין שם שופר ולא הביא שום ראיה לדבריו ומצד הסברה
לדידי חזי דכיון דהכפר נמשך אחר אותה העיר וכשאין האב יודע למול הרי מוהל העיר
במקום אב קאי וכמו שהאב יש לו להקדים מצנת מילה לשופר מהטעמים שכתב הגאון
נחל אשכול פן יעשה גם מוהל העיר פן נראה לדעת הקצרה אבל איני פדאי לחלוק עליו
מסברה וצריך להתיישב בדבר: סימן ג א) בנפסח בקשת מלוך על פל העולם פלו וכו'
כתב הרב טורי ז"ה סי' תקפ"ב סק"ג דהרב הלבוש כתב שלא לומר פל וכלו דהוא לשון
כפול והוא פתב ליישב דלפי שמצינו הרבה פעמים רובו פכולו קמשמע לן פאן פלו ממש
ויש ראיה לזה לעיל עכ"ל וכתב הגאון פרי מגדים במשפצות דאפשר שהוא מה שכתב
למעלה וכל הרשעה פולה עכ"ל וכן כתב הגאון לבושי שרד בפשיטות וז"ל ויש ראיה
לעיל היינו מה שאומרים וכל הרשעה פולה ע"כ והוא תמוה לדעתי העניה דערבא ערבא
צריך דמי זה אמר לומר וכל הרשעה פולה פי היכי דנמצי לאתויי ראיה מיניה למאי
דקמן דהא איפא גירסא דלא גריס אלא והרשעה וכו' וכן נראה קצת מדברי הרב טורי
ז"ה בס"ק הקודם וכן היא גירסתנו והגם שפדברי הרב הלבוש בסעיף ה' מוכח דגריס
וכל הרשעה אפשר דאינו גורס תיבת פולה ומשום הכי לא הוצרך להגיה שם ואם פן מה
זו ראיה והאמת הוא דכונת הרב טורי ז"ה היא למה שכתב הוא עצמו בסי' ש"פ עי"ש
שהביא ראיה משם לדין שלפנינו וכן פתבו הגאונים מחזיק ברכה ויד אפרים ושערי
תשובה והוא פשוט: והתייר הגדול בס' מטה יהודה (הובא במחזיק ברכה שם) כתב על
דברי הטורי ז"ה דיש לחלק דלשון תורה הבא ללמדנו דין גיחא דיתפרש תיבת פל על
הרוב דרובו פכולו אבל בתפלה דהוא דרף בקשה פשיטא דפירוש פל הוא פל ממש
וראיה מדכתיב והיה ה' למלך על פל הארץ ולא סגי ברוב דהא מסיים והיה ה' אחד ושמו
אחד דמשמע ששום בריה אינה יוצאה חוץ מממשלתו תברך ונמצא דהעיקר פהרב
הלבוש עכ"ל ועל פי דבריו מתיישב נוסח התפלה בברכת השנים ושבע את העולם פלו
בטובה וכן בברכת המזון הן את העולם פלו בטובו ולא תקנו לומר פל העולם פלו והיינו
משום דבדברי שבח תפלה ובקשה וכן בכל דוכתא דלא נפקא מינה לדינא אמרינן
מסתמא דכל הוא ממש ולא רובו ופרן חיד"א במחזיק ברכה כתב על דבריו דאדרבא
בלשון תפלה צריך שיהיה מבונר יפה ותו דמיימי מקרא והיה ה' למלך על פל וכו' ואינו

לשון תפלה וכו' ונראה שפונת הרב מטה יהודה היא דכל היכא דליכא נפקותא לדינא
אמרינן דכל הוא פולו ממש ולשון תפלה דנקט לאו דוקא אלא משום דבתפלה איירי
נקט תפלה לדוגמא בעלמא וכל דלא נפיק מינה לדינא כתפלה דמיא ומה שכתב דלשון
תפלה צריף שיהיה מבנר יותר לפי הנראה אינו פשוט לומר פן דאנכי הוואה להרב
מוהרש"ל בן חגי בשו"ת הריב"ש הביא דבריו מרן מוהרימ"ט בח"ב בארח חיים סי' ו'
על נוסח וצקנת יצחק וכו' שכתב הריב"ש דהאומר לזרע יעקב תזפור פדי שלא יהיה
נכלל זרעו של עשו אינו אלא טועה והוקשה לו דאטו משום שמבאר יותר מפסיד ותירץ
דנדאי מפסיד דמברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא והביא ראיה מברכת
המוציא ומעל ביעור חמץ דאף דבמוציא ובלבער פולי עלמא לא פליגי וכו' והכא נמי
צריף להראות חידוש ולא לתפוס לשון המבואר הואיל ולא מיקרי זרעו אלא יעקב עי"ש
הרי שסובר דטפי עדיף בלשון תפלה להראות חידוש ולא לומר לשון המבנר יותר: הן
אמת שהרב טורי זקה בס' תקצ"א סעיף קטן ג' בשם ספר זבחי שלמים פתב דבתפלה
בעינו לפרושי טפי כל מאי דאפשר ושהביא ראיה לזה מהזהר מתפלתו של יעקב עי"ש
מפל מקום מדברי הרבנים הנז"ל מיסתייעא מילתיה דהרב מטה יהודה ומה גם שפן הוא
פסק מרן בס' תקצ"א סעיף ז' ומה שכתב במחזיק ברכה לדחות הראיה מוה"ה ה' למלך
דשאני התם דגלי קרא בסיפיה עי"ש נראה שהיא דחיה נכונה ובדרך זה נראה דאפשר
ליישב מאי דקשיתיה במחזיק ברכה על הרב טורי זקה (דמשמע ליה דכי אתמר לישני
דכל וכלו הוי פלו) מהא דאיתא בביצה דף ט"ו ע"ב תנו רבנן מעשה ברבי אלעזר שהיה
יושב ודורש כל היום פולו ומוכח מסיפא דבריימא דלא דרש כל היום פלו ממש עי"ש
דיש לומר דהגם דכל דתני בכפל כל וכלו מורה על פולו ממש מפל מקום לא נמנע תנא
דבריימא ותני תנא בהאי לישנא באשגרת לישן דשאר דוכתי (כמו שאכתוב להלן בס"ד)
וסמיה אסיפא דנישמע מינה דרישא לאו דוקא פולו ממש וכמו שכתב הוא עצמו על
פסוק והיה ה' למלך וכו': ומפל מקום העיקר לדינא לומר פפתוב בגנוסחי דידן מלך על
פל העולם פלו בכבודך פדמסיק מרן חיד"א במחזיק ברכה היא גירסא מאשרת מאד וגם
שפל הפוסקים כתבו לאומרו כדכתב שם הרב אליהו רבה ועיין בחידושי הגהות
מוהר"ח שכתב דכן מוכח מדברי הריב"ה שכתב שיש בו מ"ד תיבות (ר"ל מתיבת
מלך עד בכל משלה) גם הגאון ישועות יעקב בסעיף קטן ד' פירש בו פירוש נכון ומסכים
לאמרו וכן הספימו כל רבנן בתראי הלא בספרתם: והנה פתוב אצלי מזמן רב שהרב
בית דוד סי' שס"ו קיים הגנוסחא הנ"ל אי משום דהכי הוא גירסת הספרים ואי משום
דמצינו לרז"ל משתמשים בלשון זה במקומות הרבה דש"ס שציין לזה כמה מקומות
בש"ס דאמור רבנן בכפיל"א כל פולו ועתה אין ספר בית דוד מצוי אצלי ואחרי דאיכפל
תנא ובא לציון איזהו מקומן אשר נשתמשו רז"ל בלשון זה גם אנכי עפר ואפר ברגליו
אעבר"ה ואציין בס"ד איזה מקומות ששופתם עיני דרך לימודי בש"ס ואלו הן א) בפרק
קמא דברכות דף י"ב ע"ב פל, השנה כולה אומר מלך אוהב צדקה וכו' ב) שם דף ח"י
של כל העולם פלו לקה וכו' עי"ש פעמים שלש ג) שם דף כ"א הלואי יתפלל אדם כל
היום פולו ד) שם ריש פרק היה קורא כל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה וכו' וכו'
בכל לשון נאמרה וכו' ה) בדרך ל"ד ע"ב אלמלא הניח בן זכאי ראשו כל היום פולו וכו'
ו) בשבת דף ד"ן ע"ב נתפס על כל העולם פולו ז) פסחים דף פ"ח ע"ב פעם אחת נמצאת

הלטאה במטבחים ובקשוי לטמא כל העזרה פולו וטיהר רבן גמליאל כל העזרה פולה ח) שם דף ק"ו ע"א מבדיל כל השבת פולה ט) שם דף צ"ד ע"א כל העולם פלו ככסוי קדרה וכו' כל הישוב פולו תחת פוכב וכו' י) בחגיגה דף ה' סוף ע"ב כל העוסק בתורה וכו' פאלו עסק כל השנה פולה כל העובר וכו' פאלו עבר כל השנה פולה יא) יומא דף ב"ן ע"ב ונתמלא כל הבית פולו עשן יב) בדרף ע"ה ע"א כל העולם פולו דומה עליו כמישור יג) שם דף פ"ו ע"ב הנה רבי מאיר אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד מוחלין על כל העולם פלו יד) שם דף פ"ח ע"א הרואה קרי וכו' שכל העולם פלו רעב והוא שבע טו) תענית דף כ"ד ע"ב כל העולם פלו וכו' עי"ש פעמים שלש טז) מתניתין דפרק בתרא דראש השנה דף ל' ע"ב בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום גרסינן לה במסכת יום טוב ד' ד' כל היום פולו יז) מגילה ז ע"א בתחלה קבעוה בשושן ולבסוף על כל העולם פלו יח) סנהדרין דף ל"ז ע"א אגן שהיא מגינה על כל העולם פלו יט) שבועות דף ל"ח אומרים לו וכו' שכל העולם פלו וכו' כ) ובריש פרק ששי דאבות שנו חכמים וכו' ולא עוד אלא שכל העולם פלו כדאי הוא לו כא) חולין דף ה"ן ע"ב משמיה דשמואל פרוחב סלע על פני כל השדרה פולה אמר רב כל העור פולה מציל בגלודה וועיין להגאון בית מאיר בחיו"ד בסי' ט"ן דממה שאמרו על פני השדרה פולה מוכיח שהפכל מורה דכולה ממש בעינן ואזיל בשיטת הרב טורי ז"ה הנ"ל וראיתי בס' עמודי אש סי' ב' אות כ"ו שהביא מה שפכת האליהו רבה דלא מצינו דרנבו פכולו וכתב על זה דמצינו בהוריות ד' ג' עי"ש פנראה שלא ראה דברי המחזיק ברכה הנז"ל: ב) מנהג האשכנזים שחותמים בעשרת ימי תשובה ברכת שים שלום בברוך אמה ה' עושה השלום (במקום המברך את עמו וכו') ונשאל הגאון תשובה מאהבה בסי' ז' איזה מהננסקאות יכשר וכתב דאינו מבונר בדברי הראשונים שיאמרו מפונש איזה נוסקא אמיתית להיות האחרת כמי שמשנה מטבע ברכות והביא דברי הרשב"ץ בתשב"ץ ח"ג סי' זמ"ר דאין שייך משנה מטבע וכו' אלא או בפותח בברוך או חותם בברוך במקום שאמרו לחתום או שלא לחתום או במה שהוא עיקר הברכה פגון טל וגשם וכיוצא והאריך עוד ומסיק שלא לשנות ממה שנוהגים ומאן דתני הכי לא משתבש וכו' והביא מכמה עניינים שכתבו הפוסקים שלא לשנות בפני הצבור אף במה שנוהגין שאינו נכון מה שאומרים הצבור ויכול לשנות בינו לבין עצמו אבל לא בפני הצבור כדי שלא לבא למחלוקת עי"ש ב' פן כתבתי בקונטרסי ועתה אין מצוי אצלי ספר תשובה מאהבה ובספר אשל אברהם החדש להגאון מבוטשאטש בסי' תקפ"ב (בד"ה אודות הברכה) כתב אודות הברכה המברך את עמו בשלום שפכת שני לוחות הברית הקדוש לומר פן בעשרת ימי תשובה ומנהג נתפשט עד פה בבית הפנסת דמדינות אלו לומר עושה השלום נראה דבזה לא שייך חשש אגודות ואין זה פקפידא שבין מלך אוהב צדקה ומשפט למלך המשפט וגם שם פליגי והכא שאני לגמרי כי בין המברך וכו' ובין העושה וכו' פונה אחת להם ואין בזה משום משנה ממטבע פלל ושוב האריך קצת (בד"ה עוד מצאתי) להביא דוגמאות מכמה דברים הדומים לזה שאין חשש בדבר וסיים ומפל מקום מי שאוהב דברי חכמים טובים נוהג לומר פנוסח שייסדו חז"ל בלי הפרש לומר תמיד המברך והגירסא שפשמ האר"י בזה נתבררה לנכון שהוא רק בהסיום בפסיעות וכו' ופשיטא שהצד היותר טוב הוא לומר תמיד המברך וכו' ומפל מקום האומרים עושה השלום נראה שעל כל פנים יצאו ידי חובתם בזה ובפרט

שְׁנֵהֲגוּ כֵן בֵּין רַבִּים אֵין בְּנֵה חֲשֵׁשׁ אֲגוּדוֹת כָּלֵל וְעֵינֵן לְעֵיל סִי א' אוֹת ב' כִּיּוֹצֵא לְזֵה עַל
בְּקִשְׁת מְלֹאכֵי רְחֻמִּים: ג) עַל מֵה שֶׁפֶתַב מְרֹן בְּסִי תַקפ"ב דָּאֵם לֹא אָמַר זְכָרְנוּ וּמִי כְּמוֹד
אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ וְכַתֵּב שֶׁם הֶרֶב מֵגֵן אֲבָרְהָם בְּסִי דָּאֵם רָצָה לְחַזֵּר אֲסוּר פֶּתַב הֶרֶב
פְּרִי מְגִדִים בְּאֶשֶׁל אֲבָרְהָם שֶׁם וְנ"ל וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא סֵיִים הִבְרָכָה שֶׁלֹּא אָמַר בְּרוּךְ אַתָּה ה'
יְכוֹל לְחַזֵּר אַף עַל פִּי שֵׁישׁ כְּמֵה שְׁמוֹת וְעֵינֵן סִי רצ"ד וְנִרְאֶה דָּאֵין כְּנֻנְתוֹ עַל זְכָרְנוּ וּמִי
כְּמוֹד דְּבִחְזִירְתוֹ עֲלֵיהֶם אֵין שֶׁם שְׁמוֹת כִּי יֵאֲמַרְזְכָרְנוּ וְכו' מְלֵךְ עוֹזֵר וְכו' וְכֵן מִי כְּמוֹד וְכו'
וְנֵאֱמָן אַתָּה וְכו' אֵלֶּא כְּנֻנְתוֹ עַל וְכַתוּב לְחַיִּים וְכו' שֶׁצָּרִיךְ לֹדַמַר אַחַר כֶּה וִיהִלְלוּ וַיִּבְרְכוּ
וְכו' הָאֵל יִשׁוּעַתְנוּ אֵהָא קֹאֲמַר דָּאֵין חֲשֵׁשׁ וְכֵן רֵאִיתִי לְהֶרֶב מִטָּה אֲפָרִים בְּסִי תַקפ"ב
אוֹת יו"ד שֶׁהֵבִין כֵּן מְדַבְּרֵי הַפְּרִי מְגִדִים (שֶׁם צֵיִן פְּרִי מְגִדִים סִי קי"ד וְהוּא טְעוּת סוֹפֵר)
וְחוֹלֵק עֲלָיו וּפְסִק שֶׁלֹּא יֵאֲמַר וִיהִלְלוּ וְכו' אֵלֶּא כֵיִן שְׁנֻזְכָּר אַחַר שֶׁאָמַר הָאֵל יִשׁוּעַתְנוּ
יֵאֲמַר וְכַתוּב וְכו' בְּנֵי בְרִיתְךָ בְּרוּךְ אַתָּה וְכו' דָּאֲסוּר לְהַזְכִּיר שֶׁם שֶׁלֹּא לְצִנְרָךְ לְכֹן לֹא
יִחַזֵּר לֹדַמַר הָאֵל יִשׁוּעַתְנוּ וְכו' וּמְסִיק דְּבָרֵי הַפְּרִי מְגִדִים בְּצָרִיךְ עֵיוֹן וְלִי הַדָּל נִרְאֶה דָּאֵין
מְקוֹם לְהַצְרִיךְ עֵיוֹן דְּהֵגֵם דְּמַצִּינוּ לְהֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ בְּסִי קי"ד ס"ז שֶׁפֶתַב בְּפִירוּשׁוֹ אֵת
דְּבָרֵי רֵאבֶן"ה דְּמִי שֶׁלֹּא הַזְכִּיר גֵּשֶׁם בִּימוֹת הַגִּשְׁמִים לֹא יִתְחִיל לְרֵאשׁ הִבְרָכָה אַתָּה גְּבוּר
לְעוֹלָם וְכו' דְּהֵי מְזַכִּיר שֶׁם שְׁמִים וְכו' הִנֵּה הֶרֶב מֵאָמַר מְרֹדְכִי שֶׁם אוֹת י"ב הַשִּׁיג עֲלָיו
דָּאֵין בְּזֵה אֲיִסוּר כְּמוֹ שֶׁפֶתַב מְרֹן בְּבֵית יוֹסֵף סִי קכ"ד דְּיְכוֹל אָדָם לֹדַמַר נִסְחָה כָּל הִבְרָכוֹת
עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר בְּלַחֲשׁ חוּץ מִן הַחֲתִימוֹת וְאֵין כְּאֵן מוֹצִיא שֶׁם שְׁמִים לְבִטּוּלָה דְּלֹא מִיִּתְסַר
לְאָדָם שֶׁיִּתְחַנֵּן וְיִחַזֵּר וְיִתְחַנֵּן וְנִסְחָה הִבְרָכוֹת בְּלֹא פְתִיחָה וְנַחֲתִימָה הֵי כְּפִתְחָה בְּעֵלְמָא
וְכֵמוֹ לְדְבָרֵי הַמֵּגֵן אֲבָרְהָם סִי קפ"ח סִי"א שֶׁעַל מֵה שֶׁכַּתֵּב הֶרֶמ"א בְּסִיעִיף ד' גְּבִי שְׁכַח
יַעֲלֶה וַיִּבֹא בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ וְכו' דְּאֶפְשָׁר שֶׁאֵין לְאוֹמְרוֹ בְּתוֹךְ הַרְחָמֵן כְּמוֹ בַּעַל
הַנְּסִים מְשׁוּם דְּבִיעֵלָה וַיִּבֹא יֵשׁ הַזְכָּרַת שְׁמוֹת תְּמָה עַל זֵה דְּאוֹמְרִים כָּל הַיּוֹם תְּחִינּוֹת וַיֵּשׁ
בְּהֵן הַזְכָּרַת שְׁמוֹת וְלָמָּה יִגְרַע זֵה דְּדוֹנְקָא בְּרָכָה לְבִטּוּלָה אֲסוּר וְהַצְרִיךְ עֵיוֹן: גַּם הֶרֶב פֶּתַח
הַדְּבִיר בְּסִי קי"ד אוֹת ד' עֲמַד מִתְמַיֵּה עַל דְּבָרֵי הֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ הַנֵּ"ל וְהַכְרִיחַ מִמֵּה שֶׁפֶתַב
מוֹהַר"ם וְכֵן פֶּסְקוֹ הַפּוֹסְקִים שֶׁם סִיעִיף ט' לֹדַמַר בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח תִּשְׁעִים פְּעֻמִּים
אַתָּה גְּבוּר וְכו' וּמִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ הַטּוֹר שֶׁם דְּמִתְחִיל מִתְחַלֵּת הִבְרָכָה וְכו' וְאֵם הִנֵּה
אֲיִסוּר לֹא הִנֵּה מִתִּיר מוֹהַר"ם לְכַתְחֵלָה וְהֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ עֲצָמוֹ כְּתַב בְּסִי קי"ט דָּאֵם שְׁכַח
הַשְּׁלִיחַ צְבוּר וְלֹא אָמַר עֲנֵנוּ בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא אִם לֹא סֵיִים בְּרַכַּת רַפְּאֵנוּ אוֹמַר עֲנֵנוּ וְאַחַר
כֶּה רַפְּאֵנוּ וְכָל הַסֵּדֵר דְּהָא לִיכָא בְּרָכָה לְבִטּוּלָה הֵרִי דָּאֵף דְּאוֹמַר רַפְּאֵנוּ ה' וְנִרְפָּא אֵין חֲשֵׁשׁ
בְּזֵה וְכַתֵּב שֶׁכֵּן מוֹכַח מְדַבְּרֵי הַמֵּגֵן אֲבָרְהָם בְּסִי תַקפ"ב סִי"א וְהִבִּיא גַּם דְּבָרֵי הַפְּרִי
מְגִדִים הִלְלוּ וְעוֹד הִבִּיא שֶׁהֶרֶב מוֹר וּקְצִיעָה הַקְּשָׁה עַל מוֹהַר"ם הַנֵּ"ל הִיכִי שְׁרִי לֹדַמַר
תִּשְׁעִים פְּעֻמִּים כְּדָרְךָ קְרִיאָתוֹ הָא מְפִיק שֶׁם שְׁמִים לְבִטּוּלָה וְכַתֵּב דְּמִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי
שְׁבָשׁוֹת שְׁאֵלַת יַעֲב"ץ ח"א סִי ס"א דְּכָל מֵאִי דְּקֻשְׁיָא לִיָּה עַל מוֹהַר"ם הוּא דָּאֵיךְ נִתִּיר
לֹדַמַר הַזְכָּרַת ה' מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ שְׁכַחָה דְּשׁוֹכַח קְרוּב לְהִיּוֹת פּוֹשַׁע אֲבָל כָּל שְׁחוֹזֵר מְשׁוּם
שְׁטַעָה וְרוּצָה לְצִאֵת מִן הַסֶּפֶק גַּם הוּא מוֹדָה דְּשְׁרִי יַע"ש שֶׁמִּתְבָּאֵר דְּהָכָא נְמִי אֵין חֲשֵׁשׁ
דָּאֵם מִתְחִיל מוֹכֵל חַיִּים וְכו' כְּמוֹ בְּטַעָה וְלֹא הַזְכִּיר גֵּשֶׁם בִּימוֹת הַגִּשְׁמִים וְנִזְכָּר קוֹנְדָם
שְׁפִיִים הִבְרָכָה שֶׁהִדִּין הוּא שְׁחוֹזֵר לְתַחֲזִילַת הִבְרָכָה אַתָּה גְּבוּר לְעוֹלָם ה' אַף שֶׁהִנֵּה אֶפְשָׁר
לוֹ שֶׁלֹּא לְהַתְחִיל מֵאַתָּה גְּבוּר כִּי אִם לֹדַמַר מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד וְכו' וְעֵינֵן בְּמִשְׁנֵה בְּרוּרָה
סִי קי"ד סִיעִיף ו' בְּבִיאור הַלְכָה שְׁאֵם שְׁכַח לֹדַמַר וְתַן טַל וּמְטָר וְנִזְכָּר קוֹנְדָם שְׁפִיִים הִבְרָכָה

פֶּתַח בְּשֵׁם הַפָּרִי מְגִדִים שְׂיִחְזוֹר לֹאמֵר וְתַן טַל וּמָטָר וְגוֹמֵר עַל הַסֵּדֶר וְכוּ' וְהָרִי שֵׁם מְזַכֵּיר שֵׁם אֵל כִּי אֵל טוֹב וּמְטִיב אֶתְּהָ וּמְבָרֵךְ הַשָּׁנִים וְכֵן מֵה שֶׁפֶּתַח שֵׁם בְּאֵם שְׂכַח עַל הַנְּסִים וְנִזְכָּר קוֹדֵם שְׁסִיִּים בְּרַפְת הַטּוֹב שְׁמָה שְׂיִאמֵר עַל הַנְּסִים וְכוּ' וְיִחְזוֹר וַיֹּאמֶר וְעַל פְּנֵיהֶם וְכוּ' עַל הַסֵּדֶר מִתְבָּאָר דְּאָף שְׂחֻזָּר לֹאמֵר הָאֵל יִשְׁוּעַתֵּינוּ וְכוּ' לִיכָא קְפִידָא דְּאִין חֲשָׁשׁ בְּמָה שֶׁמְזַכֵּיר אֵיזָה שְׁמוֹת כָּל שְׁעוֹשָׂה מִפְּנֵי הַצְּנֻרָה וְאִם כֵּן יֵשׁ לְלַמּוֹד מִזֶּה שְׂדַבְרֵי הָרַב פָּרִי מְגִדִים נְכוֹנִים וְיִכּוֹל לֹאמֵר וְכָתוּב לְחַיִּים וְכוּ' וַיִּהְלְלוּ וְכוּ' דְּלֹא פְּהָרַב מִטָּה אֲפָרִים בְּמַחֲלֵת כְּבוֹד גְּאוֹנוֹ: הֵן אֶמֶת דְּהָרַב עוֹלַת תְּמִיד בְּסִי' קו"ט בְּדִין שְׁלִיחַ צְבוּר שְׂשַׁכַּח לֹאמֵר עֲנֵנוּ וְנִזְכָּר אַחֵר שֶׁהִתְחִיל בְּרַפְת רְפָאנוּ פֶּתַח שְׂאֵם לֹא אָמַר כִּי אִם תִּיבַת רְפָאנוּ יֹאמֵר עֲנֵנוּ וְכוּ' וְאִם כְּבָר הַזְּכִיר הַשֵּׁם (שְׂאֵמֵר רְפָאנוּ ה') כִּינּוֹן שְׁהוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם אִם יִחְזוֹר אִיכָא מִשּׁוּם הוֹצֵאת שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה אֲבָל בְּתִיבַת רְפָאנוּ לְבַד, אִין לְהַחְמִיר וְכוּ' דְּמִתְבָּאָר דְּסוֹבֵר דְּגַם בְּהַזְכָּרַת ה' שְׁלֹא בְּבִרְכָה אִיכָא מִשּׁוּם הַזְכָּרַת ה' לְבִטְלָה אִף כְּבָר פֶּתַח הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר בְּסִי' קו"ט שְׁהָרַב אֵלֵיהּ רַבָּה פֶּתַח עַל זֶה וְזו"ל וְעוֹלַת תְּמִיד הַבֵּין דְּתִיבַת רְפָאנוּ קְאָמַר וְלִיתָא וְכוּ' וְלָכֵן תְּמִיחֵנִי עַל עוֹלַת תְּמִיד שְׂפֶתַח דְּאַחֵר שְׂאֵמֵר רְפָאנוּ ה' אִינוּ חוֹזֵר כְּדִי שְׁלֹא יוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה וְלֹא הַזְכִּיר מְכַל הַפּוֹסְקִים הַנִּזְכָּר מִיַּד וְנִרְאָה דְּאִישְׁתְּמַטִּיטָה וּבְאֶמֶת מִתְשׁוּבַת רַש"ל ס' ס"ג מְשַׁמַּע כְּעוֹלַת תְּמִיד וּמְכַל מְקוֹם דְּעַת רַש"ל בְּטָלָה נֶגֶד כָּל הַגְּדוּלִים הַנִּזְכָּר וְכוּ' וְהָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר צִדָּד לִיִּשְׁבַּח דְּבָרֵי הָרַב עוֹלַת תְּמִיד וְלֹא עָלְתָה לוֹ מֵאַחֵר שְׂדַבְרֵי הֵם אֵלֵיכָא דְּמָרְן וְדְעַת מָרְן מְבוֹאֶרֶת בְּסִי' כַּכ"ד שְׂאִין חֲשָׁשׁ מִשּׁוּם הַזְכָּרַת שֵׁם שְׁמַיִם בְּהַזְכָּרוֹת שְׂפֶתַח הַנְּסוּחַ וְכוּ' וְהִבִּיא שְׁהָרַב בְּהַגָּהַת יֵשׁ נוֹחֲלִין הַתְּרַעַם הַיֵּאָף מְצִאוּ דִּיחֵם וְרַגְלֵיהֶם אוֹתָם הַמְזַמְרִים עִם הַחֲזוֹן בְּתַפְלַת י"ח וְכוּ' וְעוֹד שְׁהָרַב בְּנֵי אֲדָם מְזַכֵּרִים גַּם הַזְכָּרוֹת שְׂבָאֲמַצַּע בְּרַכּוֹת וְגַם פּוֹתְחִים וְחוֹתְמִים עִמָּהֶם חֲתִימַת הַבְּרַכּוֹת וְאִיכָא מִשּׁוּם מוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה וְכָתַב דְּהֵתָם שְׂאֵנִי שְׂאִין שׁוּם צְנֻרָה לְצְבוּר לְסִיֵּעַ בְּאֲמַצַּע הַבְּרַכּוֹת וְלִהְכִי כְּשֶׁמְזַכֵּיר שְׁלֹא לְצְנֻרָה הוּי לְבִטְלָה אֲבָל הֵכָא שְׂחֻזָּר בְּשִׁבִיל עֲנֵנוּ אֲפָשָׁר גַּם הוּא מוֹדָה דְּלִיכָא אִיסוּרָא בְּהַזְכָּרַת ה' שְׂבָאֲמַצַּע הַבְּרַכָּה: וּמִנְהַג פְּשוּט בִּינֵינוּ הַסְּפָרְדִים בְּיָמִים נוֹרָאִים בְּחֻזְרַת הַשְּׁלִיחַ צְבוּר עוֹנִים הָעַם כְּמָה דְּבָרִים שְׂיֵשׁ בְּהֵם שְׁמוֹת וְהֵם כְּבָר אָמְרוּ אוֹתָם בְּתַפְלַת לְחַשׁ פְּגוֹן זְכָרְנוּ לְחַיִּים וְכוּ' לְמַעֲנֵה אֱלֹהִים חַיִּים וְכוּ' כִּי אֵלֵיךְ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מְלֵךְ חַנוּן וְכוּ' וַיִּהְלְלוּ וַיְבָרְכוּ וְכוּ' הָאֵל יִשְׁוּעַתֵּנוּ וְכוּ' וְכִיּוֹצֵא עוֹד בְּתַפְלֵיּוֹת יוֹם הַכִּפּוּרוֹת וְאִין פּוֹצֵה פֶּה עַל אֲזַכְרְתֶּם שְׁמוֹת אֱלֹהֵינוּ וְהִינּוּ וְדָאֵי עַל פִּי דְּבָרֵי מָרְן הַבֵּית יוֹסֵף בְּסִימָן כַּכ"ד דְּכָל שְׁהוּא בְּלֹא פְּתִיחָה וְחֲתִימָה אִינוּ אֵלֵא פְּתִיחָה וְרִשְׁאֵי אֲדָם לְהַתְחַנֵּן וְלְחֻזָּר וְלְהַתְחַנֵּן וְאִין בְּזֶה חֲשָׁשׁ וְאוּלַי דְּחֲשָׁבֵי זֶה קִצַּת צְנֻרָה לְעוֹרֵר אֶת הַצְּבוּר לְכוּיֵן שְׁלֹא לְהַסִּיחַ דְּעַתָּם מִחֻזְרַת הַתְּפִילָה וְכָל שְׂיֵשׁ אֵיזָה צְנֻרָה פְּשִׁטָא שְׂאִין חֲשָׁשׁ בְּהַזְכָּרַת שְׁמוֹת שְׂפֶתַח הַנְּסוּחַ וְהִכִּי נְמִי כְּשֶׁצְרִיךְ לֹאמֵר וְכָתוּב וְכוּ' יְכוֹל לֹאמֵר עַל הַסֵּדֶר כְּפִנְהוּג וַיִּהְלְלוּ וְכוּ' וַיֵּשׁ לְתַמְנָה עַל הָרַב מִטָּה אֲפָרִים שְׂמִדְּבָרֵי שְׂבָסִי תר"ב מוֹכַח דְּנָקִיט דְּבָכִי הָאֵי גּוֹנָא שְׂחֻזָּר מִפְּנֵי אֵיזָה צְנֻרָה אִין חֲשָׁשׁ בְּהַזְכָּרַת שְׁמוֹת שְׂבָאֲמַצַּע הַנְּסוּחַ שְׁהָרִי פֶּתַח שֵׁם בְּסַעֲיָף ח' שְׁלִיחַ צְבוּר שְׂגָמַר גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל וְשַׁכַּח וְלֹא אָמַר עֲנֵנוּ אִף שְׂכָבֵר הַתְּחִיל בְּרַפְת רְפָאנוּ אִם נִזְכָּר קוֹדֵם שְׂחֻזָּר אֶתְּהָ ה' רוֹפֵא וְכוּ' חוֹזֵר וְאֹמֵר עֲנֵנוּ וְכוּ' וְאַחֵר כְּפִי חוֹזֵר וְאֹמֵר בְּרַפְת רְפָאנוּ מִתְחַלְתָּה וְכוּ' וְדְבָרֵי הֵם כְּדַבְרֵי הָרַב בֵּית חֲדָשׁ בְּסִי' קו"ט בְּדִין עֲנֵנוּ וְכָתַמִּיחַת הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר עָלֵינוּ כְּנִזְכָּר לְתַמְנָה לֵן עַל הָרַב מִטָּה אֲפָרִים מְנִיָּה וּבִיָּה כְּמוֹכֵן וְעֵינֵינוּ עוֹד לְהָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר בַּח"ב ס' קצ"ט

דף כ"ב ע"ד בענין אם בהזכרה שבאמצע הגנוסח יש חשש ד) נחלקו הפוסקים בסי' תקפ"ב אי מהני אמירת תשעים פעמים המלה הקדוש המלה המשפט שאם יסתפק אחר כך שלא יצטרף לחזור שהרב מגן אברהם בריש סי' תקפ"ב פתב וז"ל ונראה לי דהכא לא מהני שיאמר תשעים פעמים כמו בסי' קי"ד סעיף ט' (גבי הזכרת טל שאם אומר ברפת אתה גבור וכו' עד מוריד הטל תשעים פעמים משם ואילה אם אינו זכור שהזכיר גשם הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם ואין צריך לחזור ועיין שם בהרמ"א לענין אם אמר תשעים פעמים עד מוריד הגשם) דהכא אינו רשאי לומר ברוך אתה ה' דהני ברכה לבטלה ואם יאמר בלא שם אם כן בתפלה פשיאמר בשם יחזור ללימודו לומר ברוך אתה ה' האל הקדוש הילכה לית ליה תקנתא וגדולה מזו כתב בבית יוסף סי' קי"ד בשם הרד"א עכ"ל וביאר פונתו הרב מחצית השקל (במה שכתב וגדולה מזו וכו') דנהי דלא קיימא לן כהרד"א שהוא חולק על הדין שבסי' קי"ד הנ"ל פינו דליכא שינוי באמירתו תשעים פעמים (בין שמתפלל מתחלת י"ח או מתחלת אתה גבור אין בו שינוי סמוך למשיב הרוח) אבל הכא כולי עלמא מודו דלא מהני פינו דיש שינוי מיד סמוך להמלה הקדוש שמזכיר בתפלה ברוך אתה ה' עכ"ל וכן פירש דבריו הרב לבושי שרד שם ונמצא לפי פירוש זה שפונת ראיתו לא לבד מסברת רבינו פרץ החולק על מהר"ם מאריה דהאי דינא דתשעים פעמים היא אלא לדברי הפל קאמר דהדין נותן דהכא לא מהני וכו' ועם שכוונה זונעלמת מאד בדבריו שכתב וגדולה מזאת כתב הרד"א וכו' אמנם כבר ידוע דרף הרב נקיט נפשיה בקיצר": ומרן חיד"א בברכי יוסף אות ג' הביא דברי הגמגן אברהם וכתב שאין דבריו מוכרחים דמה שכתב הרד"א היינו טעמו של רבינו פרץ שחולק על מוהר"ם ומה הוכח יוכיח מדברי החולק דאימור דלדעת מוהר"ם שפיר דנני אף בזה ואם פה יאמר ברוך אתה השם (לא בהזכרה) האל הקדוש (נראה דצריך להיות המלה הקדוש והרב המגיה לשלמי חגיגה המובא להלן בד"ה וילענין העתיק לשונו ככתבו ולא יעיר שנראה שיש טעות סופר וצריך להיות המלה) תשעים פעמים עביד ומהני אף דאומר השם במקום הזכרה אשר לו רגל על לשונו וכן ראיתי להרב פרי חדש שכתב בפשיטות דמהני עכ"ל על מה שדחה ראית הרב מגן אברהם דמה הוכח יוכיח מדברי החולק וכו' הנה הבאתי דברי הרבנים מחצית השקל ולבושי שרד עביד פריש"א הני מקלי דמר שפונתו שאף דלא קיימא לן ברבינו פרץ מיהו בכי הא לכולי עלמא לא מהני פינו דיש שינוי מיד סמוך להמלה הקדוש ומה שכתב דאם פה יאמר תשעים פעמים ברוך אתה השם (בלא הזכרה) מהני וכו' דמתבאר מדברי קדשו דאמירת השם היא העולה במקום הזכרת ה' והדין נותן לפי דעתו הקדושה דהאומר ברוך אתה השם וכו' הרי הוא כאילו אומר ברוך אתה ה' וכו' ויוצא ידי חובת הזכרת ה' בברכה הנה בשדי חמד בחלק אסיפת דינים מערכת ברכות סי' א' אות י"ג הבאתי מה שכתב הרב דברי מנחם בסי' ד' בשם הרב מר זקנו דאם אומר השם (ברוך אתה השם) אינו יוצא בזה ידי הזכרת ה' בברכה ואנכי ההדיוט כתבתי להוכיח פן מדברי הפוסקים בכמה מקומות וגם הבאתי דברי הברכי יוסף הנ"ל ותמהתי עליו פיענין שם דאסיקנא דאם אומר ברוך אתה השם לא מהני מידי ועוד כתבתי שם דמה שכתב בברכי יוסף שגם הרב פרי חדש כתב בפשיטות דמהני אמירת תשעים פעמים המלה הקדוש הנה אמת שכן כתב הרב פרי חדש אבל אין הכרח בדבריו שפונתו שיאמר תשעים פעמים ברוך אתה השם המלה הקדוש

כדאמר מר מרן חיד"א דאימור דכוננתו שיאמר תשעים פעמים המלה הקדוש לבד בלא אמירת ברוך אתה וכו' אבל לומר ברוך אתה השם המלה הקדוש גם הרב פרי חדש יסב"ר ול"ו ידע דלא מהני משום שאחרי כן יאמר בתפלתו גם פן ברוך אתה השם המלה הקדוש ואינו יוצא בזה ידי הזכרת ה' בפרכה וראיתי עתה שגם הרב פרי מגדים באשל אברהם הבין בכוננת הרב פר"ח שאומר ברוך אתה השם וכו' שכתב וז"ל ועיין פרי חדש משמע דמהני תשעים פעמים כשאומר פאן והיינו כשאמר ברוך אתה השם המלה הקדוש עכ"ל ואנכי לא ידעתי מנא ליה לפרש פן: ועוד יש להעיר בדברי מרן חיד"א דאמירת השם (בלא הזכרה) מאן דכר שמה בדברי הרב מגן אברהם דלפי הנראה כוננת הרב היא לשלול דלא נימא דיכול למקן גם בהמלה הקדוש והוא לומר תשעים פעמים המלה הקדוש לבד או לומר תשעים פעמים ברוך אתה (בלא השם ובלא הזכרת ה') המלה הקדוש ודחה זה דיש לחוש וקרוב לנדאי שבאמירתו בתפלתו שאז צריך לומר ברוך אתה ה' יחזור להרגלו שבהזכירו ה' אומר האל הקדוש ומאי אהני ליה אמירתו תשעים פעמים המלה הקדוש בלא הזכרת ה' דאפתי איפא למיחש דכשיבא לומר בהזכרה ברוך אתה ה' יאמר כהרגלו האל הקדוש ולא היתה כוננתו לשלול שלא יתקן לומר ברוך אתה השם כמו שנראה שהבין בכוננתו מרן חיד"א: ובשלחן ערוך הרב החסיד מוהרז"ש כתב, בסימן תקפ"ב סעיף ג' אם אמר תשעים פעמים בא"י המלה הקדוש או בא"י המלה המשפט ואחר כך נסתפק בתפלתו אם אמר המלה הקדוש אף על פי כן צריך לחזור לראש לד"ה ואינו דומה למה שנתבאר בסי' קי"ד דכאן פיון שאינו רשאי לומר השם בקריאתו משום ברכה לבטלה אם פן בתפלה כשאומר השם בקריאתו הוא חוזר ללימודו לומר האל הקדוש עכ"ל ודברים פכתבם משוללים הבנה לדעתי העניה דהנה פתרון מלת בא"י משמע שהוא ברוך אתה ה' (בהזכרה) והיינו דנקט האי דינא בלשון דיעבד משום דלכתחלה נדאי אסור לומר פן וכיון דמיררי בהכי אם פן זה שאמר פן תשעים פעמים ברוך אתה ה' (בהזכרה) המלה הקדוש הרי הרגיל עצמו לומר פן וגם בתפלתו יאמר פן ולמה לא עלתה לו ונהרי תקנתו מקלקלתו שבמה שקלקל למר (שלא כדיון) תשעים פעמים בא"י בה מתקן על להבא ולולא דמיסתפינא אמינא דיש טעות בדברי הרב ואות יו"ד שבמלת בא"י תיירה וכנטולה דמיא וכוננתו שאם אמר תשעים פעמים ברוך אתה המלה הקדוש וכן בהמלה המשפט אין בזה שום תקנה משום שבתפלתו בהזכירו את ה' יחזור להרגלו לומר האל הקדוש וקצת קשה אמאי נקיט האי דינא בלשון דיעבד ולא כדאמר מר מאריה דאברהם מנן הוא מאריה דהאי שמעתתא והכי נקטה הרב חיי אדם בהלכות תפלה פלל כ"ד אות יו"ד אם מסופק וכו' חוזר לראש ואין שייך פאן תקנה הנ"ל שיאמר תשעים פעמים פי איך יאמר הברכה עכ"ל והוא מכונן בלשון המגן אברהם: ולענין דינא אף שמפונרש בדברי מרן חיד"א דגם לענין המלה הקדוש איתא לתקנתא דתשעים פעמים וכן דעת מרן הפרי חדש הנך רואה שהרבנים טובים השנים מוהרש"ז וחי' אד נמשכו אחר סברת הרב מגן אברהם גם הרב שלמי צבור בקונטרס שלמי חגיגה ד' ש"ו ע"א העתיק דינו של המגן אברהם והרב המגיה שם הזכיר דברי הפרי חדש וברפי יוסף והעלה לדינא פדעת הרב מגן אברהם דאין בזה תקנה וכן כתב בשמו הרב שערי תשובה בריש סי' תקפ"ב גם בספרו מטה אפרים לא סמך לפסוק דמהניא האי תקנתא אלא דחייש מיהא להאי סברא שאחר שכתב בסי' תקפ"ב סעיף ז' דאמירת

תשעים פעמים אין מועיל פאן לפי שאין יכול לומר ה' לבטלה בעת חזרתו התשעים פעמים וכשיזכיר ה' יחזור ללימודו סגים ונראה שאם אמר תשעים פעמים ברוך אתה השם המלה הקדוש אם עכשיו מסופק יתפלל שנית דרך נדבה לפי שיש אומרים שבוזה אין צריף לחזור לראש עכ"ל ושם בקונטרס אלף למטה פתב על זה עיין בשלמי חגיגה שגם בזה חוזר לראש עכ"ל וקצת נראה מדבריו שאם ברי לו שאמר המלה הקדוש אף שאמר פדרף שהרגיל עצמו בהתשעים פעמים ברוך אתה השם המלה הקדוש מהני ואין צריף לחזור פלל וכבר פתבתי למעלה (בד"ה ופרן חיד"א) דאמירת השם במקום הנפרה לאו פלום היא והרב זכור לאברהם בסי' תקפ"ב העתיק הספמת הרב בשלמי חגיגה הנ"ל משמע קצת דנקיט הכי ונראה שפן דעת הרב בית עובד שבדיני הנפרת הגשם וכו' פתב תיקון זה דאמירת תשעים פעמים ואילו בדינים אלו לא פתבו פלל: ומפלל הדברים שבהשטות לספר מועד לכל חי למרן החבי"ף המובאות בספרו לב חיים ח"ב מתבאר יפה יפה שדעתו מספמת לסברת הרב מגן אברהם דלא מהני בזה אמירת תשעים פעמים והוא שבדף קנ"ו ע"א הובאו דברי הרב מוהר"ר יעקב רוקח שכתב ונ"ל עוד פתוב למר בסי' ט' אות כ"ח אם שכח וכו' ותשעים פעמים לא מהני וכו' וכיין שרו"מ הולך אחרי ארי דבי עילאי הגאון חיד"א הרי פתב בברכי יוסף דמהני עכ"ל והוא השיבו לזה שם בע"ב ונ"ל על עגנון ז' פעמים וכו' פמדומה שלא נמצא אתו ספר שערי תשובה שציניתי שם דכבר הביא להברכי יוסף ושוב הביא להרב ב"ח (צריף להיות ש"ח ופתרונו שלמי חגיגה) דהעיקר פהרב מגן אברהם וגם שהגאון פרי מגדים הסכים פהמגן אברהם פאשר ציינתי שם ואם פן בדבר זה אין דברי הברכי יוסף מוכרחים דהוא דחזיה בפעלמא ולא הביא ראיה ברויה ונגד זה מצינו אשלי רב רב רב דחלקו בפירוש ואמרו דלא מהני שמא יפגע בברכה לבטלה או שלא יאמר ברכה פתקנה בהא נקטינו פנומייהו וכו' ימצא בכמה דברים שאין אנחנו הולכים אחר דברי הרב חיד"א עכ"ל הרי שדעת מרן האחרון חבי"ף מספמת דלא מהני פאן אמירת תשעים פעמים איברא דמה שכתב שדעת הגאון פרי מגדים מספמת לדעת הגאון מגן אברהם אם פונתו למה שכתב באשל אברהם בריש סי' תקפ"ב איני רואה בענייני שום הכרע בדבריו לעגנון דינא פמו שיראה הרואה: וראיתי בשו"ת מוהר"ם מרוטנבורק האחרונים שנשאל הגאון בסי' ט"ז אם יתכן תקנה זו גבי המלה הקדוש וכתב דלכאורה ממה שלא פתבו הפוסקים תקנה זו דאמירת ז' פעמים פדין זה נראה פהמגן אברהם דהכא לא מהניא משום שאינו יכול להזכיר ה' לבטלה ואין להקשות דעל פל פנים הנה להם לומר הדין באם אמר ז' פעמים ברוך אתה ה' (פקריאתו) דמהני דלאו ברשיעי עסקינו ולכן סמכו שמוכן מההיא דסי' קי"ד אבל לכתחלה אין בזה תקנה שוב פתב שבדברי המגן אברהם שאינו יכול לומר בהזכרה משום דהוי מזכיר שם שמים לבטלה צריכים עיון שהרי גם בההיא דסי' קי"ד איפא הנפרת ה' שאומר ז' פעמים אתה גבור לעולם ה' וכו' וגם בהזכרת השם בלבד בלא ברכה איפא איסורא דהנפרת ה' פמבואר בטורי זהב ומגן אברהם בסי' תרכ"א גבי לומר לה' חטאת ובעל פרחין לומר דטעם ההיתר התיך הוא משום שאין איסור הנפרת ה' אלא פשמזכיר ללא צורך שפן הוא משמעות הפתוב לא תשא את שם ה' לשוא ולשוא היינו פחנמ ללא צורך פלל פמו שבועת שוא נשבע לשנות את הדיוע אבל הכא פונתו לכבוד שמים להרגיל לשונו פדי שלא יבא לידי ברכות לבטלה פנדאי מותר ואין להקשות דהכי

לְיִשְׁתָּרִי עֲתָה מִפְּנֵי הַסֶּפֶק (שְׁמָא יָבֵא לְיַדֵּי בְּרָכוֹת לְבִטְלָה) וְאִין סִפְק מוֹצִיא מִיַּדֵּי וְדַאי וכו' דְּכִינּוּן שְׁעוּשָׁה לְכַבּוּד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ (לְהַרְגִּיל לְשׁוֹנוֹ וכו') אִין פֶּאן סָרְף אִיסוּר לֹא תִשָּׂא וְעוֹד שְׁקָרוּב לְוֵדַאי שְׁיִשְׁכַּח דְּחֻזְקָה מַה שְׁרָגִיל הוּא מְזַכֵּיר וְאִפְשָׁר שְׁיִשְׁכַּח פְּמָה פְּעָמִים וְיִצְטָרֵף פְּמָה תְּפִלוֹת וכו' וְהִכְרִיחַ כֵּן דְּכִשְׁעוּשָׁה לְצוּרָה מְצֻנָה אִין בּוֹ סָרְף אִיסוּר לֹא תִשָּׂא מִדְּשָׁרֵי לְלַמֵּד הַבְּרָכוֹת לְתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַרְמְב"ם בְּרֵאשׁוֹן מְהֵלְכוֹת בְּרָכוֹת אֶף דְּסוּבֵר דְּאִיכָא לֹא תִשָּׂא אֶף בְּמִבְרַךְ בְּרָכָה שְׁאִינָה צְרִיכָה וְכָל שְׁפִן לְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת דְּלֹא תִשָּׂא לִיכָא בְּבְרָכָה שְׁאִינָה צְרִיכָה אֲלֵא אִיסוּר דְּרַבְּנָן וְכִי הִיכִי דְּשָׁרֵי לְלַמֵּד לְתִינוּקוֹת וְהִכְרִיחַ דְּלִמּוּד לְתִינוּקוֹת שְׁאֵמַר הַרְמְב"ם הַפְּנֻנָה שְׁאֵף שְׁיִוְדְעִים קְרִיאַת הַשֵּׁם רַק שְׁאִינָם יוֹדְעִים סֵדֶר הַבְּרָכָה מְוֹתֵר לְלַמֵּד מִשׁוּם שְׁאֵם יִרְצוּ לְלַמֵּד סֵדֶר הַבְּרָכָה בְּלֹא הַזְכָּרַת הַשֵּׁם יֵאמְרוּ כֵּן גַּם בְּשִׁעָה שְׁצָרִיכִים לְבָרַךְ וְכִסְבַּרְתָּ הַמְּגַן אַבְרָהָם הֵכָא נְמִי לְהַרְגִּיל לְשׁוֹנוֹ מְוֹתֵר דְּמַה לִּי מִפְּנֵי הַתִּינוּקוֹת וְמַה לִּי מִפְּנֵי הַגְּדוּלִים כְּדִי לְהַרְגִּיל לְשׁוֹנוֹ וְלִכְּוֹן מְוֹתֵר לְהַזְכִּיר ה' לֹמַר צ' פְּעָמִים עִם הַשֵּׁם כְּדַעַת הַפְּרִי חֲדָשׁ שֶׁלֹּא כְּדַעַת הַמְּגַן אַבְרָהָם: שׁוֹב כָּתַב דְּהֵכָא לֹא מְהֵנֵיא הֵךְ תִּשְׁתַּמְּתָא מִשׁוּם דְּדוֹקָא גְּבִי הַזְכָּרַת מְשִׁיב הַרוּחַ דְּלֹא תִצָּא שׁוֹם תִּשְׁלָה מִחֲמַת הַאי תִּשְׁתַּמְּתָא כְּתַבּוּ הַפּוֹסְקִים תִּשְׁתַּמְּתָא זֶה דְּאִין לְחֹוֹשׁ שְׁמָא יִרְגִּיל עֲצָמוּ בְּזַה וְיֵאמַר כֵּן גַּם בְּקִיץ וְיִצְטָרֵף לְחֻזּוֹר וְלְהַתְּפַלֵּל מִשׁוּם דְּבִלְאוּ הִיכִי הִרִי מְרָגִיל עֲצָמוּ בְּכָל יְמוֹת הַחֻזְרָה אֲבָל בְּמִלְךְ הַקְּדוֹשׁ אִם לֹא יִרְגִּיל לְשׁוֹנוֹ עַל יְדֵי תִשְׁתַּמְּתָא זֶה אִין פֶּאן חֲשַׁשׁ תִּשְׁלָה עַל לְהַבָּא וְאִם יַעֲשֶׂה תִשְׁתַּמְּתָא הַנָּ"ל יִרְגִּיל עֲצָמוּ וְיֵאמַר כֵּן גַּם אַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים וְהַדִּין נוֹתֵן דָּאִם בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה אֲמַר הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ צְרִיף לְחֻזּוֹר לִכְּוֹן אִי אִפְשָׁר בְּתִשְׁתַּמְּתָא זֶה וְהַפְּרִי חֲדָשׁ דְּסוּבֵר דְּמַהֲנֵי תִשְׁתַּמְּתָא זֶה הוּא מִשׁוּם דְּסוּבֵר דָּאִם בְּעֵלְמָא אֲמַר הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ אִינוּ חוֹזֵר וְנֵהִי דְּאִנּוּ נְמִי נְקַטִּינוּ הִיכִי דְּמִי יִקַּל רֵאשׁ נֶגֶד כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וּפְרִי חֲדָשׁ דְּסוּבְרֵי דְּאִינוּ חוֹזֵר) מְכָל מְקוֹם לְכַתְּחֵלָה וְדַאי צ"ל ה"מ וְה"ק (צ"ל הָאֵל הַקְּדוֹשׁ וְלִכְּוֹן יֵשׁ לֹמַר דְּלֹא מִיקְרִי תוּ תִשְׁתַּמְּתָא וְהוּי כְּמִזְכִּיר בְּרָכָה לְבִטְלָה אֵלּוּ תוֹרָף דְּב"ק: וְהֵנָּה מַה שֶׁפָּתַח לְהִכְרִיחַ דְּלֹא פְּהֵרַב מְגַן אַבְרָהָם מִמַּה שְׁאִוְמְרִים אֲתָה גְּבוּר לְעוֹלָם ה' וכו' עֲלָה עַל דַּעַתִּי לֹמַר דְּהַמְּגַן אַבְרָהָם סוּבֵר דְּגַם שֵׁם אִינוּ מִתְּחִיל מֵאֲתָה גְּבוּר וכו' רַק אֹמַר מְחִיָּה מִתִּים אֲתָה רַב לְהוֹשִׁיעַ וכו' אֲלֵא שְׁאִין כֵּן מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים אֲלֵא מִשְׁמַע מִדְּבָרֵיהֶם דְּמִתְּחִיל מֵאֲתָה גְּבוּר וכו' וְכֵן הוּא לְשׁוֹן הַטּוֹר שְׁמוֹהֵר"ם הִיָּה אֹמַר בְּרַכַּת אֲתָה גְּבוּר עַד מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם וכו' וּמְכָל מְקוֹם נִרְאָה דְּאִינוּ דוֹמָה לְאֹמַר בְּרוּךְ אַתָּה ה' שְׁבֻזָּה הוּא שְׁיִשׁ חֲשַׁשׁ שְׁמִזְכִּיר הַשֵּׁם לְבִטְלָה אֲבָל בְּמַה שְׁאֹמַר אִיזָה שֵׁם דְּרָף שְׁבַח שֶׁלֹּא בְּמִטְבַּע בְּרָכָה אִין חֲשַׁשׁ שְׁהִרִי מִי שְׁטַעָה וְהַזְכִּיר גֶּשֶׁם בִּימּוֹת הַחֲמָה כְּתַבּוּ הַפּוֹסְקִים שְׁאֵם נִזְכֵּר עַד שֶׁלֹּא סִיִּים הַבְּרָכָה חוֹזֵר לְאֲתָה גְּבוּר מִשׁוּם שְׁאֵם יִחְזוֹר לְמַכְלָל חַיִּים וכו' אִין בְּזַה הִיָּכֵר שְׁמִבְטַל מַה שְׁהַזְכִּיר גֶּשֶׁם וכו' וְאִם הִיָּה אִיזָה פְּקוּיֹק בְּמַה שְׁאֹמַר אֲתָה גְּבוּר לְעוֹלָם ה' הִיָּה לְהֵם לְתַמְנָן שֶׁלֹּא יִחְזוֹר לְתַחֲלַת הַבְּרָכָה כִּי אִם לְרַב לְהוֹשִׁיעַ וּמוֹרִיד הַטַּל וכו' שְׁבֻזָּה יֵשׁ הִיָּכֵר (עֵינָן בַּש"ע הֵרַב מוֹהֵר"ש ס' קי"ד אוֹת ד' וְחַיִּי אָדָם כָּלֵל כ"ד אוֹת ו') אֲלֵא וְדַאי מוֹכַח דְּאִין זֶה דוֹמָה לְאֹמַר בְּרוּךְ אַתָּה ה' עֵינָן לְעֵיל בְּסִי' זֶה אוֹת ג' וְשֵׁם הַבְּאֲתִי שְׁעַל מַה שֶׁפָּתַח הַרְמְב"א בְּסִי' קפ"ח סְעִיף י"א שְׁאֵם לֹא הַזְכִּיר יַעֲלָה וְיָבֵא בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ וְחוֹל הַמוֹעֵד בְּבְרַכַת הַמְּזוֹן דְּאִינוּ חוֹזֵר דְּגַם בְּתוֹף הַרְחַמֵּן אִינוּ יְכוֹל לְאֹמְרוֹ (כְּמוֹ שְׁעוּשִׁים בְּעַל הַנְּסִים) מִשׁוּם שְׁיִשׁ בּוֹ אֲזַכְרוֹת וכו' תִּמָּה הֵרַב מְגַן אַבְרָהָם מִמַּה שְׁאֹמְרִים כָּל הַיּוֹם תַּחֲנִינוֹת שְׁיִשׁ בְּהֵן הַזְכָּרוֹת שְׁמוֹת וְלָמָּה יִגְרַע זֶה דְּדוֹקָא בְּרָכָה לְבִטְלָה אִיסוּר וְהַצְרִיף עֵינָן

עי"ש אלמא שדעת הרב מגן אברהם מבוארת שיש לחלק בין לומר ברוך אתה ה' להזכיר שם באמצע הנוסח ואם פן לפי שיטתו אין הכרח מאמירת אתה גבור וכו' שיהא מותר גם כן לומר תשעים פעמים ברוך אתה ה' (בהזכרה) כמו שמוותר לומר תשעים פעמים אתה גבור לעולם ה' משום שיש הבדל רב ביניהם פאמור: גם מה שהבין מדעת הרב פרי חדש במה שכתב דמהני לומר תשעים פעמים המלה הקדוש שפונתו היא שיאמר תשעים פעמים ברוך אתה ה' (בהזכרה) לדעתי הענייה אינו מוכרח שזו היא פונתו אלא פונתו שיאמר תשעים פעמים המלה הקדוש לבד ולא חניש לשמא פשיבא לומר בתפלה ברוך אתה ה' יאמר האל הקדוש פהרגלו אבל נדאי לא יתיר הרב פרי חדש לומר תשעים פעמים ברוך אתה ה' המלה הקדוש שאם פה היתה דעתו בנדאי הנה צריך לפרש דבריו דמסתמא אין בנו פח לחדש היתר גדול כזה מפני התיקון לשמא ישפח דאף לפי דעת הגאון שמדמה האי מילתא להיתר דתינוקות שמלמדים להם הברכות וכו' כנו"ל מפל מקום אינו היתר פשוט ומפונרש שלא יצטרך הרב פרי חדש לבארו אלא נדאי אין פונתו אלא שיאמר תשעים פעמים המלה הקדוש לבד ועל כל פנים גם על אופן זה יש להקשות כקושית הגאון מהר"ם הנ"ל דכשירגיל לומר פן יאמר גם אחר יום פפור פן ואף שדעת הרב פרי חדש היא שאם בשאר ימות השנה חתם המלה הקדוש יצא מפל מקום לכתחלה צריך לומר האל הקדוש ואיך נתקן לו דבר שיבא לומר אחר פה מה שאינו נכון לאמרו לכתחלה ולכל הדברות גם דעת הרב מוהר"ם הנ"ל מסכמת לדעת פלהו רבנו בתראי עליונים למעלה דליתא לתקנתא דתשעים פעמים בהמלה הקדוש ובהמלה המשפט: ומה שסובר הגאון דאם בשאר ימות השנה חתם בהמלה הקדוש המשפט הדין נותן דצריך לחזור לולא דמי יקל ראשו וכו' עיין לקמן אות י"ג: וראיתי בספר מים חיים להגאון מוהר"ך ראפפורט שכתב בסי' כ"ב אות יו"ד ונ"ל ועיין במגן אברהם ופרי חד מה שכתבו דאי מהני בזה אמירת תשעים פעמים בלא הזכרת השם גם מספיקנא טובא בהני אמירת תשעים פעמים אם טעה בנתיים לומר כמו שרגיל מכבר אם צריך מחדש להרגיל את עצמו תשעים פעמים בלי שום הפסק כלל ועיין בסי' תכ"ב לענין אם מסופק אם הזכיר יעלה ויבא בר"ח ובמגן אברהם שם ובאליהו רבה סי' קי"ד עכ"ל ואין להכריח מזה דנקיט כדעת הרב פרי חדש דמהני אמירת תשעים פעמים בזה ואהכי מספקא ליה אם הפסיק בטעות בנתיים אם סתר את מנין הראשון דיש לומר דכונתו להסתפק לדעת מאן דסבר דמהני ואי נמי אפשר דאליבא דכולי עלמא מספקא ליה לא להמלה הקדוש אלא לענין מוריד הגשם דמהני תשעים פעמים אם מבטל הפעם שבטעות את הראשונים אבל לענין המלה הקדוש אין הכרח דסובר דמהניא תקנתא דתשעים פעמים ואפשר דסובר כדעת כל רבני האחרונים הנ"ל דבהמלה הקדוש ובהמלה המשפט לא מהניא האי תקנתא כלל: והנה הגאון חתם סופר בסי' כ' יצא לידון בדבר חדש בעיקר תקנה זו שהמציא מוהר"ם להרגיל לשונו כדי שלא יצטרך לחזור אם יסתפק אחר פה דלא סגי בתשעים פעמים (כמו שכתוב בשלחן ערוך סי' קי"ד סעיף ט' וכן תפסו כל האחרונים) ותורה דברי קדשו הוא שהביא מה שאמרו בירושלמי ריש תענית אמר ר' יוחנן כל שלשים יום תזקה מה שהוא למוד הוא מזכיר וכתבו בהגהות מיימוניות בעשירי מהלכות תפלה אות ח' דמוהר"ם הנה אומר שהרוצה שלא יחזור על הספק יאמר כל פה פעמים אתה גבור עד מכלכל חיים כמו שיש בשלשים יום וכתב שדקדק לומר

כל כּוֹפְעֵמִים וְלֹא כָתַב תּוֹשָׁעִים פְּעָמִים וְכֵן דִּקְדַּק מְגַן אַבְרָהָם כִּי מֵה טַעַם יֵשׁ לְשִׁיעוֹר הַזֶּה בְּשִׁלְשִׁים יוֹם וְנִקְא לְכַף צָרִיף לֹמֵר דְּדַבְרֵי ר' יוֹחָנָן בְּנוֹיִים עַל מֵאֵי דְאִמְרִינָן בְּתַגְיָגָה ט' ע"ב אֵינּוּ דוֹמָה שׁוֹנָה פְּרָקוּ מֵאָה פְּעָמִים לְשׁוֹנָה פְּרָקוּ מֵאָה וְאֶחָד וְכֵן הוּא מְפֹרָס וּמְקוֹבֵל שֶׁהַשׁוֹנָה מֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד לֹא בְמַהֲרָה הוּא שׁוֹכַח וְיֵשׁ לֹמֵר דְּהִירוּשְׁלָמִי קָאֵי בְּפִסְחָא וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ שְׁעוֹשִׁים שְׂמֵנָה יָמִים וּר' יוֹחָנָן הֵיךְ דָּרְפּוּ לֹמֵר הֲלִכָה לְתַלְמִידִים הַלּוֹמְדִים לְפָנָיו שְׁהִיוּ מְחוּצָה לְאֶרֶץ פְּדֻכְתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּשַׁבַּת דָּף ט' ד"ה הָא לָן וְאִם פֶּן הָיוּ שְׂפִיר מֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד דְּהָא בְּשִׁלְשִׁים יוֹם יֵשׁ תּוֹשָׁעִים תְּפִלוֹת שְׁחֲרִית מְנַחֶה עֲרַבִית צָא מֵהֶם שְׂתִים דְּעֲרַבִית וְשְׁחֲרִית יוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח שֶׁהוּא בְּמִנְיָן שְׁלִשִׁים יוֹם וְאִין מְזַכְרִין בּוֹ אֲלֵא מִמוֹסָף וְאֵילָף פָּשׁוּ פ"ח פְּעָמִים וְשְׂמֵנָה מוֹסָפִים דְּשְׂמֵנָה יָמֵי הַפֶּסַח וְעוֹד שְׁלִשָּׁה מוֹסָפִים שֶׁל שְׁלִשָּׁה שַׁבָּתוֹת שְׂמֵאָסְרוּ חַג הַפֶּסַח עַד ט"ו אֵייר וְשְׂתֵי תְּפִלוֹת מוֹסָף דְּשְׁנֵי יָמִים רֵאשׁ חֲדָשׁ אֵייר הָיוּ לְהוֹי"ג מוֹסָפִים וְעַם הַשְּׂמֵנָה וְשְׂמֵנִים הַנֶּ"ל עוֹלָה מֵאָה וְאֶחָד תְּפִלוֹת וְאִם פֶּן פִּינָן שְׂכָבֵר הַזְּכִיר מֵאָה וְאֶחָד פְּעָמִים שׁוֹב אֵינּוּ שׁוֹכַח עַד שְׁיַחְזוֹר אַחַר כֶּף בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים וְיִזְכִּיר מֵאָה וְאֶחָד פְּעָמִים הַגְּשָׁם וְהָא דְלֹא יְהִיב הִירוּשְׁלָמִי זְמַן לְצֵאת מִיַּדִּי סֶפֶק בְּהַזְכָּרַת גְּשָׁם שְׂבִימּוֹת הַגְּשָׁמִים הַמְתַּחִיל בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל חַג הַיָּינוּ מִשׁוֹם דָּשָׁם אֵין מְחֻזְרִין מִסֶּפֶק פִּינָן שְׁלֵמוֹד לֹמֵר ט"ל וְכַדְכָתַב הַר"ן בְּפֶרֶק קַמָּא דְתַעֲנִית וּמְבוֹאֵר בְּבֵית יוֹסֵף ס' תְּקו"ד (קו"ד) וְאִם פֶּן לְפִי זֶה לְדִידָן שְׂאִין מְזַכְרִין טל בִּימּוֹת הַחֲמָה אִם פֶּן בְּהַזְכָּרַת גְּשָׁמִים לֹא סָגִי בְּשִׁלְשִׁים יוֹם אֲלֵא צָרִיף כֹּל כֶּף תְּפִלוֹת שְׁיַעֲלָה לְמֵאָה וְאֶחָד פְּעָמִים וְכֵן הַרוּצָה לַעֲשׂוֹת כְּמַהֲרָ"ם צָרִיף לְאֹמְרוֹ מֵאָה וְאֶחָד פְּעָמִים וּבְהַגָּה ס"מ"ק וְכֵן בְּטוֹר אֲנֹרַח חַיִּים כְּתוּב תּוֹשָׁעִים פְּעָמִים וְהוּא שְׁלֵא בְּדַקְדוּק וְעֵינָן מְגַן אַבְרָהָם שֶׁם ס"ק י"ב אֶפְשָׁר גַּתְּפוּנָן לְמָה שְׂכַתְּבִיתִי וְכֵן אֲנִי מוֹרָה לְכַתְּחִילָה לְאֹמְרוֹ מֵאָה וְאֶחָד פְּעָמִים אֲמַנָּם בְּדִיעֵבַד מִי שְׂאֵמֵר רַק תּוֹשָׁעִים פְּעָמִים וְשׁוֹב גְּסַתְּפִיק אִם אֲמַר מְשִׁיב הַרוּחַ אוֹ לֹא אֵין בְּיַדִּי לְפָסוּק שְׁיַחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל נֶגֶד מְשַׁמְעוֹת הַשְּׁלַחֲוֹן עָרוּף וְרַמ"א פִּינָן דְּלֹא מְצַתִּי לִי חֶבֶר בְּדָבָר וּמְפַל מְקוֹם גְּרָאָה לִי שֶׁהַנִּיחוֹ לִי מְקוֹם מִן הַשְּׂמִים עַכ"ל הַטְּהוֹר: וְאֲנִכִי הַהֲדִיּוֹט זֶה לִי יוֹתֵר מְשִׁלְשִׁים שְׁנָה אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי לְפַקְפֵּק בְּדַב"ק בְּזֶה וְנִדְפַס בְּסַפֵּר אוֹר לִי (שְׁיַצָּא לְאוֹר הַדְּפוּס בְּשַׁנַּת תַּרל"ג) בְּס' קו"א וְעַתָּה אֲנִכִי הַרוּאָה לְרַבְּנָן קַדִּישִׁי מְגֹאוּנִי דוֹרְנוּ יצ"ו בְּסַפְרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים שְׁנִדְפְּסוּ אַחֲרֵי כֵן וְהֵם מְשַׁנָּה בְּרוּרָה וְאַרְחוֹת חַיִּים (הַחֲדָשׁ) שְׁהִבִּיאוּ תוֹרָף דְּבָרֵי הַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר בְּשִׁתִּיקָה (גַּם אֲשׁו"ר נִלְוָה בְּמִגִּינֵי אֶרֶץ שְׁנִדְפְּסוּ בְּלַעֲמֵבְרַג (שְׁנַת שְׁעָרֵי חֲקָמָה לַפ"ק) שְׂבָסִי קו"ד הִבִּיאוּ תוֹרָף דְּבָרֵי תְּשׁוּבַת חֲתָם סוֹפֵר הַנֶּ"ל עי"ש) וְקִים לִי בְּגוֹנוּיָהוּ שְׂסַפֵּר אוֹר לִי אֵין נִמְצָא בְּמַחֲצָתָם (שְׁלֵא גַתְּפִשֵׁט בְּמִקּוֹמוֹת אֵלוֹ) וְאוּלֵי אִם הָיוּ רוֹאִים דְּבָרִים שְׂבַכְתָּב הָאֲמוּרִים שֶׁם הָיוּ מְסַכְּמִים לְדַעֲתִי הַעֲנִיָּה לְכֵן אֲבֵא בְּמַגְלַת סֵפֶר מֵה שְׂכַתּוֹב שֶׁם וְהַמְעַיִן יִבְחַר וְאֵלָה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי עַל דְּבָרֵי הַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר שְׁלִקוּצָר דַּעֲתִי אֶף כִּי דְבַר גְּדוֹל דְּבַר וְדְבָרֵי חֲדִים מְזַהֵב וּמְפֹז נְחֻמְדִים מְפַל מְקוֹם בְּמַחֲלֵל כְּבוֹד גְּאוּנוֹ אִיכָּא לְמִישְׁדֵי נְרָא דְמָה שְׂכַתְּבִי שְׂדְּבָרֵי הֵם נֶגֶד מְשַׁמְעוֹת דְּבָרֵי הַשְּׁלַחֲוֹן עָרוּף וְהַרַמְ"א וְכּוֹנְתוֹ לְפִי הַנִּרְאָה הִיא דָּאָף שְׂבַשְׁלַחֲוֹן עָרוּף כְּתוּב מְפֹרָשׁ תּוֹשָׁעִים פְּעָמִים יֵשׁ לֹמֵר שֶׁהוּא שְׁלֵא בְּדַקְדוּק וְכִמוֹ שְׂכַתְּבִי עַל הַפְּתוּב בְּהַגָּה ס"מ"ק וּבְטוֹר תּוֹשָׁעִים פְּעָמִים שֶׁהוּא שְׁלֵא בְּדַקְדוּק וְלָכֵן כְּתַב שְׂאִין כָּאֵן אֲלֵא מְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן הַשְּׁלַחֲוֹן עָרוּף וְהַרַמְ"א לְפִי שְׂאִינוֹ מְוַכְרַח כְּאֲמוּר וְהָא תִּינַח אִם אֵין לָנוּ הַכְּרַח הַיְפָף פִּירוּשׁוֹ מְמַקּוֹם אַחַר אֲבָל כְּנִרְאָה מְדַבְרֵי רַבִּינוּ הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן מְתַבָּאָר

יָפָה הַיָּפֶה פִּירוּשׁוֹ וְהוּא שְׁכַתְבֵי בְּסִי' כ"ה וְז"ל הָא דְאָמְרִינָן בְּמַגִּילָה דְּף כ"ד ע"ב פֶּהוּ
שֵׁישׁ לֹו מוּמִין בְּעֵינָיו וּבִיָּדָיו לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו וְאִם דִּשׁ בְּעֵירוֹ מְוֹתֵר אֵיזָה שְׁעוֹר יִשׁ
בְּדָבָר שְׁנִקְרָא דִּשׁ בְּעֵירוֹ תְּשׁוּבָה יִרְאֶה דָּאִם שָׁהָה בְּעֵיר שְׁלִשִׁים יוֹם נִקְרָא דִּשׁ בְּעֵירוֹ
דְּלָקַל מִיָּדֵי דְתַלְי בְּהַרְגָל סְגִי בְּשִׁלְשִׁים יוֹם כְּדָא שְׁכַתְבֵי גַבִּי הַזְּכָרָת מְשִׁיב הָרוּחַ וּמֹרִיד
הַגְּשָׁם דְּאָמְרִינָן בִּירוּשְׁלָמִי כָּל שְׁלִשִׁים יוֹם בְּחֻזְקָת מַה שְׁהוּא לְמוּד בְּתַחֲלָה אָבָל לְאַחַר
שְׁלִשִׁים יוֹם כְּבָר הוּא מְוֹרְגָל לֹוּמֵר מַה שְׁהַתְּחִיל מְחַדֵּשׁ אֶלְמָא דְסָגִי בְּשִׁלְשִׁים יוֹם לְהַרְגִיל
לְשׁוֹנוֹ הוּא הַדִּין לְהַרְגִיל רְאוּת עֵינֵי עַכ"ל מְדַבְּרִיו מוּכַח וְהָרִי הוּא כְּמִבְּרֵאֵר דְּבִימִים תְּלִיא
מִקְלָתָא וְלֹא בְּפַעְמִים דְּהִירוּשְׁלָמִי דְקָאֵמֵר עַד שְׁלִשִׁים יוֹם וְכו' הֵם יָמִים פְּשׁוּטִים וְלֹא
בְּפִסְחָ בְּדוּקָא קָאִי וְכֹונֵת הִירוּשְׁלָמִי לְפִי הַבְּנֵת הָרַב תְּרוּמַת הַדְּשָׁן הִיא לֹוּמֵר שְׁכַל דְּבָר
מְשִׁיבֵתְחִיל בּוֹ עַד שְׁיַעֲבְרוּ שְׁלִשִׁים יוֹם אֵינֹו מְוֹרְגָל בּוֹ וְחֻזְקָתוֹ כְּבַתְּחִלָּה וְכִשְׁיַעֲבְרוּ שְׁלִשִׁים
יוֹם הַחֻזְקָה וְלֹא מְשׁוּם שְׁאָמֵר כָּל כְּף פְּעַמִּים וְכוּ גַבִּי מוּמִין לְנִשְׂיֵאוֹת כְּפִים דְּבְעֵינָן שְׁלִשִׁים
יוֹם דְּיַלְפִינָן מִהַזְּכָרָה אִטּוֹ אִם לֹא הִיָּה וְצָא לְשׁוּק בְּכָל יוֹם מְאוֹתָם הַשְּׁלִשִׁים לְמַקּוֹם שְׁכַנִּי
הָעֵיר יִרְאוּ אוֹתוֹ יִשְׁתַּנֶּה הַדִּין שְׁלֹא יִחְשַׁב דִּשׁ בְּעֵירוֹ הָא וְדָאִי לִיתָא דְּבִימִים תְּלִיא מִקְלָתָא
הָא גַּמִּי בְּיָמִים תְּלִיא מִקְלָתָא אֶלְא דְּהָכָא חֲדִית לָן מוּהַר"ם דָּאִם אוֹמֵר כָּל כְּף פְּעַמִּים
כְּמִסְפָּר אוֹתָם פְּעַמִּים שְׁאוּמֵר בְּשִׁלְשִׁים יוֹם אֶפְיָלוּ בְּשַׁעָה אַחַת מְהֵנִי דְאָמְרֵתוֹ וְהַרְגָל
לְשׁוֹנוֹ הָרִי הִיא לוֹ שְׁלִשִׁים יוֹם לֹאִישׁ אַחַר וְהָרַב מְגֹן אַבְרָהָם בְּסִי' קי"ד ס"ק י"ב הִבִּיא
מַה שְׁכַתְבֵי הַרְמ"א בְּדַרְכֵי מְשִׁיבָה וּבְתַשׁוּבָה שְׁהַקְשָׁה עַל מַה שְׁכַתְבֵי הַטּוֹר דָּאִם בְּיוֹם רֵאשׁוֹן
שְׁכַל פִּסְחָ אוֹמֵר בְּרַכַּת אֶתְהָ גְבוּר עַד מֹרִיד הַטַּל תִּשְׁעִים פְּעַמִּים כְּנֶגֶד שְׁלִשִׁים יוֹם שְׁאוּמֵר
אוֹתוֹ שְׁלִשִׁים פְּעַמִּים בְּכָל יוֹם מְשִׁם וְאֵילָף הָרִי הוּא בְּחֻזְקָה שְׁלֹא הַזְּכָרָה גְּשָׁם וְכו' וְז"ל
קִשָּׁה דְּהָא בְּשַׁבַּת יוֹם טוֹב אוֹמְרִים אוֹתוֹ אַרְבַּעַה פְּעַמִּים בְּכָל יוֹם וְאִיכָּא בְּשִׁלְשִׁים יוֹם
טְפִי מִתְשַׁעִים פְּעַמִּים וְיִשׁ לֹוּמֵר וְהָרִי בְּשַׁאֲלָה גַם כֵּן הַדִּין כֵּן וּבְשַׁאֲלָה אִיכָּא פְּחוֹת
מִתְשַׁעִים פְּעַמִּים דְּהָרִי בְּשַׁבַּת יוֹם טוֹב אֵין שַׁאֲלָה לְכָף נִקְטִינָן מִקְלָתָא מְצִיעֵתָא תְּשַׁעִים
פְּעַמִּים עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ הָרִי מוּכַח בְּבִירוֹר דַּעַת הַרְמ"א דְּלֹא בְּמֵאָה וְאַחַד פְּעַמִּים תְּלִיא
מִקְלָתָא אֶלְא בְּשִׁלְשִׁים יוֹם וְהוּא מְוֹכַח מִדִּין שַׁאֲלָה דָּאִין שְׁם מְאָה וְאַחַד פְּעַמִּים בְּשִׁלְשִׁים
יוֹם וְהָרַב טוֹרִי זָהָב שְׁם סְעִיף קָטָן י"ג כְּתַב וְז"ל וְתוֹ גְּרָאָה לִי דָּאִס שְׁגַג אוֹ פְּשַׁע בְּאֵיזָה
יוֹם אוֹ יוֹמִים בְּאֵלוֹ שְׁלִשִׁים יוֹם וְלֹא הַתְּפַלֵּל כָּלֵל וְדָאִי לֹא הוֹרַע חֻזְקָתוֹ לַעֲנִין זֶה שְׁנֵאֵמֵר
שְׁצָרִיף דְּוִקָּא כְּשִׁיעוֹר הַיָּמִים שְׁהַתְּפַלֵּל וְצָרִיף לְהַשְׁלִים תַּחֲלָה הַיָּמִים שְׁמַתְּפַלֵּלִים וְאַחַר
כְּף גִּימָא בְּסַפְקָ דְּהַחֻזְקָה לֹוּמֵר כְּדִין דָּאִם כֵּן לֹא הִנְהִי שְׁתִּיק מוּהַר"ם לְהַזְכִּיר דְּבָר זֶה
וְלְכַתּוּב וְהוּא שְׁלֹא חִסֵּר תְּפִלָּה אַחַת כָּל הַשְּׁלִשִׁים יוֹם וְכו' וְזֶה מוּכַח עוֹד דְּהָא לַעֲנִין
שַׁאֲלַת טַל וּמְטָר וְלֹא גְזַפְר עַד אַחַר שׁוּמַע תְּפִלָּה שְׁצָרִיף לְחֻזְקָה וְאִם הוּא מְסוּפָק גַם כֵּן
בְּשִׁלְשִׁים יוֹם תְּלִיא מִקְלָתָא דְּהָא לֹא מְצִינֹו חִילּוּק בְּזָה וְהָרִי בְּשַׁבַּת אֵין שְׁם שַׁאֲלָה זֹו וְהִיאֵף
מְהֵנִי לוֹ חֻזְקָת שְׁלִשִׁים יוֹם לַעֲנִין זֶה אֶלְא פְּשׁוּט דְּלֹא קָפִיד אֲמַנְיָן הַתְּפִלוֹת שְׁיִהִיו מְכוּוֹנִים
כְּפִי אֲשֶׁר הֵם בְּכָל יוֹם אֶלְא בְּמַה שֵׁישׁ כָּל יוֹם קָאֵמֵר וְכִינֹן שְׁהַחֻזְקָה בְּרוּב אֵלוֹ הַיָּמִים דִּי
בְּכָף עַכ"ל (וְכִנְרָאָה שְׁלֹא רְאָה דְּבָרֵי הַדַּרְכֵי מְשִׁיבָה הַנּוֹ"ל) וְגַם מְדַבְּרִיו מוּכַח שְׁלֹא כְּדַבְּרֵי
הַגְּאוֹן חֲתַם סוּפֵר וְכוּ מוּכַח גַּם מְכָל דְּבָרֵי רַבְּנָן בְּתַרְאֵי הַמְּדַבְּרִים בְּזָה כְּמוֹ שְׁיִרְאֶה הַרְוָאָה:
(ה) מִי שְׁהַחֻזְקָה לְהַתְּפַלֵּל מוּסְפִי רֵאשׁ הַשְּׁנָה יוֹם הַכִּיפּוּרִים וְשׁוּב מְפִנִי דְּוִחַק פְּרַנְסָתוֹ
הַנּוֹצְרֵף לְהַרְחִיק גְּדוּד מִן הָעֵיר וְנִשְׁתַּהֲהָה חֲמֵשׁ שָׁנִים וְהַקְהֵל כְּבָדוֹ לֹאִישׁ אַחַר בְּמַקּוֹמוֹ
וְהַתְּפַלֵּל כָּל חֲמֵשׁ שָׁנִים מוּסְפִי רֵאשׁ הַשְּׁנָה יוֹם הַכִּיפּוּרִים וְשׁוּב חֲזַר הַרֵאשׁוֹן וְקַבַּע

דירתו בעירו ורוצה לחזור לעבודתו להתפלל מוספי ראש השנה ויום הכיפורים כמאז ומקדם שפיון שהלך מפני אונס דוחקו לא איבד חזקתו והשני טוען פיון שפכדו אותו הקהל והחזיק חמש שנים אבד הראשון חזקתו ואומר שפשפכדוהו לא רצה להתפלל אלא בתנאי שאף אם יחזור הראשון הוא יחזיק בתפלתו נשאל על זה הגאון בשו"ת מוהר"ם מרוטונבורג האחרונים בסי' י"ז והבאתי תוך דב"ק בקונטרס אסיפת דינים במערכת חזקה במצות אות ה' עי"ש מה שהבאתי עוד בזה בס"ד: ו) שלים צבור המתפלל בימים אלו שפכתו הפוסקים שיהא נשוי דומיא דכהן גדול תמה הגאון ישועות יעקב בסי' תקפ"ב אות ג' דמה ענין זה לכהן גדול ביום הכיפורים דשם הוא גזרת הפתוב דבעינו וכפר בעדו ובעד ביתו ודרשו רבותינו ביתו זו אשתו ואטו פהנים המקריבים שעירי ראש השנה היו מתקנים להם שיהא נשוי ובכלל בו שממנו מקור דין זה פתב כמו שמתקנים לכהן גדול שלא יבא לידי הרהור חטא וביאר פונתו דאף דבגמרא אמרינו משום דבעינו וכפר בעד אשתו דייק הפל בו טעם זה מדאמרינו בדרף ו' מביתו למה פירש וכתבו התוספות דלמה מפרישין אותו ללשכת פלהדרין ולא ללשכה אחרת שלא נתקדשה ותוכל אשתוליהות אצלו והפנה שעל ידי זה יהיה משתמר מהרהור חטא שיש לו פת בסלו אם פן מפל שפן שנכון שיהא נשוי אשה שיהיה לו פת בסלו ויהיה נשמר מן החטא וכיון דקפיד הש"ס בכהן גדול הוא הדין בשלים צבור העומד להתפלל בימים אלו שנכון שיהיה נשוי ועל פי זה חלק על מה שהמציאו הגאונים שבות יעקב ומוהר"ד אופנהיים במי שנשתטית אשתו והתירו לו לישא אחרת וכתבו שאסור להתפלל בימים נוראים פיון דבעינו שיהיה נשוי דומיא דכהן גדול הוא הדין שצריף שלא יהיה לו שתי נשים כמו בכהן גדול ולפי האמור אין הענינים דומים זה לזה לפי מה שכתב הפל בו משום שמירת החטא וכאמור אבל בגוף הדבר מה ענין שלים צבור לכהן גדול ולכן הורה שלא לדחות שלים צבור שהיה רגיל להתפלל מטעם זה דשני בתים אלו תוך דב"ק ודבריו נכונים בטעמם וכבר מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תקפ"א אות י"ג פתב על זה שהפריז הרב שבות יעקב בהוראה זו דאעיקרא הא דנשוי מנהגא בעלמא הוא פדכתב הרמ"א בדרכי משה וכתב בהגהה דכל ישראל כשרים וכן פתב הרב הלבוש ומיסתיין חומרא דיהיה נשוי אבל להחמיר שלא יהיה לו שתי נשים וכל שפן כשאחת שוטה דכמאן דליתא דמיא שלא יתפלל אין הדעת סנבלו ומה דמות יערוף לכהן גדול דביתו פתב רחמנא ועוד שקיל וטרי בדברי הגאון שבות יעקב עי"ש והנה בישועות יעקב לא הזכיר פלל שהוראתו בקדושה היתה באיש שנשא אשה על אשתו שנשתטית ומוכן שגם אם אשתו ראשונה לא נשתטית וכמאן דאיתא דמיא (פאשר יהי האופן) דעתו מספמת להתיר לו להיות שלים צבור וכן נוטים דברי מרן חיד"א ורק להגדיל התימה פתב וכל שפן כשאחת שוטה: והנה תוך דברי הגאון שבות יעקב גבי נשתטית אשתו) הביאם הרב עיקרי הד"ט בסי' ל' אות יו"ד ובסוף האות ציין לעיין בדברי הרב המגיה לספר שלמי צבור דף רצ"ט ע"ד והלאה ושם אתה מוצא בדרף ש' ע"א פתב לתת טעם על מה שהפוסקים החמירו על פל ימים נוראים שיהא השלים צבור נשוי דומיא דכהן גדול דקשה לכאורה דבכהן גדול לא הקפיד קרא אלא ביום הכיפורים (וכדקשיא ליה להגאון ישועות יעקב הנז"ל בריש אות זו) ואמר מר שראו להחמיר ביותר לדמותו לכהן גדול גם בשאר ימים נוראים פיון שהימים האלה הם ימי הדין פל יושבי תבל ושוכני ארץ להזכירם לחיים

וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְפַשְׁפֵּשׁ הַיָּטֵב בְּכָל מַעֲשָׂיו וְלִהְיוֹת חַזָּק וְלִהְיוֹת חַזָּק לְרַצוֹת אֶת בּוֹרְאוֹ בְּכָל כּוּחַ בְּתַפְלוּת שְׁעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְלִהְיוֹת חַזָּק לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּדַבְרֵי רִיצוּי שֶׁל תַּחֲנוּנוֹת וּבִקְשׁוֹת לְכוּן רֵאשִׁי לְנִהְיֵה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צָבוּר הַמְתַּפְּלֵל בְּעֵדוֹ וּבְעֵד פֶּלַע עִם הַקְּהֵל שֶׁיֵּהָא אִישׁ שְׁלֵם וִירָא שְׁמַיִם וְגַם נְשׂוּי כְּמוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל בְּעֵבֹדֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים וְכוּ' וּבְדָרְךָ ש"א ע"ב דְּבוּר הַמְתַּחִּיל וְאַנִּי) מְבוֹאֶרֶת דְּעַתּוֹ שֶׁכָּשֶׁם שֶׁהַקְּפִידוֹ לְעִנְיָן שֶׁיֵּהָא נְשׂוּי (בְּיָמִים נוֹרְאִים) פֶּן הַקְּפִידוֹ לְעִנְיָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שְׁתֵּי נְשִׂיִם שֶׁהַכֹּל מִטַּעַם אֶחָד כְּדֵי שֶׁיֵּהָא שְׁמוֹר מִן הַחֲטָא עֵינָן שֶׁם שְׁכַתּוֹ שֶׁפֶן מְבוֹאֶר בְּדַבְרֵי הָרַב שְׁבוֹת יַעֲקֹב שֶׁשְׁנֵינֵיהֶם שְׁוִים וְהָרַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵאֲמָרֵי חֵדֶשׁ תְּשׁוּבָה בְּסוּף מֵאֲמָר ב' לְפִי שֶׁלֹּא רָאָה בְּגוֹף דְּבָרֵי הַשְּׁלִיחַ צָבוּר שֶׁצִּיָּין בְּעֵיקָרֵי הַד"ט הַנ"ל (שֶׁמִּסְתַּמָּא לֹא הָיָה מְצוּי אֲצֵלוֹ) לְכוּן הַצָּרִיךְ עֵיוֹן עַל דְּבָרֵי הָרַב שְׁבוֹת יַעֲקֹב דְּנוֹכְפָר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ אִינוּ רַק בְּכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים עֵינָן שֶׁם.

אֲלֵא שֶׁבְּעֵיקָר דְּבָרֵי הַכֹּל בּוֹ שְׁכַתּוֹ וְנִהְיֵה שְׁאִינוּ מִתְּפַלֵּל אֲלֵא מִי שֶׁנְשׂוּי דְּוָמֵא דְּכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל שֶׁיֵּהָא נְשׂוּי לְשׁוֹמְרוֹ מִן הַחֲטָא הַקָּשָׁה הַגָּאוֹן חֲקָרֵי לֵב בְּחֻלְק אֶרֶץ חֲזִיִּים סִי' ח"י ד' ל"ב ע"ד דְּבָרֵי אֲמָרִינוּ דְּכֹהֵן גָּדוֹל לֹא יִהְיֶה לוֹ שְׁתֵּי נְשִׂיִם וְהָתָם לֹא שִׁיָּךְ טַעַם דְּלִשׁוֹמְרוֹ מִן הַחֲטָא וְעַל פְּרָחִין גְּזֵרַת הַפְּתוּב וְלֹא מְצִינָן לְמִילָף מְנִיָּה לְשִׁלִּיחַ צָבוּר וְכִי תִימָא דְמָה שְׁכַתּוֹ הַטַּעַם לְשׁוֹמְרוֹ מִן הַחֲטָא לֹא לְכֹהֵן גָּדוֹל קְאָמַר אֲלֵא לְשִׁלִּיחַ צָבוּר וְאִין הָכִי נְמִי דְלִגְבֵי כֹהֵן גָּדוֹל גְּזֵרַת הַפְּתוּב הוּא אִם פֶּן לְמָה לוֹ לְהִבְיָא בְּכַדֵי דְמִיּוֹן לְכֹהֵן גָּדוֹל דְּלֹא דְמוֹ אֶהְדְּדֵי וְהַצָּרִיךְ עֵיוֹן הָרִי קָרִי בְּחִיל דְּלִשְׁנֵי בְּתִיִם לֹא שִׁיָּךְ טַעַמָא דְּלִשְׁמָרוֹ מִן הַחֲטָא שֶׁלֹּא בְּדַבְרֵי הָרַב שְׁבוֹת יַעֲקֹב וּבְכָר הָיָה לְמִרְאָה עֵינָיו דְּבָרֵי הַגָּאוֹן שְׁבוֹת יַעֲקֹב הַנ"ל לְקַמְיָה בְּסִי' קי"ז ד' רמ"ג ע"ב וְתַמָּה עֲלֵיו (בד"ה וּבְכָר רֵאשִׁי) דְּבִשְׁלֵמָא בְּכֹהֵן גָּדוֹל שִׁיָּךְ שְׁמָא יִמְשָׁף לְבוֹ אַחְרֵיהֶן וְיָבֵא לִידֵי טוֹמָאָה וְהִינְנוּ כְּדֹאֲמָרִינוּ בְּיוֹמָא ד' ו' מִבֵּיתוֹ לְמָה פִּירֵשׁ שְׁמָא תַמְצָא אֲשֶׁתּוֹ סָפֵק נְדָה וְיָבֵא עֲלֶיהָ וּבוֹעַל נְדָה טַמָא שְׁבַעָה יָמִים וְאִם פֶּן בְּיַשׁ לוֹ שְׁתֵּי נְשִׂיִם יֵשׁ לְחֹוֹשׁ שְׁמָא יָבֵא עַל אַחַת מִנְּשִׂיִם בִּימֵי הַהַפְּרָשָׁה וְיָבֵא לִידֵי טוֹמָאָה וְמָה עֵינָן זֶה אֲצֵל שְׁלִיחַ צָבוּר דְּכָל שְׁבַעָה יָמִים קוֹדֶם יוֹם הַכַּפּוּרִים מְצוּי אֲצֵל אֲשֶׁתּוֹ וְלֹא חִיָּשִׁינוּ בִּיָּה לְטוֹמָאָה דְּכּוֹלְנוּ בְּחֻזְקַת טַמָאֵי מֵת וְהָרִי הַפְּרָשָׁה בְּשִׁלִּיחַ צָבוּר לֹא נִשְׁמַע וְהִסְ מְלֵהֲזַפִּיר וְאִם יֵאמַר הָרַב שֶׁכָּשֶׁם לֹא שְׁתֵּי נְשִׂיִם יֵשׁ לְחֹוֹשׁ שְׁמָא יָבֵא עַל הָאֲחַת בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים זֶה תִּימָה דְאִם פֶּן לְכָל אָדָם יֵשׁ לְאֶסֶר שְׁתֵּי נְשִׂיִם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מְחַשֵּׁשׁ זֶה וּמִסִּיק דְּבָרָיו בְּצָרִיךְ עֵיוֹן: הֵן אֲמַת שֶׁהָרַב הַמְּגִיָּה בְּשִׁלְמֵי צָבוּר בְּדָרְךָ ש"א ע"ג הַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי הָרַב חֲקָרֵי לֵב הַנ"ל דְּמִסְתַּמָּא מִי שִׁיָּשׁ לוֹ שְׁתֵּי נְשִׂיִם וְלֹא דִי לוֹ בְּאַחַת וְדֹאֵי לְהוּט אַחַר תַּאֲוֹת וְכוּ' וּמִסְתַּמָּא הוּלָף אַחַר רֵאוֹת עֵינָיו וּבְכָל שְׁעָה מִבֵּית בְּנוֹפֵיָן וְאִין לְבוֹ רִיקָם מִהֲרָהוּרִים דְּעֵינָא וְלִבָּא תְּרֵי סְרוּרֵי וְכוּ' לְכוּן חִיָּשִׁינוּ דְּבִיוֹם הַכַּפּוּרִים יִמְשָׁף לְבוֹ אַחְרֵיהֶן וְכִינּוּ שְׁאִינוּ יָכוֹל לְמַלְאוֹת תַּאֲוֹת הַיּוֹם אִי אֶפְשָׁר לֹאמַר וְנִקְהָ וְיָכוֹל לְבֹא לִידֵי טוֹמָאָה וּלְכָף הַחוּזָה הַכֹּהֵן גָּדוֹל דְּאִין תִּקְנָה לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ נִפְשׁוֹ רַק עַל יְדֵי שִׁיָּגְרֵשׁ אַחַת וְעַל יְדֵי פֶן יִסִּיחַ דְּעַתּוֹ מִמֶּנָּה לְגַמְרֵי וְזֶה פְּשׁוּט וְכוּ' אֵלּוּ תוֹרָף דְּב"ק בְּמַחֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ תְּמַיְהֵנִי אִיךָ לֹא הִבִּיט יָפָה בְּדַבְרֵי הָרַב חֲקָרֵי לֵב שְׁכַתּוֹ שְׁאִי אֶפְשָׁר לֹאמַר שֶׁהוּא מְחַשֵּׁשׁ שְׁמָא יָבֵא עֲלֶיהָ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁאִם פֶּן יֵאֶסֶר לְכָל אָדָם לְהִיּוֹת לוֹ שְׁתֵּי נְשִׂיִם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מְחַשֵּׁשׁ זֶה וְאִם פֶּן מִטַּעַם זֶה בְּעֵצְמוֹ לֹא נוֹכַל לֹאמַר בְּדַבְרֵי הָרַב הַמְּגִיָּה שֶׁהָרִי לְפִי דְּבָרָיו שֶׁמִּסְתַּמָּא מִי שֶׁלֹּא נִסְתַּפֵּק בְּאַשְׁמָה אַחַת הוּא לְהוּט וְכוּ' אִם חֲשַׁשְׁנוּ פֶּן עַל כֵּהֵן גָּדוֹל הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו בְּכָל מַכֵּל כ"ש שֶׁנְּחֹוֹשׁ עַל כָּל אָדָם וְהָרִי כָּל אָדָם מְנוּזָה מִן הַתּוֹרָה

מִוִּנְשַׁמְרֵת מִכָּל דְּבַר רָע שְׁלֵא יִהְרַהֵר בְּיוֹם וַיְבֹא לַיְדֵי טוֹמְאָה בְּלִילָה עֵינָיו בְּסוּף פֶּרֶק קָמָא
דַּע"ז ד' כ' ע"ב וּבְתוֹסְפוֹת שֵׁם וּבִסְמ"ג לְאוּוּיִם פּוֹסְקִים שְׁפוֹבְרִים שְׁהוּא לְאוּ גְמוֹר מִכָּל
הַלְאֻנִין פְּמוֹ הֶרֶב פֶּתַח הַדְּבִיר בְּסִי' ג' אוֹת ט"ז ד' כ"ב וְאַף אִם אֵינוֹ גְמוֹר לְמִנּוֹתוֹ מִכָּל
הַתְּרִי"ג עַל כָּל פְּנִים אִיסוּר תּוֹרָה יֵשׁ בּוֹ וְכִינּוֹן שְׁהִיֹּת לְאָדָם שְׁתִּי נְשִׁים הוּא צוּר מְכַשׁוּל
לְבֹא לַיְדֵי טוֹמְאָה כְּדָכְתַב הֶרֶב לְמָה לֹא נְחוּשׁ גַּם עַל כָּל אָדָם שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ שְׁתִּי נְשִׁים
בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מִטַּעַם זֶה שְׁמָא יִתְאַוּהוּ וְכִינּוֹן שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְמַלְאוֹת תְּאַנּוֹתוֹ הַיּוֹם יָבֹא לַיְדֵי
הַרְהוּר וּמְרַעָה אֶל רַעָה יָבֹא לַיְדֵי טוֹמְאָה וְלְמָה חֲשִׁשָׁה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה עַל פֶּהוּ גְדוּל
מִפְּנֵי שְׁלֵא יִהְיֶה רְאוּי לְעִבּוּדָה וְלֹא חֲשִׁשָׁה מִפְּנֵי אִיסוּר הַנִּ"ל וְיִהְיֶה אִיסוּר זֶה שׁוֹב בְּכָל
אָדָם וְיִהְיֶה גַם כִּן אִיסוּר בְּכָל זְמַן לֹא בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּלִבְד וְאִם יֹאמֶר הֶרֶב דְּכִהֵן גְדוּל
שְׁאֵנִי דְאִית בֵּיהַ תְּרִיתִי א) מִשׁוּם דְּכָל הַגְּדוּל מִחֲבֵרוֹ יִצְרוּ גְדוּל מִמֶּנּוּ וְחִיּוּשִׁינּוּ בֵּיהַ טְפִי
מִשְׁאָר כָּל אָדָם ב) מִפְּנֵי מַה שְׁלֵא יִהְיֶה רְאוּי לְעִבּוּדָה וּבְכַצִּיר מִהֵנִי תְרִי לֹא חֲשִׁשָׁה הַתּוֹרָה
וְלָכֵן רַק לְכִהֵן גְדוּל וּבְיוֹם הַכִּיפּוּרִים חֲשִׁשָׁה הַתּוֹרָה שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ שְׁתִּי נְשִׁים כָּל כִּי הֵא
הָוָה לִי לְהֶרֶב לְפָרֵשׁ וְעוֹד שְׁאִם כִּן לֹא הָיָה צָרִיף הֶרֶב לְדוֹן בְּדָבָר חֲדָשׁ מִשׁוּם הַרְהוּר
כִּי אִם מַה שְׁדַּחָה הֶרֶב חֲקָרִי לֵב הַחֲשִׁשׁ דְּשְׁמָא יָבֹא עֲלֶיהָ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הָיָה לוֹ לְקַיְיֵמוֹ
עַל פִּי חִילּוּק זֶה וְגַם גּוּף דְּבָרָיו דְּחֻקִּים לְדַעֲתִי הַקְּצָרָה: וְאַחַר הַחִיפּוּשׁ מְצָאתִי שְׁהַגְּאוֹן
חֲקָרִי לֵב בְּחֻלְק יוֹרָה דְּעָה בְּקוֹנְטְרִיס כּוֹנֵן לְחֲקָר דָּף שִׁכ"א הֶרֶבָה לְהַשִּׁיב שְׁאִין פִּירוּשׁוֹ
שֶׁל הֶרֶב הַמְּגִיָה מִחֻנוֹר שְׁהָרִי יְחוּד בְּעֲרִיּוֹת אִיסוּר מִחֲשִׁשׁ שְׁמָא יָבֹא עֲלֶיהָ וְאַפִּילוּ הֵכִי
בְּאַשְׁתּוֹ נִדָּה מוֹתֵר לְהַתְיַחַד מִשׁוּם שְׁיֵשׁ לָהּ הֵיטֵר אַחֲרֵי טְהָרְתָהּ וְכָל שְׁכֵן שְׁלֵא נְחוּשׁ
שְׁמַחְמַת שְׁנַאָסֵר בְּתַשְׁמִישׁ הַיּוֹם שְׁיָבֹא לַיְדֵי קָרִי אַחֲרֵי שְׁבַלְיָהּ יָכוֹל לְבֹא עֲלֶיהָ וַיֵּשׁ לוֹ
פֶת בְּסִלוֹ מִקָּרִי וְגַם עֵינָר פִּירוּשׁוֹ תְמוּהָ דְכִמְהָ צְדִיקִי וְנַחֲסִידִי שְׁנַשְׂאוּ שְׁתִּי נְשִׁים אַרְבַּע
נְשִׁים שְׁמִנָּה עֶשְׂרֵן נְשִׁים וְכִי ח"ו מִפְּנֵי שְׁהִיוּ לְהוֹטִים הַס מְלַהֲזִפִּיר וְתוֹ דְלִדְבָרָיו הָיָה לְנוֹ
לְאִסוּר גַּם בְּכָל אָדָם לִישְׂאָ שְׁתִּי נְשִׁים דְּבִימִי נְדוּתָן יִתְאַוּהוּ לְהוֹ וַיְבֹא לַיְדֵי קָרִי שְׁהוּא מִן
הַחֲמוּרוֹת וּלְפָחוֹת חֲכָמִים הָיָה לָהֶם לְאִסוּר וְאַנּוּן קַיְיֵמָא לִן דְּנוֹשָׂא אָדָם כְּמָה נְשִׁים אִי מְצִי
לְמִיקָם בְּסִיפּוֹקֵיִהוּ וּרְגַמ"ה לֹא גְזַר אֱלֹא מִשׁוּם שְׁלוֹם הַבַּיִת וְתַנּוּן נְמִי מְרַבָּה נְשִׁים מְרַבָּה
כְּשִׁפִים וְלֹא אָמְרוּ מְרַבָּה קָרִי וְתוֹ מִי הֵגִיד לוֹ דְּמִי שְׁנוֹשָׂא שְׁתִּי נְשִׁים הוּא מִשׁוּם דְּלַהוּט
אַחַר הַתְּאַנָּה מִי לֹא עֶסְקִינּוּ דְלֹא יִלְדָה הֶרֶאשׁוּנָה אוֹ שְׁחַפֵּץ לְהַרְבּוֹתוֹרְעוֹ וְאִם כִּן הֵא
גּוֹנָא בְּכִהֵן גְדוּל לִישְׁתְּרִי וְזֶה אֵינוֹ וְתוֹ דְעַל כִּיּוֹצֵא ב"ה כְּתַב הַרְשָׁב"ץ בְּחֻלְק שְׁלִישִׁי סִימָן
ל"ז ו"ל אֲבָל הַסְּבָרָא עֲצָמָה רְחוּקָה שְׁלֵא הִי' כִּהֵן גְדוּל הַנְּכַנְס לְפָנֵי וּלְפָנִים וּגְדוּל מְאַחִיו
בְּתוֹרָה שְׁטוּף בְּזָמָה וּמְצוּי אֲצֵל אֲשֶׁתּוֹ פֶתַרְנָגוּל שְׁיָבֹא לַיְדֵי קָרִי מִפְּנֵי פְרִישָׁה שְׁבָעָה יָמִים
עִי"ש וְהוּא הוֹסִיף עַל הַמְּדָה דְעַל יוֹם הַכִּיפּוּרִים לְבַד שְׁנַאָסֵר בְּתַשְׁמִישׁ יָבֹא לַיְדֵי קָרִי מַה
שְׁאִין הַדַּעַת סוֹבְלוֹ וְתוֹ שְׁהוּא תְלָה הַדְּבָר דְעַל יְדֵי הַרְאָיָה שְׁמַבִּיט בְּיַנְפִּינּוּ אִין לְבוֹ רִיקוֹן
מִהַרְהוּרִים וְהָרִי בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הָיָה הַכִּהֵן גְדוּל בְּמַקְדָּשׁ וְאַשָׁה בְּעֻזָּה מְנִין וְאִיף יִמְשֹׁד
לְבוֹ אַחֲרֵיהָ וְתוֹ דָּאִם אִיכָּא לְהָא הָיָה לְנוֹ לְאִסוּר אֲפִילוּ אֲשָׁה אַחַת יִפֶּת תּוֹאֵר וְכוּ' וְתוֹ דָּאִי
לֹא אָסֵר הַכְּתוּב כְּשִׁנּוֹשָׂא שְׁתִּי נְשִׁים כִּי אִם מִפְּנֵי שְׁמוּרָה דְלַהוּט אַחַר הַתְּאַנָּה אִם כִּן מֵאִי
מִקְשִׁינּוּ בְּיוֹמָא דָּף י"ג הָוָה לִיָּה שְׁנֵי בְתִים וְרַחֲמָנָא אָמַר וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וְהָרִי לֹא
נְשָׂא כִּהֵן גְדוּל שְׁתִּים בְּרִצּוֹנוֹ אֱלֹא מִשׁוּם תְּקִנָּה שְׁמָא תְמוּת אֲשֶׁתּוֹ וְהָרִי אֲפִשֵׁר שְׁלֵא יִקְרַב
אַלְיָה וְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים יִגְרַשְׁנָה אֱלֹא וְדָאִי אִיסוּר שְׁתִּי נְשִׁים לְאוּ מִטַּעַם זֶה הוּא וְהַחֲכָם
עֵינּוּ יַחְזוּ כְּמָה דְבָרָיו דְּחֻקִּים אֵלוּ תוֹרָף דְּב"ק וְעַם שְׁיֵשׁ לְהַשִּׁיב וּלְפַקֵּק עַל אֵיזָה

מטענותיו מפל מקום האמת הוא שדברי הרב המגיה בזה דחוקים ורחוקים במחילת כבוד קדושתו: ובשו"ת חסד לאברהם תאומים במהדורה תנ"ינא סי' ס"א נשאל על מי שנשתטת אשתו ונשא אחרת בהיתר מאה רבנים וכו' והרב השואל הביא תנ"ך דברי הגאון שבות יעקב דאסרו דומיא דכהן גדול דכתוב ביה בעד ביתו ולא שני בתים והגאון המחבר השיב פ"ב השיג בברכי יוסף על דברי השבות יעקב אף לא ברר טעם וראיה לדבריו לכן אברר טעם וסברא שאין לחוש לזה כלל והוא דבכהן גדול גופיה אם אינרע לו שנשתטת אשתו רשאי וחובה עליו לישא אחרת כיון דכתוב וכפר בעדו ובעד ביתו זו אשתו וזו שנשתטתת לאו בת פפ"ה היא דאמרין בנדרים דף ל"ו הפל צריכים דעת חוץ ממחוסרי כפ"ה ופשיטא דגם קרבנות יום הכיפורים צריכים דעת דכל שצריכים כפ"ה על חטא צריכים דעת פדכתב ה"ר"ן שם וקרבנות יום הכיפורים דמנין לכל הקרבנות שאין מכפרים אלא על השבים ממילא דבלא דעת לא מכפרי וכיון דאשה שוטה לאו בת כפ"ה היא צריף לישא אחרת לקיים בה וכפר בעד ביתו ואין פאן וכפר בעד שני בתים וגם בשבות יעקב לא אמר אלא בעובדא דידיה שהיתה עתים שוטה עתים חלומה דבזה יש לחוש שביום הכיפורים תשתפה ויהיה לו שני בתים: ובלאו הכי אין מקום לחוש לא מבעיא לשיטת הרמב"ם בפ"ק טו"ב מהלכות איסורי ביאה דכהן גדול כל השנה אסור לו לישא שתי נשים משום דכתוב אשה אחת ולא שתיים ולדידיה על פרחין דמבעד ביתו לא ממעטינן שתי שנים אלא דכיון דלא הותר לו בכל השנה רק אשה אחת אם עבר ונשא שתיים לא מכפר לו וכדכתב במשנה למלך בשלישי מהלכות עבדים בהבנת דברי רבינו וכן נראה מלשונו בחמישי מהלכות פלי המקדש וכיון דעיקר איסורו בשתי נשים לאו משום כפ"ה דיומא הוא אלא שאסור בהן כל ימות השנה פשיטא שאין לדמות שליח צבור בימים נוראים לכהן גדול בזה כיון דעל השליח צבור אין איסור בשתי נשים כל השנה גם ביום כיפור לא מעפ"ה כפ"ה (ויש ראיה מסוגיא דיומא לשיטת הרמב"ם וכו') אלא אף להראב"ד שם בהשגות דכהן גדול לא נאסר בשתי נשים כי אם ביום הכיפורים דמעפ"ה כפ"ה בהכי מפל מקום פשנשתטתת אשתו אין לחוש דהא במשנה למלך בהלכות עבדים שם נתקשה בהא דדרשינן מביתו ולא שני בתים והא ברציעה פתיב פי אהבה ואת ביתיה ודרשינן שאם אין לרבו אשה אינו נרצע ולא דרשינן שאם יש לו שתי נשים אינו נרצע ותירץ דשאני פהן גדול דאיכא טעמא שמהא ימשך אחריהן ויבא לידי טומאה פדכתב הראב"ד לכן מיסתבר למעטינהו לא כן בעבד דאין שום טעם למעט כשיש לרבו שתי נשים משום הכי לא ממעטינן מביתיה אלא פשאין לרבו אשה כלל אלו תנ"ך דברי המשנה למלך ומעתה כיון דלא ממעטינן מקרא שתי נשים אלא בדאיכא טעמא אם כן זה שנשתטתת אשתו ואי אפשר שימשך לבו אחריהן ויבא לידי טומאה דהא אין אדם דר עם נחש בכפיפה דמהאי טעמא לא תקנו נישואין בשוטה כדאיתא בריש פ"ק חרש וכבר מסר גט לשליח שיגרשנה כשתשתפה מיז כדי להנצל מאיסור שתי נשים אין פאן איסור אף דבעלמא לא דרשינן טעמא דקרא להקל מפל מקום בזה דאי לאו טעמא לא הנה ממעטינן שתי נשים לא יתכן למעט רק היכא דשייך טעמא בגויה ובזה דאזיל טעמא דאיסורא דמי ממש לרציעה דלא ממעטינן שתי נשים מגזרת הפתוב בלי טעם: ועוד נראה בנדון דידן אין פאן ברור שתי נשים דשפיר יש לומר דהשליח שהושלש הגט בידו זיכה להאשה שתתגרש מיז דזכות הוא לה שתצא

מאוסור אשת איש וכמו שהביא בשו"ת פמ"א ח"א סי' ד' והשיג עליו וגם אתנו רבות
בזה בתשובה אחת ומידי ספיקא לא נפיק אי חשיב זכות להאשה בגרושין ואז מעכשין
היא מתגרשת בקבלת השליח מדין זכיה ואין פאן שתי נשים כלל לכן בשליח צבור דאין
בזה פסול דבר תורה אין לחוש לספיקא מלבד הטעמים הנ"ל אשר כל אחד יש בו די
להתיר בלי פקפוק אלו תנרף דברי הגאון חסד לאברהם ולפי הטעמים שכתב בזה הנה
נראה דאין היתר לשליח צבור שיש לו שתי נשים להיות שליח צבור אלא בכגון עובדא
דידיה שהאחת שוטה אבל אם שתייהן משונפות אינו יכול להיות שליח צבור אמנם כבר
כתבתי דברי הגאון חקרי לב בסי' ח"י דקרו בחיל דאין לאסור בשליח צבור שתי נשים
דאין שיהי' ביה טעמא דשמא ימשך אחריהן ויבא לידי טומאה דזה דוקא בכהן גדול שהיה
אפשר לו להיות טהור ומהדרין שלא יהיה טמא על ידי שייבא על אחת מהן ומה ענין זה
אצל שליח צבור דכולנו בחזקת טמאים ולא מצינו הפרשה לשליח צבור וכו' וכו' כנו"ל
(כד"ה אלא שבעיקר דברי) ודבריו נכונים בטעמם וכבר כתבתי בריש אות זו שגראה
מדברי הגאון ישועות יעקב דגם ביש לשליח צבור שתי נשים משונפות אין לחוש ושכן
נוטה דעת מרן חיד"א בברכי יוסף והנה לפי הטעם שכתב הגאון חסד לאברהם על פי
שיטות הרמב"ם והראב"ד נראה דבשליח צבור אין לחוש אף כשיש לו שתי נשים
משונפות דלשיטת הרמב"ם פשוט שאין לחוש כמו שמתבאר מדברי הגאון עצמו אלא
אף לשיטת הראב"ד שבה נראה מדברי הגאון שאינו מתיר אלא כשהאחת מהן היא
שוטה ומשום דאין אדם דר עם נחש וכו' הנה כל לגבי דיון דחזינו להני מילי מעלייתא
דאמר מר החקרי לב דלא שיהי' בשליח צבור הטעם דשמא ימשך אחריהן ויבא לידי
טומאה הרי יש לנו היתר ברור גם ביש לו שתי נשים משונפות (במקום שיש רשיון לזה
מצד השקרה) להיות שליח צבור בלי פיקפוק כלל ובשנתנו (היא אסת"ר) השגתי ספר
ארחות חיים החדש ח"ב וראיתי בסימן תקפ"א אות ז שכתב בשם ספר פנים שלמה שעל
מה שכתב בשערי תשובה בשם שכות יעקב במי שנשתטית אשתו ונשא אחרת בהיתר
מאה רבנים אסור להיות שליח צבור בימים נוראים דהוא דוגמת כהן גדול וכו' דבשו"ת
מוהרא"ף שחק על זה דאם כן גם אלמנה לא יקח וכיוצא בה הרבה ומה יעשו במדינות
שנושאים שתי נשים לא ימצאו מי שיתפלל להם: ועיקר מנהג זה אינו אלא כשאין
הצבור צריכים לאותו השליח צבור (שאינו נשוי) אבל אם אין אחר ראוי להתפלל אין
חשש בזה וכמו שכתב בבשמים ראש סי' ע' ונ"ל אשר שאלתני מי שאין לו אשה ובנים
מהו להעמידו בראש השנה ויום הכיפורים לפני התיבה (והשיב) כי ליכא אחרניא דעדיף
מניה בהבנת התפלה וביראת חטאו פשיטא שמעמידין את זה דהאי דמחזירין אחרי הנשוי
הוא סילסול בעלמא לעשותו דוגמת כהן גדול אבל זהו העיקר עכ"ל והנה מדקדוק הלשון
משמע שאם יש אחר כמותו יכולים להעמיד את זה כל דליכא אחר דעדיף מניה ולא
ידעתי למה שאם זה האלמון אינו מוחזק להתפלל ויש לנו דוגמתו נשוי למה לא נחוש
למה שנהגו שיהא נשוי ואם הוחזק להתפלל וראוי הוא לאותה איצטלא נראה שאף אם
יש אחר דעדיף מניה אין לדחות את זה מפני שנמצא אחר טוב ממנו ומה שאינו נשוי
אינו מאבד את חזקתו כמו שכתב מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תקפ"א אות י"א: וכתב
בכסא דהרסנא שם רבינו פתח בתרתי אשה ובנים וסיים באשה וברמ"א בשם הפל בו
לא אמר אלא אשה ומסתברא לחוש יותר שיהיה לו בנים שהוא ענין שיש לו עיקר

בתלמוד עינין באנרר חיים סי' תקע"ט ומגן אברהם סי' ג"ן סק"ו והני יומי דאפוש
ברחמי יש לדמותן לתענית עכ"ל ודברי הרב מגן אברהם שם הסעל מה שכתב מרן
ששליח צבור צריך להיות הגון וכו' וז"ל עינין סי' תקע"ט גפי תענית בעינין עוד דברים
כהנה והפל לפי הענין עכ"ל מדבריו נראה שרק בתענית הוא דבעינין עוד דברים ולא
בימים נוראים כולם ולא ידעתי מה היתה פונת הרב פסא דהרסנא בזה ואני הדל מצאתי
במטה משה סי' תשפ"ב וז"ל הסליחות שלפני ראש השנה צריך להתפלל מי שיש לו
בנים יראי ה' אור זרוע הגהה באשירי סוף פרק בתרא דתענית עכ"ל וכנראה שפונתו
היא לפי מנהגם שנוהגים להתענות בימי הסליחות לכן צריך שיהיה לו בנים כמו
בתעניות דבסי' תקע"ט ואין מזה הכרח לכל ימים נוראים ראש השנה וימים שבנתיים
שאיןם מתענים) ודחוק לפרש דמאי דנקט סליחות פלומר אף הסליחות וכל שכן ראש
השנה ושאר ימים נוראים ועל כל פנים הרב פסא דהרסנא פנראה שלא ראה דברי הרב
מטה משה הללו: הן אמת שעיינתי בהגהות אשירי ולא הזכיר כלל שיהיו לו בנים והילך
לשונו הסליחה שלפני ראש השנה צריך שיתפלל תלמיד חכם שיש לו יראת שמים עכ"ל
וצריך לומר שיהיה לו נוסחא אחרת בהגהה זו שוב ראיתי שבהגהות הגאון מוהר"ב
פרענקל הביא לשון המטה משה פכתבו ולא העיר על דבריו ולא ידעתי אם גם לפני
היה נוסחא אחרת ובהגהות הגאון חתם סופר (על שלחן ערוך אור חיים) בסי' תקפ"א
כתב (על מה שכתב הרמ"א וידקדקו לחזור אחר שליח צבור וכו') נ"ב ועינין בים של
שלמה פרק קמא דחולין אי דומה ממש לתענית גשמים ומשמע ברמב"ם הובא שם
דתענית צריך שיהיה ביתו ריקם שלא ימצא חטא בבניו ובני ביתו ועינין מגן אברהם סי'
קכ"ח ס"ק ס"ב ויש לעינין פאן מה דינו עכ"ל משמעות לשונו הוא שבבים של שלמה נשא
ונתן לברר אם השליח צבור של ימים אלו (דבהכי הוא דאירינן הכא) צריך שיהיו בו
כל התנאים הנאמרים בשליח צבור בתענית גשמים ואמנם עיינתי בים של שלמה ודבריו
הם בפרק קמא דחולין סי' מ"ט ולא ראיתי שהזכיר דבר מזה כי כל משאו ומתנו שם
הוא בדין שליח צבור לכל ימות השנה אם צריך שיהיו בו כל התנאים שבתענית גשמים,
פיעינין שם ובכן לא ירדתי לכונת הגאון חתם סופר בהגהה זו אשר לפי הנראה היתה
צודקת בסי' ג"ן ולא בתקפ"א: והנה אמרתי להחוט המשולש תלמידי חכמים מובהקים
יצ"ו שיחפשו בספר אור זרוע הגדול (כי קשה עלי לחפש) אם נמצא מה שכתוב בהגהות
אשירי בשמו ומצאו שבח"א סי' קט"ו כתב וז"ל ולהיות שליח צבור קבוע בעינין עד
שתמלא זקנו ואפילו אינו רגיל עדיין אבל כשהיא עת צרה כגון עצירת גשמים או
משלחת זאבים או כל פיוצא בדבר שהוא ספנת רבים והוא הדין בראש השנה ויום
הכיפורים צריך להיות אדם מופלג שיירד לפני התיבה כדתנו סדר תעניות פיצד עמדו
בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם פדי שיהא לבו שלם
בתפלה עכ"ל משמע קצת מדבריו שמשנה ראש השנה ויום הכיפורים לתענית גשמים
ליתן את כל האמור שם גם בראש השנה ויום הכיפורים והוא תנא דמסייע להגהות פסא
דהרסנא: ז) בנוסח אמירת ועקדת יצחק וכו' אם יש לומר לזרעו תזכור או לזרע יעקב
הוא מחלוקת ופסק מרן לומר ולזרעו עינין להרב מגן אברהם בסי' תקצ"א סק"ז וכתב
הרב מחצית השקל שפירוש לזרעו היינו לזרעו של אברהם שהוא העוקד והוא העיקר
בנסיון העקדה ומפני זה אנו מבקשים שיזכור לנו זכות אברהם אבינו עליו השלום שעקד

את יצחק בנו ואין אומרים שיזפור לנו זכות יצחק אבינו עליו השלום שפשט צנארו ליעקב שצערו היה רק לשעה אבל צער אברהם אבינו היה פאב לנצח וכו' ולזה אומרים ועקדת יצחק לזרעו פלומר לזרעו של העוקד תזפור דהיינו אברהם אבינו עליו השלום ושריר מיימי הריב"ש מפי ביצחק יקרא לה זרע ולא פל יצחק אלו תזרף דב"ק עי"ש דבריו הנחמדים וכדבריו פתב גם הרב ישועות יעקב בסק"ד בשם הרב מוהר"י באסאן וכו פתב הרב חתם סופר באורח חיים סי' קס"ה בשם הרב שאלת יעב"ץ ח"א סי' קמ"ד וכתב על דבריו ונכון הוא והאריה קצת בזה וכתב בתוך דבריו דכיון דמרבין בתרומה ל זרע אין לה זרע פסול אם פן נכלל בלשון זרע אפילו זרע פסול עי"ש וילפום ריהטא תמיה לי דלפי הנראה הלכתא אזלא דאין בכלל זרע סתם זרע פסול ותרומה שאני דכתיב אין לה לרבות זרע פסול ועיין לרבין חסידא בספר נאות יעקב בקונטרס מענה לשון ד' י"ז ע"א ואיה"ש יתבאר בקונטרס הפללים במערכת הזי"ן ומה שהביא החתם סופר מההיא דפסחים ד' קי"ט ע"ב עתיד הקב"ה לעשות סעודה ביום שיגמול חסד לזרעו של יצחק פבר דחה בעצמו דתפילה שאני ועיין בכנסת הגדולה החדש חוברת ג' צ"ד ס"ה אות כ"ט מה שכתב בההיא דפסחים ובעל המאמר העלים שמו (ומכנה חתימתו לבית תאומים) אבל לפי אומר לי שהם דברי ידידי הגאון אד"ר אבד"ק מיר יצ"ו ומשום חבת הקודש אעתיק דב"ק ונהו בתפלת מוסף של ראש השנה ועקדת יצחק לזרעו היום תזפור פלפלו הפוסקים אם לומר לזרעו של יעקב או של יצחק ואביר הרועים הגאון האדיר בעל החתם סופר בתשובותיו הראה לנו בקיאות נפלאה לשון חז"ל בפסחים קי"ט ע"ב דאמרינן עתיד הקב"ה לעשות סעודה ביום שיגמול חסדו לזרעו של יצחק הרי גם בעלי התלמוד תפסו לחון זה ושפתים יושק אמנם יש להתבונן מדוע באמת נקטו שם פן וגם מהו החסד ואיזה יום הוא שיגמול חסד לזשי"ק אמנם ד"ת עשירים במק"א עפ"ד הגמרא בשבת פ"ט ע"ב על פסוק כי אברהם לא ידענו וישאל לא יפירנו עתיד הקב"ה לאמר לאברהם ויעקב בניכם חטאו וישיבו לו ימחו על קדושת שמה אף יצחק ישיב בני ולא בנה וכו' ולא עוד אלא וכו' וע"ז יאמרו ישאל ליצחק אבינו אתה וכו' ולזה מכונן המליצה הנעימה לזרעו של יצחק והיינו לעתיד אולם בתפלת מוסף של ר"ה אין מקום לזה ובידוטי זה לי יותר משלשים שנה אמרתי דבר זה לפני קדושת אבא מארי החסיד זצלה"ה זי"ע ואמר קילוס עכ"ד יצ"ו ובחידושי הגאון חתם סופר על שלחן ערוף אורח חיים (במגיני ארץ הנד"מ בלעמבערג) שקיל וטרי רב אקד על דברי תשובת החתם סופר הנ"ל מסוגיא דפסחים עי"ש ועיין פרפראות לחכם מר גיהו ידידי הגאון אבד"ק מ' לודאש יצ"ו בספרו הבהיר ילקוט הגרשוני מערכת העין ד' ז' ע"א (ד"ה עקדת יצחק) ובסוף הספר בקונטרס לקט שכחה ד' ו' ע"א ובשדי חמד במערכת הזי"ן פלל ח"י ובספר ארחות חיים הקדש בחלק ב' סי' תקצ"א אות יו"ד הביא בשם הגאון מבוטשאטש דנכון לצאת ידי חובת סברת הטורי זהב בזה בהרהור (פלומר שיכונן לזרעו של יעקב) שהרי הטורי זהב גופיה סבירא ליה שהרהור פדבור דמי לגבי ברכות פכסימן ס"ב וכו' ובשם ספר פתב סופר על התורה ד' רפ"ג פתב שאמר לפני מר אביו הגאון חתם סופר לקיים הגירסא לזרעו תזפור וקלסיה ושפספר שמו אברהם ח"ב בדרוש א' לתשובה ד"א הוסיף על דבריו ושפספר גזירות שמשון פתב ליישב הנסח וכו' וגם ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו בארחות חיים שם האריה קצת בזה: ח) מצאתי בקונטרסי בשם ספר מים

חיים להגאון מוהרח"ך ראפפורט בסי' כ"ב אות יו"ד (שאול ה'ה ב'ידי והחזרתיו) שנסתפק אם בראש השנה ניום הפיפורים יודע שהתחיל ומר הסדר הנהוג ובכן תן פחדך וכו' רק שמסופק בגמר הברכה אם סיים בהמלה הקדוש אם צריך לחזור דאולי לא שייך בזה לומר פהרגל לשונו בכל השנה מחמת התוספות שמוסיף לומר קודם סיום הברכה מה שאינו פן בכל השנה ולדעתי העניה גם בזה נראה דצריך לחזור דמסתמא אמר פהרגלו האל הקדוש וכן מוכח מסתמיות דברי הפוסקים שמאחר שגוסח זה ובכן וכו' הוא קדום (עיין בטור סי' תקפ"ב) לא ה'ה לסתום שאם נסתפק בהאל הקדוש חוזר וה'ה להם לומר דזה דוקא בימים שבנתיים אלא ודאי מוכח דסברי דגם בזה דינא הוא דחוזר דמסתמא פשאמר ברוך אתה ה' אמר פהרגלו האל הקדוש: ט) בענין התפלות בימים אלו שבי אשפנו מתגוררים בארצות האלו שעל פי רובם מתפללים בגוסח ספרד ואף שבבתי פנסיות מתפללים קרוב לאשפנו מכל מקום אנחנו שמתפללים בבית המדרש של הספרדים אף להתנהג עם גוסח התפלה וגם על דבר הקדושות אם מותרים לענות פמנהג ספרד או שגצרו לענות גם הקדושות פמנהג אשפנו פן ה'ה שאלת עזת אשפנויםבעיר אחת מהגאון נצי"ב בשו"ת משיב דבר סי' י"ז ובתשובתו האריך בדין לא תתגודדו דדרשינו לא תעשו אגודות אגודות פסוגיא דיבמות דף י"ג ע"ב וי"ד ובחילוקי דינים שגאמרו בזה ובסוף התשובה פתב (בד"ה ולה' דינא) על ענין השאלה הנ"ל פן הוא לפי דעתי דבתפלה בלחש אסור לשנות מהגוסח שנהגו מכבר ולכלי למא אין פאן משום לא תתגודדו להרמב"ם משום שאין פאן מחלוקת ולהרא"ש משום שאינו אלא מנהג וכולי עלמא סברי שיוצאים בשני הגוסחאות ולא פמו שכתב בספר פאת השלחן סי' ג' דיחידים המתפללים בבית הפנסת של הספרדים חייבים לנהוג פמותם משום לא תתגודדו רק פדכתוב בהגהות מיימוניות הלכות תפלה אות ה' בשם הירושלמי פפרק שלישי דעירובין אף על פי ששלחנו לכם סדרי מעמדות אל תשנו ממנהג אבותיכם ופפרשי דקאי בתפלה של מועדות עי"ש אבל בקדושות שבקול רם וכדומה ודאי אסור לשנות ממנהג שהוא שם מפני המחלוקת ולהרמב"ם יש בזה משום לא תתגודדו עכ"ל: י) לפי מה שחששו הפוסקים לומר בגזרנו לחיים הלמ"ד בגניקוד שו"א ולא בגניקוד פת"ח פדי שלא יהא נשמע לא חיים פן יש לומר בעלינו לשבח לאדון הכל הלמ"ד של לאדון בגניקוד שו"א פן פתב הרב פנסת הגדולה פספרו פסח מעוכין אות קמ"א ומוכח מדבריו והרי הוא פמבואר שכתב פן על כל ימות השנה שכתב וז"ל הגוסח השגור פפי הכל לומר עלינו לשבח לאדון הכל הלמ"ד בפת"ח ובעל אות אמת פתב שמעתי אומרים לאדון הלמ"ד בשו"א פדי שלא יה'ה נשמע פאומר לא אדון פמו שחששו הפוסקים בגזרנו לחיים עכ"ל ועם שלפי הנראה לא ראה הרב מה שכתב הרב בית חדש והביא דבריו הרב מגן אברהם בסי' תקפ"ב סק"ד דקפידא זו אינה אלא באלו הימים אבל בכל ימות השנה אין להקפיד ויש לומר הלמ"ד בפת"ח פפי דקדוק הלשון באותיות בכל"ם וכו' ולכן אומרים בכל ימות השנה פברכת השפיכנו לחיים בפת"ח הלמ"ד ואם פן באמירת עלינו לשבח בכל ימות השנה אין להקפיד בזה אף על כל פנים בימים אלו ודאי נכון לדקדק בזה פמו שכתב הרב מחצית השקל שם על אמירת לחיים שפברכת השפיכנו שאף שבכל ימות השנה אומר הלמ"ד בפת"ח בימים אלו יאמר בשו"א וכן הביא הרב מטה אפרים בסי' תקפ"ב באלף למטה ס"ק י"ב בשם הרב משפצות זהב דאף בהשפיכנו עדיף לומר בראש

השנה ניום הפפורים הלמ"ד בשו"א ובמחזורים שלנו לא דקדקו בזה וכתבו בנקוד פת"ח בין במקומו (אחר התפלה) ובין בתוך המוספים של ראש השנה ניום הפפורים ולפי האמור נכון לדקדק ולא אכחד שלולא שראיתי דברי הרב הללו הנה עולה בדעתי לומר דעיקר הקפידא שבגימ'ם הללו אינה אלא בתיבת לחיים שלא יהא נראה פאומר לא חיים אבל בשאר תיבות אין קפידא כמו שאומרים לאל ברוך נעימות יתנו וכו' וכן לאל אשר שבת מכל המעשים וכו' ולא ראיתי פעם מי שיזהיר לומר הלמ"ד בשו"א ודונק לומר דשאני אלו לפי שהלמ"ד נקודה בקמ"ץ שהרי לפי הברתינו שוות הן הברת פת"ח והברת קמ"ץ: ועיין לעיל בריש סימן זה בענין אמירת בקשת מלוך על כל העולם שהבאתי שיש אומרים שנכון להראות חידוש בברכות ובנסח התפלה ויש אומרים שבתפלה נכון לבאר הלשון ומביאים ראי' מהזהר הקדוש בתפלת יעקב אבינו הצילני נא מיד אחי מיד עשו והרב טורי זקב בסי' קכ"ז סוף סק"ד התרעם על שבהפיוט מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים הגיהו בדפוס חדש ומתפתה בתחנונים וכתב שהוא שלא כדיו דהרמב"ן בפ' משפטים בפסוק וכי יפתה אמר פיתוי הוא על דברי שקר וכתב במשפחות שם ואף דמצינו במקרא פתוי הסתה כמ"ש בקווקורדנסיא בשרש פתה ירמ' כ' ז' וכדומה מ"מ עפ"י הרב הוא נמקרות וסכלנות.

ועוד דבתפלה ראוי לומר לשון מבנר טפי ופתה לפעמים על דברי שקר לכן טוב לומר ומתפייס ועל מה שמקשים על הר"מ מרוטינבערג הובא בטור סי' תקפ"ב לומר לחיים הלמ"ד בשו"א שאם יאמר בפת"ח אישתמע לא חיים כמו לא חולין כו' והרי מקרא מלא כל הפתוב לחיים בירושלים תירץ הרב לחם משנה בריש ספרו לחם רב דלשון תורה לעצמה ולשון תפלה לחוד דבתפלה צ"ל הלשון מבנר שלא יפול בו שום טעות אפילו בדרך רחוקה רק מה שהוא מן התוארים להקב"ה צ"ל גם בתפלה כפי הפתוב במקרא כמו שמצינו במקרא ישמח ישראל בעושיו וכן סידר רבינו יהודה הלוי בסדר יום הפפורים ובכך זמר נעים זמירות לעושיו ברכו ה' כל מעשיו ולא חשש שמשמעות עושיו הוא לשון רבים חלילה לפי שנמצא פן בפתוב הנ"ל ועל פי זה קנים הנסח שביוצר עושים באימה רצון קוניהם ולא לשנות לומר קונם פדי שלא יהיה לשון רבים חס ושלום משום דבהתוארים אין לשנות מלשון המקרא אבל בתפלה אין להשגיח על מה שנמצא פתוב במקרא כי דרך הפתוב לדבר בלשון סתום ובתפלה צריך שיהיה לשון מבנר וכו' ועיין בשו"ת זכר יהוסף להגאון אבד"ק שאנויל יצ"ו בסי' י"ג אות ד' שהאריף קצת בזה דבתפלה צריך שיהיה הלשון ברור שלא יפול בו חשש טעות: יא) מפה קדוש אדמו"ר שליט"א שמעתי שלא נתן רשות לשו"ב שלנו להתפלל ימים נוראים וכו' פן פתב ידידי הגאבד"ק גיזנוב יצ"ו בשו"ת הד"ר סי' כ"ט אות ר' וקונם לכן הביא בשם הקדוש מוהרי"ץ משטערטין שהיה שו"ב בבחרותו ונצטנה מפני רבו הקדוש להניח מלאכתו כי יש היכל אחד שאינה עולה שם תפלתו של השו"ב עי"ש ובמקומות אלו לית דחש לזה ובעיירות רבות השו"ב הוא המתפלל בגימ'ם נוראים וחסליל שום שמץ ספק בדבר והשו"ב הרי הוא פשר להיות שליח צבור גם לימים נוראים אם יש בו התנאים הצריכים ואין חילוק בין שאר אדם לשו"ב ופוק חזי מאי עמא דבר ולא ראינו ולא שמענו מי שערער בזה וגם להאדמו"ר הנ"ל נראה ודאי שאם השו"ב כבר הוחזק להתפלל בגימ'ם נוראים אין להעבירו מחזקתו ואותו השו"ב שלא הניחו להתפלל לא היה מוחזק

להתפלל אבל אם היתה מוחזקת נראתה נדאי שלא היתה מעבירו מחזקתו כי אין לסלק אדם מחזקתו בטעמים חלופים כאלו כן נראה פשוט לדעתתי הקצרה: יב) כמה שכתבו שצריך להתעורר לכפות בתפלותיו בימים אלו עינין מה שכתבתי לעיל בסי' ב' אות כ"ו ובקונטרס זכרונותי ראיתי שרשמתי בשם שו"ת הד"ר (לידידי הגאבד"ק ניונוב יצ"ו) דף י"ד אות יו"ד שאין צריך לכפות רק שיהיה קול בוכים ועתה בקשתי ולא מצאתי בדף הג"ל מזה ומוכן שיש טעות ברשימתי ולא ידעתי פעת איה מקום דב"ק: יג) יש דין חדש שלא נזכר באחרונים והוא שאם בעשרת ימי תשובה אמר מלה משפט חוזר שכן כתב בארחות חיים הלכות תפלה סי' ק"ד בשם הראב"ד שאם אמר מלה משפט חוזר ואמר המלה המשפט כלומר הוא המלה הוא המשפט כמו שאנו אומרים הוא המדע הוא הבינה ובבית יוסף סי' תקפ"ב כתוב בשם הארחות חיים דאם אמר המלה המשפט חוזר והוא טעות סופר וצריך להגיה אם אמר מלה המשפט כמבואר בדברי הארחות חיים ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורק האחרונים סי' ט"ז הבין מדברי הראב"ד שפננתו לומר שאם בשאר ימות השנה אמר המלה המשפט חוזר ודלא כהפרי חדש שכתב שאם אמר בשאר ימות השנה המלה המשפט יצא וישגגה היא בידו דהראב"ד לא מייירי על שאר ימות השנה אלא על עשרת ימי תשובה קאמר דאם אמר מלה המשפט צריך לחזור כן כתב בשו"ת בית אב לידידי הגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו בסוף סי' צ"ב ומסתמא אין אצלי ספר מחזיק ברכה למרן חיד"א ולכן חשב שזה דין חדש אמנם באמת כבר הביא במחזיק ברכה בסי' תקפ"ב שלדעת הראב"ד חוזר וכן נראה שהיא דעת הארחות חיים והכל בו וכתב שלדעת רש"י אינו חוזר ולענין הלכה כתב פינן דספק ברכות להקל שב ואל תעשה עדיף וכתב עוד שהרב מור וקציעה נזדמן לפניו גוססא מוטעית שכתוב בה דאם אמר המלה המשפט חוזר וטרח לפרש כמה פירושים דחוקים ולא שת לבו לב טהור שהוא טעות סופר והרבנים פנסת הגדולה ופרי חדש הביאו הגנוסח דאם אמר מלה המשפט חוזר וכן הוא בכל בו וארחות חיים הלכות תפלה אלא דבארחות חיים כתוב מלה משפט והוא טעות וצריך להיות מלה המשפט עכ"ל והרב בית אב יצ"ו פנראה שלפי שלא זכר מסברת רש"י הג"ל פסק את הדין דחוזר אם היתה רואה סברת רש"י אפטר שהיה פוסק כמו שפסק מרן חיד"א דשב ואל תעשה עדיף: אמנם אנכי הרואה שהרב מוהר"א חאיון בהגהותיו על ספר שלמי צבור בקונטרס שלמי חגיגה ד' שי"ב סוף ע"ג הביא דברי הארחות חיים בשם הראב"ד והאריך הרבה לפלפל בדין זה ובמסקנתו כתב בדף שט"ו ע"ב וז"ל ולענין הלכה נראה לי עיקר דאם אמר מלה המשפט חוזר דאף שהכל בו וכנסת הגדולה ופרי חדש הבינו דלדעת רש"י אינו חוזר מפל מקום פינן שענינו רואות לרובא דרבנותא הראב"ד וארחות חיים ורבינו מנוח ואבודרהם ורד"ק ורלב"ג שיש ללמוד מדברי פולם דחוזר נראה דהכי נקטינן ומה גם לפי מה שכתבתי שגם לשון רש"י אין בו הכרח מוחלט שסובר שאינו חוזר וכמו שכתבתי למעלה גם הרב ראש יוסף והרב בית דוד כתבו דרש"י והראב"ד לא פליגי לענין דינא דכולהו סברי דחוזר וכן הסכימו הם והן לוא יהא אלא ספק בלשונו של רש"י אין מניחים את הודאי מפני הספק וכמו שכתבתי שכן נראה דעת מרן בבית יוסף ואף שישלחן ערוך לא הביא דין זה ואין חשש בזה שבמקומות רבים אין מספר מביא דינים בבית יוסף ולא הביאם בשלחן ערוך וכבר ראו עיני מה שכתב המאור הגדול מופת הדור בספר מחזיק

בְּרָכָה וְאִם שְׂגִיתִי אֶתִּי תִּלִּין מְשׁוּגָתִי עַכ"ל וּמִבְּנֵי אֲרָם שֶׁהִסְפַּמְתָּ דַעְתוֹ הִיא שְׂצָרִיף לְחִזּוֹר מִן הַדִּין וְלֹא הִכְנִיסוֹ לְכָלֵל סִפְקָ לֹמַר עָלָיו סִפְקָ בְּרָכוֹת לְהַקֵּל כְּדַכְתָּב מֶרֶן חֵיד"א גַּם הֶרֶב בֵּית עוֹבֵד בְּדָף צ"ד ע"ב אוֹת ד הֵבִיא מֵה שְׂפַתָּב מֶרֶן חֵיד"א בְּמַחְזִיק בְּרָכָה דְסִפְקָ בְּרָכוֹת לְהַקֵּל וְכַתֵּב עַל דְּבָרָיו וְלִי נִרְאָה פִּינּוֹן דְּלַדְעַת הֶרְאָב"ד וְאַרְחֻוֹת חַיִּים וְהַפֵּל בּוֹ חוֹזֵר הָרִי הוּא כְּסִפְקָ הַתְּפִלָּל סִפְקָ לֹא הַתְּפִלָּל דְּחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל בְּלֹא חֵידוּשׁ וְלִכֵּן נִרְאָה עֵינֶקֶר לְדִינָא דָּאֵם יֵשׁ שְׁם חֲזָרַת שְׁלִיחַ צְבוּר יְכוּנָן עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר כָּל תְּפִלַּת י"ח כְּמוֹ שְׂפַתָּב בְּשִׁלְחֵן עָרוּף אִם לֹא אָמַר יַעֲלֶה וְיִבְאֵ בְּרֹאשׁ חֵידוּשׁ אוֹ לֹא שְׂאֵל גִּשְׁמָ בְּכַרְפַּת הַשָּׁנִים וְכו' וְאִם אֵין שְׁם חֲזָרַת שְׁלִיחַ צְבוּר יַחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל וְיִתְנַהֵ דָּאֵם לֹא יֵצֵא בְּתְפִלָּה רֵאשׁוּנָה שְׂאֵמַר מְלֵךְ הַמְּשַׁפֵּט תִּהְיֶה תְּפִלָּה שְׁנִיָּה זֹו חוֹבָה וְאִם יֵצֵא תִּהְיֶה זֹו נְדָבָה כְּדִין סִפְקָ הַתְּפִלָּל עַכ"ל הֶרֶב בֵּית עוֹבֵד וְכַנְרְאָה לֹא הָיָה אֲזַ בְּיָדוֹ סִפְרָ שְׁלֵמִי חֲגִיגָה וְלִכֵּן לֹא הִזְפִּירוּ אֶף גַּם זֹאת שְׂבַשְׁלֵמִי חֲגִיגָה בְּדָף שִׁ"ב ע"א מִפְּקַפְקָ בְּתִיקוֹן זֶה דְּלֵהַתְּפַלֵּל בְּנְדָבָה מְשׁוּם שְׂהַמְתְּפַלֵּל בְּנְדָבָה צָרִיף שְׂיִהֵא מְפִיר בְּעַצְמוֹ זָרִיו וְזֶהִיר וְאָמִיד בְּדַעְתוֹ שְׂיִוְכַל לְכוּנָן בְּתְפִלָּתוֹ מְרֹאשׁ וְעַד סוּף וְאִם אֵינוֹ כֵּן קָרִינוֹן בֵּינָה לְמָה לִי רֹוב זְכֻחִיכֶם וְכו' כְּדַכְתָּבוּ הַפּוֹסְקִים בְּסִ" ק"ז וְאֶף שְׂפַתָּב שְׂאֶפְשֵׁר דְּבָכִי הֵאֵי גִוּוֹנָא שְׂמַתְּפַלֵּל בְּנְדָבָה לְצֵאת מִיָּדִי סִפְקָ בְּמַחְלֻקָת הַפּוֹסְקִים לֹא נֶאֱמָרוּ כָּל הַתְּנָאִים הַלְלוּ מְכָל מְקוֹם תִּיקוֹן זֶה יוֹעִיל דְּוִקָא אִם לֹא נִזְכָּר עַד שְׂעָקֶר רִגְלָיו שְׁבִנָּה יוֹכַל לְחִזּוֹר וְלֵהַתְּפַלֵּל הַתְּפִלָּה בְּנְדָבָה אֲבָל אִם נִזְכָּר בְּאֶמְצַע תְּפִלָּתוֹ מֵה יַעֲשֶׂה שְׂלֹא יוֹכַל לְהַתְּפַלֵּל חֲצִי הַתְּפִלָּה בְּנְדָבָה וְלִכֵּן כְּתִבּ בְּנְדוּנוֹ (בְּמִי שְׂחַתְתֶּם מְלֵךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמְשַׁפֵּט) דְּמִדִּינָא חֲזִיב לְחִזּוֹר כְּהִסְפַּמְתָּ הֶרֶבָה מִן הָאֲחֵרוֹנִים וְכו' עִ"ש וְנִרְאָה דְּלְדִידִיָּה הוּא הַדִּין בְּנְדוּן שְׁלָנוּ בְּמִי שְׂאֵמַר מְלֵךְ הַמְּשַׁפֵּט אִם נִזְכָּר קוֹנְדָם שְׂעָקֶר רִגְלָיו שְׂאֵין לוֹ תִּקְנָה לְהַתְּפַלֵּל בְּנְדָבָה חֲזִיב לְחִזּוֹר מִן הַדִּין לְפִי מֵה שְׂפַתָּב שְׂכַל הַפּוֹסְקִים סוֹבְרִים כֵּן וְגַם בְּדַעַת רִש"י אֵין הֶכְרַח שְׂסוֹבֵר בְּהִיפּוּף כְּמוֹ שְׂפַתָּבִי לְמַעֲלָה בְּשִׁמּוֹ וְהֶרֶב בֵּית עוֹבֵד לֹא רָאָה דְּבָרָיו בְּזָה וְאִם הָיָה רּוֹאָה דְּבָרָיו נִרְאָה שְׂהִיָּה מְסַפִּים לְדִינוֹ שְׂחֲזִיב לְחִזּוֹר מִן הַדִּין וְכֵן רֵאִיתִי לְהֶרֶב עֵינֶקֶרִי הַד"ט בְּסִימָן ל"א אוֹת ט"ו שְׂהֵבִיא מְסַקְנַת הֶרֶב הַנ"ל שְׂחֲזִיב לְחִזּוֹר וְכָל זֶה הוּא מְסַפִּים לְמָה שְׂפַסְקָ הַגָּאוֹן בֵּית אָב יצ"ו שְׂצָרִיף לְחִזּוֹר וְעַל דְּבָרֵי הֶרֶב בֵּית עוֹבֵד הַנ"ל כְּתִבּ הֶרֶב יְבֵא הַלּוֹי בְּדָף ט"ו ע"ג לְפַקְפַּק מְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּפִרְק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר ד' ל"ד ד"ה אֶמְצָעִיוֹת דְּבִפְלוּגָתָא דְּרֵב הוּנָא וְרֵב אֲשִׁי אֵי אֶמְצָעִיוֹת יֵשׁ לְהֵן סֵדֵר אוֹ לֹא כְּתִבוּ וְקִיָּמָא לֵן כְּרֵב אֲשִׁי דְּבָשָׁל סוֹפְרִים הַלּוֹךְ אַחַר הַמִּיקָל הָרִי שְׂבַסְפַּק טְעָה פְּסָקוֹ לְהַקֵּל וְלֹא דָנוּ בּוֹ כְּסִפְקָ הַתְּפַלֵּל וְזֶה כְּדַעַת מֶרֶן חֵיד"א וְהֶרֶב הַגָּדוֹל הַמְּגִיָּה יצ"ו הֵבִיא בְּשֵׁם רֵב אַחַד שְׂיִישָׁב דְּבָרֵי הֶרֶב בֵּית עוֹבֵד דְּלֹא אָמַר לְדוֹן בְּזָה כְּסִפְקָ הַתְּפַלֵּל אֲלֵא בְּאֵם נִזְכָּר אַחַר שְׂעָקֶר רִגְלָיו דְּסַמִּיָּה בִּידִיָּה לְחִזּוֹר וְלֵהַתְּפַלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בְּתוֹרַת נְדָבָה וְכו' אֲבָל אִם נִזְכָּר קוֹנְדָם שְׂעָקֶר רִגְלָיו דָּאֵי אֶפְשֵׁר לוֹ לְהַתְּפַלֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה דְּכַעִין זֶה לֹא מְצִינוּ לֹמַר בְּרָכָה אוֹ בְּרָכוֹת בְּתוֹרַת נְדָבָה גַּם הוּא מוֹדָה דְּאֶמְרִינוּ סִפְקָ בְּרָכוֹת לְהַקֵּל וְהַתּוֹסְפוֹת דְּמִיָּירוּ בְּאֶמְצַע תְּפִלָּתוֹ שְׂפִיר כְּתִבוּ דְּבָשָׁל סוֹפְרִים הַלּוֹךְ אַחַר הַמִּיקָל אֵלוֹ תוֹרָף דֵּב"ק וְלֹא נְטְפְלוּ רֵבֵנּוּן קְדִישֵׁי הַנ"ל יצ"ו לְעַנְנֵן דִּינָא כִּי אִם לְפִילְפוּלָא לִיִּישָׁב הַשְּׂגַת הַמְּחַבֵּר לְדְבָרֵי הַבֵּית עוֹבֵד וְלִכֵּן לֹא הֵבִיאוּ דְּבָרֵי הַשְּׁלֵמִי חֲגִיגָה וְעֵינֶקֶרִי הַד"ט כְּמוֹכֵן וְהֶרֶב דְּבָרֵי מְנַחֵם בְּסִ" תְּקַפ"ב בְּהַגָּהוֹת בֵּית יוֹסֵף אוֹת ה' אַחַר שְׂהֵבִיא מֵה שְׂפַתָּב בְּמַחְזִיק בְּרָכָה וּבֵית עוֹבֵד הַנ"ל וְשְׂבַשְׁלֵמִי חֲגִיגָה ד' שִׁ"ב וְהֵלֵאָה הַעֲלָה דְּצָרִיף לְחִזּוֹר סִיָּים וַ"ל אֶף הֶרֶב זְכוּר לְאַבְרָהָם בְּסִ" תְּקַפ"ב כְּתִבּ דְּבָדִיעֵבֵד אֵין

צָרִיף לְחֹזֶר וְעֵינָן בְּמַה שְּׁפִתְבְּתִי בְּסִי' קי"ט בְּהִגָּהוֹת הַטּוֹר וּבְמַה שְּׁפִתְב הָרַב מִטָּה יְהוּדָה כָּאֵן בְּדִין א' עכ"ל וְהִנֵּה הַמְעֵינָן בְּזִכּוֹר לְאַבְרָהָם שֶׁם בְּרִישׁ סִי' תַּקפ"ב יִשָּׁר יַחֲזֶה שְׂאֵחַר שְׁפִתְב דְּבַדֵּי עֶבֶד אֵין לְחֹזֶר כִּינּוֹן דְּהַפּוֹסְקִים חוֹלְקִים סִיִּים שׁוֹב רְאִיתִי לְהָרַב שְׁלֵמִי צָבוֹר מִדָּף שִׁי"ב וְאֵילָף שְׁהָאֲרִיף בְּזַה עכ"ל וְנִרְאָה וְדָאִי שְׁבִטְל בְּזַה מַה שְּׁפִתְב דְּבַדֵּי עֶבֶד אֵין לְחֹזֶר דְּכִינּוֹן שְׁלֵא סָתַר דְּבָרֵי הָרַב שְׁלֵמִי צָבוֹר (בְּשְׁלֵמִי חֲגִיגָה הַנ"ל) בְּרְאִיוֹתָיו מִסְתַּמָּא שְׁתִּיקְתוּ הוֹדָאָה הִיא וְלֹא הִיָּה לְהָרַב דְּבָרֵי מְנַחֵם לִיְחִס אֱלִיו דְּאֵינוּ חוֹזֵר וְדְבָרֵי הָרַב מִטָּה יְהוּדָה שְׁצֵינָן הֵם בְּעֵינָר הַדִּין בְּאֵם אָמַר מְלָף אוּהַב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט בְּמָקוֹם הַמְלָף הַמְשַׁפֵּט שְׁיֵשׁ פּוֹסְקִים שְׁכִינּוֹן שְׁהַזְכִּיר מַלְכוּת אֵין צָרִיף לְחֹזֶר וּמַה שְּׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא שְׂאֵם לֹא אָמַר הַמְלָף הַמְשַׁפֵּט חוֹזֵר הֵינּוּ בְּמָקוֹמוֹת שְׂאוּמְרִים כָּל הַשָּׁנָה הָאֵל הַמְשַׁפֵּט וְאֵין מְזַכְרִים מַלְכוּת וְהַסְפִּים הָרַב מִטָּה יְהוּדָה דְּאָף אֵם אָמַר מְלָף אוּהַב וְכו' צָרִיף לְחֹזֶר וְסִיִּים וְנ"ל וְכו' הַעֲלָה הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ וְהָכִי נִקְטִינּוּ וְסִיִּים הָרַב (כְּנֻנְתּוֹ לְפִי הַנִּרְאָה עַל הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ) מִיְהוּ אֵם אָמַר מְלָף הַמְשַׁפֵּט בְּלֹא ה"א אֵינוּ חוֹזֵר דְּלֹא כְּהָאֲרַחוֹת חִיִּים וְעֵינָן בְּשִׁינְרֵי כְּנֻסַת הַגְּדוּלָה וְהַעֲיָקֵר כְּדַכְתִּיבְנָא וְתוּ לֹא מִיָּדֵי עכ"ד הָרַב מִטָּה יְהוּדָה וְהִנֵּה סְבֵרַת הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ כְּבָר הוּבָאָה בְּשְׁלֵמִי חֲגִיגָה וְרַק דְּבָרֵי הָרַב מִטָּה יְהוּדָה לֹא הִנְזַכְרוּ שֶׁם וְהַדְּבָר פְּשׁוּט דְּהָרַב מִטָּה יְהוּדָה לֹא נַחִית לְעוֹמְקָא דְּהָאֵי דִּינָא וְאֵם הִיָּה נִטְפֵּל לְעֵינָן בְּזַה אוּלַי הִיָּה מְסַפֵּים לְדְבָרֵי הָרַב בְּשְׁלֵמִי חֲגִיגָה וְעַל כָּל פְּנִים אָף אֵם גַּם הָרַב מִטָּה יְהוּדָה דַּעְתּוֹ מְסַפֵּמַת לְדַעַת הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ אֵין בְּזַה הַכְּרַע לְפִסְטוֹק שְׁלֵא כְּמַה שְּׁפִסַּק הָרַב בְּשְׁלֵמִי חֲגִיגָה מִפְּח רְאִיוֹתָיו וּמַה שְּׁצֵינָן לְדְבָרֵי עֲצָמוּ בְּסִי' קי"ט כְּנֻנְתּוֹ הוּא טְעוֹת וְצָרִיף לְהִיּוֹת קי"ח עי"ש בָּאוֹת ג' שְׁשֶׁם הַזְכִּיר מִחֲלוֹקַת הַפּוֹסְקִים בְּזַה אָף לֹא הַזְכִּיר דְּבָרֵי הָרַבִּים בֵּית עוֹבֵד וְשְׁלֵמִי חֲגִיגָה וְזִכּוֹר לְאַבְרָהָם: וְלַעֲנִין אֵם בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה חֲתַם בְּהַמְלָף הַקְּדוּשׁ הַמְלָף הַמְשַׁפֵּט אֵם צָרִיף לְחֹזֶר שְׁמַדְבָּרֵי הַגָּאוֹן בֵּית אָב יצ"ו שְׁהַבְּאֵתִי בְּרֵאשׁ אוֹת זוּ מִתְבָּאֵר שְׁסוּבֵר דְּאֵין צָרִיף לְחֹזֶר שְׁהָרִי הַמְעֵינָן בְּגוֹף דְּבָרֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרַמ"ר הָאֲחֵרוֹנִים שְׁרַמְז יִשָּׁר יַחֲזֶה דְּאָף שְׁפִתְב לְהוֹכִיחַ מְסוּגִיַת הַש"ס דְּאֵינוּ יוֹצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ וְצָרִיף לְחֹזֶר וְכוּן כְּתַב דְּמוֹכַח הָכִי מִדְּבָרֵי רַבִּינוּ יוֹנָה וְכו' מְפֵל מְקוֹם לֹא תִקַּע עֲצָמוּ עַל פִּי זֶה וְעֵינָר סְמִיכְתּוֹ הִיא עַל מַה שְּׁפִתְב הָאֲרַחוֹת חִיִּים בְּשֶׁם הַרְאָב"ד שְׂאֵם אָמַר הַמְלָף הַמְשַׁפֵּט חוֹזֵר וּמְפָרֵשׁ בְּכּוֹנְתּוֹ דְּעַל שְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה קָאֵמַר שְׂאֵם בְּמָקוֹם מְלָף אוּהַב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט אָמַר הַמְלָף הַמְשַׁפֵּט חוֹזֵר וְאֵם כֵּן כִּינּוֹן שְׁפִתְב הָרַב יצ"ו שְׁזוּ שְׁגָגָה הִיא דְּהַרְאָב"ד לֹא מִיָּרִי עַל שְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה כִּי אֵם עַל עֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְיֵשׁ טְעוֹת סוֹפֵר בְּאֲרַחוֹת חִיִּים וְצָרִיף לְהִיּוֹת מְלָף הַמְשַׁפֵּט (כְּמוֹ שְׁפִתְבוּ כָּל הָאֲחֵרוֹנִים בְּזַה) מִמִּילָא הַזֵּר דִּינָא דְּאֵם אָמַר בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה הַמְלָף הַמְשַׁפֵּט אֵינוּ חוֹזֵר.

וְעַם שְׁדִין זֶה מְנוֹסְפֵם מְרַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים מְפֵל מְקוֹם מֵאַחַר שְׁהַגָּאוֹן מוֹהֲרַמ"ר לֹא בְּרִירָא לִיָּה כְּוִלֵי הָאֵי אֵלֹא שְׁלֵא מְלֹאוּ לְבוֹ לְחֲלוֹק עַל מַה שְּׁפִתְב מְרוֹן הַפְּרִי חֲדָשׁ דְּאֵינוּ חוֹזֵר וְגַם הַגָּאוֹן בֵּית אָב יצ"ו לֹא חֲלַק עָלָיו בְּפִירוּשׁ לְכֵן אֲרַשׁוּם קֶצֶת בְּזַה כְּס"ד וְהוּא דְּהַגָּאוֹן הַרמ"ע בְּסִפֵּר אֲלִפְסִי זוּטָא פִּסַּק דְּחוֹזֵר וְהִבִּיא דְּבָרָיו מְרוֹן חִיד"א בְּמַחְזִיק בְּרִכָּה סִי' תַּקפ"ב וְהָרַב בָּאֵר הֵיטֵב בְּסִי' קי"ח כְּתַב דְּלִפִּי טְעָמוּ שֶׁל הָרַב טוֹרֵי זֶהָב בְּדִין אֵם אָמַר בְּעֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה מְלָף אוּהַב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט דִּיחֹזֵר לְהַתְּפַלֵּל שְׁנִית בְּנִדְבָה (מִשׁוּם דְּבָכַל הַשָּׁנָה אֵין הַמְשַׁפֵּט עֵינָר וּבִימֵים אֱלִיו הַמְשַׁפֵּט עֵינָר וְכו') הָכִי נְמִי הַדִּין כֵּן בְּאֵם אָמַר בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה הַמְלָף הַמְשַׁפֵּט יִתְּפַלֵּל שְׁנִית בְּנִדְבָה וְהָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה חֲלַק עַל הָרַב

באר היטב ד"ש לומר דבעשרת ימי תשובה יש לדקדק יותר לצאת אליבא דכולי עלמא אבל בשאר ימות השנה פינו דלהרבה פוסקים בדיעבד יצא סגי בהכי והביא שבשלמי צבור הספים לדברי הרב פרי חדש דאם רצה לחזורתבא עליו ברכה ואין צריך לחדש בה דבר דהרי יש בה חידוש והדברים שבשלמי צבור שציינו הם בברכת אפה קדוש אות ב' והם דברי הרב המגיה והמענין שם יראה שיש קצת חילוק בין שניהם דהרב פרי חדש לא הטיל חובה לחזור רק אם רצה לחזור קאמר דתבא עליו ברכה אבל הרב המגיה כתב דכיון שהרב פרי חדש מודה דאם רצה חוזר לכן טוב לחוש לסברת הרמ"ע לחזור להתפלל אם לא נזכר עד שגמר תפלתו עכ"ל הגה רואה שאין דעותיהם שוות דהא להרב המגיה מביעי ליה למיחש לסברת הרמ"ע והביא שם שגם הרב מוהר"י עאיש בספר מטה יהודה כתב שהספמת רוב האחרונים שאין צריך לחזור וכן דעת תפארת שמואל ומחזיק ברכה וכו' עי"ש והרב זכור לאברהם במערכת ר"ה בסי' תקפ"ב הביא קצת מדעות הפוסקים שיצא וסיים וכן פסק בספר כתונת יוסף סי' ו' עי"ש שלא ראה הפוסקים הנזכרים עכ"ל ובאמת שהיה תמוה בעיני אם הרב כתונת יוסף לא ראה הפוסקים הנזכרים והלא הבא לפסוק דין עליו לעיין תחלה בשלחן ערוך והחונים והרי הרב באר היטב הביא דהפנסת הגדולה ועולת התמיד כתבו שאין צריך לחזור והוא כתב שגראה לו שלדעת הרב טורי זהב יתפלל שנית בנדבה ואם פן היה לו להביא סברתם ולהכריע פאחת מהם: אמנם נזדמן לי ספר כתונת יוסף ועיניתי שם וראיתי שבמחילת כבוד הרב זכור לאברהם לא דק בזה כי שם לא דבר בדין אם בשאר ימות השנה אמר המלה הקדוש המלה המשפט אם חוזר או לא וזה לשון השאלה מי ששכח והתפלל תפלת עשרת ימי תשובה בשאר ימות השנה דהיינו שהזכיר זכרנו ומי כמוה בשלש ראשונות וכן וכתוב לחיים טובים ובספר חיים בשלש אחרונות וכו' ואגב ארחה שאל השואל אי הוי זה הפסקה לכתחלה אם יאמר אלו ההוספות בשאר ימות השנה עכ"ל הרי שלא הזכיר כלל מאמירת המלה הקדוש המשפט רק מקום ספקו טהור הוא משום הפסק שהוסיף בתפלה ואמר דברים שלא ניתנו ליאמר בשאר ימות השנה אי הוי הפסק או לא נאי שרי להפסוק באלו אף לכתחלה ובתשובתו כתב לפשוט ספקו ממה שכתב רבינו הטור בסי' תרכ"ד דהרא"ש היה מוחה בהמתפללים כל סדר תפלת יום הכיפורים ביום מוצאי כיפור (מפני שמתענים שני ימים) וכתב הרב בית חדש שמה שהיה מוחה הוא לפי שאין פח ביז שום אדם לברך ברכות מעצמו כל שלא הסכימו עליהן חכמי התלמוד עכ"ל הרב בית חדש ודקדק מדבריו דרק מפני שהיו מברכים ברכות שלא תקנו חכמים ליום הזה הוא שהיה מוחה אבל משום זכרנו וכו' שאינו אומר שום ברכה לא היה מוחה והביא דברי הרבנים פנסת הגדולה וטורי זהב שם ושקיל וטרי קצת ושוב הביא דברי הפוסקים באם הזכיר בתפלתו מאנרע שאר ימים כגון שאמר יעלה ויבוא ביום שאינו ראש חדש וכיוצא אי הוי הפסק ד"ש אומרים דדוקא אם היה זה בתפלת התשלומין הוא דלא הוי הפסק אבל בתפלה העיקרית הוי הפסק וכו' ושם (בד"ה ועוד יש) הזכיר דברי הרב פנסת הגדולה בדין מי שאמר בשאר ימות השנה המלה הקדוש המשפט ולמד מדבריו דאמירת זכרנו וכו' לא הוי הפסק וז"ל והרי הרב עצמו (מר ניהו הפנסת הגדולה דעסיק ביה מקמי הכי) כתב שם בסי' ק"ח שאם הזכיר המלה הקדוש בשאר ימות השנה אינו חוזר ומפאן ראיה מאחר שהתם הוא בברכה עצמה ואפילו הכי אינו חוזר וכל שכן

הָכָא דְלֵא הָוֵי אֱלָא הוֹסְפָה בְּלִשׁוֹן הַבְּרָכָה בְּתוֹךְ הַבְּרָכָה נִרְאָה דְּוֹדַאי אֵינּוּ חוֹזֵר וְשָׁקִיל וְטָרִי קִצָּת וּמְסִיק דְּבַדִּיעֵבֵד לֵא הָוֵי הַפְּסֵק וְחֹזֵר עַל הַשְּׂאֵלָה הַשְּׂנֵיָה אִם רִשְׁאֵי אָדָם לֹא מְרַבֵּן בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה אֱלֹו הַהִסְפּוֹת זְכָרְנוּ וְכוּ' וּמְסִיק דְּכִינּוּן דְּהוּוּ צְרַכֵי רַבִּים לֵא הָוֵי הַפְּסֵק וּמְוֹתֵר לֹא מְרַבֵּן פֶּן לְכַתְּחִלָּה וְגַם שְׁיָיָה לֹא מְרַבֵּן לְחַיִּים וְכוּ' דְּאָדָם נִידוֹן בְּכָל עֵת וְכוּ' אֱלֹו תְּוֹרָף דְּב"ק וְלֵא פְּנִיתִי לְהַתְּיָיֵשֵׁב בְּרַאֲיוֹתֵי עַל כָּל פְּנִים מְבֹאָר שְׁפָל דְּבָרֵי הֵם עַל זְכָרְנוּ וּמִי פְּמוֹד וְכוּ' בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה וְלֵא עַל הָאוֹמֵר בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ הַמְּלָךְ הַמְּשַׁפֵּט וְהַנֵּה לְמֵאֵי דְּאַתְמָן עֲלֵה (בְּאוֹמֵר הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ אוֹ הַמְּלָךְ הַמְּשַׁפֵּט בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה) הַשְּׁגָתִי עֵתָה שׁו"ת מְעַט מֵיָם לְהֵרֵב הַמְּחַבֵּר סִפְר טְהַרַת הַמֵּיָם) וְרִאֲיִתִי בְּסִי' ב' שְׁנֵי שְׂאֵל בְּזֵה בְּדָרָךְ כָּלָל עַל כָּל הַדְּבָרִים שְׂאוֹמְרִים בְּעֶשֶׂר יְמֵי תְּשׁוּבָה זְכָרְנוּ וּמִי פְּמוֹד וְהַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ וְהַמְּלָךְ הַמְּשַׁפֵּט וְכַתּוּב וּבְסִפְרָא אִם טְעָה וְאָמַר בְּתַפְלָתוֹ בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה כְּדָרָךְ שְׂאוֹמֵר בְּעֶשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה אִם חוֹזֵר מְשׁוּם דְּהָוֵי מְשֻׁנָּה מִמְּטַבְעַ שְׁטַבְעוּ חֻכְמֵיָם בְּבִרְכוֹת אֱלֹו בְּיָמֵיָם הָאֵלָה וְגַם שְׁהַפְּסִיק בְּדְבָרִים שְׂאִינָם מְעַנֵּן הַיּוֹם אוֹ לֵא אֵיכָפֵת לֹן בְּזֵה כִּינּוּן שְׁנֵי שְׂאֵל זֶה תַּקְּנֵת חַז"ל הוּא בְּזַמְנֵוּ וּבְתַשׁוּבָתוֹ כְּתַב בְּפִרְטוֹת עַל מִי שְׂאֵמֵר בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ הַמְּלָךְ הַמְּשַׁפֵּט שְׁפָרַב נְחֻלְקוּ הַפּוֹסְקִים דְּהַרמ"ע בְּסִפְר אֱלִפְסִי זֹוּטָא סוֹבֵר דְּצָרִיף לְחֹזֵר אֲמַנָם הַרְבֵּנִים שְׁיָיָרִי כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה וְתַפְאֶרֶת שְׁמוֹאֵל וּבֵית חֻדָּשׁ וּפְרִי חֻדָּשׁ וּבְרַפֵי יוֹסֵף בְּסִי' קי"ח וּבְסִי' תַּקפ"ב בְּמַחְזִיק בְּרָכָה הַסְּפִימוּ דְּאֵין לְחֹזֵר גַּם הֵרֵב אֲלֵיהוּ רַבָּה בְּרִישׁ סִימָן קי"ח הֵבִיא לְהַלְכָה דְּבָרֵי הַשְּׁיָיָרִי (וַיֵּמָה שְׁפַתּוֹב בְּבֹאֵר הֵיטֵב סִי' קי"ח וּבְאֵלֵיהוּ רַבָּה וּבְזִכּוֹר לְאַבְרָהָם בְּמַעֲרַכַת הַרִי"ש סִי' תַּקפ"ב דְּבָר זֶה בְּשֵׁם כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה הוּא טְעוֹת סוֹפֵר וְצָרִיף לְהֵיָוֵת שְׁיָיָרִי כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה): גַּם הֵבִיא שְׁהֵרֵב מְטָה יְהוּדָה בְּסִי' תַּקפ"ב (בְּד"ה וְדַע) הֵבִיא מָה שְׁפַתּוֹב הֵרֵב פְּרִי חֻדָּשׁ דִּי צָא וְהַסְּפִים עֲמוּ לְהַלְכָה וְלֵא מְטַעְמוּ (שְׁהוּא מְשׁוּם דְּאֵמֵר ר' יוֹסֵי אָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם) אֱלָא טְעַמוּ עַל פִּי מָה שְׁפַתּוֹב מְרֹן בְּכֹסֵף מְשֻׁנָּה פְּרַק א' מְהַלְכוֹת בְּרִכוֹת עַל מָה שְׁפַתּוֹב הַרמב"ם וְכָל הַמְּשֻׁנָּה מִמְּטַבְעַ שְׁטַבְעוּ חֻכְמֵיָם בְּבִרְכוֹת אֵינּוּ אֱלָא טוֹעָה דְּפִירוּשׁ טוֹעָה הוּא מְשׁוּם דְּמָה בְּצַע לְשִׁנּוֹת אֲבָל עִם כָּל זֶה יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ זוֹלַת אִם לֵא הַזְּכִיר שֵׁם וּמַלְכוּת אֲבָל שְׁיָוִי אַחַר אֲפִילוּ אִם שְׁיָנָה כְּנֹסֶת הַבְּרָכָה כְּגוֹן אִם הֵיָתָה פְּרִטִית וְהוּא מְבָרַךְ כְּלָלִית טוֹעָה הוּא אֲבָל יָצָא דְלֵא גְרַע מְהַד דְּבָרֵיף רַחֲמָנָא מְרִיָה דְּהֵאֵי פִּתְמָא וְשָׁקִיל וְטָרִי לְהוֹכִיחַ כְּסָבְרַת מְרֹן וּלְיִיֵשֵׁב הַשְּׁגָת הַרמ"ך וְכוּ' וּמְסִיק אֵיף שְׁיָיָה עֲלֵה בְּיָדֵינוּ שֵׁם הָאוֹמֵר עַנְיָן הַבְּרָכָה אֵיף שְׁהוּא מְשֻׁנָּה הַנִּנְסַח יָצָא בְּדִיעֵבֵד וּמִיָּנָה דְּזֵה שְׂאֵמֵר בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ שְׁהוּא אוֹמֵר עַנְיָן הַבְּרָכָה יָצָא דְּאֵין קַפִּידָא מְשֻׁנָּה נֹסַח מְהַאֵל הַקְּדוֹשׁ לְהַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ וְלֵא דְּמִי לְאוֹמֵר הָאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּעֶשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה דְּחוֹזֵר מְשׁוּם דְּהַתָּם חָשִׁיב מְשֻׁנָּה עַנְיָן הַבְּרָכָה שְׁכִינּוּן שְׁעַכְשִׁי הוּא מְלָךְ יוֹשֵׁב עַל כְּסֵא דִין וְעוֹשֵׂה מְשַׁפֵּט כְּשִׂאוֹמֵר הָאֵל הַקְּדוֹשׁ אוֹ אוֹהֵב וְכוּ' הָוֵי חַס וְשְׁלוֹם כְּמַגְרַע בְּשִׁבְחוֹ יְתַבְרַךְ אֲבָל בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה אִם יֵאמֵר הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ הַמְּלָךְ הַמְּשַׁפֵּט הָרִי הוּא מוֹסִיף לוֹ שְׁבַח וּגְדוּלָה וּפִירוּשׁ הַמְּלָךְ הֵינּוּ בְּזַמְנֵוּ שְׁיָוִשֵׁב לְדוֹן וּכְעֵין הַדְּ מְשֻׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּעוֹנָתָן עוֹד דְּגַם בְּשִׁמְרָא יְמוֹת הַשְּׂנֵיָה מְשַׁפַּחַת שְׁפִיר שְׁיָוִשֵׁב וְדָן כְּשִׁיעֵסוֹק לְקִיָּים אֵת דְּבַר הַמְּשַׁפֵּט שְׁנַגְזוֹר בְּרֵאשׁ הַשְּׂנֵיָה יוֹם הַכִּיּוֹרִים וְעַל גְּמַר הַדִּין בְּשַׁעַת מְעֻשָׁה נִקְרָא מְלָךְ אֱלֹו תְּוֹרָף דְּבָרֵי הֵרֵב מְטָה יְהוּדָה: וְהֵבִיא מָה שְׁהֵרֵב מְאֵמֵר מְרַדְכֵי בְּסִי' קי"ח הַשִּׁיג עַל מָה שְׁפַתּוֹב הֵרֵב בְּאֵר הֵיטֵב (הַנְּזו"ל בְּד"ה וְעַם שְׁדִין זֶה) (דְּלַעַת הֵרֵב טוֹרֵי זֶהָב דְּאֵם בְּעֶשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה חֲתַם מְלָךְ אוֹהֵב יְתַפְלַל שְׁנִית

בַּנְדָּבָה הָכִי נָמִי הַדִּין בָּאֵם אָמַר בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה הַמְּלִיךְ הַמְּשַׁפֵּט (דְּהַרֵי הָרַב פְּרִי חֲדָשׁ יוֹכִיחַ דְּאָף שְׁסוּבֵר שְׂאֵם אָמַר מְלִיךְ אוֹהֵב חוֹזֵר בְּכָל זֹאת אִם בְּשָׂאֵר יָמִים אָמַר הַמְּלִיךְ הַמְּשַׁפֵּט סוּבֵר דְּאִינוּ חוֹזֵר וְהָכִי נָמִי יֵשׁ לוֹמֵר לְדַעַת הַטּוֹרֵי זָהָב דְּאָף דְּבִאוֹמֵר מְלִיךְ אוֹהֵב סוּבֵר דִּיתְפַּלֵּל שְׁנִית בַּנְּדָבָה אִם בְּשָׂאֵר יָמִים יֹאמֵר הַמְּלִיךְ הַמְּשַׁפֵּט יִסְבּוּר וּל"ו יַדַּע דְּאִין צָרִיף לְחִזּוֹר וְהָרַב טְהַרַת הַמִּים הָאֲרִיף קִצַּת לְבָאֵר פְּנִינַת הָרַב בָּאֵר הֵיטֵב וְשִׁחַלְק בְּמַטָּה דְּמִן־רַח לּוֹמֵר כֵּן בְּדַעַת הָרַב טוֹרֵי זָהָב וְכוּ' וְדִלָּא פְּהָרַב מְאָמַר מְרַדְּכִי (וְלִי הַדֵּל נְרֵאִים בְּזָה דְּבָרֵי הָרַב מְאָמַר מְרַדְּכִי וְאִין לְהָאֲרִיף בְּפִטְטָיָא) וְשׁוּב כְּתַב דְּלִפִּי מַה שְׁחִילְק בְּמַטָּה יְהוּדָה דְּבְשָׂאֵר יָמִים אִם אֹמֵר הַמְּלִיךְ הַמְּשַׁפֵּט הָרִי זֶה מוֹסִיף שְׁבַח וְגִדּוּלָה לְחֵי הָעוֹלָמִים וְאִם בָּאֵלוּ הַיָּמִים יֹאמֵר נָא יִשְׂרָאֵל מְלִיךְ אוֹהֵב וְכוּ' הוּא כְּגוֹרַע ח"ו בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוּם יֵשׁ לוֹמֵר דְּמַטְעֵם זֶה יוּדָה הַטּוֹרֵי זָהָב לְדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים שְׂאֵם אָמַר בְּשָׂאֵר יָמִים הַמְּלִיךְ הַקְּדוּשׁ הַמְּלִיךְ הַמְּשַׁפֵּט אִינוּ חוֹזֵר וְהִבִּיא מַה שְּׁבִמְאָמַר מְרַדְּכִי צַדֵּד בְּדַעַת הַפְּרִי חֲדָשׁ דְּרַק בְּהַמְּלִיךְ הַמְּשַׁפֵּט הוּא דְּסוּבֵר דְּאִינוּ חוֹזֵר מִשׁוּם דְּגַם בְּשָׂאֵר יָמִים שׁוֹפֵט כָּל הָאֲרִיץ הוּא יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ דְּאָדָם נִיְדוּן בְּכָל יוֹם אֲבָל בְּהַמְּלִיךְ הַקְּדוּשׁ אֲפֹשֶׁר דְּמוּדָה דְּאִינוּ שְׁיִיף לּוֹמֵר כֵּן בְּשָׂאֵר יָמִים וְכַתַּב עַל דְּבָרָיו דְּאִין שׁוּם סְפֵק בְּזָה וּבְנֹדָאֵי שְׂאֵם אָמַר הַמְּלִיךְ הַקְּדוּשׁ בְּשָׂאֵר יָמִים יִצְאָ שְׁהָרִי בְּכָל שְׁעָה אֲנַחְנוּ מְבָרְכִים מְלִיךְ הָעוֹלָם וְכוּ' וְרַק בְּהַמְּלִיךְ הַמְּשַׁפֵּט הוּא שְׁיֵשׁ לְצַדֵּד קִצַּת וְעַל זֶה הַנְּצָרָה הַפְּרִי חֲדָשׁ לְבָאֵר דְּגַם בְּזָה יִצְאָ וְכָל שְׁכֵן בָּאֵם אֹמֵר הַמְּלִיךְ הַקְּדוּשׁ בְּשָׂאֵר יָמִים וְכוּ': שׁוּב הִבִּיא מִסְקִנַת הָרַב מְאָמַר מְרַדְּכִי דְכִינּוּן שְׁפַתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּטַעֵם דָּאֵם חֲתַם מְלִיךְ אוֹהֵב חוֹזֵר מִשׁוּם דְּמִשְׁנָה מְטַבֵּעַ שְׁטַבְעוּ חֲכָמִים וְכוּ' כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר בָּאֵם אָמַר בְּשָׂאֵר יָמִים הַמְּלִיךְ הַמְּשַׁפֵּט דְּהָנִי מְשַׁנָּה מְטַבֵּעַ וְחוֹזֵר וְלִכּוֹן נִכּוֹן בְּעֵינָיו שְׂאֵם נִזְכָּר בְּאֲמַצַּע הַתְּפִלָּה יְסִיִּים תְּפִלְתּוֹ וְיִחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל שְׁנִית בַּנְּדָבָה וּבִלְבַד שְׁיִזְהַר בָּהּ מְאֹד לְכַוֵּן בְּכָל הָאֲפֹשְׁרוֹת דָּאֵם לֹא כֵּן קָרִינּוּ בֵּיהּ לְמַה לִּי רֹב זְבַחִיכֶם וְכוּ' (אֵלּוּ תוֹנֵרָף דְּבָרֵי הָרַב מְאָמַר מְרַדְּכִי) וְכַתַּב עַל דְּבָרָיו דְּבִאוֹמֵר בְּשָׂאֵר יָמִים הַמְּלִיךְ הַקְּדוּשׁ הַמְּשַׁפֵּט לֹא חָשִׁיב מְשַׁנָּה מְטַבֵּעַ וְכוּ' כְּמוֹ שְׁבִיָּאֵר הָרַב מַטָּה יְהוּדָה וְלִכּוֹן אִינוּ בְּדִין שְׁיִצְטָרֵף לְחִזּוֹר וְלִהַתְּפַלֵּל רַק שְׂאֵם רָצָה לְחִזּוֹר תְּבֵא עָלָיו בְּרָכָה וְכְמוֹ שְׁפַתְבּוּ הַפְּרִי חֲדָשׁ אֲבָל לְחִיבּוֹ שְׁיַעֲשֶׂה כֵּן חֲלִילָה לּוֹמֵר כֵּן וְכִינּוּן שְׁלַדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים חוּץ מִהַרמ"ע אִין צָרִיף לְחִזּוֹר כְּנוֹתְמִיָּהּ וְנִקְטִינּוּ וְעַל מַה שְׁפַתְבּוּ (הָרַב מְאָמַר מְרַדְּכִי) שְׁצָרִיף לְיִזְהַר בָּהּ מְאֹד וְכוּ' שְׂאֵם לֹא כֵּן קָרִינּוּ בֵּיהּ לְמַה לִּי רֹב זְבַחִיכֶם הַשִּׁיב דְּהִנֵּה אֲמַת שְׁכֵן כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים בְּסוּף סִי' ק"ז עַל הַמְּתַפַּלֵּל בַּנְּדָבָה מִיְהוּ זֶה דְּנֹקָא אִם אִין לוֹ שׁוּם צְנוּרָף לְהַתְּפַלֵּל רַק חוֹזֵר וּמִתְּפַלֵּל בְּרָכָה אֲבָל כָּל שְׁעוֹשֶׂה מְפָנִי הַסְּפֵק בְּפִלּוּגְתָא דְּרַבְּנָאֲתָא לֹא נֶאֱמָרָה אֲזַהְרָה זֹו וְאִם כֵּן פִּינּוּן שְׁהוּא מְצָרִיף לְחִזּוֹר וְלִהַתְּפַלֵּל שְׁנִית בַּנְּדָבָה הָרִי זֶה מִתְּפַלֵּל מְפָנִי הַסְּפֵק וּבְכִי הָאִי גְּוֹנָא לֹא נֶאֱמָרָה אֲזַהְרָה זֹו וְכוּ' וּמְצָא שְׁהָרַב מְאָמַר מְרַדְּכִי בְּעֶצְמוֹ בְּסִי' רצ"ד סק"ג וְסִק"ה בְּדִין אִם לֹא הִבְדִּיל בְּחוּנּוֹ הַדַּעַת כְּתַב מְפֹרָשׁ דְּאָף אִם הוּא דְּבָר שְׁיִצְא בּוֹ יְדִי חוֹבַת תְּפִלְתּוֹ בְּדַעַתְבּוֹ אִם רֹצֵה לְחִזּוֹר בַּנְּדָבָה פְּדִי לְקַיִּים תְּקַנְתֶּם לְכַתְּחִלָּה אִין בּוֹ אֲזַהְרָה זֹו פִּינּוּן שְׁעוֹשֶׂה מְפָנִי הַצְּנוּרָף לְקַיִּים תְּקַנְתֶּם חֲז"ל לְכַתְּחִלָּה וְאִם כֵּן כָּל שְׁכֵן בְּאֹמֵר בְּשָׂאֵר יָמִים הַמְּלִיךְ הַקְּדוּשׁ וְכוּ' דְּדַעַתּוֹ נוֹטָה שְׁצָרִיף לְחִזּוֹר דְּהָנִי מְשַׁנָּה מְטַבֵּעַ וְכוּ' דְּנֹדָאֵי אִין בּוֹ אֲזַהְרָה זֹו אֵלָּא שְׁדְּבָרָיו שְׁבָסִי' רצ"ד תְּמוּוֹהִים וּבְכָר תְּמַה עָלָיו הַמְּגִיָּה לְסַפֵּר שְׁלִמִי צְבוּר ד' שִׁכ"ד ע"ד דְּבְדָבָר שְׁבְדַעַתְבּוֹ הַדִּין בְּרוּר דְּיִצְאָ וְלֹא חִיָּיְבוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים לְחִזּוֹר אֲבָל הוּא מְנַדְּבַת רוּחוֹ חוֹזֵר וּמִתְּפַלֵּל בַּנְּדָבָה לְקַיִּים תְּקַנְתֶּם חֲכָמִים לְכַתְּחִלָּה בְּזָה צָרִיף לְאֲזַהְרָה הַנְּל' ל

אבל אם עושה מפני שיש מחלוקת בפוסקים דיש אומרים שלא יצא ידי תפלתו בזה אינה צריכה אזהרה זו וכו' ואחר שפסק הדין דאם אמר בשאר ימים המלה הקדוש המלה המשפט אינו חוזר וכדעת כל רבני האחרונים ולית דחש לסברת הרמ"ע ולכן אם רוצה להחמיר על עצמו להתפלל שנית בנדבה צריף שיהיה זהיר ומכיר בעצמו שיוכל לכונן בה מתחילה ועד סוף וכו': חזר להשיב על אמירת זכרנו ומי פמוה בשאר ימים אם בדיעבד הוי הפסק או אפילו לכתחלה מותר לאומרם וכתב בדדיעבד אין צריף לחזור כדפסק מרן בסוף סי' ק"ז דהטועה ומפני מאנרע שאר ימים בתפלה לא הוי הפסק ואף שקצת פוסקים סוברים דלא אמר כן אלא בתפלת התשלומין ולא בתפלה העיקרית וכן הספמת הרב חיד"א בברכי יוסף שם ובסי' תרס"ח הנה בתשובה אחרת עמד בזה והכריח שגם בתפלה העיקרית הדין כן ושמן חיד"א בעצמו חזר בו בתשובתו שפסקר יוסף אומץ סי' ח' והספיק לדעת הסוברים שגם בתפלה העיקרית לא הוי הפסק אבל לכתחלה ודאי דלאו שפיר דמי להזכיר בשאר ימים ההוספות שבעשרת ימי תשובה זכרנו וכו' וכתב שפך זה פשוט מאד ולא הי' צריף לכתבו לולא שראה.

להרב פתונת יוסף וכו' והביא דבריו וראיותיו והרבה להשיב עליהן וסוף דבר העלה על כל הנז"ל זכרנו וכו' המלה הקדוש וכו' דאם אמרם בשאר ימות השנה בדיעבד יצא ידי חובת תפלה וכו' אבל לכתחלה לאו שפיר דמי לאומרם בשאר ימות השנה אלו תנורף דב"ק: יד) שליח צבור חרש המדבר ואינו שומע כתב הרב שיערי תשובה בסי' ג"ן ס"ק ח"י משם הגאונים הרשב"ץ ובנו הרשב"ש דכשר להיות שליח צבור וכתב על זה הרב דלמים נוראים נראה שדינו פסומא להחמיר ולפסול אף דאפשר לחלק ולומר דמדבר ואינו שומע הרי הוא ככל אדם מכל מקום בימים נוראים יש להחמיר וגם שיש קצת בלבול בתפלה על ידי זה כשאינו שומע שאז אין לו ידיעה בתחלה ולא בסוף מה שהקהל עונים אחריו ובמה הם עומדים אם באמצע הפרק או בין פרק לפרק אבל מי ששומע רק שנתקלקלה אצלו חוש השמיעה פדרף הזקנים שפבדה אונם קצת משמוע ומכל מקום שומעים ויודעים מצד ההרגשה אם הצבור עדיין עומדים בסיומו לית לן בה עד כאן ועיין בפתיחה הפוללת להרב פרי מגדים בח"ב אות ד' דלכתחלה אין למנות שליח צבור (פונתו על כל ימות השנה) מדבר ואינו שומע וכנראה לא ראה דברי הרשב"ץ והרשב"ש הנ"ל ועל כל פנים נראה לדידיה בימים נוראים מיהא ודאי יש להחמיר והרב פתח הדביר בח"ג בהשמות לסי' קכ"ח בדרף רצ"ט ע"ג הביא דברי הרב שיערי תשובה הנ"ל ללמוד מדבריו לענין כהן אם יש להכשירו לנשיאות כפים או לא עי"ש מה שחילק בין שליח צבור לנשיאות כפים: טו) אם בצום גדלי' אחר שהתפלל ואמר עננו נזכר שלא אמר המלה הקדוש וצריף לחזור התפלה הספיק הגאון שע"ד (כנראה פתרונו שיערי דעה ואינו מצוי אצלי) בח"ב סי' י"ב לדעת רב אחד שאמר שאינו חוזר לומר עננו כיון שמשום עננו אינו חוזר והביא דבר זה ידידי הגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו בספרו הבהיר בית אב סי' צ"ב ותמה עליהם שלא ראו מה שכתב המגן אברהם סי' פק"ח דבשפת נראש חדש והזכיר בברכת המזון ראש חדש ושכח של שבת וצריף לחזור משום של שבת חוזר ומזכיר של ראש חדש אף שמשום ראש חדש אין צריף לחזור וכן הדין במוצאי שבת אמר אתה חוננתנו וצריף לחזור משום שלא אמר מטר אומר גם אתה חוננתנו דדוקא לחזור התפלה משום אתה חוננתנו אינו צריף אבל כשצריף לחזור משום דבר

המזיקו לחזור התפלה קמזייתא כמאן דלא צלי דמי וחוזר ואומר גם מה שאינו מזיקו לחזור וכן הדין בראש חודש טבת שחרית ומנחה ושכח יעלה ויבא פשחוזר צריף לומר על הנסים גם כן דכל שצריף לחזור הו בתפלה הו בברכת המזון הרי הוא פאילו לא אמר בתפלה פלום ובחננפה בשבת ושכח של שבת דפסק הפגן אברהם דאינו חוזר להזכיר של חננפה שאני התם דבגמרא אמרו אינו מזכיר ואינו חובה כלל וגם בזה הניח הפרי מגדים בצריף עיון אלו תנרף דב"ק ומבואר שצריף לחזור ולומר עננו מן הדין פינו שפתלתו הראשונה אנדא לה וכמאן דלא צלי כלל דמי ומהאי טעמא נראה דגם אם אירע כן לשליח צבור שאחר שאמר ברכת עננו ונפרו שלא אמר המלה הקדוש וצריף לחזור משום המלה הקדוש פינו דקמזייתא כמאן דלא צלי דמי צריף לחזור ולומר גם ברכת עננו: אמנם אין כן דעת הגאון מוהר"ר יואל אבד"ק זאלטשוב בשו"ת מוהר"י אשפנזי בסי' ט"ז שהרי כתב (על השאלה הרביעית) וז"ל ועל ארבעה לו אשיכנו ששכח בצום גדל' לומר המלה הקדוש דחוזר אם צריף לומר פעם שנית עננו וכתב דנדאי דאם ירצה יחיד לומר עננו פינו שהוא בשומע תפלה רשאי והשאלה היא רק אם חייב לומר עננו פעם שנית או לא אולם יותר יש מקום לספק זה בכל ימות החנוכה בראש חודש כששכח לומר משיב הרוח ומוריד הגשם וצריף לחזור ולהתפלל אם צריף לומר פעם שנית יעלה ויבא או לא פינו שפבר יצא ידי חובת הזכרת ראש חודש בראשונה או דילמא מחמת שפבר הוא הנפסח והסדר בראש חודש להזכיר צריף לחזור גם יעלה ויבא ולא דמי לברכת המזון שצריף לחזור גם ברכה רביעית דרבנן דהתם שאני פינו שנוולד הספק בדאורייתא וצריף לחזור אם ידלג הברכה רביעית יולול בדרבנן לא כן בזה יש ספק אם מחוייב בדבר ונהי דגבי עננו דלא פתיף ביה שום איסור כשיחזור ויאמר בשומע תפלה דאין בו משום ברכה לבטלה אבל בייעלה ויבא אם הדין הוא שאינו מחוייב בדבר אז יהיה הפסק בתוך הברכה ויפסיד כל הברכה ורצה לדמותו למה שנתלקו הפוסקים במי שהתפלל מנחה בראש חודש ולא הזכיר יעלה ויבא ובלילה אינו ראש חודש אם יתפלל שתיים בשביל המנחה או לא פינו דלא ירויח פלום שהרי לא יאמר עתה של ראש חודש (עיינן שם בלשונו שצריף לתקן כמו שכתבתי) שוב כתב ועיינן במגן אברהם סי' קפ"ח ס"ק י"ג בחוזר ופתח בהטוב והמטיב דחוזר לראש לכולי עלמא מזכיר של ראש חודש דומיא דיום פניור דאמריננום הוא שנתחייב ארבע תפלות ובחננפה בשבת והזכיר של חננפה ולא של שבת חוזר לראש ואינו מזכיר של חננפה דהא אין חובי להזכיר של חננפה עכ"ד ומעתה נפשט לן הדבר דגבי ראש חודש דחובה הוא להזכיר של ראש חודש בכל התפלות דאם לא הזכיר מחוייב לחזור ולהתפלל אם כן ממילא כשלא אמר משיב הרוח ומוריד הגשם דצריף לחזור ולהתפלל בנדאי צריף לומר גם יעלה ויבא אבל בתענית צבור כשלא אמר המלה הקדוש וצריף לחזור ולהתפלל אינו חייב לומר עננו אבל רשאי לאומרו וכמו בשל חננפה לגבי ברכת המזון ואין עוד להסתפק בזה עכ"ל הנה מה שכלל כל התפלות דראש חודש ועל פולן הוא אומר דאם לא הזכיר מחוייב לחזור ולהתפלל נראה דהאי כל לאו דוקא דהא בתפלת ערבית אם לא הזכיר אינו חוזר ולפי זה לדעתו אם לא הזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם כליל ראש חודש וצריף לחזור (אחר שפבר אמר יעלה ויבא) כדי לומר משיב הרוח וכו' אינו אומר בה יעלה ויבא שהרי אינו מחוייב לחזור בשביל יעלה ויבא בלילה והניא הפסק בברכה כן נראה לפי דעת הגאון מוהר"א הנ"ל ועל כל פנים לענין עננו

מבואר בדבריו שאינו חייב לחזור ולאמרו אלא שאם רוצה היחיד לאמרו פעם שנית
כיון שהוא בשמע קולנו רשאי וממילא מוכן שאם איננו פן בשליח צבור שאחר שאמר
ברכת עננו נזכרו שלא אמר המלה הקדוש וצריך לחזור אינו רשאי לומר עננו שנית
בברכה כן נראה לדעתו לפי טעמו ונימוקו ולדעתי הקצרה דברי הרב בית אב יצ"ו
נכונים והדין נותן שפיון שצריך היחיד לחזור התפלה משום המלה הקדוש הרי הוא כרי
בחיובא לחזור לומר גם עננו ואפילו אם איננו פן בהשליח צבור הדין כן אלא שאיני
מחליט לומר פן בשליח צבור מפיון דמאריה דשמעתא יצ"ו סגר עלינו המדב"ר בזה
אבל פן דעתי נוטה והמענין יכריע: טז) אמרתי בעשרת ימי תשובה האל הקדוש ושהיתי
באולי יותר מכדי דבור ונזכרתי ואמרתי המלה הקדוש נראה שאין חשש בזה כי לא
מצינו בזה קפיצא רק לומר המלה אף על תיבת האל אין שום קפיצא גם נראה שאין
שיעור תוף כדי דבור שבברכות כי אם בהפסק דבור ולא בהפסק שהיה ושתיקה ואין
מצטרפת שתיקה כלל בזה וצריך לעיין עוד ועל כל פנים כיון שהיה ספק תוף כדי דבור
ובצירוף סברת הנ"ל אין חשש כלל פן כתב בספר אשל אברהם להגאון מבוטשאטאש
בסי' תקפ"ב ודבריו צריכים ביאור דמה שכתב בדרך השערה דאין קפיצא על תיבת
האל וכו' הרי שלחן הלכה פסוקה בסי' תקפ"ב אם אמר האל הקדוש ותוף כדי דבור
נזכר ואמר המלה הקדוש יצא גם מה שכתב דאין שיעור כדי דבור שבברכות כי אם
בהפסק דבור הנה המענין בזה שרשמתי בשדי חמד חלק הפללים ריש מערכת הה"א
ובקונטרס פאת השדי מערכת הה"א אות ג' ישר יחזה דהפסק בדבור הוא אפילו תיבה
אחת (לענות אמן וכיוצא) שאם הפסיק בה צריך לחזור ולברך וממילא מוכן דשיעור
כדי דבור על השהיה הוא שאמרו פן גם מה שכתב כיון שהיה ספק תוף כדי דבור אין
חשש כלל לדעתי הענין אינו פשוט לומר פן ומשמעות לשון הפוסקים הוא דדוקא בידוע
שחזר תוף כדי דבור ואמר המלה הקדוש הוא דאין צריך לחזור משום דתוף כדי דבור
כדבור דמי ולא בספק אם היה אחר כדי דבור: טז"ב) מי שהתענה שני ימים יום ראשון
ויום שני בשבת רצופים לילה ויום וביום השלישי הוא ראש השנה והנה ראוי לו לשמוע
הבדלה בליל מוצאי שבת מאיש אחר ולא שמוע ועתה צריך הוא להבדיל וגם לקדש
קידוש יום טוב של ראש השנה כתב מרן המגן אברהם בסימן רצ"ט סק"ט שלא יאמר
שתי הקדושות על כוס אחד דהא אמרינן בפסחים דף ק"ב אין אומרים שתי קדושות על
כוס אחד אלא קידושא והבדלתא דחדא מילתא היא ופירש רש"י דתרוניהו משום קדושת
יום טוב גינהו וכו' אבל הבדלה דחול אין לה ענין וכו' לכן יקדש על כוס אחד ואחר כף
יבדיל על כוס שני והגאון רז"ש בשלחן ערוך שלו שם בסעיף י"ב כתב דאם איננו שלא
שמע הבדלה במוצאי שבת ישמע הקידוש מאיש אחר ולא יטענום וכו' ואחר כף יבדיל
על הכוס וישתה וכו' עי"ש ולא ביאר באם אי אפשר לו לשמוע הקידוש מאחר מה יעשה
ישאל אם יקדש ויבדיל על שתי כוסות כמו שכתב המגן אברהם או יאמר שתיהן על
כוס אחד והגאון מוהרא"ז בספרו מטה אפרים סי' תקפ"א סעיף מ"ה כתב שלא יאמר
שתיהן על כוס אחד אלא יקדש על כוס אחד בלא ברכת בורא פרי הגפן ואחר כף יבדיל
על כוס אחר בלא בורא פרי הגפן ואחר כף יברך בורא פרי הגפן וישתה משניהם וכו'
עי"ש וכתב פן על פי מה שכתב המגן אברהם שיעשה בשתי כוסות כמו שעושים בסעודת
נישואין שלפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד מברך ברכת המזון על כוס אחד

ומבנה על כוס אחר ברפת חתנים ואחר כף אומר בורא פרי הגפן כמבואר באבן העזר סי' ס"ב ועיין במחצית השקל שיכול גם כן לקדש על כוס אחר בלא פרי הגפן ויבא כוס אחר להבדיל ולומר עליו בתחלה בורא פרי הגפן ואחר כף הבדלה נרק בכוס של קידוש הוא שאין לומר עליו בתחלה בורא פרי הגפן לפי שאסור לטעום קודם שיבדיל וכשאינו טועם הנייה ההבדלה הפסק על כל פנים דעתו גם כן פדעת המגן אברהם דאין אומרים קידוש והבדלה זו על כוס אחד משום שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד (והרב חיי אדם השמיט דין זה ולא ידעתי למה ואולי קשיתיה בעיקר הדין דאיה יוכל להבדיל כלל דכשם שלא יוכל לחתום המבדיל בין קדש לקדש (כמו ביום טוב במוצאי שבת) שהוא שקר כמו שכתב המגן אברהם בסי' רצ"ט הנ"ל כן לא יוכל לומר המבדיל בין קדש לחול שהרי הוא יום טוב וכן הקשה יד ידי הגאבד"ק ראדזין יצ"ו בספרו הפהיר משנה ברורה עי"ש לכן השמיט דין זה) גם הרב אליהו רבה בס"ק י"א העתיק דינו של המגן אברהם ומרן חיד"א במחזיק ברכה כתב כן גם בשם הרב תוספת שבת עיי"ש ועיין בספר נזר ישראל ליד ידי הגאבד"ק גוואדזיווץ יצ"ו בס"ק כ"ג ח"ד ובחלק שני הנקרא מקרא קודש סי' מ"א אות כ"ד: אמנם הגאון מוהר"א תאומים בספרו חסד לאברהם מהדורא תניינא סי' ס"ג פסק דיאמר שתייהו קידוש והבדלה על כוס אחד והיה טעמו דהא דאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד זולת קידושא ואבדלתא דמוצאי שבת דחדא מילתא היינו טעמא משום דאין עושין מצות חבילות וכו' שלא יהא נראה עליו כמשאוי או כדי שלא יפנה לבו מן המצוה וטעמים אלו אין להם מקום אלא בשתי מצות שיש להן משפט קדימה לאחת על חבירתה משום שהיא תדירה או מאיזה טעם שיהיה והואיל ומן הדין לא רמי עליה אלא חובת מצוה זו שראוי להקדימה וכשעושה שתייהו בבת אחת נראה שנתפזז לפרק משאו וגם שאסור לו לפנות לבו ממצוה המוטלת עליו למצוה אחרת שאינה עדיין חובה עליו אחרי שלזו משפט הקדימה מה שאין כן בשתי מצות שוות ואין לאחת מהן שום מעלה על חבירתה להקדימה והואיל וחובת שתייהו עליו בשוה וזריזין מקדימין למצוה ותייב לזרז עצמו לכל אחת מהן כדאמרינן שהויי מצוה לא משהינן בזה לא מיבעיא שאין מקום לאסור לעשותן בבת אחת דאיזה מהן תדחה אלא אדרבא כל שאפשר לעשותן בבת אחת חייב להיות זריז ונשכר אלא שאם אי אפשר לעשותן בבת אחת איזו שירצה יקדים כן ברור בסב"א: והיה נראה סתירה לחילוק זה מדתניא בסוטה ד' ח' אין משקין שתי סטות ואין מטהרים שני מצורעים וכו' וכולם משום דאין עושים מצות חבילות הרי דאף ששתי המצות שוות ואין לאחת קדימה על חבירתה אמרינן אין עושים מצות חבילות אבל באמת אין מזה סתירה לחילוק הנ"ל כי משפט הסוטה אחר קינוי וסתירה היה מוליכה לבית דין שבעירו ואחר כף לבית דין הגדול ואחר התקירה והאיום היו משקין אותה ופשיטא שכל הדברים הללו שהיו עושים קודם השקאה אי אפשר לעשות לשתיים ביחד ובנדאי של אחת מהן קדמה לשל חבירתה ולה משפט הקדימה ולכן שייך בה אין עושין מצות חבילות וכו' ועל דרך זה ביאר כל הדברים השנויים בבבביתא דסוטה שאי אפשר שלא יקדים מעשה האחד לשל חברו אבל כשאין שום קדימה לאחת על חבירתה אין בזה משום חבילות חבילות ויש ראיה מפסחים ד' ל"ה דהפגנים יוצאים בחלה ובתרומה וכן במעשר שני למאן דאמר מעשר ממון בעלים הוא) אף שיש שתי מצות אכילת מצה ואכילת קדשים ועוד דילפינן מקראי דדבר

שְׁבַחֲכֶה אֵינּוּ בָּא אֶלָּא מִן הַחֻלְיִין וְלָמָּה לִי קָרָא תִּיפּוּק לִיהָ דְּאִין עוֹשִׁין מְצוֹת חֻבֵּילוֹת וּמִשְׁמַע דְּאִין עוֹשִׁין חֻבֵּילוֹת הוּא מִן הַתּוֹרָה (אָמַר הַמְּבַרְמֵדְבָרִי הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּטָה שְׁצִינָן הַגָּאוֹן בְּעֶצְמוֹ הִבִּינוּ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים דְּהָא דְּאִין עוֹשִׁין מְצוֹת חֻבֵּילוֹת הוּא מְדַרְבְּנָן וְכֹן נִרְאֶה מְדַשְׁנִינוּ בְּזַבְחִים ד' פ' הַנִּיחְנִין מִתְּנָה אַחַת שְׁנַתְעָרְבוּ וְכוּ' וְאָמְרִינָן בְּגִמְרָא הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּיֵישׁ בִּינָה וְיוֹצֵא יָדֵי חוֹבֵת שְׁנִיָּהֶם וְכוּ' וְכֹן מוֹכַח מְדַאֲמְרִינָן בְּפִסְחִים ד' קט"ו לָא לִיכְרוּךְ מִצָּה וּמְרוֹר וְכוּ' דְּמִצָּה בְּזִמְנָה הַזֶּה דְּאִוְרֵיִתָּא וְכוּ' וְתִיפּוּק לִי מִשּׁוּם חֻבֵּילוֹת וְכוּ' וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יֵישׁב מַה שְׁפִסַּק הַרְמְבַ"ם בְּשִׁמְיָנִי מֵהַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְּוֹקְדָּשִׁין דְּאִיסוּרִין אִין מְבֻטְלִין זֶה אֵת זֶה שְׁהַקְשׁוּ עֲלֵיו מַמַּה שְׁפִסַּק בְּהַלְכוֹת חֻמְצָא בְּרַבְּנָן דְּפִלְגִי עֲלֵיהָ דְּהַלֵּל וְכוּ' וְעַל פִּי הַצָּעָה זֶה בִּינָר הַסְּוֹגֵיָא דְּפִסְחִים ד' ק"ב הַנֶּ"ל וְנִימְרִינָהוּ אַחְדָּא וּמִשְׁנִינָן אִין אִוְמְרִים שְׁתֵּי קִדְוֹשׁוֹת עַל כּוֹס אַחַד וְכוּ' (וּבְסוּף הַתְּשׁוּבָה הוֹכִיחַ כֹּן גַּם מְחֻלְיִין ד' כ"ט סוּף ע"ב תּוֹבַחְוָהוּ שְׁלֵא יִשְׁחַט שְׁנֵי זַבְחִים כְּאַחַד וְכוּ' וְלָמָּה לִי קָרָא תִּיפּוּק לִי דְּאִין עוֹשִׁין מְצוֹת חֻבֵּילוֹת וְכוּ'): וְאַחַר כָּל מַאי דְּשָׁקִיל וְטָרִי בְּזֶה סִיָּים עַל דִּינוּ שְׁלַ הַמְּגוֹן אַבְרָהָם כְּשִׁחַל רֹאשׁ הַשְּׁנָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי וְהַתְעַנָּה שְׁנֵי יָמִים קוֹדֵם כְּשִׁבָּא לְהַבְדִּיל בְּיוֹם טוֹב וּלְקַדֵּשׁ רִשְׁאֵי לְקַדֵּשׁ וּלְהַבְדִּיל עַל כּוֹס אַחַד וְאִין בְּזֶה מִשּׁוּם חֻבֵּילוֹת חֻבֵּילוֹת אִף דְּלֹא שְׁיִיף לֹאמַר בְּזֶה קִידוּשׁ וְהַבְדְּלָה חֻדָּא מִיְלִתָּא דְּהַבְדְּלָה זֶה דְּחוּל הוּא מְכַל מְקוֹם הוֹאִיל וְאִין לְמִצְוֹת אֵלּוּ דִּין קְדִימָה לְאַחַת מֵהֶן עַל חֻבְרָתָהּ דְּמִצְוֹת הַבְדְּלָה יֵישׁ לָהּ מַעֲלָה שְׁנַתְחַיֵּיב בָּהּ תַּחֲלָה זֶה אֵיזָה יָמִים וְקִימָא לֹן דְּאִין מַעֲבִירִין עַל הַמְּצוֹת וְקִידוּשׁ יֵישׁ לוֹ מַעֲלָה דְּעִוְלֵי יוֹמָא דְּהִינּוּ מַעֲלָה מְקוֹדֵשׁ כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתֵי בְּמְקוֹם אַחַר וְכִי הָאִי גּוֹנוֹנָא שְׁיֵישׁ לְכָל אַחַד מַעֲלָה בְּפִנֵּי עֶצְמוֹ יֵישׁ לֹאמַר דְּאִין לְאַחַד מִשְׁפֵּט קְדִימָה עַל חֻבְרָתָהּ וְאֵיזָה שְׁיִרְצָה יְקָדִים וְעֵינָן בְּשׁו"ת חֲכָם צְבִי ס' ק"ו שְׁהוֹכִיחַ מְסוּגֵיָא דְּמִנְחוֹת דָּף מ"ט דְּמַעֲלַת תְּדִיר דּוּחָה לְמִצְוָה שְׁנַתְחַיֵּיב בָּהּ תַּחֲלָה וּבְמְקוֹם אַחַר כְּתַבְנוּ שְׁיֵישׁ מְקוֹם לֹאמַר בְּשְׁנֵיָהֶם (שְׁשִׁנֵּיהֶם) שְׁוֹת לְכֹן לֹא שְׁיִיף בְּכִי הָאִי גּוֹנוֹנָא לְדוֹן וְלֹאמַר אִין עוֹשִׁין מְצוֹת חֻבֵּילוֹת חֻבֵּילוֹת אֵלּוּ תוֹרְךָ דְּב"ק וְהִנֵּה כְּעַת אֵינִי מְוַפְנֶה לְעֵינָן בְּהָאִי כְּלָלָא חֻדָּתָא דְּכִיֵּיל לֹן בְּהָאִי דִּינָא דְּחֻבֵּילוֹת חֻבֵּילוֹת אִם הוּא מְוַסְפֵּם אוֹ יֵישׁ לוֹ אֵיזָה סְתִירָה בְּש"ס אוֹ בְּפּוֹסְקִים וְלִדִּידֵי הֵינִי מִיְלֵי דְּמַר מִיְלֵי דְּסִבְרָא נִינְהוּ וְהַחֲלִיגִיק נְכוֹן מְאֹד: הַשְּׁמִטוֹת לְמַעַרְכַּת ר"ה ס' א' אוֹת ו' דָּף ד' ע"ב קוֹדֵם הַהִתְחַלָּה וְמַה: וְהֵן עֵתָה הַגִּיעֵנִי סִפְרָא פְּתַח הָאֵהָל לְרַב גְּדוֹל בְּדוֹרְנוּ אַבְד"ק גְּאַסְטִינִין יצ"ו שְׁנַדְפֵּס בְּשְׁנַתְחַיֵּיב וְרִאִיתִי בְּכָלֵל ב' ס' ג' קְרוֹב לְסוּפּוֹ שְׁאַחַר שְׁשִׁירְטֵט וְכַתְּבֵי וְבָא לְצִוּוֹן סִפְרֵי דְּבִי רַב הַמְּדַבְּרִים בְּפִלְוִגְמַת הַרְמְבַ"ם וְהִרְאָב"ד לְעֵנָן כְּהַנִּים בְּזִמְנָה הַזֶּה וְאַתְיָא מְכַלְלָא שְׁבַשְׁפְּלָנוּ זְכַר.

לָנוּ מַה שְׁפַתְבְּתֵי בְּשִׁדֵי חֻמְדָּא כְּלָלִים בְּמַעַרְכַּת הַטִּי"ת כְּלָל מ"ד הִנֵּה אַחַר כָּל זֶה דְּלִי לֹן מְרַגְנִיתָא מַה שְׁמַצָּא בְּסִפְרָא הַפְּרָדֵס הַגְּדוֹל לְרִש"י שְׁפַתְבַּת בְּדָף הָאֲחֵרוֹן וְז"ל כְּהֵן שְׁנַכְנֵס בְּבֵית שְׁיֵישׁ שָׁם מֵת בְּזִמְנָה הַזֶּה אוֹ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת שְׁשִׁאֲלַתְּם מְלַקִּין אוֹתוֹ אוֹ לֹא כִּיּוֹן שְׁקִדְוֹשְׁתוֹ קִדְוֹשַׁת עוֹלָם הִיא אִף בְּזִמְנָה הַזֶּה שְׁאִין בֵּית הַמְּקַדֵּשׁ וְאִין עֵבֻדָּה עוֹבֵר בְּלֹא וְחַיֵּיב מְלַקוֹת וְשְׁנִינּוּ כְּהֵן וְנִזִּיר מְהַלְכִין בְּדָרְךָ וּמַצָּאוּ מֵת מִצְוָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר יִטְמָא כְּהֵן וְאֵל יִטְמָא נִזִּיר וְחַכְמִים אוֹמְרִים יִטְמָא נִזִּיר וְאֵל יִטְמָא כְּהֵן שְׁקִדְוֹשְׁתוֹ קִדְוֹשַׁת עוֹלָם וְהַלְכָה כְּחַכְמִים וְכִיּוֹן שְׁאֲמְרוּ חַכְמִים יִטְמָא כְּהֵן (נִרְאֶה דְּצָרִיף לְהִיּוֹת אֵל יִטְמָא, כְּהֵן) אִם נִטְמָא בְּמִזִּד חַיֵּיב מְלַקוֹת שְׁכָף שְׁנוֹ חַכְמִים כְּהֵן שְׁפָרַע אוֹ שְׁנַטְמָא לְשָׂאֵר מְקִים הִרִי זֶה חַיֵּיב זֶה בְּכָלֵל כָּל טוֹמְאָה מִן הַמֵּת שְׁהַנְזִיר מְגַלַּח עֲלָיו לְוִקָּה עֲלָיו אֵת הָאֲרַבְעִים עַכ"ל

ספר הפרדס שֶׁהֵבִיא שָׁם וְאִינוּ מְצוּי אֲצֵלֵי אֶפְרַיִם נִמְטָיִיגָה וְעוֹד פָּתַח שָׁם לְשׁוּב רְאָה
שֶׁהֵגִאֹן שְׁאֵגַת אֲרִיָּה בְּתוֹבוֹת הַחֲדָשׁוֹת (שֶׁהִזְכִּירְתִּי אֲנֹכִי הַדָּל לְמַעֲלָה) הֶעֱלָה שְׁגָם בְּזִמְן
הַזֶּה הַפְּהָנִים מְנוֹזְקִים עַל הַטְּוִמָאָה וְיָמָה שֶׁפָּתַח עוֹד (בְּפֶתַח הָאֵהָל קוֹנְדָם שֶׁרְאָה דְּבָרֵי
הַפְּרָדָס וְשְׁאֵגַת אֲרִיָּה הַנִּ"ל) דְּמָה שֶׁפָּתַח הַחֲתָם סוֹפֵר בְּסִי' שֶׁל"ח דְּמִבְּנוֹאָר בְּתַמִּים דְּעֵים
לְהִרְאָב"ד סִי' רל"ז דְּאִיסוּרָא דְּאוּרִיִּיתָא אִיפָא וְכַתְּבַת עַל דְּבָרֵי דְּשָׁם לֹא פָתַח אֲלָא דְּאִיפָא
אִיסוּרָא וְאֶפְשָׁר דְּכֻנְנָתוֹ אִיסוּרָא דְּרַבְּנָן כְּבָר פָּתַחְתִּי דְּשִׁלְמִים וְכֵן רַבִּים הִסְכִּימוּ לֹאמַר
בְּדַעַת הִרְאָב"ד דְּאִיסוּרָא דְּאוּרִיִּיתָא מִיָּהָ אִיפָא אֶף בְּלֹא רְאוּת דְּבָרֵי שֶׁבְּסֵפֶר תַּמִּים
דְּעֵים הַלְלוּ: